

Kyrkomötet 2017

Anföranden

Kyrkomötet 2017, anföranden
3 oktober och 20–23 november

Tisdagen den 3 oktober	1
§ 1 Kyrkomötet öppnas	1
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	1
§ 2 Anförande av ärkebiskopen	3
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:.....	3
§ 3 Hälsningar	5
KARDINAL ANDERS ARBORELIUS:	5
KULTUR- OCH DEMOKRATIMINISTER ALICE BAH KUHNKE:.....	6
§ 4 Inkomna skriftliga hälsningar	7
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	7
§ 5 Parentation	7
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	7
Måndagen den 20 november	9
§ 19 Kyrkomötets förhandlingar återupptogs	9
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	9
§ 21 Hälsningsanförande	9
FÖRBUNDSORDFÖRANDE JAKOB SCHWARZ, SVENSKA KYRKANS UNGA:.....	9
§ 22 Anmälan och bordläggning av utskottets betänkanden	10
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	10
§ 23 Meddelanden	11
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	11
SEKRETERARE ANDERS LINDBERG:.....	12
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	12
§ 24 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016	13
MATS HAGELIN:.....	13
ROGER HEDLUND:.....	14
IRÉNE PIERAZZI:	14
§ 25 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020	15
CARL-ERIC GABRIELSSON:	15
LEIF NORDLANDER:.....	15
MATS NILSSON:.....	16
GUNVOR TORSTENSSON:	16
WANJA LUNDBY-WEDIN:.....	17
LEIF NORDLANDER (REPLIK):	18
EVELINA JOHANSSON:	18
DAN SARKAR:.....	19

MAJA BENGTSSON:	19
MARGARETA ANDERSSON:.....	19
BISKOP ÅKE BONNIER:.....	19
BERTIL OLSSON:	20
§ 26 Medlemsstrategi	20
TOMAS JANSSON:	20
ROLAND JOHANSSON:.....	20
LARS-IVAR ERICSON:	21
MATTIAS KRISTENSON:	22
DAG SANDAHL (REPLIK):	22
KARIN JANFALK:	23
§ 27 Missionsinsatser	23
ROLAND JOHANSSON:.....	23
KJELL PETERSSON:.....	24
KATARINA GLAS:	24
ANDERS AHL:	24
ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:	25
BISKOP MARTIN MODÉUS:.....	25
§ 28 Svenska kyrkans undervisning	26
NILS GÅRDER:	26
NIKLAS GRAHN:.....	26
MAGNUS HEDIN:.....	27
TOMAS JANSSON:	27
YLVA WAHLSTRÖM ÖDMANN:.....	28
JULIA KRONLID:.....	28
ANDERS AHL:	29
INGRID SMITTSARVE:.....	29
§ 29 Kyrkliga skolavslutningar	30
ANDERS AHL:	30
BIRGITTA LINDÉN:	30
§ 30 Fler språkkunniga förkunnare	31
STEFAN ARO:	31
GUNILLA ELDEBRO:.....	31
§ 31 Könsfördelningen i Svenska kyrkan	31
NIKLAS GRAHN:.....	31
ROLAND JOHANSSON:.....	32
RONNY HANSSON:.....	32
§ 32 Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn	33
BIRGITTA LINDÉN:	33
DAG SANDAHL:.....	33
ANNA-KARIN WESTERLUND:	34
GUNVOR TORSTENSSON:	34
MANILLA BERGSTRÖM:.....	35
DAG SANDAHL (REPLIK):	36
ANDERS AHL:	36

ELISABETH RYDSTRÖM:.....	36
ANKI ERDMANN:	36
BISKOP FREDRIK MODÉUS:.....	37
DAG SANDAHL (REPLIK):	37
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	37
DAG SANDAHL (REPLIK):	37
WANJA LUNDBY-WEDIN:.....	38
EVELINA JOHANSSON:	38
MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):	39
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	39
WANJA LUNDBY-WEDIN (REPLIK):.....	39
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	39
GUNVOR TORSTENSSON (REPLIK):.....	40
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	40
JULIA KRONLID:.....	40
MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):	40
JULIA KRONLID (REPLIK):	40
MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):	41
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:	41
§ 33 Psykisk ohälsa hos unga	41
ARNE NÄRSTRÖM:.....	41
ANDERS AHL:	41
ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:	41
§ 35 Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen.....	42
STEFAN ARO:	42
ANDERS AHL:	43
NIKLAS LARSSON:.....	43
ULLA RICKARDSSON:	44
§ 36 Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats	44
LISSANDRA RICKEMARK:	44
HANS-OLOF ANDRÉN:	45
§ 39 Läsbarhet och den grafiska profilen	45
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	45
ULLA LITGREN:	46
§ 40 Pride-rörelsen	46
KARIN JANFALK:	46
AXEL W KARLSSON:	46
JERRY ADBO:	47
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	48
JERRY ADBO (REPLIK):.....	48
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	48
JERRY ADBO (REPLIK):.....	48
MARJA SANDIN-WESTER:.....	49
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	49
MARJA SANDIN-WESTER (REPLIK):	49
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	50

§ 41 Svenska kyrkans mångfald	50
BERTIL OLSSON:	50
BERTIL MURRAY:	50
BISKOP FREDRIK MODÉUS:	51
EVELINA JOHANSSON:	51
SOFIA ROSENQUIST:	52
§ 42 Svenska kyrkan som kulturbärare	52
ANNA-KARIN WESTERLUND:	52
ASTA MATIKAINEN LECKLIN:	52
ANDERS AHL:	53
GUNILLA ELDEBRO:	53
DANIEL LARSON:	53
FREDRIK SIDENVALL:	54
ASTA MATIKAINEN LECKLIN:	55
§ 43 Behörighet som arbetsledare	55
DAG SANDAHL:	55
LARS JOHANSSON:	55
DAG SANDAHL (REPLIK):	56
BERTIL MURRAY:	56
EVELINA JOHANSSON:	56
FREDRIK SIDENVALL:	57
BISKOP PER ECKERDAL:	57
DAG SANDAHL (REPLIK):	58
BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):	58
DAG SANDAHL (REPLIK):	58
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	58
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	58
BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):	59
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	59
BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):	59
ANNA EKSTRÖM:	59
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	59
ANNA EKSTRÖM (REPLIK):	60
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	60
BO HANSON:	60
DAG SANDAHL (REPLIK):	60
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	61
BO HANSON (REPLIK):	61
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	61
SARA WALDENFORS:	61
DAG SANDAHL (REPLIK):	61
§ 44 Kyrkomusiker i kyrkoordningen	62
NILS GÅRDER:	62
TORVALD JOHANSSON:	62
HANS-OLOF ANDRÉN:	63
KARL-GUNNAR SVENSSON:	64
SVEN-E KRAGH:	64

TORVALD JOHANSSON (REPLIK):	64
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	65
TORVALD JOHANSSON (REPLIK):	65
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	65
BERTIL MURRAY:	65
ANNA LUNDBLAD:	65
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	66
ANNA LUNDBLAD (REPLIK):	66
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	66
ANNA LUNDBLAD (REPLIK):	66
ERIK SJÖSTRAND:	66
HELENA ELMQVIST:	67
INGER WAHLMAN:	67
§ 45 Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan	67
ELSA CHRISTERSSON:	67
MATTIAS ROSENQUIST:	68
ELSA CHRISTERSSON (REPLIK):	68
§ 46 Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster	69
KARL-GUNNAR SVENSSON:	69
§ 47 Snabbare registrering av vigsel	69
KARL-GUNNAR SVENSSON:	69
§ 48 Medlemskap i Svenska kyrkan	69
ANETTE NORDGREN:	69
KJELL PETERSSON:	70
MARGARETA CARLENIUS:	70
JOHAN BLIX:	71
LEIF NORDLANDER:	71
§ 49 Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster	72
NIKLAS GRAHN:	72
HANS-OLOF ANDRÉN:	72
LARS-IVAR ERICSON:	73
ULLA RICKARDSSON:	74
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	74
§ 51 Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna	74
ANETTE NORDGREN:	74
BRITAS LENNART ERIKSSON:	75
§ 52 Prästers väjningsrätt vid vigsel	75
BRITT-MARIE DANESTIG:	75
BISKOP EVA BRUNNE:	76
BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):	76
BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):	77
BERTIL MURRAY:	77
BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):	77
BERTIL MURRAY (REPLIK):	78
BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):	78

BERTIL MURRAY (REPLIK):.....	78
DAG SANDAHL:.....	78
JULIA KRONLID:.....	78
BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):.....	79
§ 53 Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö.....	79
BRITT-MARIE DANESTIG:.....	79
BRITAS LENNART ERIKSSON:.....	80
§ 54 Codex ethicus.....	80
LARS G LINDER:.....	80
§ 56 Nyöversättning och kommentar till bekännelseskriterierna.....	80
AXEL W KARLSSON:.....	80
ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:.....	81
AXEL W KARLSSON:.....	81
ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:.....	81
EMMA HEDLUNDH:.....	81
§ 57 Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning.....	81
ANNA EKSTRÖM:.....	81
HELENA ELMQVIST:.....	81
ANNA FORSSELL:.....	81
§ 60 Reglering av diakontjänster.....	82
ANNA-KARIN WESTERLUND:.....	82
BRITAS LENNART ERIKSSON:.....	82
§ 61 Kyrkomötets arbetsformer.....	82
DAG SANDAHL:.....	82
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	83
MIKAEL ESKILANDERSSON:.....	83
HANS-OLOF ANDRÉN:.....	84
BOEL JOHANSSON:.....	84
LEVI BERGSTRÖM:.....	85
BERTIL MURRAY:.....	85
HILDEGARD JARSKOG:.....	86
DANIEL TISELL:.....	86
GUNILLA BLOM:.....	87
BERIT BORNECRANTZ DIAS:.....	87
BERTH LÖNDAHL:.....	87
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):.....	88
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	88
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):.....	88
DANIEL TISELL (REPLIK):.....	88
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	88
DANIEL TISELL (REPLIK):.....	89
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	89
IRENE OSKARSSON:.....	89
BENGT KJELLGREN:.....	89
JERRY ADBO:.....	90

BENGT KJELLGREN (REPLIK):	91
JERRY ADBO (REPLIK):.....	91
BENGT KJELLGREN (REPLIK):	91
JERRY ADBO (REPLIK):.....	91
MAGNUS EK:	92
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	92
MAGNUS EK (REPLIK):	93
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	93
MAGNUS EK (REPLIK):	93
BENGT KJELLGREN (REPLIK):	93
MAGNUS EK (REPLIK):	94
NILS GÅRDER:	94
§ 62 Kyrkomötets miljöarbete	94
GUNILLA BLOM:	94
§ 63 Arvoden för kyrkligt förtroendevalda	95
BERTIL MURRAY:	95
SUZANNE FREDBORG:.....	95
BERTIL MURRAY (REPLIK):.....	96
JERRY ADBO:	96
BERTIL MURRAY (REPLIK):.....	96
JERRY ADBO (REPLIK):.....	96
BERTIL MURRAY (REPLIK):.....	97
JERRY ADBO (REPLIK):.....	97
EVELINA JOHANSSON:	97
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	97
§ 65 Anmälan och bordläggning av Gudstjänstutskottets betänkande	
G 2017:1.....	97
SEKRETERARE ANDERS LINDBERG:.....	97
§ 67 Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den	
nationella nivån m.m.	98
CONNY TYRBERG:	98
JERRY ADBO:	98
BERTIL PERSSON:	98
§ 68 Utredning om begravningsväsendet	99
DAG SANDAHL:	99
SVEN ESPLUND:	99
DAG SANDAHL (REPLIK):	99
SVEN ESPLUND (REPLIK):.....	100
§ 69 Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen.....	100
ÅKE LÖFSTRAND:	100
§ 70 Golv och tak för kyrkoavgiften.....	100
MATS HAGELIN:	100
PETER BERNÖVALL:	100
MATS HAGELIN (REPLIK):	101

§ 71 Folkbildning i utlandsförsamlingarna	101
ÅKE MARCUSSON:.....	101
MARIE RYDÉN DAVOUST:.....	102
GUN ERIKSSON:	102
ÅKE MARCUSSON (REPLIK):.....	103
GUN ERIKSSON (REPLIK):.....	103
§ 72 Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan.....	103
LEIF NORDLANDER:.....	103
PETER NORDGREN:	104
LEIF NORDLANDER (REPLIK):	104
PETER NORDGREN (REPLIK):.....	104
§ 73 Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling.....	104
ANDERS BRUNNSTEDT:	104
JAN-ÅKE ISAKSSON:	105
§ 74 Regelverk för bidrag till kyrkor	106
LEIF NORDLANDER:.....	106
MATS HAGELIN:.....	106
ULLA RICKARDSSON:	107
SAMUEL LILJA:.....	107
LARS-IVAR ERICSON:	108
§ 75 Från konflikt till gemenskap.....	108
SOFIA SÄRDQUIST:.....	108
TOMAS JANSSON:	109
KJELL PETERSSON:.....	109
DANIEL TISELL:	110
BISKOP ÅKE BONNIER:.....	110
KRISTINA BACKE:.....	111
DANIEL TISELL (REPLIK):	111
KRISTINA BACKE (REPLIK):	111
BERTH LÖNDAHL:	111
DANIEL TISELL (REPLIK):	112
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	112
§ 76 Nå de onådda	112
GUSTAF BENGTTSSON:.....	112
LARS JAKOBSSON:	113
DAN SARKAR:.....	113
BISKOP EVA BRUNNE:.....	114
GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):	114
FREDRIK SIDENVALL:	114
BERTH LÖNDAHL:	115
BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):	115
AGNETA GRANSTRÖM:	115
GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):	115
AGNETA GRANSTRÖM (REPLIK):.....	115
GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):	115

§ 77 Ekumeniskt möte 1925 och 2025.....	116
LARS-IVAR ERICSON:	116
MARIE RYDÉN DAVOUST:	116
§ 78 Strategi för kyrkans internationella arbete.....	116
KATARINA WEDIN:.....	116
MAGNUS HEDIN:	117
§ 79 Mission i världen.....	117
LEIF NORDLANDER:.....	117
FREDRIK SIDENVALL:	118
JULIA KRONLID:.....	118
JAN OLOV SUNDSTRÖM:.....	119
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:	119
LEIF NORDLANDER (REPLIK):	120
§ 80 Informationskampanjer i internationella arbetet.....	120
KARIN FORSELL:.....	120
LARS G LINDER:	120
§ 81 Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret.....	121
ANETTE NORDGREN:	121
BERTIL MURRAY:	121
§ 82 Katarinauppropet.....	122
ANKI ERDMANN:	122
MARJA HILLERSTRÖM:	122
AGNETA BRENDT:	122
§ 83 Närproducerade varor i katastrofarbete och särskilda insatser i Mellanöstern.....	123
JULIA KRONLID:.....	123
JAN OLOV SUNDSTRÖM:.....	123
§ 84 Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer.....	124
AXEL W KARLSSON:	124
FREDRIK SIDENVALL:	125
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	125
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	125
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	125
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	126
Tisdagen den 21 november.....	127
§ 85 Meddelanden.....	127
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	127
§ 86 Ordningsfråga.....	128
BERTH LÖNDAHL:	128
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	128

§ 87 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I	128
<i>Block A: Gemensam grundstruktur, mångfald och delaktighet</i>	
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:	128
ARON EMILSSON:	129
BERTIL MURRAY:	130
EVELINA JOHANSSON:	130
DAN SARKAR:	131
BISKOP SÖREN DALEVI:	132
MATS HAGELIN:	132
CARL-ERIC GABRIELSSON:	133
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:	133
DAN SARKAR (REPLIK):	134
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	134
DAN SARKAR (REPLIK):	134
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:	134
§ 87 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I	134
<i>Block B: Gudstjänstens teologi, språk och musik</i>	
KENNETH NORDGREN:	134
MARTA AXNER IMS:	135
ANNA LUNDBLAD:	136
TORVALD JOHANSSON:	136
ARON EMILSSON:	137
WANJA LUNDBY-WEDIN:	137
BERTIL MURRAY:	138
MARTA AXNER IMS (REPLIK):	139
BERTIL MURRAY (REPLIK):	139
MARTA AXNER IMS (REPLIK):	139
BERTIL MURRAY (REPLIK):	139
LEIF NORDLANDER:	139
KJELL PETERSSON:	140
KARL-GUNNAR SVENSSON:	140
DAN SARKAR:	140
EVELINA JOHANSSON:	141
MARIA JOHANSSON-BERG:	141
DAG SANDAHL:	142
BERTH LÖNDAHL:	142
BISKOP MIKAEL MOGREN;	143
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	144
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	144
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	144
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	144
DAG SANDAHL (REPLIK):	144
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	144
DAG SANDAHL (REPLIK):	145
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	145
KJELL PETERSSON (REPLIK):	145
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	145
KJELL PETERSSON (REPLIK):	145
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	145

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	145
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	146
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	146
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	146
SARA WALDENFORS:	146
JAN G NILSSON:.....	147
§ 88 Meddelanden	147
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	147
§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	147
<i>Block B: Gudstjänstens teologi, språk och musik, forts.</i>	
KRISTINA BACKE:.....	147
ULLA RICKARDSSON:	148
MANILLA BERGSTRÖM:	148
ANDERS ÅKERLUND:	149
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	149
§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	149
<i>Block C: Den allmänna gudstjänsten, Anvisningarna, Samling och</i>	
<i>Inledning</i>	
ROGER OLSSON:.....	149
JERKER SCHMIDT:	150
SVEN-E KRAGH:	151
FREDRIK SIDENVALL:	151
HANS-OLOF ANDRÉN:	152
KENNETH NORDGREN:.....	153
MARKUS HOLMBERG:	153
ALVE SVENSSON:	154
JULIA KRONLID:.....	154
ANDERS ÅKERLUND:.....	155
BERTIL MURRAY:	155
ROGER OLSSON (REPLIK):	156
KJELL PETERSSON:.....	156
BERTH LÖNDAHL:	156
EVELINA JOHANSSON:	157
MARIA JOHANSSON-BERG:	158
BISKOP MARTIN MODÉUS:	158
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	159
BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):	159
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	159
BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):	159
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	160
BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):	160
TOMAS JANSSON:	160
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	160
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	161
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	161
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	161
BERTIL MURRAY (REPLIK):.....	161

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	162
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	162
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	162
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	162
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	162
DAG SANDAHL:	162
ARON EMILSSON:	163
SARA WALDENFORS:	163
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	164
SARA WALDENFORS (REPLIK):	164
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	164
BISKOP MIKAEL MOGREN:	164
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	165
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	165
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	165
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	165
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	165
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	165
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	165
MANILLA BERGSTRÖM:	166
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):.....	166
JULIA KRONLID (REPLIK):	166
MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):	166
JULIA KRONLID (REPLIK):	167
MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):	167

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts. 167

Block D: Den allmänna gudstjänsten, Ordet

KARL-GUNNAR SVENSSON:	167
JERKER SCHMIDT:	167
JULIA KRONLID:.....	168
CAROLA NORÉN:	169
ANDERS ÅKERLUND:.....	169
BERTH LÖNDAHL:	169
ROGER OLSSON:.....	170
JERKER SCHMIDT (REPLIK):.....	171
ROGER OLSSON (REPLIK):	171
JERKER SCHMIDT (REPLIK):.....	171
ROGER OLSSON (REPLIK):	171
JULIA KRONLID (REPLIK):	171
ROGER OLSSON (REPLIK):	172
JULIA KRONLID (REPLIK):	172
ROGER OLSSON (REPLIK):	172
EVELINA JOHANSSON:	172
JERKER ALSTERLUND:.....	173
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	173
JERKER ALSTERLUND (REPLIK):	173
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	173
BISKOP JOHAN DALMAN:	174
JERKER SCHMIDT (REPLIK):.....	174

BISKOP JOHAN DALMAN (REPLIK):	174
BENGT INGHAMMAR:	174

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts. 175

Block E: Den allmänna gudstjänsten, Prefation och nattvardsbön

MARTA AXNER IMS:	175
FREDRIK SIDENVALL:	175
KENNETH NORDGREN:	176
ALVE SVENSSON:	176
JULIA KRONLID:	177
BERTH LÖNDAHL:	177
DAG SANDAHL:	178
KJELL PETERSSON:	178
TOMAS JANSSON:	179
DAN SARKAR:	179
EVELINA JOHANSSON:	180
BISKOP FREDRIK MODÉUS:	180
JULIA KRONLID (REPLIK):	181
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	181
JULIA KRONLID (REPLIK):	181
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	182
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	182
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	182
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	182
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	182
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	183
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	183
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	183
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	183
DAG SANDAHL (REPLIK):	183
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	184
DAG SANDAHL (REPLIK):	184
BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):	184
BISKOP MIKAEL MOGREN:	184
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	184
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	185
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	185
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	185
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	185
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	185
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	185
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	186
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	186
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	186
TOMAS JANSSON (REPLIK):	186
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	187
TOMAS JANSSON (REPLIK):	187
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	187
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:	187
JULIA KRONLID (REPLIK):	188

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	188
JULIA KRONLID (REPLIK):	188
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	188
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	188
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	189
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	189
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	189
DAG SANDAHL (REPLIK):	189
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	189
DAG SANDAHL (REPLIK):	189
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	190
KJELL PETERSSON (REPLIK):	190
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	190
KJELL PETERSSON (REPLIK):	190
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):	190
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:	190
LISA TEGBY:	191

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts. 191

*Block F: Den allmänna gudstjänsten, Sanctus, Herrens bön,
Brödsbrytelsen, Agnus Dei och Sändningen*

LISA TEGBY:	191
BIRGITTA HALVARSSON:	192
BERTIL MURRAY:	192
BERTH LÖNDAHL:	193
EVELINA JOHANSSON:	193
MAJA BENGTTSSON:	194
ALVE SVENSSON:	194
MATS HAGELIN:	195
BISKOP MARTIN MODÉUS:	195
BERTIL MURRAY (REPLIK):	195
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:	195
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	196
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	196
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	196
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	196
BERTIL MURRAY (REPLIK):	196
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	197
BERTIL MURRAY (REPLIK):	197
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):	197
BISKOP MIKAEL MOGREN:	197
BERTIL MURRAY (REPLIK):	197
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	198
BERTIL MURRAY (REPLIK):	198
BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):	198

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	198
<i>Block G: Den allmänna gudstjänsten, övriga gudstjänster</i>	
ANDERS ÅKERLUND:.....	198
ERIK SJÖSTRAND:.....	199
KENNETH NORDGREN:.....	199
ROGER OLSSON:.....	200
§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	200
<i>Block H: De kyrkliga handlingarna</i>	
ANDERS ÅKERLUND:.....	200
BERTIL MURRAY:	201
ALVE SVENSSON:	201
JERKER SCHMIDT:	202
ALVE SVENSSON (REPLIK):.....	202
JERKER SCHMIDT (REPLIK):.....	202
ALVE SVENSSON (REPLIK):.....	202
JERKER SCHMIDT (REPLIK):.....	203
CAROLA NORÉN:	203
DAG SANDAHL:	203
JULIA KRONLID:.....	203
KJELL PETERSSON:.....	204
BOEL JOHANSSON:	204
LISA TEGBY:	204
JERKER ALSTERLUND:.....	205
EVELINA JOHANSSON:	205
BENGT INGHAMMAR:	206
MATS HAGELIN:.....	207
DAN SARKAR:.....	207
SARA WALDENFORS:.....	208
FREDRIK SIDENVALL:	208
JULIA KRONLID (REPLIK):	208
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):.....	209
JULIA KRONLID (REPLIK):	209
BISKOP JOHAN DALMAN:.....	209
KENNETH NORDGREN:.....	209
§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	210
<i>Block I: Beslut om kyrkohandboksförslaget</i>	
ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:	210
MARTA AXNER IMS:	211
BISKOP MIKAEL MOGREN:.....	211
DAG SANDAHL:.....	212
BERTH LÖNDAHL:	213
BERTIL MURRAY:	213
LEIF NORDLANDER:.....	214
ARON EMILSSON:	214
BISKOP ÅKE BONNIER:.....	215
MANILLA BERGSTRÖM:	215
MARIA JOHANSSON-BERG:	216
MARGARETA ANDERSSON:.....	216

BISKOP MARTIN MODÉUS:.....	216
JULIA KRONLID:.....	217
MAJA BENGTTSSON:.....	217
EVELINA JOHANSSON:.....	218
IRENE OSKARSSON:.....	218
STEFAN ARO:.....	219
BISKOP JOHAN DALMAN:.....	219
ANNA EKSTRÖM:.....	220
BENGT INGHAMMAR:.....	220
BIRGER JÖNSSON:.....	220
ANDERS ÅKERLUND:.....	220
KENNETH NORDGREN:.....	221
§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.	221
<i>Block J: Återremiss av kyrkohandboksförslaget</i>	
TORVALD JOHANSSON:.....	221
JESPER ENEROTH:.....	222
SVEN-E KRAGH:.....	222
MATS HAGELIN:.....	222
BISKOP PER ECKERDAL:.....	222
BERTH LÖNDAHL:.....	223
ERIK SJÖSTRAND:.....	223
NILS GÅRDER:.....	224
LEIF NORDLANDER:.....	225
BERTIL MURRAY:.....	225
ARON EMILSSON:.....	225
GUNILLA BENGTTSSON:.....	226
MANILLA BERGSTRÖM:.....	227
JULIA KRONLID:.....	227
DAN SARKAR:.....	227
EVELINA JOHANSSON:.....	228
KARL-GUNNAR SVENSSON:.....	228
MARGARETA KARLSSON:.....	229
KRISTINA BACKE:.....	229
BISKOP JOHAN TYRBERG:.....	229
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	229
§ 90 Musikråd för Svenska kyrkan	230
KENNETH NORDGREN:.....	230
LARS-IVAR ERICSON:.....	231
BERTIL MURRAY:.....	231
SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:.....	231
§ 91 Kompletterande gudstjänstordningar.....	231
AXEL W KARLSSON:.....	231
ANDERS ÅKERLUND:.....	232
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	232
ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):.....	232

§ 92 Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker	232
DAN SARKAR:	232
SVEN MILLTOFT:	233
DAN SARKAR (REPLIK):	233
§ 93 Fädernas kyrka i psalmboken.....	233
AXEL W KARLSSON:	233
GUNILLA BENGTSSON:	234
AXEL W KARLSSON (REPLIK):.....	234
ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:	234
BISKOP MIKAEL MOGREN:.....	235
ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT (REPLIK):.....	235
Onsdagen den 22 november	236
§ 151 Ordningsfråga	236
TOMAS JANSSON:.....	236
ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:.....	236
ANDRE VICE ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:.....	236
ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:.....	236
§ 152 Meddelanden	236
KYRKOJURIST MIGELLE WIKSTRÖM:.....	236
§ 153 Meddelanden	236
ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:.....	236
§ 154 Begravningsverksamheten	237
LOUISE CALLENBERG:.....	237
ELSA CHRISTERSSON:.....	237
ASTA MATIKAINEN LECKLIN:	238
SVEN-E KRAGH:.....	239
HILDEGARD JARSKOG:	239
MARJA HILLERSTRÖM:.....	239
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	240
MARJA HILLERSTRÖM (REPLIK):	240
SVEN-E KRAGH (REPLIK):	240
§ 155 Indelningsfrågor.....	240
PER LINDBERG:.....	240
§ 157 Demokratifrågor	241
TOMAS JANSSON:.....	241
BERTH LÖNDAHL:.....	242
BO HANSON:	242
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	243
BO HANSON (REPLIK):.....	243
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	243
BO HANSON (REPLIK):.....	244
TOMAS JANSSON (REPLIK):	244
BO HANSON (REPLIK):.....	244
TOMAS JANSSON (REPLIK):	244

IRENE OSKARSSON:.....	244
SVEN-E KRAGH:.....	245
NILS GÅRDER:.....	245
LOUISE CALLENBERG:.....	246
MARKUS HOLMBERG:.....	246
ANTON HÄRDER:.....	247
OLLE BURELL:.....	247
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	248
OLLE BURELL (REPLIK):.....	248
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	248
OLLE BURELL (REPLIK):.....	249
LARS STJERNKVIST:.....	249
JESPER ENEROTH:.....	250
BENGT INGHAMMAR:.....	250
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	250
BENGT INGHAMMAR (REPLIK):.....	251
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	251
BENGT INGHAMMAR (REPLIK):.....	251
KARIN JANFALK:.....	251
IRENE OSKARSSON (REPLIK):.....	252
KARIN JANFALK (REPLIK):.....	252
JOHAN BLIX:.....	252
ANDERS NIHLGÅRD:.....	252
MARJA HILLERSTRÖM:.....	252
JAN OLOV SUNDSTRÖM:.....	253
BO HANSON (REPLIK):.....	253
JAN OLOV SUNDSTRÖM (REPLIK):.....	253
OLLE REICHENBERG:.....	253
LEIF NORDLANDER:.....	254
OLLE BURELL (REPLIK):.....	254
LEIF NORDLANDER (REPLIK):.....	254
OLLE BURELL (REPLIK):.....	255
LOUISE CALLENBERG (REPLIK):.....	255
LEIF NORDLANDER (REPLIK):.....	255
TOMAS JANSSON (REPLIK):.....	255
EVELINA JOHANSSON:.....	255
MARTA AXNER IMS:.....	256
ERIK SJÖSTRAND:.....	256
BISKOP JOHAN DALMAN:.....	257
ÅKE MARCUSSON:.....	257

§ 158 Strukturfrågor..... 257

INGA ALM:.....	257
KARIN FORSELL:.....	258
MATS NILSSON:.....	258
BERTH LÖNDAHL:.....	258
LEIF NORDLANDER:.....	259
CLAES BLOCK:.....	260
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):.....	260

CLAES BLOCK (REPLIK):.....	260
BERTH LÖNDAHL (REPLIK):	260
§ 159 Reglering av nomineringsgrupper.....	261
BERIT BORNECRANTZ DIAS:	261
AXEL W KARLSSON:.....	261
ANKI ERDMANN:	262
KÅGE JOHANSSON:.....	263
§ 160 Representation i kyrkomötet m.m.	263
ERIK SJÖSTRAND:	263
SVEN GUNNAR PERSSON:	263
ANTON HÄRDER:.....	264
ERIK SJÖSTRAND (REPLIK):.....	264
ANTON HÄRDER (REPLIK):	264
ERIK SJÖSTRAND (REPLIK):.....	264
ANTON HÄRDER (REPLIK):	265
SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):.....	265
EVELINA JOHANSSON:.....	265
SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):.....	265
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	265
SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):.....	266
EVELINA JOHANSSON (REPLIK):	266
OLLE REICHENBERG:	266
SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):.....	266
OLLE REICHENBERG (REPLIK):.....	267
SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):.....	267
OLLE REICHENBERG (REPLIK):.....	267
VICTOR BACKSTRÖM:.....	267
§ 161 Förordnande av präst i församlingsråd	268
KARIN FORSELL:	268
TOMAS JANSSON:.....	268
BIRGIT KULLINGSJÖ:.....	268
§ 162 Svenska kyrkan som arbetsgivare	268
DAG SANDAHL:.....	268
BIRGIT KULLINGSJÖ:.....	269
DAG SANDAHL (REPLIK):	269
§ 163 Utläggning av valsedlar	269
KARIN FORSELL:	269
KJELL PETERSSON:	269
CECILIA CLAUSEN:	269
§ 165 Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten.....	270
BENGT KJELLGREN:	270
IRENE OSKARSSON:.....	270
STEN ELMBERG:	271
BELLA AUNE:	271
BENGT KJELLGREN (REPLIK):.....	272

§ 166 Definition av ordet pastoral	272
ANTON HÄRDER:	272
§ 168 Antalet ledamöter i kyrkomötet.....	272
GUSTAF BENGTTSSON:	272
BENGT KJELLGREN:	272
YLVA WAHLSTRÖM ÖDMANN:.....	273
Torsdagen den 23 november	274
§ 194 Avtackning.....	274
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	274
§ 195 Kyrkomötets avslutning	276
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	298
FÖRSTE VICE ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:	277
ANDRE VICE ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:	278
ORDFÖRANDE KARIN PERERS:	278

Kyrkomötet 2017 Tisdagen den 3 oktober

§ 1 Kyrkomötet öppnas

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Ers kungliga höghet, ers eminens, statsråd, landshövding, ärade övriga gäster och ärade kyrkomötesledamöter och biskopar. Kära vänner, varmt välkomna till 2017 års kyrkomöte!

”Jorden är Herrens med allt den rymmer,
världen och alla som bor i den.
Det är han som har lagt dess grund i havet
och fäst den över de strömmande vattnen.”

Den vackra psalmen i Psaltaren bekräftar den helhet som allt liv och all materia på jorden är delar av. Planetens mikrokosmos in i cellens och sandkornets innersta delar. Världen som ett hem för alla oss som bebor den. Alla hör vi samman – och generöst får vi alla vara delaktiga i Guds skapelse.

Så finns det något större, menar vi som är kristna. Det finns en delaktighet och dimensioner som sträcker sig bortom det fattbara över tid och rum, ut i världsrymden och in i våra jag. Vi tror på en skapande Gud som är allas Gud och Jesus visar oss vägen, och i kyrkan får vi dela gemenskapen - vi får dela liv och dela tro.

Varje människa är skapad till Guds avbild och varje människa är älskad av Gud. ”Gör inte skillnad på människor” skriver Jakob i Jakobsbrevet i bibeln. Ja, tron och bibelns bärande bjälklag för oss samman i kristenhet, i världsvid kyrka, i Svenska kyrkan och i kyrkomötet. I centrum står Gud och varje enskild människa – och respekten för alla människors lika värde.

2017 skriver vi kyrkohistoria. Det år som hade kunnat bli en åminnelse av kyrkosplittring blev ett försoningens år när Lutherska världsförbundets president och den katolska påven lovar varandra att än starkare, än mer harmoniskt arbeta tillsammans mellan de två kyrkorna och fem tydliga imperativ är ritade i medmännisklighetens tjänst. Här hos oss idag så manifesteras den samhörigheten genom vår gäst och talare, kardinal Anders Arborelius. Vi är så stolta och glada över att få ha dig här.

Som alltid har Karlfeldt några rätta ord. Strofer ur *Luthers hammare* blir faktiskt, ja de blir än större än Karlfeldt kunde ana när dikten skrevs för hundra år sedan. Karlfeldts ord om två världars möte får nu en helt ny betydelse i försoningens ljus.

Så blunda nu och tänk på det historiska mötet mellan Lutherska världsförbundets president och den katolske påven i katedralen i Lund, där också vår egen ärkebiskop medverkade, tänk på försoning:

Så stilla faller blad på blad,
och vinden andas matt,
och dimman sluter Luthers stad
i gråa armars natt.

[...]

Då är det som skälvde kyrkans mur,
det hamrar på dess port.
Vaknen upp, ty nu slår tidens ur
ett timslag, sällsamt stort!

Du vandrare, stå still och hör
dess fasta hammarklämt.
En värld som föds, en värld som dör
just här ha möte stämt.
[...]

Härom veckan skedde, om än med andra mått mätt, någonting unikt. Vid den stora samlade skogsexkursionen, som Föreningen Norden i 114 år har genomfört, var Prästlönetillgångarna, alla tretton tillsammans, för första gången markvärd och medarrangör. 150 hängivna människor från miljörelse och myndigheter, från familjeskogsbruk och bolag och politik lyssnade när biskop Åke Bonnier vid tusenårsaltaret i Husaby talade. Så här sa han: ”Gud är skaparen och allt hör samman. När vi läser skapelseberättelserna i bibeln är inte det viktiga hur det gått till utan att allt andas helighet – att skogen med alla träd, med marken, med sjöarna, med stigarna, med stackarna, ja med allt, ger uttryck för skaparens omsorg. I begynnelsen – men också nu och sedan. Allt hör samman – teologi och klimat, teologi och ekologi, teologi och ekonomi.”

Vi här i kyrkomötet kan lägga till även miljöansvar och kyrkomöte. Enligt kyrkomötets egen önskan tar vi i år viktiga steg att miljödiplomera vårt eget arbete.

Årets kyrkomöte ska behandla brännande frågor och den hetaste är nog förslaget om förnyad kyrkohandbok, den som handlar om kyrkans tilltal. Hur vi vill att kyrkan ska tala till och med de många människorna som vill fira gudstjänst. Vilka ord och vilka toner ska bära och vilka alternativ vill vi erbjuda. Kyrkomötets Gudstjänstutskott har redan inlett sitt beredande arbete och vid kyrkomötets andra session, den med debatt och beslut, har vi för att garantera ärendets riktiga behandling lagt till en extra dag. Vi i presidiet är övertygade om att kyrkomötet med värdighet ska föra kyrkohandboken till beslut.

Frågor av annan art väcker presidiet självt i en skrivelse om kyrkomötets arbetsformer. Inspirerade av en omvärld i förändring och av gediget arbete i en utredande kommitté föreslår vi att vartannat år ska kyrkomötet arbeta tematiskt - för djuplodande kunskaper och vidgade vyer till gagn för kyrkans kommande viktiga vägval. Även här ser vi fram emot debatt och beslut.

Här i Uppsala domkyrka, där kyrkomötet nu öppnas, har människor mötts i snart 600 år. Tio, kanske tolv, generationer före oss har brottats med livets stora frågor, förenats i sång och bön, i tillit, tvivel, tillförsikt och tro. Om vi lyssnar, kan vi ana deras längtan och röster. Säkert flera generationer hjälptes åt med själva katedralsbygget, och kyrkan berättar om mer än den kristna församlingen. Den bär berättelsen om människors liv i olika tider, om drömmar och ideal. Så är det med våra tusentals kyrkobyggnader i socknar och stadsdelar. De är ett kulturarv som alla som lever i vårt land behöver möta. Ja, också nyanlända som tillhör en annan kristenhet eller kanske en annan religion har glädje av att stiga in i kyrkorummen, erfara andakten i arkitektur och konst och bli inbjudna att genom kyrkan få delaktighet i bygdens långa historia. Att förstå det nya hemlandets rottrådar ger hjälp att navigera nu och framöver.

När nazister med sina förnedrande budskap marscherar på gator i olika stift blir det ett rop som samlar oss och väcker oss till ett.

Svenska kyrkans starka tradition att vara folkkyrka på plats ute i samhället får aldrig brytas. Svenska kyrkan behövs – för alla som bor och lever i vårt land, för människovärdets försvar, för respekten för varje människas unika värde, för både

integritet och integration, för ungas väg framåt. Svenska kyrkan behövs i det världsvida samarbetet.

Kyrkomötet inleder nu sitt fjärde och sista år på den här mandatperioden. Vi ska fullfölja vårt beting, vi tillsammans, med den största seriositet, med att skilja på sak och person och med glimten i ögat. Med kyrkovalet i ryggen och det stora positiva valdeltagandet, en miljon människor, vet vi att Svenska kyrkan betyder mycket för många, många. Det ger oss kurage och framtidstro.

Och nu, alla vänner, är 2017 års kyrkomöte öppnat!

§ 2 Anförande av ärkebiskopen

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ers kungliga höghet, ers eminens, fru statsråd, herr landshövding, rektor magnifica, ärade gäster, ledamöter – systrar och bröder i Kristus!

Vi är ju samlade till kyrkomötet året då reformationen fyller 500 år, och likt ordföranden kan jag inte låta bli att uppmärksamma detta. För Svenska kyrkan började ju jubileumsåret på ett unikt sätt genom att vi tillsammans med Stockholms katolska stift fick vara lokala värdar för Lutherska världsförbundets och Katolska kyrkans gemensamma högtidlighållande. I en ekumenisk gudstjänst i Lunds domkyrka undertecknade påve Franciskus och biskop Munib Younan de fem redan nämnda imperativen som finns i skriften *Från konflikt till gemenskap*. Det skedde inför samhällsföreträdare och kyrkliga ledare från hela världen. Via nätet sågs det i Kongo liksom i Chicago, i ett irakiskt flyktingläger likväl som i det koptiska Egypten. Gudstjänstens följdriktiga fortsättning med att ett tiotusental människor i Malmö samlades under temat *Tillsammans i hoppet* var fest och uppdrag/mission på samma gång – precis som det bör vara i kyrkan.

Lund 2016 har skärpt vår blick för kyrkans katolicitet. Det är glädjande med lokala ekumeniska initiativ likväl som att unga katoliker och Svenska Kyrkans Unga inom kort kommer att hålla sitt andra gemensamma läger. När så reformationsåret kulminerar i slutet av denna månad låt oss då fortsätta att med stolthet och med kraft lyfta upp Jesu Kristi evangelium och göra det med ekumeniskt ansvarstagande medvetna om att vi är en del av en världsvid kyrka, och att vi alltid förblir i behov av reformation.

Energien från Lund fortsätter att verka i den kristna världen. Det betonade biskop Younan i Lutherska världsförbundets generalförsamling i Windhoek, Namibia, i maj. Han påpekade att denna energi till och med har strålat ut i den muslimska världen som en appell att befria islam från jihadistisk exploatering och verka för försoning också mellan shia och sunni.

Energien från Lund har också jag känt av under det gångna årets resor. En tyngdpunkt har legat på länder där kristna är i minoritet, drabbade av krig, våld och trakasserier. För två år sedan gästades vårt kyrkomöte av Hans Helighet Påven Tawadros II. Jag är tacksam över att jag i slutet av 2016 har kunnat göra ett svarsbesök i Egypten. Våra koptiska systrar och bröder har varit utsatta för flera attentat mot kyrkor och gudstjänstfirare under året.

I slutet av januari reste jag till Irak tillsammans med en delegation från Kyrkornas världsråd. Det blev gemensamt gudstjänstfirande, samtal med unga flyktingar, besök i läger och uppvaktnings av ministrar. Den rapport om minoriteters behov i Syrien och Irak som Kyrkornas världsråd och Norska kyrkans nödhjälp har tagit fram, också med stöd från Svenska kyrkan, togs emot med intresse och tacksamhet.

För lite mer än en vecka sedan kom jag hem från Pakistan. Besöket där skedde på inbjudan av Church of Pakistan, som omfattar hälften av landets tre procent kristna. Syftet med resan var att fördjupa och utveckla den långa relationen mellan våra båda kyrkor. Under resan besökte vi flera stift, var med om att tillsammans med 3 000 människor inviga en splitterny kyrka i en kristen by, träffade teologistuderande, besökte skolor i Lahore, lärde oss om kyrkans sociala och interreligiösa arbete samt togs emot i landets största moské i Islamabad. Ja, många av Pakistans kristna hör till de fattigaste och lägst utbildade. Det finns också högutbildade. Vi träffade en som var pilot i flygvapnet, och han sa att som kristna slår vi alltid i glastaket. Hädelselagarna drabbar alla. Ändå mötte vi en kyrka med värdighet och självkänsla; djupt medveten om utbildningens värde och nödvändighet, glädje och allvaret i kyrkans skolor där både kristna och muslimer går, en kyrka buren av uppdraget att i all sin litenhet vara en helande närvaro i samhället. Det genomtänkta interreligiösa arbetet som kyrkan har går under namnet "Faith Friends". Det väckte vår respekt och nyfikenhet.

Under alla dessa resor blev det tydligt att vi behöver stötta och visa solidaritet men också samverka i ögonhöjd. Att endast se människor som offer förminskar de som lever ett kristet liv under svåra omständigheter. När det gäller Church of Pakistan har vi tillsammans identifierat tre områden för vidare samarbete: undervisning, klimatfrågor och interreligiös dialog.

Ekumeniken har sina utmaningar och sina glädjeämnen. I somras fick jag ta emot *The Lambeth Cross för Ecumenism* av Ärkebiskopen i Canterbury. Glädjen över denna utmärkelse vill jag dela med er och med hela Svenska kyrkan.

Jag kan inte låta bli att också säga några ord om kyrkovalet. En nyligen avgången partiledare förebrådde sitt parti självskadebeteende. Vår kyrka är inte heller immun mot ett sådant beteende. Ett exempel är tolkningen av ett valdeltagande som inte har varit så högt sedan 1950. En tolkning som gjort sig hörd är den att ökningen endast beror på att S och SD stod mot varandra, med andra ord en seger för partipolitiken och ett nederlag för kyrkan. Men är det verkligen partipolitisk strid som är orsaken till det kraftigt ökade valdeltagandet? Tänk om det också beror på att engagemanget för religion och kyrka faktiskt har vuxit? Att det har skrivits och debatterats mer om det som kyrkan gör och inte gör? Att det finns fler, även bland de som själva inte är aktivt kristna, som bryr sig om det som just kyrkan tillför vårt samhälle och världen? Tänk om det beror på att människor har sett att 80 procent av våra församlingar har engagerat sig i flyktingsituationen hösten 2015? Tänk om de 8 000 nya ideella medarbetarna som då strömmade till kyrkan alla gick till valurnorna och tog med sig sina kompisar? Tänk om det faktiskt är omsorg och respekt för kyrkan, för dess budskap och dess arbete som gjort att valdeltagandet har ökat?

När jag rör mig på bokmässan eller läser tidningar får jag många tecken på att det är just så. Under rubriken "Viktigt att kyrkan får vara politisk" skrev Svenska dagbladets kulturskribent Lisa Irenius nyligen så här:

... frågan är då vilka forum som kan förena alla dem som vill försvara människans grundläggande värde, bortom partipolitik och andra identiteter? På senare år verkar kyrkan alltmer ha kommit att fylla en sådan funktion.

Kyrkan kan bli en sådan samlingsplats just för att den kan agera politiskt utanför partipolitiken – och för att den disponerar unika och centrala rum i samhället. Den kan spela en roll i den världsliga världen just för att den har distans till densamma ...

Världen förstår inte alltid att det är Guds kärlek som driver kyrkan när vi värnar om demokrati och mänskliga rättigheter och visar motstånd mot intoleransen. Att vi vågar stå kvar vid det som Jesus har lärt oss, det blir allt viktigare. Bekymrade kristna ska inte tryckas ned i pessimism och passivitet. Med aposteln Paulus säger vi, ”Jag skäms inte för evangeliet” (Rom 1:16).

Reformationsjubileet sammanfaller med en orolig tid, osäkerhet och förändring. Det handlar om världsfreden, klimatförändringarna och vad de kan komma att innebära för våra barnbarn och deras barnbarn. Samtidigt finns det fortfarande en sömngångaraktig likgiltighet som underminerar vår medvetenhet om vårt ömsesidiga beroende, både inom den mänskliga familjen och hela Guds skapelse.

Just därför är det en god tid att vara kyrka. Vi håller det mäktiga budskapet om Jesus Kristus i våra händer, och vi har uppdraget att dela det med andra. Vi är räddade inte på grund av det vi är och gör utan på grund av det Gud är och gör. Vi är befriade till ett liv i tacksamt svar på Guds frälsningsgåva. När Gud tilltalar oss med kärlek och barmhärtighet kan vi bli ambassadörer för fred, rättvisa och försoning i vår värld. Vi är fria att tjäna. Kyrkan har både plats och uppdrag i det offentliga rummet.

För att kunna vara kyrka och vittna om Guds barmhärtighet i ord och handling behöver vi vara både utbildade och bildade. Viljan att i vår kyrka få till ett systematiskt och samordnat program för lärande och undervisning växer. Efter projektet *Dela tro – dela liv* är det dags att ta några bestämda kliv framåt. Våga tänka – våga tro, med hela kroppen. Målet ska vara ett program som är minst lika välkänt som konfirmationen. Som lokalt kan se mycket olika ut, men som ändå kan kännas igen i hela landet. Och som kan omfatta alla åldrar.

Ja, som alltid, uppgifterna framåt är stora. Guds nåd är större!

Må så Guds goda ande leda vår kyrka till insikt och handlingskraft också genom detta kyrkomöte!

§ 3 Hälsningar

KARDINAL ANDERS ARBORELIUS:

Kära bröder och systrar i Kristus! Broderskap, vittnesbörd och tillbedjan är hjärtefrågor för alla kristna. Förra året hände något stort som bestyrkte detta – och nu blir det kanske lite upprepning här, det får ursäktas, men det är något som har berört oss alla så djupt. Något stort hände inte här i Uppsala domkyrka men i Lunds domkyrka. Femhundra år av splittring och konflikt mellan lutheraner och katoliker går gudskelov mot ett slut. Därför behöver vi gå vidare på vägen till ett allt djupare systraskap och broderskap. Bara så kan vi ge ett trovärdigt vittnesbörd inför världen. Bara genom att växa in i en allt djupare tillbedjan av den treenige Guden kan vi gå vidare på vägen till den fulla, synliga enheten.

Också när det gäller reformationens hjärtefrågor tror jag att vi skulle kunna nå fram till en allt större samsyn. Kanske något i den här stilen borde kunna godtas av båda parter:

1. *Sola gratia*. Bara genom Guds nåd kan människan bli frälst och få del av Guds helighet, ja, av Guds egen natur. Bara genom dopet blir vi Faderns barn och kan tillbe i ande och sanning.

2. *Sola fide*. Bara genom tron kan människan bli rättfärdiggjord och leva ett liv i Kristi efterföljd, som präglas av kärlek och godhet i tanke och handling.

3. *Sola Scriptura*. Bara genom Skriften hör vi Guds tilltal och får som kyrka tolka och föra det vidare i apostolisk tradition, så att det ger oss och världen liv.

4. *Solus Christus*. Bara Kristus själv kan ge oss den fulla synliga enhet som vi hoppas på. Bara i och genom honom kan vi komma Fadern och varandra närmare.

Utifrån detta försök att hitta en gemensam syn på reformationens hjärtefrågor kanske vi vågar se på själva reformationen som en reform av många för Kristi kyrka, som alltid måste reformera sig själv. Hon måste ju leva i ständig omvändelse till evangeliet och förnyelse under Andens ledning. Hon är alltså *Ecclesia semper reformanda*. Hon är botgörerska på pilgrimsvandring, ja, kyrkofäderna tvekade inte ens att säga *casta meretrix* (den kyska skökan). Det räcker inte med en enda reform eller reformation utan det är en ständig väg till en allt djupare Kristus-efterföljelse, till allt mer broderskap, vittnesbörd och tillbedjan. Därför måste vi, alla döpta, vare sig vi är ortodoxa, protestanter eller katoliker bistå varandra som bröder och systrar för att kunna ge Gud den tillbedjan som tillkommer honom. Bara då kan vi ge världen det vittnesbörd den har rätt att vänta sig av oss. Det är också min ödmjuka bön och önskan att detta kyrkomöte ska se det som sin stora och av Gud givna uppgift. Bara då kan den kristna tron få ny livskraft i detta land.

Därför ber vi: *Herre Jesus Kristus, sänd oss din Helige Ande och hjälp oss alla att lyhört lyssna till hans ingivelser, så att vi gemensamt kan gå vidare på vägen till enhet, i broderskap, vittnesbörd och tillbedjan. Amen.*

KULTUR- OCH DEMOKRATIMINISTER ALICE BAH KUHNKE:

Ers kungliga höghet, ers eminens, biskopar, kyrkomötesledamöter, gäster och alla deltagare. Det är en stor ära för mig att få vara här. Som några av er kanske känner till, så har jag haft förmånen att vara kyrkomötesledamot. Jag vet vilka tuffa och intressanta och samtidigt roliga dagar som ni alla har framför er. Med den erfarenheten kan jag säga att många av de frågor som ni kommer att diskutera de närmaste dagarna är samma som finns i min portfölj som kultur- och demokratiminister. Steget från att vara kyrkomötesledamot till att vara kultur- och demokratiminister i Sveriges regering är med andra ord inte särskilt stort, och med det sagt vet ni nu också vad som kan komma att vänta just dig eller din bänkgranne.

Svenska kyrkan är en självklar och central del av vårt svenska kulturarv. Våra högtider, våra traditioner, våra älskade psalmer är en referensram för oss alla oavsett om vi är troende eller ej. Samtidigt är Svenska kyrkan inte ett museum över svunna tider utan ett högst levande kulturarv. Den intensiva debatten kring den kyrkohandbok som ni så småningom ska fatta beslut om visar hur viktig traditionen och kyrkan är för långt fler än vi som är samlade här idag.

Svenska kyrkan är dock väldigt mycket mer för mig än ett kulturarv och en levande kulturscen. Det arbete som Svenska kyrkan bedriver för de svaga och kanske allra mest utsatta är för mig i sanning ovärderligt. Jag skräms i djupet av mitt hjärta vid tanken på hur vårt land skulle se ut och vara om inte värvet av alla diakoner, församlingsassistenter, präster, kyrkoherdar och andra församlingsmedlemmar var en konkret verklighet för alla de som många av oss andra inte mäktar med att finnas där för. Där det offentliga gång på gång på gång misslyckas kapitalt, just där manifesterar och excellerar Svenska kyrkan.

Mitt och regeringens mål är att skapa ett Sverige som håller ihop. Ett samhälle där utanförskapet ska minska och öppenheten öka. Just därför så välkomnar vi särskilt det arbete som Svenska kyrkan bedriver tillsammans med andra trossamfund för att skapa en dialog och bygga kunskap över gränserna. Ett modigt arbete av en modig kyrka.

I tider av kappvändning och populism, medveten desinformation och fakenews förstår varje intellektuell att vi, att vårt land, behöver mer samtal och dialog, inte mindre. Jag är därför särskilt glad för kardinal Arborelius medverkan här idag. Att just du är här, påminner oss alla om att forna fiender inte bara kan samleva utan i ärlighet samverka.

Slutligen vill jag gratulera Svenska kyrkan för ett väl genomfört kyrkoval. Som demokratiminister är jag imponerad och inspirerad över det kraftigt höjda valdeltagandet.

Jag önskar er alla ett konstruktivt och lustfyllt kyrkomöte.

§ 4 Inkomna skriftliga hälsningar

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Varmt tack för de hälsningarna! Varmt tack för den undersköna harpomusiken!

Till kyrkomötet har också inkommit skriftliga hälsningar, och jag ska läsa tre:

Från Evangeliska fosterlandsstiftelsen kommer detta:

EFS, samlad till årskonferens i Alingsås i juni, skickar sin hälsning med vårt årstema *Korset vårt enda hopp*, som vill anknyta till reformationsåret. Vi är glada över att vi får dela detta hopp och uppdraget att förkunna det med vår kyrka. Må budskapet om den korsfäste få starkt genomslag i ert arbete. Vi önskar Guds välsignelse i överläggningar och beslut.

Från Sjundedags adventistsamfundet i Sverige kommer den här hälsningen:

Sjundedags adventistsamfundet i Sverige, som samlats till valkonferens på vår skola Ekebyholm i Rimbo i juli 2017 under temat *Med Jesus i hjärtat, församlingen och samhället*, sänder varma hälsningar med bön om Guds rika välsignelse över er och ert arbete.

Från Romersk-katolska kyrkan och det påvliga rådet för främjande av kristnas enhet och kardinal Kurt Koch kommer den här hälsningen:

Årets gemensamma högtidlighållande av reformationen fortsätter att bära frukt av tacksamhet, botgöring och hopp. Det är ett värdefullt bidrag för lutheraner och katoliker att tillsammans vandra vägen från konflikt till gemenskap. Med önskan om Guds välsignelse för det kommande kyrkomötet kommer vänliga hälsningar från kardinal Kurt Koch.

Med dessa hälsningar har kyrkomötet klarat sin första del av höstsessionens arbete.

§ 5 Parentation

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Kyrkomötet förblir stående för att minnas och hedra avlidna ledamöter.

Lena Klevenås från Alingsås i Skara stift avled den 16 januari 2017 i en ålder av 69 år. Lenas tid i kyrkomötet blev alltför kort. Hon valdes in 2013. Vi lärde känna henne som en stark person med engagemang i många olika frågor, inte minst de som handlade om hållbara och socialt rättvisa samhällen. Som vice ordförande i Ekumenikutskottet var hon drivande och konstruktiv och agerade hela tiden med stort hjärta. Det var inte endast kyrkans beslutsfattande som tog Lena i anspråk. På lokal nivå tillhörde hon kommunfullmäktige och under sju år på 1990-talet var hon riksdagsledamot. Hennes breda erfarenheter och kunskap blev värdefulla bidrag i kyrkomötets arbete.

Lars T Gåreberg från Mölnlycke i Göteborgs stift avled den 4 juni 2017 i en ålder av 68 år. Lars var en trygg ledare och en sann visionär med stort teologiskt kunnande. Han var en uppskattad kyrkoherde i Råda församling i hela 36 år. Han valdes in i kyrkomötet 2010 och tjänstgjorde båda mandatperioderna i Budgetutskottet, där han delade med sig av sin breda erfarenhet. Han var också sedan 2002 ledamot av Göteborgs stiftsfullmäktige. Lars gedigna kunskap och varma engagemang i en rad kyrkliga frågor bidrog starkt i kyrkomötets arbete.

Vi hedrar minnena av Lena Klevenås och Lars T Gåreberg med en stund av tystnad.

Kyrkomötet 2017
Måndagen den 20 november**§ 19 Kyrkomötets förhandlingar återupptogs**

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Det är glädje och förväntan i luften och kyrkomötet återupptar sitt gemensamma arbete. Varmt välkomna alla ledamöter, alla biskopar, vår gäst Svenska Kyrkans Ungas förbundsordförande Jakob Schwarz och alla åhörare här i salen och via webben. Kyrkomötet möts i en tid när respekten för människovärdet är ställt på sin spets. Så är det varje dag. Så är det här hemma i vår kultur, då #metoo har varit uttryck för det. Så är det där människor lever under krig och fattigdom. Det handlar om kampen för värdighet, om kampen för frihet, demokrati och framtidstro. Svenska kyrkan behövs här mitt i vår vardag och ute i andra medmänniskors vardag på andra kontinenter.

Vi i presidiet önskar er nu varmt välkomna till andra sessionen. Detta är slutspurten på den här mandatperioden och vi möts till fyra intensiva dagar. Det är många timmar av förhoppningsvis god dialog och så samfälliga beslut som möjligt. Det är hundratal beslut vi ska fatta. Vår önskan är, som traditionen bjuder, att vi ska visa respekt för varandra, att vi ska visa respekt för det tuffa tidsschemat, att vi ska skilja på sak och person. Jag önskar att ni som jag är utsövda och glada.

Vi inleder med andakt. Det är Levi Bergström, vår förste vice ordförande, som i år har utsett några av dem som i och med det här kyrkomötet lämnar Svenska kyrkans högsta beslutande organ i rollen som ledamot som kommer att medverka. Först ut är Bertil Persson. Varmt välkommen.

§ 21 Hälsningsanförande

FÖRBUNDSORDFÖRANDE JAKOB SCHWARZ, SVENSKA KYRKANS UNGA:

Ordförande, ledamöter, biskopar, ärade gäster och åhörare och kära vänner i Kristus: Jag heter Jakob Schwarz och är ordförande för Svenska Kyrkans Unga. Här kommer mitt hälsningsanförande å Svenska Kyrkans Ungas vägnar.

Jag vill börja prata om samtalet. Jag ser samtal som kärnan i utvecklingen av organisationer och hela samhället. Utan samtal kommer vi inte så långt. Det är med samtal vi förstår varandra. Några av er här inne har som Karin nämnde fått samtala med De Ungas Kyrkomöte redan i början av oktober före första sessionen. Jag hoppas att ni som var med då bär de samtalen med er här under de kommande dagarna också. Det är de här samtalen mellan kyrkomötet och det unga kyrkomötet som är oerhört viktiga och värdefulla för påverkansmöjligheten för barn och unga i Svenska kyrkan.

Det jag säger nu kanske ni ser som en självklarhet, men det är inte det för alla. Jag vill lyfta fram skillnaden mellan samtal och diskussion. För ett tag sedan satt jag hemma vid mina föräldrars middagsbord med familjen. Som det ofta blir diskuterade vi och det blev, som också lätt händer, en ganska vild diskussion. Efter ett tag byter vi samtalsämne och kommer mer in i ett samtal, men min syster fortsätter att diskutera. Jag frågar då om vi inte bara kan ha samtal. Hon utbrister att alla samtal är väl diskussioner. Det tänker jag är en produkt av hur dagens samtalsklimat är. Vi ser alltför ofta till de skillnader vi har. Om vi bara ser varandras skillnader blir också de flesta samtal diskussioner. Men jag vill lyfta hur viktigt det är att vi ser våra likheter, att vi har mycket gemensamt och att vi som vänner måste kunna samtala kring dessa gemensamma faktorer också.

Som Karin redan har nämnt vill jag också lyfta god ton, att vi bör hålla en god ton i diskussioner, främst kanske här inne i plenum uppe i talarstolen men också på golvet, och för den delen också i facebookgrupper. Håller man god ton blir resultatet och besluten som man fattar mycket enklare. Tro det eller ej, men god ton är faktiskt något som i Svenska Kyrkans Unga är årsmötesreglerat. Det är årsmötesbeslut på att vi i Svenska Kyrkans Unga ska ha en god ton.

Vi har våra meningsskiljaktigheter, men kyrkan kommer ändå alltid att bestå. Det är det andra jag vill prata om. Vi får inte glömma det centrala i Svenska kyrkan, Jesus Kristus och tron på honom, det som vi också förhoppningsvis har gemensamt här inne att vi tror på Jesus Kristus. Det kanske man lätt glömmar när man detaljdiskuterar kyrkohandboken till exempel, vilket ni ju kommer att göra här i dagarna. Men jag tror inte att Svenska kyrkan står och faller på huruvida vi får en ny kyrkohandbok eller inte. Som ordförande för Svenska kyrkans barn- och ungdomsorganisation vill jag också uppmana er till att vara lite djärva. Generellt ökar förändring organisationers och institutioners livslängd och så också Svenska kyrkans.

Som tredje sak vill jag säga att ni ska ta beslut som är väl genomtänkta, alltså inte dåliga för någon. Det betyder inte nödvändigtvis att alla beslut måste komma alla till gagn, men inga beslut får ha negativa konsekvenser för redan lite åsidosatta grupper. Som företrädare för Svenska Kyrkans Unga måste jag ganska naturligt ta fram barn och unga som lite extra viktiga. Jag vill inte höra att vi unga är kyrkans framtid. Kristi kyrka är för alla utan undantag här och nu, och ni som sitter i det yttersta beslutsorganet för Svenska kyrkan har ett inflytande som ni måste använda väl. Ni tar de beslut som formar den kyrka som vi alla lever i. Och till er som sitter och tänker att barn och unga fortfarande är kyrkans framtid vill jag bara säga, att framtiden börjar nu.

Vi i Svenska Kyrkans Unga finns på plats här under veckan. Vi har en monter uppe vid fikabordet, mycket lämpligt. Jag finns också på plats, antingen längst bak i salen eller uppe vid montern. Jag vill uppmana er att komma och prata med mig, om förhandlingarna blir tradiga till exempel. Jag både samtalar och diskuterar gärna om antingen det som står i motionssvarshäftet från De Ungas Kyrkomöte eller generellt bara prata. Mitt telefonnummer står i det häfte som ni har fått från De Ungas Kyrkomöte, om det är så att ni inte hittar mig eller om ni behöver få tag på mig snabbt. Jag hoppas att ni får givande samtal och diskussioner och att ni fattar kloka beslut som de företrädare för Svenska kyrkan som ni är. Lycka till.

Jag vill avsluta med ett bibelord, ett bibelord som jag tror ni har hört förut. Det är Jesus som säger det och det står i Lukasevangeliets kapitel 18. "Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de." Amen. Tack.

§ 22 Anmälan och bordläggning av utskottets betänkanden

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Det är ju tryggt och inspirerande att om det blir för tråkigt här så kan vi vända oss till Svenska Kyrkans Unga. Än viktigare är att era tankar berikar det samtal och den dialog som förs här. Tack för din hälsning och lycka till. Framgång önskar vi i ditt viktiga arbete.

Vi lämnar hälsningsanförandet och går till det som är det fjärde ärendet. Det gäller anmälan och bordläggning av utskottets betänkanden. Här har vi först ett observandum och ett initiativ från mig som kyrkomötets ordförande. Ni får lyssna nu. Efter att kyrkomötets första session och utskottsberedningen där avslutades har det uppmärksammas behov av att göra några mindre justeringar i Gudstjänstutskot-

tets betänkande 2017:1 som gäller kyrkohandboken. Det är viktigt att kyrkomötet har korrekta underlag. Därför har Gudstjänstutskottets ordförande begärt att utskottet ska få sammanträda för att besluta om de här justeringarna. I sak avser det tre justeringar av formell karaktär. Det första är att reglering av domkapitlets befogenheter behöver ske i kyrkoordningen i stället för som anges i betänkandet i kyrkohandbokens anvisningar. Det andra gäller hänvisningar gällande bestämmelser om flerspråkighet. I betänkandet talas det om att översättningar har fastställts av kyrkostyrelsen. Här ska det i stället stå att översättningarna är fastställda av kyrkomötet självt. Det tredje gäller terminologin i ett par av Svenska kyrkans bestämmelser om användning av vissa översättningar, som behöver anpassas till den terminologi som nu finns. Det gäller då begreppet den svenska kyrkohandboken och församlingens gemensamma gudstjänster, där det enligt gällande terminologi bör stå kyrkohandboken för Svenska kyrkan och den allmänna gudstjänsten. Ni hör att det här är av formell karaktär. Enligt kyrkoordningen ska ju beredningen av ärenden i utskott göras under årets första sammanträde. För att Gudstjänstutskottet ska kunna ta ställning till de här justeringarna som jag nu har läst upp krävs att kyrkomötet efter förslag från mig som ordförande medger en avvikelse från kyrkoordningen, så att utskottet får möjlighet att sammanträda och bereda de här justeringarna. Och eftersom justeringarna också berör Svenska kyrkans bestämmelser, behöver även Kyrkorättsutskottet sammankallas för att kunna yttra sig över eventuella ändringar. Mitt förslag till er nu är att Gudstjänstutskottet ska få sammankallas och återuppta beredningen av sitt betänkande G 2017:1 avseende kyrkohandboken för att behandla de justeringar som jag nyss har nämnt. Det är alltså endast dessa justeringar som ska behandlas. Jag föreslår också att Kyrkorättsutskottet ska få sammankallas för att behandla och yttra sig om Gudstjänstutskottet så begär.

Nu lämnar jag ordet fritt. Är den någon som önskar tala i denna fråga? Ingen begär ordet och vi går till beslut. Kan kyrkomötet bifalla att Gudstjänstutskottet får sammankallas och sammanträda? Finner att Gudstjänstutskottet får det. Kan kyrkomötet besluta att Kyrkorättsutskottet får sammankallas och sammanträda? Finner att även Kyrkorättsutskottet får denna möjlighet. Tack för det. Då passar jag på att berätta att Gudstjänstutskottet kallas att sammanträda klockan 12.30, alltså när vi andra går till lunch, i sal B. Samma tid kallas Kyrkorättsutskottet att sammanträda i sal K1. Det är för att det behövs ett mycket snabbt yttrande från Kyrkorättsutskottet om Gudstjänstutskottet kommer till den slutsatsen.

Det var en lång harang. Sedan har vi andra utskott. Vi har från Organisationsutskottet 15 betänkanden, från Tillsyns- och uppdragsutskottet 18 betänkanden, från Ekonomi- och egendomsutskottet sex betänkanden, från Ekumenikutskottet tio betänkanden, från Kyrkolivsutskottet 15 betänkanden, från Budgetutskottet två betänkanden och från Kyrkorättsutskottet sju betänkanden. Jag frågar kyrkomötet om dessa betänkanden kan anmälas och bordläggas. Kan vi förfara så? Finner att dessa anmäls och bordläggs. Kyrkomötet ska också bordlägga Gudstjänstutskottet 2017:2–5. Då frågar jag i särskild ordning om kyrkomötet kan anmäla och bordlägga Gudstjänstutskottets betänkanden 2017:2–5. Kan vi förfara så? Så gör vi. Tack för det.

§ 23 Meddelanden

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Femte punkten gäller meddelanden. Här ber jag inledningsvis kyrkomötets sekreterare påminna om de debattregler som gäller, eftersom årets session har lite

särskild karaktär och vi har en hel dag om ett enda ämne, nämligen tisdag om kyrkohandboksförslaget.

SEKRETERARE ANDERS LINDBERG:

Debattreglerna för den här sessionen är fastställda. Det skedde sista dagen innan vi skildes åt i session 1. Det som är viktigt att komma ihåg är att det numera finns två parallella system, dels det nya digitala verktyget och dels det vi tidigare har använt med begäran om ordet och liknande på papper. De här kommer att fungera parallellt med varandra, men själva regelsystemet är alltså oberoende av tekniken. Det kommer att gälla särskilda bestämmelser i morgon när vi diskuterar kyrkohandboken, men vi återkommer till den frågan då.

Det som är viktigt att komma ihåg är detta med förhandsanmälan och de klockslag som är fastställda för det. Det är förutsättningen för att de som är berättigade till det ska få längre talartid, alltså fyra minuter för förhandsanmäld företrädare för utskott, bara en för utskottet i varje ärende respektive varje block när vi diskuterar kyrkohandboken. På liknande sätt en förhandsanmäld företrädare för varje reservation, en förhandsanmäld talare för en skrivelse eller en motion som behandlas i utskottsbetänkandet och en förhandsanmäld företrädare för varje särskilt yttrande. Här är det viktigt att hålla isär begreppen särskilt yttrande och särskilt yrkande. Särskilt yttrande är det som en utskottsledamot har gjort i betänkandet. Ett särskilt yrkande avses när man här i plenum framför ett nytt förslag till beslut. Det är ett särskilt yrkande som man då skriver ner. Det ger inte rätt till fyra minuter i något fall. Det vi har haft anledning att påminna om är att man, om man i samma ärende står som motionär till flera motioner, likväl bara har ett anförande.

Det finns en klocka i båda talarstolarna som kommer att tala om hur många minuter ni börjar på och så tickar det neråt. Har man taltid i fyra eller tre minuter tänds en varningslampa när det är 30 sekunder kvar, och när de sekunderna är slut stängs mikrofonen av. På replik har man en minut och varningslampan tänds 15 sekunder innan den tiden har gått ut.

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Tack för de påminnelserna. Jag ska nu fortsätta med lite meddelanden. Blanketter för begäran om ordet finns i mötesbyrån och i brevkorgar här framme på podiet. Nytt för i år är ju det som ni har noterat, att det också går bra att begära ordet i det digitala mötesverktyget. Vi har två talarstolar som tidigare. Det ger spänst i debatten. Det finns också stolar där ni som har begärt ordet kan sitta på kö, så att det blir riktigt spännande och roligt. Vi har också detaljen som kyrkomötet har varit ganska duktigt på att hantera, nämligen att det räcker med att tilltala ordföranden. Enligt svensk tradition tilltalar man genom ordföranden alla delegater och alla åhörare. Vi kan då spara tid om ni inte varje gång säger ordförande, ledamöter, biskopar, närvarande åhörare och intresserade åhörare vid webbsändning och journalister. Ni hör ju att det tar onödig tid.

Den som har ett förslag ber vi presentera det vid inledningen av anförandet. Det ska också vara skriftligt presenterat via digitalt verktyg eller via papper. På numera känt manér anger arbetsplanen beräknade starttider för debatterna. Om inte alla ärenden inom ett utskott ryms inom den planerade debatttiden kommer ärendena att skjutas till sist på den dagens arbete. De motioner som har haft förenklad behandling i utskottet ligger också sist i respektive avdelning. Vi kommer däremot inte att bryta debatten mitt i något ärende. Sedan ber vi er notera, att den beräknade starttiden kan

tidigareläggas om kyrkomötet skulle ha ett rasande tempo i sitt arbete. Vi har alltid debatt en dag och beslut en annan dag. Det ger oss möjlighet att så att säga sova på saken. Behandling av verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå debatteras idag och beslutas på torsdag. Det är ju så, att motionsbehandlingen kan komma att påverka den ekonomiska ramen för Svenska kyrkan på nationell nivå. Årets stora ärende som handlar om förslag till förnyad kyrkohandbok har fått en helt egen dag, tisdagen, för dialog, förtroligt samtal och diskussion. Vi har delat upp det ärendet i flera block, så som kyrkomötets sekreterare strök under. Det betyder att det finns möjlighet för många att delta i det samtalet. Tisdagen blir dagen för debatten och torsdag blir beslutsdag vad gäller kyrkohandboken. Det gör att Läronämnden vid behov också kan granska och yttra sig över förslag som har med kyrkans tro, bekännelse och lära att göra, om det kommer nya förslag under debatten. Det är ju så att alla förslag måste vara beredda, så nyformulerade förslag måste ha en anslutning till det som utskottet har behandlat. Det gör att jag på onsdag kommer att unna mig en underbar dag, när jag tillsammans med rättschef och sekreterare här sorterar alla de förslag som finns om kyrkohandboken. Plenum kommer då att ledas av vice ordföranden.

Sedan är det jordiska saker. Det finns två ingångar till den här salen. Vi ber er att under debattid i första hand använda den bakre dörren. Vi ska hålla dörren här framme stängd, eftersom det drar lite kallt på ledamöter och biskopar på den kanten. Debatten sänds via storbild i sal C och det är en rulltrappa upp. Kaffe serveras på plan tre. Det är också intill sal C, så om man vill sitta och dricka kaffe och följa plenum går det bra i salarna B och C. Sedan har vi som i fjol talarlistan på stora skärmar. I år är det tillagt en talarlista ute i foajén och den fylls hela tiden på med aktuellt läge vad gäller anmälda talare. Besluten av dagens ärenden sker på onsdag. Det betyder att vi i morgon startar direkt med Gudstjänstutskottets betänkande 2017:1 om kyrkohandboken. Det är en lite annorlunda ordning. Meddelandena är nu presenterade.

§ 24 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag vill från kyrkostyrelsens sida säga några ord om det gångna året men också kommentera några av Budgetutskottets överväganden om årsredovisningen. Verksamheten under 2016 har i stort genomförts enligt plan och en mängd aktiviteter på nationell nivå har främjat trossamfundets ändamål. Detta kan ni läsa om i årsredovisningen. Men några särskilda insatser av betydelse under året har varit att kyrkomötet beslutat 2015 att bevilja 75 miljoner kronor till kyrkostyrelsens förfogande under 2016 för arbetet med människor på flykt och nyanlända. Om hur det har gått till kan ni också läsa i årsredovisningen. Det finns i bilaga 2A. En annan viktig sak är uppmärksammandet av reformationens 500-årsminne.

Också 2016 påbörjades arbetet med att genomföra förslagen om gemensamt ansvar, alltså den utredning som behandlar fastigheter, kyrkor och utjämnings-system. Satsningen *Dela tro – dela liv* har varit viktig under 2016 och en utvärdering av genomförande och måluppfyllelse kommer att ske till kyrkomötet 2019. Arbetet med att effektivisera Svenska kyrkans administrativa funktioner i samarbete med stiftet och att utveckla gemensamma administrativa hållbara lösningar har också intensifierats under 2016. Nettoresultaten uppgick 2016 till 547 miljoner kronor. Det är betydligt högre än föregående års resultat och det är också högre än budget. Främsta orsaken till det höga resultatet är avkastningen på kapitalförvaltningen. Det

fria egna kapitalet uppgick till 7 619 miljoner kronor. Kyrkomötet bestämde 2016 att målet för storleken på den nationella nivån kapital ska uppgå till lägst 6 500 miljoner kronor och justeras årligen med hänsyn till konsumentprisindex. För kyrkostyrelsen är den fortsatta dialogen med stiftan angelägen för att säkra ett långsiktigt hållbart kyrkoliv.

Avslutningsvis vill jag också ge några kommentarer kring Budgetutskottets överväganden. Det är glädjande att Budgetutskottet noterar från sitt möte med revisorerna, att dessa uppfattar att det är god kvalitet på redovisningen och en god kontrollmiljö. Likaså noterar kyrkostyrelsen särskilt Budgetutskottets önskan om en vidareutveckling av kyrkostyrelsens arbete med den interna styrningen och kontrollen av såväl löpande verksamhet som vid större satsningar. Kyrkostyrelsen noterar också Budgetutskottets önskan om att kyrkostyrelsen ytterligare redogör för hur man arbetar med dessa frågor i kommande skrivelser.

Bifall till utskottets förslag.

ROGER HEDLUND:

Ordförande! Vi har kunnat läsa i bilaga 2A om det arbete som Svenska kyrkan har lagt ner på flyktinginsatser. Detta föranleddes ju av den asylvåg som kom till Sverige under 2015 och att kyrkomötet därefter tog beslut om att göra speciella insatser för att hjälpa de personer som har kommit till Sverige och som behöver extra stöd. Sverigedemokraternas inställning till det hela generellt är att vi allra bäst hjälper till i krisens närområden. Sedan behöver också Svenska kyrkan anpassa sig efter den politik som förs nationellt och utifrån den verksamhet som vi därefter kan bedriva och hjälpa till med. I diskussionerna i utskottet såg sverigedemokraterna samtidigt till att även föra in tankarna på det internationella arbetet, att vi inte bara behöver hjälpa de människor som kommer till Sverige utan att det finns väldigt många människor runt omkring i världen som behöver hjälp. Där fick vi faktiskt genom diskussioner igenom budskapet i ett enigt kyrkomöte att också lägga till det internationella arbetet, vilket jag som sverigedemokrat känner mig väldigt stolt över.

Totalt var det 75 miljoner kronor som satsades på de här insatserna, varav 46 miljoner kronor gick till stift och församlingar. Här har vi i utvärderingarna kunnat se att stift och församlingar inte har kunnat använda detta på det effektfulla sätt som vi hade önskat, vilket heller kanske inte är så förvånande med tanke på ett arbete i den här omfattningen. Där behöver församlingarna se över sitt arbete för att kunna hantera den här situationen bättre, vilket man då också har kunnat konstatera. Därefter ser vi att 20 miljoner har använts internationellt, som jag i det här sammanhanget kan tycka borde ha varit en större summa snarare än för arbetet i Sverige. Det finns idag 65 miljoner flyktingar runt omkring i världen som faktiskt behöver en stor hjälp. Där skulle vi ha kunnat prioritera annorlunda när det gäller anslagen internationellt och i Sverige. Men sverigedemokraterna ser fortfarande positivt på det arbete som man har bedrivit och ser inte någon anledning till att föra någon annan politik på det området.

Svenska kyrkan har utifrån de här förutsättningarna faktiskt jobbat bra och vi skulle vilja yrka bifall till utskottets förslag till beslut. Tack.

IRÉNE PIERAZZI:

Budgetutskottet har behandlat årsredovisningen för Svenska kyrkans nationella nivå för 2016 med verksamhetsberättelse, förvaltningsberättelse i särskilt tryck samt kyrkostyrelsens skrivelse, där styrelsernas arbete redovisats i tre bilagor. Alla utskott

har haft möjlighet att yttra sig över årsredovisningen men bara ett, Kyrkolivsutskottet, har funnit det intressant.

Jag yrkar bifall till Budgetutskottets förslag till kyrkomötets beslut om att fastställa årsredovisningen och balansräkningen för den nationella nivån samt att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 94.

§ 25 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020

CARL-ERIC GABRIELSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut. Jag är framför allt uppe för att ge lite kommentarer till motion 2017:100 som är behandlad under detta ärende. Det är ju så att vi har ett arbete med administrativ samverkan ute i landet, och Skara stift och vårt pastorat i Stenstorp har varit pilotkommuner från början. Vi har då sett detta under ett antal år. Till stora delar fungerar det bra. Jag vill försvara det här upplägget. Det är mycket som är nyttigt för oss i de små pastoraten att få hjälp med. Vi kan inte ha specialister på alla områden, utan vi behöver detta upplägg.

Men jag har också förstått att det är en del som gnisslar i det praktiska genomförandet. Det är det som ligger bakom motionen, som vill att man skulle tillsätta en arbetsgrupp för att gå igenom detta med personer som just är tekniskt kunniga och ser vad det är som kanske inte fungerar så bra, som tar sin tid, fördyrar det hela och så vidare. Där finns också en tveksamhet för nya pastorat att gå vidare.

Under budgetberedningens förhandling visade det sig att vi fick reda på att kyrkostyrelsen, som det står på sidan 9, ”under planeringsperioden kommer att överväga om ett särskilt råd för administrativ samverkan ska inrättas”. Därför ska vi naturligtvis inte tillsätta dubbla utredningsgrupper. Vi tycker det är vettigt att följa detta. Jag vill trycka på vad vi från Budgetutskottet säger på sidan 12. ”Som utskottet skriver i övervägandetexten ovan till KsSkr 2017 ser utskottet också fram emot att ett råd tillsätts snarast för administrativ samverkan till stöd för analys, löpande utvärdering och kontroll.” Jag vill kraftigt argumentera för att styrelsen så fort som möjligt tillsätter den här gruppen, så att detta kommer igång. Vi förlorar för mycket av tid och pengar till egentligen ingen nytta, eftersom det är ett bra upplägg men behöver kompletteras så att det också fungerar på ett bra sätt. Det är det jag är ute efter.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag talar med anledning av min motion 2017:51 som finns med under det här betänkandet. Utskottet skriver: ”Enligt stiftsledningen” (Linköpings stift) ”har de konkreta effekterna av *Nya sätt att vara kyrka* i stiftets församlingar varit begränsade och man gör bedömningen att andra initiativ i stiftet kan generera större effekt. De erfarenheter som gjorts i *Nya sätt att vara kyrka* kommer dock att fasas in och hållas ihop i det utvecklingsarbete som fortsätter i stiftet. I Växjö stift menar stiftsledningen att arbetet gett inspiration i några församlingar men efterlyser teologisk reflektion vid en eventuell fortsättning och en plan för implementering.” När det står på det här sättet i betänkandet understryker det bara vikten av att arbetet måste fortsätta. Man vänder inte en negativ trend i Svenska kyrkans gudstjänst- och verksamhetsliv på så kort tid.

Jag är den förste att också understryka vikten av teologisk fördjupning och reflektion att hitta nya vägar. Det har producerats ett par böcker som varit till

konkret välsignelse för reflektion, till exempel Björn Gusmarks bok *Vilja våga växa* och boken *Nya sätt att vara kyrka*, förutom flera filmer som ger exempel på nya sätt att vara kyrka runt om i vårt land. Vi måste inse att vi i vårt land idag är i en helt ny situation. Det är en ny missionstid. Biskopen i Skara sa här i morse till mig: ”Leif, har du gudstjänstglädje?” Jo, det har jag. Jag har en fantastisk gudstjänstglädje i mitt pastorat, men vi behöver sprida det mer. Det finns en vikande tendens om vi tittar till landet som helhet. Antalet dop minskar. Konfirmandernas antal minskar. Kyrkliga vigslars antal minskar. Begravningarna, ja där är det till och med så att de som är tillhöriga begär borgerlig begravning, för då får man göra som man vill. Det står till och med på en av våra större begravningsbyråers reklampelare att du får göra som du vill, i kollision med kyrkans uttryck. Vi har många, många, många olika områden där vi behöver reflektera, tänka vidare och finna nya sätt. I motionen föreslår jag att 2,5 miljoner ska avsättas för det här. Det är små pengar i sammanhanget, i synnerhet med det resultat som påvisades i årsredovisningen.

Därför yrkar jag bifall till min motion 2017:51 i det här ärendet, så att arbetet kan få fortsätta runt om i vårt land. Det är en god början. Kan det bli en ännu bättre fortsättning? Tack för ordet.

MATS NILSSON:

Ordförande! Jag har föreslagit att börja med att vi gör en minskning av personalbudgeten på 10 miljoner för 2018 och fortsättning följer för 2019 och 2020. Varför gör jag det? Jo, därför att vi, under några år när jag har suttit som ersättare i Budgetutskottet, hela tiden har pratat om hur befolkningen har ökat i Kyrkans hus. Vi måste på något sätt titta över den delen. Vi behöver också se hur vi använder de här resurserna framåt, var någonstans i kyrkan vi behöver resurserna.

Hemma i Vislanda, där jag är verksam, la vi en budget för någon vecka sedan med ett underskott på 800 000 kronor. Detta gjorde vi därför att vi har en sådan oerhört fin verksamhet, inte minst bland de unga. Detta påverkar ju men vi är tvungna, för vi ser att vi inte kan strypa verksamheten på grund av den här ekonomin. Vi har också haft rätt goda år tidigare som vi kan åberopa. Vi kan därför hämta lite i madrassen som gör att vi kommer att klara de där delarna i det hela.

Sedan vill jag också med detta få ett inspel om var vi ska lägga resurserna. Det är så lätt att man bygger upp en verksamhet för verksamhetens egen skull. Jag vill att detta ska bli ett inspel. Vad jobbar vi med i Uppsala, vad jobbar man med på stiftet och så vidare?

Jag vill avsluta med att säga som så, på något sätt lite ironiskt. Jag tror ju inte att Uppsala har blivit den fjärde största kommunen på grund av tillväxten i Kyrkans hus. Jag tror det kan finnas andra orsaker än det. Tack för ordet, ordförande.

GUNVOR TORSTENSSON:

Ordförande! Jag talar för motion 2017:100 som nämndes alldeles nyligen. Det är bra att kyrkostyrelsen intensifierar satsningen på gemensamt administrativt stöd, men anslutningstakten måste öka. Gemensamma administrativa stöd och system är viktigt, det kan många företag och organisationer vittna om. Svenska kyrkan är ingen koncern, men kyrkomötet måste ansvara för att det går att visa pastorat och församlingar, att det inom överskådlig tid blir mer pengar över för den grundläggande uppgiften. Konceptet med gemensamt stöd måste bli det självklara alternativet. Så är det inte idag.

Bifall till motion 2017:100.

WANJA LUNDBY-WEDIN:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen och jag vill börja med att säga att jag yrkar bifall till utskottets förslag. Vi tycker från styrelsens sida att det är väldigt glädjande att Budgetutskottet delar vår uppfattning genom de prioriteringar som vi vill göra under den kommande perioden. Vi kommer senare under dagen att debattera, kanske samtala och diskutera, kring vilken situation Svenska kyrkan befinner sig i. Vi är inne i en brytningstid. Vi står inför stora utmaningar inte minst när vi ser till medlemsutvecklingen och vilka följder det får kring medlemsavgiften. Det gör naturligtvis att vi måste se, att ett stort arbete måste göras på alla nivåer i kyrkan när det gäller omfattande prioriteringar, besparingar och också effektiviseringar. Det här är ett arbete som vi måste göra tillsammans. Vi måste ha en dialog mellan kyrkan centralt och stiftet och mellan stift och församlingar, så att vi ser vilken inriktning på verksamheten vi ska ha på nationell nivå, för att vi på bästa sätt ska kunna vara en sammanhållande kraft i stift och församlingar. Därför vill jag säga nu, att vi också delar utskottets förslag att avslå motionen som Mats Nilsson var uppe och talade om. Det är just i den här dialogen som vi måste bestämma hur prioriteringarna ska göras och inte göras så mekaniskt som den motionen föreslår.

Huvuddelen som ni ser av det som är nationell nivåns verksamhet är väldigt mycket löpande åtaganden och verksamhetskostnader som man inte riktigt kan prioritera bort utan vidare. Det är alltså en mindre del som är prioriteringarna. Jag vill nämna några ord om prioriteringarna. Den första har också omnämnts här av tidigare talare. Det är behovet av en genomgripande satsning på lärande och undervisning om kristen tro genom ett systematiskt och sammanhållet program för alla åldrar. Även där är det vi på nationell nivå tillsammans med stift och församlingar som också diskuterar hur de här programmen ska se ut men också hur det ska implementeras ut i verksamheten för att nå så många som möjligt inom vår kyrka men kanske också utanför vår kyrka. Här ska vi naturligtvis ta tillvara erfarenheten från *Dela tro – dela liv*.

Arbetet med asylsökande och flyktingar har också redan varit uppe. Det är en verksamhet som är bra att den finns och som det är ett starkt stöd kring. Vi har inte velat lägga fast exakt hur stort stödet ska vara mer än under två år, beroende på att det är svårt att bedöma hur stort utrymmet kommer att vara framöver, men det är en fortsatt väldigt viktig verksamhet för vår del.

Stöd till människor i utsatta situationer i världen är också något som vi måste prioritera. Vi vet att antalet flyktingar i världen är större än det har varit sedan andra världskriget. Vi måste ha en ökad omfattning av stöd för utsatta kristna och andra religiösa och etniska minoriteter, inte minst i Mellanöstern-regionen. Det krävs alltså ökade humanitära insatser.

Vi har en ytterligare förstärkning av den administrativa samverkan i Svenska kyrkan, för att vi där ska kunna möta effektiviseringsbehoven som vi ser finns men också för att minska kostnaderna på sikt. Där delar jag Gunvor Torstenssons syn att vi måste kunna visa vad det har för effekter, men vi kanske också måste öka takten. Därför är det här glädjande att även utskottet har diskuterat frågan om ett råd för administrativ samverkan och ser hur betydelsefullt det är att tillsätta ett sådant råd. Det har vi redan fattat beslut om och det arbetet är redan på gång inom kyrkostyrelsen.

Vidareutveckling av vårt arbete med styrning och kontroll är också en viktig fråga. Vi ska naturligtvis se till att vi anpassar verksamheten på ett sätt att det både gagnar stift och församlingar och vi ska göra det inom de ramar som fastställs här på

kyrkomötet. Det är väldigt kloka synpunkter från Budgetutskottet. Jag vill avsluta de sista åtta sekunderna med att säga, att om vi nu fattar beslut om en ny kyrkohandbok det naturligtvis också kommer att vara en fråga som kommer att präglade nästkommande år. Tack.

LEIF NORDLANDER (REPLIK):

Ordförande! Det var fint det Wanja Lundby-Wedin sa om möjligheten till fortsatt lärande och så vidare. Det är bara det att detta kommer att bli liksom ett vakuum efter den verksamhet som nu håller på. Vi har pengar ett antal månader in på nästa år, men sedan blir det ett vakuum. Det finns ingenting kvar. Då tappar man fart i ett sådant här viktigt arbete. Då blir i värsta fall allt det som satsats till liten nytta och då har vi förslösat pengarna. Därför tror jag de här 2,5 miljonerna skulle hjälpa oss vidare oerhört mycket. Det var ju synd att jag inte kunde använda de sista 58 sekunderna jag hade från tidigare. Tack.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:131. En intressant poäng i den motionen är ju hur det gemensamma administrativa systemet förhåller sig till den stora sammanslagningensivern som finns i vårt samfund. Jag tänker att en poäng förvisso kunde ha varit att göra saker i rätt ordning när man börjar med sammanslagningar och därefter skapa system som ska lösa problemen som var grund för sammanslagningarna. Ja, det ger anledning till eftertanke och kanske en del andra känslor på lokal nivå.

Utskottets betänkande lägger mycket fokus på inrättandet av konstellationer på nationell nivå, som i och för sig också begärs av motionen. Man konstaterar att det förekommer olika typer av samråd mellan stift och nationell nivå. Men jag menar att en viktig poäng i motionens förslag är, att fokus läggs på de lokala villkoren och på hur de gemensamma administrativa systemen fungerar när de faktiskt träffar församlingarna som de är till för. Om man frågar efter att undersöka det, är man då hjälpt av att höra att nationell nivå pratar med stiftet? Nu tänker säkert någon att stiftet ju pratar med församlingarna, det är så det fungerar i vår kyrka. Då svarar jag att detta inte räcker. Om det räcker, hur kommer det sig då att man samtalar kring att samla församlingarna i användarföreningar för att kunna få gehör för problem och synpunkter när det gäller GAS? Det vore begripligt gentemot en extern aktör, men det förefaller inte särskilt rimligt att det ska behövas användarföreningar för att få gehör gällande kyrkans egna interna system. Det finns ju många exempel på hur systemen inte kommer anpassade till församlingarnas villkor, exempelvis att systemen ofta är anpassade för att man ska jobba efter cykliska scheman. Det vet vi ju, att alla veckor inte ser likadana ut för de flesta församlingsanställda, helt enkelt därför att påsk inte kommer samma vecka varje år.

Från nationell nivå ser vi varje år hur man tillskjuter medel och anstränger sig för att intensifiera det här arbetet. Det är märkligt med tanke på att de beräkningarna som finns är så bristfälliga. En församling gick in i GAS för att spara två tjänster. Efter två år såg man att man sparade en tjänst, ja mindre, därför att arbetsuppgifterna flyttade runt. Det bidde en tummetott av besparingarna.

Så här vid advent köper man ofta adventsljusstakar, kanske på loppis, där det står "testad". Kanske den lyser. Korrekta beräkningar är nödvändiga. Annars köper församlingarna GAS som inte är testat. Det skulle man aldrig göra på loppis.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:37 som Berth Löndahl och jag har skrivit om kontinuerlig utvärdering. Det är ju ingen kontroversiell åsikt att man, när man fattar viktiga beslut, också måste utvärdera dem. Utskottet ställer sig egentligen bakom detta. Utskottet delar motionärernas syn att det är nödvändigt att reflektera över konsekvenserna av förändringarna och så vidare. Man säger så att det här ändå pågår, men man säger också att det som i all verksamhet kan finnas en utvecklingspotential. Utskottet ser därför gärna att det kontinuerliga utvecklingsarbetet regelbundet kvalitetssäkras. Likaså menar utskottet att kommunikationen mellan Svenska kyrkans nivåer behöver utvecklas för att kunskap om och förståelse av de olika nivåernas villkor och kontinuerliga arbete ökar samt även tydligheten av ansvarsfördelningen. Det är ett stort men. Då hade kanske utskottet lika gärna kunnat säga ”med anledning av” motionen. Här visar utskottet på en oerhört stor utvecklingspotential.

Eftersom utskottet inte föreslog det yrkar jag bifall till motion 2017:37, så att det här verkligen tas fasta på. Tack.

MAJA BENGTTSSON:

Ordförande! Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission. Det var alltså till det här som resurser skulle frigöras genom att ansluta församlingen till GIP och GAS. Om resurser bara är pengar, kanske det till en början stämde att det frigjordes pengar. Man kunde minska anställda något på den administrativa sidan. Men om man med resurser också menar arbetstid kan vi se en resursförflyttning åt helt fel håll, från den grundläggande uppgiften till administration. Nu är det den arbetsledande prästen som sitter och sliter med GAS för att få in musikerns ojämna schema. En diakon sitter vid telefonen med kanslistöd för att skrivarna inte fungerar, om och om igen. Musikern behöver fortfarande fixa en egen dator, för det finns inga ”gippade” musikprogram. Kan detta kallas att frigöra resurser för den grundläggande uppgiften? Det vore självklart med en rejäl utvärdering av både GAS och GIP, innan man pumpar in ännu mer pengar och försöker övertala fler att ansluta sig. Tack.

MARGARETA ANDERSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:131. Jag har skrivit den av bitter erfarenhet av att GAS är ganska fyrkantigt och att man väldigt ofta får problem att anpassa systemet till verkligheten. Det ska faktiskt inte vara så att man ska vara tvungen att anpassa verkligheten till systemen. Överhuvud taget håller jag med föregående talare som säger att vi behöver utvärdera innan vi går vidare. Vi stoppar väldigt mycket pengar i att utveckla nya system på olika håll, men ibland tror jag det vore väldigt värdefullt om vi började med att utvärdera det vi har. Många gånger kan bara en genomgång av system och annat göra att man sparar både tjänster och pengar. Att bara satsa på nytt hela tiden kan bli ganska improduktivt.

Än en gång bifall till motion 2017:131. Tack.

BISKOP ÅKE BONNIER:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:51. I det multisamhälle vi lever i och där vi ur ett internationellt perspektiv sett att vi tillhör de mest sekulariserade länderna i världen behöver vi fler satsningar. Utifrån egen erfarenhet kan jag vittna om vad till exempel Messy Church, som är en del av nya sätt att vara kyrka, kan

betyda för människor som är nyfikna på kyrkan men ändå ovana. *Nya sätt att vara kyrka* är inte tänkt att ersätta kyrkohandboksreglerade gudstjänster och så vidare utan komplettera på olika vis men också då det gäller annat församlingsarbete. Att satsa 2,5 miljoner för detta viktiga evangelisationsarbete – jag skulle säga livsviktiga evangelisationsarbete – torde anses som en mycket liten summa.

Alltså åter igen, jag yrkar bifall till motion 2017:51.

BERTIL OLSSON:

Ordförande! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut och därmed avslag på alla motionerna, 2017:37, 2017:51, 2017:100 och 2017:131, och också på det särskilda yrkande som kom fram från Mats Nilsson.

Visst kan det kännas frestande att i olika sammanhang få avslag i kyrkomötet för sina specifika frågor, men väldigt mycket är det ju en detaljstyrning som inte ligger på den här nivån utan hör hemma hos andra verkställigheter. Det är ramarna för verksamheten som vi fastställer på kyrkomötet. Sedan har vi uppdrag från kyrkostyrelsen som det nya kyrkomötet väljer att verkställa, och de får göra de prioriteringarna inom ramarna.

Alltså bifall till Budgetutskottets förslag till beslut.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 193.

§ 26 Medlemsstrategi

TOMAS JANSSON:

Svenska kyrkan står inför den största förändringen som kyrkan genomgår på århundraden. Det är att medlemskapet faller och det faller drastiskt. Vad ska vi göra i detta läge med ett medlemskap i fritt fall? Jag som kyrkomötesledamot har under de senaste par åren fått upprepade frågor ifrån kyrkomedlemmar. Vad gör kyrkomötet i denna stora och dramatiskt viktiga fråga?

Av motionerna till detta års kyrkomöte finns ett par som tar upp den här aspekten och vill att vi ska fokusera med kraft och energi på denna centrala fråga. Jag vill fokusera på motion 2017:117, som säger att kyrkostyrelsen borde ges i uppdrag att initiera ett brett arbete för att utveckla en medlemsutvecklingsstrategi som har relevans för alla nivåer i Svenska kyrkan. Det är en viktig motion. Jag skulle faktiskt inte vilja komma hem ifrån detta kyrkomöte med budskapet att kyrkomötet beslutade att ingenting göra, när en sådan motion läggs fram. Det skulle ärligt talat kännas lite pinsamt. Vi behöver kraftsamla och att kyrkostyrelsen får i uppdrag att ta tag i denna fråga utifrån breda perspektiv, som har relevans för alla nivåer i kyrkan. Det förefaller mig som en klok åtgärd. Det visar att kyrkomötet i högsta grad är berett att adressera denna stora fråga. När vi står inför vår största utmaning på århundraden krävs kraftsamling.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 1 som är detsamma som bifall till motion 2017:117.

ROLAND JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till min reservation 3, som innebär att jag vill att motion 2017:2 av Lars-Ivar Ericson om strategi mot minskning av antal medlemmar bifalls. Samtidigt yrkar jag också bifall till min reservation 2, som innebär att jag vill att motion 2017:117 av Jesper Eneroth och Mattias Kristenson om medlemsutvecklingsstrategi bifalls.

Utskottet anser att det som motionärerna för fram i sina motioner är viktigt och konstaterar att nationell nivå kontinuerligt tar fram medlems- och verksamhetsstatistik kring detta. Utskottet anser dock att det är församlingens uppdrag att analysera och ta fram medlemsstrategier och att det inte är ett uppdrag för nationell nivå. Betänkandet visar att mycket arbete pågår, men jag tror inte att det är tillräckligt för att vända den negativa utvecklingen. Det behövs kvalificerad kunskap och utanför sessionssalen har Svenska kyrkans forskningsenhet en monter, som visar vad man kan göra för att behandla de frågor som motionären föreslår. Ni kan själva hämta en broschyr i den montern och se allt som man kan göra. Den lokala verksamhetsutvecklingen i kombination med central forskning tror jag är lösningen på att få en bra strategi.

Bifall till reservationerna 2 och 3.

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Jag vill först yrka bifall till min motion 2017:2. Vi kan konstatera att antalet medlemmar i kyrkan minskar. Särskilt stor var ju minskningen då 2016. Vi kan också se av siffror från Medieakademin att Svenska kyrkan har tappat 7 procentenheter på förtroendebarmetern.

Varför lämnar då människor kyrkan? Det är svårt att ge svar på alla orsaker. Det kan ju bero på att man inte tror på Gud. Det kan bero på skandaler. Det kan bero på att man tycker att kyrkan är alltför politisk eller inte tillräckligt renlärig. Det kan också ha ekonomiska orsaker. Jag tänker ibland på pappan som jag träffade som sa: ”Jag vill ju att vi ska vara kvar i kyrkan, men du förstår att våra barns fritidsaktiviteter kostar ganska mycket, så vi har inte råd”. Ja, det är viktigt att analysera orsakerna till utträden och utskottet anger i betänkandet att sådant sker och måste fortsätta.

Däremot verkar det inte som att man är lika intresserad av att veta varför folk väljer att stanna kvar i kyrkan, varför folk väljer att bli medlemmar eller varför folk väljer att återinträda efter en tid. Utskottet pekar på det ansvar som ligger på den lokala församlingen, och det är riktigt. Här tror jag att man mycket mera bör uppmärksamma kyrkoherdens roll. Vad gör egentligen kyrkoherden när det kommer en ansökan om utträde? Ja, han eller hon kanske undertecknar ett papper med orden välkommen tillbaka. Man kan göra mycket mer. Som kyrkoherde och som tillförordnad kyrkoherde efter min pensionering har jag alltid tagit för vana att ringa upp de personer som ansökt om utträde. Det har blivit väldigt bra samtal. Någon gång har det resulterat i att den uppringde säger att han eller hon river sin ansökan och stannar kvar. Eller så säger han eller hon: Nja, jag kanske kommer att återinträda senare, vi får se. Vi har nu prognoser som visar på att antalet utträden kommer att fortsätta att öka också under 2017. Det är ju faktiskt så att människor, trots att det sker ett gott arbete i våra församlingar både i gudstjänster och i vardagsverksamhet, ändå väljer att lämna vår kyrka. Därför är det viktigt att man från centralt håll från kyrkokansliet och från statistikavdelningen verkligen bevakar detta och att man också på lokalt håll är uppmärksamma och inte bara skickar ett brev med välkommen tillbaka, utan att man också analyserar orsakerna och erbjuder samtal i denna fråga.

Jag vill tacka för svaret. Det här är en viktig framtidsfråga som vi har anledning att återkomma till.

MATTIAS KRISTENSON:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 som alltså bifaller motion 2017:117. Är människor mindre engagerade idag? Ja, ska vi tro den utveckling som vi ser i många klassiska folkrörelser och rörelser inom civilsamhället är det så. Det ser vi också av betänkandet som tar upp just den här frågan. Medlemstalen i diverse folkrörelser sjunker, kyrkorna är ej undantagna. Ibland är det kanske också så, att det är tryggt att veta att man inte är ensam, utan att rörelser vid sidan av en själv också har det tufft. Jag undrar dock om det inte är så, att det handlar om att människor kanske engagerar sig på andra sätt idag och att de klassiska folkrörelserna inte riktigt förmått sig att möta den utvecklingen. Det är ingen nyhet att Svenska kyrkan tappar medlemmar, 20 procent på 20 år ser vi av betänkandet. Men i flera församlingar pågår fantastiska arbeten med att rekrytera fler medlemmar och ge dem möjlighet till utveckling. Trots detta upplever jag, att arbetet med medlemsutvecklingen saknar en tydlig riktning, en sammanhållning, och ibland kan jag uppleva att ledarskapet i frågorna är något otydligt. Mycket av det här tror jag kan bero på, att man inte på allvar tagit ett gemensamt grepp om de här frågorna. Det kanske ibland blir tryggt att tänka: Ja, ja, det är så samhällsutvecklingen ser ut. Det är ganska tryggt i det läget att hänvisa frågan till att den bara handlar om församlingarnas arbete.

Nationell nivå kan gärna göra analyser och bistå med information, men där stannar det nationella ansvaret. Ungefär så här har det låtit i motionssvar, när vi har kikat på motioner som har berört ungefär det här ämnet de senaste 15 åren. Ofta reduceras medlemsutveckling till något som enbart handlar om enskilda kommunikationsinsatser, en opåverkbar samhällsutveckling eller bara in- och utträden. Men det är givetvis mer än så. Som ledamot i kyrkomötet handlar den här frågan för mig om ledarskap, och som vi skriver i vår motion 2017:117 är det fortsatt lokalt som det viktiga arbetet ska göras. Därtill tror jag det är där den mesta kunskapen finns. Men det där kan ju inte hindra oss som nu tillhör nationell nivåns högsta beslutande organ att visa ledarskap och peka ut en riktning och ta ett gemensamt grepp om dessa frågor som är helt avgörande för vår framtid. Jag köper inte utskottets hållning att den här saken inte skulle vara relevant för den nationella nivån, att det inte skulle vara relevant att ha en tydlig hållning om medlemsutvecklingen, särskilt inte när vi i motionen så tydligt har strävat efter och poängterat att det här arbetet måste göras med en relevans för samtliga nivåer.

Det görs på många håll ett spännande och viktigt arbete för att utveckla medlemmarna, bedriva mission och utveckla verksamheten. Vi besitter väldigt mycket kunskap om de här frågorna. Jag skulle säga, att förutsättningarna i och med det är bättre än på väldigt länge för att faktiskt nu gemensamt besluta oss för att ta oss an dessa frågor. Låt oss tillsammans nu visa ledarskap.

Bifall till motion 2017:117. Tack.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Kyrkans äldsta dotter är döende, sa de. Det var om situationen i Frankrike och det är 20 år sedan. Det var ju sant. Sifforna går katastrofalt ner i Frankrike, i Tyskland, i hela Västeuropa, i USA. Det är inte bara Svenska kyrkan som har problemen. Därför kan de inte lösas på lokal nivå. Det är inte troligt. Vi sitter i en kultur som vi aldrig har gått i närkamp med. 1900-talets hela kultur är nihilismens triumf i totalitära rörelser. Vem har talat om det egentligen? Hur är man kristen när de andra normsändarna är nihilister och inte tror på någonting? Hur är

man kristen i en gudlös värld? Vi sitter här och lyfter våra papper och säger: På lokal nivå ska man hantera det här problemet. Det går inte. Det krävs en omfattande idéhistorisk analys, en samhällsanalys. Vad är det vi har fått för någonting? Detta är situationen att människor fortfarande är människor. Den senaste tidens lite upprörda kampanjer handlar om sjätte budet. Är det brott mot sjätte budet? Det illustrerar ju ett dilemma när folk inte riktigt vet vad man ska göra. ”Världen är en full bonde”, säger Luther. Antingen faller den fulle bonden av hästen på ena sidan eller på den andra. Det är det vi ser. I detta luras människor hejdlöst på det som är livets mening. Vi är skapade till kropp, själ och ande, och om de tre delarna inte samverkar blir vi mindre mänskliga. Detta vet ju alla. Så vad måste göras?

Jag menar att vi måste lyfta blicken bort från det svenska, ut i det idéhistoriska. Hur ser det ut ute i Europa och i vems intresse? Varför blir det så här? Vem tjänar på att människor förtingligas? Processen är lång, kanske längre än 1900-talet. Kanske lever vi i en 200- eller 250-årig avvecklingsperiod, där kyrkan har låtsats stå stark men egentligen inte varit det och därför transformerar sig till en allmän deism, en allmän tro på Gud som inte utmanar någon. Detta är sommarens stora insikt, som jag ska redovisa på 20 sekunder. MTD-religionen är svenska folkets religion, inte bara den folkliga religionen utan religionen i samhället – moralisk, terapeutisk deism. Den har ingenting med kristen tro att göra i grunden men kan låna uttrycken från den kristna tron. Här borde vi tänka mycket djupare. MTD-religion kan man googla på. Det är två amerikanska forskare som har sagt, att detta var ungdomarnas religion i USA för 20 år sedan, och nu är det religionen i USA och lika mycket i Sverige.

Här krävs åtgärder, motion 2017:117.

KARIN JANFALK:

Ordförande! Det har sagts mycket viktigt här, det vill säga att det inte är oviktigt. Utskottet gör trots alla viktigheter bedömningen att föreslå att vi ska avslå motionerna 2017:2 och 2017:117, inte för att det inte är viktigt men därför att utskottet menar, att det dock är mycket som ska göras på lokal nivå med det underlag som vi då och då får från nationell nivå när det gäller medlems- och verksamhetsstatistik.

Utskottets förslag är avslag på motionerna 2017:2 och 2017:117.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 95.

§ 27 Missionsinsatser

ROLAND JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservation 1. I Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:2 behandlas fyra motioner om missionsarbete i Svenska kyrkan. Två av de motionerna föreslår satsningar på evangelisation och betänkandet beskriver flera motioner som behandlats vid tidigare kyrkomöten och många projekt som nu pågår. Utskottet föreslår avslag på alla fyra motionerna. Jag har reserverat mig mot att en motion om satsning på evangelisation och församlingsbyggande ska avslås. Jag föreslår att Kjell Peterssons motion 2017:64 bifalls.

Skälet till mitt förslag finns i utskottets överväganden, där det står: ”Utskottet bejakar motionärens intention att åtgärder behövs för att revitalisera evangelisation och församlingsbyggande i Svenska kyrkan. Utskottet lyfter fram kyrkans uppgift att nå till alla med evangeliet och att människor ska komma till tro på Jesus Kristus. Kyrkan behöver också hitta förkunnelsens tilltal i varje tid till varje person.”

Jag yrkar bifall till min reservation 1.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Jag är en av motionärerna till motion 2017:64 och yrkar bifall till reservation 2. Nu är det väl så att reservation 1 och 2 är likalydande, men hur det blir med det får vi ju se. Anledningen till att jag yrkar bifall till reservationen är denna.

Här har sagts mycket med anledning av den föregående motionen i det föregående betänkandet om vikten av att göra någonting. Nu är ju utskottets behandling av motionen väldigt positiv. Utskottet bejakar motionärernas intention och så vidare, men kyrkomötet skulle behöva göra en markering och på det sättet visa hur viktig frågan är om evangelisation och församlingsbyggande och åtgärder för att hindra medlemsflykten. Ett sätt att ge en sådan signal och visa ett sådant ledarskap som det talades om här för en stund sedan är just detta att bifalla motion 2017:64 och de två reservationerna som finns.

Alltså bifall till reservationerna 1 och 2. Tack för det.

KATARINA GLAS:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Utskottet har i det här betänkandet behandlat fyra motioner, 2017:64, 2017:76, 2017:140 och 2017:150, som på olika sätt berör just frågan om församlingens grundläggande uppdrag att bedriva mission och hur den nationella nivån ytterligare kan stärka det uppdraget. I utskottets behandling av de här motionerna har vi framför allt vägt in balansen mellan församlingens grundläggande ansvar och behovet av särskilda stödfunktioner och stödinsatser. Vi har också vägt in balansen mellan långsiktiga satsningar på nationell nivå och att ge nya uppdrag till kyrkostyrelsen. Det är pågående samtal i vårt utskott.

Så sent som förra året bifölls en motion, 2016:52, om att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en strategi för mission och undervisning bland invandrare. Vi har också nyss hört om motion 2017:51 om en satsning på nya sätt att vara kyrka. Tidigare år har flera av de motioner som har berört mission hänvisats till programmet *Dela tro – dela liv* och vi vet att det nu avslutas under 2018. Därför har det just det här året varit viktigt för utskottet att särskilt få en dragningsomfattning om innehållet i det kommande programmet för lärande och undervisning. Utskottet gör bedömningen att intentionen i dessa fyra motioner väl kan rymmas inom det programmet, som vi då ser som en långsiktig strategi för att stödja församlingarna i den här grundläggande uppgiften. När det gäller institutionssjälvvärden pågår en kartläggning under hösten.

Sammanfattningsvis menar utskottet att det är en otroligt viktig uppgift för vår kyrka att vara missionerande. Vi menar att det ingår i församlingens grundläggande uppgift och att de program och uppdrag som redan ligger på kyrkostyrelsens bord väl kan stödja församlingarna i den uppgiften. Därför föreslår utskottet avslag på motionerna 2017:64, 2017:76, 2017:140 och 2017:150.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

ANDERS AHL:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motionerna 2017:64, 2017:76 och 2017:150. Man kan ställa sig frågan vad det är som är viktigt för att utveckla och upprätthålla en verksamhet. Ja, oavsett om det är företag, kommun, landsting eller kyrka ska man fokusera på det som är mest grundläggande, det elementära. Ett av det mest elementära är ju missionen. Man ska även lära av de goda exemplen. I landstinget där jag sitter har vi till exempel Filipstads vårdcentral som går jättebra men inte Säffle. Vad gör Filipstad som är så bra men inte Säffle? Då hämtar vi de

goda exemplen från Filipstad. Det är detta som är själva andemeningen i motion 2017:76 av Aron Emilsson. Man ska göra en översyn av kommunikationsformerna ute i stift och församlingar och samla de goda exemplen i en kunskapsbank.

Av flera skäl yrkar jag bifall till dessa tre motioner, 2017:64, 2017:76 och 2017:150. Tack.

ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:

Ordförande! Jag står här som motionär till motion 2017:150. Den handlar om att öka missionen. Missionen är ett av de viktigaste och grundläggande benen i Svenska kyrkan och i kristendomen. Allt fler människor känner en allt större otrygghet och saknad av samhörighet i vårt samhälle. Vi ser en allt större segregation växa fram, där parallellsamhällen blir större och alltmer problematiska. Därför är det så viktigt att Svenska kyrkan finns i människors liv och vardag som en stabil och otvivelaktig stöttepelare. Svenska kyrkan måste finnas där människor finns för att förmedla en trygghet till skillnad mot det alltmer otrygga samhälle vi ser växa fram och som vi faktiskt redan befinner oss i. Människor ska mötas av Svenska kyrkan i vardagen när vi handlar, badar, sportar, är i förskolan eller skolan, i förorten, i staden, på landsbygden. Ja, Svenska kyrkan ska helt enkelt finnas där vi människor finns. Missionen måste öka för att visa att den svenska kyrkan finns där för att erbjuda samhörigheten som saknas och som välkomnar in i den kristna tron och gemenskapen. Vi måste vara en synlig kyrka som verkligen markerar vår närvaro, exempelvis i parallellsamhällena. Vi ska vara en folkkyrka som är stark och trygg i vår identitet, en kyrka där kärleken till det egna landet har en naturlig plats vid sidan av den allmänna människokärleken, en kyrka som bejakar sin roll som kulturbärare och som missionär av det kristna budskapet. Tack.

BISKOP MARTIN MODÉUS:

Ordförande! Jag är glad att det har kommit flera motioner om missionen och jag hoppas, även om jag inte tänker föreslå bifall till dem, att det här intresset för mission kommer att sprida sig och få ett djupare fäste i vår kyrka. Jag tror också att detta är på gång. Kyrkostyrelsens prioritering av lärande och undervisning är till stor del just en missionssatsning, och jag noterar med glädje att utskottet verkar tänka just så. Inom de ramarna är det angeläget att också hålla ögonen på erfarenheter som görs i andra kyrkor, till exempel möjligheterna i det anglikanska *Nya sätt att vara kyrka*. Jag är glad att *Nya sätt att vara kyrka* har blivit synligt på motionsfrågefronten. Det nämndes tidigare i debatten.

Utöver det har vi fått en rikedom och vitalisering av att se invandrarkyrkornas engagemang både för att bevara sin tro och förmedla den till nya generationer. Framför allt, mission är mer och djupare än medlemsrekrytering och inför evighetens horisont är det bra mycket viktigare. Det handlar om människors möjligheter att få lära känna Kristus och gå i hans tjänst i världens nöd. Här är väl en markering av missionens vikt som man gärna vill göra.

Men jag är faktiskt optimistisk. Jag tycker mig märka att någonting håller på att hända i vår kyrkas sätt att se på mission. I allt finns en missionspotential som vi behöver bli bättre och bättre att ta vara på. Mer än att starta nya verksamheter behöver vi tänka mission i allt vi gör. Jag tror att vi är på väg åt det hållet och vi har all anledning att stötta den utvecklingen. Mission är inget särområde utan en del av kyrkans själ.

Med detta vill jag stödja utskottets förslag men framför allt med glädje notera hur positivt utskottet skriver om missionens betydelse. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 96.

§ 28 Svenska kyrkans undervisning

NILS GÅRDER:

Ordförande! Detta ärende anknyter ju starkt och tydligt till de två tidigare ärendena vid behandlat. Jag begär ordet måhända nästan i onödan före Niklas Grahn, som kanske bättre kan utveckla det jag vill yrka bifall till, nämligen hans motion 2017:120 punkt 1, som tillika är hans reservation i utskottet. Min uppfattning är att kyrkostyrelsens *Program för lärande och undervisning* sannolikt är det strategiskt mest betydelsefulla som kyrkostyrelsen har beslutat om under den här mandatperioden att verkställas under nästa.

Niklas Grahn lyfter i sin motion fram betydelsen av att detta program också ska fokusera även i vårt gemensamma arbete på undervisningens innehåll. Jag tror det är helt avgörande för att programmet ska bli lyckosamt. Utskottet citerar honom gillande och säger, att det är viktigt ”att stärka den gemensamma uppfattningen om sådant som rör undervisningens innehåll”. Jag förvånas över att utskottet inte kommer till slutsatsen att motionen borde bifallas. Det anser den vara besvarad, vilket naturligtvis är ett välvilligt sätt att yttra sig över motionen, men jag tror att kyrkomötet gör klokt i att bifalla den för att tydliggöra, att också kyrkomötet står bakom denna mening att undervisningens innehåll behöver vara ett gemensamt ansvarstagande.

Därför yrkar jag bifall till reservationen innebärande också bifall till motion 2017:120 punkt 1.

NIKLAS GRAHN:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:120, ABC för kyrkans undervisning, punkt 1. Kyrkans undervisning står och har alltid stått i centrum för kyrkans liv. Vår uppgift som kyrka är att till nya generationer överlämna det evangelium som vi själva har tagit emot. Undervisning och lärande sker i ett livslångt sammanhang, som omfattar livets alla skeden och åldrar. Den riktar sig mot barn, ungdomar och vuxna. Utan undervisning ingen kyrka. Tidigare fanns formulerade och antagna innehållsbeskrivningar för kyrkans undervisning, men så är det inte längre. Idag är det upp till församlingar och medarbetare själva att avgöra innehållet. Ett exempel är konfirmandarbetet. I de riktlinjer som reglerar Svenska kyrkans konfirmandarbete och som varje församling har att följa finns det tydliga ramar för antal lägerdygn, antal timmar, gruppstorlek etcetera. Dock finns ingen kursplan. Det finns inget som reglerar innehållet. Den undervisning som en konfirmand möter i en församling kan vara helt annorlunda mot den som en annan konfirmand möter i grannförsamlingen. Även när det gäller församlingarnas barn-, ungdoms- och vuxenundervisning saknas sammanhållande innehållsbeskrivningar.

Det finns behov av att formulera minsta gemensamma nämnare för kyrkans undervisning. Jag är övertygad om att det skulle betyda mycket om kyrkan kunde utarbeta nationella kursplaner hur det centrala innehållet i kyrkans dopundervisning för olika åldrar formuleras. Det är inte checklistor som ska bockas av som jag förespråkar, utan kursplaner som ger inspiration och stöd till fördjupning i trons innehåll för den enskilda men även stöd till den som i församlingen har getts uppgiften att undervisa om kristen tro.

Jag gläds, som många andra gör, över den kommande satsningen på ett program för lärande och undervisning i Svenska kyrkan. Jag tror att denna satsning är alldeles nödvändig. Jag tror också att innehållsfrågorna i denna satsning behöver stå i centrum. Ett bifall till min motion 2017:120 punkt 1 skulle bidra till detta. Det skulle vara ett sätt att detta jubileumsår understryka reformationens betydelse med ett pedagogiskt projekt.

Bifall till motion 2017:120 punkt 1.

MAGNUS HEDIN:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:13 angående dop av vuxna. Detta är en motion som är sprungen ur verkligheten, direkt från församlingslivet, utifrån erfarenheter som många har gjort och gör, också jag själv. Allt fler vuxna i vårt land lever med en väldigt liten och ofta ingen kunskap alls om kristen tro. Många vuxna är inte döpta, har ingenting med sig av kristen tro och tradition från barndom och uppväxt. Men det händer någonting, till och med inne i Smålands djupa skogar. Det kommer vuxna och vill bli döpta. Det kommer vuxna också med annan tro och vill bli döpta, vill bli kristna, vill bli Jesu lärjunge. Jag menar att vi behöver handskas med detta varmt, respektfullt, och det är skarpt läge. Förra året i Norra Ölands pastorat döptes 26 vuxna.

Om detta behöver vi tala. Det kommer människor som vill avgöra sig för Kristus. Det kan vara den viktigaste händelsen i deras liv, och som bekant kan man bara göra detta en gång. Vi behöver riktlinjer för detta, för jag är optimist. Jag tror och hoppas att det kommer fler till Svenska kyrkans församlingar och säger: "Jag vill bli döpt." När jag ställdes inför uppgiften vände jag mig till mitt eget stift. Jag behövde nämligen ett undervisningsmaterial. Just då var det på persiska. Jag fick svaret att nej det finns inget. Jag vände mig till Verbum. Nej, det finns inget. Jag blir lite ledsen och uppgiven när jag läser några rader ur utskottets betänkande. Det står på sidan 3 att kyrkomötet beslöt med anledning av en motion 2015 att uppdraga till kyrkostyrelsen att utreda vilka behov som finns om Svenska kyrkan och kristen tro på invandrar språk. Nu är det snart 2018. Inget material har kommit. Vi kan ju inte utreda saker i det oändliga. Vi behöver ett material på olika språk. Vi behöver det nu. Underlag för material finns redan ute i församlingarna. Ta vara på det. Det är mission det handlar om. Det är skarpt läge.

Bifall till motion 2017:13. Tack.

TOMAS JANSSON:

Jag yrkar bifall till reservationen, alltså bifall till motion 2017:120 punkt 1. Att döpas som vuxen är ett stort steg och som man tar på väldigt stort allvar när man tar det steget. Det finns ett behov av ett material att sätta i händerna på dopkandidater, någonting som sammanfattar de centrala punkterna i den kristna tron, ett trons ABC, inte därför att det behövs en auktoritet som på någon sorts auktoritativt sätt ska fastslå vad som är rätt tro till skillnad från vad som är fel tro. Det relevanta är ett pedagogiskt stöd för dopsamtalen, att man som präst har någonting att kunna utgå ifrån när man samtalar med dopkandidaten, vare sig det är en dopkandidat som är svensk eller om det är en invandrad person som har ett annat språk och där svenskan kan vara svårtillgänglig. Detta trons ABC ska alltså också kunna översättas till andra språk. Magnus motion 2017:13 är något väldigt viktigt på spåren. Vi behöver desperat de här materialen. Men jag tror att om vi skulle få detta trons ABC det är

naturligt, att det också då kan tillgodose önskemålen i Magnus motion att vi får material på olika språk som är tillgängliga.

När jag som präst har träffat dopkandidater från andra länder, konvertiter, har det varit väldigt svårt att hitta någonting att sätta i handen på den som är intresserad av den kristna tron. Till slut lyckades jag på nätet hitta ett svenskspråkigt material från den finska lutherska kyrkan. Jag som då är en lite mer liberalt orienterad person i min teologi uppskattade kanske inte helt det ganska konservativt präglade materialet, men det var det enda jag hittade. Det fick därför bli det, men jag skulle önska att vår svenska kyrka tar tag i denna fråga. Vi behöver någonting såväl på svenska som på andra språk till hjälp för dopsamtalen. Det är ett skriande behov och ett omedelbart behov.

Alltså bifall till reservationen och bifall till motion 2017:120 punkt 1.

YLVA WAHLSTRÖM ÖDMANN:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Det är mycket viktigt som har sagts här. Undervisning och lärande är väldigt viktigt och därför satsar vi på det här stora programmet som kommer. Det är en uppföljning av *Dela tro – dela liv*, som också är mycket betydelsefullt. Med detta fasta program och hur det exakt ska se ut utifrån motionerna har vi från utskottet valt att se de två första motionerna, 2017:13 och 2017:120, besvarade genom att de kommer att vara med som självklara delar. När det gäller söndagsskolematerial finns det mycket ute redan. Man kan ta reda på det som finns redan och vad som ingår i det. Därför valde vi från utskottet att avslå motion 2017:137. Likaså har vi avslagit motionen om kunskapsapp/spel för barn och unga, 2017:148. När det gäller Niklas Grahns motion 2017:120 punkt 2, där han önskar att få biskoparna aktivt involverade eller förväntar sig det, är det en självklarhet som vi inte kan uppdrä på dem att göra. Det gör de ändå åt oss.

Bifall till utskottets förslag.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:137 i Kyrkolivsutskottets betänkande nummer 2017:3, som handlar om söndagsskolematerial. När jag var barn var jag mycket bestämt på att jag ville gå i söndagsskolan. Mamma och pappa är troende men orkade inte varje söndag gå till kyrkan, men jag skulle till söndagsskolan. De fick därför ordna en bekant och varje söndag körde denne bekante mig till söndagsskolan. Inget kunde stoppa mig från att komma till söndagsskolan. Det betydde väldigt mycket.

Nu har jag i stället tre egna barn, 7 år, 4 år och 1 år, varav den yngsta faktiskt har deltagit här i kyrkomötets session förra året. Nu springer hon omkring alldeles för mycket för att vara här. Min största dotter som är 7 år tycker också att söndagsskola är fantastiskt roligt. Jag bor i Täby och Täby församling har fantastisk barnverksamhet på många olika sätt och familjegudstjänster och sådant, men i Tibble som är närmast finns det ingen söndagsskola. Det finns ett litet lektrum nere i hörnet och naturligtvis kan barnen följa med och vara där, men jag tror inte dottern skulle förstå så jättemycket av vad prästen sa. Just söndagsskola, någon typ av plats där barnen kan vara, är ju lite grand en förutsättning för att en småbarnsförälder ska orka ta med sig barnen. Att lämna bort barnen hemma är för mig inte ett alternativ. Jag har provat det också, men ingenting känns mer fel, speciellt inte eftersom jag är frånvarande så mycket från familjen genom mitt arbetsliv. Då vill man ju så klart dela söndagen tillsammans, att det ska vara en familjehögtid. Därför blir det ibland

så att vi får ta oss till en annan kyrka som faktiskt har söndagsskola och mycket större möjligheter till lekrum och sådant för barnen. Det är ju tråkigt att man ska behöva välja bort en kyrka just av den anledningen. Jag har också hört liknande vittnesbörd från andra småbarnsföräldrar.

Innan jag skrev den här motionen ringde jag in till kyrkokansliet och frågade vad det finns för material idag. Jag ville inte skriva en motion om något som fungerar och redan finns. Jag fick då information om materialet *Skatten* som utskottet lyfter fram i betänkandet, men jag fann att det inte riktigt uppfyllde det som jag efterfrågade. Det ska vara ett heltäckande material, att barnet får ta del av alla gudstjänster och att det ska vara tillgängliggjort och väldigt enkelt för församlingarna att beställa, så att vilken församling som helst i Sverige ska klara av att bedriva söndagsskola och inte till en stor kostnad, helst ingen kostnad alls. Det är det som är min tanke med den här motionen. Om man utgår ifrån materialet *Skatten* eller inte är inte det viktiga. Det viktiga är att det tillgängliggörs, att det finns ett material som är sanktionerat av kyrkostyrelsen som finns inom kyrkokansliets ramar, så att man inte ska behöva beställa det externt från något annat företag.

Oavsett om den här motionen bifalls eller inte vill jag ändå skicka med till stiftet och församlingarna vikten av söndagsskola och att vi nu vill ha mer barnverksamhet också på söndagarna. Även om vi har öppen förskola och annat som är i veckan ska också en småbarnsmamma ha möjligheten att praktiskt kunna delta i högmässan på söndagen. Man ska inte behöva stanna hemma då. Det kan ju just vara den viktigaste samlingen i veckan. Som sagt, oavsett om motionen bifalls eller inte vill jag ändå skicka med det här, vikten av att ta emot barnen. Jesus sa ju i Markusevangeliet: "Låt barnen komma till mig och hindra dem inte. Guds rike tillhör sådana som dem." Jag hoppas vi kan arbeta vidare med den här frågan, så att vi inte glömmer bort den även om motionen avslås och så att vi kan få mer barnfamiljer till kyrkan. Tack.

ANDERS AHL:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:137 om söndagsskolematerial. Det är en viktig verksamhet som går långt tillbaka i tiden. Jag har själv goda erfarenheter av detta under min uppväxt. Jag tycker också att det är viktigt att vi tar fram ett skraddarsytt enhetligt material som är vårt eget och som därför säkerligen blir gratis, så att man inte behöver vända sig till *Skatten*.

Sedan vill jag även yrka bifall till motion 2017:148 om en kunskapsapp/spel för barn och unga. Mobilen är väldigt central för barn och unga. Man har mobil idag redan i lågstadiet. Det kan man diskutera mycket om, men så ser det ut. Det ses ju också som ett störningsmoment och då är det viktigt att barnen har något viktigt i mobilen. Även om kyrkan idag har appar och även på nätet sådant som barn har glädje av, är det ju viktigt att vi har ett rikt utbud. Det är ju så att barn och ungdomar vill ha mycket att välja på.

Jag yrkar bifall till dessa två motioner, 2017:137 och 2017:148, av de skälen.

INGRID SMITTSARVE:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:148. Församlingar på många håll i landet ordnar aktiviteter för barn, till exempel runt jul och runt påsk. Sedan går barnen hem. De kanske får funderingar och det kanske inte finns kunskap eller tid i hemmet att svara på frågorna. Vad gör då barnen nu för tiden? Jo, då går de ut på Internet och söker. Då är det väldigt bra om det finns något lättillgängligt som dyker upp när de frågar om någonting, så att de kan få svar på funderingarna eller funderar vidare.

Kyrkolivsutskottet har ansett att motionen innehåller värdefulla idéer men att det inte är kyrkostyrelsens uppgift att skapa sådana appar. Tvärtemot anser jag att det nog är till för nationell nivå. Visserligen har ett tidigare uppdrag från 2014 inte slutförts, bland annat på grund av snabb teknikutveckling, men det kan kanske finnas möjlighet att göra ett omtag. En annan möjlighet skulle kunna vara att lägga ut ett uppdrag på någon högskola eller liknande där man jobbar med sådant. Där finns Uppsala universitet och till exempel Campus Gotland. Lite mer konkret jobbar de med sådan utveckling.

Jag yrkar bifall till motion 2017:148. Jag anser att det är angeläget. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 97.

§ 29 Kyrkliga skolavslutningar

ANDERS AHL:

Ordförande! Den här motionen, 2017:84, väcker så mycket minnen, skolavslutningar i kyrkan. Därför tänkte jag inleda med att yrka bifall till punkt 1 och att punkt 2 ska anses besvarad. SOM-institutet har gjort en undersökning, där man har frågat befolkningen om man ska ha ett förbud mot kyrkliga skolavslutningar. Där svarade faktiskt 78 procent att man är emot detta. Det har gått uppåt sedan 2011 då 75 procent svarade att man inte vill ha ett förbud mot detta. Det skiljer sig lite mellan landsbygd och storstad. Man är lite mer positiva på landsbygden.

Det här är en stark traditionsbärare och jag har inte tänkt ha något högmod utan tänkte att vi ska mötas på halva vägen. Punkt 1 borde vi få bifall för. Då har jag utgått från kompendiet från De Ungas Kyrkomöte, där de faktiskt skriver om punkt 1 att ”De Ungas Kyrkomöte välkomnar motionens första förslag och önskar en mer omfattande utredning, där frågan om varför skolor väljer att ha eller inte ha sin avslutning i kyrkan kan utredas och besvaras.” Det är ju de ungas fråga. De har detta i färskt minne. Det var annat på min tid. Då var det en självklarhet, men nu är det väldigt mycket debatt om det här, så en rykande färsk undersökning borde ju då få sin plats.

Därför har jag det här yrkandet och hoppas på åtminstone stöd för punkt 1 av motion 2017:84 som är mycket viktig. Tack.

BIRGITTA LINDÉN:

Ordförande! Jag talar alltså för utskottet som i sitt betänkande 2017:4 föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:84 punkt 1 och 2. Motionären vill ge kyrkostyrelsen i uppdrag att ”undersöka hur vanligt det är att skolorna i riket inte har kyrkliga skolavslutningar”. Och motionären vill också uppdra till kyrkostyrelsen att ”se över hur kyrkomötet kan stödja och vägleda både stift och församlingar som vill verka för att erbjuda föräldrarna kyrkliga skolavslutningar”. Utskottet konstaterar att det är den enskilda skolan som äger frågan om i vilka lokaler skolavslutningen sker. Skollagen reglerar hur skolan ska förhålla sig till konfessionella inslag i utbildning och undervisning.

2011 beslöt kyrkomötet att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram ett samtalsmaterial som kan tjäna som ett stöd för församlingar i deras samverkan med skolan. Materialet presenterades året därpå och finns tillgängligt för nedladdning på Svenska kyrkans hemsida. Utskottet ser det angeläget att Svenska kyrkan upprätthåller goda relationer med skolor och utbildningsplatser i hela vårt land. Skälen till detta är flera, men det främsta är att församlingarnas kontakt med och närvaro i unga människors

liv är en del i de grundläggande församlingsuppgifterna att undervisa, fira gudstjänst, visa omsorg om nästan och bära ut det kristna nådebudskapet.

Kyrkolivsutskottet yrkar alltså avslag i sin helhet på motion 2017:84. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 98.

§ 30 Fler språkkunniga förkunnare

STEFAN ARO:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag om avslag på motion 2017:27. Jag måste ändå säga att jag är glad för motionen, inte egentligen för hur den är utformad utan mera på det dilemma och den utmaning som man sätter fingret på, nämligen rekryteringsfrågan.

Hur går det att rekrytera präster, diakoner, pedagoger och musiker med flerspråkig kompetens i vår kyrka? Här i kyrkomötet har vi vid flera tillfällen diskuterat språkpolycyn, en levande flerspråkig kyrka, om hur ansvaret ska fördelas mellan församling, stift och nationell nivå. När vi talar om flerspråkighet tänker vi inte bara på de nya språk som har kommit till vårt land genom flyktingar och nysvenskar, även om det också är viktigt, utan kanske främst på nationella minoriteter och på urfolk. Hur går det att rekrytera samisktalande präster eller meänkielispråkande diakoner? Hur går det för de teckenspråkiga i församlingarna? Allt det här vilar ju på församlingarna och på stiftet. Men i kyrkomötet beslutar vi om regelverken kring behörighetsfrågorna till vigningstjänsten, till hur utbildningarna är utformade, till hur de kyrkliga uppgifterna ska se ut. Vi har också ett ansvar. Jag tror att vi på sikt behöver ta ett helhetsgrepp om rekryteringsfrågorna i framtiden, göra en genomlysning. Jag tror att många av dem som tidigare rekryterades till dessa tjänster, speciellt de med en flerspråkig kompetens inom de nationella minoriteterna, hade sin bakgrund i många missionsrörelser och väckelserörelser. På sikt tror jag att vi också från kyrkomöteshåll behöver utreda och genomlysna hur vi ska ta oss an rekryteringsfrågan och tänka in den flerspråkiga aspekten i det. Annars har vi svårt att vara en levande, flerspråkig kyrka.

Bifall till utskottet. Tack.

GUNILLA ELDEBRO:

Jag talar för utskottet och vi yrkar avslag på motion 2017:27. Vi anser att det är en rikedom med olika språkkunskaper. Utskottet är också positivt till den andra attsatsen i motionen till de dispensmöjligheter som finns kring språksvårigheter. Dessa dispensmöjligheter finns redan idag. Det finns inga förslag eller beslut till kyrkostyrelsen om att ändra detta. Utskottet har tagit stor hänsyn till Läronämndens yttrande 2017:7y om vikten av de bibliska språken, som ger goda förutsättningar till en bra förkunnelse. Utskottet vill även framhäva de bibliska språken som en del av den lutherska kyrkans tradition.

Alltså avslag på motion 2017:27.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 99.

§ 31 Könsfördelningen i Svenska kyrkan

NIKLAS GRAHN:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:26 om könsfördelningen i Svenska kyrkan. Motionen lyfter fram den obalans som finns i Svenska kyrkan beträffande hur många kvinnor och män som deltar i församlingarnas verksamhet. Förhållandet

gäller även anställda på kyrkans alla nivåer. Exempelvis är 30 procent av de anställda på kyrkans nationella nivå män. Obalansen tycks öka över tid. Den finns där redan i barnverksamheten och ökar för varje åldersspann. Bland konfirmander är 40 procent pojkar. Bland de unga konfirmandledarna är andelen pojkar ännu lägre.

Spelar det då någon roll att kyrkans liv tycks attrahera pojkar och män i mindre omfattning? Ja, jag tycker att det gör det. Det har bäring på många av de frågor som lyfts fram i andra motioner, på medlemsutveckling, på rekryteringsfrågor. Det håller inte att hävda att kristen tro och kyrka är mindre angelägen för något av könen. Det finns gott om exempel på kyrkor runt om i världen, där situationen inte alls ser ut som den gör här hos oss. Jag menar att det finns behov av att Svenska kyrkan genomför ett arbete med genuskonsekvensanalyser. All verksamhet behöver genomlysas. Barnverksamhet, konfirmandverksamhet, körer, studiegrupper, öppen verksamhet för alla åldrar, gudstjänstfirare, volontärer, anställda och förtroendevalda. Lämpligen skulle dessa analyser kunna vara en del av arbetet med församlingsinstruktionen. Hur ser det ut i vår församling? Utifrån kartläggning och en analys kan en utveckling av metoder och pedagogik ske för att nå en jämnare könsfördelning.

Utskottet föreslår avslag på motionens båda punkter. När det gäller behovet av kartläggning framhåller utskottet som skäl till avslag att församlingarna redan vet hur det förhåller sig. Men om det nu är så, är det märkligt att det tycks finnas så lite av strategi för en jämnare könsfördelning ska uppnås. I varje fall har inte jag sett särskilt mycket av detta. När det gäller motionens andra punkt som lyder att kyrkostyrelsen ska återkomma till kyrkomötet ”med förslag till hur en jämn könsfördelning på sikt ska uppnås”, finner inte jag att utskottet ger några motiv för sitt yrkande om avslag. Utskottet skriver tvärtom i sitt betänkande, att jämn könsfördelning är av stor vikt för hela Svenska kyrkan. Jag tänker, att den som säger sig ha kunskap om en icke önskvärd situation också har ett ansvar för att försöka finna lösningar. Jag kan konstatera att De Ungas Kyrkomöte delar min uppfattning och är positiva till motionen och föreslår bifall.

Bifall till motion 2017:26.

ROLAND JOHANSSON:

Ordförande! Jag föreslår bifall till reservation 2. I motion 2017:26 av Niklas Grahn, som vi just hörde här om könsfördelningen i Svenska kyrkan, föreslås en kartläggning över hur könsfördelningen ser ut och hur en jämn könsfördelning på sikt kan uppnås. Vi hörde av motionären att det råder en stor obalans och att den tycks öka över tid. Motionären säger också att det finns behov av att Svenska kyrkan genomför en omfattande genusvetenskaplig analys och att det behövs forskning. Vi kommer tillbaka till det.

Utskottet delar motionärens bedömning men anser att en kartläggning inte kommer att leda till någon ny kunskap om församlingen, då man där i regel redan vet hur det förhåller sig. Det föreslår därför avslag på motionen. Min bedömning och kanske också många av er som sitter här är, att församlingen inte har tillräcklig kunskap. Därför föreslår jag, och jag föreslår er också, att rösta på reservation 2 och därmed att kyrkomötet ska bifalla motion 2017:26.

RONNY HANSSON:

Jag talar för utskottet när det gäller Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:6. Det handlar om motion 2017:26. Jag yrkar med utskottet avslag på motionens alla delar.

Utskottet håller med om att könsfördelningen är ojämn inom Svenska kyrkan på många sätt i yrkesgrupper, frivilliga och deltagare. Man säger också att man måste välkomna alla som vänder sig till kyrkan på olika sätt. Utskottet menar att man är väl medveten om detta ute i landet och att man jobbar aktivt på det lokala planet. Det är utskottets mening att en kartläggning som föreslås inte skulle leda till någon ny kunskap.

Vi föreslår därför att motion 2017:26 avslås.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 100.

§ 32 Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn

BIRGITTA LINDÉN:

Ordförande! Jag talar för reservation 2 i Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:7 och yrkar bifall till motion 2017:42 i sin helhet, det vill säga punkterna 1, 2 och 3. Vi reseranter menar att det finns goda skäl att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att se över hela asylprocessen vad gäller ensamkommande barn, så att rättssäkerheten stärks. Ett omfattande ideellt arbete kring de barn som kommit till vårt land görs. Myndigheter arbetar trots utökade resurser under hård press. Uppgiften att fastställa giltiga asylskäl är komplicerad. Redskapen för till exempel att fastställa barnens åldrar har sina brister. En exakthet är svår att uppnå och just detta att hitta den troliga ålder ett barn har är så oerhört avgörande för hur hanteringen av asylansökan blir. Handläggningstider, informationsregistrering, dokumentationsrutiner och tillgång till kunniga tolkar, engagerade gode män – allt detta och mycket annat påverkar utgången i en prövning av asylskälen.

Allmänheten nås med jämna mellanrum att beskrivningar av enskilda fall, där någonting gått snett i hanteringen. En sammanställning av exempel, där just underlaget för asylskälsbedömningen kan ifrågasättas, gjordes i september i år av ett nätverk kallat *Vi står inte ut*. Fokus i rapporten ligger bland annat på åldersuppskrivningar, tolkar, handläggningar och gode män. Just bedömning av ålder är av många skäl central i hanteringen, och då en metod att fastställa ålder helt exakt inte finns att tillgå utan en uppskattad felmarginal måste beaktas, finns det ett naturligt utrymme för subjektivitet när ålder ska fastslås. Om den samlade bedömningen av den sökandes ålder är, att den är svår att göra trots inlämnade dokument som till exempel skolbetyg, annat intyg och resultat av den medicinska åldersbedömningen, ska man enligt Susanne Lundström, tjänsteman vid Migrationsverket, utgå ifrån att den sökande är underårig, förutsatt att den sökande gjort, som hon uttrycker det, ett ärligt försök att klargöra sin ålder. Åldersbedömningen ska landa till den sökandes fördel om det står och väger. Det finns alltså en rad delar i asylprocessen som tycks vara rättsosäkra.

Med fokus på stärkande av rättssäkerheten vill vi yrka bifall till motion 2017:42 punkt 3, det vill säga att vi föreslår kyrkomötet att bifalla motionen i sin helhet.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Det här är så komplicerade frågor att jag inte vet vad man ska säga. Då säger jag det. När det gäller flyktingfrågan i Afghanistan ringde jag till Kabul en kväll när jag satt och funderade. Jag tänkte att jag skulle ha autentiska besked och tänkte inte på att det var tre och en halv timmes tidsskillnad. Det var inte helt lyckosamt. Jag kunde skicka sms och fråga och fick besked. Det går varje vecka fullastade plan med semesterfirare och semesterfirande familjer till Kabul. Det var

inte den bild jag hade för mina ögon. Om man kan åka till Kabul på semester med familjen, vilket är då säkerhetsläget? Det är omväxlande, det är mycket omväxlande. Det går inte att dra några säkra slutsatser av det. Det var beskedet från Kabul.

Sedan frågade jag en skolledare hur det går. Av tio afghanistanpojkar kommer en att bidra till vårt samhälle, två om man är generös. Åtta är traumatiserade av olika anledningar och kommer att behöva vård hela livet. Det var den lokala bedömningen. Det gjorde mig inte gladare. Så tittade jag i min garderob, där jag samlat klipp om flyktingfrågan i alla dessa år nu som vi har ägnat oss åt den, och stängde garderobsdörren igen. Det går inte att veta säkert vad det handlar om. Därför undrar jag om vi vet bättre än Sveriges statsminister hur den här frågan ska hanteras. Det tror inte jag längre. Jag menar att det är somliga frågor som kyrkomötet inte ska ta i, och den här svårbedömda frågan har vi inte kompetens att hantera.

Däremot ställs vi inför krav på barmhärtighet. Roger Hedlund hade lite fel. Det var inte flyktingarna vi ställde upp för med pengar utan församlingarna som skulle möta flyktingarna. Det hör till kärlekens väsen att den blir bedragen, säger Luther. Det gäller också, men det gäller på privat, personlig nivå. Det kan gälla i församlingarna, men kan det gälla ett kyrkomöte? Jag blir alltmer tveksam till den här typen av uppställningar som vi ska göra, om vi inte lyckas visa att vi vet bättre än de andra och har bättre sakinformation. Det jag fick veta från ett lokalt gymnasium i Sverige och från Kabul gjorde mig inte glad. Den jag talade med i det lokala gymnasiet sa att de inte är kloka, inte pojkarna utan skolmyndigheterna. Här tror man att pojkar som inte kan tala svenska ska läsa in gymnasiekompetens på ett år, det som svenska killar ska klara på tre.

Nej, jag är bekymrad, men det här är nog inte rätt forum för det bekymret.

ANNA-KARIN WESTERLUND:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till reservation 1. Även jag anser att utformningen av asylpolitiken är en fråga för regeringen. Vi ska inte behandla rikspolitiska frågor på kyrkomötet. Visst är detta en viktig fråga, men den ska vi inte prata om här. Det är helt fel forum för att prata om det.

Vet ni att beräknad sluttid här idag i kyrkomötet är 23.30. Vore det då inte viktigt att vi ägnade oss åt kyrkans kärnfrågor när vi sitter här? Jag menar att det är många av oss som inte ens orkar vara kvar till 23.30. Dessutom har Svenska kyrkan uttalat sig i ett otal sammanhang när det gäller det här. Senast den 9 november uttalade sig Svenska kyrkan till migrationsministern. Man tyckte att det här mötet om ensamkommandes situation inte kunde vänta. Man ville stoppa utvisningen till Afghanistan, man ville återinföra uppehållstillstånd på grund av särskilt ömmande omständigheter med mera, med mera, så jag tycker absolut inte att vi ska ägna oss åt de här frågorna i kyrkomötet. Tack.

GUNVOR TORSTENSSON:

Först vill jag tacka utskottet för behandlingen av motion 2017:42. Jag vill även tacka för stödet från Svenska Kyrkans Unga och hade precis som de hoppats på att hela motionen skulle bifallas. Men efter att ha tagit del av utskottets motivering till avslag på punkt 3 inser jag, att den borde ha formulerats tydligare. Jag respekterar alltså beslutet om att avslå punkt 3 och yrkar bifall till utskottets hela förslag.

Angående reservationerna: Visst självklart ska kyrkan följa lagar och förordningar. Och visst har Svenska kyrkan på nationell nivå verkligen tydligt visat sitt stöd för flyktingar på olika sätt och ska inte göra uttalanden i onödan. Men som

kyrka och kristna har vi en direkt uppmaning i bibeln att ständigt vara salt, ständigt peka på orättvisor och ge röst åt dem som ingen har. Och precis som vi hörde den förste talaren ge exempel på av berättelser som vittnar om tveksamhet när det gäller rättsosäkerhet och godtyckliga motiveringar till avslag, så förstår vi att vi har ett uppdrag att ge vår röst för dessa utsatta. Dessutom är det ju så att Migrationsverkets arbete regleras genom lagar och förordningar. Det är ett regleringsbrev de får av regeringen varje år. De lämnar också en årsredovisning. Men konsekvensen av nuvarande gällande lagar och regler leder till beslut som släcker framtidshopp för tusentals unga människor som har flytt från sina hemländer på grund av krig och förföljelse.

Som enskild församling eller engagerad församlingsmedlem går det inte att påverka regeringen eller Migrationsverket, men det kan kyrkostyrelsen göra genom en sådan här markering. Det är så viktigt att kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag till beslut. Tack.

MANILLA BERGSTRÖM:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:42 och då till motionen i sin helhet, även punkt 3. Jag vill göra ett logiskt tilläggsyrkande, när det gäller ordvalet i Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:7 och motion 2017:42 som gäller ensamkommande barn. Det hör till problemets natur att ärendena drar ut på tiden och beslut dröjer, så att de utsatta inte kallas barn längre, åtminstone inte i lagstiftningen. Därför menar jag och många med mig att där det i motionen och betänkandet står barn det i stället bör stå barn och unga. Tilläggsyrkandet, om det går för sig, är således att kyrkomötet lägger till ordet unga, eftersom godtyckliga åldersuppskrivningar och asylprocessen i sig gör att den utsatta gruppen är både barn och unga.

Kära vänner i Kristus! I den bästa av världar skulle barn inte behöva fly för sitt liv. Barn skulle inte behöva leva i en ny utsatthet i sitt nya hemland. I den bästa av världar skulle motion 2017:42 inte ens behöva skrivas. I den bästa av världar skulle nätverket *Vi står inte ut* behöva kämpa dag och natt för ensamkommande barns och ungas situation. I den bästa av världar skulle ni inte behöva lyssna på mig nu. Men gör det! I den bästa av världar skulle vi vara helt trygga med att vårt lands regering och myndigheter såsom Migrationsverket bemöter utsatta barn och unga på det sätt som vi förväntar oss. Nu finns ju dessvärre rapporter som visar på, att dessa barns och ungas ärenden hanteras alldeles för godtyckligt och rättsosäkert.

Men i bästa fall visar vi, att vi är en kyrka som står upp för de svaga. I bästa fall visar vi, att Svenska kyrkan är en kyrka som höjer sin röst för dem som själva inte kan föra sin talan. I bästa fall visar vi, att Svenska kyrkan inte är en undfallande institution utan en kyrka som för en kamp för det goda. Svenska kyrkan ska inte fatta regeringens beslut eller utföra myndigheternas arbete, men kyrkan ska stå upp för människovärde och människovärdighet. Det är kyrkans kärnverksamhet. Det är vårt uppdrag här.

Därför vill jag påminna om Jesu liknelse om den barmhärtige samariern. Om regeringen passerar förbi en slagen och viker undan med blicken, om Migrationsverket passerar förbi den slagne på vägen och viker undan sin blick, då ska inte vi göra det. Vi ska stanna till och lyfta upp den sårade som behöver vår hjälp. Det ska vi se till att kyrkomötet gör idag.

Jag yrkar bifall till motion 2017:42 i sin helhet med tillägget barn och unga, eftersom de utsatta ensamkommande numera är både barn och unga.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Godhetsdiskussionen är svår. Det är klart att vi är kallade till barmhärtighet och godhet men reflekterad, genomtänkt godhet. Om man har ett lasarett med åtta kuvöser och nio barn behöver ligga där, måste beslut fattas på rationell grund. Har man en respirator kvar måste sjukvårdspersonalen bestämma. Det är midsommarhelg, ni kommer att få svåra skador. Ska vi lägga in den som är 88 år i respirator eller måste vi låta henne ligga utanför och vänta? Svåra moraliska överväganden, därför att godheten är större än det som just gäller för ögonblicket. Vilken godhet är det om vi ställer till det med en konstig barmhärtighetspolitik som andra ska betala för, till exempel mina barnbarn eller barnbarnsbarn? Där har ni godhetens komplikationer. Vi borde vara duktiga på dem.

ANDERS AHL:

Ordförande! Kyrkan tappas medlemmar och det är ju flera skäl till detta. Det har vi varit inne på. Ett av skälen kan vi faktiskt läsa i Timbrorapporten *Omvägen till Gud*. Där har man gjort en undersökning bland medlemmarna och ställt frågor med cirka 700 svarande. Där kom det upp en lista på ”icke göra”. Högst upp på den listan var det mindre än 10 procent som ansåg att kyrkan skulle delta i samhällsdebatten och i politiska frågor. Det som däremot kom högst upp på listan att göra var, att man ska hjälpa de utsatta i sitt närområde aktivt, till exempel de hemlösa. Även själavård, att sprida det kristna budskapet och internationellt bistånd kom upp. Om kyrkan då gör tvärtom vad medlemmarna vill är ju risken stor, att det är vissa medlemmar som går ur kyrkan. Vi har ju också haft juluppror och påskuppror. Även om det i vissa fall kan verka behjärtansvärt, anser många medlemmar att det inte är det som kyrkan ska göra. Privat är okej, det är bra att man framför sin åsikt och engagerar sig, men nu handlar det om hur vi ska vara som kyrka.

Därför yrkar jag avslag på motion 2017:42 och låter Löfven och regeringen göra sitt jobb. Tack.

ELISABETH RYDSTRÖM:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Det är Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:7, Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn, beträffande motion 2017:42 om behandling av ensamkommande barn. Utskottets förslag till kyrkomötet är att bifalla motionens punkt 1 och punkt 2 och avslå motionens punkt 3.

Utskottet menar nämligen att motionärerna tar upp mycket angelägna frågor. Vi anser också att det både utifrån ett teologiskt och moraliskt perspektiv är viktigt, att Svenska kyrkan just markerar mot inhuman behandling av ensamkommande. Utskottet konstaterar dock med glädje att det redan görs mycket arbete och har gjorts på nationell nivå, men att det är viktigt att fortsätta uppvakta Sveriges regering och Migrationsverket i dessa frågor. Däremot anser utskottet att det är svårt att bifalla motionens tredje att-sats, eftersom formuleringen kring starka asylskäl är så vagt formulerad.

Däremot, som jag sa, föreslår utskottet kyrkomötet att bifalla punkterna 1 och 2 i motion 2017:42. Jag ska också nämna att till det här betänkandet, som vi redan har hört, finns 2 reservationer samt en särskild mening. Tack.

ANKI ERDMANN:

Jag vill yrka bifall till alla punkterna i motion 2017:42. Hela min nomineringsgrupp står bakom motionens alla punkter. Sedan tycker jag att ändringen med ordet unga

som Manilla kom med är bra. Det här är en av de viktigaste motionerna i vårt kyrkomöte. Många av mina kollegor, andra lärare, arbetar med ensamkommande barn och de vittnar om de tragedier som uppstår när barnen utvisas till osäkra länder. För barn som hotas av utvisning till några av världens farligaste länder är det kyrkans uppgift att reagera när rättssäkerheten hotas. Tack.

BISKOP FREDRIK MODÉUS:

Ordförande! Detta är för mig i högsta grad ett ärende för en kyrka och därmed för ett kyrkomöte. Att vara ensam och att vara barn är att vara dubbelt utsatt. Att som ensamt barn riskera att skickas till ett land som man aldrig besökt, där relationerna saknas och där man faktiskt dagligen riskerar livet är ingenting annat än ett helvete på jorden. Att den här situationen i stora stycken har uppkommit på grund av formellt myndighetstrassel är inget annat än ovärdigt vårt land. Den här frågan handlar inte bara om att hitta de där långsiktiga politiska lösningarna, utan det handlar om att nu agera utifrån vad vi känner och vet är rätt, nämligen för de barn som kunde ha varit våra egna. Precis som framgick av inlägget nyligen finns det över hela vårt land socialt arbetande människor från alla möjliga olika håll som säger: Nu står vi inte ut längre. Där finns över hela landet familjer som ställt om hela sin vardag. Jag får många mejl om detta för att ta hand om dem som faller genom samhällets skyddsnet. Hur än beslutet faller i den här frågan menar jag, att den som är kyrkomötesledamot har ett ansvar att se in i ett par mörka barnögon för att utifrån det fatta ett mänskligt beslut i Jesu efterföljd. Tack för ordet.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Moraliskt känslöengagemang är en sak, men vad var det nya vi fick veta? Hur är det egentligen? Är alla ensamkommande flyktingbarn sådana som den svenska lagstiftningen och de svenska ordningarna faktiskt misshandlar? Varför går vi inte på de bestämmelserna då, det som vi har sagt tidigare att det är fel på våra asylregler eller andra regler? Vi måste lyfta den här debatten till det kliniska, bortom känslor. Vad är det som pågår? Vad är det egentligen? Och var har vi den kunskapen som inte de andra har, de som sitter i regeringen till exempel? Det väcks allvarliga frågor. Man använder en högre stående moral som argument mot dem med lägre stående moral, statsministern i så fall.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Det är faktiskt inte så svårt som inlägget nyligen gav vid handen. Vi har Jesu ord. Vi har ett etiskt ansvar. Jag menar att det är livsfarligt att kalla moral, etik och den uppmaning som kommer till oss från Jesus att se till och ta hand om den som är svag. Det är livsfarligt att kalla det ansvariga moraliska åtagandet för moralism.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Då ställer jag fortfarande frågan: Vilka nya sakuppgifter har biskopen i Växjö att bibringa oss andra? Jag har ringt till Kabul, jag har fört dialog med folk i Kabul och jag har frågat hur det är i det svenska skolväsendet. Jag har faktiskt försökt orientera mig om faktiska förhållanden och det gör att jag mer redovisar en förvirring varför vi inte ska lita på att vi har en anständig regering och anständiga myndigheter. Har vi ett högre moraliskt företräde än vad de stackarna har? Det tror inte jag. Det finns inget särskilt kristet förnuft.

WANJA LUNDBY-WEDIN:

Med min kristna tro följer en del värderingar, ett etiskt och moraliskt hållningssätt, det följer känslor. Jag kan aldrig säga att jag med kristna tro ska ägna mig åt att diskutera flyktingpolitik utifrån ett rent kliniskt sätt att se på det. Jag vill bara säga det inledningsvis.

Sedan vill jag framhålla att det sedan det här betänkandet las i september det har hänt ytterligare saker i hur Svenska kyrkan har agerat. Jag tror att flera av er har sett det också. Generalsekreteraren för Svenska kyrkan och för Rädda barnen har gått ut med ett gemensamt brev och också ansökt om att få träffa ansvarig minister. Man har rubricerat det – för att glädja tidigare talare – angående ensamkommande unga. Det är två krav man ställer där, bland annat att samtliga utvisningar till Afghanistan måste stoppas till dess att uppföljning av genomförda utvisningar har skett. Upphållstillstånd på grund av särskilda och ömmande omständigheter behöver återinföras. Grunden för att man gör det är faktiskt det som biskop Fredrik var uppe om. Där fick jag en ny information. Det är hur det ser ut ute i landet. Det har baserat sig på vad våra företrädare ute i landet säger i all den verksamhet vi bedriver för ensamkommande barn. Det är uppenbart att dessa barn inte får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Situationen har förändrats på flera håll sedan september. Bland annat vet vi att denna situation har uppmärksammats mycket mer. Vi vet att det pågår samtal, som man kan säga med ungdomarnas vokabulär, i regeringen idag kring de här frågorna, och då är det viktigt att vi som kyrka verkligen markerar var vi står.

Jag skulle då yrka bifall till första och tredje att-satsen i motion 2017:42, inte till den andra om amnesti. Jag tycker att den står i motsatsställning till det som är en rättighet för varje asylsökande, att få sina asylskäl prövade. Då kan inte vi tala om en allmän amnesti. Dessutom är det i det här sammanhanget ett år. Även om vi tycker det är lång tid, så är det inte särskilt lång tid. Jag skulle vädja till utskottet att anse den andra att-satsen besvarad i stället för att bevilja den. Att-sats tre som utskottet har sagt nej till skulle jag vilja säga ja till. Man säger nej till den att-satsen att vi ska besluta ”uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att stoppa utvisningarna av ensamkommande barn med starka asylskäl” på grund av att den är vagt formulerad. Då tänker jag att det kanske är det som är poängen just nu, att den är lite vagt formulerad. Då kan ju kyrkostyrelsen tolka den som att det nu handlar om de ensamkommande barnen och unga som kommer ifrån Afghanistan. Vi vet att många av dem aldrig har satt sin fot i det landet eller kanske inte har bott där sedan de var tre år, alltså inte har några som helst kontakter eller släktingar eller någon som kan ta emot dem när de kommer.

Med de här skälen skulle jag vilja yrka bifall till utskottets förslag när det gäller punkt 1 i motion 2017:42. Jag skulle vädja om en förändring när det gäller punkt 2 och jag skulle vilja yrka bifall till punkt 3 i enlighet med särskilt yrkande som finns i utskottet. Tack.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! I min lokala församling ser jag många exempel på det som har benämnts som barmhärtiga samarier. Jag ser många som har tagit emot ensamkommande ungdomar i sina hem, jag ser folk som kör från Göteborg till Stockholm för att hjälpa ungdomar att besöka ambassader. Som sagt, jag ser inga komplicerade regelverk för att kunna vara till hjälp. Jag ser mycket förbön för de enskildas sak.

När det gäller uttalanden av den här typen från Svenska kyrkans styrande organ anmäler sig frågan lite av sig självt ändå. Vem markerar mot vem? Så länge som

cirkulärpolitiska partier är gemensamma för kyrkomötet och för riksdagen kommer det alltid att uppstå, i alla fall för mig, en underlig känsla av cirkelprocess, när kyrkostyrelsen förväntas uppvakta regeringen och uppmana till det ena eller det andra. Det behöver nog inte förklaras närmare hur den cirkelkänslan kommer sig.

Viktigt skulle jag säga, när vi pratar om de här frågorna, är också att vi om vi talar om vikten av att vara barmhärtiga samariter ska vara väldigt försiktiga, menar jag, med att tala om vilka de är som vänder sig bort. Det är inte handläggarna på Migrationsverket, som ju ändå har antytts i den här debatten. Det finns säkert rötägg där som på alla andra ställen, men i stor utsträckning är de handläggarna hårt arbetande människor som gör sitt bästa inför en enorm arbetsbörda och med det regelverk som de själva inte avgör utan har att förhålla sig till. Att den som står inför ett avvisningsbeslut och de hot som det innebär betraktar Migrationsverket som fienden är naturligt. Det är inte ett dugg konstigt. Men så mycket man kan, skulle jag säga, bör man försöka att inte späda på den polariseringen. Det förtjänar inte de handläggarna och kyrkomötets debatt bör definitivt inte bidra till det.

MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):

Vad kyrkomötet gör är inte att vara i fiendskap med någon. Jag skulle vilja säga att det vi för fram inte är att tala emot någon. Vi vill tala för några, de som inte kan föra sin egen talan. Vi är absolut inte här för att vara i fiendskap eller i polarisering utan för att belysa det som är viktigt och som måste ses ur flera olika perspektiv. Jag har det lokala perspektivet, precis som du och jag tror att alla som talar här inte riktigt har samma perspektiv som vi, det perspektivet där många arbetskamrater, vänner, församlingsbor utökar sina familjer med ytterligare en person som i ett ideellt familjehem, inte mot någon utan för någon.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Där är vi helt eniga och det gläder mig att vi är överens om att det perspektivet också bör komma de arbetande handläggarna till del.

WANJA LUNDBY-WEDIN (REPLIK):

Det är väl ingen hemlighet att jag här representerar socialdemokraterna i kyrkomötet. Vi är ju ett antal olika nomineringsgrupper och vi sitter här för att tillsammans fatta kloka beslut angående Svenska kyrkans framtid. Cirkulärpolitiska partier användes som ett begrepp här. Då vill jag säga att vi är här som socialdemokrater med de värderingar som socialdemokrater har, och det delar jag säkert med Stefan Löfven i grunden. Däremot delar inte jag den uppfattning som Stefan Löfven och övriga regeringen har när det gäller flyktingpolitiken. Det är därför jag gick upp och yrkade bifall till motion 2017:42. Så hoppas jag att den där typen av kommentarer kan vi slippa fortsättningsvis. Tack.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Givetvis är det tydligt att om man yrkar bifall till ett förslag som handlar om att uppmana regeringen att föra en annan politik är det för att man har en annan uppfattning än den politiken. Organisatoriskt sett uppstår det ändå en typ av cirkelresonemang när identiska grupper har inflytande i två olika sammanhang och uppvaktar varandra. Det innebär inte att jag ifrågasatte någons goda avsikt, men organisatoriskt sett finns det cirkulärproblem som ter sig märkligt utifrån.

GUNVOR TORSTENSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag vill bara poängtera att motion 2017:42 inte innehåller någon kritik mot tjänstemän utan det är mot system och lagar och regler.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Och det är heller inte motionen utan debatten och den hänvisning som gjordes till Migrationsverket som mitt anförande rörde.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Det viktiga i den här debatten tycker jag är att lyfta fram kyrkans diakonala uppdrag, att i olika sammanhang möta utsatta människor, oavsett vad de har för politik i regeringen. Det är ett väldigt stort beslut att säga att vi ska besluta om amnesti. Vi beslutar inte om det, men om vi uppvaktar regeringen är det detta som är vår åsikt för alla som väntat mer än ett år. Vad vet vi om varje enskilt fall? Det är viktigt att tänka efter. Och vad vet vi om konsekvenserna? Och är det vår sak att säga, att de här är de mest utsatta och att det är deras talan vi ska föra? Innebär det konsekvenser för att det blir färre kvotflyktingar som får komma eller mindre resurser till att hjälpa andra? Det finns många frågor kring det här. Jag håller faktiskt med Wanja Lundby-Wedin att de får sina asylskäl prövade, så att de som har asylskäl får hjälp, oavsett om det är människor från Afghanistan eller om det är kvotflyktingar eller andra, hellre än att vi ska besluta att alla oavsett asylskäl eller inte ska få amnesti. Sedan tycker jag inte vi ska moralisera över vad man har för synpunkter i den här debatten, huruvida man är mindre eller mer god som kristen. Vi vill alla på olika sätt stödja utsatta människor, framför allt genom kyrkans diakonala uppdrag och det sociala arbetet på ett opolitiskt sätt. Det tycker jag är det viktigaste vi ska framföra i vårt kristna arbete. Tack.

MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):

Ja, vad vet man om det enskilda fallet och vad vet vi om fall efter fall? Det finns till exempel rapport från nätverket *Vi står inte ut* som har gjorts nyligen, där man tar upp fall för fall för fall, sida efter sida efter sida, och den har kommit oss till del här i kyrkomötet. Den är ett sätt att belysa, att det är väldigt utsatta människor i väldigt utsatta situationer som blir ställda i ytterligare utsatthet. Det är det som vi måste stå upp för och säga att det inte får gå till så här. Vi kan bättre. Det finns bättre sätt. Tack.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Naturligtvis ska det vara en rättssäker prövning på olika sätt, men punkt 2 handlar om att vi ska uppmana regeringen att ge generell amnesti till alla som inte får sin sak prövad under ett år. Då kan det ju handla om att människor får stanna som inte har asylskäl, och är det vi som ska göra den bedömningen? Jag tycker inte vi ska lägga oss i den politiken alls, men ska vi säga någonting är det att det ska vara en rättvis prövning. Det blir ju inte en ordentlig prövning om vi ska ge generell amnesti. Det finns många människor som behöver hjälp och det finns många människor som är utsatta. Jag tycker inte det finns skäl till att vi ska förorda bara den här gruppen i så fall. Tack.

MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):

Det finns många grupper och många människor som behöver vårt stöd och det får de om vi ger dem det. Vi väljer inte ut men vi får lyfta fram dem som inte syns. Det finns en formulering som är extra viktig, oavsett vad det står i punkten om amnesti. Det är detta med att inte ha fått prövning inom ett år. Ett år, det är många nätter av ångest.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Jag skulle endast vilja göra en faktakomplettering i pågående debatt. Det har ett par gånger under debatten återopats faktakunskaper om Afghanistan inhämtade genom kontakter i Kabul, bland annat detta att Afghanistan är ett bra land för semesterfirare. Jag vill komplettera den bilden med att jag förra helgen träffade en man som heter Ahmad Nader Nadery som är seniorrådgivare hos presidenten i Afghanistan. Jag frågade honom om landet är säkert för unga som skickas dit. Han sa nej.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 101.

§ 33 Psykisk ohälsa hos unga

ARNE NÄRSTRÖM:

Ordförande! Jag pratar för utskottet. Utskottets förslag är att kyrkomötet beslutar avslå motion 2017:151. Insatser för att motverka psykisk ohälsa bland unga är ett angeläget arbetsområde, som enligt utskottet bör skötas och idag sköts av församlingarna utifrån de lokala förutsättningarna. Detta gör att vi föreslår att motion 2017:151 ska avslås. Tack.

ANDERS AHL:

Den psykiska ohälsan bland unga ökar. Folkhälsomyndigheten kom med en rapport i fjol. Där kunde man bland annat läsa att unga flickor upp till 57 procent upplever psykosomatiska åkommor. Något psykosomatiskt är att man mår psykiskt dåligt och det tar sig till exempel uttryck i huvudvärk, magont och liknande. Som gräddes på moset är det ju så, att barn som inte klarar av skolan klarar sig sämre idag än för 10–20 år sedan.

I landstinget i Värmland där jag sitter får man rapporter från hela riket att köerna till barn- och ungdomspsykiatri ökar. På vissa håll är det köer upp till två–tre år. Det är brist på psykologer, det är brist på lokaler, det är omsättning på personal. Här kan kyrkan vara behjälplig. Kyrkan kan aldrig ersätta landstingsverksamheten, men den kan möjligtvis komplettera och hjälpa till. Vi ska fokusera på att ta hand om våra barn, så att vi inte behöver laga trasiga vuxna.

Därför anser jag, att vi åtminstone kunde få bifall för punkterna 1 och 3 i motion 2017:151 och att punkt 2 ska anses besvarad. Det är mitt yrkande. Tack.

ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:

Ordförande! Det var tacknämligt att få komma upp med den här motionen nu, 2017:151, efter den vi precis har avhandlat. Jag anser att den här är en av de viktigaste motionerna i årets kyrkomöte.

Själva frågan om psykisk ohälsa hos barn är ett stort sorgebarn i alla kommuner, i alla landsting och i alla regioner. Unga som drabbas av psykisk ohälsa får inte den hjälp som de behöver. Vi hörde av argumentationerna i motionen innan att man får

vänta ett år. Jag håller med att det är alldeles för länge. Dem vi pratar om nu, unga med psykisk ohälsa, får vänta ännu längre än så, upp till två–tre år. Jag bor i en region som till exempel har landets högsta suicidtal. Vi har en barn- och ungdomspsykiatri som inte alls fungerar. Det här är ett jätteproblem, som sagt var. Det kommer i skymundan när annat anses vara viktigare att göra. Kommunerna har fullt upp med att bygga nya bostäder till alla som kommer hit till vårt land. Landstingen och regionerna har fullt upp med att försöka driva en vettig vård för alla människor som behöver det. Det går inte särskilt bra vare sig för kommuner, landsting eller regioner just nu. Personer med psykisk ohälsa drabbas därför särskilt hårt nu också. De faller mellan stolarna helt och hållet. De får inte den hjälp de behöver. Konkurrensen om att få hjälp blir större och större ju fler människor som kommer hit. Vem för deras talan? Vem är barmhärtig mot dem? Jag hoppas att kyrkomötet kan ta en del av det ansvaret när det övriga samhället misslyckas.

Som vi hörde tidigare har den psykiska ohälsan ökat. Den fortsätter att öka och den ökar mest bland unga flickor. Det här är illavarslande, det ser mycket illa ut. Köerna till de psykiatriska mottagningarna är långa. Individerna tvingas under den tiden att stå helt ensamma, helt utan hjälp. Och vad händer under några år under en människas liv för dem som mår väldigt dåligt? Jag tycker att de ska erbjudas och hitta en meningsfull tillvaro. Där tycker jag att kyrkomötet, Svenska kyrkan, kan gå in och hjälpa till på något sätt i alla fall. Att avslå den här motionen i sin helhet tycker jag är tragiskt, och det är synd att kyrkomötet inte kan ta till sig de här ungdomarna likt man gjorde under förra motionen som var uppe.

Jag håller med. Jag tycker att man kan yrka bifall till att-sats 1 och 3. Att-sats 1 lyder: "Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att samla in goda exempel från landets församlingar och sprida de mest lyckade verksamheterna kring psykisk ohälsa utifrån en nationell kunskapsdatabas." Det vore väl alldeles förträffligt. Att-sats 3: "Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att erbjuda aktiviteter som vänder sig speciellt till ungdomar med psykisk ohälsa."

Jag väddar därför till kyrkomötet att ni ska rösta igenom bifall åtminstone till dessa två i motion 2017:151, för de ungas skull. Det är dem vi pratar om här. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 102.

§ 35 Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen

STEFAN ARO:

Ordförande! Jag talar som motionär, motion 2017:58, och jag kommer att lämna ett särskilt yrkande som jag tar allra sist.

En ko kan rädda liv. Det kommer vi alla ihåg från vårens fastekampanj i Svenska kyrkans internationella arbete. En ko kan rädda liv i Afrika, men hur är det i Sverige? Nej, i Sverige handlar vi maten i butik. Det är ju så vi tänker. Kristendomen är någonting praktiskt och någonting jordnära. Den börjar i skapelsen och med maten som vi har på bordet. Vi vet att vi äter direkt ur skaparens hand. Marken måste brukas, åkrarna skötas och djuren vårdas om det ska bli någonting att äta. Gud vill att jorden ska brukas för att världen ska leva. Det är en välsignelse för vårt land att vi har lantbruk och livsmedelsproducenter.

Men vårt ansvar sträcker sig inte bara till oss själva utan också till andra. Om vi i Sverige odlar mer och äter mer lokalproducerat är detta det mest klimatsmarta vi kan göra. Med den globala klimatutmaningen för ögonen borde vi odla mer i Sverige, inte mindre. Tyvärr har utvecklingen i många, många år gått åt andra hållet. Andelen brukad åkermark minskar ständigt. Sveriges självförsörjningsgrad är extremt låg.

Tänk att varannan tugga eller varannan tallrik på middagsbordet består av livsmedel från andra länder. Livsmedelsförsörjningen bygger på att transporter ska fungera utan driftsstörningar. Vid ett krig eller oförutsedda händelser och katastrofer kan butikshyllorna gapa tomma bara efter några dagar. Vi kommer att ha kläder och elektronik men kanske ingenting att äta. Grannländer som Finland har fortfarande kvar en livsmedelsreserv. Det har inte vi. Vi har ett mycket sårbart samhälle. Detta har hörsammats också i Sveriges riksdag och det är jag mycket glad över. Senast i juni klubbade man igenom en nationell livsmedelsstrategi och det har välkomnats inom branschen av både bönder och livsmedelsproducenter.

Nu räcker det inte med klubbslag i riksdagen för att skapa utveckling. Vi behöver alla komma med. Kommuner, regioner, organisationer, föreningar, hushåll och enskilda behöver gemensamt gå i samma riktning för att ändra vårt konsumentbeteende och öka efterfrågan på svenska livsmedel. De kristna bönderna är kanske en liten förening men med en stor vision och uppgift. De vill just detta. Svenska kyrkan vill vara i framkant när det gäller miljöarbetet. Man ägnar sig i stift åt miljöcertifieringar, församlingarna konverterar och anlägger solceller och vi här i kyrkomötet äter vegetariskt. Nu tycker jag, att Svenska kyrkan ska sträcka ut handen och inbjuda till en dialog med de kristna bönderna.

Jag har ett särskilt yrkande. Min motion 2017:58 var kanske ambitiöst utformad, men jag yrkar att kyrkostyrelsen upprättar dialog med Sveriges kristna bönder för att se på vilket sätt Svenska kyrkan kan stödja inhemsk livsmedelsproduktion. Det är mitt yrkande.

ANDERS AHL:

Jag håller med föregående talare. Du tog upp en del av det jag hade tänkt säga. Klimatet är ju någonting som diskuteras mycket ute i kommunerna. Man har faktiskt gått så långt att man har odlat egna grönsaker på olika förskolor för att lära barnen hur viktigt det är med lokalproducerad mat för vårt klimat. När jag läser att-satserna är det mycket tillfredsställande att se förslaget, att man ska ha ett nationellt handlingsprogram för påverkansarbetet i syfte att stödja svensk livsmedelsproduktion och sedan att man vill inspirera, inte diktera, församlingarna i Svenska kyrkan att använda tacksägelsedagen åt att tacka Gud för skörden och bönderna för att öka konsumentmedvetandet beträffande lokalproducerad, svensk mat.

Jag yrkar bifall till motion 2017:58.

NIKLAS LARSSON:

Ordförande! Jag företräder utskottet i den här frågan. Utskottet instämmer med motionären att det är viktiga frågor som han lyfter, bönders arbete och livsmedelsproduktionen i Sverige. Jag är faktiskt själv född på en bondgård, men min pappa har sålt sina kor. Det tyckte jag var skönt, för då slapp jag göra det senare. Däremot gick min bror och gifte sig med en mjölkbonde och det var jag glad för. Då slapp jag att göra det också.

Men vi ser att där fortfarande finns bönder som arbetar hårt i Sverige. Det som utskottet vill lyfta är, om vi ska ta frågan med livsmedelsproduktion och svensk mat, att man bör föra den på en större arena än endast med Sveriges kristna bönder, kanske med hela näringen, med LRF eller andra större aktörer, där även Sveriges kristna bönder så klart kan vara med. Gällande tacksägelsedagen vet jag, och som utskottet lyfter fram, att man i många församlingar arbetar med svensk mat. Hemma i min församling i Osby lagar faktiskt LRF sopplunch på tacksägelsedagen. I många

andra församlingar kan det till och med vara centerkvinnor ibland eller andra kvinnor i män i vår kyrka som arbetar med att föra fram det svenskproducerade.

Jag är även engagerad i kommunpolitiken hemma. Vi tog en kostpolicy i kommunen för bara någon vecka sedan, där vi skriver att vi i Osby kommun ska upphandla svenskt kött, just för att man följer den svenska djurskyddslagstiftningen och annat. Det är kanske något man bör arbeta med ute i samtliga församlingar. Hemma har vi kyrkofullmäktige, där jag är ordförande. Då bjuder vi på bananer och vindruvor ibland, och de är säkert inte svenska i alla fall, så att till nästa kyrkofullmäktige ska vi bjuda på äpplen. Kanske kan de vara från Österlen dessutom. Man får tänka långt nere i församlingarna på vad det är för någonting man upphandlar. Kaffe är ju svårt att ha närproducerat. Då kan vi ha fairtrade på det i stället kanske.

Med bakgrund av alla dessa många olika grejor jag har pratat om här yrkar jag å utskottets vägnar avslag på motion 2017:58. Vi delar ändå motionärens uppfattningar men tycker det ska vara på en bredare arena i så fall. Tack så mycket.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 58 punkt 2, som handlar om tacksägelsedagen. Det vill jag göra utifrån att vi har fått Halloween från USA som nu har blivit så vanligt. Jag hörde på vår lokalradio, att vi nu strax ska införa Thanksgiving Day i Sverige. Det handlar ju bara om att få en ny köphelg. Jag skrev på radions facebook-sida att vi har tacksägelsedagen. Där kan vi tacka, där behöver vi inte köpa något. Vi kan bara tacka. Det sker på många håll i församlingarna, men vi kan höja tacksägelsedagen och inte införa en dag med samma namn men på engelska.

Därför bifall till punkt 2 i motion 2017:58. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 104.

§ 36 Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats

LISSANDRA RICKEMARK:

Från utskottet vill vi tacka motionären till motion 2017:95 om förslaget om poddsändningar av gudstjänster och andakter, vilket vi önskar bifall i sin helhet. Vi vill dock även ta chansen att belysa några punkter extra, så de inte glöms bort.

Motionärens att-satser säger, att poddsändningarna ska vara tillgängliga via Svenska kyrkans webbplats, men i texten föreslås att de lagras på samma sätt som övriga poddar via tjänster som förmedlar just denna typ av material. Just där ligger den stora potentialen i detta förslag, tycker jag. Det innebär att inte bara de som söker på Svenska kyrkans sida kan hitta och lyssna på våra gudstjänster och andakter. Tänk vilken enorm möjlighet det är när vi inte bara finns på vår webbplats utan även på exempelvis iTunes och andra poddplatser. Och tänk den som söker och finner oss, som klickar på "prenumerera" och automatiskt får en ny andakt eller gudstjänst ledladdad i mobilen att lyssna på varje sön- och helgdag. Genialt, tycker vi i utskottet.

Motionären säger, att vi nu kan nå ut till nya målgrupper. Helt klart. Förhoppningsvis kan vi även nå ut och stärka våra tidigare målgrupper och de målgrupper vi redan har, som kanske inte alltid har möjlighet att gå till kyrkan en söndag. Vi i utskottet ser fram emot en kyrka som för ut sitt ord rakt ner i varje persons flicka och rakt ner i den nya generationens älsklingspryl.

Bifall till utskottet.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Ordförande! Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:11 handlar om min motion 2017:94 om gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats. Jag önskade ett uppdrag till kyrkostyrelsen att tillgängliggöra svenskkyrkliga poddradiogudstjänster varje sön- och helgdag och också att tillgängliggöra svenska poddradioandakter varje dag. Utskottet föreslår bifall till båda dessa förslag och det är jag givetvis mycket glad över.

Jag skrev tillgängliggöra, inte anordna, eftersom jag vet att det produceras både gudstjänster och andakter i många församlingar, både i streamad form - det vill säga i direktsändning på nätet – och som poddradio – det vill säga som nedladdningsbara ljudfiler som man kan lyssna till när som helst. Man kan tänka sig att länka till församlingar som redan är aktiva eller att låta uppdraget att sända gudstjänster och andakter gå runt i kyrkan, ungefär som instagramkontot har gjort. Som utskottet påpekar är tekniken för poddradiosändning mycket billig idag. Det räcker med en modern telefon och kanske några mikrofoner.

Upprinnelsen till motionen var att jag befann mig på vår sommarö på Brämön utanför Sundsvall i Bottenhavet. Jag hade inte möjlighet att gå till kyrkan. Då tänkte jag att jag då får lyssna på radion, men det fanns ingen radiogudstjänst och inte fanns det på teve heller. Det är nämligen så att gudstjänsten sänds på söndagar och midsommardagen infaller på en lördag, så där fanns inget att hämta. Då började jag titta lite grand på detta och det visade sig, att inte heller andakter sänds på lördag och söndag. Borde inte vi i Svenska kyrkan då kunna klara av det här på egen hand, tycker jag. Det är dags att vi tar ett eget ansvar för i varje fall radioutsändningar, eftersom det är så enkelt och billigt med dagens teknik.

Efter kontakt med min eminent kunnige gode vän Martin Garlov förstod jag att det fanns andra mer grundläggande frågor som vi behöver ha en gemensam lösning på i Svenska kyrkan. Det gäller gemensam plattform, struktur, lagring och distribution för poddradioverksamhet. Tänk så enkelt det skulle vara, om vi hittade andra gudstjänster och andakter och annat som produceras i Svenska kyrkan via Svenska kyrkans webbplats. Punkt 3 i min motion gäller därför ett uppdrag till kyrkostyrelsen att tillhandahålla församlingarna en plattform för detta. Även den satsen har tillstyrkts av utskottet.

Jag får därför, ordförande, euforiskt yrka bifall till utskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 105.

§ 39 Läsbarhet och den grafiska profilen

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Som kyrka lägger vi en hel del tid, kraft och pengar på att kommunicera. Det gäller till exempel annonser och affischer i tryckt media och inlägg och annonser i sociala media. Ni vet att exemplen är många.

Det jag önskat och motionerat om är en tydlighet, så att människor lätt hittar den information som vi faktiskt redan skrivit ut men som inte alltid finns i plottret. Annars är det ju alldeles bortkastat att ens trycka. Som anställd lokalt kan jag inte påverka den grafiska profilen. Därför kommer nu en liten hälsning från mig och mina arbetskamrater i Helsingborgs pastorat, som erfarit vad som händer när människor inte ens kan läsa våra telefonnummer på de annars så vackra visitkorterna som vi har. Här kan alltså våra egna medlemmar vara till stor hjälp. Det är många som kan berätta om när de har försökt hitta information bland våra egna källor utan att lyckas.

Jag yrkar därför bifall till min motion 2017:157. Tack.

ULLA LITTEGREN:

Nu har vi hört motionärens förhoppningar om att vi ska tillstyrka att skicka iväg ett uppdrag till kyrkostyrelsen om att starta ett projekt om läsbarhet. Utskottet anser dock att vi ska föreslå avslag på den motionen, 2017:157, därför att vi menar att det är ett uppdrag lokalt hur man utformar sina annonser och sådana saker. När det gäller speciellt visitkortet finns det ju inga särskilda riktlinjer för hur det ska se ut, utan kan man bestämma själv om man till exempel vill ta bort någon uppgift för att få större plats för det som man vill ha med på visitkortet.

Utskottet föreslår att vi avslår motion 2017:157.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 106.

§ 40 Pride-rörelsen

KARIN JANFALK:

Ordförande! Var stolt att du är människa. Var stolt att du är kvinna, man, annat. Var stolt för att du kan använda pronomenet hon, han eller hen. Var stolt över att du kan älska, att du kan ha glädje av din kropp oberoende av vilken sexuell läggning du har.

Vänner! Alla människor vågar inte vara stolta över det. Har vi inte fått vara stolta över det, inte ens i våra kyrkliga sammanhang? För att alla människor ska kunna få vara stolta och glädja sig över sig själva som de är firas det nu Pride-manifestationer ut över vårt land. På många ställen är det en självklarhet för Svenska kyrkans församlingar att medverka vid de tillfällena för att stötta, stärka och ge kraft och mod. Också i andra länder kan man få inspiration och kraft och mod av att vi hos oss tydligt vill stå upp. Det är en självklarhet att Svenska kyrkan ska engagera sig i detta ut över vårt land, i våra stift och församlingar. Då kan vi väl vara överens om, att vi ska engagera oss i sådant som ryms inom det som är både lagligt och allt möjligt, i samförstånd och allt vad det är, så vi inte får den diskussionen.

Självklart vill jag då bifalla utskottets förslag i det här ärendet, som gäller motion 2017:146. Tack.

AXEL W KARLSSON:

Tack ska du ha, Karin. Ingenting av det du sa kan jag inte instämma i. Jag har motionerat om etisk vaksamhet när det gäller Pride-rörelsen. Jag menar naturligtvis inte bara Stockholms Pride-rörelse som är nämnd i utskottet, utan det gäller givetvis generellt. Jag menar att det finns problematiska aspekter. Det finns också, har jag förstått, inget intresse från kyrkomötet att gå in på dem speciellt i detalj. Jag ska därför begränsa mig till att nämna någon sådan aspekt.

Jag tycker i och för sig, att det är positivt att människor organiserar sig socialt utifrån intressen som de har. Det är inget fel i det. Samtidigt är det ju så att människan är en dubbelsidig varelse. Vi kan skapa något, socialt och på andra sätt, men vi har också en mörkare sida som egentligen går igen i alla rörelser, vilka du än vänder dig till, om det är demokrati eller miljörelse eller kyrkan eller något sådant. Jag ska nämna en problematisk aspekt när det gäller den här Pride-rörelsen. Den har kopplats ihop med antisemitism eller judefientlighet på senare år. Trots att Israel är Mellanösterns kanske mest hbtq-vänliga land har det blivit så, eller kanske just därför. Det här ledde då till en debatt. Jag vill ge en eloge här till vår ärkebiskop, som tog upp dialogen med den israeliska ambassadören Bachmann och skrev ett ganska bra brev, där man klargör var Svenska kyrkans står och så vidare. Jag tror

inte det är sista gången som det kommer att bli nödvändigt med sådana här klargöranden. Det är en debatt som kommer att fortsätta.

Det är problematiskt om man har ett helt okritiskt och distanslöst förhållande till en ny social rörelse som visar sig mäktig av flera olika skäl. Det har tidigare här talats om att ungdomar mår illa. Inte minst flickor mår dåligt. Vi har det här fenomenet könsdysfori. Jag påstår inte att det är Pride-rörelsens fel eller något sådant, men det finns bekymmer när det gäller normer som har att göra med könstillhörighet. Det kan finnas all anledning att undersöka det lite närmare.

Jag yrkar bifall till min motion 2017:146, även om den kommer att avslås. Sedan får diskussionen gå vidare. Tack.

JERRY ADBO:

Ordförande! Jag vill börja med att säga *happy Pride* till alla mina vänner i kyrkomötet. Tack också Karin för ett mycket bra inlägg, som jag delar till fullo. Jag vill också yrka avslag till motion 2017:146 och därmed bifall till utskottets förslag.

Runt om i världen idag förföljs, trakasseras, hotas, misshandlas, kränks, diskrimineras och dödas människor. Det här sker varje dag och enbart på grund av att de försöker leva sina egna liv, enbart för att de är som de är. Det är förbjudet med samkönade relationer i drygt 70 länder i världen idag, och i 13 av de länderna är homosexualitet eller homosexuella handlingar belagda med dödsstraff. I Europa finns tack och lov inget sådant land som helt kriminaliserar samkönade relationer eller äktenskap, men det finns två länder, Litauen och Ryssland, som förbjuder så kallad propaganda riktad mot unga. Det är lite grand det som vi kan läsa i Axels motion. Detta vänder jag mig alltså emot.

Hbtq-personer världen över organiserar sig just därför i olika föreningar och organisationer för att tillsammans kämpa för sina mänskliga rättigheter. Det firas Pride över hela världen som en stolt manifestation. Det är just vad begreppet Pride betyder, stolt. Det springer ur en Stonewall-rörelse i New York som en protest mot polisens och andras våldsamma inställning mot just homosexuella män. Man skanderade till exempel: *We are here, we are queer, get used to it*. Det är alltså inget konstigt att dessa parader eller Pride-festivaler firas. De Pride-parader som arrangeras manifesterar också rätten att vara just den man är. Och man använder också ofta normutmanande uttryck som en del i den här frigörelsekampen.

Axel talar i sin motion om något slags homosexuell praxis. Jag undrar vad en homosexuell praxis är för någonting. Jag har till exempel aldrig hört talas om någon heterosexuell praxis, så vad skulle det kunna vara. Ett annat bättre begrepp torde ju då vara att prata om normer i stället, och i vårt land finns ju en heterosexuell norm. Det är den normen som förtrycker människor som inte definierar sig som just heterosexuella och därför faller utanför normen. Hela samhället vilar på och är konstruerat efter den heterosexuella normen. Den normen luckras emellertid upp successivt, men det tar tid. En förändrad äktenskapsbalk och en ändrad vigselordning i Svenska kyrkan är bara ett exempel på detta. Stegvis öppnar vi upp för ett mera öppet och mer inkluderande samhälle, där vi inte gör skillnad på människor och där vi inte värderar människors kärlek och samlevnad olika. Motionären säger ju att det är bra att den som värdesätter sex med det egna könet har intresseorganisationer, egen flagga med mera men missar samtidigt att det inte enbart är homosexuella personer som bildar och ingår i samma föreningar. Det vedertagna begreppet hbtq-personer innefattar ju som bekant homosexuella, bisexuella, transpersoner

och personer med queera uttryck och identiteter. Den heterosexuella normen samverkar ofta med en mansnorm och förtrycker inte bara homosexuella personer.

En människa kan inte tas ifrån sin identitet och inte heller sin könsidentitet. Personer som upplever sig tillhöra ett annat kön, flera kön eller inget kön alls har själva rätt att definiera sin könstillhörighet och sin identitet. Det här handlar inte om någon könsförvirring, som motionären talar om, utan just om rätten att få leva som den man är och som man själv uppfattar sig, fri från olika könsstereotypa normer som både reproduceras, appliceras, överförs, påförs och förstärks i och av den sociala miljön. Ingen människa kan anses ha rätten att kränka den rätten till sin egen identitet.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Det är så här det brukar låta. Som sagt var är det mycket som jag kan hålla med om, men jag menar fortfarande att det finns problematiska inslag, bland annat det enorma, närmast totalitära tryck som finns på den här rörelsen. Det gör att folk inte vågar ha någon annan uppfattning. En präst som skriver någonting i en tidning får sparken och så vidare. Några tyckte det var bra med mamma, pappa, barn och satte upp affischer om det i tunnelbanan. De revs ner direkt. Vad det inte den där Pride-rörelsen som låg bakom det eller i varje fall närstående kretsar? Jag menar fortfarande att det finns problematiska inslag i den här stora rörelsen som vi har sett. Det finns anledning till vaksamhet så att vi inte spårar ur.

JERRY ADBO (REPLIK):

Det här är väldigt intressant. Dels skriver du så här i din motion att ”jag själv personligen har ingenting emot en tolerant inställning för de homosexuella”. Det där får jag möta väldigt ofta i samhällsdebatten och överallt där jag befinner mig. ”Jag har inget problem.” Det är ungefär som att ”jag är inte rasist, men ...” Precis som att det skulle förväntas att det här är en abnorm och som vi alla ska ha en avog inställning till. Men det du säger i din motion visar ju just på en helt annan inställning. Vad är det du menar egentligen? Vad är det för delar som är osmakliga, obscena och anstötliga? Vilka tendenser är det som framstår som just negativa, farliga och problematiska som har med Pride-rörelsen att göra? Det skulle jag vilja att du definierar lite närmre. Du säger att du inte kan göra det i talarstolen. Det tycker jag är fegt. Om du uttalar dig på det sättet genom den här motionen, då önskar jag också att du står upp för dina värderingar och presenterar dem för oss.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Jag har sagt några exempel, men jag är inte rädd för det. Jag har som sagt var tagit flera exempel och fler finns det. Den här totalitära tendensen som många människor upplever tycker jag man ska se upp med, det som alltså många människor upplever när man påprackas den här Pride-flaggan som hänger en vecka och hänger över nationaldagen. Alla människor tycker det är osmakligt att se bilder av herrar med nakna rumpor när det är barn i närheten. Det finns många sådana exempel på saker som är minst sagt problematiska.

Nu är inte opinionsläget det att man vill eller tar den här diskussionen, men förr eller senare kommer vi dithän, det är jag fullständigt övertygad om. Tack.

JERRY ADBO (REPLIK):

Axel verkar inte ha förstått vad Pride-flaggan symboliserar riktigt. Det kan jag upplysa honom om sedan. Den står bland annat väldigt mycket för mångfald. Men

att du nämner detta att se nakenhet och så vidare offentligt, när får vi inte se det? Det här är ju bara att koppla samman med en feministisk kamp och en feministisk syn också på hur samhället är strukturerat med en mansnorm. Slå till exempel upp en reklamaffisch, vi har haft reklampelare och så vidare. Ska vi acceptera även det? Det här handlar om människors frigörelse för rätten att vara den man är och inte, som du också antydde i din motion, att man skulle välja att bli homosexuell eller bisexuell. Hur många i den här salen är det till exempel som har valt att vara heterosexuella? När gjorde ni det valet? Vad var ni innan ni gjorde det valet? Detta är alltså ingenting man väljer utan någonting man är, och jag kräver liksom många andra i den här Pride-rörelsen att få vara den jag är.

MARJA SANDIN-WESTER:

Hej kyrkomötesvänner! Jag ska tala för utskottet när det gäller motion 2017:146 kring Pride-rörelsen och kan börja med lite bakgrund. Stockholm Pride, om vi tar den som exempel, är alltså nordens största Pride-festival sedan 1998 och arbetar för att synliggöra hbtq-frågor och skapa en frizon för homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner och de könsuttryck som finns inom hbtq-rörelsen. Alla som arbetar i Pride-rörelsen arbetar ideellt. Det är ingen som tjänar några pengar på att den finns utan det är helt ideellt. Det är flera stift och församlingar som har valt att medverka under Pride-festivalen. Jag kan tala för Stockholm för jag kommer från Stockholm. I de församlingar och också i de stift som på olika sätt har valt att medverka i Pride-festivalen uppfattas den som väldigt glädjefylld och som en färgglad manifestation av kärlek och frihet samt som en demonstration för allas rätt att älska den man vill.

Eftersom jag talar för utskottet är vårt förslag att avslå motion 2017:146. Utskottet menar att det är bra och viktigt, att Svenska kyrkan engagerar sig för att stärka hbtq-personers rättigheter. Utskottet poängterar, att Svenska kyrkans engagemang i Pride är betydelsefullt även i en internationell kontext, där många hbtq-personer upplever diskriminering och hot.

Därför har vi alltså föreslagit ett avslag på motion 2017:146. Tack för mig.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Ordförande! Som sagt är det bara så här det låter. Det är intressant, att just denna fråga har blivit en av Svenska kyrkans absolut viktigaste frågor. Om bara det tycker jag man kan fundera lite grand, om hur det förhåller sig till korsets kärlek. Skymms det eller kommer korsets kärlek till uttryck i de här sammanhangen?

Sedan detta med att välja och inte välja. Ni får gärna informera mig mer om regnbågsflaggan. Det finns säkert en del som jag kan lära mig där. Men jag talar ju också med homosexuella människor och frågar dem. Det är många som jag frågar så här: "Kan du aldrig bli kär i någon av motsatta könet?" Det medger de flesta att de kan bli. Sedan är det ju frågan så att säga på vilken eld man lägger veden. Jag tror att detta med att alla liksom är förutbestämda till att bli det ena eller det andra inte är riktigt så enkelt. Tack.

MARJA SANDIN-WESTER (REPLIK):

Vi kan bara gå till vad kyrkan står för. Kyrkan står för kärlek till alla människor, alla människors lika rättigheter, alla människors rätt att älska den de vill. Det är det vi står för och det är därför som vi också stöttar Pride-festivalen. Jag kan inte se det som du. Jag kan inte se vad det skadliga skulle vara i att människor får älska den de vill.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Jag ställer fortfarande frågan. Hur förhåller sig detta till korsets kärlek? Finns det inte en risk att det här väldiga engagemanget för Pride skymmer korsets kärlek? Det är ju en annan art av kärlek. Jag tycker det finns ett behov av att klargöra detta och det finns annat också som behöver klargöras. Men som sagt var kommer vi inte att göra det idag. Livet går vidare och debatten kommer att gå vidare. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 107.

§ 41 Svenska kyrkans mångfald

BERTIL OLSSON:

Ordförande! Jag skrev den här motionen, 2017:74. med utgångspunkt att man möter människor från olika traditioner i vår kyrka som känner sig mer och mer främmande inför Svenska kyrkan och frågar sig: Ska vi stanna kvar eller blir vi så marginaliserade att vi måste bilda eget eller på något sätt gå till någon annan kyrka? Det är viktigt att vi är uppmärksamma. Det talas om mångfald i förra ärendet och här handlar det om en annan typ av mångfald.

Olika kyrkotraditioner har haft tendenser genom kyrkohistorien att stöta ut olika grupper. Vi har haft kyrkospliftring på olika sätt. Först har vi de ortodoxa och katolikerna, sedan kommer reformationen som blev utstött därför att man inte accepterade vad dåvarande påven sa i Rom och så vidare. I vår svenska kyrka har vi traditioner på 1800-talet när våra så kallade fria samfund bildades, därför att de inte på något sätt kände sig hemma i Svenska kyrkan. Ska vi upprepa det på nytt? Det är det som det handlar om. Vi måste på något sätt se till att de människor som är uppvuxna och lever i en tradition inom Svenska kyrkan också får fortsätta att göra det, känna igen sig i kyrklig tradition och inte känna att de är marginaliserade eller halvt om halvt utstötta. Vi mister medlemmar på det sättet. Därför skrev jag den här motionen, kanske inte med förhoppning att själva yrkandet skulle gå igenom men framför allt för att uppmana till en viktig diskussion och en viktig fundering över hur vi hanterar våra olika grupperingar och olika varianter av vår tro. Det är människor som har olika uttryck för sin kristna tro. Det är viktigt att vi tar till vara detta och förblir en försonad mångfald i vår kyrka. Då är mycket vunnet.

Jag yrkar inte på något särskilt nu, utan det är bara att vi måste hålla den här diskussionen levande i vår kyrka. Tack.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! De båda förslagen i motion 2017:155 hänger samman med varandra, även om de är av like olika karaktär, alltså frågan om försoning och krisbearbetning. Jag gillar i långa stycken utskottets betänkande. Man inleder med en historisk redogörelse. Utskottet tycks uppskatta initiativet 2003 från dåvarande ärkebiskopen KG Hammar. Han hävdar då att kyrkan behöver skapa samtalsforum, där människor kan mötas i tillit till varandra och där kyrkan ger rum för en mångfald av åsikter, till synes också vad det verkar olika uppfattningar i den svåra frågan om ämbetet. KG Hammar vågade hävda att kyrkostyrelsen brustit i sina försök att åstadkomma försoning mellan olika hållningar.

Utskottet pekar sedan på behovet av ett självkritiskt lärande, där den andras, meningsmotståndarens, gåvor står i centrum. En sådan öppenhet säger utskottet skulle fördjupa, inte förminska, den egna hållningen. Utskottet påminner vidare om sitt betänkande 2001, där man önskar att kyrkostyrelsen ska ta initiativ till samtal

mellan olika grupper och i återrapporteringen 2006 betonas att mångfald är en tillgång, inte ett hinder. 2008, slutligen, återkommer utskottet till behovet av att föra en dialog och inleda samarbete med skilda grupper.

Nu i det här betänkandet anger utskottet att det är viktigt att bevara mångfalden. Man betonar värdet av öppna samtal och mötesplatser. Slutligen påtalar utskottet vikten av samtal och exemplifierar med EFS, Evangelisk mission, Bibeltrogna vänner, Nordöstra Smålands missionssällskap, Kyrkliga förbundet, Arbetsgemenskapen kyrklig förnyelse, OAS-rörelsen och Laestadianska väckelsen. Det tycks som att utskottet uppfattar de utsträckta händer som finns i motionen och uppmuntrar till fortsatt samtal. Utskottet är inte helt avvisande till motionens förslag men ifrågasätter om det är bästa sättet att åstadkomma det som efterlyses, att gå motionärerna till mötes vad gäller krisbearbetning och försoning.

Jag skulle vilja fråga utskottet: Vad är då bästa sättet att åstadkomma detta med försoning och krisbearbetning? Jag skulle också vilja fråga om någon från kyrkostyrelsen delar utskottets bedömning vad gäller vikten av samtal med berörda grupper.

BISKOP FREDRIK MODÉUS:

”Öppna samtal och mötesplatser för olika grupperingar liksom för individer med skilda uppfattningar är viktiga för enhetens bevarande.” De orden är formulerade av Läronämnden i det yttrande från 1998 som vi valt att citera nu med anledning av motion 2017:75. Jag ställer mig i talarstolen inte för att jag tror på idén om överenskommelser, inte heller för att jag delar de så kallade minoriteternas åsikter, utan just för enhetens skull.

Orden behöver bli verklighet. I en kyrka som ofta och gärna talar om enhet i försonad mångfald behöver vi faktiskt också visa det. Så ta mitt inlägg mest som en öppen fråga. Äger de samtal som behöver äga rum verkligen rum idag? När, var och hur förs den där offentliga nationella dialogen, i vilken människor från olika fromhetstraditioner får utrymme att berätta hur de tänker och möts av ett tillitsfullt lyssnande? Hur tar vi på allvar att den andre är olika mig och att enda sättet att undvika att tala om är att tala med? Och tillbaka till det inledande citatet: Öppna samtal och mötesplatser är viktiga för enhetens bevarande.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Motion 2017:155 var tänkt att undertecknas av hela Frimodig kyrkas kyrkomötesgrupp. Den som har noterat att jag inte står med där ska inte uppfatta det som en markering av motionen utan mer som ett administrativt misstag i stil med ”skickade inte in rätt mejl till kyrkokansliet i rätt tid”. Jag yrkar därför bifall till motion 2017:155.

Det är glädjande att utskottet betonar vikten av de goda, förtroendefulla samtalen med exempelvis de olika grupper som nämns i betänkandet. Jag delar utskottets uppfattning att det allra bästa sättet att uppnå försoning i infekterade lägen egentligen är det förtroendefulla samtalet, den privata relationen, den naturliga gemenskapen. Jag tror inte det händer så ofta som skulle behövas. Men frågan man får ställa sig är ju: Hur ska det goda, förtroendefulla samtalet kunna ske i ett läge där det samtidigt sker olika typer av marginaliserande åtgärder mot vissa grupper, om det är så att man misstänkliggörs på olika sätt för att man har samröre med OAS-rörelsen, för att man deltar på AKF:s kyrkodagar, att man åker på Societas Sanctae Birgittae Generalkapitel, åker på laestadianmötet och så vidare. Hur ska vi då kunna ha det

goda, förtroendefulla samtalet? Törs man ens sitta i ett sådant samtal med någon, när vi har ett sådant läge att man kan misstänka att det ska bli repressalier i efterhand för att man har avslöjat vem man är? Har vi verkligen det läget där det går att ha det goda, förtroendefulla samtalet? Kan man sätta hårt mot hårt med ena handen och bjuda in till det förtroendefulla samtalet med den andra? Kan man vänta sig att någon ska acceptera en sådan inbjudan i förtroende?

Bifall till motion 2017:155.

SOFIA ROSENQUIST:

Ordförande! Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:14 behandlar motionerna 2017:75 och 2017:155 och jag företräder utskottet. Liksom motionären till motion 2017:75 ser utskottet vitsen av att bevara mångfalden inom Svenska kyrkan, så klart. Utskottet instämmer i Läronämndens yttrande om att kyrkan är en trosgemenskap och att tron kan ta sig olika uttryck. Vi kan ha skilda uppfattningar i flera frågor och ändå tillhöra Svenska kyrkan. Vi är ju ett levande bevis på det här. Vi kan ha enhet utan att vara enhetliga. Mötesplatser och öppna samtal mellan olika grupperingar och individer är viktiga för enhetens bevarande.

Utskottet tror däremot inte att formella överenskommelser kan lösa den här kyrkans enhet som en försonad mångfald och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:53.

Vad gäller motion 2017:155 punkt 1 angående nationell kriskommission är utskottet verkligen tveksamt till att sådant är det bästa sättet att uppnå det motionärerna önskar, som ni har hört. Utskottet delar intentionen i motionens punkt 2. Möten och dialog är vägen framåt och utskottet uppmuntrar till att det verkligen inbjuds till samtal och att dialogen fortsätter på alla nivåer inom kyrkan. Däremot tror inte utskottet att en försoningskommission är den bästa lösningen.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:155, båda punkterna. Tack så mycket.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 108.

§ 42 Svenska kyrkan som kulturbärare

ANNA-KARIN WESTERLUND:

Ordförande! Svenska kyrkan är en av de största kulturaktörerna i Sverige, och visst håller ni med om att vi mår bra av kultur. Kultur och kunskaper i historia behövs för att skapa förståelse och sammanhang i samhället. Kulturen är viktig för demokrati, information, medbestämmande. Vi behöver känna oss delaktiga i samhället för att må bra, helt enkelt. Utskottet tror inte på en arbetsgrupp eller handlingsplan för kulturen. Ändå är Svenska kyrkan så full av kulturarv och historia. Då tycker jag det är märkligt att allt detta ska skötas av tjänstemännen och att vi förtroendevalda inte får vara med i besluten. Jag tror faktiskt inte heller att kyrkostyrelsen har tid att sätta sig in i alla kulturfrågor, för jag vet hur mycket arbete kyrkostyrelsen har.

Jag är en av dem som har skrivit motion 2017:80 och jag verkligen att ni godkänner den, därför att jag tycker det är viktigt att vi ser till att kulturen kommer fram. Tack.

ASTA MATIKAINEN LECKLIN:

Ordförande! Jag är den andra motionären till motion 2017:80, och jag vill tacka speciellt för det fina svaret vi har fått. Det har varit väldigt roligt att läsa svaret från

utskottet och få en översikt över vad det är som pågår på den kulturella fronten i Svenska kyrkan, och jag vet att det pågår mycket, mycket mera.

Vi har motionerat, just för att försöka få ett sammanhållande grepp om det hela och för att fundera på vad Svenska kyrkans uppgift är. Svaret på det ligger naturligtvis i kyrkoordningen. Det kan ni allihop, ni lever med det. Men ändå tycker jag innerst inne att kyrkans viktiga uppgift är att visa på Kristus i världen. I världen. Det har nämnts från den här stolen flera gånger idag, att vi ska finnas där människorna är.

Betänkandet tar väldigt tydligt fram hur aktiv Svenska kyrkan är på den musikaliska fronten, och inte minst jag, som kommer från Västerås stift och har domkyrkan som hemkyrka, känner igen det här mycket väl. Vi har många uruppföranden i våra gudstjänster och musikstunder i kyrkan. Det är fantastiskt, det ska vi inte förakta på något sätt. Det kan vi tacka våra duktiga musiker för. Men vilka är det som är där? Det kommer en skara av musikaliskt intresserade, men alla de andra? Därför menar vi att vi måste ha ett helhetsgrepp hur kulturen sprids, inte bara genom musiken utan genom många, många olika medel som till exempel litteraturen, där kyrkan och kristendomen har tappat sitt grepp helt.

Därför önskar vi att kyrkomötet går med på förslaget i vår motion 2017:80 att sätta ut en grupp som jobbar med detta och tittar på hur vi i kyrkan kan befrämja kulturens spridning i hela samhället. Tack.

ANDERS AHL:

Ordförande! Kyrkan har ju ett rikt kulturarv och är en kulturbärare och rang. Därför ser vi positivt på att man tar fram en arbetsgrupp som tydliggör och uppmuntrar kyrkans roll som kulturbärare. Jag instämmer med vad motionärerna sa, att den är en av rikets största kulturaktörer. Därför yrkar jag bifall till motion 2017:80. Visst görs det mycket idag, men kulturen har en alltför undanskymd roll med tanke på hur många kulturskatter som finns inom kyrkan. Tack.

GUNILLA ELDEBRO:

Ordförande! Jag yrkar bifall till den reservation som finns i betänkandet och därmed bifall till motion 2017:80. Utskottets förslag är att avslå motionen med argumenten att man inte tror vare sig på att tillsätta en arbetsgrupp eller en handlingsplan. Man finner det helt enkelt tillräckligt med det arbete som görs idag på de olika nivåerna. Jag finner att det är något märkligt.

Kulturfrågorna har fått en undanskymd roll och förtjänar en mer seriös och tydlig behandling. Kulturfrågorna handlar om nutid och dåtid. Möte mellan kyrka, kultur och samhälle är en av kyrkans absolut viktigaste frågor. Kyrkostyrelsen bör på ett mer strukturellt och organisatoriskt sätt arbeta med kulturfrågor, till exempel genom en nämnd eller ett råd.

Bifall till motion 2017:80.

DANIEL LARSON:

Jag talar för utskottet och vill börja med att lyfta fram utskottets betänkande och hur det har landat i den här frågan samt att vi föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:80.

Så som motionärerna har framfört i motionen vill de, att vi ska fatta beslut om att uppdra till Svenska kyrkans styrelse att se över möjligheten att bilda en arbetsgrupp. Inom utskottet resonerade vi mycket om att kyrkostyrelsen är fri att bilda vilka

arbetsgrupper de vill utifrån det uppdrag som de har. Tanken med den här motionen är, att arbetsgruppen ska tydliggöra och uppmuntra Svenska kyrkans roll som kulturbärare. Det har anförts en hel del om det.

Svenska kyrkan är med sina församlingar, stift och gemensamma nationella nivåer en av Sveriges största kulturaktörer. Den har idag en omfattande verksamhet när det gäller det kyrkliga kulturarvet. Kulturarv innefattar som vi vet fysiska miljöer och föremål men också företeelser som tankar, föreställningar, seder och bruk. Som har lyfts fram erbjuder Svenska kyrkan mycket musik och är en av landets absolut största konsertarrangörer. Det är många svenskar med i den levande musiken genom Svenska kyrkans försorg, antingen via konserter, gudstjänster eller genom att delta till exempel i en kör. Några stift är mycket aktiva på det här området och deras arbete lyfts fram i betänkandets bakgrundstext. Som nämntes är detta reglerat i kyrkoordningen med uppdrag för nationell nivå att verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv, som främjar dialogen mellan religion och livstolkning. Det här görs på olika sätt. Nationell nivå arrangerar vartannat år som ett exempel det stora kyrkomusiksymposiet i Uppsala. Utöver detta ger nationell nivå ekonomiskt stöd till kulturprojekt och genomför fortbildningar i att arrangera författarsamtal och liknande kulturarrangemang och i kyrkorums pedagogik samt deltar i internationella nätverk på området.

Som vi vet delar kyrkostyrelsen också årligen ut Svenska kyrkans kulturstipendium om sammanlagt 500 000 kronor till stipendiater inom fem konstnärliga områden, litteratur, bild, musik, film och scenkonst. Vi rapporterar också till regeringen årligen i *Svenska kyrkans redovisning angående de kyrkliga kulturvårderna och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen*. Det är intressant att den rapporten går fram och att vårt arbete på området lyfts fram.

Som sagt anser utskottet, visserligen precis som motionärerna, att kulturen och vårt gemensamma kulturarv är viktiga frågor för Svenska kyrkan, men vi kan konstatera att mycket arbete redan idag sker på samtliga nivåer genom kyrkan för att förvalta dagens kulturarv och bidra till morgondagens. Utskottet tror inte på den här arbetsgruppen och att det behövs en handlingsplan för detta. Vi lyfte behov av en framtida kulturpolicy inom utskottet när vi hade samtal om det här.

Vi föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:80. Tack.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag ville yrka bifall till utskottets yrkande om avslag på motion 2017:80. Den kristna kyrkan har överallt i världen genom historien varit kulturgenererande, kulturskapande, men aldrig som ett övergripande medvetet syfte, utan det är så att säga spin off-effekter som följer med den grundläggande uppgiften att förkunna evangeliet om Jesus Kristus, att gestalta gudstjänstrum, att vårda sig om ett rikt liturgiskt gudstjänstliv, att sprida läskunnighet, att forma kyrkans lovsång, allt detta, liksom vården av våra döda har format kyrkans kulturliv. Jag skulle vilja uppmuntra motionärerna att återkomma med motionen skriven på ett sådant sätt att kulturarbetet förankras i kyrkans grundläggande uppgifter, så att det inte lyfts fram som någonting vid sidan om, utan att sambandet med den grundläggande uppgiften att förkunna evangelium fogas till kulturarbetet, så att man ser sambandet. Vi har ju från 1900-talet minnen av situationer där kyrkan så att säga har tvingats se kyrkorumen bli konsertlokaler mot vad de en gång har varit vigda för. Det är väldigt viktigt, att vi också tillsammans som kyrkomöte värnar kyrkans integritet, kyrkans kallelse att

vara Guds hus, att vara en del av Guds rike och inte tjäna andra syften. De syftena kommer som goda spin-off-effekter.

Detta ligger till grund för mitt instämmande i avslagsyrkandet av motion 2017:80. Tack.

ASTA MATIKAINEN LECKLIN:

Kyrkans grundläggande uppgift är naturligtvis att berätta om Jesus Kristus, också att alla ska få del av det, inte bara de som kommer in i kyrkan. Då är kulturen ett sätt för oss alla att vara med och missionera på ett eller annat sätt, genom konst, litteratur, teater, vad som helst. Men idag saknar konstnärerna på dessa fronter språket, det språket som berättar om Jesus Kristus, det språket som kan lösa många människors problematik som man idag löser med hjälp av KBT eller något annat. Vi kan vara där med många olika medel och det här ha vi glömt bort ganska mycket.

Därför har vi lagt fram motion 2017:80.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 109.

§ 43 Behörighet som arbetsledare

DAG SANDAHL:

Ordförande! Någon konsekvensanalys av det här beslutet har inte gjorts och inte heller har man analyserat vilket faktiskt problem som föreligger. Har det här varit något problem överhuvud taget eller konstruerar vi ett problem för glädjen att få lösa det? Jag tror det senare. Själva den här metoden att behöva rensa ut folk på en fråga som vi inte riktigt vet vad den går ut på är betänklig. Det är som hos kyrkoherdar och det kallas idiotförklaring. Man kan skriva på den, för förklaringen är så luddig att alla kan komma runt den. En bilhandlare i begagnade bilbranschen skulle tycka det var ett underbart läge att få skriva på en sådan formulering, för den går alla fria på. Det handlar ju inte om att kvinnor är kvinnor om man inte samarbetar utan det handlar om hur ämbetet ställs. Det var en klok fråga att ställa, för vi firade ju den 2 oktober att det var 60 år sedan kyrkomötet sa nej till den reform som regeringen hade föreslagit. Det fria kyrkomötet sa faktiskt nej. Sedan inkallades ett nytt kyrkomöte som inom ett år som sa ja. Det är en pinsamhet vi inte brukar prata särskilt mycket om. Jag antar att jubileet nästa år kan firas med så mycket större åthävor för dem som inte vet hur det faktiskt gick till.

Men vad är problemet? Är det så att man ytterligare trycker ut kompetenta arbetsledare i marginalen, vars kompetenser inte ska få användas? Jag hör ju till den kategorin. Jag har varit arbetsledare i ett antal år i ett antal sammanhang. Jag tror faktiskt det hade varit sämre om inte jag hade varit arbetsledare. Och jag hade ingen kritik på mig heller. Jag tror alltså att nu konstrueras, med hjälp av Bo Hansons motion och en utredning på kyrkokansliet, ett problem som vi lätt kan lösa, fast det egentligen inte var något problem.

Får jag fråga efter två saker. Vad är det i sak i verkligheten som föranlett att det här beslutet måste tas? Vilka konsekvenser får det? Kan någon berätta det?

LARS JOHNSON:

Ordförande! Jag yrkar å kyrkostyrelsens vägnar bifall till utskottets förslag till beslut. Kyrkostyrelsen ser naturligtvis med tillfredsställelse på att utskottet har ställt sig bakom kyrkostyrelsens förslag. Kyrkomötet har ju tidigare behandlat den här frågan 2013 och då beslutat ge kyrkostyrelsen i uppdrag att föreslå ändringar i

kyrkoordningen, som medför att även arbetsledande komministrar och diakoner ska ha förklarat sig beredda till att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigs till uppdraget oavsett kön. Det är detta uppdrag från 2013 som nu kyrkostyrelsen levererar. Vi i kyrkostyrelsen föreslår i det här förslaget att behörighetskravet ska gälla inför anställning av komministrar, kontraktsadjunkter, stiftsadjunkter, och diakoner på befattningar som innefattar arbetsledande uppgifter. Detta ska också gälla andra befattningar med arbetsledande uppgifter, där benämningen om diakon ingår i uppdraget eller där behörighet att utföra uppdraget som diakon har angetts som villkor för den här tjänsten. Kyrkostyrelsen levererar alltså det som kyrkomötet har beslutat 2013.

Bifall till utskottet.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Ingen har bestridit att detta var kyrkostyrelsens uppdrag från kyrkomötet, men jag ställde två frågor och hörde inget svar på någondera. Vilka faktiska problem har föranlett detta och vilka blir de faktiska konsekvenserna? Det borde ändå kyrkostyrelsen kunna ge besked om, innan man röstar om en sådan här sak. Förrän man får de beskeden vågar man inte tillstyrka själva skrivelsen.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar avslag på kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3 avsnitt 1, Behörighet som arbetsledare. Med sin skrivelse om nytt behörighetskrav uppfyller ju kyrkostyrelsen precis som sagts av Lars Johnsson ett tidigare beslut i kyrkomötet. Om detta har jag ingenting att säga. Det tidigare beslutet däremot, som låg bakom kyrkostyrelsens förslag, kan inte uppfattas på annat sätt än som utläggande av dimridåer när det gäller att motverka förtryck av kvinnor. Svinaktigt beteende mot kvinnor är tyvärr en utbredd företeelse i samhället, och Svenska kyrkan är nog inte befriad ifrån det heller. Men att i det sammanhanget primärt fokusera på någons inställning i ämbetsfrågan, frågan om prästens uppdrag och kallelse, tror vi inte vara någon särskild framgångsrik väg för att bekämpa ett sådant beteende.

Jag tror att de hårda orden som ibland sägs i den här frågan skulle bli mindre till antalet om kyrkomötet tog sin utgångspunkt i Jesu ord i Bergspredikan, Matteus sjunde kapitel, de inledande verserna.

EVELINA JOHANSSON:

I morgon ska vi debattera om en ny handbok. Sedan 1986 har vi tydligen lärt oss så mycket om liturgi att vi vet att göra en bättre handbok än då. Men i den här frågan tycks vi inte ha lärt oss någonting sedan 80-talet eller ens sedan 1993. Längre har man försökt lösa låsningar i ämbetsfrågan med prästvigningstopp och präststopp för anställningar och det har inte löst mycket. Det kan väl ändå ingen påstå. Den enda skillnaden är, att vi nu är i ett läge där vi har ännu svårare att hitta kyrkoherdar och arbetsledare. Kanske har det aldrig varit så olämpligt att begränsa tillgången som nu. Eller vad säger andra här som har sett hur lätt det är att få svar på annonser när man rekryterar till lediga tjänster?

I Frimodig kyrka tror vi på försoning i ämbetsfrågan och det vet jag sticker i ögonen på många, men i vår grupp är vi människor med många olika uppfattningar i just denna fråga som samexisterar och samarbetar. Vi praktiserar just det här förtroendefulla samtalet som vi talade om för inte alls länge sedan. Men jag tror inte, att det samtalet någonsin kan växa ut i Svenska kyrkan så länge den här typen av

signaler från nationell nivå eller från stiftens sänds. Jag har själv goda erfarenheter också på andra håll av möten och samarbete med människor, som håller med majoriteten av världens kristna om huruvida det är Guds vilja att kvinnor ska prästvigas. Jag har mött så mycket kärlek, så mycken kristen gemenskap, så mycket stöd i min prästgärning från människor med den uppfattningen, mycket mer stöd än på andra håll, där man kunde tänka sig att jag skulle ha rätt till det. Jag skulle kunna ge exempel på det – eller vänta nu förresten, det kan jag inte alls, för om jag gav exempel på det skulle de fina människorna som har hjälpt mig så mycket kunna råka illa ut. Så det blir inga exempel. Ni får tro mig på mitt ord.

Nu tänker kanske någon: Hur är det möjligt att det kan vara så? Då kan man pröva tanken att det kanske beror på, att man inte har haft möjligheten eller sökt möjligheten att ha en god relation med någon med en annan uppfattning än en själv i den här frågan. Jag kan bara uppmuntra till att det är värt att testa. Ni kan börja med någon här i kyrkomötet som ni redan vet hur det är ställt med. Det är inte okänt, tror jag, att det är svårt för kvinnor i Svenska kyrkan att få gehör för något annat arbetsmiljöproblem än just ämbetsfrågan. Svenska kyrkan skulle inte minst därför behöva komma bort från dessa låsningar, inte vrida om nyckeln en gång till.

Avslag till utskottets förslag.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Det är inte så länge sedan vi i Svenska kyrkan hade en struktur i vår kyrkoförståelse, där vi talade om att det fanns en ämbetslinje som handlar om biskopars och prästers ämbetsansvar. Det jag tycker är oroande i den här debatten är att jag saknar biskoparnas röst. Detta handlar ju om medarbetare i vinningstjänsten, präster och diakoner, som antingen ni eller era företrädare har vigt till helig tjänst, som står kvar i tjänst och där nu delar av dem som fortfarande får verka riskerar att försättas under diskriminering, försättas i ett slags B-lag. Ingen biskop, ingen företrädare för biskopsämbetet, för herdarnas herdar, för biskopsmötet, deltar i diskussionen. Jag tycker det är synnerligen oroande för vår kyrkas episkopala struktur. Oavsett om vi är kvinnor eller män i vinningstjänsten berör den saken långsiktigt oss alla.

Jag yrkar avslag på utskottets förslag i sitt betänkande. Tack.

BISKOP PER ECKERDAL:

När kravet för kyrkoherdar infördes att man skulle kunna bejaka kyrkans vinningstjänst fullt ut oavsett kön, var det en nödvändig förändring. Sedan dess har det skett stora förändringar i Svenska kyrkans lokala struktur. Det har blivit allt vanligare att man lägger ut arbetsledande ansvar på både komministrar och diakoner. Därför menar jag, att det är en fullkomligt naturlig konsekvens att kravet nu också utökas på arbetsledande komministrar och diakoner att fullt ut erkänna kyrkans vinningstjänst oavsett kön.

Varför är det här viktigt? Det är en orimlighet att församlingsbor inte ska kunna utgå ifrån, att de som har ett arbetsledande ansvar för pastorala tjänster inom vinningstjänsten inte själva anser att präster och diakoner som man arbetsleder fullt ut också är präst och diakon. Det här är ett autenticitetskrav, anser jag, ett ärlighetskrav och inget märkligt alls.

Alltså bifall till utskottets förslag.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Detta som Per Eckerdal säger är riktigt konsekvent. Jag bestrider inte det, men jag tycker det är riktigt dumt också. Om man går en villoväg och man säger att man konsekvent måste fortsätta den, kan det inte bli bra. Vilket är problemet, Per? Ett opinionsproblem mot folk som ska tycka att man hade kompetenta arbetsledare? De har inte aning om hur det går till när man leder personalen på pastors-expeditionen, inte en aning. De förväntar sig att det levereras i församlingsarbetet vad som ska levereras och att präster och diakoner är kompetenta. För du vill väl inte säga att vi som har den gamla uppfattningen inte skulle vara kompetenta på jobbet, eller vill du säga det?

BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):

En skillnad mellan dig och mig är att jag menar, att det ursprungliga beslutet var väldigt klokt. Det handlar inte, som du är inne på, om man är kompetent som präst eller diakon. Det handlar just om funktionen att arbetsleda andra präster och diakoner.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Då tror jag ändå att alla hör att man kan vara kompetent och också kunna arbetsleda, om man har den här meningen. Nu ska vi inte prata så mycket om skillnaden mellan Per och mig. Det finns i alla fall ett antal likheter. Vi är båda gifta med kvinnliga präster, till exempel.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Ordförande! Det som är delikat här är ju sammanblandningen mellan två olika värdesystem. Vi talar om funktionen och då är det arbetsrätten som kommer in. Där måste man se till att ingen diskriminering får förekomma. Det är oavhängigt den grundläggande spiritualiteten och teologin som så att säga rör sig på djupa andliga nivåer hos människor. Diskriminering och brott mot arbetsrätten kan alltså ske på varje arbetsplats oavsett övertygelse. Jag har i min verksamhet när jag var församlingspräst fått stötta den kvinnliga kyrkoherden i grannpastoratet, som inte tilldelades en krona i budgetansvar från dem som hade tillsatt henne och på alla sätt försöka stötta henne i hennes uppdrag. Så här inkonsekvent kan livet vara. Vad vi har i kyrkoordinationen handlar ju just om pragmatiska saker. Här blandas åsiktsnivå, övertygelse och konvention ihop.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Biskopen nämner att församlingsbor ska kunna räkna med att det är på ett visst sätt med dem som är arbetsledande. Vad ska jag då säga till de församlingsbor som jag har som har en annan uppfattning än biskopen, när de på nationell nivå ytterligare vill vrida om sträckbänken i den här frågan? Svenska kyrkan blev korad till Sveriges sämsta arbetsgivare. Är det verkligen någon som tror att det berodde på ämbetsfrågan i någon större utsträckning? Är det här verkligen den fråga som är nödvändig att lösa, för att citera biskopen? Och vilka belägg finns det i så fall för att den här frågan är just den nödvändiga av alla arbetsmiljöproblem som finns att lösa i Svenska kyrkan och den som kommer till församlingsborna mest till gagn?

BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):

Det jag talar om är att man ska kunna förvänta sig att en arbetsledare fullt ut menar, att de präster och diakoner man arbetsleder är präster och diakoner, inget annat. Det är i princip inte något annat krav än det som idag har ställts på kyrkoherdar. Det är en konsekvens. Att inte anta förslaget som utskottet har lagt vore märkligt och högst inkonsekvent. Det skulle ställa till problem och frågor ute i församlingarna. Vad menar Svenska kyrkan egentligen?

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Att man en gång i världen gjorde något som sedan inte riktigt fick en lyckad effekt är ju absolut ingen anledning till att inte göra om och göra rätt. Vi är kristna, vi vet att vi behöver omvända oss. Jag tror att biskopen vet lika väl som jag att det inte är så enkelt, som att den här frågan bara handlar om ifall man anser att någon är präst fullt ut. Ämbetsfrågan är en komplex fråga. Det finns åtminstone tio olika hållningar i exakt vad det innebär att prästviga en kvinna, även om man menar att det inte är Guds vilja. Jag tror du vet, lika väl som jag, att det är mer komplext än så. Även om vi inte känner varandra så väl kan jag inte tänka mig, att du med din bakgrund inte vet detta. Jag tycker det är ett lite konstigt sätt att ställa upp det och att församlingsborna skulle reagera konstigt på det. Då ställer jag fortsatt frågan: Men de andra församlingsborna?

BISKOP PER ECKERDAL (REPLIK):

Vi har väl i grunden olika värderingar av det ursprungliga beslutet. Jag menar att det var ett klokt beslut, att det har varit ett lyckat beslut och att det inte är något märkligt att tillämpa det i praktiken.

ANNA EKSTRÖM:

Ordförande! Äntligen! Som liberal blir man ju väldigt glad när någon har fått en uppgift och kommer tillbaka med den. Väldigt bra. Tack för det, kyrkostyrelsen. Mitt yrkande är att bifalla utskottets förslag, vilket är detsamma som kyrkostyrelsens i det här fallet. Det handlar om vårt kapitel 34 § 9. Det har vi pratat oss varma om under dessa år. 2013 fick man detta uppdrag och nu kommer man tillbaka. När jag skulle förbereda anförandet skrev jag: Självklart. Det var det jag skulle gå upp och säga. Jag tyckte det var där ungefär vi kunde lägga den här debatten. Jag tänkte att mer debatt i sakfrågan väl skedde 2013. Men se, den gubben gick inte.

Här har vi hört att det handlar om försoning samtidigt som man drar på villovägar. Den konsekvensen tycker jag är fantastisk. Arbetsmiljöproblem? Är det ett arbetsproblem om man inte kan arbeta med både kvinnor och män oavsett vilket kön man nu har? Det är för mig väldigt uppenbart, att detta är något som vi nu helt enkelt ska fullfölja.

Så jag säger det, ordförande: Självklart. Bifall till utskottet. Tack.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Om det här verkligen är ett arbetsmiljöproblem är just en av de sakerna som jag ifrågasätter. Åter igen, låt oss tala om det som det verkligen gäller. Är det någon som tror att någon som har den här uppfattningen i ämbetsfrågan, som många andra stora samfund har, ”inte kan jobba med både kvinnor och män”? Denna tjänstgöring i olika uppgifter inskränker sig ju i allmänhet till ytterst få uppgifter, som nästan aldrig förekommer. Hur vanligt är det egentligen att två präster samtjänstgör vid nattvarden i en församling? Det är ytterst ovanligt. Vanligast är det på de ställen där

man koncelebrerar och det är sannerligen inte många församlingar i Svenska kyrkan. Jag har inte mött något exempel på någon som över lag inte kan jobba med både kvinnor och män till följd av sin uppfattning i ämbetsfrågan. Finns det sådana exempel är jag tacksam för ett konkret sådant.

ANNA EKSTRÖM (REPLIK):

Jag tänker, Evelina, att du ändå väl måste hålla med om, att det vi egentligen ska diskutera här är att har man fullföljt uppgiften på rätt sätt. Jag menar att man har det. Du går in i sakfrågan som vi redan har tagit ett beslut om. Det är så att kyrkomötet anser att en arbetsledare ska ha sagt sig villig att arbeta med både kvinnor och män. Svenska kyrkan gör sig ju lite smått löjlig här på något sätt. Jag som har kommit från debatter i Västerås i några dagar, där jag har setts som en lite konservativ kraft, tror inte att jag uppfattas så i kyrkomötet. Här går man in som den liberala vilden, som kan kräva sin identitet. Men det här är självklart. Oavsett kön ska man kunna arbetsleda dessa människor och jobba med dem, celebrera nattvard, det fantastiska. Låt oss göra det tillsammans. Tack.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Det är inte riktigt att säga att kyrkomötet anser det som beslutades 2013. Ska jag säga i morgon att kyrkomötet anser att vi ska ha 1986 års handbok, för det beslutet fattades kanske 1985? Det är utmärkt att kyrkostyrelsen har fullföljt sitt uppdrag. Det här är en ny chans för kyrkomötet att säga: Vad duktiga ni var. Men oj då, det där uppdraget kanske inte var jättesmart av oss att skicka med. Det är inte kyrkostyrelsens fel, det är kyrkomötets fel, men det gör ingenting. Man får göra fel och göra om och göra bättre. Det är inte ett arbetsledningsproblem med uppfattningen i ämbetsfrågan. Jag kan lätt nämna tio kyrkoherdar jag mindre gärna skulle vilja ha än Dag Sandahl. Han är en halmkärve faktiskt. Låt oss inte avhända oss fler resurser till arbetsledare än det vi redan har gjort.

BO HANSON:

Ordförande! Först vill jag passa på tillfället som aldrig har förekommit förut att tacka Dag Sandahl för att han nämnde min motion som satte igång detta. Det gör jag med risk för att han begär replik på nytt, men den risken tar jag. Här talas mycket om kompetens, men när man tillsätter tjänster krävs det både kompetens och lämplighet. Det är inte kompetensen som brister utan lämpligheten. Tack.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Jag nämnde naturligtvis Bo Hanson för att jag är en vetenskapligt hederlig person. Ett skäl till är, att jag håller på att slutredigera en bok som också berör den här frågan lite grand. En poäng i den boken är att vi aldrig blir kvitt den här frågan. Den fortsätter fast man gång på gång säger, att vi nu har satt sista spiken i den här kistan. Och den fortsätter och fortsätter och fortsätter. Jag tycker att det är helt fascinerande. Det var inte vi som la fram att man behövde ta till nya åtgärder, utan det kommer konsekvent ur frågan. Det är det här som väcker min misstänksamhet. Vad är det för fråga som vi inte kommer åt med sakargument? Det är inte det här det handlar om, utan vi börjar tala om kvinnor och män. Men *Metoo*, jag har aldrig haft något problem med samarbete med kvinnor, måste jag säga, aldrig någonsin. Varför skulle jag ha haft det, jämställt fostrad som jag är. Jag har problem med ett ämbetsbeslut som jag tycker är omotiverat svagt och dåligt.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Man kan naturligtvis välja att byta ord och då betyder det någonting annat. Jag upprepar bara en gång till det jag har sagt. Jag förstår inte var det är som skulle göra någon olämplig heller och vad det i så fall betyder när det gäller arbetsledning beroende på uppfattningen i ämbetsfrågan. I så fall får Bo förklara vad det är som då skulle vara olämpligt med det. Jag tänker ändå, att jag kanske har närmare till hands att fantisera mig in i vad det innebär att ha en sådan arbetsledare och vara kvinna.

BO HANSON (REPLIK):

Det dystra är att det finns vissa människor som inte inser allting. Jag kan säga att jag vet många personer som har kvinnor och präster som arbetsledare och som har haft problem med sina arbetsledare just på grund av ämbetsfrågan. Det tänker jag inte stå här och redogöra för i detalj, men jag vet att det är så. Därför tror jag det är viktigt att kravet på lämplighet också i detta avseende blir fastställt.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Till min prästexamen läste vi den intressanta antologin som gavs ut i samband med jubileet *Äntligen stod hon i predikstolen*. Då insåg jag att det fanns en fantastisk likhet mellan vissa människor, motståndare till ämbetsreformen och vissa kvinnliga präster, alla med onda erfarenheter av hur den frågan har hanterats. Man var väldigt mycket fast i de erfarenheterna och hade svårt att komma vidare. Det är bara att beklaga, och jag förringar ingens erfarenheter. Jag ifrågasätter om man inte i den här frågan väldigt mycket är fast i erfarenheter från förr och underlåter att stanna upp och se, om det här verkligen är ett problem idag. Är det här det stora arbetsmiljöproblemet för anställda kvinnor i Svenska kyrkan? Är det här överhuvud taget ett arbetsmiljöproblem för kvinnor i Svenska kyrkan eller är det så att det finns andra svårare arbetsmiljöproblem, som vi inte kommer åt lika lätt och lika spektakulärt men som vi kanske skulle behöva ta hand om i stället?

SARA WALDENFORS:

Dag, jag vill bara säga att jag har varit i kyrkomötet endast en mandatperiod med dig. Men om någonting väcker din misstänksamhet, tror jag att jag är rätt ute. Du sa: "Det väcker min misstänksamhet." Då känner jag i mig att då kanske vi är rätt ute.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Det borde nog vara tvärtom. Ingen har ju sagt att jag inte kan den här frågan och ingen har sagt att jag inte har prövat den här frågan. Fattar ni inte att ni nu balanserar kyrkomötet mycket nära ett grundlagsbrott? Vi har frihet när det gäller åsikter och behöver inte uppge religiösa eller politiska åsikter inför det allmänna. Det här har man suttit och försökt komma runt med den så kallade idiotdeklarationen. Men det är verkligen ute i gränsmarkerna. De som är försvarare av grundläggande demokratiska fri- och rättigheter bör dra öronen åt sig. Där finns min misstänksamhet och den tycker jag är välmotiverad. Jag misstänker alltid hur makt utövas. För den saken är jag en gång i tiden till och med dömd för uppvigling, och det har väl ingen annan av er blivit ännu. Fast jag frikändes i Hovrätten.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 110.

§ 44 Kyrkomusiker i kyrkoordningen

NILS GÅRDER:

Ordförande! För ungefär ett år sedan hade jag räknat med att jag inte skulle begära ordet i detta ärende, därför att jag då med tillförsikt såg fram emot att vi på kyrkomötet från kyrkostyrelsen skulle lägga fram en bra skrivelse om kyrkomusiker i kyrkoordningen. Det grundade sig på att det pågått ett ganska omfattande utredningsarbete och 2016 remitterades en promemoria med samma namn, *Kyrkomusiker i kyrkoordningen*. Den mottogs väldigt positivt av remissinstanserna, till vilka hör till exempel samtliga stift. 80 procent såg positivt på förslaget om att återföra behörighetsprövning till domkapitlen och 90 procent ansåg det klokt, att också ge stiftsstyrelserna möjlighet att på i praktiken samma sätt som tidigare gällt också i stora pastorat kunna ange antalet musiker och vilken typ av musiker som borde finnas.

Man skulle möjligen kunna byta namn på det här betänkandet till *Folksagan om mäster skraddare*. Minns ni den om mannen som beställde en kostym? Han fick ingenting. Man brukar mest komma ihåg att han erbjöds en vante på slutet. Denna skrivelse liknar faktiskt ganska mycket den här sagan. Av detta förslag som finns i promemorian, som hade ett brett stöd och som också var kansliförslaget som framlades på kyrkostyrelsen återstår endast en del, nämligen den om examen och befattningsbenämningar, som är okontroversiell. Jag beklagar mycket att vi inte i kyrkostyrelsen kunde enas om att lägga fram förslaget som jag tyckte var mycket välmotiverat.

Jag yrkar bifall till reservationen och hoppas att vi ska kunna få det som vi hade räknat med för ett år sedan. Tack.

TORVALD JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar också bifall till reservationen i utskottet, vilket är detsamma som bifall till motion 2017:86.

För det första: den promemoria från kyrkokansliet som presenterades våren 2016 resulterade ju i en majoritet, har vi just hört från Nils Gärder. 80 procent av remissinstanserna tillstyrkte förslaget att återföra behörighetsprövningen av kyrkomusiker till domkapitlet. Här understryks i svaren till exempel betydelsen av att behörighetskraven är tydliga och att de efterlevs, för att studerande ska få signaler om att det även framöver kommer att efterfrågas välutbildade kyrkomusiker. Trots att remissinstanserna har givit ett tydligt besked i sitt ställningstagande hävdar kyrkostyrelsen och Tillsyns- och uppdragsutskottet envist, att behörighetsprövningen ska vara kvar hos den lokale arbetsgivaren. Jag säger att de inte skulle lösa problemen med rekryteringen av behöriga sökande men fördröja rekryteringsprocessen. Detta tyder på, att utskottet i alla fall är medvetet om problemen att rekrytera behöriga sökande. Man har i betänkandet en närmast övertro till den lokala nivåns kompetens att avgöra sökandes utbildning och examen och ser inte och vill tydligen inte se de misstag som sker i våra församlingar när obehöriga tillsätts med i vissa fall dyra utköp som följd. Man skulle rent av kunna tolka kyrkostyrelsens och utskottets uppfattning som att det är viktigare att få en tjänst tillsatt snabbt än att få en innehavare som har den innehavare som krävs.

Syftet med behörighetsprövningen av kyrkomusiker är viktigt och uttalas också av Personalutredningen 1998, att förhindra att den kyrkomusikaliska verksamheten urholkas kvalitativt och helst bidra till en höjd kvalitet. Min poäng är att domkapitlet

varken utser eller rangordnar sökanden utan hjälper och ger församlingarna stöd i att följa kyrkoordningen.

Det andra gäller lydelsen i 34 kap. 1 § punkt 4, om minst det antal övriga kyrkomusiker, diakoner och den personal som i övrigt behövs i verksamheten. Centralstyrelsen, som det hette på den tiden, skrev 1999 inför arbetet med kyrkoordningen och de förändringar som skulle ske: ”En rimlig ambitionsnivå är att organisterna dels inte tillås bli färre i stiftet, dels gärna fördelas geografiskt på så sätt att även kringliggande församlingar kan få nytta av organistens kunskaper och erfarenheter. Avsikten är således inte att det ska ske någon nedrustning av den kyrkomusikaliska kvaliteten.” Just detta är risken när stora pastorat nu bildas. Men utskottet har även här en märklig tilltro till den lokala nivåns vilja och förmåga.

Som en följd av de förändringar som skedde 1 januari 2014, då de nya stora pastoraten och församlingarna tillkom och vad som inom kort händer i Göteborg, behöver lydelsen i kyrkoordningens 34 kap. etcetera ändras. Att detta inte tidigare har skett måste var ett förbiseende. Kyrkostyrelsen föreslår, att lydelsen att det för varje församling ska finnas minst en kyrkomusiker ska kvarstå, men i Göteborgs fall kan det betyda att idag 28 enheter efter årsskiftet blir 9 enheter. Det skulle kunna bli en rejäl minskning med 19 kyrkomusikertjänster.

Kyrkomusikerna i det här landet är inte omedvetna om sin allt mer vacklande status, vilket bland annat handboksarbetet visar. Det är tragiskt om Svenska kyrkan inte längre vill värna det kyrkomusikaliska kulturarvet och möjliggöra kyrkomusikens utveckling för nya tider.

Bifall till reservationen som betyder bifall till motion 2017:86. Tack.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Ordförande! Jag talar för reservanterna i utskottet och vill alltså att kyrkomötet ska bifalla motion 2017:86. Den motionen handlar om två saker. Dels är det domkapitlets behörighetsprövning och dels stiftsstyrelsernas beslut om minsta antal kyrkomusiker i ett pastorat eller en självständig församling. Jag talar här om den andra delen, regleringen av antalet kyrkomusiker.

Jag var ledamot av strukturutredningen och vi försökte som bekant lösa problemet med de dåvarande flerpastoratssamfälligheterna, som ju fanns i alla stora städer utom Stockholm. Problemet var att dessa saknade pastoral ledning. Pastoral styrning saknades det i teorin men inte i praktiken, eftersom de dåvarande kyrkonämnderna ofta tog eller tvingades ta beslut av pastoral karaktär. Lösningen blev som ni alla vet, att samfälligheterna omvandlades till pastorat. Strukturutredningen la ner mycken möda på försöka utforma kyrkoordningsbestämmelser som skulle kunna fungera både för de nya stora pastoraten och för de befintliga mindre pastoraten. I efterhand kan vi konstatera, att vi glömde bort kyrkomusikerna i sammanhanget. Det var en självklarhet för oss, att stiftsstyrelsen skulle besluta om minsta antalet präster i pastoratet, men vi tänkte inte på, att minsta antalet kyrkomusiker behövde regleras som en direkt konsekvens av strukturförändringen.

Tidigare måste ju varje församling, till exempel Uppsala eller Linköping eller Malmö, ha minst en kyrkomusiker och domkapitlet beslutade om musikern skulle vara organist eller kantor. Men efter strukturförändringen finns det bara krav på en kyrkomusiker i till exempel hela Västerås eller Norrköping eller Lund, vilket förstås är en orimligt låg nivå på de kyrkomusikaliska ambitionerna. Jag var därför glad för förslaget i promemorian Kyrkomusiker i kyrkoordningen, att stiftsstyrelsen ska besluta om både om antalet präster och minsta antalet kyrkomusiker. Det var ett

förslag som fick brett stöd i remissinstanserna. Jag blev väldigt förvånad och ledsen över, att kyrkostyrelsen strök denna reglering av antalet kyrkomusiker. Jag tror att införandet av en reglering av minsta antalet kyrkomusiker är ett sätt för kyrkomötet att tala om för dem som funderar på att utbilda sig till kyrkomusiker: Gör det. Det kommer att finnas tjänster att söka när ni är klara.

Ordförande! Bifall till reservationen.

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservationen. I kyrkostyrelsen däremot röstade jag för det förslag som finns i kyrkostyrelsens skrivelse och som är utskottets förslag. Efter samtal i gruppen har vi dock kommit fram till ett annat ställningstagande. Det är kanske inte ofta det händer, men det händer nu. Vi har alltså ändrat oss. Jag upprepar det som Evelina sa, att man får göra fel, göra om och göra bättre. Det här handlar inte om att göra fel utan det handlar kanske om att göra om och göra bättre.

Det är därför min uppgift som gruppleadare för kristdemokraterna för en levande kyrka att meddela, att vi yrkar bifall till reservationen. Tack.

SVEN-E KRAGH:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen i det här ärendet. Det är glädjande att Tillsyns- och uppdragsutskottet ställer sig bakom kyrkostyrelsens förslag om ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om utbildningskrav, behörighetskrav och befattningar som kyrkomusiker. Kyrkostyrelsen anser, att det är mycket angeläget att kyrkomötet nu fattar beslut om en reform som innebär förenklingar för den lokala nivån och förbättringar för kyrkomusikerkåren. Genom styrelsens förslag förenklas den behörighetsprövning som utförs av de lokala arbetsgivarna, när behörighetskraven blivit tydligare och enklare att tillämpa.

En viktig del i detta är den nya examen som införs, nämligen Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen. Genom denna nya examens knytning till befattningar och behörighetsvillkor kommer enligt kyrkostyrelsens mening många problem att försvinna med bedömningen om en sökande till en tjänst är behörig eller inte, som beskrivits i remissförfarandet. Kyrkostyrelsen har stort förtroende för de lokala arbetsgivarna och bedömer det därför möjligt att komma till rätta med en del av de bekymmer som beskrivits, utan att som föreslås i vissa motioner inskränka den lokala självstyrelsen genom en återförd behörighetsprövning eller möjlighet för stiftet att fastställa ett högre minimiantal kyrkomusiker.

Det är därför mycket glädjande att även utskottet delar kyrkostyrelsens uppfattning i det här sammanhanget och har ett förtroende och en tilltro till de lokala arbetsgivarna. Kyrkostyrelsen ställer sig härmed bakom utskottets förslag. Tack.

TORVALD JOHANSSON (REPLIK):

När det gäller de nya examina som föreslås är det ju kanon och det tror jag säkert att man kan avgöra lokalt. Men problemet är, att man i hög grad har en allt större växande kader av utländska sökande med utländska examina, som inte kamreren i Rufftomta fixar att validera. Vad har de för examen? Är de behöriga för en svensk kyrkomusikertjänst? Jag har egen erfarenhet av hur problematiskt det är. Som domkyrkoorganist kan jag ibland få sådana här ärenden från församlingar som har vett att fråga om hjälp. Och det är ingalunda enkelt att ta reda på, om den här personen är behörig eller inte.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

Till de frågor som vi har diskuterat här också det som du, Torvald, tar upp. Det är självklart att detta med utländska examina är en svår fråga för de lokala arbetsgivarna. Men det har tidigare talats om den strukturförändring som vi har genomfört, där de lokala arbetsgivarna i allmänhet har blivit något större än de var tidigare och har en högre kompetens när det gäller arbetsgivarfrågor. Vi tror också att arbetsgivarorganisationen och nationell nivå kan bidra till att förstå och begripa hur man ska hantera de här utländska examina.

TORVALD JOHANSSON (REPLIK):

Då undrar jag hur man snabbar på den processen, för det var ju ett av skälen till att inte följa reservationens förslag. Det tar för lång tid. Jag tror att det skulle gå mycket fortare än att man ska förlita sig på nationell nivå.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

I det läget tror jag, att de lokala arbetsgivarna kan vända sig både till arbetsgivarorganisationen och till stiftet för att få det svar som man önskar.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservationen och alltså också till motion 2017:86. Om jag vore kyrkomusiker skulle jag inför den här kyrkomötessessionen vara djupt nedstämd. Det är ganska många betänkanterna som har bäring på kyrkomusikerna. Konsekvent verkar det som att betänkanterna går musikerna emot. Just nu handlar det om behörighetsprövningen. Kyrkostyrelsen och utskottet väljer här att gå emot ett tydligt remissutfall. Jag rekommenderar alla musiker att verkligen notera i de här musikaliska frågorna som kommer upp flera gånger under kyrkomötet hur de olika nomineringsgrupperna ställer sig.

ANNA LUNDBLAD:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservationen och därmed också till motion 2017:86. Jag ska börja med att citera några ansvariga för kyrkomusikerutbildningar, som har intervjuats i Kyrkomusikernas Tidning nummer 4. Man säger: ”Allt färre ungdomar spelar klassiska instrument. Det gäller inte bara orgel. Underlaget av sökande på tillräcklig musikalisk nivå minskar. Viktigt att kyrkomusiker intresserar elever för kyrkomusikalisk utbildning och inte avråder. Ett bekymmer är Svenska kyrkans attityd till kyrkomusik och kyrkomusikrollen. Ett genomtänkt rekryteringsarbete i kombination med höjd yrkesstatus och tydligare riktlinjer från församlingars rekrytering skulle få fler att utbilda sig och verkligen vilja vara verksamma som kyrkomusiker. Det råder brist på kyrkomusiker och obehöriga anställs på tjänster som musiker. Om detta fortgår eller sker i en ökad omfattning, riskerar vi att utarma den kyrkomusikaliska kompetensen i stort och därigenom den kyrkomusikaliska verksamheten. Det påverkar ju inte bara gudstjänstlivet utan också Svenska kyrkans möjligheter att ta sitt ansvar för det kyrkomusikaliska kulturarvet. Det behövs en tydlig signal till dem som studerar kyrkomusik eller överväger att göra det. Man frågar sig: Vågar vi satsa tid och studieskulder? Kommer kyrkan i framtiden verkligen att efterfråga välutbildade kyrkomusiker?”

Kyrkomusiken är en viktig fråga vid årets kyrkomöte och vi skulle kunna visa att vi tar det på allvar genom att följdändra strukturbeslutet, som vi har varit inne på förut, genom att återföra behörighetsprövningen och genom att skapa förutsättningar

och respekt att bygga förtroende till musikorganisationer och kyrkomusiker genom att till exempel avvakta beslut när det gäller musik i handboken.

Rekryteringssituationen talar sitt tydliga språk. 36,8 procent av kyrkomusikerkåren går i pension de närmaste tio åren. För att täcka dessa avgångar behövs cirka 75 kyrkomusiker examineras årligen. Under 2015 utexaminerades två, under 2016 åtta och under 2017 nio kyrkomusiker från utbildningsinstitutet. Jag vill understryka vikten av att Svenska kyrkan vidtar åtgärder som motverkar den här negativa utvecklingen som pågår när det gäller kyrkomusiken, och jag beklagar om kyrkomötet detta år missar möjligheten att vi menar allvar och visar handlingskraft. Tack.

Bifall till reservationen och motion 2017:86.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

Anna, du tar upp frågan som gäller de lokala enheternas anställning av obehöriga kyrkomusiker på kyrkomusikertjänster. Jag tror det är så att vi, genom det förslag som styrelsen har lagt och som nu utskottet har ställt sig bakom, visar på att det finns vissa tjänster, det som Torvald då bejakade så positivt. När vi har så ont om kyrkomusiker måste vi ju se till att täcka detta genom utbildning. När det gäller frågan om utbildning tror styrelsen, att det faktiskt inte bara är den här frågan som måste hanteras i det sammanhanget utan också en mängd andra frågor. Tack.

ANNA LUNDBLAD (REPLIK):

Jag håller med Sven-E att det är en mängd frågor som vi behöver ta i. Därför behöver vi börja nu. Vid det här kyrkomötet har vi möjligheter att visa handlingskraft och visa att vi tar kyrkomusiken och den kyrkomusikaliska kompetensen på allvar. Då behöver vi verkligen just visa det och inte bara tala om det.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

Det är ju självklart att vi genom att nu skapa de förutsättningar som finns tar frågan om kyrkomusikernas ställning inom Svenska kyrkan på allvar och lägger grunden till det arbetet. Sedan måste vi fortsätta med det andra arbetet.

ANNA LUNDBLAD (REPLIK):

Ja, och det är bra. Men en tydlig signal till dem som studerar om att vi kommer att efterfråga och att vi inser att vi behöver den här kompetensen skulle vi behöva skicka nu.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande! Bifall till reservationen. Jag rekommenderar att läsa remissmaterialet kring denna fråga. Där framträder det tydligt, att vi är mitt inne i en negativ spiral kring utbildning och rekrytering av nya kyrkomusiker. Minskade krav på att anställa behöriga kyrkomusiker minskar också på sikt intresset för professionen.

Mellansels folkhögskola ger ett talande exempel. När kyrkomusikerbristen är så stor att redan ett antagningsbesked till kantorsutbildningen räcker som handling för att få en kantorstjänst är det illa. Samtidigt vet vi, som Anna sa, att vi står inför stora pensionsavgångar. Över en tredjedel av de nu verksamma kyrkomusikerna går i pension inom en tioårsperiod. Med nuvarande utbildningstakt täcker vi kanske 10 procent av de här avgångarna.

Ambitionen med vår motion 2017:86 är att bryta denna negativa spiral. Vår motion går helt i linje med den remitterade promemorian, som ger förslag på vilka

regleringsåtgärder som nationell nivå kan bidra med för att lösa problemen. I promemorian framgår, att unga kyrkomusikerstudenter är undrande inför framtiden. De frågar sig om man ska satsa tid och studieskulder på en kyrkomusikerutbildning och om Svenska kyrkan kommer att efterfråga utbildade kyrkomusiker i framtiden. Till dessa studenter och till möjliga framtida kyrkomusikaliska studenter bör tydliga signaler ges om att Svenska kyrkan också framgent kommer att efterfråga välutbildade kyrkomusiker. För att värna och bibehålla en hög kyrkomusikalisk nivå i Svenska kyrkan finns anledning att säkerställa, att kyrkoordningens bestämmelser ger de verktyg som behövs för att åstadkomma detta.

I promemorian framläggs två sådana förslag, som kyrkostyrelsen trots stort stöd hos remissinstanserna inte valde att lägga fram för årets kyrkomöte. Det ena handlar om minimireglering av antalet kyrkomusikerbefattningar, en anpassning av nuvarande regler efter strukturbeslutet. Det andra handlar om att återföra behörighetsprövningen till stiftet. Jag beklagar att kyrkostyrelsens majoritet inte valde att lägga fram de här förslagen till kyrkomötet. Jag menar, att det nu faller tungt på styrelsen att arbeta med andra strategier för att möta de problem med rekrytering till tjänst och utbildning som vi nu står mitt i.

Bifall till reservationen.

HELENA ELMQVIST:

Ordförande! Jag vill säga att vi yrkar bifall till reservationen. Tack.

INGER WAHLMAN:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Utskottet förslår kyrkomötet att anta kyrkostyrelsens förslag till beslut enligt bilaga 1 och att avslå motionerna 2017:43, 2017:86 och 2017:106.

Det har innan jag gick upp här pratats mycket om behörighet av vem som ska utse när det gäller anställning av kyrkomusiker. I utskottet har vi kommit fram till, att den uppgiften måste ligga nära där kyrkomusikern ska verka. Vi ser att församling och pastorat mycket väl kan ha hand om den uppgiften. Rekryterar man då rätt kyrkomusiker? Det har också lyfts fram här. Ja, det finns väldigt mycket expertis att ta till sig som pastorat och församling för att se att vi får rätt kyrkomusiker. Det har vi kommit fram till i utskottet.

När det gäller antalet är de likadant där. Det måste ligga ett intresse hos pastorat och församling att få så många kyrkomusiker att det stämmer överens med den verksamhet man ska ha. Det kan inte finnas något motsatsförhållande där. När det gäller beteckningarna på examensnivåerna ligger förslaget så i kyrkostyrelsen, att en del harmonierar med andra kyrkomusikerexamina i andra europeiska länder.

Med det yrkar vi bifall till kyrkostyrelsens förslag och avslag på motion 2017:43, 2017:86 och 2017:106.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 111.

§ 45 Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan

ELSA CHRISTERSSON:

Ordförande, kyrkomötesdeltagare! Det här är nästan en fortsättning av den diskussion som vi hade om musiker. Till en del handlar det om tilliten till den lokala organisationen. Jag är en vanlig, troende person med vana att gå i gudstjänsten klockan 11 på söndagarna och har hamnat i kyrkopolitiken av sådana där tillfälliga

heter som livet ibland består av. Jag har då kommit med i kyrkomöte, kyrkoråd och begravningsutskott.

I mitt yrkesverksamma liv har jag sysslat mest med organisationsutveckling. Det är mycket i kyrkan som man kan bli lite förvånad över, bland annat de saker som jag nu har motionerat om i motion 2017:3. Innan kyrkorådet gör sin bedömning av vilka personalkategorier som behövs för att den verksamhet man vill ha ska bli effektiv och ge det mesta möjliga åt medlemmarna, måste de prästtjänster tillsättas som stiftet beslutat. Detta stiftets beslut kan inte ändras utan stort och effektivt arbete. Utskottet anför att detta var en förutsättning för att prästerna skulle vara anställda av församlingarna i stället för av stiftet. Jag tycker att det pratas väldigt mycket om att församlingarna är navet, att församlingarna är det grundläggande inom kyrkan. Då måste man ju också tilltro församlingarna, dels att ha en bra verksamhet och dels att församlingarna själva kan bedöma vilken typ av tjänst man skulle vilja ha.

En annan sak är att det finns två vigda tjänster inom Svenska kyrkan. Diakonen kan inte utföra alla tjänster. Utskottet anför att uppdraget som diakon har en karitativ roll, vilket bland annat skulle betyda att man har att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor. På något sätt tycker jag att det är det som alla kristna människor egentligen skulle ha som motto för sitt liv och då inte att det skulle utestänga på något vis. Jag vet inte riktigt. Nu tappar ju Svenska kyrkan medlemmar som många har nämnt här. Jag tycker också man behöver uppmärksamma, att det sker ett imponerande förnyelsearbete inom alla sektorer i Svenska kyrkan. Också Svenska kyrkans röst hörs på ett för mig väldigt glädjande sätt i den allmänna debatten just nu.

Jag yrkar bifall till min motion 2017:3.

MATTIAS ROSENQUIST:

Ordförande! Utskottet har arbetat med Elsas motion 2017:3 om behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan och konstaterar, att det finns all anledning att vara flexibel i församlinglivet och i arbetet på alla sätt men känner också att det finns en sådan stor möjlighet redan idag. Vi talar om, när det gäller prästtjänsten som du nämnde, att det finns en minimigräns för hur många tjänster ett pastorat behöver och vi ser ingen anledning till att man ska ändra det. Vi tycker att det är viktigt, och framför allt känns det också så, att vi inte ska börja blanda ihop de olika uppdragen som präst och diakon och biskop har. Det är viktigt, att man på något sätt vet vad det uppdrag som man själv är vigd till faktiskt innehåller. Vi tror därför att det helt enkelt blir svårt att få ihop det hela. Vi stöder oss givetvis ganska tungt mot Läro-nämndens yttrande som vi tycker är klagörande, nämligen att det är viktigt att man ser till att är man vigd till exempel till diakon så är man vigd till diakon, och är man vigd till präst så är man vigd till präst.

Så tänker vi och därför yrkar jag bifall på utskottets förslag att avslå båda attsatserna i motion 2017:3, som Elsa har lämnat in.

ELSA CHRISTERSSON (REPLIK):

Jag vill bara påpeka, att det är två förslag här. Det ena gällde att antalet präster som stiftet har bestämt ska kunna ändras. Det andra hade inte alls med det att göra, utan det gällde arbetsuppgifterna för diakonerna.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 112.

§ 46 Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag, fastän det egentligen är ett avslag på min motion 2017:9, men så är det ibland. När jag skrev motionen tänkte jag, att det hade varit bra med ett nationellt valideringsinstrument för att tydliggöra vad som krävs för tjänst som präst och diakon i Svenska kyrkan. Men samtidigt är det som utskottet skriver viktigt, att den här bedömningen ska göras av stiftet och domkapitlet. Jag har ingen annan synpunkt och accepterar därmed utskottets förslag.

Jag har därför inget annat förslag än bifall till utskottets förslag. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 113.

§ 47 Snabbare registrering av vigsel

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Samma sak här. Bifall till utskottets förslag, fastän det är avslag på min motion 2017:23. Så är det ibland. Jag förstår att det här egentligen ligger på Skatteverkets bord men tycker ändå, att det inte fungerar så automatiskt som jag skulle önska. Vi sätter idag väldigt stor förtröstan till att Posten sköter sina uppgifter. När nästan allting annat idag sker genom datorisering, är det väl märkligt att registrering av just vigsel sker pappersvägen. Den viktiga registreringen blir mer sårbar och då inte optimal. Det händer nämligen att intygen försvinner på vägen. Därför tycker jag det vore klokt att på något sätt hitta en väg att meddela Skatteverket om en genomförd vigsel genom datasystemet i stället för pappersvägen, eller kanske både och, och detta med tanke på EU-direktivet som kommer i maj nästa år, som är tänkt att skydda personuppgifter lite bättre än som sker idag.

Men nåväl, detta är väl egentligen Skatteverkets bord som utskottet beskriver det. Min förhoppning är att Skatteverket kanske lyssnar på min vädjan idag, så att inte fler vigselintyg försvinner på vägen i posthanteringen. Tack för ordet.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 114.

§ 48 Medlemskap i Svenska kyrkan

ANETTE NORDGREN:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:24 punkt 1 angående en översyn av 29 kap. § 1 i kyrkoordningen om medlemskap i Svenska kyrkan, särskilt vad avser medborgarskap. Det är det jag tänkt på med motionen. Jag ville alltså att man tittade just på medborgarskapets koppling till medlemskap. I utskottets överväganden står det, att både Svenska kyrkans ställning och människors livsmönster har förändrats sedan det infördes bestämmelser om direktkoppling mellan medborgarskap och kyrkotillhörighet. Varför finns då ordet medborgare kvar? Är det en rest från tiden som statskyrka?

I kyrkoordningen står det allra först: ”En person som är svensk medborgare får tillhöra Svenska kyrkan” och så vidare. De andra då? Det står att kyrkostyrelsen beslutar om de andra får vara med eller inte. Hur det går till, det är säkert helt okej. Det baseras förmodligen på dopet. Jag är inte svensk men jag får vara med. Någonstans läste jag också ordet lämplighetsprövning. Det tyckte inte jag kändes så bra, men det känns ju fint när det står att jag är lämplig att vara med fast jag inte är svensk medborgare. Eftersom det baseras på dopet, varför står det då kvar när det

ändå inte riktigt gäller? Det har gått ganska många år sedan skilsmässan mellan stat och kyrka. Jag har tittat lite på hemsidor. Jag har naturligtvis inte tittat på alla, men detta med medborgare står inte på så många ställen, utan det står att dopet är medlemsgrundande.

Vi har också en skrivelse från förra året angående en motion från 2016. Där kunde vi läsa, att det ska ha gjorts en analys i våras angående tillhörigheten i relation till medborgarskapet. Den skulle då göras på våren och en systemutveckling skulle slutföras nu i höst. Vi ska få en rapport om det 2018 och det handlar om den som flyttar utomlands och som då förlorar sitt medborgarskap. Men det visar ju, att det är ganska viktigt att vi tittar på detta. Det verkar som att vi inte har skilt oss från staten. Vi har bara separerat så där lite på prov, som en del kan göra. Vi kanske fortfarande tycker om varandra och vill vara ihop. Vi kanske flyttar ihop sedan igen. Vi kanske ska bestämma oss om vi ska gå skilda vägar eller inte. Jag tycker inte att ordet medborgarskap ska finnas med i kyrkoordningen.

Bifall till motion 2017:24 punkt 1. Tack.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Jag har skrivit en av de motioner som finns med i det här betänkandet. Det är 2017:66 som handlar om dop och kyrkotillhörighet. Nu är det så att utskottet har en välvillig behandling av de här motionerna och menar, att de tre motioner som den här delen av utskottets betänkande behandlar ska tas upp i en utredning. Det tycker jag låter bra.

Det som är min stora angelägenhet handlar om kyrkans självförståelse. Jag har uppfattat och sett, att man i fler och fler sammanhang börjar tala om kyrkan som en medlemsorganisation. Svenska kyrkan är Sveriges största medlemsorganisation och så vidare. Det återkommer inte så sällan. Jag tycker inte om den utvecklingen, därför att det som är det grundläggande för Svenska kyrkan är ju i stället att vi är en sakramental gemenskap, som är byggd på dopets grund. Jag inser, att man ibland behöver tala om kyrkan som en organisation. Skillnaden mellan de här två synsätten är att en medlemsorganisation är byggd nerifrån och underifrån, medan kyrkans grund inte beror på medlemmarnas beslut utan på Guds frälsningshistoriska gärningar i Jesus Kristus. Denna självförståelse är det så oerhört viktigt att vi bevarar och har aktuell i en mängd olika sammanhang och då också med dop och kyrkotillhörighet.

Anledningen till att jag började fundera på det här fick jag när jag i somras tjänstgjorde nere i Småland. När begravningsbyrån ringde om dödsfall var deras första fråga till pastorexpeditionen om han eller hon var medlem. Det är väl i och för sig en berättigad fråga, men jag tycker att den allra mest grundläggande frågan är den om han eller hon var döpt. Dopet riskerar på något vis att bara liksom falla bort och falla undan. Som kyrka har vi alltså dopet som vår grund och det måste vi fortsätta att ha. Det är alltså detta som är min stora angelägenhet i det här ärendet, och jag hoppas att hela det här komplexet tas upp i det arbete som är under planering i kyrkostyrelsen.

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

MARGARETA CARLENIUS:

Ordförande! Jag tillstyrker utskottets förslag om att utreda möjligheten att fortsätta vara medlem i Svenska kyrkan om folkbokföringsadress saknas. Motionen handlar om att människor som kommer på obestånd och förlorar sin bostad, våra hemlösa alltså, ska ha en möjlighet att fortsätta att vara medlemmar i Svenska kyrkan. Som

nu är fallet mister de sina möjligheter att vara medlem i kyrkan. Där ser jag det som viktigt, att vi inte förstärker utanförskapet för människor som ändå är marginaliserade. Ett viktigt perspektiv är det som många av våra diakoner lyfter, att den hemlöse som saknar folkbokföringsadress på det sättet inte är berättigad att söka bidrag och bistånd ur vissa fonder.

Jag tackar åter igen för behandlingen för de mest utsattas skull, våra minsta systrar och bröder i Kristus. Bifall till utskottet.

JOHAN BLIX:

Ordförande! Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag att med anledning av motionerna 2017:24, 2017:66 och 2017:115 besluta att uppdra åt kyrkostyrelsen att i arbetet med den översyn av frågorna om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört. Först vill jag säga att jag vill haka på en föregående talare. Det är ganska märkligt att, när vi har lagt ner en hel del teologisk tankemöda på att inte tala om medlemskap utan om kyrkotillhörighet, man ändå konsekvent använder ordet medlemskap i hela det här ärendet. Det är lite underkänt där.

Ett av de här ärendena kom upp förra året och då var det fråga om kommunikation, som jag minns det. Hur kommunicerar vi med dem som mister sin kyrkotillhörighet när de lämnar landet? Man ville att man på något vis då skulle upplysa dem om att de inte längre är kyrkotillhöriga. Nu har ärendet återkommit på ett annat sätt. Jag hoppas att lösningen på det här problemet i stället blir, att de får fortsätta att vara kyrkotillhöriga. Det finns ju ett arbete som pågår omkring detta i kyrkokansliet, fast det inte är slutfört.

Den andra frågan är den om försvunna personer. De försvinner ju då ur registren. Där är det så, att de inte försvinner som medlemmar även om de försvinner ur registren. Man är kyrkotillhörig så länge man vill vara det. Den frågan överlämnas ju också. Jag kan nämna, att det finns ett ganska stort register över personnummerslösa människor i Svenska kyrkan som till exempel är döpta. Det finns tusentals personer där. Till det registret skulle man kunna flytta försvunna personer. Det är bara ett litet förslag från min sida.

Sedan har vi då Kjell Peterssons ansvar för döpta, icke kyrkotillhöriga. Det är som jag ser det en annan sorts fråga. Det är egentligen inte en registerfråga utan en pastoral fråga, som naturligtvis är viktig. Här har man också i yttrandet övervägt om de kyrkliga handlingarna i förhållande till dessa. Jag vet inte om det finns någon anledning att reglera det ytterligare. Det är möjligt att det gör det, men den frågan överlämnas ju också då.

Jag kan göra en personlig bekännelse. Jag har varit präst i över 40 år och jag har aldrig förvägrat en kyrklig handling för någon som själv vill bli begravd eller döpt eller gift eller vad det nu är. Varför ska man hålla på att bråka med folk om sådant? Det förstår jag inte. Tack för ordet.

Bifall till utskottet.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag kan bara instämma i Johan Blix sista replik. Jag har heller aldrig nekat någon och kommer aldrig att göra det heller. Så länge man är döpt är man kyrkans ansvar. Om man sedan betalar skatten eller kyrkoavgiften eller inte är för mig en fullständig irrelevant fråga.

Jag har under de senaste åren varit kyrkoherde i Vara pastorat – jag kan inte räkna dem alla – där det ofta har varit social misär bakom dem som är utträdde. Rakt

av har man supit upp pengarna i stället för att betala till kyrkan. Att då till de anhöriga säga att, det ska kosta som tidigare hos Pastoratsförbundet tre eller fyra gånger clearingavgiften tycker jag är ohemult. Det är fruktansvärt att kunna säga någonting sådant. Jag har aldrig tagit betalt för något sådant och kommer aldrig att göra det heller. Sedan får de säga vad de vill. Här är det de döpta det handlar om och därför måste vi ha det som grund och ha med det i utredningsarbetet. Vi får göra det klart, att det är de döptas gemenskap vi pratar om, inte de som betalar. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 115.

§ 49 Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster

NIKLAS GRAHN:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:119 om Svenska kyrkans rekryteringsutmaning. En fråga som gång på gång återkommer under detta kyrkomöte är den som handlar just om rekrytering. Svenska kyrkan behöver mer medarbetare. Fler människor behöver finna sin uppgift i församlingarna, anställda, ideella och förtroendevalda. Den rekryteringsutmaning som Svenska kyrkan står inför kan inte överskattas. Det behövs ett teologiskt medvetandegörande och en reflektion kring kallelse. Det behövs information och vägledning för den som funderar över sin uppgift i kyrkan och det behövs stöd och uppmuntran till församlingarna, som är den avgörande platsen för kallelse till tjänst.

Många stift och pastorat bedriver idag omfattande rekryteringsåtgärder. Problemet är, att dessa ofta går ut på att lyfta fram det egna sammanhanget som varumärke, ett varumärke som ska stärkas. Ofta går satsningarna ut på att lyfta fram det egna pastoratet eller stiftet som bättre och förmånligare än andra stift och pastorat. Konsekvenserna blir, att vakanser flyttas runt mellan olika delar av kyrkan men inte att Svenska kyrkans samlade rekryteringsbehov löses. Det som behövs är ett sammanhållande, långsiktigt, övergripande nationellt arbete för att möta rekryteringsutmaningen.

Tillsyns- och uppdragsutskottet skriver i sitt betänkande att rekrytering är en fråga för stift och pastorat. Tänk vad många gånger vi har hört det under detta kyrkomöte. Snart är alla frågor just för stift och pastorat, så man kan undra vad nationell nivå ska hålla på med. Min uppfattning är, att denna syn underblåser utvecklingen att varje enhet ser till sitt eget bästa och att andra enheter i kyrkan ses som konkurrenter. Vår motion vill tvärtom att Svenska kyrkan tar ett helhetsgrepp över rekryteringsfrågorna och menar, att nationell nivå bör ha ett stort ansvar för rekrytering. Dessa frågor hör hemma just här på nationell nivå. Det behövs solidaritet och långsiktighet och att omfattande resurser satsas. Vi tror också, att ansvaret för dessa satsningar med fördel kan ges till ett eller två stift, trots att det är nationell nivå som ansvarar. Nationella centrumbildningar har vi haft förr i stiftet, till exempel när det har handlat om kyrka och arbetslivsfrågor.

Bifall till motion 2017:119.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Ordförande! Jag talar för utskottet och yrkar därmed bifall till utskottets förslag. Det är betänkandet från Tillsyns- och uppdragsutskottet som behandlar två motioner om rekrytering. Den första är motion 2017:32, som handlar om en nationell kraftsamling vad gäller rekrytering av kyrkomusiker. Utskottet är medvetet om de problem många församlingar och pastorat har att kunna anställa behöriga kyrkomusiker och också problemen med svagt intresse för att utbilda sig till kyrkomusiker. En bidragande

anledning till det svaga intresset kan vara, att det under en lång tid har varit oklart vilken utbildningsnivå som kommer att krävas för olika befattningar.

Kyrkostyrelsen har nu i skrivelse KsSkr 2017:4 förslag om ny reglering av kyrkomusiker i kyrkoordningen, som behandlades i utskottets betänkande TU 2017:2 som vi nyss debatterade. De beslut som kyrkomötet kommer att fatta med anledning av förslaget i detta betänkande om de nya befattningsbenämningarna och behörighetskraven gör det lättare för blivande kyrkomusiker att välja rätt utbildning. Detta kommer då förhoppningsvis att leda till ett ökat intresse för kyrkomusikutbildning.

Fler återgärder behövs säkerligen också på nationell nivå. Vad utskottet har förstått har kyrkostyrelsen för avsikt att fatta beslut om organisatoriska former för att ge Svenska kyrkan ett sammanhållet och systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arbetet levande och för att ta ansvar för utveckling och nyskapande. Det där är som ni förstår ett citat ur någonting som kyrkostyrelsen har skrivit någonstans. Utskottet tar då fasta på detta och anser därför, att något initiativ från kyrkomötet för närvarande inte behövs och föreslår att motion 2017:32 ska förklaras besvarad i och med utskottets redogörelse.

Den andra motionen är den som Niklas Grahn precis har pratat om, 2017:119. Den har ett mycket bredare syfte och handlar om rekrytering av anställda och ideella medarbetare i kyrkan inklusive förtroendevalda. Motionen innehåller ganska detaljerade förslag i sex punkter om uppdrag till kyrkostyrelsen att utarbeta en handlingsplan, inrätta en nationell centrumbildning och ställa medel till förfogande i nästa års budget. Utskottet menar förstås, att rekryteringsfrågorna främst är en fråga för församling och stift och att nationell nivåns huvudsakliga uppgift i sammanhanget är att stödja och främja stiftens arbete. Denna uppgift får växa fram ur stiftens behov och bör inte beslutas av kyrkomötet på det detaljerade sätt som föreslås i motionen. Därför yrkar utskottet avslag på motion 2017:119.

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Det är måndag morgon, telefonen ringer och den som ringer är begravningsentreprenören i en skånsk liten ort. Han säger: Kan du ta begravning på fredag i nästa vecka? Javisst kan jag det, säger jag. Men jag får återkomma för vi måste kolla ifall det finns någon kyrkomusiker tillgänglig.

Vi får alltså konstatera att det finns en klar brist på kyrkomusiker idag. Det är inte alldeles säkert, att de kyrkomusiker som nu kommer att bli pensionerade inom ganska snar framtid kommer att vara lika benägna att åta sig uppgifter som pensionerade präster. Vi fick igår på kyrkostyrelsen lite uppgifter från Svenska kyrkans utbildningsinstitut. 133 personer har påbörjat sitt slutår vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut för att därefter gå ut i tjänst. Av dessa är 54 blivande diakoner, varav 33 läser på halvfartsdistans och 17 församlingsdiakoner, samtliga på halvfartsdistans, 55 präster och 7 kyrkomusiker. Det är allvarliga siffror.

Hur har det blivit så här? Ibland tänker jag tillbaka på 70–80-talet. Hur såg det ut i ett församlingshem nere i Skåne mellan klockan 4 och 6 på måndag eftermiddag? Jo, där kom barn, där kom ungdomar, som skulle vara med om den frivilliga musikundervisningen som församlingen satsade mycket medel på. Den verksamheten resulterade då i, att vi idag har två eller tre som har blivit kyrkomusiker och som är verksamma än idag. Det är alltså viktigt att vi på lokal nivå uppmärksammar bristen på kyrkomusiker och verkligen anslår medel, så att vi får tillbaka den frivilliga musikundervisningen. Sedan vill jag naturligtvis också understryka den viktiga

motionen som Ulla Rickardsson har lagt, 2017:32, om en nationell kraftsamling för rekrytering av kyrkomusiker. Tack.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande! Min motion 2017:32 handlar just om rekrytering av kyrkomusiker och jag yrkar bifall till den. Vi har här hört i debatten av Lars-Ivar Ericson men också i tidigare debatt vilken brist vi har på kyrkomusiker. Jag vet det verkligen också av egen erfarenhet. Det där är väldigt oroande, eftersom kyrkomusikerna betyder oerhört mycket för gudstjänsten och med sitt engagemang för körer. Då är frågan hur vi löser detta på bästa sätt. Vi måste väcka intresset igen för den sakrala musiken. Vi har ju väldigt många duktiga musiker överhuvud taget i landet genom att vi har så bra musikskolor. Nu är det inte som tidigare, att vi har undervisning i församlingarna, där vi kan göra både kyrkomusiken och kyrkorglarna kända. Vi behöver uppmana och uppmana och sätta fart på det här.

Då säger utskottet precis så, att utskottet anser att det är mycket viktigt att vidta adekvata åtgärder för att stärka rekryteringarna av blivande kyrkomusiker. Man säger också, att det är stift och lokal nivå som har det uppdraget och att man då med det anser att motionen är besvarad. Jag har egentligen precis skrivit så. Jag tycker alltså inte att svaret finns utan att kyrkostyrelsen behöver ge stiftet i uppdrag att jobba för att återupprätta den tidigare praxisen som Lars-Ivar Ericson talade om, att vi i kyrkomusikernas tjänster ger tid lokalt, så att man kan fånga upp intresserade ungdomar som sedan kan gå vidare till en utbildning i kyrkomusiken. Den kostnaden kommer att ligga lokalt. Det är ingen kostnad för varken nationell nivå eller för stift, men man behöver lyfta frågan i alla sammanhang för att arbeta för att musikskola och församlingar har ett samarbete.

Bifall till motion 2017:32.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Ordförande! Det är alldeles riktigt som du säger, Ulla, att det inte bara är på lokal nivå och på stiftet som vi måste jobba med rekrytering. Det krävs ett arbete också på nationell nivå. Det skriver vi också i utskottet. Men eftersom nu kyrkostyrelsen själv säger, att de ska ta i detta och, att de har för avsikt att fatta beslut om organisatoriska former för att jobba med det kyrkomusikaliska arvet i ett systematiskt, långsiktigt och sammanhållet arbete, då är det inte läge för kyrkomötet att skicka ett uppdrag till. De har ju själva börjat detta. Låt oss först se vad som kommer ut av detta. Det går inte att ge ett uppdrag när det redan är något på gång i kyrkostyrelsen. Detta är anledningen, men jag håller med dig om att det behövs arbete på alla nivåer. Så är det.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 116.

§ 51 Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna

ANETTE NORDGREN:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:102, alltså ett förnyat uppdrag att göra en förnyad översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna. Det står i utskottets betänkande att vår motion 2016:26 avslogs, men att kyrkostyrelsen med anledning av den skulle göra en översyn. Jag läste årsredovisningen i KsSkr 2017:02 och i den står det att det är slutbehandlat. Det tycker inte jag. Kyrkostyrelsen redo-

visar att det pågår en juridisk genomgång av utlandsförsamlingarnas legala status, en juridisk genomgång som har som mål att avtal ska träffas på längre sikt om samverkansformer. Men varken i motionen eller i betänkandet fanns det någon som bad om en dyr juridisk genomgång. Vi tänker som så, att församlingarna när det gäller legal status faktiskt gör det här ganska bra själva och att vi kan klara det. Var det här kom ifrån vet jag därför inte.

I betänkandet nämns också en pm om verksamhetens styrning och ledning. Denna pm ligger mer i linje med Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2016:9. Denna idé om en pm vet jag inte heller riktigt var den kom ifrån, varken från motionen eller från betänkandet. Det vi ville gjordes delvis genom en pm, men i årsredovisningen står det ingenting om det. Därför är processen lite förvirrande. Vad kommer varifrån? Vi kan inte vänta på den här juridiska genomgången, eftersom den kommer att ta flera år, och vi kan inte vänta längre på att just prata om samverkansformer, eftersom vi behöver göra detta nu.

Jag yrkar alltså bifall på motion 2017:102. Tack.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! På något vis liknar det här ärendet det föregående, detta att ge uppdrag om någonting som redan är på gång. Det verkar kanske inte som det mest nödvändiga, eftersom det redan är på gång.

Det är på sidan 2 i betänkandet och stycket som hänvisar till den här verksamhetsstyrningen och ledningen som man jobbar med och som naturligtvis inte kan redovisas i årsredovisningen från förra året, eftersom man håller på med den i år. Jag tror att det är det man ska ta fasta på när det gäller utskottets överväganden.

Jag yrkar bifall till utskottet och det innebär avslag på motion 2017:102. Uppdraget behöver inte förnyas.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 119.

§ 52 Prästers väjningsrätt vid vigsel

BRITT-MARIE DANESTIG:

Ordförande! Jag ska be att få yrka bifall till motion 2017:110 om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel, där vi föreslår att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att hos regeringen anhålla om, att bestämmelsen i 4 kap, 3 § andra stycket i äktenskapsbalken om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel utgår. Präster i Svenska kyrkan har många olika plikter. En plikt är att följa vigningslöftet som prästen avlade vid prästvigningen. I det löftet ingår att följa kyrkans ordning. Som arbetstagare har prästen dessutom plikt att som arbetsgivare vara lojal i sin tjänst och följa de lagar och regler som följer arbetsrätten.

Kan det bli komplicerat att som präst uppbära rollen som ämbetsbärare parallellt med rollen som arbetstagare? Har präster rätt till en personlig trosuppfattning som skiljer sig från majoritetens inom kyrkan? Svenska kyrkan tillåter ju idag kvinnliga präster och äktenskap mellan frånskilda och samkönade. Det ingår i kyrkans ordning, beslut som förvisso skapade heta diskussioner på sin tid. Kan då en präst åberopa samvetsfrihet när det gäller möjlighet att avstå från någon av de kyrkliga handlingarna? Det finns vissa likheter i frågan om, huruvida en barnmorska har rätt att neka att utföra aborter. Finns det då en gräns för vad som kan anses vara illojalt handlande av en präst relaterat till samvetsbetänkligheter och arbetskyldighet? Det är en intressant fråga.

Någon rätt att avstå från att tjänstgöra tillsammans med kvinnor finns inte reglerat i lag, eftersom det skulle anses som diskriminering. Vad gäller rätt att avstå från andra kyrkliga handlingar som dop, begravning och konfirmation finns inte heller reglerat i lag. Om en präst skulle vägra att utföra de uppgifterna, skulle det arbetsrättsligt kunna betraktas som arbetsvägran. Men detta gäller inte vigsel. När det gäller att förrätta vigslar har prästerna rätt att vägra, oavsett anledning, med stöd av äktenskapsbalkens 4 kap. 3 § andra stycket. Vi menar, att samvetsbetänkligheter inte ska kunna inskränka på arbetsskyldigheten så länge arbetsuppgifterna följer anställningsavtalet. Normalt ses vigseln som en sådan.

I svaret på min motion slår utskottet fast att skrivningen i äktenskapsbalken om prästers rätt att vägra vigsel avser ”vigselförrättarnas relation till det allmänna” men tar inte upp vilka interna bestämmelser som kan finnas inom ett trossamfund beträffande skyldighet att förrätta vigsel. Skulle kyrkan och andra trossamfund kunna sätta sig över lagen? Ska jag tolka Läronämndens yttrande så, när de i sitt yttrande över motionen skriver följande: ”Det står inte den enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbäraren.” Om det är så är jag mycket nöjd i sak, men undrande. För om det är så, vilken funktion fyller då paragrafen i äktenskapsbalkens 4 kap.? Tack.

Bifall till motion 2017:110.

BISKOP EVA BRUNNE:

Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag att avslå motion 2017:110. Svenska kyrkan har, om jag är rätt underrättad, en tredjedel av vigslarna i vårt land. Det innebär att två tredjedelar sköts av borgerliga vigselförrättare eller andra trossamfunds vigselförrättare. Det känns lite förmätet, att vi med en tredjedel av vigslarna i landet skulle gå in och begära lagändring. Det skulle dessutom få ekumeniska konsekvenser om vi ensamma gjorde detta.

Sedan vill jag också påtala, att det lilla stycket i äktenskapsbalken som motionären vill ha ändring på eller ha bort i grunden inte enbart handlar om samkönade vigslar. Det handlar om att vigselförrättare ska kunna säga nej av andra skäl, till exempel att man förstår att paret inte ömsesidigt har kommit överens om det här. Det kan handla om ett par där man upptäcker, att de inte har ett språk som båda två kan kommunicera på eller göra sig förstådda på. Det kan också handla om att en i paret eller båda är så högradigt berusade när det kommer till vigseln att de faktiskt inte vet vad de gör. Där måste präst kunna ha möjlighet att säga nej till att viga. Den möjligheten vill vi inte gå miste om genom att man begär att få en ändring.

När det sedan gäller Läronämnden ska man också läsa den mening som kommer efter, nämligen att ansvaret för att kyrkliga handlingar blir utförda inte ligger på den enskilda prästen utan på församlingen. Det är inte så att enskild präst bär allting själv, utan det är ett uppdrag som har getts till kyrkan som sedan ges vidare. Angående fallen med samkönade vigslar är det kyrkoherdens sak att se till att vigsel kan ske och förrättas av någon. Men det var en parentes.

Bifall till utskottets förslag om avslag på motion 2017:110.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Jag kan säga, att jag har lite svårt att förstå problemet när det gäller andra trossamfund. Att stryka den här delen i äktenskapsbalken ger ju faktiskt trossamfunden större frihet att internt utforma vad man menar, både när det gäller samkönade

äktenskap och andra eventuella hinder. Utskottet tar ju upp att det kan finnas brister när det gäller ömsesidigheten mellan två människor som vill vigas. Det är klart, att om vigseln juridiskt sett betraktas som legal genom hindersprövning, måste skälen att bryta den vara starka för att kyrkan ska avstå från vigselrätten. Jag kan kanske föreställa mig några sådana sammanhang, fast de inte kan vara särskilt vanliga. Jag skulle kunna tänka mig, att kyrkan där i stället ska ägna sig åt samtal, stöd och hjälp åt den svagare parten.

BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):

Det ska vi visst göra, men om vi mot förmodan skulle gå in och begära en lagändring och få den, skulle vi ju också avhända oss möjligheten att säga nej när det är helt nödvändigt. Det är jag inte beredd att göra, inte utskottet heller.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Bifall till utskottets förslag. Men jag vill kommentera Läronämndens yttrande 2017:4y. I värsta fall öppnar Läronämnden genom sitt yttrande för en förödande omtolkning av 2009 års beslut i äktenskapsfrågan. Läronämnden ville år 2009 framhålla vikten av "ett öppet och ömsint bemötande av minoriteten" när beslutet om ny äktenskapssyn stod i begrepp att tas i kyrkomötet. "I en kyrka är den yttersta frågan inte vem som tycks få rätt eller vem som vinner debatten utan om kärleken har tagit sin plats i varje enskilt hjärta. Därför kan i denna fråga följa det gamla teologiska rådet: i det nödvändiga enighet, i det som låter sig diskuteras frihet, i allt kärlek", Läronämnden 1995:18.

Utskottet hävdade den gången 2009, att kyrkan har uppdraget att välkomna också par av samma kön till vigsel, men den enskilda prästen kan säga ja eller nej till att leda en sådan gudstjänst, Gudstjänstutskottet 2009:2. I sitt yttrande över den nu aktuella motionen väljer Läronämnden att i bjärt kontrast till det tidigare yttrandet i stället citera ett gammalt uttalande från år 1997, där det sägs: "Det står inte den enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbäraren", Läronämnden 1997:3y. Det här yttrandet blir i Läronämndens skrivning nu för i år helt ryckt från sitt sammanhang, eftersom det då handlar om en annan fråga och ger en väldigt skev bild av förutsättningarna som sas skulle gälla när beslutet om ny äktenskapssyn togs. När beslutet togs menade majoriteten, att det fanns två uppfattningar i frågan, som båda var förenliga med Svenska kyrkans ordning. Av öppenhet på det sättet märks egentligen inget i Läronämndens aktuella skrivning, heller inte i utskottets behandling av frågan. Om förskjutningen av fokus är avsiktlig är det djupt olyckligt och då kommer det att fördjupa splittringen både i kyrkan och mellan kyrkor.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Det tycks ju vara klart för kyrkomötet att det inte är särskilt tydligt utan att det är otydligt, att klarhet inte råder utan oklarhet, när man har lyssnat dels på mig och dels på Bertil Murray. Jag tycker det är beklagligt. Jag tror också att det skapar otrygghet hos många människor, särskilt när det gäller samkönade äktenskap. Jag skulle vilja säga, att vi måste fundera över vilken kyrka vi vill vara och vilken människosyn och vilken äktenskapssyn vi vill att våra ämbetsbärare ska ge uttryck för. Vi ska vara inkluderande, inte exkluderande. Tack.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

På den punkten, Britt-Marie, är vi överens. Det är ett otydligt yttrande.

BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):

De får jag be Bertil Murray att också läsa meningen efter det du citerade från Läronämndens yttrande. ”Ansvar för att kyrkliga handlingar blir utförda ligger inte på den enskilda prästen utan på församlingen. Kyrkoherden ansvarar för att de som efterfrågar och har rätt till vigsel också ska få vigsel i församlingen i enlighet med kyrkans ordning.” Därför är det ju så, att den enskilda ämbetsbäraren inte fritt väljer. Kyrkan har fått uppdraget.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag är tacksam för det förtydligandet. Fortfarande förstår jag inte vad hänvisningen till 1997 års yttrande i Läronämnden har att göra med saken. Det är det som komplicerar bilden av det hela.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Det finns uppenbarligen olika slags vänster. Jag saknar Karl Marx, han hade njutit av den här debatten. Karl Marx och Friedrich Engels konstaterade ju att den siste som blir lönearbetare är prästen, och då ställs präster under kommando som alla andra lönearbetare. Arbetsrätten gäller och då kräver man lojalitet. Det är också en klassisk vänsterdebatt. Lojala är vi inte, sa Jan Myrdal, men solidariska. Bertolt Brechts sång Solidaritetslied kan inte vara Lojalitetslied. Man kan inte besjunga lojaliteten.

Nu får jag alltså höra distinkta, politiska krav på att ställa tillbaka prästerna. De ska följa kyrkans ordning och då blir det plötsligt Svenska kyrkans ordning. Å nej, lite mer komplicerat är det i en reformatorisk kyrka. De lokala nationalkyrkornas ordningar står alltid i ett kritiskt förhållande till kyrkans ordning, ordningar som gäller tiderna igenom. Jag tycker vi fick ett utomordentligt exempel på hur lönearbetsprästerna ska behandlas. Så ska man gå till staten och begära hjälp att få bort någonting som faktiskt infördes för att bereda frihet och inte tvinga folk handla mot sina samveten, ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Detta är en hållning som kyrkbolsjevismen uppenbarligen inte står för.

Ni som vill läsa om skillnaden mellan vänster och vänster hänvisar jag till Kjerstin Noréns uppsats i en tidning som heter Alba. Det är en kvinna av det slag som jag håller mycket högt. Hon sjöng och skrev till Röda bönor och blev där närmast legendarisk. Hon har sagt en gång: ”Jag är tacksam att jag blev legendarisk och inte martyr.” Hon pekar på den frihetliga vänstern, den som inte släpper tankegångarna utan tänker fritt och är vänster, som alltså aldrig någonsin, aldrig någonsin blir lojal, vägrar lojalitet och bekänner sig till solidaritet. Jag är glad att jag fick säga detta.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill bara tydligt framföra att sverigedemokraternas hållning är att vi tycker, att väjningsrätten ska bevaras. Det här som Eva Brunne förde fram tidigare berör ju inte bara samkönade äktenskap, utan det berör många frågor. Det berör också fler trossamfund som framgår här i betänkandet. Vi yrkar bifall till utskottets förslag att avslå motion 2017:110.

Samtidigt vill jag också framföra, att man i utskottets betänkande kan se att man ändå öppnar upp för en förändring längre fram, beroende på vad den här utredningen kommer fram till. Jag tycker inte att man ska förändra detta med väjningsrätten. Det var ju ett löfte som gavs när vi fattade beslut om samkönade äktenskap. Att man hade löftet om väjningsrätten tror jag lite grand var förutsättningen för att få igenom detta. I kyrkan ska vi inte syssla med att begå löftesbrott. Det tycker jag inte är vår uppgift. Vi hörde tidigare att det ska vara en inkluderande kyrka och det tycker jag vi ska vara. Vi ska vara inkluderande för båda uppfattningarna här. Vi har en sådan ordning idag och vi hörde under förra kyrkomötets debatt att det finns många goda exempel på att det här fungerar, att vi kan tillgodose dem som vill viga och att vi kan tillgodose och fortfarande respektera de präster som har en annan uppfattning, utan att någon ska behöva känna sig diskriminerad eller exkluderad. Tack.

Bifall till utskottet.

BRITT-MARIE DANESTIG (REPLIK):

Jag vill bara säga, att jag inte riktigt kan förstå att man kan tyda mitt anförande på det sätt som Dag Sandahl har gjort. Frihet måste ju vara när kyrkan är skild från staten. Det är faktiskt så att kyrkan själv bestämmer. För övrigt tyckte jag det var trevligt att lyssna på dig.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 120.

§ 53 Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö

BRITT-MARIE DANESTIG:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:111 om Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö. En god arbetsmiljö är förutsättningen för en bra verksamhet. Det tror jag att alla vi har erfarenhet av. Arbetsmiljön inom Svenska kyrkan har under ganska många år stått i fokus. 2007 publicerade Arbetsmiljöverket en rapport, där man konstaterade att det finns stora arbetsmiljöproblem inom kyrkan. Bland annat saknades det åtgärder för systematiskt arbetsmiljöarbete i många församlingar liksom åtgärder mot stress och alltför stor arbetsbelastning. Otydlighet i organisationen angavs också som ett problem. 2009 rapporterades att långtidssjukskrivningarna var vanligare i Svenska kyrkan än inom andra områden.

Om det stämmer eller inte råder det tydligen ganska delade meningar om, men 2013 konstaterade Försäkringskassan, att sjukskrivning med psykiska diagnoser är högre i så kallade kontaktyrken inom offentlig sektor, såsom lärare, sjuksköterskor, vård- och omsorgspersonal, men att högre risk finns inom Svenska kyrkan och andra trossamfund. Om detta finns det nog inte några delade meningar, vad jag vet. I olika vetenskapliga undersökningar och rapporter anges ett antal problem när det gäller arbetsmiljön inom Svenska kyrkan. Man talar om samarbetsproblem, kommunikationssvårigheter, oklar organisation, att arbetsmiljöfrågorna ofta är lågprioriterade, att kunskapen om arbetsmiljön är bristfällig och att ledarskapet ibland är dåligt, vilket är väldigt viktigt. Det tror jag är sant. Min egen erfarenhet genom att ha arbetat som volontär i kyrkan är att utbrändhet och stress förekommer. Jag tycker också jag har sett, att det kan råda svårigheter att sätta gränser mellan vad som är fri tid och vad som är arbete. Det förvånar inte mig alls och jag tror inte det förvånar er heller.

Nu finns det en mängd olika nationella satsningar och granskningar enligt Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, där både styrning och ledning berörs i arbetsmiljön. Det är också det som utskottet har anfört i sitt svar på min motion. Jag vet också, att det har pågått och pågår en rad forskningsbaserade studier om

arbetsmiljön just i Svenska kyrkan. Likaså vet jag, att kyrkoråden, kyrkonämnderna och pastoratsnämnderna lokalt har arbetsgivaransvaret. Men att låta kyrkomötet ta del av goda och nationella exempel, forskning som bedrivs, utbildningsinsatser och andra åtgärder inom arbetsmiljöområdet tycker jag skulle vara både nyttigt och intressant. Jag hoppas därför att man någon gång under nästa kyrkomötesperiod i varje fall kunde ta upp de här viktiga frågorna som information i kyrkomötet. Svenska kyrkan ska vara ett gott exempel, den ska vara ett föredöme när det gäller de här mycket viktiga frågorna. Svenska kyrkans ska vara ansvarsfull och ha ett tydligt demokratiskt, utvecklande ledarskap och trygga, friska, glada och inspirerade medarbetare. Kyrkan ska vara en plats för goda möten på alla sätt. Tack.

Bifall till motion 2017:111.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottet och vill egentligen bara understryka, som också sas av föregående talare, att det pågår en hel del både forskningsarbete och annat när det gäller den här frågan. Det är väl då bra om det får arbetas med frågorna – jag höll på att säga – i lugn och ro. Det blir splittrat om man samtidigt ska hålla på att kartlägga och redovisa i förväg, innan man har fått fram resultatet från de olika projekten som pågår. Jag tror det gäller att hålla detta sammanhållet. Det är en otroligt viktig fråga och det är väldigt viktigt att den hanteras på ett bra sätt.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 121.

§ 54 Codex ethicus

LARS G LINDER:

Ordförande! Jag vill på motionärernas vägnar tacka utskottet för ett bra betänkande och ber att få yrka bifall till det, så att jag inte glömmer bort det. Bifall till utskottets förslag. En *codex ethicus* är ju ingenting som är nytt i Svenska kyrkan. I motionen var tanken att ville lyfta och förnya den diskussionen. Det är alldeles uppenbart att biskopsmötet har fört och för diskussioner i den riktningen. Vi är nöjda med hur den här frågan tas framåt. Vi tror att vi behöver se till att förnya den här diskussionen. Det handlar om att ha en etisk grundlinje som är kodifierad, som innebär att Guds kärlek är det som ska vara utgångspunkten för hur vi agerar. Vi sätter också standard via ämbetsbärare. Det är därför bra att den här frågan kan föras vidare.

Bifall till utskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 122.

§ 56 Nyöversättning och kommentar till bekännelseskrifterna

AXEL W KARLSSON:

Ordförande! Det är jag som har motionerat igen om bekännelseskrifterna, motion 2017:124. Jag får tacka för den utredning som har gjorts kring detta. Det är ju en översikt över vad som redan har gjorts av översättningar och kommentarer. Nu är det väl så, att man kan få modifiera sitt yrkande lite grand? Jag skulle i så fall i stället för som i motionen yrka på att man gör en nyöversättning och kommentar yrka på litteraturlistan som finns i svaret på min motion. Kunde man inte publicera den på något sätt på kyrkans hemsida? Det är en väldigt bra översikt över vad som är gjort på det här området. Ni kan ju fundera på det. Om det går att yrka så, yrkar jag

det i stället. För övrigt tackar jag för den välvilliga och goda behandlingen av min motion. Tack ska ni ha.

ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:

Enligt de föreskrifter vi har som är antagna av kyrkomötet ska man lämna in ett skriftligt yrkande i samband att man begär ordet. Det har inte du gjort, vilket gör att vi inte tar upp det förslag som du nu lämnar.

AXEL W KARLSSON:

Då kan vi göra så, att ni i alla fall kan lägga det på era hjärtan. Jag tror det behövs en sådan översikt över vad som är gjort när det gäller kommentarer och översättningar av bekännelseskriterierna. Ni som är ansvariga för detta, tänk på det. Gör gärna det, så blir både jag och andra glada. Tack för ordet.

ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:

Nu ligger den tyngden på allas våra hjärtan, denna litteraturförteckning.

EMMA HEDLUNDH:

För att då inte förlänga det här talar jag för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag, alltså att avslå motion 2017:124.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 124.

§ 57 Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning

ANNA EKSTRÖM:

Ordförande! Här har vi en motion, 2017:140, som tycker att kyrkomötet ska ge kyrkostyrelsen uppdraget att säkerställa att ett sådant här utdrag alltid begärs. Om detta utdrag finns det en lag från 2013 som gör det möjligt för arbetsgivaren att begära att få ett sådant när det handlar om att man ska jobba med barn, och där hamnar det mesta av all församlingsverksamhet egentligen. Detta är ett arbetsgivaransvar. Det är alltså personalutskott, det är kyrkoråd, det är kyrkofullmäktige, det finns väldigt många som kan se till att dessa utdrag begärs. Utskottet är alltså inte emot utdragen men vill inte lägga det som ett måste till kyrkostyrelsen. Tack för motionen. Bifall till utskottet.

HELENA ELMQVIST:

Ordförande! Vi yrkar på att bifalla förslaget i motion 2017:149 om krav på utdrag ur belastningsregistret. Vi tycker att det är bra om det blir en sådan ordning vid nyanställningar, att den används av hela kyrkan och inte olika mellan olika församlingar och att man alltid har det som rutin. Då blir det inga konstigheter. Tack.

ANNA FORSSELL:

Ordförande! Jag talar för utskottets räkning och inledningsvis yrkar jag på avslag på motion 2017:149. Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag. Med detta sagt vill jag också å utskottets vägnar säga, att det är en angelägen fråga som motionären tar upp. Men utskottet menar, att lagen som gäller sedan 2013 har en ganska vid bedömning när det gäller de personer som ska arbeta med barn. Det innebär en skyldighet som vi hörde här för arbetsgivaren att efterfråga detta utdrag och det är

också upp till arbetsgivaren att använda det vid rekrytering. Det är framför allt för dem som ska anställas och ha med barn att göra, indirekt eller direkt. Det kan vara praktikanter, det kan vara anställda, det kan röra volontärer. Det är naturligtvis väldigt väsentligt att detta görs. Utskottet menar att kretsen kring detta är så pass vid att den redan berör så många som är anställda.

Åter igen, utskottet yrkar avslag på motion 2017:149 och bifall till utskottets förslag. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 125.

§ 60 Reglering av diakontjänster

ANNA-KARIN WESTERLUND:

Jag ska börja med att yrka bifall till min motion 2017:83 som har blivit lite styvmoderligt behandlad. Det har ju varit många motioner om den här frågan och det måste ju betyda, att det också är en väldigt viktig fråga. Jag tycker det är viktigt att stärka diakonernas ställning. Om du går ut i samhället och pratar med vanliga människor som kanske inte känner till så mycket om kyrkan och frågar: Vad tycker du är bra med kyrkan? Jag tycker diakonerna är väldigt bra, för de går och hälsar på äldre människor som ingen annan bryr sig om. Det är väl viktigt. Jag tycker att diakonerna har en väldigt viktig uppgift.

Det är bara en av de saker de gör. Det är också de som omsätter kristen tro i handling genom omsorg om medmänniskan och skapelsen. Mitt förslag är alltså, att det bör vara obligatoriskt med en diakon i varje församling. Det är inte ovanligt att det i stället för att det blir en diakon det blir en diakoniassistent eller att en församling anställer en präst med diakonal inriktning. Det urholkar ju den speciella kompetensen som diakonerna besitter. Jag tycker det skulle finnas en reglering, där stiftet bestämmer minimiantalet diakoner också, precis som det är när det gäller präster och som man vill att det ska vara när det gäller kyrkomusiker också. Jag tänker på en tidigare behandling.

Jag har alltså yrkat bifall till min motion 2017:83. Tack.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! Då yrkar jag bifall till utskottet. Som ni ser är det här ett ganska bra exempel på förenklad motionsbehandling. Den här frågan, som det sas, återkommer ganska ofta. Det gjorde den 2014 och sedan dess har det inte tillkommit något nytt i sak.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, §118.

§ 61 Kyrkomötets arbetsformer

DAG SANDAHL:

Ordförande! Jag känner inget större tvång att tala i den här frågan, men jag är ju den ende som har suttit i det gamla kyrkomötet, det som var ståndsriksdagens fortsättning. Det var andra former. Då tog man inte in några kaffemuggar i plenisalen och då skrev man inte någon slarvig motion heller. Det var förstakammarens ideal som gällde.

När jag såg det här förslaget mindes jag ändå, att jag har läst Max Weber och inte bara Karl Marx. Max Weber brukar ju kallas borgerlighetens Max. Han hade två maktinstrument. Utbildning är det ena, utnämning det andra. Nu ska kyrkomötet utsättas för utbildning och det är alltså ett maktinstrument över kyrkomötet från

oidentifierat håll. Man säger att det är presidiet eller möjligtvis kyrkostyrelsen, men vem bakom har egentligen suttit och skickat kyrkomötet den agenda som man ska utbilda sig efter? Här förläggs makten bort från kyrkomötet, bort från självständigheten och självständigt fattade beslut. Ni blir tränade, ni som sitter kvar. Andra styr åt er och det här är ett problem som alla känner till. Makten försvinner in i byråkratin och kvar sitter ett representantskap som får säga ja eller nej till förslag som man egentligen inte tränger in i. Om man inte tränger in i dem har någon annan bestämt hur de ska uppfattas. Jag tycker egentligen att detta är utomordentligt illavarslande. Men, tänkte jag, vill ni sitta i det får ni väl göra det då, för jag ska inte sitta där. Jag behöver inte lägga några förslag, men jag säger bara en sak: läs Max Weber och fundera. Vem är det som kommer att skriva den agenda som ni ska följa och bestämma den vals ni ska dansa efter?

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Som jag minns var jag ordförande i den utredning som nu har föranlett de här förslagen. Jag vill tacka för den välvilliga behandling som har funnits av vår utredning och framför allt vill jag rikta ett varmt tack till mina kära kyrkomöteskollegor, såväl ledamöter som sakkunniga, som var med i den. Vi hade det väldigt trevligt.

Så vill jag säga några ord om detta med tema för kyrkomötet som uppenbarligen skrämmer vissa. Ibland, kära vänner, fastnar vi i detaljer i motionsfloden. Då har vi inte tid med större, övergripande framtidsfrågor så som vi så gärna skulle vilja och så som jag uppfattar att frimodig kyrka faktiskt ganska ofta efterfrågar. Detta är ett sätt att gå Dag till mötes. Jag hoppas att vi kommer att få bättre möjligheter genom de nya arbetsformerna för det framöver. Jag ser fram emot att vara en del av detta nya kyrkomöte. Tack.

MIKAEL ESKILANDERSSON:

Ordförande! Jag är lite chockad av att det gick så snabbt innan vi hamnade här. Det var detta med tematiska årsmöten. Sverigedemokraterna är positiva till tematiska årsmöten och positiva till den grund för tematiska årsmöten som finns, alltså att vi ska ha tema på våra årsmöten. Det handlar ju då vad man fokuserar på. I huvudsak gäller att man fokuserar på rätt typ av frågor och att det är kristna frågor. Om tematiska årsmöten börjar spåra ur, så att det helt lämnar den kristna värdegrunden, är det givetvis inte fullt lika positivt längre.

Vi ser också en oro för beredningen av motioner. Om man ska skjuta upp motioner till nästa årsmöte i stället, kommer det att inskränka på motionsrätten. Det är vi inte särskilt positiva till. Sedan fanns det väl också en motion där man skulle förändra antalet ledamöter i utskottet från 15 till 30 stycken. Den motionen anser vi i grunden vara positiv, men då har man ju ett problem med att det kan rubba förhållandet när det gäller majoriteten. Det är ytterst viktigt att majoriteten behålls. Därför kan vi inte stödja den som den ser ut idag. Däremot skulle vi gärna se, att man hade inkommit med en ny motion som kanske angav ett något lägre antal än 30 och med kanske fler ersättare då. Någoting man också skulle kunna fundera över är, om man kunde ha flera ersättare som kunde tjänstgöra i olika utskott, alltså att man har en ersättare men som kan hoppa in i olika utskott, som vi har det i riksdagen. Där har vi också arbetande ersättare och även arbetande ersättare skulle kunna vara intressant. Man skulle då kunna gå in och ut som ersättare, så att man kan tjänstgörande under vissa delar med inte under hela sessionen.

Det var väl i korta drag vad som står också i vår särskilda skrivelse. Tack.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Ordförande! Jag talar alltså som motionär och jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet. Det innebär bifall till förslaget att vi ska ta bort ersättarna i utskotten och att alla utskott ska ha 30 ledamöter. Jag kom med i kyrkomötet 1983 och bland det första som jag förvånades över var, att utskotten hade ordinarie ledamöter och ersättare och att hälften av de nyvalda ledamöterna blev ordinarie. Dessa fick fatta beslut i utskottet, medan den andra hälften inte fick delta i utskottets beslut. Nya i kyrkomötet var den gången de allra flesta, eftersom antalet ledamöter hade ökat från 96 till 251. Men som ung hamnade jag naturligtvis på ersättarbänken. För övrigt hette utskottet Informationsutskottet. Vi har bytt utskottsnamn förr många gånger. När vi sedan kom till plenum hade plötsligt alla lika mycket att säga till om. Varför ska det finnas just åtta utskott och varför ska de ha just 15 ledamöter? Det har ingen lyckats svara på. Utskottets utredning visar ju att antalet ledamöter har varierat kraftigt i historien, men sedan 1983 har vi hållit fast vid just 15.

Nu när vi beslutar om nya arbetsformer har vi chansen att rätta till konstigheten med ordinarie och ersättare. Reservationens förslag är alltså att utskotten ska ha 30 ledamöter och att alla ska vara ordinarie. Det innebär förstås att balansen rubbas något mellan grupperna om någon eller några är borta, och det kan tänkas att röstningen utfaller något annorlunda. Men vad spelar det för roll? Utskottet ger ju bara ett förslag. Det är plenum som beslutar. Och om utgången av ett ärende beror på vem som tillfälligtvis är borta, är ju uppfattningen i utskottet delade i ungefär två lika stora delar och då är det ändå plenum som beslutar.

Jag tror vi har en chans att förbättra arbetsförhållandena i kyrkomötet på ett avgörande sätt med denna idé att få bort ersättarna och ge de nya i kyrkomötet en större möjlighet till delaktighet. Det önskar jag att jag hade haft när jag började för 35 kyrkomöten sedan.

Ordförande! Bifall till reservation 2.

BOEL JOHANSSON:

Ordförande! Det var lite rörigt här i morse när vi kom, innan vi började, när det var ommöblerat, eller hur? Vi fick hitta våra nya platser och det var – inte hela havet stormar – men lite ovant, eller hur?. Det handlar kanske om rättvisa. De sista ska bli de första. Vi vänjer oss vid det här, för det var ju ingen stor sak. Men ändå kan det bli tydligt, att detta med möblering inte är så oviktigt för oss människor. Man vill sitta på den plats man är van vid.

Nu ska jag komma in på det jag tänkte säga, eftersom ni förstås undrar vad jag står här och snackar om. Jo, möblering var nästan det som det här kokade ner till, när vi i utskottet diskuterade om just detta som Hans-Olof har motionerat om tillsammans med Carin och några till. Vi diskuterade om alla ledamöter faktiskt skulle kunna vara ledamöter och vi inte skulle ha några ersättare. Där sitter vi och där sitter vi och där sitter några utanför. Då får vi möblera om och det blir ju lite mycket och konstigt. Men det kanske handlar om rättvisa. Det kanske handlar om att allas erfarenheter, kunskaper och entusiasm bättre kan tas till vara.

Vi som har skrivit reservation 2, som jag ska yrka bifall till, tror att det inte bara blir mera rättvist utan också roligare. Det är lättare att yttra sig och ta plats om man faktiskt inte är ersättare. Det nytänkandet kan vi väl föregå med i kyrkan, eller hur? Vi måste ju inte alltid kopiera hur det är i riksdagen, eller? Om det är så att det här egentligen handlar om att vi som är ordinarie ledamöter inte gärna vill flytta på oss och ge makt åt flera, eller om det egentligen handlar om att vi tycker det är lite

omständligt att möblera om – då kanske vi måste rannsaka oss, om vi tänker att det faktiskt är mer rättvist och att flera personers erfarenheter, kunskaper och entusiasm får komma fram.

Jag yrkar befall till vår reservation 2.

LEVI BERGSTRÖM:

Ordförande! Jag vill först nämna mitt yrkande, nämligen att kyrkomötet avslår utskottets förslag punkt 6 och jag återkommer till det.

När presidiet fick i uppdrag av kyrkomötet att se över arbetsformer, gjorde vi det i början ganska lätt för oss genom att tillsätta en grupp som skulle komma med förslag. Jag vill särskilt tacka den gruppen utifrån att de inte såg på hur det såg ut utan att de så att säga såg på det med nya friska ögon. Sedan har det förslaget remitterats och diskuterats i de olika nomineringsgrupperna. Tack för alla synpunkter som ni har lämnat. Sedan slutligen lämnade vi ett förslag som har behandlats av Kyrkorättsutskottet. Successivt har förslaget till arbetsformer blivit bättre och bättre. Det är på ett par ställen man kan ifrågasätta om det är bättre än vad presidiet föreslog, till exempel Förvaltarskapsutskott i stället för Hållbarhetsutskott. Jag tror gemene man inte är så intresserad av hur kyrkomötet arbetar, men jag tror man måste ha en tydligare förklaring på förvaltarskapsutskott än hållbarhetsutskott. Däremot tycker vi det är bra att ekonomifrågorna har hamnat hos det nya Ekonomikutskottet.

Det som presidiet inte tycker är speciellt bra är att, när vi nu genomför ett försök att ha tema under några kyrkomöten, vi efter det första ska göra en utvärdering. När man gör försök vill man ha ett par exempel. I synnerhet gäller det om det blir så, att det vid första tillfället blir den eventuella strategiska plan som kyrkostyrelsen ska lämna, är det tveksamt om vi ska göra en utvärdering. Låt oss göra den efter nästa mandatperiod, då vi har haft två tematiska kyrkomöten.

Jag yrkar avslag på utskottets förslag punkt 6, som säger att vi efter första tematiska kyrkomötet ska göra denna utvärdering.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservation 2. Frimodig kyrka var den nomineringsgrupp som förhöll sig mest kritisk till ett antal av förslagen till ändringar vad gäller kyrkomötets arbetsformer. Bland de anmärkningsvärda saker som skedde i utredningen var kanske framför allt, att man helt bortsåg från uppdraget att komma med förslag när det handlade om, hur man ska säkra att alla kyrkomötesledamöter också får en plats i utskotten. Där, om jag inte har alldeles fel, fanns inget förslag från utredningen.

Därför var det med tillfredsställelse som vi noterade den reservation som har fogats till presidiets förslag. Idén att låta alla utskottsledamöter vara ordinarie är på många sätt ett lysande förslag. Med 30 ledamöter i vart och ett de 8 utskotten betyder det, att i princip alla kyrkomötesledamöter deltar i utskotten på samma villkor, med särskilda regler förstås vad gäller styrelsen. En person, en röst. Att den ordningen överhuvud taget ska uppfattas som provocerande eller främmande av nomineringsgrupper som har sin bakgrund i folkrörelse, där det är så självklart att varje person har lika stort inflytande, är lite överraskande.

Utskottets majoritet förespråkar en ordning, där maktbalansen blir väldigt mycket tydligare i utskottet. Jag instämmer i det som Hans-Olof Andrén tidigare sa, nämligen att det inte är riktigt så avgörande om det tippar över åt ena eller andra

hållet. Det är ändå i plenum som besluten tas och det händer ändå då och då, att det förslag som utskottet ger ändras i plenum.

Alltså bifall till reservation 2.

HILDEGARD JARSKOG:

Ordförande! Jag tänker tala om reservation 1, där det talas om namnet Hållbarhetsutskottet. Man föreslår ett annat namn men jag föreslår att kyrkomötet beslutar, att det blir ett Hållbarhetsutskott. Resonemanget har tydligen gått så, att Kyrkorättsutskottet inte anser att Hållbarhetsutskottet är ett bra namn på utskottet utan att man föreslår att det ska heta Förvaltarekapsutskottet. Det tycker jag är ett jättekonstigt ord, men så är det. Citatet de har skickat med är: ”Förvisso är hållbarhet ett begrepp som används i många sammanhang och utskottet har inte några invändningar mot begreppet i sig.” Det tycker jag är bra. Ändå landar man i, att det finns ett startare skäl att framhålla förvaltarekapet och att utskottet då i stället bör heta Förvaltarekapsutskottet. Motiveringen man skickar med är att ”en ansvarsfull förvaltning är ett för kyrkan centralt begrepp”. Visst är det så, men för dens skull behöver man ju inte byta namn på utskottet.

Jag delar reservation 1 om att namnet Förvaltarekapsutskott är vilseledande, då den miljö- och klimatinriktning som kyrkomötet ändå har bestämt inte framgår av namnet. Där vid lag håller jag med Levi Bergström. Om vi däremot behåller beteckningen Hållbarhetsutskott blir det ju tydligt, att det handlar om hänsyn till miljö och klimat för ett gott förvaltarekap.

Jag föreslår därför att kyrkomötet beslutar att namnet ska vara Hållbarhetsutskott och avslag på Förvaltarekapsutskott. Tack.

DANIEL TISELL:

Ordförande! Jag var också med i den här utredningen och delar Sofijas bedömning, att det var en väldigt spännande resa vi gjorde tillsammans och är glad för att responsen blev så god hos presidiet och kyrkostyrelsen. Att få möjlighet att titta på lite andra former och mjuka upp våra arbetsformer tror jag absolut behövs. Det kan verkligen vara mer än en kopia på Sveriges riksdag, även om vi fortsätter att också värna det parlamentariska arbetet.

Jakob, ordföranden i Svenska Kyrkans Unga, betonar i sitt hälsningsanförande samtalet men också behovet att diskutera. Det var hans syster som hade sagt något om det. Jag tror vi behöver både samtala och debattera med varandra. Det här förslaget innebär att vi får gör både och. I samtalet tror jag vi dock är lite bättre på att lyssna på varandra och förhoppningsvis kan fördjupa våra kunskaper. Det är tråkigt att notera den här misstänksamheten som finns mot förslaget. Det är ju till för oss själva för att vi ska bli mer delaktiga. Att fler ska få göra sin röst hörd och att vi blir bättre att lyssna på varandra,

Det finns en liten punkt som har smugit sig in i utskottets punkt 6, som jag är lite kritisk till. Det är att man ska utvärdera efter första mötet. Jag skulle vilja yrka avslag på den. När vi genomför en sådan här förändring tycker jag den ska gälla under hela mandatperioden. Vi måste våga. Förslaget om en särskild arbetsordning, där presidiet ska utvärdera och återkomma och vi ska pröva frågan på nytt, tycker jag är onödig. Låt oss våga göra detta. Självklart kan man utvärdera och göra mötet bättre andra gången, som då inte behöver vara så kopplat till den strategiska planen, men jag tycker vi ska låta presidiet och andra få förtroendet att utforma det här

arbetssättet under hela mandatperioden. Sedan kommer vi naturligtvis att fortsätta ta ställning till arbetsordningen i framtida kyrkomöten.

Jag yrkar alltså avslag på punkt 6 i utskottets förslag och då i princip på det som presidiets skrivelse handlade, att införa de här tematiska mötena.

GUNILLA BLOM:

Ordförande! Som en av reservanterna i detta ärende, reservation 1, vill jag yrka bifall till förslaget att utskottet ska heta Hållbarhetsutskottet. I nästa ärende, som handlar om miljöarbetet, kommer jag att återkomma till varför. Jag har lite mer utlägg där. Tack för ordet.

BERIT BORNECRANTZ DIAS:

Ordförande! Jag vill med hänvisning till reservation 1 föreslå att vi bibehåller presidiets förslag på namn, nämligen Hållbarhetsutskottet. Med dagens förståelse av förvaltarship går associationerna mer till fastighetsförvaltning och ekonomi, varför beteckningen Förvaltarshipsutskottet är vilseledande. I sig ger det inte intrycket att det skulle vara självklart att den miljö- och klimatinriktning som hela Svenska kyrkan och även kyrkomötet bestämt ska inrymmas. Beteckningen Hållbarhetsutskottet ger däremot associationen att det handlar om ta hänsyn till miljö och klimat för ett gott förvaltarship. Därför bör Hållbarhetsutskottet vara benämningen på utskottet.

Förutom till reservation 1 vill jag också ge bifall till motion 2017:81 om 30 ordinarie ledamöter i stället för 15/15. Det förefaller lite mera jämställt och det är alltid positivt.

BERTH LÖNDAHL:

Jag vill tala för särskild mening 2 och därmed yrka på avslag vad gäller tematiska kyrkomöten. Det var lite så där med stor förvåning som jag läste den här utredningen och förslaget om tematiska kyrkomöten. Min association gick till näringslivet, som gör stora sammandragningar av anställda för att ”plantera ost” om det egna varumärkets profil och egentligen bara föra ett utskott uppifrån och ner. Min omedelbara fundering låg nära den Dag hade. Det var detta om hur det kommer att styras och vem som bestämmer mötena och deras innehåll när det ska vara tematiska möten.

Den andra funderingen jag hade var, att det delvis kändes som ett underkännande av ledamöterna i kyrkomötet, eftersom jag tycker man kan förutsätta, att kyrkomötets ledamöter har den kompetensen som innebär, att man inte behöver utbildas i vissa teman eller på det sättet diskutera det. Jag håller med om det Sofija sa, att det finns ett intresse för att fördjupa vissa frågeställningar. Egentligen är då snarare bekymret att det finns en sådan spretande tendens när det gäller motionerna. Det hade varit tydligare och bättre att motionerna på ett bättre sätt hade representerat ett kyrkligt innehåll. Problemet i kyrkomötet har ju inte varit så mycket att det finns bristande bredd i vilka ämnen man tar upp, utan snarare att vi har haft för få dagar. Vi har inte hunnit behandla de motioner som har varit uppe. Som Frimodig kyrkas representant, och för oss som är flitigast att motionera, kan det låta lite märkligt. Samtidigt är det så att Frimodig kyrka motionerar väldigt tydligt i rent kyrkliga ämnen och speglar inte riksdagspolitiska frågeställningar. Vi motionerar kyrkligt.

Utvärdering – alldeles utmärkt att man vill utvärdera. Tänk om man hade velat utvärdera redan från början andra beslut, som till exempel strukturutredningen.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Berth! I utredningen gör vi inte den hopkoppling mellan tematik och utbildning som du nu gör, utan vi ser det som två skilda saker som båda behövs av flera olika skäl. Därför tänker jag, att den hopkoppling som du nu gör i alla fall inte är utredningens avsikt.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Nej, jag såg faktiskt det att det inte gjordes en sådan koppling, men ändå blev det min association: Vad betyder tematiska möten egentligen? Är det inte då så, att de färgas av någonting som kyrkomötets ledamöter behöver fördjupa sig i och därmed också utbildas i? Och vem är det som avgör vilka teman som ska komma upp? I princip skulle det vara bättre att det fanns motion på olika alternativa förslag, så att det är kyrkomötet självt som beslutar vilka teman de ska vara. Men så har jag inte förstått utredningen.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Nu var det så, att vi kanske var lite otydliga just på denna punkt, därför att vi ville ha en väldigt bredd. I den debatt som nu har kommit efter vår utredning – jag råkar veta att Bengt kanske lägger ett förslag i den riktningen – tackar jag verkligen för alla de synpunkter som har inkommit, som kanske också gör det tydligare för oss allihop vad detta kommer att innebära framöver.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Berth, en jämförelse med företagsvärlden är för mig en väldigt främmande bild för Svenska kyrkan. Jag säger inte att du har den kyrkosynen. Jag har den inte. Jag tror att gruppen verkligen inte har någon sådan utgångspunkt, som att något varumärke nu ska triumfera. Det handlar om delaktighet och det är inte något sätt att omyndigförklara alla oss som sitter här. Jag tycker den misstänksamheten är väldigt överdriven. Man kan fundera på vad den beror på. Hur du associerar kan ju inte jag ta ansvar för. Jag skulle önska lite mer tilltro till processerna i mötet här och till presidiet att man kan komma fram till vilken tematik som skulle vara under andra mötet. Tanken med den första tematiken är ju faktiskt att koppla till de mer strategiska frågorna som uttrycks i verksamhetsplanen, så att vi alla får möjlighet att samtala kring det. Jag tycker vi ska våga testa det här ordentligt. Utvärderar gör vi naturligtvis kontinuerligt, men jag tycker, i jämförelse med andra typer av strukturutredningar, att man ska utvärdera det. Det är ju väldigt svårt efter bara ett möte.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

När det gäller näringslivet delar vi absolut uppfattning. Nej, kyrkomötet får definitivt inte vara en spegling av hur näringslivet bygger upp sina varumärken. Ändå var det min association. Du påstår då att detta verkar förefalla misstänksamt från vår sida, men är det inte angeläget att man ställer de frågor som man har associationer kring? Är det inte angeläget att man ändå prövar det ordentligt? Jag tänkte så här: Egentligen är det ganska skönt att inte vara med i ett kyrkomöte som är tematiskt, där vi står utanför beslutsrätten när det gäller vilka teman som kommer upp. Dessutom tycker jag att det begränsar demokratin i framtiden och motionsrätten blir begränsad. Jag menar att den kyrkomötesform som vi har fungerar ganska väl i huvudsak, sånär som på att det finns för stor spridning när det gäller motionerna. De

spretar för mycket. Vi har för kort tid på oss, dagarna blir för sena. Det är den typen av arbetsformer som jag tycker man skulle arbeta mycket mer med.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Det är klart att man måste få pröva frågor och det tycker jag utredningen har gjort. Men ni föreslår ju att avslå ett förslag som syftar till en större delaktighet, där vi också får möjlighet att diskutera strategiska, väsentliga frågor på ett delvis annat sätt. Jag menar att vi kommer att kunna fortsätta skriva motioner och man kan göra det i anslutning till verksamhetskrivelsen. Jag tycker därför att det är lite överdrivet att säga, att det fungerar bra som det gör men det blir lite sent på nätterna. Jag tror vi kan förvänta oss mycket mer att göra tillsammans, om vi bara vågar mjuka upp formerna och inte bara använder riksdagsformen, som jag faktiskt tycker hämmar oss lite.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Det tackar jag för. Nej, vi ska inte vara riksdag. Det håller jag också med om, men däremot ska vi vara beslutande och vi ska ha motionsrätt och det ska vara de dominerande inslagen helt och hållet. På det sättet menar jag att vi ska arbeta.

IRENE OSKARSSON:

Ordförande! Det kliar lite när man hör debatten. Jag måste säga att tematiska kyrkomöten är otroligt välkommet för oss som förhoppningsvis är med ett tag till. Då kan vi gå på djupet, inte minst med den strategiska plan som ska upp varje fyraårscykel, och få lägga vår röst och vår diskussion och vårt samtal i den, förankra den mycket djupare än vad jag i alla fall upplever vad jag har deltagit i under den här mandatperioden. Det kan alltså bli mycket bättre. Jag tror också att det kan bli mycket bättre om alla utskottsledamöter känner att man är i rummet på samma villkor. Alltså har jag yrkat bifall till reservation 2.

Sedan måste jag hålla med kyrkomötets presidiums förste vice ordförande: Utredningar i alla ära, men låt oss pröva saker först. Jag har inte skrivit det, men eftersom talaren kom upp innan jag kom upp här känner jag, att jag mycket väl kan skriva under på det. Låt oss göra en mandatperiod innan vi inför nästa utvärderar vad som är klokskap i arbetssättet.

I det som sägs om att motioner blir så spretiga tycker jag mig höra, att det just därför är tematiken vi efterlyser. Det blir inte mindre demokratiskt. Det blir kanske bättre stringens i de mellanliggande mötena, där vi också sätter fokus på det som är centralt och väsentligt för oss. Låt oss gå in i en ny mandatperiod och pröva detta för att hitta lite nya former, hitta lite öppnare sätt att jobba med frågorna, för att tillsammans få Svenska kyrkan att gå in i nya tider på nya sätt och möta nya utmaningar tillsammans. Tack för ordet.

BENGT KJELLGREN:

Ordförande! Jag föreslår att kyrkomötet i plenum beslutar vilka särskilda ämnen som ska utgöra teman för de tematiska kyrkomötessammanträdena. Förslaget är nu att presidiet ska göra det. Vi hade en lång diskussion om det i arbetsgruppen, där jag också deltog. Vi tyckte att vi för legitimitetens skull skulle ha en diskussion om vilka teman vi ska ha. Man kan ha en diskussion och man kan ha olika åsikter, där det kan finnas olika förslag på teman. Sedan kan man i plenum året innan, som var vårt förslag, fastställa temat för nästa år. Alltså fastställer vi 2018 temat för 2019.

Nu har vi också i vår utredning tagit fram ett förslag som bygger på, att vi ska ha en strategisk planering över lång tid som kyrkostyrelsen arbetar med. Det ska vara ett tema från början. Kyrkomötets presidium var lite vagare i sin skrivning. Man skrev att det skulle kunna vara ett tema. Vi tyckte att det ska vara ett tema och att det skulle återkomma så småningom under de kommande mandatperioderna. Det här var en utgångspunkt i den tematiska delen.

Jag har nu lagt ett yrkande på en förändring där, men i övrigt bifaller jag utskottets förslag och tycker det är väl avvägt när det gäller våra utskott. Vi hade en långdiskussion, där jag tycker att en viktig del är att vi får ett Ekonomiutskott. Detta kan småningom ta hand om den strategiska planen som kommer och som ska förverkligas från år till år i de verksamhetsplaner som ska göras. Sedan om det ska hela Hållbarhetsutskott, om det ska vara förvaltarskapstanken som ska vara bakom eller som vi hade som förslag Framtidsutskott, det överlåter jag åt plenum att bestämma. Jag tycker i alla fall det är bra att vi har ett sådant utskott som kommer fram. Det fanns ett kyrkomöte som vi tittade på i ett annat land som hade ett Framtidsutskott, men de visste inte riktigt vad de skulle göra. Så hoppas jag inte att det blir här, utan att vi vet vad utskotten ska göra. Därför tycker jag att förslaget är bra och att fördelningen av arbetsuppgifter är bra.

Sedan måste jag avsluta med att säga, att det var ett väldigt bra arbete i gruppen. Jag tror, precis som Daniel var inne på och också Sofija har sagt, att detta är något vi ska försöka testa och som Levi sa, att detta ju är ett försök. Det är någonting som vi ska försöka med under nästa mandatperiod och sedan ska det utvärderas. Jag kan hålla med om att utvärderingen ska vara efter den här mandatperioden. Tack för ordet.

Bifall till utskottet samt ett yrkande.

JERRY ADBO:

Jag företräder utskottet. Jag ska inte läsa upp allt som vi har sagt. Det står ju i handlingarna, men jag ska kommentera det som har debatterats här. Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag som helhet.

Varför 8 utskott och varför 15+15 idag? Om utskottet skulle rösta på ett annat sätt i stället för att spegla sammansättningen i kyrkomötet, så tror vi att det öppnar upp för en längre debatt och en längre process här i plenum. Det är roligt med debatt, men vi hinner ju knappt med som det har varit tidigare. Det ska bli intressant att se om vi hinner i morgon. Det är vissa stora frågor och därför krävs det en bra, korrekt och effektiv beredning av samtliga ärenden. Vi tror i utskottet inte, att det skulle bli effektivare beredning av ärenden genom att utöka antalet ledamöter. Vi tycker därför att dagens ordning är bra och bör behållas. Entusiasm och kunskaper som lyftes här kunde öppna upp för fler ledamöter. Det tror jag kan göras direkt i nomineringsgrupperna. Jag tror inte det blir mer effektivt om 30 stycken säger samma sak som 15 personer gör.

Sedan var det frågan där presidiet yrkar avslag på punkt 6. Vi har i utskottet diskuterat fram och tillbaka, haft lite olika infallsvinklar och till en början olika uppfattningar om själva tematiken på kyrkomötet. Visst kan det väl tyckas spännande att testa en sådan nyordning och kanske effektivisera arbetet och göra debatten mer intressant och mer vital än vi har idag genom en viss tematik. Vi menar i utskottet att det här är en så pass stor förändring av kyrkomötets arbetsformer, att det är lite vanskligt att vänta en hel mandatperiod innan vi utvärderar. Låt säga att det kantraras på vägen redan efter det första tematiska kyrkomötet. Därför vill vi

öppna upp för att vi då kan utvärdera och eventuellt revidera. Om vi ser att vi är på rätt väg, fortsätt. Det säger vi också. Möjligheten finns alltid att fortsätta oavsett vad en utvärdering skulle säga. Det är ju kyrkomötet som ska avgöra frågan.

Vi yrkar avslag på presidiets avslagsyrkande, om man får säga så.

Det var sedan frågan om vem som föreslår tematiken, om man ska öppna upp det till en allmän debatt och beslut här i kyrkomötet. Det tror vi inte på. I utredningens förslag står ju nämligen att det är utredningens mening att det är kyrkomötets presidium som ska fatta beslut om tema. Detta bör föregås av samråd med företrädare för samtliga nomineringsgrupper och kyrkostyrelsen. Den ordningen tror jag är den allra bästa. Vi har ju också ett förtroendevalt presidium, som har getts förtroende i att leda och därmed kunna avgöra vilka ärenden som ska upp.

Beträffande Hållbarhetsutskott tyckte vi Förvaltarskapsutskottet skulle vara ett bättre namn på utskottet, som bättre beskriver det ansvar vi kan ta för skapelsens överlevnad och vår kyrkas egendomar. Men i en beskrivning av utskottet kan mycket väl läggas in någon formulering om att vi även ska arbeta hållbart för en hållbar utveckling, självklart.

Bifall till utskottets förslag.

BENGT KJELLGREN (REPLIK):

Repliken handlar om det du sa att presidiet har vårt förtroende och det har de givetvis. Det har inte med det att göra utan mer med legitimiteten för ämnet. Det är bra att ha en diskussion om vilka ämnen vi ska ha. Vi hade uppe ett ämne som kyrkan i Norge hade. Det var ett ämne som var ganska svårt, ”Gud är större”. Där bör man nog ha en liten diskussion om vad det innebär och vad vi ska ta upp. Det är mer ur det perspektivet som vi tog upp den här diskussionen och det var därför jag la mitt yrkande.

JERRY ADBO (REPLIK):

Ordförande! Där har vi nog samma uppfattning. Självklart måste vi hitta ett sätt att komma på vad som ska ingå i tematiken som fastställs. Självklart kan det inte vara ett sådant övergripande tema som Gud är större. Det vet vi alla.

BENGT KJELLGREN (REPLIK):

Fast det var tyvärr just det som hände i Norge. Det var det som kanske var lite olyckligt när man fick en diskussion om både det ena och det andra. Jag tror för legitimitetens skull att det kan vara bra att ha en diskussion i plenum, men det är ju min åsikt. Jag har fullt förtroende för att presidiet kommer fram med ett förslag. Det är den arbetsordning vi ska ha. Då har man diskussionen med grupperna och så vidare, men att det sista beslutet tas i plenum. Sedan finns det ingen möjlighet att säga att det inte var vi som var med och bestämde utan det var någon annan. Då har man ju varit med och fattat beslutet året innan om vilket tema det ska vara. Det är nog bra för legitimiteten, om man tittar på vad som hände i andra länder.

JERRY ADBO (REPLIK):

Jag hör och förstår precis vad du säger, men jag tror inte det blir effektivt. Kyrkomötets presidium har ju den ibland grannliga uppgiften att faktiskt se till att kyrkomötet kan sammanträda så effektivt och demokratiskt som möjligt. Jag tror vi ska låta det här ansvaret fortsatt vila på presidiet. Jag har fullt förtroende för att det

kommer att gå, just med det att överläggningar ska ske med samtliga nomineringsgruppleddare. Där tror jag att vi faktiskt kan komma överens.

MAGNUS EK:

Ordförande! Det är så härligt att vara med i en diskussion där vi pratar om hur vi ska prata med varandra. Jag uppskattar verkligen den kraft, den energi och den vilja som ligger bakom förslaget om tematiska kyrkomöten. Jag uppskattar också diskussionen vi har haft mellan ledamöterna i centergruppen. Därför känns det lite tråkigt, att jag står här uppe för att tala emot tematiska kyrkomöten.

När jag har reflekterat över arbetsformen, över vad den skulle kunna innebära och vad den inte skulle kunna innebära, kan jag inte se att det är en avgörande förbättring av våra arbetsformer eller att vi skulle kunna få ut väsentligt bättre förslag eller beslut härifrån. Jag tror också att det finns vissa risker som har påtalats, dels via motionsrätten och dels med vem det är som bestämmer temat. Får jag gå in i dem vet jag, att utredningen också har kollat på det här, vi har stött och blött saken och vi vill öppna upp för att man ska kunna tala om saker utifrån verksamheten och ekonomin. Man har påtalat, att man aldrig kan ta upp och överpröva beslut om att inte hantera en motion, men jag tror fortfarande det finns en risk för att angelägna motioner inskränks. Här kanske det är så att jag är väl försiktig, men jag har lovat dem som har röstat i kyrkovalet den här gången, att jag ska hålla en otrolig koll på besluten vi har haft från den här mandatperioden för att se, om våra beslut landar rätt eller fel och vi måste ompröva dem. Det där vill jag kunna hålla i.

Vad gäller tematiken tror jag det finns fördelar men att det också finns en uppenbar nackdel. Vi har olika intressen här inne. Vi har olika frågor som vi är mer eller mindre duktiga på. Vi sitter här av olika anledningar. Det är hela grundfunktionen med ett kyrkomöte, att vi här inne har olika typer av kompetens. Vi kan önska att vår egen kompetens eller andras kompetens skulle vara större i vissa frågor, men tillsammans som en enhet och en helhet ska vi kunna vara kompetenta att leda Svenska kyrkan. Jag tror det finns en risk att våra kompetenser faller bort. Som ett exempel har jag sysslat väldigt mycket med att komma på, hur kyrkan förvaltar sina prästlönstillgångar under den här mandatperioden. Jag är otroligt intresserad av hur vi är som markägare och hur vi förvaltar kyrkans skog. Jag tror till exempel, att det skulle ta ganska många år innan den frågan blev föremål för ett tematiskt kyrkomöte, och jag tror inte att alla här inne skulle uppskatta om det blev det.

Vad gör vi då av den här energin? Vad gör vi av viljan att utveckla våra arbetsformer för att faktiskt kunna vara bättre i våra uppdrag? Jag tror som sagt inte att den energin är fel eller felriktad, men jag tror vi ska ta med den in i våra nomineringsgrupper och fundera på hur vi tillsammans jobbar i de formerna, i de konstellationerna, för att tränga ner på djupet, öka vår kunskap och förbättra Svenska kyrkan. Där skulle jag önska att vi la den här energin i stället.

Jag yrkar avslag på punkt 5 i utskottets förslag till beslut. Jag hoppas detta åstadkommer vad jag vill, nämligen att vi inte jobbar med tematiska kyrkomöten. Tack så mycket.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Tack för detta energiska framförande av energin. Jag tänker att vi ska ta med oss en del av den energin, precis som du säger, men jag tänker också att vi ska ta med oss den genom att göra saker som vi skulle kunna jobba med redan nu men som vi inte gör så mycket, till exempel att arbeta ännu mer med kyrkostyrelsens skrivelser. Ett

av våra förslag är ju att Anders Lindbergs skrivelse ska komma tillbaka, alltså den uppföljning som nu är en bilaga till en kyrkostyrelseskrivelse, där vi går igenom de motioner som har gått igenom och hur de behandlas och att det åter igen ska bli en egen skrivelse, just för att vi ska kunna jobba mer med det verktyget. Därför vill jag verkligen uppmuntra er alla att vi oavsett vad det blir framöver ska jobba mer tillsammans med stora övergripande teman. Det hade vi kunnat göra redan nu, men vi har valt att inte göra det. Det är bland annat därför som vårt utredningsförslag ser ut som det gör.

MAGNUS EK (REPLIK):

Om man får vara lite krass, och misstolka mig rätt, är jag inte säker på att vi faktiskt hade ökat energin för alla ledamöter här inne. Jag är inte säker på att det hade ökat deras förändringsvilja. Som sagt är detta en ganska heterogen grupp, även om man inte kan tro det. Vi har ungefär samma hårfärg, hudfärg och ålder i den här salen – inget ont mot några enskilda – men vi har också väldigt olika intressen. Vi har olika anledningar till att vi sitter här och vi har olika styrkor med oss in. Jag måste säga, att jag fortfarande tycker det här förslaget andas en liten ansats till att vi nu faktiskt måste ta och utbilda varandra. Det är den ena saken. Jag vet att det inte är meningen, men jag tycker fortfarande det andas det. Det andra är helt enkelt, att jag inte är säker på att alla här inne hade fått mer energi av att bli satta i ett tematiskt kyrkomöte, som fördjupar en sak och som vet att detta inte är min starka sida att utveckla. Detta gör någon annan bättre i nomineringsgruppen. Det är min oro.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Jag hoppas att du har fel, Magnus, och jag hoppas att vi tar med den där energin in i det nya kyrkomötet, så att vi oavsett vad det blir tar med oss energin och jobbar på, därför att vi älskar kyrkan allihop.

MAGNUS EK (REPLIK):

Jag måste säga att jag inte känner mig så energisk nu, men jag blir smittad av din energi, Sofija, och det tycker jag är bra. Jag står som sagt upp för att jag har reflekterat väl över detta och jag tror inte det här är rätt sätt att gå vidare. Så enkelt är det. Vi kan landa i olika uppfattningar, med jag vill att vi ska säga till och ta en diskussion om det här om det är fler som sitter med de här tankarna och som har samma oro som jag. Jag vet var jag har landat och jag tror helt enkelt att det finns bättre sätt att gå vidare, men jag respekterar att vi tycker olika. Så går vi in med ny energi. Tack så mycket.

BENGT KJELLGREN (REPLIK):

Ordförande! Jag tror du har rätt i att man nog måste reflektera över hur dessa temamöten ska gå till. Jag har varit inne på det förut och jag har landat i motsatt åsikt mot vad du har gjort till slut efter mycket rådbåkande med mig själv. Jag tror ändå att dessa kyrkomöten med tema kan bli bra om man har rätt tema, men det är ju det som är problemet här. Det är det som är det svåra. Där hade jag ju ett inlägg förut om det. Jag tror att till exempel ett tema om kyrkohandboken kunde ha varit någonting under den här mandatperioden. Där tror jag alla kunde vara med och få energi och diskutera. Om den har vi ju inte haft så mycket diskussion här. Vi har haft det i våra grupper men inte här. Nu kommer vi att ha det i morgon, ordförande, men vi har inte haft det hittills.

Däremot har jag varit inne på den strategiska planeringen när jag har diskuterat detta. Jag tror det är viktigt att vi har det på kyrkomötesnivån, att vi lyfter frågorna om Svenska kyrkans framtid här i det högsta beslutande organet.

MAGNUS EK (REPLIK):

Utan att upprepa mig själv kan jag gå in på att svara på hur jag tänker kring precis de här sakerna. Om vi lägger in och säger att vi vill köra tematiska arbetsformer är jag nog oroad över, att vi också kommer att försöka skapa det här behovet. Jag kan inte säga emot att jag tror det hade kunnat vara förtjänstfullt med att ha en fördjupning kring till exempel kyrkohandboken ännu mer än vad vi har. Jag tror det hade varit förtjänstfullt på vissa sätt. Därför tror jag inte att vi helt ska släppa tanken, men jag är inte redo att göra det nu. Jag tror inte vi har landat precis rätt i detta.

Det är en annan bit när vi pratar om strategisk planering. Det som jag tror verkligen skulle vara verksamt är att vi, när vi kommer till ett kyrkomöte, är förberedda för att ta de diskussionerna vi har idag. Jag säger inte att vi inte är det, men jag tror och jag känner med mig själv, att vi kan jobba med att vara ännu mer förberedda, ännu mer inlästa och ha rådråkat detta några gånger, kanske till exempel i nomineringsgrupperna, på ett lite mer djupgående sätt än vad vi gör idag alla gånger. Jag tror det är bättre att vi lägger det där, än att vi kör på tematiken för att lösa det problemet.

NILS GÅRDER:

Ordförande! Jag tycker denna fråga är intressant. Jag vill inte säga att jag har en alldeles bestämd uppfattning, men jag lyssnar på debatten med intresse. Idén med ett tematiskt kyrkomöte är ju alls inget nytt. De äldre kyrkomötena var sådana att de inkallades för ett särskilt ändamål. Jag tycker i princip att den saken är rätt, det vill säga att det i samband med val till kyrkomötet är en stor tillgång, om väljarna har kunskap om vad som är huvudfrågor att behandla under den förestående mandatperioden. Om man vill ha ett genomsyrat demokratiskt inflytande är det ju angeläget, att de teman som ska vara huvudteman under en mandatperiod ska vara bekanta före kyrkovalet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 128.

§ 62 Kyrkomötets miljöarbete

GUNILLA BLOM:

Ordförande! Det är inte vilken vecka som helst, den här veckan. Förutom att det är kyrkomöte är det också kyrkornas globala vecka. Det känner ni väl alla till? Det är den veckan när vi gemensamt med många kristna samfund uppmärksammar globala rättvisefrågor. Vi gör det samtidigt och tillsammans.

Jag står här för att tala för utskottets räkning i detta ärende som vi har handlagt. Det handlar ”bara” om att lägga presidiets skrivelse till handlingarna. Men jag vill i alla fall uppmärksamma de saker som vi har arbetat med i Kyrkorättsutskottet. Vi har med glädje tagit emot redovisningen från presidiet. Det är betydelsefulla steg i absolut rätt riktning. Att redovisningen nu föreslås blir lagd till handlingarna ska tolkas som ett godkännande av de åtgärder som har vidtagits. Däremot ska det inte tolkas som om Kyrkorättsutskottet skulle se detta som en avslutad process. De intentioner som presidiet ger uttryck för måste fullföljas. Hur än kyrkomötet kommer att se ut i framtiden, eventuellt flyttas till en annan konferensanläggning

eller bli kvar i nuvarande, är det viktigt, att de miljömässiga ambitionerna som redovisningen ger uttryck för följer med och realiseras, i förekommande fall på den nya plats som kyrkomötet då kommer att vara förlagt till.

Kyrkorättsutskottet diskuterade också och pekade på ett antal frågor som är angelägna, även om de inte direkt ligger inom ramen för det som presidiet redovisning handlar om. Det är frågor om tillgänglighet liksom att det bland kyrkomötets ledamöter också kan finnas dem som har såväl synliga som osynliga funktionsvariationer. Utskottet menar, att den fortgående analys och handlingsberedskap rörande dessa frågor är väsentlig. Man har alltså tagit en miljödiplomering för hållbara event. Kyrkomötet är alltså i det här sammanhanget ett event. Vilket ansvar har du och jag i det? Jo, hur vi hushållar med resurserna. Vi som har röda band vet, att vi har hushållat med resurser. Vi fick uppdraget när vi fick dem: Det här ska ni ha med er på kyrkomötet. Det är för mig att hushålla med resurserna. Tack för ordet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 129.

§ 63 Arvoden för kyrkligt förtroendevalda

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Vi vill å det starkaste uppmana kyrkomötet att bifalla motion 2017:8. De orden är inte mina utan de är Svenska Kyrkans Ungas och dess förbundsstyrelses. Det läste ni, om ni läste noggrant i Kyrkans tidning i förra veckan. Jag sällar mig till denna önskan om bifall och fortsätter läsa i utdrag så långt jag hinner från deras skrivning: ”Vi vill å det starkaste uppmana kyrkomötet att bifalla motion 2017:8 samt göra om bidragssystemet så att kyrkomötesledamöterna väljer mellan de två former av ekonomisk ersättning som finns idag” ... ”Summan som betalas ut”, skriver Svenska Kyrkans Unga, ”till de bäst betalda ledamöterna efter varje kyrkomöte är anmärkningsvärt stor. Utöver den ekonomiska ersättningen får alla ledamöter ett eget hotellrum på förstklassiga hotell betalt. Varför ska idealiteten ersättas med så höga summor pengar? Vi måste komma tillbaka till grunden för vårt engagemang. Ska engagemanget i kyrkoråd, stiftsfullmäktige och kyrkomöte vara ett extraknäck, eller ska vårt engagemang grundas i att vi tror på en kyrka med Jesus Kristus i centrum? Idealitet är en av grundstenarna i Svenska Kyrkans Unga. Över hela landet finns det förtroendevalda, som på helt ideell basis engagerar sig för organisationen. Lokalavdelningsordföranden, distriktsstyrelse, förbundsstyrelseledamöter, årsmötesombud – ingen av dessa får betalt. Med några få undantag är Svenska Kyrkans Unga en organisation som är helt ideell. Det tror vi på. Den längtan och det driv som finns bakom ett ideellt engagemang är det som ger viljan att förändra. Där tror Svenska Kyrkans Ungas förbundsstyrelse att Svenska kyrkan har mycket att ta efter. Det är i kyrkomötet det måste börja.”

Den här debattartikeln är alltså underskriven av hela Svenska Kyrkans Ungas förbundsstyrelse. Nu tror jag inte att kyrkomötet låter sig påverkas av Svenska Kyrkans Unga, åtminstone inte i den här frågan, men jag tycker ändå att det är notabelt hur ungdomsorganisationer i Svenska kyrkan argumenterar och resonerar.

Bifall till motion 2017:8.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Det känns ju lite tufft efter Bertil Murrays anförande, men ändå. Utskottet hade en ingående diskussion i det här ärendet och utskottets överväganden framgår av utsända handlingar.

För mig återstår därför bara att yrka bifall till utskottets förslag att yrka avslag på motion 2017:8.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag noterar bara att det finns en skillnad i uppfattning mellan det i ålder varande betydligt äldre kyrkomötet och det betydligt yngre Svenska Kyrkans Unga. Man kan fundera vad det betyder för framtiden.

JERRY ADBO:

Ordförande! Vi diskuterade det här ärendet i utskottet. Om man tittar i de förslag som läggs fram i motion 2017:8 som Bertil Murray hänvisar till handlar det om, att vi hittar andra former i stället för ekonomisk ersättning för personer med förtroendeuppdrag. Det är inte helt enkelt att lösa det på det sättet. Jag är mycket för ideellt arbete och är själv volontär förutom att jag också är förtroendevald i min hemförsamling. Tanken är ju inte att vi ska tjäna pengar på att vara engagerade, volontärer och aktiva i Svenska kyrkan. Det är inte poängen. Ett arvode tjänar ju mer som en slags ekonomisk ersättning för den tid som går åt för förtroendevalda, till exempel sätta sig in i frågor, delta på vissa sammanträden men också läsa in sig i material. Det är naturligtvis en del av fritiden som vi förvisso måste offra själva utan att begära någon ersättning för, men en viss ersättning är bra. Här menar ju också Bertil att man kunde ersätta dessa ekonomiska ersättningar med till exempel utbildning, studiebesök, resor och annat, men det är ju en tillgänglighetsfråga. Vilka har möjlighet att delta i den typen av aktiviteter? Det kanske inte är alla som har den möjligheten. Då tänker jag på människors privatsituation, livssituation, familjesituation och så vidare. Därför är det rimligt att hitta en annan typ av kompensation.

Och åter igen, nomineringsgruppen har också ett ansvar för utbildning och kompetensutveckling för att man ska skulle klara uppdraget. Men det är också viktigt att komma ihåg att även icke-kompetenta personer, medlemmar i Svenska kyrkan, har rätt att faktiskt ställa upp och bli förtroendevalda i vår kyrka. Det gäller även alla lekmän. Vi kan inte börja ställa krav på att man ska kunna en massa saker för att vara förtroendevald, utan tillräckliga kunskaper för att klara mitt uppdrag borde räcka.

Jag yrkar bifall till utskottet och därmed avslag på motion 2017:8.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag uppfattar i det sista inlägget som du har här, att det ändå finns en liten öppning i mån av förståelse för att det här kanske är en fråga som inte är slutdebatterad utan som man behöver återkomma till. Man kan påminna sig om, att det inte är så väldigt många år sedan den här förändringen gjordes, där samma ledamot ges rätten både till ersättning för förlorad arbetsinkomst och till arvode. Det är ju inte en helt självklar eller enkel konstruktion som man har. Det är den som kan sticka i ögonen lite grand också.

JERRY ADBO (REPLIK):

Det som du tar upp, Bertil, är en jätteviktig fråga. Vi ska vara medvetna om, att alla deltar vi här på olika villkor. Några av oss är anställda i kyrkan och har därmed inget lönebortfall utan att det kan sägas ligga i uppdraget eller i anställningen att faktiskt finnas här. Andra av oss måste helt enkelt ta ut semester, om vi inte får tjänstledigt, vilket vi inte längre har något lagligt stöd för när man genomför den här typen av

uppdrag. Det har jag fått göra flera gånger, eftersom det ligger i mitt intresse att kunna delta här. Ibland som nu har jag också förlorad arbetsförtjänst. Det är ju inte så att man ska gå med någon större vinst av att vara här, det är inte det jag pratar om, men heller inte med förlust för att kunna utföra uppdraget. Då hamnar vi i en demokratisk fråga. Vilka kan och har möjligheter ekonomiskt att delta i Svenska kyrkans beslutande organ? Det är en viktig fråga.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

I den frågan att man inte ska gå med ekonomisk förlust är vi helt överens. Jag hoppas att den här diskussionen ska kunna fortsätta vid något kommande kyrkomöte inom en inte alltför lång framtid. Jag vet ändå att det ersättningssystem som vi har sticker i ögonen på en del människor, och det är uppenbart att det sticker i ögonen på Svenska Kyrkans Unga. Jag hoppas, att frågan aktualiseras igen.

JERRY ADBO (REPLIK):

Jag tycker alltid att vi ska hålla frågor om demokrati levande i Svenska kyrkan, helt klart. Sedan är ju arvudet inte av den digniteten att vi vill ha ett uppdrag bara för arvudets skull. Det är en ringa ersättning och den är ganska rimlig, skulle jag vilja påstå. Men absolut, jag är för att fortsätta dialogen om demokrati och öppenhet. Tack.

EVELINA JOHANSSON:

Jag är så glad för att inte vara ett dugg orolig för att inte kunna hålla mina tre minuter. Jag bara uppfattade Jerry nyligen som att det antyddes att den som var kyrkligt anställd kunde vara på kyrkomötet i sin tjänst. Så är det kanske för biskoparna, men det är väl inte så för någon annan, att vi får åka hit på arbetstid? Att man måste ta ledigt för sin anställning gäller väl oavsett vilken arbetsgivare vi har, men det i sig innebär ju inte, skulle jag säga, något argument mot att det är konstigt att man dubbelkompenseras. Bara ett litet frågetecken eller, om man så vill, förtydligande kring detta. Tack.

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Jag bedömer att det är en sakfråga som vi knappast kan ta här i debatten. Det är säkert så, att det ser olika ut med pastoratens generositet vad gäller deltagande i kyrkomötet för er som är präster. Jag kan som kyrkomötesordförande säga, att jag när vi har barnaktiviteter hemma gärna sover på Folkets hus golv i sovsäck, och jag är ganska tacksam att jag inte gör det under kyrkomötet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 130.

§ 65 Anmälan och bordläggning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1

SEKRETERARE ANDERS LINDBERG:

Kyrkomötet beslutade tidigare idag att medge Gudstjänstutskottet och Kyrkorättsutskottet att sammanträda kring vissa specificerade rättelser i Gudstjänstutskottets betänkande 2017:1 om kyrkohandboken. Dessa sammanträden har nu ägt rum och det har resulterat i handlingar som vi delade i era fack, om ni inte har hunnit hämta dem. Det är dels ett rättelseblad, som ordentligt redogör för de tre ärenden som redovisades på förmiddagen som underlag för att utskottet skulle få sammanträda.

Dessutom, för att underlätta för er, har betänkandets bilaga 4 skrivits ut på nytt i sin helhet med rättelserna införda. Ni ska då inte förskräckas och tro att gult är nytt. Det är fortfarande samma skillnad som innan mellan kyrkostyrelsens förslag i vänsterpalten och Gudstjänstutskottets förslag i högerspalten, men de rättelser som var påkallade finns införda i detta. Tack.

§ 67 Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.

CONNY TYRBERG:

Ordförande! Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag. Det handlar om hur stort uppdraget ska vara till Svenska kyrkans arvodesnämnd på nationell nivå. Det aktualiserades redan 2014 genom en skrivelse från ledamöterna i Arvodesnämnden med att man anförde, att man gärna tog hand om hela arvodesfrågan på nationell nivå. Detta föranledde inte något utskottsinitiativ vid det tillfället.

Arvodesnämnden återkommer i verksamhetsberättelsen för 2016 i frågan, där man säger, att det begränsade uppdrag som Arvodesnämnden har inte motiverar rådande omfattning och sammansättning för nämnden. Utskottet tog upp den kastade handsken och gjorde en förnyad prövning av frågan. Utskottet har då kommit fram till att föreslå förändringar av uppdraget till Arvodesnämnden på så sätt som Arvodesnämnden faktiskt föreslår genom att tillföra de uppgifter som räknas upp i ersättningsstadgan, förutom ersättning till själva Arvodesnämnden, där kyrkomötets presidium bestämmer i stället. Majoriteten anser med förslaget att det sker en förenkling samtidigt som alla arvodesfrågor handhas av samma organ, så att några inte fastnar på ett ställe och andra i ett annat organ. Det känns väldigt naturligt.

Därför är ett bifall till utskottet en bättre och enklare hantering av arvodesfrågorna för Svenska kyrkan på nationell nivå. Samtidigt föreslås i betänkandet ett förtydligande angående ersättningen till ersättarna.

JERRY ADBO:

Ordförande! Jag skulle vilja yrka avslag på utskottets förslag i punkt 4 till förmån för den reservation som är inlämnad. Det handlar alltså om förändringen i uppdraget för Svenska kyrkans arvodesnämnd. Jag med flera menar, att vi inte ser någon anledning till ett utökat uppdrag och inte heller någon anledning till att ändra på den ersättningsstadga som vi har antagit 2012 och sedan gjort en översyn kring och behandlat i utskottet 2014. Intet nytt har tillkommit. Jag menar också att man, om man anser att man inte har tillräckligt med arbetsuppgifter, i stället bör se över sammansättningen i nämnden och minska antalet ledamöter. Man kan ju bara säga grattis till att det inte finns alltför mycket arbete att göra. Gå då i frid och tjäna Herren. Tack.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Conny har ju på ett bra sätt redovisat vad som har hänt i det här ärendet och det börjar nästan bli underlag för en nyårsrevy, tycker jag. Vad är det som händer här nu, om mot förmodan den reservationen skulle gå igenom som nyss Jerry talade för? Då är vi tillbaka på ruta ett med en arvodesnämnd som har ett uppdrag som de inte vill ha, och enligt vad jag har uppfattat har samtliga ledamöter i nämnden under hand sagt, att de under de förutsättningarna inte vill kandidera. Då har vi ett uppdrag från kyrkomötet som ingen vill fullgöra.

Vi löser detta bäst genom att bifalla utskottets förslag. Men om inte så sker utan reservationen går igenom vill jag yrka, om det går, att Arvodesnämnden läggs ner helt och hållet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 134.

§ 68 Utredning om begravningsväsendet

DAG SANDAHL:

Ordförande! Formellt borde jag skämmas som skriver den här motionen, 2017:41. Reellt skulle jag skämmas om jag inte hade skrivit den. Ärendet har varit uppe under mandatperioden, men jag kan inte lämna kyrkomötet vind för våg i medvetenhet om att här är ett problem som måste lösas. Det är förstås en tidsfråga innan några kommer att säga att Svenska kyrkan inte ska ha ansvar för begravningsväsendet.

1956 tillsattes en kyrkoordningskommitté. Jag tror att förslaget var Bo Giertz. Den kommittén skulle inte arbeta med att skilja kyrka och stat men för att undersöka hur det skulle vara om kyrka och stat skildes åt. Vi måste vara beredda. De arbetade från 1956 till 1964. En dag kom Helge Ljungberg in på domkapitlets expedition i Stockholm och ropade: "Nu har Bosse och jag löst alla problemen." Det var vackert tänkt. Det blev inte riktigt så, men kyrkan låg före staten i funderandet hur vi egentligen ska ha det. Det är detta jag är ute efter nu.

Har vi någon som helst beredskap eller ska det vara möjligt för staten att rama in och plocka till sig fördelar ur det kyrkliga, medan vi bara står och tittar på och undrar vad som nu händer? Det krävs en kyrklig beredskap och att man har tänkt igenom vad som ska hända, om man ändrar huvudmannskapet för begravningsväsendet. Det kan man göra på många olika sätt, men min fråga är vad Svenska kyrkan vill i det läget. Det vore inte fel om man tänkte igenom den saken.

Det är ett mycket enfaldigt förslag: Tillsätt en utredning, börja fundera. Det är inte mer radikalt än vad man tänkte 1956 när man skulle fundera över kyrka/stat. På ett sätt kan jag säga, att jag struntar i hur det går, för jag hinner nog dö innan det här är utrett. Men icke desto mindre, vad det handlar om är till exempel hur vi vill ha det med kyrkogårdarna på landet. Ska vi ha något slags gemensamt vårdande eller ska kommunen ta över? Var tar då folkligheten vägen? Eller struntar folk i hur det går på kyrkogårdarna? Kommer det ett begravningsväsende då man kör direktare och inte håller på med en massa religiöst "mumbo jumbo"? Vi borde veta och vi måste veta vad vi egentligen vill. Jag tror att ni ska rösta för det här och lägga till kyrkostyrelsen.

Jag tycker därför, trots att jag borde skämmas formellt, att jag inte ska skämmas reellt utan säga att jag tillstyrker motion 2017:41. Den är begåvad.

SVEN ESPLUND:

Jag talar för utskottet. Det här ärendet hanteras enligt förenklad motionsbehandling. Det har ju varit uppe tidigare och vi ser inte att något nytt har tillkommit i ärendet som motiverar en behandling idag. Men jag hoppas ändå, Dag, att du kan lämna kyrkomötet i frid och överlåta åt det kommande kyrkomötet att hantera frågan vidare.

Utskottet föreslår alltså avslag på din motion 2017:41.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Sven Esplund är ju gammal pansarofficer, och då minns ju alla generalen Fale Falesson Burman, som har skrivit en ny ordning för hur pansarstrid skulle bedrivas

och hur bataljonen kvickt skulle vara på plats. I Eskelhem 1964 hade bataljonschefen inte riktigt förstått det utan väntade i två timmar. Då kom generalen Fale Faleson Burman och skällde ut den stackars pansarbataljonschefen på ett sådant sätt, att det infördes en särskild instruktion hur tillrättavisning av underlydande ska utdelas i närvaro av underställd personal. Jag påminner om detta, därför att försiktiga pansarofficerare som inte griper in när tillfället är råkar ut för Fale Faleson Burman. Det var en fruktad general. Nu är jag ju snällare, men jag tycker att Sven är fel ute. Kör fram bataljonen och gör det som ska göras.

SVEN ESPLUND (REPLIK):

Jag träffade faktiskt Fale Burman, men i vår mun gick han under namnet Fule Barman.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 131.

§ 69 Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen

ÅKE LÖFSTRAND:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Det gäller motion 2017:158 om revisorer. Inom varje församling är det framför allt kyrkorådet och ytterst kyrkoherden som har ansvar för såväl ekonomi som verksamhet. Till det kommer en yttre granskning. Då ska det alltid finnas en auktoriserad revisor och två förtroendevalda. De ska granska räkenskaper och de ska också granska förvaltning och verksamhet. Ytterst finns också stiftet som har möjlighet att granska varje församling.

Med hänsyn till det yrkar utskottet att motion 2017:158 avslås. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 135.

§ 70 Golv och tak för kyrkoavgiften

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag får börja med att yrka bifall till motion 2017:123. Kyrkoavgiften och frågan om golv och tak har behandlats i ett antal kyrkomöten efter kyrkoordningens tillkomst. Ett antal motionärer har motionerat i frågan. Motionerna har framlagts och diskuterats men alltid avslagits. Kyrkostyrelsen har också behandlat frågan vid ett antal sammanträden genom åren, men där kan noteras att ingen egentlig rapportering i form av en skrivelse till kyrkomötet har avgetts. Just denna motion har skrivits, eftersom vi inom borgerligt alternativ anser att frågan är både aktuell och viktig och att någonting måste göras åt detta med golv och tak för kyrkoavgiften.

Ett skäl kan vara att människor tvingas lämna Svenska kyrkan på grund av att man inte har råd att vara med. Ett annat skäl kan vara omvänt. Människor lämnar Svenska kyrkan, då man ställer sig frågan om det är rimligt med en alltför hög avgift. Nu anser vi, att kyrkostyrelsen åter igen bör aktualisera frågan om golv och tak och göra en genomgripande utredning, som sedan föreläggs kyrkomötet för beslut.

Bifall till motion 2017:123. Tack för ordet.

PETER BERNÖVALL:

Ordförande! Jag talar för utskottet och föreslår avslag på motion 2017:123. Utskottet anser att det är viktigt, att uppbördens ansluter så nära som möjligt till kommunal-skatteberäkningen. Vi tycker inte det finns någon anledning att äventyra den hjälp vi

får från Skatteverket med uppbörden. Visserligen är det ett problem med detta, det är ingen tvekan om det. Vissa har svårt att betala och andra vill inte, därför att de måste betala så mycket.

Frågan när det gäller golv behandlades så sent som 2015. Då var frågan uppe efter en motion som sedan behandlades. Det skrevs i betänkandet 2015:7. Det var ett slags golv man ville ha, ett slags avgiftsbefrielse för ekonomiskt svaga medlemmar. Motionen avslogs, men samtidigt anförde man att det finns möjlighet i församlingarna och pastoraten att återbetala en avgift till personer, som egentligen inte har haft råd att betala.

När det gäller golv och tak har det mycket riktigt, som Mats säger, varit uppe många gånger. Kyrkostyrelsen har analyserat det, men som han också säger har det inte kommit någon skrivelse. Man har muntligt framhållit vad man har kommit fram till. Det är egentligen samma slutsats som utskottet nu framför i sin analys. Mycket gäller det uppgörelsen med staten om uppbörden och att man måste vara ganska så försiktig med att ändra på det.

Alltså avslag på motion 2017:123. Tack.

MATS HAGELIN (REPLIK):

Jag förstår också att uppbörden är viktig och kontakten med staten och att man verkligen värnar om detta. Samtidigt är det så som utskottet här säger, att det alltid har varit vaga skäl till att man inte har gått vidare. Vi tycker nu att det är dags att ta tag i den här frågan ordentligt. Just därför vill vi att det nu görs en utredning, så att vi så småningom får en skrivelse i denna viktiga fråga, som det ändå är och som utskottet också säger. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 136.

§ 71 Folkbildning i utlandsförsamlingarna

ÅKE MARCUSSON:

Ordförande! Jag kommer att yrka bifall till motion 2017:25. Hemma i Hamburg, som här får exemplifiera utlandskyrkans generella problem, har vi en källare som är 60 kvadratmeter stor och vi har ett kafé på ungefär också 60 kvadratmeter. Förra helgen och den kommande helgen kommer vi att slussa drygt 30 000 hamburgbor igenom de här 120 kvadratmetrarna för att delta i och handla på vår julbasar. Om vi översätter pengarna från euro till svenska kronor kommer de att handla för ungefär 1,2 miljoner kronor. Det här är viktiga pengar för oss. Tillsammans med kollekt och tillsammans med gåvor är det allt vi har för att kunna driva den verksamhet som vi gör i Hamburg.

Det är därför vi måste jobba med alternativa ekonomiseringsvägar. De pengarna räcker ändå inte till för den verksamhet vi bedriver. Nu visar utskottet i betänkandet, att de uppmuntrar oss och tycker det är bra att vi söker alternativ, men vi vill ha mindre av uppmuntran och mer av hjälp. Problemet med betänkandet är nämligen, att det föregriper vad en dialog skulle kunna komma fram till om en dialog skapas, där Svenska kyrkan tillsammans med Sensus kontaktar myndigheten Folkbildningsrådet och diskuterar hur vi skulle kunna lösa, att också verksamhet som bedrivs i utlandet skulle jämföras med den folkbildningsverksamhet som drivs i Sverige. Jag tycker att utskottet lite grand dömer ut i förhand. Det är presenterat ett tänkbart svar, som pekar på ett antal problem som kan uppstå. Men om en dialog kommer till stånd kommer man också att försöka hitta lösningar. Går man fast på ett sätt kan man hitta andra sätt för att hitta lösningar. Om man inte ger oss chansen, har vi ingen möjlig-

het att hitta de alternativa vägarna här. Då ska ni veta, att detta är en ganska stor verksamhet.

Om man tittar i betänkandet anger man där, att utlandskyrkorna samlar drygt 116 000 människor i verksamheterna. Man har 95 körer och nästan 2 000 körmedlemmar. Om det kunde rapporteras till studieförbunden skulle det vara viktiga pengar för att kunna få hyra av lokaler, studiecirkelutbildningar, material och så vidare. Låt säga att bara 20 000 av de 116 000 skulle kunna rapporteras som det som i studieförbundsvärlden kallas för unika deltagare – alltså att man under ett år räknar en deltagare bara en gång – kan vi jämföra med vad Sensus gör i hela Sverige, nämligen når ungefär 60 000 personer. Det är alltså en betydande andel som skulle kunna jämföras med vad som görs mellan Sverige och utlandet.

Vi behöver hjälp för att i alla fall få ett försök att hitta vägar, så att verksamheten också i utlandskyrkorna skulle kunna rapporteras. Vi har det kämpigt med att bedriva verksamheten och många av våra lokala styrelser har upplevt de tunga, stora nedskärningarna. Därför blir det så viktigt av symbolvärde att ni på onsdag röstar för motion 2017:25.

MARIE RYDÉN DAVOUST:

Ordförande! Att utlandsförsamlingarna är en viktig del av kyrkans arbete tror jag vi är överens om. Att finansiering av församlingarnas verksamhet, både här i Sverige och inte minst i utlandet, är en utmaning tror jag också vi är överens om. Som Åke var inne på är utlandsförsamlingarna uppfyllda av krav på minskningen av kostnaden de fick för några år sedan. Nu behöver vi tillsammans hitta fler former för finansiering av verksamheten.

Att överleva på basarer är svårt i längden. Även om dagens regelverk kring statsbidrag och folkbildning inte ger Sensus möjlighet att fördela statsbidrag till utlandsförsamlingarna, betyder inte det att vi ska låta bli att bjuda in till en dialog mellan Folkbildningsrådet, Sensus och Svenska kyrkan för att tillsammans kunna se vad som är möjligt inom befintligt regelverk, men att även jobba för en förändring. Studieförbundet Bilda har hittat ett sätt att finansiera verksamheten i Jerusalem inom befintligt regelverk. Nya former av folkbildning, till exempel detta med digitala studiecirkel, banar väg för nytt regelverk. Att vi inte tillsammans med Sensus och Folkbildningsrådet försöker hitta en möjlighet till finansiering av den folkbildningsverksamhet som redan bedrivs i utlandsförsamlingarna är märkligt.

Därför yrkar jag bifall till motion 2017:25, även om formuleringen kanske inte riktigt uppfyller kraven. Tack.

GUN ERIKSSON:

Jag talar för utskottet. Det här är ju ett unikt system som finns i Sverige för folkbildning och det är vi stolta över, men reglerna är skrivna så, att de gäller i Sverige. Detaljerna är Folkbildningsrådets, där Svenska kyrkan är med genom studieförbundet Sensus. I grunden ligger en statlig reglering.

När utskottet behandlade detta, diskuterade vi huruvida man skulle driva igenom ett undantag som gällde endast Svenska kyrkan. Vi drog då efter en diskussion slutsatsen, att en statlig förordning med tillhörande mål och övergripande villkor för folkbildningen inte skulle gå att ändra så att det endast ändrades för Svenska kyrkan. En annan sak är att det inom de här bidragen också ingår bidrag till lokaler som man använder, men då kan man inte ge bidrag till lokaler som man inte vet vem som äger eller som man delar med någon annan. Det finns en massa sådana här byråkratiska

hinder. Utskottet har inte sagt att man inte kan diskutera frågan, men den ligger alltså i en statlig reglering och kan inte lösas av kyrkomötet.

Utskottet föreslår därför avslag på motion 2017:25.

ÅKE MARCUSSON (REPLIK):

Den statliga förordningen fungerar så, att det är en dialog mellan myndigheten Folkbildningsrådet och departementet. Så formar departementet denna handling som sedan går som ett regleringsbrev till Folkbildningsrådet. Den dialogen som de ständigt för innebär att man ständigt gör förändringar. Just i dagarna diskuterar man två förändringar som ska komma inför nästa år, så det kan inte vara något hinder. Det utskottet gör här är precis det att man dömer på förhand i stället för att föra dialogen och se om det kan skapas en möjlighet, så att nya regler skapas och passar oss.

GUN ERIKSSON (REPLIK):

Vi säger inte att det inte skulle gå att göra någonting. Däremot säger vi att svensk lag gäller i Sverige.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 137.

§ 72 Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag tackar först utskottet för en genomgående behandling av ärendet. Det har kommit till genom att jag de senaste fem åren i mitt pastorat haft glädjen att ta emot donationer på närmare fem miljoner kronor till olika ändamål. Att sätta sprätt på de där pengarna är inte alltid enkelt och att få det att kunna användas inom ramen för det regelverk som är. Vi har dock lyckats ganska bra just för vår del, kan jag säga, men jag tänker för andra att vi bör se över det här regelverket. Det är ju inte meningen att donationer ska bli någon sorts sparbanksstiftelse lokalt där man sitter och håller på pengarna, utan de ska användas. Men de ska användas på ett klokt sätt, så att det är givaren.

Jag tänker på Rut Andersson, en kvinna i en av mina församlingar. Hon donerade hela sin kvarlåtenskap till sin kyrka som hon älskade. När jag gick igenom hennes kvarlåtenskap fanns en sådan hög med böcker med urklipp, framför allt med kyrkoherdens inlägg i NLT, Nya Lidköpings-Tidningen, där hon har skrivit ut alla mina andakter, vilket naturligtvis hedrar henne. Men icke desto mindre har hon gjort det utifrån en kärlek till kyrkan. Hon har delat upp det så att pengarna ska användas på lite olika sätt.

Jag tror att vi skulle behöva ha någon typ av hjälp. Nu är det Allmänna arvsfonden som anser att det ska vara ett skäligt tidsspann. Varför? Jo, om vi inte använder pengarna får de dem. Jag tycker att deras uttalande är jäv i det sammanhanget, eftersom det är de själva som då får pengarna. Det är risk att det går så med donationsmedlen. Vi hedrar alltså inte våra församlingsbors yttersta vilja att det ska användas i församlingen. Sedan ska vi använda det klokt. Vi ska se till att det används och vi ska inte ha sparbanksföreningar. Jag tycker vi måste hedra de här människorna, som av kärlek till kyrkan har sagt att de vill ge hela eller del av sin kvarlåtenskap.

En annan man delade ut en bit över två miljoner till hembygdsföreningen, till församlingen och till en kusin till lika fördelning, 2,2 miljoner var. Han var en vanlig arbetare utan familj. Han hade gått på en verkstad och sopat golvet. Sedan var han en fena på att placera pengar och därför blev det så mycket till oss. De pengarna

kunde vi använda till att bygga om en kyrka och vi kommer att fortsätta med sådana projekt.

Jag vill yrka bifall till motion 2017:49. Jag tycker man ska undersöka och man ska se hur man kan förändra detta. Kan man påverka utvecklingen, så att våra församlingsbors yttersta vilja hedras? Tack för ordet.

PETER NORDGREN:

Ordförande! Jag representerar utskottet. Jag vill inte på något vis förringa Rut Anderssons eller någon annans kärlek till kyrkan men vill ändå klargöra några saker. Som en tidigare talare sa är det ju så att svensk lag gäller. Nummer två är att givarens, donatorns, vilja också ska gälla. Mot den bakgrunden har utskottet konstaterat att motion 2017:49 bör avslås. Det är inte nödvändigt att bifalla den.

Det förtjänar ändå att nämnas, att de donerade medlen inte försvinner, därför att man bokför dem på en annan rad i redovisningen. Jag hade hoppats kunna visa den här bilden, men tekniken medger inte detta, eller gör den det? Där kom den. Den här finns som en hjälp till församlingarna och är utgiven av kyrkokansliet. Man kan här se mycket enkelt, om det finns ett villkor som givaren har sagt eller om det är utan villkor. Ni förstår precis hur man ska läsa den, eller hur?

Det är så att medlen finns kvar. De bara bokförs på ett sådant sätt, att det klart och tydligt för alla som ska läsa det här är i överensstämmelse med de bokföringsregler som är antagna. Det är en styrka för ett nytt kyrkoråd respektive en ny kamrer som kommer till en församling att han känner igen hur det redovisas, att det inte är någon egen patenterad teknik utan att man ser var pengarna finns. Om en donator har sagt att det ska användas under de kommande tio åren för kyrkans renovering, finns pengarna kvar för kyrkan, bara det att man redovisar på ett annat ställe. De regler som finns stämmer väl överens med Rut Anderssons och andras vilja. Pengarna är inte försvunna till Arvsfonden, utan de finns kvar hos respektive kyrka att användas på ett sätt som är lätt att följa.

Därför föreslår vi att kyrkomötet avslår motion 2017:49. Tack.

LEIF NORDLANDER (REPLIK):

Ordförande! Varför sägs det då på kurserna för våra kyrkokamrerer att om pengarna inte används de ska återgå till dödsboet för annan fördelning? Det är i så fall felaktig information som min ekonomichef har fått. Då är det någonting som är galet och måste rättas till, så att det blir en klarhet på de här punkterna och så att det inte råder några missförstånd här. Tack.

PETER NORDGREN (REPLIK):

Jag tror att den pedagogiska skriften som ni såg alldeles nyss kommer att distribueras till alla församlingar och alla kamrerer. Där kan man lätt följa detta och då ska inte någon oklarhet råda. Jag hoppas att den kommer att distribueras. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 138.

§ 73 Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling

ANDERS BRUNNSTEDT:

Jag talar på utskottets vägnar och yrkar bifall till utskottets förslag. Detta gäller motion 2017:89. Motionären förslår att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utreda

möjligheterna för en nationell fond eller utvecklat clearingsystem för att ekonomi och administration inte ska vara ett hinder för val av präst.

Motioner med anknytning till frågan har behandlats av kyrkomötet vid ett antal tillfällen. 2010 beslutade kyrkomötet, att det inom clearingsystemet skulle vara möjligt att ersätta annan präst än hemförsamlingens eller förrättningsförsamlingens samt att en präst inte får ta emot ersättning för kyrklig handling annat än av en församling inom svenska kyrkan. 2011 behandlade kyrkomötet sex motioner om clearingsystemet. Det rörde bland annat risken att medlemmar inte skulle kunna välja viss präst för att förrättningsförsamlingen var ovillig att förordna en särskild präst. I utskottsbehandlingen föreslogs att motionerna skulle avslås och det blev också kyrkomötets beslut. Kyrkomötet beslutade dock att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utvärdera ersättningen för kyrkliga handlingar. Frågan utvärderades under 2012 och utvärderingen gav inte stöd för några genomgripande förändringar. 2012 inkom en motion om möjligheten för enskilda att välja präst vid kyrkliga handlingar. Motionen avslogs av kyrkomötet med hänvisning till att clearingfrågan var en del av den utredning om utjämningsystemet som skulle läggas fram 2016. 2016 behandlades en motion angående möjlighet att välja egen präst vid kyrkliga handlingar. Kyrkomötet beslutade att avslå motionen och att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en breddad utvärdering av nuvarande regelverk kring arvode för och clearing av kyrkliga handlingar.

Utskottet menar att motion 2017:89 ligger mycket nära den som behandlades 2016, där frågorna kommer att utredas under hösten 2017 och våren 2018 med avrapportering i kyrkomötet 2018 eller 2019. Utskottet föreslår med hänvisning till det pågående utredningsarbetet att motion 2017:89 avslås.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

JAN-ÅKE ISAKSSON:

Ordförande! Jag vill härmed yrka bifall till motion 2017:89. Efter cirka tusen år trodde jag faktiskt, att det inte fanns några hinder kvar för en präst att utöva sitt ämbete här i kyrkan. Jag förstår inte varför problematiken med ett ekonomiskt ersättersystem inte fungerar mellan församlingar. Egentligen är jag mest oförstående till ett beslut som har utvecklat det hela till den verklighet som är idag. Motionen lyfter fram förslag till en utredning som startade för ett år sedan. Tyvärr ser det ut att ta flera år, innan utredningen kommer med en avrapportering.

I och med att motionen än en gång lyfter upp komplexiteten och samtidigt medskickar förslag till utredningen är det uppseendeväckande att avfärda densamma. Detta gör, att man faktiskt inte tar denna utredning riktigt på allvar. Problemet ska lösas snarast för att medlemmarna ska känna sig välkomna till Svenska kyrkan utan att känna skuld till att önskad präst inte ersätts. Inte heller ska svarta pengar betalas vid dessa minnesvärda ceremonier som Svenska kyrkan bedriver för sina medlemmar och som medlemmar gärna betalar bara för att få den präst de önskar.

Ni förstår vad som är på gång. Det är bäst att bifalla motion 2017:89 för att det ska hända något.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 140.

§ 74 Regelverk för bidrag till kyrkor

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag beklagar att jag använder det gamla begreppet kyrkobyggnadsbidrag när det numera heter kyrkounderhållsbidrag. Det begreppet gäller året ut och från den första januari 2018 heter det kyrkounderhållsbidrag.

Jag kan ta ett exempel. Vi har precis slutfört arbetet på Södra Kedums kyrka i mitt pastorat och på söndag kommer biskop Åke att återöppna och återinviga den, ett exempel på ett projekt som har fått välvillig behandling och stöd för att kunna genomföras i Skara stift. Vi är otroligt glada över det resultat som har blivit att vi kan utveckla en kyrkobyggnad. Vi har många kyrkobyggnader som vi under överskådlig tid inte kommer att kunna göra någonting åt. De kommer att finnas där. Låt oss i stället göra dem så att de blir användbara.

Under förra sessionen på kyrkomötet var det några stiftsantikvarier i Lunds stift som skrev en lång insändare i Kyrkans tidning, där man, precis på samma sätt som jag skriver här i min motion, kritiserar att kyrkan själv begränsar användandet av sina egna pengar och sätter ett nytt regelverk, som förhindrar en utveckling av våra kyrkobyggnader och användandet av dem. Jag kan inte se det rimliga i att vi liksom ska minska möjligheterna när vi är i en sådan situation som vi är. I det här fallet kommer vi att kunna sälja av ett församlingshem som vi då inte behöver längre och få använda kyrkan på ett tydligare och mer effektivt sätt. Den står inte bara där för möjligen ett par timmar i veckan. Handen på hjärtat, om vi tittar runt utöver vårt land används de flesta kyrkorna max två timmar per vecka och då har jag räknat högt. Det är verkligheten. Här har vi fantastiska byggnader, här har vi dem som kan utvecklas. Låt oss använda dem.

Därför yrkar jag bifall till min motion 2017:52 och också att vi kan titta över hela regelverket för detta. Beklagat som sagt, att jag använt begreppet kyrkobyggnadsbidrag när det nya heter kyrkounderhållsbidrag. Det är det som gäller nu som är kyrkobyggnadsbidrag. Tack för ordet.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:107 gällande kyrkounderhållsbidrag. Beslutet om kyrkounderhållsbidraget försämrar Svenska kyrkans och stiftens möjligheter att ta sitt ansvar för att bevara, använda och utveckla det kyrkliga kulturarvet. Kyrkounderhållsbidraget, som det nu är beslutat, kan exempelvis inte användas för tillgänglighetsåtgärder i kyrkorna, inte heller för ändringar som motiveras av liturgin eller verksamhetens behov, till exempel omgestaltning av orglar eller skapande av barnhörnor. Kyrkounderhållsbidraget kan heller inte användas för ofta nödvändiga renoverings- och ombyggnadsarbeten i samband med borttagning av bänkar längst fram i kyrkorummet för att skapa ett mer funktionellt kyrkorum för gudstjänstfirare.

Jag anser också, att ordningen med kyrkounderhållsbidraget går emot den överenskommelse som kyrkan träffade med staten år 2000. Där framgår det nämligen klart, att Svenska kyrkan, mot att erhålla kyrkoantikvarisk ersättning, också ska se till att hålla alla kyrkor tillgängliga och öppna. Kyrkobyggnadsbidraget, som Leif pratar om och som upphör i och med årsskiftet, var också en viktig del av förutsättningarna för överenskommelsen med staten. Att nu avskaffa kyrkobyggnadsbidraget och begränsa det nya kyrkounderhållsbidraget till samma ändamål som kyrkoantikvarisk ersättning är därmed oförenligt med det riksdagsbeslut som ligger till grund för överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan.

Genom den nu gällande ordningen skickar Svenska kyrkan den olyckliga signalen till staten, att vi endast vill bevara och inte använda eller utveckla det kyrkliga kulturarvet som en resurs för både samhälle och kyrka. Ordningen strider därför mot andemeningen och texten i regeringens kulturarvsproposition, som ligger till grund för den statliga kulturarvspolitiken. Ordningen försvårar även diskussioner om en framtida KAE-användning vid regeringens kontrollstation för den kyrkoantikvariska ersättningen 2019. Ordningen kring kyrkounderhållsbidraget är bristfälligt underbyggd och inte tillräckligt avvägd. Den tar ingen hänsyn till kulturarvsfrågor och kulturmiljöpolitik, där Svenska kyrkan har ett viktigt uppdrag och bör ta ett stort ansvar. Beslutet bör därför omprövas, så att kyrkounderhållsbidraget också kan användas för åtgärder som syftar till bevarande, användning och utveckling av kyrkliga kulturminnen, detta för att såväl överenskommelsen med staten som den demokratiskt beslutade kulturarvspolitiken kan uppfyllas.

Därför än en gång, ordförande, yrkar jag bifall till motion 2017:107. Tack för ordet.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande! Jag ska också ta upp ärendet som vi har hört om från två talare, men jag ska börja med att yrka bifall till min motion 2017:33 och också till Leif Nordlanders motion 2017:52. Det skulle kunna vara Mats Hagelins motion också, för det är ungefär samma saker.

Om vi tittar på motion 2017:33 handlar den just om de KAE-pengar som vi får. Vi har två år på oss att få använda dem och jag skulle vilja öka det till tre år. Jag la en motion om det 2015. Då säger utskottet att det inte har hänt något nytt och avslår därför motionen. Det ju just det som är problemet. Det har inte hänt någonting. År efter år och även före 2015 får församlingar och pastorat begära förlängd tid för sina KAE-bidrag, därför att man inte hinner bli klar. Det gäller ungefär mellan 60 och 80 miljoner som man går in och begär förlängd tid för. Man har inte hunnit. Man vågar inte börja förrän man vet att man har pengarna hemma. Då är två år ganska kort tid. Att begära förlängd tid orsakar arbete på alla nivåer. Det skapar oro, för man vet inte riktigt om man får pengarna. Det är vårt egna regelverk det handlar om och jag tycker man borde utreda möjligheten att förlänga det till tre år.

Bifall till motion 2017:33.

I samma betänkande finns motionerna 2017:52 och 2017:107 som vi har hört om, om det nya kyrkounderhållsbidraget. Nu har en del sagts, men i utredningen *Gemensamt ansvar* som vi antog i fjol bytte inte bara kyrkobyggnadsbidraget namn till kyrkounderhållsbidraget utan det höjdes också från 50 till 100 miljoner. Det antog vi på senaste kyrkomötet, men i maj i år kom delen om just kyrkounderhållsbidraget upp i kyrkostyrelsen och förslag om, att det nya kyrkounderhållsbidraget endast fick användas som komplettering till KAE. Det är inget som hindrar att man använder det som komplettering till KAE, men att göra det omöjligt för pastorat och församlingar att söka medel som vi nu har hört är djupt olyckligt.

Därför yrkar jag bifall också till motion 2017:52. Jag har ju skrivit motion 2017:33 men det kunde lika gärna vara 2017:107. Jag vill att vi tittar på det här igen. Det kan inte vara meningen att vi ska ha det på det sättet. Tack.

SAMUEL LILJA:

Ordförande! Jag talar för utskottet och föreslår att kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag i sin helhet. Utskottet har i detta betänkande behandlat tre motioner

som rör regelverk för bidrag till kyrkobyggnader. I motion 2017:52 punkt 1 och i motion 2017:107 föreslår man, att kyrkostyrelsen får i uppdrag att vidga användningsområdet för det nya kyrkunderhållsbidraget som startar 2018, detta så att kyrkunderhållsbidraget kan användas mer expansivt och inte bara till kyrkobyggnader. Enligt nya bestämmelser i kyrkoordningen om kyrkunderhållsbidraget ser utskottet ingen möjlighet att biträda något förslag om att använda bidraget till annat än att underhålla kyrkobyggnader. Det är naturligtvis angeläget, att det finns medel inom svenska kyrkan för underhåll av församlingens kyrkobyggnader och för dess utveckling. Det är därför bra att kyrkostyrelsen har för avsikt att årligen följa upp kyrkunderhållsbidraget och hur det har fördelats. I motion 2017:52 punkt 2 ser utskottet att motionärens förslag redan idag tillgodoses. Det bör också nämnas att kyrkunderhållsbidraget helt finansieras av kyrkans egna medel och endast får användas till kyrkobyggnader.

Bifall till utskottet.

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Vist är det bra med pengar från ovan, pengar som kan användas för vårt lands kyrkobyggnader. Kyrkunderhållsbidrag med årliga miljonbidrag är mycket välkomna, men byggnaderna ska inte bara bevaras utan de ska också kunna fyllas med innehåll. De ska vara ändamålsenliga, de ska kunna användas. De ska kunna välkomna människor i olika åldrar, även de med funktionsnedsättningar, välkomna till gudstjänster, konserter och annan verksamhet. Det kan vara en toalett i kyrkan i stället för den som nu finns 400 meter bort i vaktmästeribyggnaden eller en köksinredning som ger möjlighet till kyrkkaffe efter gudstjänsten, eftersom församlingshemmet är sålt. Det kan vara en barnhörna som kan användas till söndagsskola under en högmässogudstjänst eller en högmässa när prästen predikar. Det är viktigare än att det ska finnas medel till att restaurera några träfigurer på en predikstol. KBB, kyrkobyggnadsbidraget, var bra. Det gav utrymme för åtgärder som syftade framåt. KUB kan förändras i rätt riktning redan nu. Vi behöver inte vänta till 2023.

Bifall till Mats Hagelins motion 2017:107. Så vill jag också instämma i den argumentering som kom från Ulla Rickardsson när det gäller motion 2017:33, alltså att man kan få lite mera tid på sig att disponera den kyrkoantikvariska ersättningen. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 139.

§ 75 Från konflikt till gemenskap

SOFIA SÄRDQUIST:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:11, där jag är motionär. Det handlar om hur vi kan ta vara på energin och kraften ifrån Lund. Det har redan gått ett år nu efter överenskommelsen om fem ekumeniska imperativ som plattform för ett fördjupat ekumeniskt samarbete mellan lutherska kyrkor och den romersk katolska. Vårt reformationsjubileum har fått präglas av glädjen över den här överenskommelsen och förhoppningarna om ett stärkt gemensamt arbete framåt tillsammans i hoppet. Motionen vill ge ett uppdrag till kyrkostyrelsen att implementera och konkretisera denna överenskommelse i hela Svenska kyrkan. Utskottet menar att det redan görs tillräckligt, men jag vill ha mer. Jag vill att de här fem ekumeniska imperativen ska bli verklighet i hela trossamfundet, att de bli kända och ligga som grund för ökad samverkan mellan kyrkorna.

På nationell nivå fortsätter naturligtvis det ekumeniska och teologiska samtalet. Det är jag helt trygg med och motionerar heller inte om. Men precis som utskottet skriver i sina överväganden måste receptionsprocessen primärt ske på pastoral nivå i stift och församlingar. Det är därför jag vill yrka bifall till motionen. Jag vill ge kyrkostyrelsen ett sådant uppdrag för att främja den processen, att konkretisera och implementera. Min invändning till utskottets betänkande är helt enkelt, att jag tror det är nödvändigt att nationell nivå tar ett större ansvar för receptionsprocessen och avsätter medel för den genom konkret främjande, alltså genom att ordna konferenser, seminarier, överläggningar, studiearbete, den typen av aktiviteter för att verka för att imperativen levandegörs i hela trossamfundet. Jag tror att vi kan tjäna mycket på att träna oss att se de starka sidorna hos våra trossyskon och jag tror att det kan smitta av sig även på andra ekumeniska kontakter inom trossamfundet.

Att den här receptionsprocessen sker på pastoral nivå hindrar inte, att nationell nivå är involverad och främjar arbetet. Det är ju dess uppgift. Jag tänker att om Svenska kyrkan på nationell nivå inte tar ett övergripande ansvar för att imperativen implementeras på alla nivåer genom att synliggöra storheten i överenskommelsen och inspirera och främja i stift och församlingar, så är jag rädd att vi missar möjligheten att sprida kraften från mötet i Lund.

Därför vill jag yrka bifall till motion 2017:11. Tack.

TOMAS JANSSON:

Jag yrkar också bifall till motion 2017:11. För ett år sedan ägde en mycket stor händelse rum. Den ekumeniska träff som ägde rum i Lund och där detta dokument med de fem ekumeniska imperativen skrevs under av påve Franciskus och av Lutherska världsförbundets ordförande Munib Younan markerar slutet på en 500 år lång tid av splittring mellan lutheraner och katoliker. Vi har inte byggt ihop klyftan än. Det finns fortfarande bekymmer och besvär på vår väg, men tillsammans har kyrkorna uttalat en förenad önskan om att vår väg framåt är tillsammans. Vi ska sträva efter att hitta vägar, då vi som systerkyrkor kan komma varandra närmare och arbeta gemensamt för Kristi rike.

Detta är ingen liten händelse i historiskt ekumeniskt perspektiv. Det handlar inte om att lägga en rapport till handlingarna, utan det handlar om utstakandet av en väg framåt. Vi behöver Svenska kyrkans insatser på nationell nivå för att leda oss på den vägen i vår kyrka. Som utskottet uttrycker så sker saker och det är jättebra, men anledningen till motionen är, att här behövs ett väldigt tydligt mandat från kyrkomötet till kyrkostyrelsen, att detta är en prioriterad fråga. Det här är någonting att ägna kraft och entusiasm åt under åren som kommer.

Därför är det bra om kyrkomötet skulle säga ja till motion 2017:11. Tack.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Jag har tillsammans med Leif Nordlander skrivit motion 2017:62. Nu är ju klämmarna i den motionen väldigt snarlika den i motion 2017:11. Jag tänker därför föreslå, om det nu är möjligt, att jag avstår från klämman i min motion och instämmer i klämman i motion 2017:11. Är detta möjligt? Det kanske också underlättar livet för presidiet.

Händelsen den 31 oktober 2016 i Lund är som Tomas sa mycket stor. Undertecknandet av dokumentet och de fem ekumeniska imperativen är ju ändå i någon mening, ska vi säga, bindande också för Svenska kyrkan, därför att vi är en del av Lutherska världsförbundet. Det är liksom inte bara ett uttalande som många andra,

utan detta har en alldeles särskild dignitet. Då kan jag tycka att det utskottet säger faller lite platt till marken. Jag har skrivit i kanten vid utskottets överväganden: "Lite mera entusiasm, tack. En hälsning till Ekumenikutskottet." Jag skulle önska att kyrkostyrelsen, när nu kyrkomötet skickar detta vidare dit, tar med sig detta, så att man i alla sina beslut och tänkanden har någonting som man skulle kunna kalla för ekumenikkonsekvensanalys. Det ska då finnas med i beslut och i diskussioner och i olika sammanhang. Det är alldeles nödvändigt att det blir på det viset. I och för sig gäller detta inte bara mellan Svenska kyrkan och den romersk-katolska kyrkan. Det gäller också övriga samfund och kyrkor i landet. Vi är ju redan nu i en situation, där vi så långt det nu är möjligt behöver stå vid varandras sida och arbeta tillsammans framåt.

Alltså bifall till motion 2017:11. Tack.

DANIEL TISELL:

Ordförande! Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag. Det är klart att vi är entusiastiska i utskottet kring det som skedde i Lund och det som handlar om de ekumeniska imperativen. Det finns alltid motioner som man skulle vilja bifalla och det är svårt att avslå dem. Men då har man det andra problemet att man slår in öppna dörrar, för det arbetas för de här sakerna med entusiasm från kyrkokansliet. Det kan alltid göras mer. Det är ju det som uttrycks i verksamhetsskrivelsen och dess prioriteringar. Man borde egentligen gå in och se där. Ska det tillföras mer resurser eller ska man bara lägga på?

Man kan jobba på olika sätt på olika nivåer i församlingar och stift. Det förekommer stift som har tagit tag i den här frågan. I kyrkokansliet kommer man att göra ett studiematerial, som kommer att bli ett lämpligt verktyg för precis det som ni beskriver eller som vi alla längtar efter. Nyligen har samtalsdagar med katolska kyrkan ägt rum. Detta kommer att fortsätta som ett komplement till de officiella dialogerna, där man kommer att försöka lägga dem lite mer regionalt årligen som ett sätt att sprida ut det. Jag vill påstå att det inte är det att vi i utskottet inte ska vara entusiastiska. Det förekommer och sker redan sådant arbete idag. Därför tycker vi att vi kan avslå motionerna 2017:11 och 2017:62 men självklart bejaka intentionerna, viljan och entusiasmen i detta. Tack.

Bifall till utskottet.

BISKOP ÅKE BONNIER:

Ordförande! Jag är otroligt glad över att utskottet är entusiastiskt, men jag menar att kyrkomötet borde vara entusiastiskt i sin helhet. Därför yrkar jag bifall till Sofia Särduquists motion 2017:11. Jag har just återkommit från ett ekumeniskt biskopsmöte i Polen, där biskopar från många kyrkofamiljer och länder var samlade till gemensamt delande under rubriken *Together we confess, together we go forth*. Lundmötet talades det mycket om som oerhört betydelsefullt. De fem imperativen citerades gång efter annan. Jag menar, att det är viktigt att kyrkomötet gör en markering. Sedan är allt det som beskrivs här om vad som är på gång alldeles utmärkt, men detta blir också en markering av att det här vill vi, det här står vi bakom, det här är ett oerhört viktigt dokument.

Åter igen vill jag säga, att jag yrkar bifall till motion 2017:11 i god och viktig ekumenisk anda.

KRISTINA BACKE:

Ordförande! Jag vill också stödja motion 2017:11. Jag tycker mötet som skedde i Lund förra året med vänskapen mellan våra båda kristna rörelser, katolikerna och vi protestanter, var en sådan viktig sak som vi har väntat på i så många år att det skulle ske, att jag i allra högsta grad tycker det här var välkommet och att man ska bifalla motionen. 1989 fick vi en liten glimt av dåvarande påven Johannes Paulus här i vårt land och redan då var det väl många av oss, som tycker att kristenheten ska vara enad, som hoppades på någonting gott utav detta. Det fick vi sannerligen uppleva på plats förra året i Lund. Även det här året i Lunds domkyrka den 31 oktober firades detta på ett alldeles förträffligt sätt med en ekumenisk gudstjänst med biskop Johan i Lund och med Anders Piltz från den katolska kyrkan. Vi kan bara understryka, att detta kan få fortsätta.

Bifall till motion 2017:11. Tack för ordet.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Ordförande! Det här är ju en väldigt olustig situation. Jag har inget emot detta. Ekumenikutskottet tycker jag är fantastiskt och menar att vi självklart ska arbeta med den här receptionsprocessen kring det som sker. Sedan har vi inte uppfattat att det skulle vara föremål för något ställningstagande från kyrkomötets sida kring det som skedde. Det har ju vi redan anammat. Vi har redan skrivit på det. Det är självklart att vi arbetar med det på olika nivåer. Till och med i Skara stift ska man göra jättemycket med det, förstår jag. Här är ingen motsättning mellan utskottet och era intentioner och vittnesbörd. Jag vill bara understryka detta.

KRISTINA BACKE (REPLIK):

Då vill jag bara säga när det gäller det Daniel sa, att det är väldigt bra med alla skrivelser som sker, men någonting måste ju också hända i praktiken. Det är bra att det händer mycket här i Uppsala, men det här förbundet som nu har slutits ska också genomsyra våra församlingar, så att man förstår vad det här stora som skedde förra året innebär. Tack för ordet.

BERTH LÖNDAHL:

Jag gläds över att höra vad du säger, Daniel, men jag kan just därför inte förstå ditt nej. Varför är det så att man avslår någonting som du så gärna vill? Du behöver inte replikera ännu, utan det är bra att du är startberedd. Ett stort tack till biskop Åke för inlägget. Detta du säger, att också kyrkomötet måste bejaka det som skedde, är så viktigt. När biskop Anders Arborelius höll sitt hälsningsanförande på kyrkomötets öppnande, tog han de tre *sola*-begreppen, *allena*-begreppen, som utgångspunkt. Det var som att räkna ut en hand till Svenska kyrkan. Ta den här handen och lyssna till vad han egentligen sa i hälsningsanförandet: ”Tron allena, nåden allena, Kristus allena.” Så lyfte han fram handen och sa: ”Det här kan vi fortsätta att arbeta med, för här finns någonting där vi kan mötas.” Så gav han liksom ett katolskt perspektiv på det här. Hans hälsningsanförande har nästan inte alls noterats i något annat sammanhang, men om man läser Svensk pastoraltidskrift, denna alldeles utmärkta teologiska tidskrift, SPT, publicerades hans anförande där. Jag tycker man ska gå tillbaka och titta på vad han sa. Detta var en utsträckt hand.

Det är en ordentlig komplikation om det är så, att kyrkomötet väljer att avslå den här motionen. Jag tillstyrker verkligen motion 2017:11.

DANIEL TISELL (REPLIK):

Nu får vi vara lite noggranna med vad vi sysslar med här. Kan kyrkomötet så att säga besluta sig för att inte godkänna underskrivandet av uppmaningarna? Det är ju inte det som vi diskuterar nu. Det vi diskuterar är hur vi ska inspirera församlingar att genomföra dessa saker som vi redan har tagit ställning till och skrivit under. Då menar jag att det är det som många medarbetare på kyrkokansliet jobbar med. Det görs redan idag. Man kunde möjligtvis anse motionen besvarad, men det blir lite konstigt för mig att säga, att vi måste bifalla motionen annars gäller inte detta. Det får ni upplysa mig om. Så har vi inte uppfattat det i utskottet.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Det handlar ju om att implementera det som har sagts i Svenska kyrkans församlingar. Det menar jag att man absolut inte bör avslå. Därför blir det ett motsägelsefullt besked som man ger. Då kan man ju mer konstatera, att det som har skett och sker av det arbetet och det som egentligen sägs i de här texterna mycket mer är den fortsatta gemensamma dialogen. Men här handlar det om att implementera i Svenska kyrkans sammanhang ner på lokal nivå. Det tycker jag är viktigt i den här motionen 2017:11.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 141.

§ 76 Nå de onådda

GUSTAF BENGTSSON:

Ordförande! När Svenska kyrkans mission en gång grundades var det just för att nå de onådda. Är det då inte lite märkligt, att vi idag har en situation där det i Svenska kyrkans internationella arbete helt saknas missionsområdet att nå de onådda, att nå onådda folkslag, regioner och länder i världen med det befriande, glada budskapet om frälsning från synd och död genom Jesus Kristus. Många jag träffat har suckat över avsaknaden och själv saknar jag det varje gång vi ska välja ut ett missionsprojekt att satsa lite extra på ur Svenska kyrkans projektkatalog där hemma i samband med kollekterna.

Nu tar jag chansen att göra något åt det här via motionsvägen och försöka påbörja en reformation och återgå till den rätta ordningen på just det här området i alla fall. Jag vet att man i utskottet diskuterat min motion 2017:12 noggrant, men jag vill ändå hävda att man i sitt svar skjuter lite vid sidan om målet. Jag har inte motionerat om att ändra vårt arbete bland de folk och i de regioner där vi har systerkyrkor. Min motion rör de folk och de platser där ingen kyrka ännu finns. Jag håller med om att mission och diakoni i områden där vi har systerkyrkor måste samordnas med kyrkan i fråga och underställas den kyrkans ordning. Men denna goda ordning tror jag aldrig var tänkt att förbjuda mission till regioner där kyrkor inte finns. Ätminstone jag är ytterst tacksam mot de tyskar och engelsmän som för tusen år sedan lämnade tryggheten hemma och reste till Sverige för att berätta om Jesus. De såg att vi också behövde höra om honom och få chans att få ta emot evangeliet, trots – eller kanske på grund av – att det ännu då inte fanns någon systerkyrka i Sverige som kunde missionera för oss. Så kunde den svenska kyrkan växa fram här och så har vi också fått ett ansvar att bära evangeliet vidare till de regioner, länder, språk och folk som ännu inte blivit nådda, precis som vi i början av 1800- och 1900-talet gjorde i Östafrika och som innebär att vi nu idag har härliga systerkyrkor att samarbeta med där. Ett arbete för att nå de onådda behöver inte

börja stort men det behöver påbörjas. Jag är övertygad att det skulle vinna gensvar ute i församlingarna. Ett arbete med att nå de onådda handlar inte om att sprida vår kultur eller våra värderingar i stort. Det handlar om att berätta om Jesus, så att människor kan svara på tilltal ifrån honom utifrån sin egen kultur och tradition.

Jag vill citera Paulus i Romarbrevet 10 kap, vers 9–15: ”Ty om du med din mun bekänner att Jesus är herre, och i ditt hjärta tror att Gud har uppväckt honom från de döda, skall du bli räddad. Hjärtats tro leder till rättfärdighet och munnens bekännelse till räddning. Skriften säger ju: *Ingen som tror på honom skall stå där med skam.* Det är ingen skillnad på jude och grek; alla har samme herre, och han ger av sin rikedom åt alla som åkallar honom. Ty *var och en som åkallar Herrens namn skall bli räddad.* Men hur skall de kunna åkalla den som de inte har kommit till tro på? Hur skall de kunna tro på den som de inte har hört? Hur skall de kunna höra utan att någon förkunnar? Hur kan någon förkunna utan att vara utsänd? Det står skrivet: *Skönt ljuder stegen av dem som bär bud om goda ting.*”

Låt oss därför åter utrusta och sända ut människor till de onådda, så att även de kan stå vid vår sida på den dag då Herren kommer åter och gör allting nytt. Fram till dess, låt oss i bön, tro och handling påskynda den dagen, så som vi också sjöng i morse.

Jag yrkar bifall till reservationen av Lars Jakobsson.

LARS JAKOBSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservationen och därmed till motion 2017:12 som Gustaf har presenterat på ett utmärkt sätt. Alla kan ju missionsbefallningen i den här samlingen, förmodar jag, men jag läser upp den för säkerhets skull enligt Matteus: ”Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar. Döp dem i Faderns, Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut.”

Det är drivkraften till den här motionen och det också bakgrunden till att jag reserverar mig mot de byråkratiska skäl som framfördes, att det inte går. Då kan vi titta hur det ser ut här i vårt hemland, som Åke predikade om i morse. Där säger vi på riksnivå, att det inte är vår business. På församlingsnivå säger vi, att vi inte har redskap, att vi inte har kunskap och att vi inte har förmåga. Om vi tittar på vårt kära hemland klarar vi inte av att ta hand om våra inkommande immigranter. Vi kan inte språken, vi kan inte deras kultur och så vidare. Då går det inte så bra.

Jag har jobbat på en stor organisation som hade kontor över hela världen och vi skrev en massa förordningar hur vi skulle agera i vår organisation. Vi konstaterade att de stoppades i en bokhylla om det inte fanns någon gnista, om det inte fanns någon, som gick ut och bar ut budskapet. Så är det med oss i Svenska kyrkan också. Det behövs en gnista för att det ska hända något i det här fallet, tror jag. Ibland känns det som att vi har tappat gnistan i vår kyrka. Det är det som vi är ute efter, Gustaf och jag, att vi kunde få känna den här gnistan att bära ut evangeliet till vår omgivning.

Jag yrkar bifall till motion 2017:12. Tack för ordet.

DAN SARKAR:

Svenska kyrkans internationella arbete har som princip att samarbeta med systerkyrkor och det är en alldeles utmärkt princip eller strategi. Nu skriver utskottet att motionens förslag avviker från gällande strategi. Utskottet föreslår därför att motion 2017:12 avslås. Detta är ju alldeles lysande, just därför att den avviker från

strategierna. Svenska kyrkans internationella arbete har ett problem med kopplingen till församlingarna, som vi diskuterade ganska mycket i utskottet. Insamlingsresultaten är vikande. Vi ser inte det här konkreta missionsarbetet. Här kommer en motion som säger: Låt oss ha ytterligare en strategi. Det är klart att vi ska fortsätta samarbeta med systerkyrkorna, men där de inte finns, låt oss nå de onådda.

Jag tycker det var en alldeles lysande motion, 2017:12, och yrkar bifall till den.

BISKOP EVA BRUNNE:

Från början vill jag för säkerhets skull säga att jag inte skäms för evangeliet, Romarbrevet 1 kapitlet, vers 16. Jag är en av Svenska kyrkans ledamöter i Kyrkornas världsråds centralkommitté och där har jag lärt mig mycket. Jag är mycket glad över det uppdraget. Det hänvisas ju också till vårt engagemang i Kyrkornas världsråd i utskottets betänkande, där vi ju numera mer och mer talar om Guds mission. Det är en viktig poäng och ett sätt att tala om mission, där vi också talar om att lyssna på varandra i mission.

Motionärerna säger att det inte är vår egen kultur och våra egna värderingar vi vill förmedla, utan att det är det rena evangeliet om Jesus Kristus. Jag vet inte hur ett rent evangelium om Jesus Kristus ser ut. Evangeliet är alltid en tolkning. Jag håller med om utskottets förslag att avslå motion 2017:12 utifrån att vi har en helt annan syn på mission idag.

GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):

Ja, naturligtvis blir det alltid i någon mån präglad av den som förmedlar budskap om Jesus. Men det jag ville bemöta var att det är något unket och kolonialt som vi liksom försöker pracka på andra. Det är inte det som det handlar om. Jag vill säga att vi, när vi går ut i en kultur som vi inte känner, då bemödar oss om att lära oss den kulturen och sätta oss in i deras sätt att tänka för att kunna förmedla budskapet om Jesus på ett sätt som är relevant för den kulturen. Det var det som jag avsåg, inte att det skulle vara möjligt att helt och hållet skala av vem man är. Det tror jag inte är möjligt. Jag vill bara förtydliga detta.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag har stött utskottets avslag och det är av omsorg om de onådda folken. Jag ber verkligen att de ska nås av evangelium men inte av en kyrka som inte har klart för sig vad evangelium är. För kyrkans sanna enhet är det tillräckligt att sakramenten rätt förvaltas och evangeliet rent förkunnas. Det är alltså en grundläggande del av vår kyrkas bekännelse. Det är ju alarmerande om denna centrala identitet, för varje kristen kyrka och synnerligen för en luthersk kyrka, inte står klart i vår kyrka. Guds mission är ju ett begrepp som många gånger tolkas så, att den så att säga politiska, sociala utvecklingen av evangeliet kommer före vittnesbördet om Guds son, som kommit till jorden för att visa oss Guds kärlek för att bli föremål för vår tro, så att vi som inte förmår leva upp till Guds krav finner en frälsare som skänker oss syndernas förlåtelse. Den här grundläggande klarheten i förståelsen av vad evangelium är dröjer ännu att slå rot i vår kyrkas internationella arbete. Fram till dess är det min bön och min önskan att de onådda folken ska nås av andra kyrkor och samfund, som på ett rent och klart sätt vet hur man förkunnar evangelium. Tack.

BERTH LÖNDAHL:

Det jag ska säga nu ligger nära det Fredrik sa. Det är ändå någon sorts kontrast mellan när du, Eva Brunne, säger att ”jag skäms inte för evangelium, men jag vet inte riktigt vad evangeliet är, därför att det alltid är en tolkning”. Trots allt befinner vi oss i en reformerad kyrka. Vi befinner oss i en luthersk kyrka, och Luther skulle ju inte sväva på målet en enda sekund om vad detta evangelium är i Jesus Kristus. I det skeendet kan man väl säga, att detta är tecken på den gnista som Lars Jakobsson talade om, den förlorade gnistan. Det ligger någon i att det kanske är så, att vi ska befria de onådda folken från att nås av det som är ett så osäkert evangelium.

När jag såg rubriken på ämnet funderade jag också väldigt mycket tvärtom. Det sker ju också en omvänd mission. Mekane Yesus-kyrkan, som växer med några hundra tusen medlemmar varje år, är världens snabbast växande lutherska kyrka och har gått om Svenska kyrkan ordentligt. De kanske skulle komma och ta över några av de tömda kyrkorna på Österlen eller på andra håll i Sverige och konstatera, att det svenska folket eventuellt tillhör de onådda folken i allt högre grad.

BISKOP EVA BRUNNE (REPLIK):

Ordförande! Men rätt ska väl ändå vara rätt. Jag sa aldrig ”jag vet inte vad evangeliet är”. Jag har aldrig sagt det. Det jag sa var att ”jag vet inte vad det rena evangeliet är” så som motionären framställer det, ingenting annat.

AGNETA GRANSTRÖM:

Ordförande! Jag företräder utskottet och jag yrkar bifall till utskottets förslag. Övervägandet som är gjort i utskottet är, att Svenska kyrkans internationella mission och diakoni sker i samarbete med systerkyrkor runt om i världen samt i enlighet med Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundets rekommendationer. Denna principiella utgångspunkt synliggörs och konkretiseras i de strategiska dokumenten som berör internationell mission och diakoni och som har beslutats av kyrkostyrelsen på rekommendation av Internationella rådet.

Därför föreslår utskottet att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:12. Tack.

GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):

Får jag bara ställa en liten kort fråga. Om det skulle ske en humanitär katastrof i ett område där det inte finns någon systerkyrka, skulle vi – om det inte finns någon systerkyrka där – då låta bli att samarbeta i den regionen?

AGNETA GRANSTRÖM (REPLIK):

Din motion handlar inte om det. Du har fått ett svar på din motion från utskottet. Ditt förslag som du har lagt är, att det ska tas fram ett program för att nå de onådda folken och du vill att kyrkostyrelsen ska ta fram det inom ramarna för Svenska kyrkans internationella arbete. Det är den intention som du har lagt i din motion och det är det som du har fått svar på.

Avslag på motion 2017:12.

GUSTAF BENGTTSSON (REPLIK):

Det är en enorm humanitär katastrof att människor är onådda. Det är den största humanitära katastrof som finns i hela vår värld, att så många människor aldrig nås av evangelium om Jesus Kristus och kan få komma till himlen och få evig härlighet och

så vidare. Jag tycker det fysiska och det andliga området har lite med varandra att göra. Du har rätt i sak att min motion handlar om mission och inte så mycket om diakoni, men jag gjorde bara en jämförelse.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 142.

§ 77 Ekumeniskt möte 1925 och 2025

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Hade det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 verkligen så stor betydelse att det är värt att högtidlighålla? Ja, ett enigt ekumenikuskott, där jag har förmånen att vara ersättare, tycker så. Jag tror att vi är många här i plenisalen som kan instämma i detta. Flera av oss har kanske läst mer eller mindre om detta möte under vår studietid. Har vi då haft förmånen att läsa böcker om Nathan Söderblom, har vi fått ännu mera information om vad som hände där 1925. Mötet väckte verkligen stor internationell uppmärksamhet.

Jag fick ett något udda bevis på detta för cirka 40 år sedan, ett bevis som jag vill ge vidare till kyrkomötet. Jag och min hustru besökte då en isländsk bonde. Han bodde isolerat ute på landet i ett enkelt hus med två rum och kök. När han insåg att jag var svensk, gick han bort till bokhyllan och tog fram en liten papplåda. I den fanns det mötesdokument från 1925. Det visade sig, att hans farbror hade gjort den långa båtresan till Sverige och sedan åkt tåg till Stockholm och fått vara med där på mötet. Denne farbror hade på ett inspirerat sätt berättat om upplevelserna där för sina syskonbarn. Bonden på Island förstod att detta var någonting väldigt viktigt. Det var alltså en liten episod för att belysa, att detta möte hade betydelse även utanför de stora sammanhangen.

Bifall till utskottets förslag.

MARIE RYDÉN DAVOUST:

Ordförande! Egentligen vill jag bara säga: Tjoohoo, vi ses 2025! Tack så mycket, utskottet, för behandlingen av motion 2017:22. Självklart ställer vi upp bakom den.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 143.

§ 78 Strategi för kyrkans internationella arbete

KATARINA WEDIN:

Ordförande! Jag har inget eget yrkande, men med anledning av det här ärendet skulle jag vilja göra ett medskick till er som kommer att vara med i de kommande kyrkomötena och Internationella rådet, där jag har fått förmånen att vara med under två mandatperioder. Man skriver ett citat i utskottets betänkande från den strategiska planen, att barn har en särställning i kristen tro. Jag vill också citera från Bibeln: ”Allt vad ni har gjort mot en av dessa mina minsta bröder, det har ni gjort mot mig.”

Det jag skulle vilja ha som medskick är att inte glömma bort det man kallar den tysta katastrofen. Det är inte jag som har sagt det här ordet utan det är Unicef. Vet ni vad det är? Varje år dör 5,6 miljoner barn innan de har fyllt fem år, 15 000 barn per dag. Tänk er vilka rubriker det skulle vara om det inträffade en sådan katastrof. Det här pågår dag ut och dag in och det är någonting som vi skulle kunna göra någonting åt. De flesta av de här barnen dör av sjukdomar som går att förebygga eller enkelt behandla. Det är jätteviktigt att vi jobbar med det som man nu har bytt namn på till *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter* i den strategiska planen. Det behövs också att barnen själva blir bekräftade. Många av de här barnen dör av enkla sjuk-

domar som diarréer, lunginflammation eller malaria, men de två första är inte saker som man behöver avancerad sjukvård till utan det går med enkla medel att underlätta.

I d. och e. i bilaga 1 har vi en omvärldsbeskrivning. Där noterar jag att man inte tar med det här. Titta på sidan 35 någon gång och fundera över vad vi gör med vår statistik. Man säger att barnadödligheten har halverats de sista 27 åren. Ja, att man ser vad vaccinationskampanjer har minskat poliofallen till att mindre än 99 procent är borta. Det stämmer och vi kan göra någonting åt det. Så mitt medskick är: Låt inte det här falla i glömska och blandas ihop med annat. Vi kan göra både och.

Jag vill tacka för alla de här åren jag har fått vara med och för alla goda möten och önskar Guds välsignelse i allt gott arbetet Tack.

MAGNUS HEDIN:

Jag talar för utskottet och jag föreslår att kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag, vilket alltså är avslag på motion 2017:30. Vårt internationella arbete styrs av femåriga strategier, som fastställs av Internationella rådet och beslutas av kyrkostyrelsen. En ny strategi beslöts i maj detta år och gäller för perioden 2018 till 2022. I den strategin, så som i all annan verksamhet som Svenska kyrkans internationella arbete gör, tas alltid människors behov i beaktande utan att behöva definiera och specificera en viss målgrupp. Ett centralt värde i strategin är att ”vi bärs av evangeliet om Jesus, som tar ställning för den som är nedtystad eller lever i en utsatt situation och värnar hennes liv till ande, själ och kropp.” Det är utskottets mening, att de nämnda strategierna är i linje med motionärens förslag och ser därför inte något behov av ytterligare förtydligande.

Bifall till utskottet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 144.

§ 79 Mission i världen

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag är ofta ute. Det började 1983, Umajaa na Urafiki Consultation i Bukoba i Tanzania. Vi bodde på bunk beds. Jag tappade mitt hjärta i nordvästra Tanzania. Jag har därefter arbetat mycket med olika projekt under åren tillsammans med Svenska kyrkans mission, som det då hette. Jag åker nu i januari på min 24:e resa till det här området. Idag möts jag av frågan: Varför har Svenska kyrkan lämnat oss? Man finns centralt, man finns i en samordning. Kyrkorna frågar: Kan vi få hjälp till specialistkompetens, kan vi få hjälp att dela, att faktiskt också se att vi är en del av den världsvida kyrkan, att vi delar deras nöd och deras prövningar, inte bara genom att skicka en check utan genom att dela livet.

När jag berättade för min rotaryklubb hur det var på Nyakahanga sjukhus i Karagwe ställde de sig upp och sa som en man: ”I Lidköping, i Skara och i Vara stöttar vi att kvinnorna ska få på missionssjukhuset en förlossningsavdelning värd namnet.” I dagarna skickas 141 000 för att man ska kunna utrusta för kvinnorna. Det är det här arbetet som är mission i praktiken i mötet med människan att dela deras verklighet. Det är därför jag har skrivit den här motionen. Vi ska i samarbete med våra systerkyrkor inventera deras behov av kompetens och stötta dem i det och sända fler människor till tjänst i våra systerkyrkor som tecken på den världsvida kyrkans gemenskap. För det handlar inte bara om pengar utan det handlar om att dela liv. *Dela tro – dela liv* har vi haft som ett stort projekt i vårt land. Det gäller också internationellt.

Där tror jag att vi har kommit till korta i vår kyrka de senaste åren. Det har blivit ett väldigt mycket pratande om pengar, men vi behöver ha människor som delar. Jag är helt övertygad om att anledningen till att kollekterna går så där är, att vi inte har möten med människor som delar verkligheten på samma sätt. Det sägs vara en gammalmodig missionsstrategi. Det får ni tycka vad ni vill om. Jag bara ser verkligheten när jag är där ute, eller när syster Deborah, salig avliden för nio år sedan, när hon kom hem till min församling och började berätta. Då ringde de från statistik-enheten här i Uppsala och frågade om vi hade satt kommat på fel ställe i församlingskollekterna. De var 250 000 i församlingen. Det blev en verklighet för dem. De såg att det behövdes och det blev välsignat. Tack.

Bifall till motion 2017:50.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag tror det är av största vikt att inte blanda samman å ena sidan före och efter med å andra sidan tidsenligt och otidsenligt. Det är två helt olika saker. Vi kan lite triumfalistiskt hävda att en missionssyn nu har segrat så fullständigt inom vår kyrkas internationella arbete, att den missionsuppfattning som handlar om att sprida evangelium och också göra det med utsända missionärer inte längre har någon plats i Svenska kyrkan. Vi kan inbilla oss att det har med tiden att göra. Det har inte med tiden att göra utan det har med medvetna ideologiska, teologiska val att göra. Medan vi gör ett sådant politiskt betingat val här i Sverige sker samtidigt, att de systerkyrkor som kvinnor och män under 150 års tid i Sverige så att säga har burit i sina böner, i sina gåvor och utsändande av missionärer, att de i avsaknad av att få möta kristna ifrån vårt land också med olika uppdrag, att de vänder sig till andra lutherska kyrkor som visst inte betraktar det som förlegat att bygga upp den personella gemenskapen som det innebär, både att det kommer utsända medarbetare ifrån västvärlden och att vi här i väst också får glädjen att ta emot mission i retur. Det är av stor betydelse, att glädjen över missionen som en av vår kyrkas grundläggande uppgifter på nytt kan få spridas genom berättelser av personliga upplevelser. Jag fick nyligen bilder ifrån några vänner till mig som har varit och deltagit i gudstjänster och förkunnat i Etiopien. De fick uppleva friluftsgudstjänster där med 6 000 samlade, svenska förkunnare tillsammans med etiopiska förkunnare som i anda och sanning fick fira gudstjänst. Den upplevelsen förde de med sig hem och vi behöver verkligen den typen av berättelser.

Med detta yrkar jag i enlighet till min reservation bifall till Leif Nordlanders motion 2017:50. Tack.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till den reservation som finns i betänkandet till stöd för motion 2017:50 av Leif Nordlander. Jag vill också säga att jag har stor respekt för Leif Nordlander och den rika erfarenhet som han har med mycket arbete i utlandet. Jag tycker att motionären Leif Nordlander har en viktig poäng med just den erfarenheten som människor skapar sig av att finnas på plats och dela liv, dela tro och dela vardag med andra människor. Själv var jag inte i Svenska kyrkans tjänst men har som volontärarbetare för en biståndsorganisation bott i Papua Nya Guinea i ett och ett halvt år. Det är en erfarenhet som jag aldrig någonsin skulle vilja vara utan. Det går inte att komma ifrån vad mycket man lär sig, vad mycket en sådan erfarenhet berikar och hur mycket information, kunskap och nya intryck man kan ta med sig hem. Detta är något som är viktigt och jag vill därför stödja den här

motionen. Det är något som Svenska kyrkan behöver arbeta vidare med. Tack så mycket.

Bifall till reservationen till stöd för motion 2017:50.

JAN OLOV SUNDSTRÖM:

Ordförande! Jag företräder utskottet i det här ärendet och vårt förslag är, som ni har sett av handlingarna, att vi föreslår avslag på motion 2017:50. Motionen har föredragits i Läronämnden. Där har man också en inställning som gör, att det utifrån den utgångspunkten också är svårt att biträda motionen. Sedan kan man säga att det ibland är lite tråkigt att företräda utskottet på det sätt som några av oss gör, därför att vi naturligtvis lätt blir byråkratiska och lätt fångade i de beslut som vi har fattat i olika sammanhang, när vi tar program exempelvis just för det internationella arbetet. Det gör vi med stor kraft och stort allvar. Dessutom bereder ju Internationella rådet, där jag också sitter, detta ärende som sedan så småningom tas av kyrkostyrelsen. Om man ska vara riktigt ärlig är manöverutrymmet för att göra så mycket mer eller annat än det vi har beslutat i laga ordning dessvärre väldigt begränsat. Det gör att vi ibland, som vår ordförande förut påpekade, har lite svårt att hantera de här diskussionerna. Vid oerhört behjärtansvärda eller bra förslag dyker de upp, men av lätt byråkratiska skäl kan man då antyda, att de är väldigt svåra att biträda. Så det är bakgrunden till varför jag står i talar stolen just nu.

Som sagt, avslag på motion 2017:50.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Jag skulle bara vilja yttra min glädje över att vi talar mission ganska mycket, för det ligger ju i allas våra hjärtan. Samtidigt är det så, att berättelserna kan hamna lite vid sidan om. Jag vill gärna fylla på med lite erfarenheter. Just när det gäller Tanzania kanske ni vet, att det för två år sedan ägde rum ett gemensamt biskopsmöte mellan Svenska kyrkans biskopar och ett lika stort antal biskopar från Tanzania. Det mynnade ut i en gemensam deklaration om gemenskapen mellan våra kyrkor men också förpliktelser till att gå vidare tillsammans. En frukt av detta är att det har blivit fler vänstiftsrelationer under tiden. Jag tror att mycket av det som Leif Nordlander känner varmt för och efterlyser sker genom de vänstiftsrelationer som växer fram, just detta delande av liv, delande av tro.

Jag vill också påminna om, att mycket i vårt internationella arbete handlar om att gemensamt dela på resurser och komma överens om hur resurserna ska fördelas. Sådant arbete har vi inte bara i Tanzania utan till exempel i Costa Rica och i Sydafrika. Jag är också glad att vi nästan varje år påminns om den växande kyrkan i Etiopien. Jag vill dock också säga, att vi ska akta oss för att använda den berättelsen som ibland sker, att i Etiopien växer det och här krymper det. I Etiopien gör de allting rätt och här gör vi så mycket fel och därför krymper vi. Det är inte riktigt på det sättet.

Jag har ju förmånen som rådsmedlem i Lutherska världsförbundet att också komma i nära kontakt och kommer nu framöver att arbeta ännu närmare ihop med ledaren för den etiopiska Mekane Yesus-kyrkan. Jag vet att en del av de utmaningar som vi har de också har. Och vi vet, att man till exempel i Tanzania är väldigt intresserad av vilka erfarenheter vi har gjort med sekularisering och vill arbeta med det, eftersom man ser det komma också i Tanzania. Så utbytet måste fortsätta.

LEIF NORDLANDER (REPLIK):

Jag vill bara tacka. Jag tycker det var intressant att få höra och ser fram ett fortsatt utvecklat arbete. Sedan tror jag fortfarande att det är viktigt att dela livet. Jag är så glad över till exempel att nordvästra stiftet kommer att upprätta vänstiftsrelationer med Strängnäs stift nästa år. Biskop Abednego Keshomshahara som bodde hemma hos mig glädde sig så över det arbetet, och nu för bara två-tre veckor sedan hade jag generalsekreteraren Kigembe med lika stor glädje i mitt hem. Tack för det utvecklade arbetet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 145.

§ 80 Informationskampanjer i internationella arbetet

KARIN FORSELL:

Ordförande! Vad är Abrigo? undrar säkert någon. Abrigo är en riktig hjärtefråga, en hjärtesak för oss som är med i lekmanakåren i Raus församling i Helsingborgs pastorat. Abrigo vänder sig till övergivna gravida kvinnor från Rio de Janeiro, där de lever på gator och i kåkstäder. Här på Abrigo finner de och deras barn bostad och uppehälle i en trygg och utvecklande miljö. Läkare, psykolog och socionom ger dem hjälp att återfinna sin plats i samhället. Pedagog och lärare slussar in dem i undervisning och utbildning. Abrigos verksamhet bygger på övertygelsen att självförtroende, självförsörjning och självständighet kan byggas upp trots svåra förhållanden.

Lekmanakåren i Helsingborgs pastorat har i några år engagerat sig i detta projekt genom att anordna musikkvällar och underhållning, där alla pengar oavkortat går till Abrigos arbete. En informationskampanj skulle gynna detta väldigt mycket.

Jag yrkar bifall till motion 2017:53.

LARS G LINDER:

Ordförande! Det här är ett betänkande som tar upp fyra motioner, 2017:53–56, som tycker att kyrkomötet ska uttala sig om informationsinsatser i enskilda projekt. Från utskottets sida är det vår uppfattning att det inte ska vara kyrkomötet som tar ställning i sådan detaljgrad kring hur vi bedriver informationsarbetet att vi tar ställning i enskilda projekt. Här handlar det om att dra upp riktlinjer för den verksamhet som vi bedriver. Därför är förslaget att vi ska avslå de här motionerna.

Men låt mig få ta det här tillfället i akt och säga någonting mera generellt. Jag tycker det är roligt att vi har haft en diskussion, där internationell diakoni och mission faktiskt har lyfts upp i flera av debatterna. Det behöver vi göra. Det är ett område där vi behöver se till att hela tiden återvinna engagemanget, återvinna det engagemang som vi måste ha och som tidigare talare har varit inne på, för att både den internationella diakonin och missionen ska kunna fungera på ett bra sätt. Svenska kyrkan är en av Sveriges största aktörer på området internationell diakoni, eller biståndsverksamhet som man säger i politiken. Det ska vi vara stolta över och det ska vi vara rädda om. Vi är det, därför att vi gör det här tillsammans, därför att vi från församlingarna har sett till att tillsammans driva en internationell verksamhet, som gör att vi faktiskt på riktigt kan göra skillnad. Detta tycker jag är viktigt att vi fortsätter att göra.

Vad det handlar om är ju att hitta former för att ytterligare tända det engagemang som finns lokalt för den internationella diakonin och missionen. Svenska kyrkans internationella arbete har en monter här utanför. Gå gärna dit och prata, så kan ni få idéer om vad man kan göra. En sak som jag gärna skulle vilja lyfta upp är att via det

gemensamma arbete som vi gör skaffa sig fadderprojekt i den egna församlingen, för att på det viset knyta sig närmare till den stora gemenskapen, som gör att vi kan göra skillnad med vårt engagemang, där var och en har möjligheter att faktiskt göra lite grand extra. Att knyta an till det arbete som vi gör i Myanmar idag med stöd till rohingyerna, svältkatastrofen i Somalia, Sydsudan, Nigeria, Etiopien – det finns många projekt det går att knyta an till. Vi har ett projekt för hälsovård för utsatta i Zimbabwe, som kanske skulle vara ett intressant projekt att koppla an till i församlingen, eller för unga kristna i Pakistan, där vi hjälper till med ledarskap och teologisk utbildning i en situation där de kristna är i en minoritetssituation. Detta var några exempel.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 146.

§ 81 Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret

ANETTE NORDGREN:

Ordförande! Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag. Vi behandlade motion 2017:59 angående ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret. Motionen efterfrågar två saker, möjligheten att som gåva överlämna medeltida kyrkobyggnad och att avskilja ett kapell för invigning och avskiljning till katolskt mässfirande i en eller flera av Svenska kyrkans medeltida domkyrkor, detta om det då fanns intresse från Stockholms katolska stift.

Kyrkomötet har inte någon möjlighet att besluta om att överlämna någon medeltida kyrkobyggnad, eftersom Svenska kyrkan på nationell nivå inte äger någon sådan. Kyrkomötet kan heller inte besluta om att pröva möjligheten att avskilja ett kapell, eftersom kyrkobyggnaderna alltså ägs av församlingarna. Utskottet menar också, att om ett kapell avskiljs till katolskt mässfirande detta kan leda till missförstånd och splittring.

Bifall till utskottets förslag. Tack.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Utskottets avslag vad gäller den första punkten i motion 2017:59 förstår jag. Jag googlade fram och tillbaka och hittade en notis på nätet, som har några år på nacken. Där står det: "I Nacka har en modell tagits fram, där vi bygger en kyrka och en moské som grannar under samma tak, ett unikt projekt som växer fram i känslan av gemensam hemhörighet i Guds hus och tillit mellan dem som möts där." Det skriver biskop Bengt Wadensjö för några år sedan i syfte bland annat för att med de gemensamma lokalerna visa att religionen är en enande kraft.

Därför tycker jag att det var lite överraskande med Läronämndens reaktion när man säger, att en splittring skulle manifesteras om man i ett och samma rum också gav utrymme för altare som invigdes på katolskt vis. Vi har under många år lånat lokaler av varandra mellan Svenska kyrkan och katolska kyrkan, här i landet och i andra länder. Flera medeltida kyrkor torde innehålla katolska altaren i sin helhet eller i delar, bevarade sedan före reformationen. Jag antar att en ekumenisk gest som den föreslagna inte skulle innebära att det katolska stiftet sa, att nu är det här vårt och ingen annan är välkommen. Det tror jag inte alls skulle bli effekten. Personligen tror jag att ett ekumeniskt altare i en domkyrka skulle vara mycket mer kraftfullt och väcka större uppmärksamhet än ett konfessionellt bord utanför en domkyrka.

Jag avstår från yrkande.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 147.

§ 82 Katarinauppropet

ANKI ERDMANN:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:112. I utskottet sas det att kampanjen skulle vara slut i och med kyrkovalet. Det såg vi inget om när vi skrev motionen och jag har mejlat Katarinauppropet och frågat. Idag kom svaret: "Vi kommer att finnas kvar." Det finns inget i utskottets betänkande som motiverar ett avslag av motionen. Inga kyrkorättsliga hinder föreligger. Det här är en mycket viktig motion och hänger ihop med vad vi tidigare har diskuterat här. Svenska vapen finns idag i många av världens konflikter. Dessa konflikter skapar flyktingar. Några av dessa hamnar i Sverige och några av dem är ensamkommande barn.

Även om ett arbete redan görs i olika forum skulle det vara en styrka i, om hela kyrkomötet stod bakom Katarinauppropet.

Bifall till motion 2017:112. Tack.

MARJA HILLERSTRÖM:

Ordförande! Jag kommer från Katarina församling. Hösten 2015 välkomnade vi cirka 4 000 transitflyktingar i våra lokaler, mest i hela Stockholm. Det är vi stolta över. Utifrån denna upplevelse startade Katarinauppropet. Initiativtagande var kyrkoherde Olle Carlsson, ärkebiskop emeritus KG Hammar, författare Olle Sahlström och Kristna fredsrelsen. Det skulle vara ologiskt att vi å ena sidan tar emot traumatiserade människor från krigshärjade länder och samtidigt exporterar vapen till deras hemländer. Idag är det flera tusen som har skrivit på Katarinauppropet och kampanjen fortsätter, precis som Anki här berättade. Det stod lite fel inför valet, men det stämmer att kampanjen fortsätter.

Kära församling, tänk om! Bifall till motion 2017:112. Detta är inget politiskt utan enbart en etisk och moralisk fråga. Tack.

AGNETA BRENDT:

Ordförande! Jag företräder utskottet. Utskottets förslag är att kyrkomötet beslutar avslå motion 2017:112. Vi har konstaterat, att Svenska kyrkan på nationell nivå har ett pågående och aktivt engagemang i de frågor som Katarinauppropet behandlar och att Svenska kyrkan på nationell nivå främst bedriver liknande påverkansarbete genom Sveriges kristna råd. Det har drivits ett påverkansarbete mot svensk vapenexport till diktaturer och det har då skett i samarbete med Sveriges kristna råd.

Det kom en uppmaning från Sveriges kristna råd, Diakonia, Amnesty, Svenska freds- och skiljedomsföreningen och Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet som ställdes till regering och riksdag i september 2016. Där kräver undertecknarna ett absolut förbud för export av krigsmateriel till diktaturer och andra länder som kränker mänskliga rättigheter, och att demokrati och mänskliga rättigheter måste väga tyngre än krigsmaterielindustrins intressen.

Mot bakgrunden att arbetet redan bedrivs föreslog vi alltså avslag på motion 2017:112.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 148.

§ 83 Närproducerade varor i katastrofarbete och särskilda insatser i Mellanöstern

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:135 och 2017:136. Gällande motion 2017:134 om att Svenska kyrkan i första hand ska använda sig av närproducerat i sitt humanitära biståndsarbete finns ju här väldigt mycket att göra. Jag menar, att ett ännu närmare samarbete med lokala bönder skulle kunna göras för att exempelvis köpa lokala skördar och stödja lokala bönder på olika sätt. Det skulle kunna vara avgörande för att människor ska kunna försörja sig. Men här är det faktiskt mycket glädjande, att utskottet bemöter motionen med att det finns väldigt tydliga principer om närproducerat. Jag förutsätter att det här då är ett område som man ser över och vidareutvecklar. Därför har jag inget yrkande på den motionen, men jag tycker att den borde anses vara besvarad.

Sedan har jag ytterligare en motion, 2017:136, som handlar om att stödja en återuppbyggnad av Nineveslätten. Det är ett område där IS har härjat och fördrivit människor på flykt, torterat och dödat människor. Nu har glädjande nog IS fördrivits ifrån det här området, men allting står i ruiner. Kyrkor är förstörda, sjukhus och vårdcentraler är förstörda och i princip all infrastruktur är ödelagd. Människor har en stark koppling till det här området och vill flytta tillbaka och bygga upp det igen. Där tycker jag att Svenska kyrkan definitivt kan göra en stor och stark insats. Det gläder mig i utskottets svar, att man visar på exempel på att det faktiskt görs insatser här. Därför tycker jag att det är möjligt att bedriva ett arbete i området och att motion 2017:136 borde bifallas för att visa ett tydligt stöd till dessa människor, som vill flytta tillbaka och vill bygga upp sitt område. Det är en tråkig markering från utskottet att avslå motionen, även om man beskriver en viss välvilja i svaret.

Jag har också en motion om att bygga upp skola för barn i Syrien, 2017:135, där kriget har pågått länge. Det är ju barnen och den unga generationen som drabbas hårdast. Jag besökte faktiskt genom mitt uppdrag i riksdagen FN och generaldebatten. På en föreläsning fick jag höra en flyktingflicka som hade fått stöd via utbildning i Syrien eller i närområdet. Det hade fullständigt förändrat hennes liv och gett henne hopp om framtiden. Detta är något som vi skulle kunna göra mycket mer. Det skrivs att det här en del av det allmänna arbetet för flyktingar. Jag har hänvisat till ett projekt som den finska kyrkan har gjort, där man har gett möjlighet för 2 000 barn i Syrien att gå i skolan. Jag tycker att Svenska kyrkan här skulle kunna göra ett liknande väldigt konkret projekt för just barn i Syrien, som är några av de mest utsatta. Jag tycker även där att kyrkomötet borde bifalla motionen. Detta är ett behjärtansvärt och viktigt arbete. Det skulle också sända en tydlig signal att vi vill stödja arbetet med utbildning för barn. Vi hoppas att den dagen kommer. Vi får aldrig sluta tro och be och hoppas att den dagen kommer då kriget når sitt slut och landet ska återuppbyggas igen. Om vi inte gör starka insatser där i närområdet för barnen, riskerar vi att ha en hel generation som har gått miste om sin utbildning.

Bifall till motionerna 2017:135 och 2017:136. Tack.

JAN OLOV SUNDSTRÖM:

Ordförande! Utskottet har behandlat de tre motionerna 2017:134–136, en behandling som till och med Julia Kronlid uppenbarligen talat om på ett korrekt och bra sätt. Jag vill påpeka att så också är fallet. Däremot har vi inte riktigt hamnat på samma slutsatser som det fanns önskemål om i motionerna.

Jag tror ändå det är rätt viktigt att komma ihåg, som också framgår av vårt svar, att det är en komplex materia, där det inte bara finns ett enkelt ja eller nej på frågorna. Olika saker hänger också ihop. Vi kan exempelvis ta skolfrågan, där Svenska kyrkan har specialiserat sig lite grand på vissa områden när det gäller utbildningsverksamhet och annat. Men det är ju inte riktigt samma sak som att vi ändå inte kan bistå i samarbete med våra partners i den här typen av projekt som handlar om skolundervisning. Det framgår också av svaret.

Likadant när det gäller närproducerade varor. Det är också en komplex materia. Det beror ju lite grand på hur det ser ut i de här områdena, hur man finansierar dem som bor i flyktinglägren och hur de får möjlighet att själva köpa varor för sitt livsuppehälle och sådant. Det påverkar också den här frågan. Sammantaget tycker jag, att vi har besvarat motion 2017:134 på ett tillfredsställande och bra sätt men att vi ändå har hamnat i det läge då vi tycker att motionen ska avslås.

Jag yrkar bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 149.

§ 84 Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer

AXEL W KARLSSON:

Ordförande! Utskottet ser alla människors behov av evangelium men anser att det är direkt olämpligt att av politiska eller andra skäl utpeka vissa grupper. Så står det i utskottets svar till mig. Jag kan säga att jag yrkar bifall till min motion 2017:145 också, innan vi går vidare. Jag tycker inte det behöver vara så tokigt. Det beror lite grand på hur man läser. Det finns ju väldigt mycket som tyder på att Guds ande rör sig just i de här kretsarna.

Jag var i Berlin för några år sedan. Då döptes tolv muslimer i en luthersk kyrka, helt enastående. Det finns grupper av muslimer som kommer till tro. Det finns araber som kommer till tro. Det finns palestinier som kommer till tro. Det finns svenskar som tillhör de totalt onådda människorna i vårt land, också en viktig uppgift. Vad ska vi göra? Anden blåser vart den vill, heter det. Kanske ska vi försöka utveckla en viss känslighet för var anden blåser någonstans och hur den blåser. Evangelium har aldrig bara predikats. Predikan av evangelium har alltid åtföljs av handling och gärning. Jesus förkunnade och han botade sjuka. Det är naturligtvis lite svårt i ett välfärdssamhälle att komma på vilka gärningar som man ska förknippa med evangelium när det gäller vissa grupper. Ibland har det visat sig att svaret har varit cyklar. Det finns något projekt i Göteborg som man har hört talas om, där man hade samlat in gamla cyklar från folk som de inte behövde. De lät invandrare renovera dem och sedan fick de behålla cyklarna. Jag hörde talas om ett liknande projekt i Tyskland på ett ställe, där framför allt de muslimska kvinnorna hade svårt att komma till affären. Man samlade ihop cyklar som folk inte behövde och skänkte till muslimer och invandrare som ett tecken. Man får sätta ett tecken, man får göra någonting positivt, så att människor kanske börjar fråga varför ni gör detta för oss.

Jag vill egentligen inte någonting annat än de andra motionärerna här idag, som har talat om vikten av att kyrkan bedriver mission i någon mening, att vi når ut. Det verkar som det finns en sådan trend nu och det ska vi vara tacksamma för. För några år sedan ville man inte höra talas om detta. Danska kyrkan gjorde ett samtalsmaterial, som vände sig till muslimer som kom till kyrkan för att bli medlemmar. Man gjorde ett material som handlade om New Age. Jag skrev en artikel om detta.

Den blev refuserad i en kyrklig tidning, därför att den förutsatte att religioner inte var helt lika, helt jämlika. Lyckligtvis har vi nya tider nu. Tack ska ni ha.

Bifall till motion 2017:145.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag talar för utskottet. Utskottet har valt att behandla din motion 2017:145 på ett motvilligt sätt. Inte så att vi var motvilliga till att behandla motionen som sådan, utan vi var motvilliga mot innehållet och tolkade det på en mindre positivt sätt. Det är ditt fel, för i slutet på denna annars goda motion är vi helt eniga med dig om att evangeliet ska ut till alla folk. Varje människa är älskad av Gud och får höra om frälsningens evangelium och det gäller också de folkgrupper du nämner. Men i slutet av din motion formulerar du dig politiskt strategiskt för vissa mål, och då tangerar du någonting som har komprometterat missionen under långa tider, nämligen när kyrka och stat har samverkat omkring missionen, inte bara för att varje människa är ett absolut ändamål i sig utan för att vissa politiska mål ska uppnås. Det finns mycket komprometterande erfarenheter av detta under epoker som kan betecknas som imperialistiska. Nu är ju det politiska mål som du anger och antyder att uppnå att så att säga, att Israel ska få leva innanför säkra och erkända gränser och där din vision är att den palestinska befolkningen, jag tänker mig då på Gaza och Västbanken, ska omvändas till kristendomen. Då ska fred uppstå. Det är den typen av politiska formuleringar som finns i slutet på din motion, som gör att vi inte bara vad gäller de andra missionsmotionerna uttrycker att vi delar din inriktning på att evangelium ska förkunnas. Vi vill peka på det olämpliga i när det sammanförs med vissa instrumentala funktioner som är kopplat till politiskt strategiskt tänkande.

Alltså avslag till motion 2017:145.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Ibland får man vara lite provokativ, för att folk ska höra vad man vill säga. Jag skäms inte ett dugg för att evangelium har en fredsskapande effekt. Jag tror att det har en fredsskapande effekt mycket mer än demonstrationer, bojkotter och ställningstaganden. Det är ett historiskt faktum att det är på det sättet. Där evangelium har gått fram har folkgrupper försonats med varandra. Det är en långsiktig effekt som jag tycker man mycket väl kan få peka på ibland. Det här är naturligtvis inte något enkelt eller någon självklar koppling, utan det är i sista hand något som ligger i Guds plan. Jag tycker ändå man kan få peka på denna effekt, att evangelium leder till fred och förståelse mellan människor. Tack för att ni har lyssnat.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Anden blåser vart den vill och där får vi vara lydiga. Men vi ska vara försiktiga att få styra Anden utifrån de eventuella mål som kan nås så att säga strategiskt. Jag delar din uppfattning att där Guds rike går fram, där upprättas fred på många sätt. Men det är en spinoffeffekt som vi får lämna i Guds händer.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Precis, det är en spinoffeffekt eller en konsekvens som vi får lämna i Guds händer. Det finns ingen vilja eller något intresse från min sida att försöka instrumentalisera detta på det sättet. Det är en klar feltolkning, men samtidigt som man tar avstånd från en sådan instrumentalisering måste man kunna få säga, att detta är historiskt, någonting som ligger i evangeliets effekter också. Den frimodigheten måste vi ha att

peka på den effekten. Det finns som sagt var många historiska exempel på att det har fungerat på det sättet.

Anden blåser vart den vill, Gud handlar som Han gör och ibland begriper vi inte hur han handlar. Vi får vara tacksamma. Vi kan alltid be för det här, det ska vi inte glömma. Vi kan be för att det ska ske stora förändringar i världen genom evangelium, och vi kan be att vi får hitta vår del i detta, vad som är min uppgift i det här stora sammanhanget. Tack.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag är övertygad om att utskottet inte har någon avvikande uppfattning.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 150.

Kyrkomötet 2017
Tisdagen den 21 november**§ 85 Meddelanden**

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Det var ännu inte gryning, det var nysnö från natten och när jag vandrade till kyrkomötet idag så erfor jag att jag gjorde nya spår i snön, Så mötte jag en av er ledamöter och hon var så glad och förväntansfull och hon sa, nu är den här, nu är den här, den här dagen D, dagen för dialog. Den dag som Svenska kyrkan och så många av våra kyrkotillhöriga i nästan 20 år har väntat på, Väntat på, längtat till och bävat för. En dialogens dag omkring en förnyad kyrkohandbok. Låt oss med tillförsikt ta oss an ärendet.

Jag har en information här som det brukar vara på morgonen och den handlar om Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1 som handlar om kyrkohandbok för Svenska kyrkan och del I. Så lyssna nu. Enligt de debattregler som kyrkomötet självt har beslutat så gäller en särskild ordning vid behandlingen av det här betänkandet. Debatten kommer att vara uppdelad i block och som ni kan se av dagens föredragningslista så har vi i presidiet gjort en uppdelning på tio olika block. Ett block kan avse en eller flera beslutspunkter som finns i betänkandet och för varje block så gäller samma debattregler som annars gäller vid behandling av ett utskottsbetänkande. Från presidiet vill vi stryka under att det här är från vår sida försök att generöst möta er och att välkomna dialog i block efter block, för formellt sett är det här ett enda stort ärende. Av arbetsplanen som ni fick redan med handlingarna till det här mötet så framgår vilka av Gudstjänstutskottets förslag till beslut som ska debatteras inom varje block. I parenteser efter varje beslutspunkt framgår också vilka motioner eller delar av motioner som ska behandlas. Där anges eventuella reservationer, särskilda yttranden och särskilda meningar som hör samman med beslutspunkten. Om utskottet har tagit eget initiativ så anges där var i betänkandets bilaga 4 som det finns. Och som vi nog strök under igår en uppdaterad variant av bilaga 4 har delats i alla fack. Efter mig kommer kyrkomötets sekreterare att beskriva någon liten detalj som är rättad där vad gäller hänvisning till motioner i arbetsplanen.

Nu vill jag påminna om att eftersom kyrkohandboken är en av Svenska kyrkans böcker och ska ge uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära så kan särskilda och under överläggningen framförda förslag till beslut bli föremål för prövning i Läronämnden. Sådan tid finns planerad. Om Läronämnden skulle komma att avstyrka förslaget men kyrkomötet vill bifalla det så kan det bli så att den här särskilda beslutsordningen som gäller i lärofrågor behöver aktiveras. Om det under överläggningen framförs nya förslag som gäller kyrkorättslig reglering av gudstjänstlivet så behöver det underställas Kyrkorättsutskottet för beslut. Det här gör ju då att det är angeläget att nya förslag till beslut, alltså sådana som inte går att läsa av betänkandet i form av utskottets majoritet eller reservationer, särskilda yttranden eller särskilda meningar, att sådana förslag tidigt presenteras inom varje block. Vi har ju också lovat varandra nu att det ska vara god ordning så att alla ska kunna läsa nya förslag, antingen i sitt digitala verktyg eller på papper som då får hämtas i mötesbyrån, Om ni har nya förslag som gäller något block på eftermiddagen eller kvällen så kan ni redan nu tillkännage det och så kan det finnas att läsa och begrunda under dagen.

När ni begär ordet så ska det alltid också rymma en information om i vilket block ni vill tala. När vi på torsdag är framme vid att fatta beslut så kommer vi förstås, eftersom det finns här i helheten ett yrkande om återremiss att aktivera den frågan allra först. Så blir det dock inte under dagens dialog utan den följer de block som är angivna.

§ 86 Ordningsfråga

BERTH LÖNDAHL:

Det är förstås lite trist att behöva inleda, vad som jag tror kommer att bli en spännande och intressant debatt och diskussion om kyrkohandboken, med en formalitet. Det jag säger nu är mest avsett för att det ska kunna tillhöra protokollsanteckningarna.

Av Gudstjänstutskottets betänkande 2017:1 kan man få intrycket av att jag inte har varit närvarande och inte heller varit med i någon diskussion och jag inte heller har lämnat någon reservation. Orsaken till detta är att man frångick, på grund av kyrkohandboksärendets väldiga storlek, den normala principen som innebär att man beslutar den ena dagen och man justerar nästa dag. Här blev det istället så att alla besluten togs dag efter dag men justeringen skedde först på fredagen. På fredagen kunde jag inte delta. Det betyder att de reservationer jag hade skrivit de omintetgjordes plötsligt. Detta hanterades mycket klokt av ordföranden i utskottet genom att hon tillsåg att istället kom de reservationerna att skrivas under av Dag Sandahl som var min ersättare. Med detta vill jag säga att jag varit med i hela processen utom på fredagen. Jag har varit med i alla besluten utom justeringen på fredagen, och nästan alla reservationer som står med Dags namn är alltså skrivna av mig och inte av Dag. Det kan ju vara lite snopet men det här visste vi ju i vårt utskott. Jag kan känna tacksamhet över att Sofia på ett väldigt elegant och fint sätt försökte hantera detta så att reservationerna kunde finnas kvar på det sätt som har varit. Detta var för mig angeläget att det skulle finnas med i protokollet för annars syntes det som att jag inte alls hade brytt mig i den här frågan, och jag lovar, jag bryr mig i den här frågan. Tack Ordförande!

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Tack för den informationen, Berth Löndahl, och jag vill bekräfta att utskottet har arbetat helt enligt kyrkoordningen och enligt kyrkomötets arbetsordning. Det är ju ett särskilt ärende på så vis att det har en kolossal volym och utskottet arbetade under sex dagar. Enligt arbetsordningen är det alltså den som deltar i avgörandet av ett ärende, alltså det allra slutliga bekräftande klubbslaget, som har möjlighet att reservera sig mot beslutet. Av praktiska skäl gjordes förstås under de här sex dagarna avstämningar dag för dag och det är i de sammanhangen som Berth Löndahl har presenterat de reservationer som han har formulerat och så småningom kom att finnas i det slutliga klubbslaget och då med Dag Sandahls underskrift. Nu är det här tydliggjort för kyrkomötet.

§ 87 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Block A: Gemensam grundstruktur, mångfald och delaktighet

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Vilka som är de största besluten som ett kyrkomöte fattar kan egentligen först avgöras i historiens ljus, men ett är säkert. Vi ska nu diskutera det ärende som är det längst och mest noggrant beredda av alla vi ansvarar för i år. Förslaget till den åttonde kyrkohandboken sedan reformationen började. Beredningen började då min företrädares företrädare var ordförande i kyrkostyrelsen. Uppdraget har gällt en kyrkohandbok som återspeglar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i en tid präglad av lokal gestaltning och stor alternativrikedom. Förslaget bygger på en gemensam grundstruktur för den allmänna gudstjänsten och som känns igen i den världsvida kyrkan. Det utformades så att det rymmer gudstjänstfirandet i Svenska kyrkans bredd av fromhetstraditioner. Tre remissomgångar, hundratals experter på

olika områden och nivåer har sagt sitt. Fokusförsamlingar har granskat och testat liturgin särskilt noga och vi är i ett läge nu då ett stort antal församlingar efter försöksperioden har fortsatt att använda det nya handboks materialet. Synpunkter, särskilt efter remissen 2016, har tagits till vara med vetenskaplig noggrannhet. Kritik och synpunkter har bitvis sagt emot varandra och istället för att då sätta ner foten där ingen vill ha den så har det behövts göras val som har lämnat somligas önskemål otillfredsställda. Frågan om musiken i Svenska kyrkan är förstås större än handboken. Därför vill jag nämna att kyrkostyrelsen har initierat att arbetet med en musikplattform och en forskningsöversikt över den gällande tidig musik samt att arbetsutskottet har beslutat om en rekommendation till nästa kyrkostyrelse att tillsätta ett musikråd. En enig kyrkostyrelse har nu lagt fram ett förslag gällande kyrkohandbokens texter och en nästan enig kyrkostyrelse har också lagt fram ett förslag när det gäller musiken. Kyrkostyrelsen ser med glädje att utskottet har bejakat förslaget till ny kyrkohandbok samtidigt som utskottet också har noggrant arbetat med varje enskild del utifrån motioner och egna diskussioner. Utskottet har i sin behandling kommit fram till några förslag som kan innebära ytterligare förbättring av kyrkostyrelsens förslag. I block A yrkar jag bifall till utskottets förslag. Ansvaret att besluta om en kyrkohandbok kan kännas överväldigande stort och det är stort, för det som står i boken är viktigt. Viktigast ändå är hur det som står i boken gestaltas liturgiskt så att gudstjänstglädje kan uppstå och så att kyrkans uppgift förverkligas. Med Kolosserbrevets ord "Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan".

ARON EMILSSON:

Ordförande, ledamöter av kyrkomötet, biskopar! Dagen är kommen. Frågan är om Herren triumferar. Det återstår väl att se efter dagens debatt och beslut i det här historiska ärendet. Jag skulle vilja börja med att kommentera motion 2017:57 av Dag Sandahl under block A. Mycket kommer vi ju att tala om här idag när det gäller både återremissförslag och avslagsförslag och alla ändrings- och tilläggsyrkanden i sin helhet. Jag skulle vilja dela med mig av en röst från en väldigt omtyckt församlingspräst som samlat såväl stora konfirmandgrupper som bibelstudiegrupper för medelålders och äldre, en herde med följare, som verkar i en församling som var försöksförsamling för nya handboks förslaget, en av många röster som kommenterat handboken runt om i vårt avlånga land. Han började med att säga så här: "Här hos oss har vi jobbat ganska mycket med detta, provat allt och förkastat väldigt mycket. Det positiva med arbetet är att det ändå finns en undran och en längtan efter att fler ska känna sig hemma i våra gudstjänster. Men när man tror att fler ska komma för att man banaliserar både melodier och liturgiska texter så är man på fel spår. När man efter 2 000 år av bibeltext i liturgin vill införa ett lite mer lättförståeligt vardagsspråk så skjuter man sig i foten. Vem förstår Gud bättre med det? Dessutom innehåller förenklingar felaktig teologi som inte skulle klara de skrifter som klart och tydligt i kyrkoordningen är grunden för vår tro. Det gäller att den undran som är positiv inte bara blir den fantastiske pastor Jansson som undrade: varför kommer de inte när vi ringer i kyrkklockorna?"

Den gudstjänst som vi har är välbeprövad men vi behöver ge utrymme för fler uttryck i gudstjänsten. Det finns ju redan. Det handlar om att vi samlas för att fira gudstjänst, att vi räknar med att Gud gör något idag också, därför blir ju psalmer och böner viktiga. Vi samlas för att fira gudstjänst inför Gud, Guds ansikte med

öppenhet och frimodighet, ger utrymme för förbön, ljuständning, bönestationer och lovsång, vittnesbörd m.m. för det behövs ingen förenkling utan ett bevarande av det mystiska men med utrymme för allt det andra också. För mig är det viktigaste att bevara den teologi som är grunden för det kristna livet där Jesus är centrum. Mycket skulle kunna sägas och allt är inte aktuellt eftersom man i den här församlingen förkastat mycket och bevarat det som i grunden var gott. Men avslutningsvis, vänner, vi kommer att debattera det här idag, lyssna till den granens susning vid vars rot ditt bo är fäst, lyssna till de lager av beprövad erfarenhet, kunskap och reflektion i våra kyrkorum från Karesuando till Trelleborg. Inled oss icke i frestelse att förstöra något som fungerar utan håll väg 86 öppen, därför yrkar jag bifall till motion 2017:57 förutsatt att det nya handboksförslaget blir antaget.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:60 punkt 2 och 3 samt till motion 2017:6 punkt 3 enligt inlämnat papper. Motion 2017:6 handlar en del om kyrkoåret och bakgrunden är den försvagning av kyrkoåret som finns framför allt i de musikaliska partierna och i uppställningen av det.

Jag ska nu fokusera mest på motion 2017:60. Det är en motion som omspannar några sidor med flera sidor av kompositioner till O Guds lamm, Agnus Dei. Det här gjordes på initiativ av kyrkomusiker och som ni ser på namnen på kompositörerna så är det flera av våra mest framstående kyrkomusiker som har bidragit. Nu har jag förstått att det inte fanns utrymme i utskottet för att alls titta på eller lyssna till eller pröva de här så den här musiken är egentligen inte alls prövad ens av utskottet. Det kan jag i och för sig beklaga men hade ni haft möjlighet att göra det hade ni haft en god och fin upplevelse. Det är jag alldeles övertygad om.

Nu menar ju utskottet att det är omöjligt att till handboken foga något som inte är prövat och jag förstår att om man inte ens själv har haft tid att titta på det så kan man inte foga in det i något handboksförslag. Däremot så tror jag att man ska betrakta det här, och det var nog så det var avsett från början också, som ett försök att visa på vilken kompetens som verkligen finns och som man borde ha tagit till vara på under handboksarbetet. Alltså, hade man från början haft en bredd när det gällde att bjuda in medverkande så hade man kunnat få ett betydligt mer kvalitativt material. Det är oerhört olyckligt att man inte från början gjorde det. Då kan man ju säga att de förslag som nu ligger i handboksförslaget, de är väl prövade, ja naturligtvis, inte av alla församlingar men av några församlingar. Av de här musikaliska serierna A, B, C, D och E så har de naturligtvis prövats i olika grad och också fått olika omdömen. Till det kommer jag att återkomma i ett senare inlägg.

I Första Tessalonikerbrevet 5:21 så läser jag: Pröva allt, ta vara på det som är bra.

Den fråga vi har att ställa oss nu under dagen det är, är verkligen allt prövat, har vi gett möjlighet för det allra bästa att lyftas in i processen och det som har prövats, är det bra. Även till detta kommer jag att återkomma i senare inlägg.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Man kan bara ha en handbok, så sas det under försöksprocessen om man provade försöksmaterialet, i alla fall i det stift där jag befinner mig, och då fick man inte samtidigt använda gällande handbok, för man kan bara ha en handbok. Om man har ett handboksförslag då har man ingen handbok, i alla fall ingen antagen handbok. Det är lite gammaldags det här, tycker jag. På 60-talet då sökte Romersk-katolska kyrkan likriktning. Man införde en delvis förnyad gudstjänst, man förbjöd använd-

ning av den gamla riten och av vissa riter som var specifika för olika sammanhang som klosterordnar och liknande. Just det, tänker man kanske, man kan ju bara ha en handbok. På 60-talet var det så. Numera har Romersk-katolska kyrkan öppnat för användning av den gamla riten och för t.ex. grupper som konverterar från Anglikanska kyrkan finns det möjlighet att ta med sig sin anglikanskt influerade gudstjänstordning. Varför inte? Om man har tanken att kyrkan ändå hänger samman genom tiderna, vilket Lutherjubileum och liknande ändå antyder, hur skulle då det som är Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och godkänd gudstjänstordning idag plötsligt upphöra att vara det på pingstdagen nästa år. Eller vilket vakuum hamnar vi inte i om det är beslutet den här veckan och sedan så ska vi leva till pingstdagen med en gudstjänstordning som så förkastad att den måste vara förbjuden.

Läronämnden och utskottet anför att det blir förvirrande om liknande och delvis olika ordningar florerar samtidigt. Men det är ju uppenbart för vem som helst som tittar på förslaget att det innehåller just många delvis ganska lika förslag. Det är sannerligen inte ägnat åt att vara självklart oförvirrande för den som inte idkar innantilläsning i gudstjänsten. Man anför vidare att det skulle försvåra stiftens tillsyn. Samtidigt påtalar Läronämnden att den stora alternativrikedomen inom varje moment ställer högre krav än tidigare på den som har ansvar för den konkreta liturgiska gestaltningen. Man accepterar alltså högre krav på präster, gudstjänstfirare och musiker som sysslar med det här varenda vecka men för stiftens, som någon gång emellanåt utövar tillsyn över församlingarnas gudstjänstliv, blir det för svårt att hantera 1986 års handbok och en eventuell ny handbok parallellt om de har vissa likheter men samtidigt skillnader. Jag kan tycka att om man förväntar sig att församlingarna ska kunna hantera den här stora detaljrikedomen då är det inte mycket begärt att stiftens ska klara av att hålla reda på gällande handbok och en eventuell ny gällande handbok parallellt.

Bifall till motion 2017:57 för att en gudstjänstordning som gäller inte ska förkastas.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag har inget yrkande. Jag har en saga. Det var en gång en familj som 1986 som köpte en splitterny Ford Mondeo. Det var en väldig skillnad mot familjens förra bil, en PV från 1942. Den här hade senaste utrustningen, den var supermodern och den var älskad men tiden gick och familjens behov förändrades. Alla såg fram emot ett byte. Alla visste att familjen aldrig skulle köpa en Ferrari men vi var nog många som hoppades på en Ford Mustang, högsta kvalitet, massor av hästkrafter, klassikerstatus. Fast vi var ändå realistiska. Det skulle inte bli en Mustang men vi skulle åtminstone få en ny Ford Mondeo. Om det skulle vara en kombi eller sedan och vilken utrustning den skulle ha, det kunde diskuteras. Ingen skulle kanske bli helt nöjd men vi skulle åtminstone få en uppdaterad version som kunde hålla många år. Men, så erbjöd bilförsäljaren en Fiat Medioker. Kvaliteten på den senaste utrustningen var betydligt sämre och en revisionsrapport underkände tillverkningsprocessen av Fiaten. Men försäljaren hävdade att det gick trots allt att känna igen den, den hade ju fyra hjul. De kallades ORDO och den hade lånat många knappar från 86:an även om en del av dem var flyttade till andra ställen. Nu protesterade långfärdsåkarna mot bilstereon. Det var för dåligt ljud för att lyssna på musik och radion hade bara en handfull kanaler som kanske inte alltid var de bästa. De i familjen som använde bilen ofta protesterade mot att körglädjen saknades. De i familjen som ville ha en bil med klassikerstatus protesterade mot den dåliga kvaliteten, det hafsiga hantverket

och det billiga materialvalet. Bilprovningen skickade märkligt nog ett brev och talade om att den gamla Ford Modeon skulle få körförbud för de klarade inte av att hålla reda på mer än en bilmodell i taget. Det blev en vild diskussion i familjen om hur många av de som inte sa något var för eller emot Fiaten, men även om inte alla tyckte att familjen bytte ner sig så var egentligen ingen riktigt entusiastisk över Fiaten. Inte ens de ivrigaste Fiat-förespråkarna sa rent ut att det här är det absolut bästa familjen förtjänar. Snipp snapp snut idag tar sagan slut. Familjen levde efter det här lyckliga i alla sina dagar, eller gjorde den det? Trots att det här är förberett länge så är inte det här förslaget färdigt. Vi ska visa under dagen varför kvaliteten inte är tillräcklig.

BISKOP SÖREN DALEVI:

Ordförande! Nu är den här, dagen D och jag yrkar på bifall till utskottets förslag. Jag gör det genom att göra en distinktion mellan två begrepp, nämligen process och produkt. Jag var under ett antal år lärare och kantorsutbildare på Geijerskolan i Ransäter, dit jag för övrigt pendlade en Mitsubishi Galant under fem års tid. Då stötte jag på processen vad gällde den nya kyrkohandboken och jag var inte jätteimponerad av processen. Men det är en annan story som jag har dragit i andra sammanhang så det drar jag inte här. När jag blev biskop för drygt ett år sedan i augusti 2016 så har jag åkt runt och som biskop firar man ju så himla mycket gudstjänster. Det vet alla som är biskop. Man firar gudstjänst i stort sett jämt. Då stötte jag på det nya förslaget för vi hade ju kört med 1986 års kyrkohandbok i alla gudstjänster jag hade haft fram till dess. Min erfarenhet som jag också vill dela med mig av idag är att produkten fungerar, för Karlstads stift var ett av de stift där många församlingar ute i bushen hade tagit den nya och prövat den nya gudstjänstordningen som den gick att fira. Den fungerar ute i buskarna, Färjelanda, Hobbol, Nössemark, Glava, Djuprämnen, Tjöla och till och med i Björneborg. Den fungerar. Irritationen jag stötte på ute i bänkarna som biskop är att man har dragit frågan i långbänk, att man aldrig kommer till skott. Det är ju det man är irriterad över i Karlstads stift. Vid sista kyrkoherdemötet hade jag uppe det här. Är det någon som är negativ så säg gärna det, för jag har ju själv varit negativ så att jag får med mig det. Inte en enda kyrkoherde i Karlstads stift, inte en enda.

Process och produkt och det är produkten som vi ska ta beslut på idag, inte processen.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag har inte heller något yrkande men jag vill konstatera att arbetet med kyrkohandboken har ju varit en lång process, cirka 20 år, och där många har lagt ner mycket arbete, det har varit många diskussioner, prövande av gudstjänstordningar m.m. ett antal remisser. Nu är vi här och vi ska fatta beslut på torsdag. Mycket har naturligtvis varit väldigt väldigt positivt men arbetet har naturligtvis också följts av kritik som ska tas på allvar. Vi har följt arbetet genom olika organ på nationell nivå liksom många av oss också har arbetat på lokalplanet där vi svarat på remisser m.m. Vi anser att kyrkohandboken speglar vår kyrkas tro, bekännelse och lära och att grundstrukturerna är väl uppfyllda med mångfald och delaktighet. Vi blir också glada när kyrkostyrelsen initierat ett initiativ med en musikplattform, där ett musikråd sammansatt av hög musikalisk kompetens kan fortsatt utveckla det viktiga musikaliska arvet men också utveckla musiken i vår kyrka.

CARL-ERIC GABRIELSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut. Jag tillhör de som har varit med i en försöksförsamling, i Skara stift väldigt många församlingar. En våldsamt majoritet har varit med, så vi har fått tillfälle att pröva det här. Jag måste säga att det blev väl mottaget. Jag känner, som sas här förut, att nu är det dags att också besluta och få det här antaget så att vi får börja att kontinuerligt använda detta.

Jag känner en trygghet och jag får väl känna att jag representerar församlingsborna här. Det är många andra som är uppe och diskuterar, men det är ju för församlingen vi gör det här. Det är församlingen, den gudstjänstfirande församlingen som ska uppleva att detta blir bra och det känner jag att det blir bra.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och vi bifaller en motion, motion 2017:48 minsann. Jag vill passa på att tacka mitt fantastiska utskott för gott arbete under sju intensiva dagar, dit vi kom väl förberedda och bl.a. hade spelat igenom de noter som Bertil så vänligt hade bifogat sin motion.

Eftersom 86:an i princip har fungerat väl finns i förslaget mycket av 1986 års handbok kvar, det bästa skulle man kunna säga. Många församlingar kommer att kunna fira samma högmässa som de gör idag, men en del är faktiskt bättre i det nya förslaget än i 1986 års handbok. Här uppfylls kriterier om att följa Bibel 2000. Jag måste säga att det var anmärkningsvärt att välja bort NT81 i mitten av 80-talet. Här finns ett språk som är mera öppet och inklusivt för de som redan är där såväl barn som vuxna. Här finns en gemensam grundstruktur som gör att man kan känna igen strukturen oavsett vilka alternativ inom strukturen som väljs. Det finns fler valmöjligheter med såväl huvudmusik som fyra kompletterande serier som vi vid detta laget känner igen i många församlingar. Dessutom finns för samtlig musik ackordsymboler som möjliggör för icke-professionella att komma kyrkomusiken närmare.

Frågor har väckts. Varför har vi en handbok och vems är gudstjänsten? Jag vill påminna om folkkyrkans ordning. En handbok är till för vårt gemensamma gudstjänstfirande som ett uttryck för vår kyrkas tro, bekännelse och lära. Vi ska kunna känna igen oss både när vi är grannpastoratet i storstaden eller på landet, i katedralen eller när vi firar friluftsgudstjänst. I vår handbok ska rymmas hela Svenska kyrkans bredd av olika traditioner liksom församlingar med vitt skilda förutsättningar att fira gudstjänst. Här, när jag står inför er, representerar jag inte bara Gudstjänstutskottet eller mina egna åsikter som präst och gudstjänstfirare. Jag vill vara här för att ta ansvar också för de församlingar som inte liknar eller har samma förutsättningar som mina egna. Det är inte lätt. Processen har varit lång och bitvis kämpig. I år minns vi 500 år av reformation och den fortsätter, mina vänner. Vi vet att kyrkan ständigt behöver reformeras. Det finns dock ett sätt som vi inte borde sträva efter att vara lika vår kära reformator på. Martin Luther talade och skrev ofta nedlåtande om sina meningsmotståndare. Det behöver faktiskt inte vi göra bara för att vi är lutheraner. Vi måste kunna bättre. Nej, jag vill ha energi och glädje nu när vi talar om vår gemensamma gudstjänst så som det var en kväll för fem år sedan, tror jag, då tusentals människor gick med i en facebookgrupp som heter Diskussionsgrupp om handboksförslaget.

Kära vänner, här möts vi i kärlek till kyrkan, i respekt för våra medmänniskor inom en annan kyrklig tradition än vår egen och med en stor glädje i Kristus.

Bifall till utskottets förslag.

DAN SARKAR (REPLIK):

Sofija säger att vi ska kunna känna igen oss när vi firar gudstjänst över hela landet. Det är ett av syftena med handboken. Kruxet är att, jag försökte räkna på det och jag kom fram till, här är över 200 alternativ bara i högmässan. Nu är jag teolog, inte matematiker, så jag fick det bara till 8 000 olika varianter och ändå, trots alla dessa varianter, måste man i Stockholm göra undantag för Katarinamässan. Det känns som att det här blev inte bra, det här blev inte rätt sätt att gå tillväga för att vi skulle kunna känna igen gudstjänsterna över hela landet och ändå ha en variation.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Det stämmer att det finns många alternativ i förslaget och ändå så vill din nomineringsgrupp ha ännu fler förslag att välja på.

DAN SARKAR (REPLIK):

Det vi känner igen är det som ni kallar för ordo, eller ni som internationellt kallas ordo, fast det säger man att det är att vi börjar, att vi fortsätter, att vi slutar. Ordo är något helt annat. Det är själva djupet, igenkännandet från Kiruna till Ystad, där man ska kunna fira gudstjänst på samma sätt och kunna liturgin utantill. De bitar som församlingen har lärt sig utantill måste vi vara rädda om. Här har vi slagit sönder väldigt mycket av det här och flyttat om det.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Jag fasthåller det som jag sa tidigare, att det bästa från 86:an finns kvar. Det kanske är jättemånga som kommer att sakna någon favorit, så kan det ju vara, men man har ju alltså gått igenom och kommit med det här förslaget som gör att för många så kommer man att fullständigt känna igen sig, också om man använder kyrkohandboksförslaget. Det är också den erfarenhet som har varit från försöksförsamlingarna.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 87 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Block B: Gudstjänstens teologi, språk och musik

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Jag är en av ledamöterna i Gudstjänstutskottet så jag har under utskotts-sessionen haft möjligheten att vara med och jobba med helhet och delar. Allra först vill jag ge några principiella och generella kommentarer vad gäller kyrkohandboks-förslagets helhet, som leder fram till att jag ju står bakom Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1 och yrkar till stöd för det men har ett antal reservationer som jag kommer att återkomma till ett antal gånger.

Jag välkomnar alltså och är beredd att ge stöd till antagandet av en ny kyrkohandbok. Förutom att tiden är inne, för att använda ett bibliskt språkbruk, efter 20 år så menar jag att föreliggande förslag innehåller fler möjligheter än svårigheter, att förslaget är bredare än smalare, vilket vår breda folkkyrka förtjänar och är bättre än vad vissa debattrikten säger. Jag har själv närmat mig förslaget utifrån psalm 90 Blott i det öppna har du en möjlighet. Jag menar att det finns många öppningar och möjligheter i det här förslaget. Med detta sagt vill jag dock fortsätta med en kritisk kommentar till musiken. Utgångspunkten för det är kyrkostyrelsens egen skrivelse KsSkr 2017:6, där det arbetas med begreppet huvudmusik om A-musiken och alternativ musik om B till E-musikalternativen. Det här arbetet med just huvudmusik

och alternativ musik hade kunnat vägleda till ett beslut om att endast låta musik A bli en fullt ut inkorporerad integrerad del av handboken medan B och E kunnat få stadfäst ställning genom beslut av kyrkostyrelsen som musikaliska alternativ vid sidan av handboken. Denna möjlighet har inte fått gehör under processen vilket jag menar är en förbisedd möjlighet som kanske hade kunnat underlätta processen och ett arbete framåt också. Med detta sagt så stödjer jag alltså Gudstjänstutskottets betänkande med tillägg av mina reservationer, och då kommer jag till den reservation som rör detta block. Det är reservation 6 i Gudstjänstutskottets betänkande. Med den vill jag ge stöd till motion 2017:71, inte hela motionen för den innehåller två punkter. Punkt 2 i motion 2017:71 som vill ge möjligheten att med den nya handbokens stöd fortsätta som alternativ använda den äldre översättningen av den trinitariska formuleringen från handbokens 1986, dvs. ”I Faderns och Sonens och den helige Andes namn”. Jag tycker att det är onödigt att ta bort den här möjligheten i handboken och enbart ersätta den med den nya i enlighet med Bibel2000, dvs. ”I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn”, speciellt som vi i samma handbok kvarhåller den gamla formuleringen både i den Apostoliska och Nicenska trosbekännelsen.

Alltså, stöd till motion 2017:71 punkt 2.

MARTA AXNER IMS:

Ordförande! Jag ska fokusera på en sak i mitt anförande. I debatten, inte minst den på Facebook, har det hänvisats till den norska kyrkans handboksrevision där man antog texten före musiken. Eftersom jag har viss insyn, då jag sedan två och ett halvt år jobbar som präst i Norska kyrkan i Oslo, tänkte jag säga något om den processen om handbokens musik i Norge. Det första jag vill säga är att de här processerna har varit ganska olika. Det går inte att ta en annan kyrkas process eller beslut som ett facit. Det är också svårt att ta ut den här enda detaljen i den beslutsordningen och säga att de kunde göra det, så vi kan göra det. Jag tänker helt enkelt belysa lite och säga att vi kan inte se det som en detalj. Samtidigt är det viktigt att vi, det finns ju all möjlighet att fortsätta att arbeta med musiken och det har nämnts genom musikeråd, det är öppet för nykomposition osv.

Processen i Norge påbörjades 2003 på initiativ från motsvarigheten till De Ungas Kyrkomöte och man bestämde sig för en stor revision av handbok, psalmbok och evangeliebok. Man jobbade fram förslag som var på försök och remiss 2008–2009, dock inte på musiken. Musikens område var det en särskild grupp som jobbade med och de gick ut brett, som man hade gjort i psalmboken, och bett kompositörer skicka in förslag. Man såg för sig hela elva olika serier uppstaplat vilka olika genrer man tänkte sig. Problemet var att det kom in väldigt lite musik och det mesta av det höll inte särskilt god kvalitet. Först när man fick medel från motsvarande stadens kulturråd 2009, tror jag, då var alltså redan försöket igång 2008, så fick man fram material. Så när redan de nya gudstjänstordningarna var på försök kom det ut först ett sedan ett andra häfte och så småningom ett tredje med ny musik. Kyrkomötet bestämde då 2010 när man gick till beslut om evangeliebok och handbok att musiken inte var tillräckligt beprövad utan lät musikförsöken fortsätta och beslutade om texten. Det som hände då var att man hade de här, jag tror att det var elva serier som det blev eller ännu fler, i en tjock pärm ute på försök i ett antal år. Man tog också liturgier sedan i ordning, kyrkliga handlingar togs inte samtidigt och man jobbade mer processinriktat. 2015 bestämde kyrkomötet att smalna in det här några serier och framförde också då att den här försöksprocessen hade varit svår, bitvis plågsam, men också lett till stor kreativitet. Man kan göra på olika sätt och vi kan lära oss saker.

ANNA LUNDBLAD:

Ordförande! Jag tänker stanna inför tre korta ord i punkt 2 i motion 2017:6, foga fler musikalalternativ. En del i den här kraftfulla kritiken mot förslagets musikdel handlar just om att man anser att B och E är ett alltför begränsat utbud av nya musikstilar och genrer. Det saknas t.ex. mässmusik med tydlig jazzinfluens, med gudstjänstmusik med texter för mindre barn, nordisk folkton, utomeuropeiska källor så att våra vänner som nyligen kommit till vårt land och kyrka känner igen sig och kan bidra till vårt gudstjänstliv. I föreliggande förslag så föreslås att i huvudgudstjänsten får till kyrkohandbokens texter användas annan musik än den som ingår i handboken. Det innebär att endast de texter som finns i föreliggande musikserie kan tonsättas och att nyskapad musik bygger på i handboken fastställda texter. Samiska rådet noterar i sitt remissvar att det är förvånat att Svenska kyrkan uttalar en ambition att inkludera samerna i kyrkan inte avspeglas i förslag till ny handbok. Böner, texter och musik från det samiska kyrkolivet saknas. Ett arbete med t.ex. den samiska musiktraditionen innebär troligen att även texter från samiskt kyrkoliv behöver tillföras. Gudstjänstskottet föreslår att kyrkostyrelsen får i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik utan att det innebär att ny handbok antas, Vi kan konstatera att arbetet behöver fortsätta under förtroendefulla former och jag tror att vi behöver former för ett kontinuerligt liturgiskt utvecklingsarbete. Att anta en kyrkohandbok 2017 är något annat än 86. Är det här en bok som vi tror ska hålla i 30–40 år eller håller utvecklingen på och leder oss vidare? Jag tror att en nyckel är att vi hittar former för att kontinuerligt och aktivt arbeta med liturgiskt utvecklingsarbete och att det ger förutsättningar för att skapa fortsatt legitimitet, förankring och förtroende för handboken, och det är viktigt.

Jag har inget eget yrkande.

TORVALD JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:6 punkt 2 att uppdra till kyrkostyrelsen att till den nya kyrkohandboken foga fler musikalalternativ och fler kyrkoårsanpassade musikserier. När handboksförslaget 2012 kom blev jag alldeles paff. Blev det inte mera nytt än B-E. Vart tog allt nyskapande vägen vid sidan av musik B och D? Anna Lundblad berörde det här med musik med jazzinfluens osv. Jag tänkte, det måste komma mera framöver men icke sa Nicke. Vad hade hänt om man hade slängt ut nätet över landet eller haft en öppen inbjudan till landets etablerade tonsättare liksom den stora komponerande kyrkomusikergruppen som finns? Tänk om Sven-David Sandström hade fått ett uppdrag och bidrag? Vad hade vi fått för spännande musik? Enligt uppgift från den då i handboksgruppen ingående musikern fick ett par komponister skyndsamt i uppdrag att skriva liturgisk musik och i övrigt hittade man lite gammalt gods. Inget ont i det, men att det stannade där, som jag uppfattat det, berodde på tidsbrist. Man kom på i sista stund, javisst ja, musik. Då hade man redan i årtal reflekterat över teologiska ting och musiken kom alltså på undantag. Är ni förvånade att kyrkomusikerna reagerade? Det här förslaget är nu alltför magert och det krävs en rejäl breddning och man förväntar sig det som Anna var inne på, förankring, förtroende och legitimitet. Vi måste se till att det blir en kontinuerlig utveckling. Låt oss därför gå vidare och fylla på i vårt liturgiska skafferi.

ARON EMILSSON:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:61 om äldre musik i kyrkohandboken. Vi har enorma musikskatter inom vår fantastiska kyrka och jag tror vi behöver flera angreppssätt för att inventera, samla in, uppvärdera och sprida den fantastiska musik som finns utifrån flera angreppssätt både utifrån en utvidgad vision om den kyrkoantikvariska ersättningen som både tar hand om det materiella men också immateriella kyrkliga arvet och på flera plan. Det finns när det gäller det här avsnittet ett antal påpekanden som behöver göras. Under den här processen så har musiken varit bland det som har varit allra mest kritiserat. Mellan 600 och 1 000 kyrkomusiker har protesterat i olika sammanhang utifrån en mening att man skulle vänta och se vilka förändringar som skett när handboksförslaget hade processats i den senaste revisionsgruppen med uppgift att anpassa 2016 års förslag efter de remissvar som inkommit. Nu menar många samtidigt när det har dragit ihop sig inför den här debatten att det har man inte gjort. Maria Löfberg, tonsättare, skriver i Dagen i mars i år att varför ska man godkänna och trycka en handbok som är avvisad av 25 procent av kyrkomusikerkåren för att sedan påbörja arbetet med musiken i gudstjänsten. Den frågan är fortfarande relevant och aktuell. Musikserierna i handboksförslaget är uppbyggda så att de följer kyrkoåret men utan att varje församling ska kunna välja sina favoriter. Om man sprider splittring och motverkar enighet blir det svårt att fira gudstjänst by heart som en del har uttryckt det på en annan plats än i sin hemförsamling. Man missar också det här pedagogiska i att finna det sköna med kyrkoårets skiftningar. Den musikaliska expertisen har blivit helt ignorerad rakt igenom, fortsätter en del tonsättare och organister. Gudstjänstutskottet har skrivit att nu är Svenska kyrkans församlingar i behov av att kyrkohandboken färdigställs för att snart kunna börja brukas. Det är dags att sätta spaden i jorden. Jag håller inte med utskottsmajoriteten där, utan låt församlingar använda det material som finns och låt samtidigt tonsättare, kyrkomusiker, poeter, teologer och textförfattare släppa loss sin kreativitet. Det kan man göra nu i ett musikråd men man behöver också känna trygghet, förvaltarskap och nyttja sin beprövade erfarenhet i den musik som faktiskt finns i 1986 års handbok.

Jag yrkar bifall till motion 2017:61 och reservation 2 i betänkandet.

WANJA LUNDBY-WEDIN:

Ordförande! Jag representerar kyrkostyrelsen och vill säga att kyrkostyrelsen med undantag av utskottets förslag sänder välsignelsen enligt bilaga 4, där kyrkostyrelsen yrkar på formuleringen i skrivelsen med undantag av det, så vill vi bifalla utskottets förslag. Det som vi har en annan uppfattning om det är att vi förordar till skillnad från utskottet att välsignelsen bör riktas till hela församlingen, alltså att "Herren välsignar er". Det konstaterar också Läronämnden att använda "välsigna dig" är ett avsteg ifrån traditionen. Alla handböcker sedan reformationen har haft "er" och det är församlingen som gemensamt ska välsignas. Det är den förändringen som vi vill se. I övrigt yrkar vi bifall.

Jag vill bara säga några ord kring det förslag som föreligger. Det är ju så att varje tid finner ju sitt uttryck för gudstjänstens teologi, språk och musik. I förslaget, precis som Gudstjänstutskottets ordförande säger, så ser vi en balans mellan tradition och nutid. I den liturgiska musiken utgör ju text och musik en helhet, och det här kan man kanske ha olika uppfattningar om, men det har betonats av kyrkostyrelsen i skrivelsen men det har också betonats av Läronämnden. Man har understrukt vikten av att hålla samman kyrkohandbokens text och musik. Man säger i Läronämnden att

ur läromässig synvinkel att det är viktigt att inte särskilja olika delar i kyrkohandboken och att den i sin helhet antas av kyrkomötet. Man framhåller vidare att en kyrkohandbok ska stödja ett levande gudstjänstliv, vilket kräver att text och musik är integrerade och därigenom stärks också möjligheten till igenkänning över hela landet. De orden kommer alltså från Läronämnden och därför tycker vi från kyrkostyrelsens sida att det också är glädjande att Gudstjänstutskottet bejaktar denna helhet av text och musik. Jag vill också hänvisa till vad ärkebiskopen tidigare sa, att gudstjänstens musik är ju inte bara den liturgiska musiken. Det är inte så att vi från kyrkostyrelsens sida har tyckt att musiken är av underordnad betydelse. Tvärtom, vi ser alla vilken glädje det ligger i när församlingen känner igen sig men också när församlingen får en chans att lära nytt både kring den liturgiska musiken, psalmsången. Jag lärde själv en alldeles ny psalm idag, det är väldigt roligt när jag får prova nytt. Det är ju viktigt att vi därför också fortsätter att utveckla genom tillsättandet av ett musikråd som vi rekommenderar den nya kyrkostyrelsen att tillsätta genom att vi har lagt fast en musikplattform. Men också genom det viktiga med den gregorianska musiken där vi har begärt en forskningsöversikt, så nu kommer det att ligga på styrelsens bord i december och där det då sannolikt kommer att leda till att vi planerar tillsammans med Musikaliska akademien och Kungliga vitterhetsakademien för ett forskningsseminarium under våren 2018 kring den översikten i syfte att bredda möjligheten för fortsatt kunskapsproduktion. Som ni hör, musiken är viktig för kyrkostyrelsen. Musiken har också Gudstjänstutskottet visat att det tycker den är viktig. Jag är övertygad om att kyrkomötet kommer att kunna anta kyrkohandboken och med det också visa på en betydelse för både teologi, språk och musik som en helhet.

BERTIL MURRAY:

Jag yrkar bifall till motion 2017:5 punkt 2, 2017:6 punkt 2, 2017:15 punkt 1 och 2 samt 2017:61 punkt 2, allt inlämnat i förväg. Rubriken för det här B-blocket är ju Gudstjänstens teologi och musik. Jag kommer nu att fokusera på musiken och det är också det som mina yrkanden handlar om.

För oss alla som har läst och följt debatten i Kyrkans tidning men i många andra fora så har det inte kunnat undgå någon den ilska, desperation och utmattning i lagom blandning som har präglat väldigt många kyrkomusikers inlägg i frågan. Man har från början upplevt sig nonchalerade och överkörda. Marta gav en fin glimt från Norge och hur det hade hanterats där. Om jag uppfattade rätt så började man med att man bjöd in brett till att komma med förslag vad gäller kyrkomusiken men att det blev ett dåligt gensvar i första änden. Jag är övertygad om att om man hade gått ut här med en sådan inbjudan så hade man fått ett fantastiskt gensvar. Jag kan inte för mitt liv förstå att man under alla dessa år hela tiden har hållit borta den glöd och engagemang som har funnits i musiker. Det är djupt tragiskt det sätt som man har hanterat det här på. Då kan man naturligtvis ändå fråga sig om inte det som vi har fått är bra och det är nu som jag skulle vilja att vi fick se utfallet här. Jag skulle ha önskat en större generositet ifrån utskottet när det handlar om hur man ser på troheten till den tänkta handboken. I sitt företal till sin Deutsche Messe 1526 skriver Martin Luther: ”Jag vill inte på något sätt snärja eller fångsla något mänskligt samvete utan använda det på ett sätt som är förenligt med den kristna friheten efter deras goda omdöme”. Alltså, vi kan inte nu tvinga fram en ny handbok som man sedan ska sätta ditt folk för utan vi måste ge en frihet även i fortsättningen. Jag återkommer.

MARTA AXNER IMS (REPLIK):

Med anledning av den norska processen vill jag säga att min poäng var just att man kan ju inte jämföra så rakt av huruvida en inbjudan hade gett ett stort material i Sverige, det är möjligt. En konsekvens av den norska processen var ju sedan att man inte lyckades ta en sammanhållen handbok. Det finns fortfarande inte en tryckt handbok i Norge med alla gudstjänstordningar. Man har inte tagit alla kyrkliga handlingar. Psalmboken hann bli färdig så all liturgisk musik finns inte i psalmboken osv. Det har haft sina fördelar av en lång process men sådana saker som har värderats högt i den här processen för oss har just varit att få en sammanhållen handbok. Då är det kanske något man hade behövt kompromissa med. Jag är inte så övertygad heller att de här fem serierna som tas nu till slut, de är säkert bra. Jag har fortfarande inte hört alla eftersom hos oss använder vi bara den gamla musiken.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag är övertygad om att det finns en enorm kreativitet ute bland våra kyrkomusiker som bara väntar på att bli tillvaratagna men jag är rädd att man har skapat ganska djupa sår i den här gruppen som kommer att försvåra det fortsatta arbetet. Det skulle krävas en oerhört positiv signal ifrån kyrkomötet för att den här kyrkomusikergruppen ska återfå glöden och engagemanget i frågan om en ny handbok.

MARTA AXNER IMS (REPLIK):

Det är verkligen inte min eller tror jag någon annans eller kyrkostyrelsens mening att förtrycka kreativiteten. Jag hoppas verkligen att vi ska kunna gå framåt med tydlighet att det här inte är sista foten som har satts ner, ja vilken musik som ska finnas i Svenska kyrkan utan att det ska vara ett fortsatt pågående arbete.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Men det var uppenbarligen kyrkostyrelsens och handboksgruppens intention att stoppa den kreativiteten under processens gång. Det har inte tillåtits att man har omprövat det här med de föreslagna serierna.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag har i hela min prästerliga gärning levt i kyrkomusik. Min hustru är kyrkomusiker, min dotter är organist, vi har hela tiden musiken. Jag kan försäkra er om att den diskussion som har varit, har varit mycket levande och på ett sätt deprimerande. Varför tas inte vår profession till vara? Vi pratade igår om arbetsmiljökonsekvenser lite grann och jag funderar, hur är det med den psykosociala arbetsmiljön för våra kyrkomusiker när de känner att de inte tas på allvar. Det är allvarligt. Jag tycker att vi kan liksom inte bara nonchalera de sakerna. Vi har en stor grupp kyrkomusiker som har reagerat högljutt delvis, kanske ibland med överord medges men de har å andra sidan också ignorerats av många. Man har sagt, det är de där specialisterna. Ja just det, de som kan det här har reagerat. Det finns hela den gruppen som jag har följt på Facebook där vi kan se hur deras frustration har uttryckts. Jag har samarbetat med flera av dem och känner dem som oerhört kunniga musiker. Jag tycker inte att kyrkomötet ska desavouera deras kompetens. Jag upplever att vi har någonting mer att komma med.

Jag vill yrka på bifall till motionerna 2017:4, 2017:6, 2017:61 och 2017:71 samt till kyrkostyrelsens yrkande att välsignelsen ska tillsägas församlingen som kollektiv, "Herren välsigne er" enligt bilaga 4.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Jag är en av motionärerna när det gäller motion 2017:71 och det är frågan om hur den helige Ande benämns. Jag yrkar bifall till reservation 5 och 6. Poängen i motionen är ju att den trinitariska formuleringen från 86:an ”i Faderns och Sonens och den helige Andes namn” också ska vara ett alternativ som kan användas om det nu blir en ny handbok som antas. Ett huvudskäl till detta är att i trosbekännelserna, den Apostoliska och den Nicenska, som väl ur läromässiga synpunkter måste betecknas som väldigt tunga dokument. Där heter det ”den helige Ande” och då är det ju väldigt konstigt att om vi i trosbekännelsen säger ”den helige Ande” men sedan inte kan göra detta i gudstjänstens inledning. Det blir något slags konstig obalans i det hela.

Alltså, bifall till reservation 5 och 6 att i ”Faderns och Sonens och den heliga Andes namn” blir ett alternativ som kan användas också i fortsättningen.

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Jag ska också yrka bifall till reservation 6. I referensgruppen för kyrkohandbokens arbete från 2006 så satt jag med och vi tog upp frågan om det här ganska tidigt. Vi hade att hantera nämligen två olika beslut. Det ena är att förslaget ska följa Bibel 2000 och att trosbekännelsen ska kvarstå ordagrant med den helige Ande. Det här blev ju en krock då med uttrycket ”den heliga Ande”. På grund av den här krocken håller jag med Kjell Petersson om att det vore det bästa för kyrkohandboken om vi hade de här två förslagen vid sidan av varandra. Det hade varit det allra bästa. Vi kunde ju inte genomföra det i referensgruppen eftersom vi var tvungna att följa beslutet om att vi ska följa Bibel 2000. Men på grund av den här krocken så kan vi som kyrkomöte ordna med det så att vi kan få de här förslagen vid sidan av varandra. Det hade varit det allra bästa.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag har inget yrkande men jag vill lyfta fram ett par saker om språket, dels så ingick det i direktiven att vi skulle tala om Gud mindre som ”han”. Resultatet har blivit att ofta, när man jämför med 86:an, som man bytte ut ”han” mot Gud. Det har skett så många gånger att någonting har hänt. I handboksförslaget så står det många gånger att ”Gud kommer nära” men när ”Gud” blir opersonlig så blir han också konturlös och färglös och det är svårt att få en relation till honom. Det finns bara ett skäl till att vi säger ”han” om ”Gud” det är att Jesus har sagt att ”Gud är vår Fader”. I och med det så får vi en relation till honom. Det där har försvagats i handboksförslaget. Det andra jag vill lyfta fram är order ”möter” som förekommer 24 gånger i handboksförslaget, varav 18 i högmässan. Ordet ”mod” förekommer sju gånger. ”Vi får” eller ”får vi” sju gånger, ”bröd och vin” 15 gånger, ”omsluter” 22 gånger. Det här är inga dåliga begrepp. Tvärtom, jag vill ha dem varenda ett av dem men när de förekommer så här ofta så blir det väldigt tydligt att det här är modeuttryck. Det blir störande därför att det som känns fräscht nu väldigt snabbt blir gammalt när det är modeuttryck.

I kyrkan är det Lex Orandi, Lex Credendi, så som vi ber, så som vi firar gudstjänst, så tror vi. Det formar vår tro. Språket här gör någonting med vår tro och därför är det här, även om det uppfattas som teknikaliteter, viktigt för det här formar vår tro framöver.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Det har berörts tidigare hur begränsat musikurvalet är, I motion 2017:15 föreslås en väl beprövad mässmusik, som bara ett exempel på de som inte har tagits till vara. Man valde ut tre tonsättare för att skriva ny musik. Vissa av de musikstyckena hänger ihop med andra texter än vad som tidigare använts i mässans fasta moment. Vi kan konstatera att det enda av de tillfogade nya alternativen till mässans ordinarium som helt har bevarat texterna från 1986 till ”Helig”, ”O Guds lamm” osv. det är serie B, den mest svårsjungna och inte föga förvånande den minst omtlyckta. Valet av musik riskerar att påverka inställningen till texterna men man har inte fått en chans att prova olika musikstilar till de texter som ingår i gällande handbok, de texter som är hämtade från Bibeln, ni vet den som en evangelisk-luthersk kyrka förväntas anse vara av viss betydelse. Och detta trots att det finns uppsjö av mässmusik som använder de bibliska texterna och ändå mycket väl uppfyller kravet på att vara glatt, enkelt och folkligt. Om detta är medvetet eller omedvetet vet jag inte, men det är ett olyckligt val som gör att man tvingas välja mellan en ny sorts musikstil eller de bibliska texterna. Det är väl knappast rimligt att gudstjänstfirare eller remissinstanser skulle tvingas till det valet. Nu kan man ju säga att det spelar ju ingen roll för med de nya reglerna kan man ju använda vilken musik man vill, men det är klart att det spelar roll. Det är klart att det signalerar något när viss musik och vissa texter och vissa kombinationer får finnas tryckta i handboken och annat får användas på en höft på dispens. Utskottet och processen som helhet har, enligt min mening, misslyckats med att förklara varför just dessa texter till serie D och serie E särskilt ger uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära på ett annat sätt än andra sångtexter lite löst inspirerade av bibelorden. Och varför musikalalternativet i serie B är det enda som uttrycker läran musikaliskt så väl att det ska få vara den enda nya musiken som hör ihop med de bibliska texterna i Svenska kyrkans handbok.

Jag yrkar bifall till förslag i reservation 5 och 6 samt bifall till förslag i motion 2017:15.

MARIA JOHANSSON-BERG:

Ordförande! Jag vill företräda utskottet när det gäller avsnittet flerspråkighet. Utskottet yrkar på att kyrkomötet beslutar att bifalla kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i den här delen flerspråkighet och med det då avslag på motionerna 2017:5 punkt 2 och 2017:156 och att 1986 års kyrkohandbok i de översättningar till andra språk som redan fastställts får brukas fram till dess att översättningar av den nya kyrkohandboken fastställs på motsvarande sätt. I motion 2017:5 punkt 2 föreslår motionären att kyrkomötet nu ska besluta om översättningar av serie A till andra språk. Motionen 2017:156 föreslår att böner på andra språk ska presenteras så att de böner som nu översätts ska vara ”Herrens bön” och ”välsignelsen”. Men Gudstjänstutskottet ser det som självklart att mer än ett språk kan och ska användas vid gudstjänstfirande i Svenska kyrkan. Vi menar däremot att beslut om översättningar av kyrkohandboks-texter och vilket innehåll översättningarna ska ha inte ska ligga inom kyrkohandbokens ram i nuläget. När den nya kyrkohandboken antas kommer översättningar att tas fram. Det finns också anledning att anta att översättningar kan beslutas utan kyrkomötesbeslut och delar av det arbetet har redan påbörjats i dialogerna kring kyrkohandboksarbetet. Ett viktigt påpekande i det kommande översättningsarbetet är att utskottet var mycket bestämd i att Svenska kyrkan inte ska göra egna översättningar av texter som redan finns på andra språk. Svenska kyrkan ska använda de versioner som brukas i kyrkor som firar gudstjänst på det efterfrågade språket.

Mot den bakgrunden föreslår Gudstjänstutskottet kyrkomötet att avslå motionerna 2017:5 punkt 2 och 2017:156 samt att bifalla kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Reservation 5 och 6. Det blir lite konstigt med det beror på de förhållanden som Berth Löndahl har redogjort för. Jag tyckte att Wanja Lundby-Wedin sa att det hetat "Herren välsigne er" under hela reformationstiden, 500 år. Men så är det ju inte, som alla vet. Den nya formuleringen "Herren välsigne eder" kom till 1693. Mellan 1531 och 1693 hette det "Herren välsigne oss". Då undrar alla hur kan det heta så. Då säger de liturgiska experterna och språkexperterna att ordet "oss" betydde något annat på den tiden med tillägget "djävulen bor i detaljerna" och det är det som är problemet med kyrkohandboksarbetet. Jag tror att den kyrkohandbok som nu antas väl speglar behovet i en MTD-religion, egentligen inte ett uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som den har vuxit fram genom århundraden. Men den moralistiska terapeutiska deismen behöver ett nedtonat tal om Jesus och allmänt from måste den vara. Jag har alltid börjat fundera över om vi inte lever i ett 300-talets situation med hårda kristologiska uppgörelser. Vem är Jesus egentligen? Förr i världen, dvs. i maj månad, då tänkte jag att det här är förstås en reformert teologi som smyger sig in och det är det också men i grunden är den nog en deism av det andra slaget. Vad i allsin dar ska folkkyrkan göra när folket inte längre tror på Jesus i någon distinkt mening utan är fromt i största allmänhet? Här har vi ett gigantiskt problem som ingen har tagit i, ingen. Moralistisk, terapeutisk deism som ett hot och en fara. Man måste knyta an, jag vet det, men man måste också varsna faran. På 300-talet visste man att göra det. Den arianska striden var en uppgörelse om vad som var kristendom. Minoriteten, en försvinnande minoritet, stod för den katolska tron och den statskontrollerade arianismen stor för den andra. Men det var den lilla tron som vann över stortron. Då säger de bekymrade, ja men vi ska ju fastställa kyrkans tro, bekännelse och lära. Det tror inte jag att det här kyrkomötet egentligen kan göra. Det är inte så konstruerat. Det sas 1982 med den här kyrkomöteskonstruktionen att det kan inte fastställa några bekännelser. Det här är en religionskongress av fromt snitt men icke desto mindre med begränsad auktoritet. Jag tror att de som blir bekymrade över den här kyrkohandboken ska säga, ja det är en handbok för en MDT-religion men vi som är svenskkyrkliga vi kan stå för något annat.

Jag yrkar bifall till reservation 5 och 6.

BERTH LÖNDAHL:

I Kyrkans tidning nr 6, 2017, så redovisades mediedebatten och vilket utfall den hade gett när det gäller förhållandet till kyrkohandboken. Man hade gått igenom 300 artiklar. Av dessa handlade 120 artiklar om musiken. Av dessa 120 var 70 negativa, 45 neutrala och 5 positiva. Språket hade renderat 130 artiklar. Av dessa var 90 negativa, 40 neutrala. Ingen var positiv. Vad det gäller teologin så hade den bara renderat 40 artiklar. Av dessa var 15 negativa och 25 neutrala. Ingen var positiv. Det är en ganska uppseendeväckande mediedebatt där det är så att huvuddelen av de artiklar som presenteras, ja en allt överväldigande majoritet av artiklarna, är negativa och i fråga om de språkliga uttrycken är alltså inte en enda artikel av 130 positiv. Det har visserligen varit så, och med rätta också, att de musikaliska artiklarna av debatten har varit mycket tydligare och mera högljudd. Det måste givetvis beaktas.

Men språket har också föranlett ett ännu större antal artiklar men kanske inte lika synliga och uppenbara.

Språket. Det finns en skillnad mellan enkelhet och förenkling. Enkelhet tror jag ofta är viktigt. Förenkling betyder ofta däremot banalisering, ibland rent av ett pekorat. I det handboksförslag som föreligger så ser vi ett antal tidstypiska signalord. Dan Sarkar visade på att vissa ord återkom alltför ofta, de tidstypiska uttrycken. Det jag tror händer det är att den pedagogiska ambitionen med kyrkohandboken överskuggar heligheten och blir helighetens fiende. I pedagogisk nit så vill man vara så förenklad som möjligt att heligheten försvinner. En kyrkofader, Basileios den stora, sa så här om liturgin och om gudstjänsten, att den måste ha en avsiktlig gåtfullhet. Man måste vara lite förbryllad i mässan. Man måste vara lite undrande och anande att här stiga in i någonting som är större än de nu och de språk och de uttryck jag är van vid, det radikalt annorlunda. Om teologin skulle jag kunna prata också mycket men jag får avstå eftersom tiden rinner iväg för mig. Kyrkohandboken 86 finns kvar, visserligen kan man i stort sett fira det i enlighet med den men det finns mycket tillagt som inte håller en teologiskt acceptabel halt.

Bifall till motion 2017:71 punkt 1 och 2 och till reservationerna 5 och 6, som alltså bär Dags namn och inte mitt, men det var tvärtom.

BISKOP MIKAEL MOGREN;

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag, och jag vill ge några teologiska kommentarer till några av de begrepp som förs i debatten här. Det första är det här med kristologin, att den skulle vara nedtonad i förslaget. Jag skulle vilja säga att i ett sådant här ymnigt förslag så kan allt inte finnas överallt, det är *pars pro toto*, alltså i delar finns inte allt utan i helheten. Kristologin finns där och den är hög, och den är inte nedtonad men den är uppdelad.

Och så vill jag säga något om den heliga Anden apropå ”helige Ande” och ”heliga Ande”. I Matt. 28, i missionsbefallningen, är det enda stället i Nya testamentet där ”i Faderns och Sonens och den helige Andens namn” sägs och det är Jesus som säger det, där är det i Bibel 2000 ”den heliga Ande”. Om jag är rätt underrättad så var det där [Harald] Riesenfelds mycket grundliga undersökning som blev grunden för den ändringen från 1917. Det är ju historiskt och språkligt beroende av vilket språk man väljer. Därför att i hebreiskan så är *ruach* – Anden, Gudsvinden – i femininum, och i grekiskan så är epiklesen i neutrum. Här väljer man alltså att gå tillbaka till en äldre form, en hebreisk form, alltså den feminina formen. Att det står kvar i trosbekännelserna beror ju på att folkkyrkan ville ha trosbekännelserna bevarade intakt, oreviderade, därför att de har sådan igenkänningsfaktor. Det var ju inte minst mitt stift, Västerås, väldigt tydligt med och därför så blir det där kvar, ”den heliga Ande”, den form som har gällt länge i Sverige.

Det talas om ”välsigna dig” och ”välsigne er”. Dag sa intressanta saker om 1693 års handbok och utvecklingen av språket. Att man säger samma sak, då sa man ”oss” men det betydde något annat. Så är det ju också med ”dig” och ”er” och det ser vi tydligt i de gamla latinska trosbekännelserna, där det står credo, ”jag tror”, men det var ju inte så att det var någon privat tro utan detta ”jag tror” var ju hela kyrkans tro. Det var ju egentligen ”vi tror” men man sa ”jag tror”. I gamla bibelöversättningar har man ju sagt ”välsigne dig” men man har menat ”er”. I vår tid måste man skriva ”er”, därför att ”jag” och ”dig” betyder verkliga ental i vår tid.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Tack för det, Mikael, jag uppskattade mycket att jag fick anledning att ta upp just det här, som du säger att du har hört så många gånger, allt behöver inte sägas i varje moment. Nej, i det teologiska, men det får inte heller vara så att ett moment är sådant att det motsäger något viktigare. Det kommer vi att upptäcka så småningom. Jag kommer att återkomma till det här. Det är där teologin är otillräcklig ofta, inte minst i de eukaristiska bönerna är ett språk där sådant sägs som otydliggör någonting. Jag instämmer helt med dig när det gäller ”dig” och ”er”. I Gamla testamentet så välsignar visserligen Mose folket med ”Herren välsigne dig” men det är ju ett kollektivt ”du” i det och därför ska det vara ”er”.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Men om man ska köra den här *pars pro toto*-principen att alla delar inte behöver innehålla allt men helheten ska innehålla det, så måste det finnas någonstans naturligtvis. Det är ju det som det gör i vår handbok men den är ju yvig så man får ju leta lite. Det blir ju en helhet av den.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Det är populärt att kryssa och det är väldigt enkelt att kryssa igenom handboken på ett sådant sätt att man får en diffus teologi, dvs. en teologi som närmast är det som är villfarelsen och det som Dag var inne på att här börjar det saknas en klassisk kristologi.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Alla vi som var på morgonmässan i morse och hörde den här underbara nattvardsbönen, hörde att där har blivit kristologiska tillägg. Där nämns Kristus mer än vad som gjorde i 1986 års version, så att kristologin är också stärkt i det här nya förslaget.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Det är klart att det finns kristologi som nu biskop Mikael ska försvara. Men vilken kristologi, det är ju det som är frågan. Kristologi betyder ju något slags lära om Kristus. Det kan vara precis vad som helst. Vilken kristologi återfinns här? Det är på samma sätt som i frågan om Anden och realgenus. Jag tror att Harald Riesenfeld hade en poäng och det hade Bengt Hägglund också som sa att det inte var en poäng. Den här typen av teologiska överväganden har inte handboksarbetet redovisat. Man kan beklaga det. Det finns alltså frågor som har försummats i arbetet. Det beror förstås på att somliga forskare är bortvalda. Det har jag tjuvat om i flera tidigare kyrkomöten, Christer Pahlmblad, Mikael Löwegren, Mikael Isacson, de fick inte vara med. Det fick följer.

BISKOP MIKAEL MORGREN (REPLIK):

Nu är jag lite bonnig, men jag är bondson, och jag är inte så intresserad av symboler utan ska det vara en traktor ska det gå att plöja med den. Det ska inte bara vara en symbol för en traktor. Det gäller ju realpresensen här, för där blir ju kristologin tydlig eftersom där är det frågan om, är det den inkarnerade Kristus vi talar om eller är det någon symbol för någon Kristus. Är brödet någon symbol för Kristus eller är det inkarnerad Kristus? I realpresensen så är ju handboken bra, för den finns ju där.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Det är rörande. Ja, den finns där men den finns där också inte när man glider runt. Alltså, traktor, metaforen är utmärkt och det ska vara en Ferguson och den ska vara grå, och den ska vara en Volvo Buster och då ska den vara robust. Men vad är det vi har fått här? En traktorskvader, och det ska vi undvika.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

John Deere, för det är det bästa. Det har vi hemma. Det är rejäla grejor som det går att plöja med. Vi kan återkomma till realpresensen, eftersom jag tror att det är en central fråga och eftersom den finns här.

KJELL PETERSSON (REPLIK):

Det gäller alltså ”den helige Ande” och det är ju alldeles riktigt att ha Riesenfeld då i nyöversättningen av Nya testamentet kom fram till detta osv. om man nu ska gå tillbaka till ”den heliga Ande” och dess liturgiska rötter så är det ju vare sig grekiskan eller hebreiskan utan det är latinet, *In nomini Patris et Filii et Spiritus Sancti*. Den vedertagna översättningen av detta till svenska det är ”I Faderns och Sonens och den helige Andes namn”. I motionen och reservationen så är det ju detta mycket modesta förslag att det ska vara möjligt att använda denna vedertagna form av treenighetsformen också i fortsättningen.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Vilket språk man går tillbaka till, det har ju varit lite olika. Jag tänker på Fader vår, där ju Luther är konservativ och tar den latinska översättningen rakt av. Det är ju därför det hette Fader vår i den första versionen vi fick och som vi hade ända till vår tid, medan vår tid har gått tillbaka till grekiskan *Pater hemon*, där grekiskan ju vänder på det och det blir Vår Fader. Så där är det ju, att vi har olika språkstöd i våra överväganden i olika tider.

KJELL PETERSSON (REPLIK):

Nu är det ju så att handboksförslaget går tillbaka väldigt mycket till det latinska, man har Kyrie, Gloria, Sanctus och Agnus Dei. Varför kan man då inte ha detta ”I Faderns och Sonens och den heliga Andes namn” är min enkla fråga.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Om vi ska fortsätta den här språkstriden så är ju det som du just sa ett exempel på att det är lite blandat med språkstödet. Agnus Dei är ju latin men Kyrie är grekiska. Så redan i den där uppräkningsen som du gjorde, är ju de olika språken med.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Mikael, *Pater hemon* och *Pater noster* har väl ändå pronomenet på exakt samma ställe? Men det handlade inte om det. Det är intressant tycker jag med prioriteringarna här. Det är väldigt viktigt att följa Bibel 2000. Men i mässans fasta moment är det inte lika viktigt att hålla sig till att använda de bibliska texterna. Troheten mot bibelöversättningen är viktig men troheten mot bibelbruket i mässan är mindre viktig. Ändelsen, den lilla vokalen där i slutet och den lilla konsonanten i ”den heliga Anden” är jätteviktig, men i ”Helig” i serie D och E är ju nästan alla ord utbytta jämfört med de bibliska texterna som vi har brukat använda till de momenten. Det är bara några få ord

som inte stämmer om jag slår upp den bibeltexten i Bibel 2000. Det tycker jag kanske är lite inkonsekvent.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Men det är ju så i liturgi att den kan vara tonsatt och levandegjord bibeltext men den kan också vara en lite kraftfull parafrasering. Parafrasering har vi ju mycket av i vår tradition. Jag tänker på något som vi alltid sjunger i vår stiftsstyrelse, Herre signe du och råde, som ju egentligen är välsignelsen, den aronitiska välsignelsen, men parafraserad på 1600-talet av Jesper Svedberg.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Men inte på förslag som välsignelse i en som alternativ till den aronitiska, vad jag kan se. Det är klart att det har funnits mycket parafraseringar i den kristna spiritualiteten men att mässans fasta moment har följt de bibliska texterna står ju inte i motsättning till det, utan de två sakerna kompletterar ju varandra. Men när man ser att parafraseringarna tränger ut de bibliska texterna i mässans fasta moment då är det ändå lite märkligt och om det är lugnt bara för att det är en parafrasering så kan man ju fråga sig varför det är så problematiskt att byta ut en vokal. Det kan ju också konstateras att utskottet har lagt märke till att de här två varianterna av "helig Ande" finns parallellt i många församlingar. Jag har inte sett att det har förts många processer i frågan. Sannolikt kommer vi att leva med de dubbla varianterna. De kan ju lika gärna stå där bredvid varandra då kanske.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det tycks bli särskilt mycket parafraseringar när det handlar om barn och barn gudstjänster. Urexemplet är ju "måne och sol", som inte är någon bibeltext. Det går inte att hitta just "måne och sol", "vatten och vind", "blommor och barn". Det är en levande parafrasering och den bygger på ett bibelmaterial men det är lite fritt tolkat. Det är en parafrasering.

SARA WALDENFORS:

Ordförande! Vi säger oss vara en kyrka för troende, för tvivlare och för sökare. Det måste också få bli en konsekvens av det i vår handbok, tänker jag. Det är viktigt att vi som har funnit Jesus och finner glädje i hans frälsningsgärning för oss finner våra böner och vår liturgi. Det är också viktigt att den som söker Gud och tvivlar kan hitta böner och ingångar även i kyrkohandboken. Vän av ordning undrar ju då om Gud finns i handboken. Det var roligt att det inte bara var jag som räknar. Jag satt med den här på tåget. Av de 201 sidorna som är de ord som vi som präster ska använda i gudstjänsten, då använder vi "Gud", "Herre" och "Fader" 880 gånger på 200 sidor. Det tyckte jag var härligt när vi tänker att det kanske inte är så tydligt vem vi tjänar. Jag tänker också att vi ska ju i vårt hjärta tro och med vår mun bekänna Jesu namn och vi finner att i de här 201 sidorna så förekommer "Jesus", "Kristus", "Sonen" 599 gånger. "Heliga Ande" är däremot intressant, det är bara 150, men ordet "synd" och "skuld" 92. Där kanske vårt lutherska arv kommer in. För mig blev det en bra helhet i känslan av att man inte ska missa i en gudstjänst vem det är vi tjänar och vem det är vi tillber. Det gör man inte i den här handboken.

JAN G NILSSON:

Utan märkesnamnämmande så vill jag ändå säga att jag har en sådan där bil, Dan, av en senare modell. Jag köpte faktiskt den för att det är så bra utrymme i den, så jag får plats med mitt jazztrumset när jag ska ut och spela New Orleans-jazz i kyrkorna. Det är praktiskt. Nu skulle det inte handla om det, Nu ser ni en typisk katt bland hermelinerna, vi ser ut så här vi som representerar menigheten som Carl-Eric sa förut. Men som Magnus Ek sa häromdagen är det så att vi sitter ju faktiskt här med olika kompetenser och när jag tittade på talarlistan var det väldigt många teologer som fanns där. När jag undrar över det här som jag inte riktigt begriper, det ska jag erkänna för jag är inte här på någon teologisk kompetens, så frågar jag präster i min närhet om vad de tycker om det här. Då vill jag påstå, det är inte vetenskapligt, att många säger, ja låt oss köra på det ungefär. Frågar jag en musiker så lutar det nog åt andra hållet. Nu är det ju så att under det här avsnittet pratar vi mycket musik. Jag tycker inte att vi ska vara defaitistiska genom att underkänna musiken i det här förslaget utan om vi ska göra någonting ska vi väl möjligen lämna ett utrymme för att utveckla förslaget. Jag har alltså inte presenterat något yrkande därför att det har framställts yrkanden här tidigare som jag kan ställa upp på. Om vi ska prata om något annat än bilar så kan vi prata fotboll. Sverige spelade mot Italien. De var ju väldigt duktiga italienarna. De körde mycket finlir men det var ju inte de som vann. Det var faktiskt de som använde sig av lite enklare metoderna. Det är lite så här jag menar att vi kanske ska skippa en del av finliret och kanske ta det här paketet som det är. Jag deltog i en mäsas igår. Det är inte ofta jag gör det men det var enligt den nya ordningen. Jag märkte egentligen ingen skillnad.

§ 88 Meddelanden

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

I samband med lunchen så kommer ett nytt förslag att bli känt. Det gäller block I, det som handlar om beslut om kyrkohandboksförslaget. Det förslaget kommer att finnas i det digitala verktyget och det kommer att finnas att hämtas skriftligt i mötesbyrån. Vi annonserar det här nu så att alla ska få tid att studera det här förslaget innan vi är framme vid debatt i det ärendet.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block B: Gudstjänstens teologi, språk och musik, forts.

KRISTINA BACKE:

Ordförande! Jag ska börja med att yrka bifall till utskottets förslag i detta block som vi har behandlat nu. Jag vill också nämna detta med "välsignelsen". Det talades väldigt mycket om "välsignelsen" alldeles innan vi gick till lunch och det talades om att "er" och "eder", det var nya översättningar och man gick tillbaka ända till 1500-talet. Det talades också om "Herren välsigne oss och bevar oss". För oss som har gått i den gamla skolan, med kristendomsundervisning nästan från första klass och så följde den oss långt upp i åren till den togs bort på 60-talet, så kan vi vara lyckliga för den delen för den finns ju med i oss, så vi har ju varit väldigt moderna tydligen eftersom man lärde "Herren bevar oss". Jag vill också nämna i sammanhanget att det som jag har fått veta att det stod i 1942 års översättning på välsignelsen, då lärde vi oss "Guds, Faderns och Sonens och den helige Andes namn" och det sitter ju ganska djupt. Och "Guds" var ju det stora. Sedan tog man tydligen bort det här i 86 års översättning. Då kände jag när jag hörde detta, jag representerar de vanliga

församlingsborna som går i kyrkan och som lyssnar till vad som sägs och som bär med mig det också, att plötsligt hade man förminskat "Gud" på ett märkligt sätt, särskilt som det hade blivit en ny lag att kvinnliga präster fick vigas sent på 1950-talet, så kände jag varför har man tagit bort det här. Nu har jag fått förklaring av mina kamrater i Gudstjänstutskottet så jag vet en hel del mera idag. Jag vill ändå påtala detta med "oss" eftersom Dag Sandahl hade det uppe, att vi lärde oss "oss". Det kände vi oss mycket trygga med i hela vårt sinne.

ULLA RICKARDSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna del. Jag är väldigt glad över att få ta del av en ny handbok. Jag representerar också menigheten som någon sa tidigare. Jag vill egentligen lämna något slags vittnesbörd och det gäller välsignelsen, om vi säger "dig" eller "oss" eller "er". Jag har upplevt en präst som när han läser välsignelsen så använder han "dig". Det har vi upplevt väldigt starkt, "Herren vände sitt ansikte till dig och give dig frid". Han har gett oss möjligheten att verkligen visa oss att Herren ser oss var och en, antingen vi är tio eller hundra i kyrkan. Vi som har deltagit i gudstjänsten har talat om det, Han läser till mig, säger alla, fastän vi är så många, Han ser alltså var och en i det här kollektivet, kan man säga. Jag var väldigt glad när jag läste att utskottet hade det här förslaget. Sedan har jag ju naturligtvis stor respekt för Läronämnden och också kyrkostyrelsens yttrande. Men eftersom jag har upplevt det så väldigt starkt mitt i kollektivet så vill jag yrka bifall till detta.

MANILLA BERGSTRÖM:

Ett vittnesbörd eller en rapport från verkligheten kanske man också behöver. Mitt inlägg är nog ett sådant. Det kanske också är ett svar till Jan G Nilsson och de som undrar vad prästerna tycker och om prästerna tycker att det här får väl gå, det här förslaget. Jag är präst även om jag inte har prästkragen på mig här och jag har varit en av de som har jobbat mycket med förslagen när de har kommit ut till remissförsamling, både 12 och 16. Jag har också projektlett prövandet av kyrkohandboksförslaget i en stor församling och jobbat mycket med det, stött och blött och kommit med konstruktiva förslag i remissvar.

Nu är det ett och ett halvt år sedan jag jobbade med det nya handboksförslaget, för jag är kyrkoherde i en församling där vi inte använder kyrkohandboksförslaget, och jag saknar det gruvligt. Det är så mycket i förslaget som är så bra och en hel del är bättre än 86:an, som också är bra men som kanske har haft sitt bästföredatum. Språklig relevans, relevans på många sätt är det som jag saknar nu när jag inte använder förslaget och jag ser fram emot att få använda det, inte minst i kyrkliga handlingar. Jag står ofta vid dop eller begravning och vid vigsel och tänker att om jag ändå hade haft de nya formuleringarna. När man går tillbaka till det gamla språket så blir det väldigt tydligt att det gnisslar. När man blandar, vilket man också gör ibland, då man lägger in t.ex. gamla Fader vår i en ny gudstjänstordning så känns det väldigt konstigt. Jag är en av de som längtar efter att få använda ett nytt handboksförslag. Jag är en av de som tycker att det här är väldigt bra och jag är en av de som vet hur det känns när handboken landar i gudstjänstfirandet. För allt det som vi pratar om här det ska få liv i sammanhanget, i den gudstjänstfirande gemenskapen när vi samlas där. Det är där det händer och jag vet att det fungerar då. Det håller. Det är mycket som kommer att hålla länge. Om det finns många kyrkoherdar i Karlstads stift som tycker att förslaget är mycket bra så finns det i Göteborgs stift också.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag har begärt ordet nu under överläggningarna för det har kommit ändringsförslag. Jag vill ansluta mig till det yrkande som Ulla Rickardsson gjorde för en stund sedan att behålla de här två förslagen som finns i föreliggande handboksförslag. Den starkaste kärleksförklaringen som jag någon gång har träffat på det fanns på en gravsten. En ung soldat, dödad i Normandie, 21 år, och änkan skriver: For the world he was a soldier. For me he was the world. Just det här tilltalet till en enskild individ som sker i kärleken för där är det i fokus. Jag känner igen det tänket i änglasångens ord som jag kommer ihåg från en utbildning i tidigare århundradet. Det här som står om ”Gud som har utvalt” eller ”som Gud älskar” eller ”som han älskar”, som det står idag det ligger ett grekiskt ord som bara finns där i hela Bibeln. Det är svåröversättligt. Det har att göra med utvaldhet, att det lyser på det i fokus. Det finns också en bön som jag tycker så mycket om, Gud har en sådan omsorg om oss, som det är frågan om en enda. Allt det här och Ullas fantastiska vittnesbörd om tilltalet i gudstjänst, i ett kollektiv, säger att vi mycket väl kan behålla det här. Jag föreslår att det här står kvar.

Jag yrkar bifall till de två varianterna på välsignelsen.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag representerar utskottet och jag vill nu poängtera att vi önskar bifalla motion 2017:90 punkt 1 och bifalla motion 2017:45. Resten föreslår vi avslag på. Vad gäller välsignelsen, som vi alldeles nyss hörde, har vi läst Läronämndens yttrande 2017:10y, men vi har inte haft ett formellt sammanträde för att ytterligare diskutera det och därför lämnar jag inget yrkande därvidlag. Jag vill påminna om att det har varit med många experter i det här arbetet. Det har funnits många teologer, men i revisionsgruppen fanns också en professor i svenska språk. Jag vill också påminna om att ha respekt för den expertis som har funnits med och det gäller också de musiker som har ingått i olika arbetsgrupper. Det har därefter varit ett omfattande remissarbete och det är det vi nu ser resultatet av. Någon talade här om serierna C och E. De har ju kommit till genom arbetet under processen där man tog fram det ganska stora tjocka häftet Gudstjänstsång. När vi nu ska fatta beslut så måste vi tillsammans se till helheten. Se hela den långa processen så som den blev och till församlingarnas svar. När vi gör det, vänner, då tittar vi på samtliga svar, alla fem svarsalternativ som fanns i enkäten, för det är så man gör enligt sociologisk och statistisk vetenskaplig praxis.

Slutligen så blev jag så glad av Anna Lundblads inlägg, för vi är helt överens om att vi också vill lyfta Gudstjänstutskottets andra betänkande. Kära vänner, reformationen fortsätter och skapandet fortsätter.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block C: Den allmänna gudstjänsten, Anvisningarna, Samling och Inledning

ROGER OLSSON:

Ordförande! Jag talar för utskottet när det gäller rubriken Samling, och jag vill då yrka bifall till utskottets förslag att motion 2017:74 ska anses vara besvarad. Jag yrkar också bifall till förslaget avseende Anvisningstexten till momentet i Inledningsord, som ni hittar på sidan 31 i bilaga 4 samt att yrka bifall till utskottets förslag att den trinitariska formen besvaras med församlingens ”Amen”.

Jag vill tacka Gudstjänstutskottets ledamöter och ersättare för ett väldigt konstruktivt och gott samtal i utskottet som då har lett fram till den här dagen då vi kan debattera handboken.

När det gäller motion 2017:74 föreslår motionären att man ska inleda gudstjänsten med ett rungande och kraftfullt kärleksord och det är ju något som är centralt i en kristen gudstjänst att utformas på så sätt att det inte riskerar att tynga människor i skam och skuld känslor. Läronämnden har också uttalat sig om den här motionen och anser att det ryms inom det nuvarande handboks-förslaget att utforma en gudstjänst på det sättet. Utskottet instämmer i Läronämndens bedömning när den i sitt yttrande menar att det finns det här utrymmet. Med anledning av det så anser vi motionen vara besvarad.

När det gäller den trinitariska formen i gudstjänstens inledning uttrycker det en tillbedjan inför Gud som har gjort sig känd i vår kyrka som Fadern, Sonen och Anden och som har rötter långt tillbaka i kristenheten. Utskottet noterar att det finns en risk för att formuleringen ”I Guds, Faderns och Sonens och den heliga Andes namn” gör treenighetsperspektivet ottydligt, antingen genom att Gud förstås som enbart syftande på Fadern eller genom att formen läses och hörs som en uppräkningslista av fyra personer snarare än Gud. Utskottet menar därför att det finns anledning till att skilja på formen med ”I Guds, Faderns och Sonens och den heliga Andes namn” så att den ändras så att båda varianterna som finns att välja på i alternativen skiljs ut från varandra. När det gäller den trinitariska formen, kan det uppstå missförstånd när det gäller Anvisningstexten när momentet Inledningsorden i textbilaga på sidan 32 att man kunde uppfatta ”Helig” som fakultativt i gudstjänsten och fast i högmässa och mässa. Den här ottydligheten tycker utskottet på ett flertal punkter är svårtolkad och det brister lite grann i konsekvens mellan olika ställen där samma eller snarlika anvisningstexter förekommer. Utskottet föredrar därför att en översyn görs av anvisningstexterna inför publicering av kyrkohandboken.

JERKER SCHMIDT:

Ordförande, kära kyrkomöte! Jag yrkar bifall på min och Borgerligt alternativs Mats Hagelins motion 2017:128. Ett ord kan betyda liv eller död. Ibland är det just ord som kan ha oerhört viktig betydelse. Ett sådant ord är just ordet ”Herre”. Ordet ”Herre” i vår kristna tradition har en oerhört central betydelse. Det är i det Gamla testamentet det ord som i Septuaginta-översättningen, som har kommit från ”kyrios” som finns i Septuaginta både när det gäller hebreiskans ”adonai” och JHWH. ”Kyrios Herre”, ”Herre förbarma dig” något som vi så gärna och ofta sjunger och ber i våra gudstjänster. I Nya testamentet är en av de allra äldsta kristna bekännelserna just att Jesus är Herre. I min hemförsamling i Lundby församling i Göteborg har vi de senaste åren använt oss av den nya försöksordningen där vi istället haft ett Kristusrop och det är väldigt förvirrande. Vem och vad är detta Kristusrop? Vad innebär det? Vad betyder det? Ofta har jag noterat att när man skriver ut Kristusropet så står det inte längre den latinska beteckningen Kyrie längre utan man har bara Kristusrop. Då tappar vi något oerhört centralt, något som är grunden för vår tro och bekännelse nämligen att Jesus är Herre. Vem är det vi ropar till i detta Kristusrop? Eller vem är det som ropar? Det är viktigt med igenkänning och det är viktigt med gudstjänstglädje, har vi fått höra många gånger idag, och så också att vi kan igenkänna oss i den allmänkristna traditionen. Jag kan inte jättemånga språk men på tyska heter det ju ”Herr erbarme Dich” och på engelska heter det ”Lord have mercy” och jag tycker också att vi kan ansluta oss till även i vår svenskkyrkliga

tradition att bibehålla att faktiskt kalla vad saker och ting är, ”Herre förbarma dig”, ”Kyrie”. Man hänvisar ibland till att det är enklare att förstå ett Kristusrop. Det är det inte. Det är snarare mer förvirrat. I min hemförsamling har vi många människor som kommer från andra delar av världen och när det bara står Kristusrop så tror jag inte att de känner igen sig i gudstjänstordningen eller i vårt sätt att be. Det blir inte enklare eller tydligare med ett Kristusrop. Det blir banalare och mer förvirrat. ”Herre förbarma dig” är inkluderande, välkomnande och förståeligt.

SVEN-E KRAGH:

Ordförande! ”Över bygden lät glammet ifrån festen hos fadern. Den ena sonen fanns med och den andra var på väg hem.” I Lukas evangelium berättas om den förlorade sonen och festen som fadern bjuder in till. Jag tror att här i inledningen av gudstjänsten så får vi så många personliga uppfattningar om hur man vill bli bemött, hur man vill mötas utav kyrka och församling trots att förhållandena var så olika för sönerna så måste bägge känna sig välkomna. Det är därför, tror jag, att just den här delen har väckt så många frågor och så många önskningar om att förändra, därför att det har ju att göra med att vi personligen vill känna oss välkomna till festen, till gudstjänsten, till gemenskapen i församlingen. När det är sagt så vill jag påpeka några saker.

Läronämnden har framhållit att bön om förlåtelse är en central del i hur en luthersk tradition uttrycker människans tillstånd och Gudsrelation. Människan är kallad att leva i ständigt pågående dialog av bekännelse och förlåtelse, Kyrkans gudstjänst ska ge utrymme för denna ständiga dialog. Gudstjänstutskottets förslag innehåller en ändring av kyrkostyrelsens skrivelse som stärker förlåtelse- och överlåtelsemomentet i huvudgudstjänsten, Kyrkostyrelsen bejakar denna förändring. I överlåtelsebön 1 var kyrkohandboken 1986 en bön om förlåtelse. I kyrkohandboks-förslaget 2012 gjordes benämningen av denna bön om och hade karaktär av mer överlåtelse än förlåtelse. Mässa firas ju på söndagar men också på vardagar både i katedralen och i serviceboendet. Att låta alla moment i måltiden vara fasta är inte att fira gudstjänst i samklang med den gudstjänstfirande församlingen. Kyrkostyrelsen har heller ingenting emot att inledningsord 7 ändras i enlighet med utskottets förslag så att det bättre uttrycker en religionsteologisk medvetenhet i enlighet med dokumentet Guds vägar. Kyrkostyrelsen menar också att benämningen Kristusrop – Kyrie bör vara kvar i enlighet med kyrkostyrelsens förslag. Det finns alternativ som inte innehåller ordet ”Herre förbarma dig”. Förkortningen Kristusrop är ett substantiv som relaterar till att ropa på Kristus. Jämför Gudstro som relaterar till tro på Gud, inte att Gud tror på något. Vi menar att Kristusrop – Kyrie bör finnas med i enlighet med vårt förslag.

I övrigt så yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag yrkar bifall på motionerna 2017:95 och 2017:97. ”Gå bort ifrån mig Herre, jag är en syndig människa”, så ropar aposteln Petrus enligt Lukar kap. 5. Det är ett uttryck för en regression. Petrus önskar att Kristus som har kommit honom när ska backa tillbaka. Grunden för den reaktionen är att Petrus upplever att han inte har de rätta kvaliteterna för ett nära möte. Det är ett regressivt mönster, ett regressivt förhållningssätt vi möter här. Jag ser en parallell i en del av formuleringarna som vi möter i handboksförslaget när den levande Guden kommer oss nära, bryter tystnaden och talar, inte bara i allmänna termer utan i de precisa ord som Luther hade en

särskild glädje att återupptäcka. När den tyste Guden börjar tala, när den osynlige Guden blir synlig i Jesus Kristus, så är det som att vi idag i det här handboks-förslaget säger ”Gå bort ifrån mig Herre, jag önskar inte att du ska tala” för det stör mig. Jag önskar inte att du ska bli synlig, håll dig osynlig. Jag önskar inte att du ska bli personlig och mänsklig utan allmän och diffus så att det blir utrymme för mina egna projektioner, mina egna föreställningar. När vi ser tendenserna i inledningsorden så är det alltså i majoritet av dem där Gud istället för att möta oss så personligt som det har blivit uppenbart för oss på Guds progressiva sätt där han kommer oss alltmera nära, alltmer personligt, alltmer preciserat i det Nya testamentets uppenbarelse i Jesu Kristi person och så som Jesu Kristi Gud och Fader, barmhärtighetens Fader och all trösts Gud, så väljer vi istället att säga Gud. Gud, ett enstavigt ord som det är väldigt svårt att rent ljudmässigt framställa känslomässigt och intimt, varför kyrkan på vårt språk ofta har lagt till Käre Gud, Käre himmelske Fader. Vi saknar alltså relationssignaler. Jag tror att vi alltför mycket har färgats av en auktoritetssyn präglad av en historiematerialistisk tanke om ledarskap, om auktoritet, som något endast livshotande och förtryckande. Inom anknytningspsykologin finns det en helt annan förståelse av t.ex. föräldrarnas relation till barnet. Där är ledarskapet inte förtryckande utan en livsbetingelse. Det är ett vindskydd och en mylla, där den känslomässiga anknytningen till någon som står i ledarskapet befriar barnet från att behöva ta ansvar, behöva sättas i en kontrollfunktion och istället får vila i tillit. Den anknytningen måste ske genom ett progressivt språk där vi tillåter Gud att komma oss nära på ett personligt sätt i det bibliska språkbruket där vi kallar Gud vår Fader och vår Frälsare, Jesus Kristus Guds älskade Son. Jag ser också en regressiv tendens i de instruktioner för veckomässan, där flera moment lyfts bort ifrån församlingen så att vi är på väg tillbaka till den medeltida mässa där prästen ensam kan läsa mässan och där inte deltagande lekmän som står i de troendes allmänna prästadöme också är konstitutiva för en rätt nattvard och kunna läsa med i svaren,

HANS-OLOF ANDRÉN:

Ordförande! Jag talar för min motion 2017:91 och yrkar bifall till denna, vilket också innebär bifall till reservation 11 av Anders Åkerlund. Den här motionen handlar om bönen, ”Barmhärtige Gud du som i Kristus öppnar vägen till dig och utplånar världens alla synder. Rena mig så blir jag ren. Hela mig så blir jag hel. Drag mig till dig så får mitt hjärta ro”. Denna bön var en nyhet i 1986 års kyrkohandbok och kallas där Syndabekännelse och bön om förlåtelse 3. Bönen har blivit mycket omtyckt och används regelbundet som Syndabekännelse och bön om förlåtelse i många församlingar runt om i landet och den följs ofta av förlåtelseord och tackbön. Bönen finns kvar i förslaget till kyrkohandbok men kallas nu Överlåtelsebön 1. Det innebär att den inte längre kan användas i högmässan och att om den används i mässa/gudstjänst så kan den inte längre följas av förlåtelseord eller löftesord och tackbön. Uppenbarligen ses bönen inte längre som en riktig Syndabekännelse och bön om förlåtelse. I bönen talas först om Gud som i sin barmhärtighet öppnar vägen till sig i Kristus som utplånar världens alla synder. Sedan ber vi om rening, i sammanhanget rimligen från synden, om helande av den skada synden har tillfogat oss och om hjärtats ro i Guds närhet. Skulle inte detta vara en fullgod syndabekännelse och bön om förlåtelse? Det är väl inte nödvändigt att använda orden ”synd” och ”förlåt” för att uttrycka sin sorg över syndens närvaro i sitt liv och i sin längtan efter förlåtelse. Har man verkligen menat detta, då har man ju en mycket formalistisk syn på bönen som inte alls är lyhörd för dess djupare mening. I själva verket

så finns det inte så mycket av överlåtelse i bönen utom möjligen slutraden Drag mig till dig så får mitt hjärta ro. Men det är inte vi som överlåter oss till Gud, snarare ber vi Gud att dra oss till honom. För mig är alltså omklassificeringen från Syndabekännelse och bön om förlåtelse till Överlåtelsebön rätt obegriplig. För det är för församlingens skull som kommit att älska denna bön och gärna vill fortsätta att använda den just som Syndabekännelse och bön om förlåtelse bör den åter kallas Bön om förlåtelse. Den blir då Bön om förlåtelse 9 i den nya kyrkohandboken. Det är väl ingen djärv gissning att de många församlingar som länge har använt bönen varje söndag och låtit den följas av förlåtelseord och tackbön kommer att fortsätta med detta oavsett hur den klassificeras i kyrkohandboken. Det är ingen klok kyrkopolitik att besluta att införa en ny Syndabekännelse 1986 och 31 år senare beslutat att den egentligen inte var någon Syndabekännelse. Vissa handboksbeslut är nog i praktiken oåterkalleliga.

Ordförande, bifall till motion 2017:91.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Med den här blockuppdelningen av dagens debatt så blandas ju stora frågor med väldigt små, högt och lågt. Nu ska jag fokusera på en hög fråga, nämligen Gloria, ära åt Gud i höjden. Jag står här för att yrka bifall till reservation 13 och det rör alltså lovsångsmomentet. Debatten fram till denna dag i media har ju innehållit många Kyrie, Herre förbarma dig över vad som har förevarit. Men tack och lov så finns ju också Gloriamoment. Ett av de konstitutiva momenten i den allmänna gudstjänstens samlingsdel är ju just Gloria. Reservation 13 riktar in sig på en liten men viktig språklig förändring. Det handlar om att i den lovsång som finns ursprungligen från julnatten och Lukas 2:14, alltså Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som han älskar. Ta tillfället i akt nu när vi som en grundläggande intention, strävan och syfte med handboksrevisionen bl.a. har haft att sträva efter ett mera inklusivt språkbruk. Då menar jag tillsammans med min medreservant att här finns ett upplagt tillfälle för att byta ut ett manligt pronomen, som omnämner Gud dvs. han, till Gud. Då lyder ju lovsången Gloriamomentet, Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som Gud älskar. Det går att sjunga. Det är inga problem att byta ut ett enstavigt ord mot ett annat enstavigt ord rent melodiskt.

Sedan noterar jag som reservant med tillfredsställelse att ett visst stöd kommer från Läronämndens nya yttrande, dvs. efter Gudstjänstutskottets behandling av hela förslaget. Läronämnden konstaterar att yrkandet, till grund för reservationen, överensstämmer med ett eftersträvat inkluderande språkbruk. Om vi går på vårt förslag i reservationen så innebär det att vi tar momentet ett steg längre vad gäller det här inklusiva språkbruket för att markera direkt liturgiskt tal om Gud, vilket är att föredra i det här fallet, framför ett indirekt pronomen. Och stilistiskt språkligt menar jag också att det här fungerar väl liturgiskt. Därför vore det mer veligt än heligt att hålla fast vid 86:ans val att använda ett manligt pronomen när vi nu har chansen att ändra det. Ett litet men viktigt steg framåt och då bör vi göra det. Gud är Gud och inte han.

Jag yrkar bifall till reservation 13.

MARKUS HOLMBERG:

Ordförande! Då ber jag att få fortsätta på det tema som Kenneth slog an: ”O Gud du råder bortom alla stjärnor och skapar varje strå på jorden Du skådar ner i nödens världar och är oss en fader och moder”, står det inte i handboksförslaget. Inte heller i 1986 års handbok. Där avslutas den här lovsången ”Du skådar ner i nödens världar

och är oss en fader, en fader”. Sällsynt trycks det på det patriarkala gammaldags ordet. I motion 2017:141 har jag alltså föreslagit den här ändringen, dvs. att vi får lovsjunga Gud som en fader och en moder. Det är ju så att kyrkohandboksförslaget på många ställen har öppnat språket. Vi får uttrycka Guds storhet friare och rikare och det är ju inget problem att vi använder fler och nya ord och begrepp för att beskriva Gud, att vi hittar referenser som fungerar i vår egen tid. Det är precis det vi måste göra om fler människor ska se att deras tro ryms i kyrkans tro. Utskottet har konstaterat i sin behandling av den här motionen att det här att byta fader mot moder stämmer väl med uppdraget angående inkluderande språkbruk men man vill ändå inte bifalla den här motionen. Vad jag kan förstå så beror det på att order fader förekommer på två ställen till i samma lovsång. Där kan man av musikaliska skäl inte lägga till ordet moder. Det tycker jag är ett tunt argument, att man inte kan göra rätt på ett ställe, eller rättare sagt, att man bara kan göra rätt på ett ställe och inte på tre ställen är väl ändå bättre än att göra rätt på något ställe. Läronämnden har tittat på den här motionen och bejaktar att Gud omtalas både som fader och moder. Det, skriver man, står i överensstämmelse med såväl bibeln som Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Då tycker jag att vi ska ta varje tillfälle i akt att öppna språket, öppna tänket om Gud, speciellt i en ny kyrkohandbok. Det är väl till stor del därför vi över huvud taget behöver en ny kyrkohandbok.

Jag har också ägnat mig åt att räkna ord, precis som några hade gjort på morgonkvisten. Order fader förekommer i förslagsordningen för mässa/gudstjänst på 51 ställen. Ordet moder eller mor förekommer på 2 ställen. Mitt djärva förslag är alltså att öka dessa två till tre.

Den som vill lovsjunga Gud, vår far och vår mor, anteckna nu noga att ni på torsdag ska rösta för motion 2017:141 till vilken jag alltså yrkar bifall.

ALVE SVENSSON:

Ordförande! Jag talar för reservation 8. Vi reserverar oss mot att inledningsordet ”i Guds den treeniges namn” förs in i kyrkohandboken. Detta inledningsord förflyttar perspektivet från relation och samhörighet, som finns hos Fader, Son och Ande, till att bli ett enbart dogmatiskt uttryck. Treenig, det är dogmatik. Det är sann dogmatik men det passar inte i liturgin. Redan i utgångsläget är samlingsordet en komprimerad formulering med stark dogmatisk tyngd. När den sista förklaringen av treenighet tas bort, Fader, Son och Ande, då försvinner den sista möjligheten att intuitivt förstå innebörden. Istället fordrar inledningsordet en stor dogmatisk förkunskap för att över huvud taget vara begripligt.

Alltså, vi är flera reseranter som vill stödja reservation 8.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 7, 8, 9 och 10 samt motion 2017:97 av Fredrik Sidenvall. Jag kommer inte att bemöta allt men jag vill börja med att jag instämmer med föregående talare, att vi också ställer oss kritiska till att införa ”i Guds den treeniges namn” i kyrkohandboken. Vi tycker också att det här förflyttar perspektivet mot ”Fader, Son, Ande” att det är bättre att uttrycka hela treenigheten för att man då bättre har förståelse för vad treenigheten innebär. Det finns också en väldigt vacker symbolik när prästen gör korstecknet. Det här är också någonting som gör att och samtidigt uttrycker ”Fadern, Sonen och Anden”, och det gör också att människor från andra länder som besöker våra kyrkor kan känna en stor samhörighet och känna igen sig. Vidare i inledningsordet instämmer jag med

Fredrik Sidenvall och hans motion som förordar 1986 års inledningsord, detta för att begrepp om att Gud har uppenbarat sig för oss genom sin son Jesus Kristus tonas ned till förmån för väldigt allmänna begrepp om Gud. Jag ska ge några exempel. En inledningsbön är: "Nu är vi här tillsammans och du Gud är här. Du är nära som luften vi andas". En annan: "Gud är här. Du är här. Jag är här. Vi är här tillsammans." Och nästa: "Fjällens och det öppna landskapets Gud, skogarnas och rika mångfaldens Gud". Jag hör inte Jesus Kristus Guds son på ett enda ställe. I inledningsord 7 så nämns Jesus Kristus, att "Guds kärlek möter oss genom Jesus Kristus", men där stödjer jag reservation 9 som istället framhåller att det ska stå att "Gud uppenbarade sig för oss genom Jesus Kristus", så som det framhålls Joh. 3 och 16, "att så älskade Gud världen att han gav den sin ende son för att var och en som tror på honom inte ska gå under utan ha evigt liv". Jesus är ju central i hela vår kristna tro. Att det uppstod en spricka mellan Gud och människan genom synden och den sprickan är lagad genom Jesus Kristus, hans död och uppståndelse på korset. Det måste framgå mycket mera i inledningsorden än vad som görs idag.

ANDERS ÅKERLUND:

Inom detta block yrkar jag bifall till reservation 11 av Hans-Olof Andrén och mig och bifall till motion 2017:91 av Hans-Olof Andrén och även till Kenneth Nordgrens reservation där jag är medreservant och där begreppet där "bland människor som Gud älskar".

Ärkebiskopen slutade med de här orden i sitt anförande, "sjung Guds lov i era hjärtan". Hur gör man det och hur får man gudstjänsten att svara på det tilltalet och den utmaningen? Jag har lagt en motion som är lite yvig om att det är otroligt viktigt att starta varje gudstjänst i den nya handboken med Guds varma kärleksfulla ja till oss människor. Det är många som har problem med våra gudstjänster. Man känner sig lite usel och dålig i början och förstår inte riktigt hur det här är. Särskilt ovana gudstjänstbesökare. Jag träffar många sådana. Jag har också tänkt så här. Både Läronämnden och utskottet har bejakat det här och säger att det här finns redan. Men är det så verkligen? Jag har med glädje och fascination läst en bok av Marcus Borg, Kristendomens hjärta, som stödjer också de här tankarna som jag har. Tankarna inför begreppet synd. Är synd det begrepp som bäst beskriver vår belägenhet? Är det uttömmande nog? Det används omkring tusen gånger i bibeln men det finns också andra motiv som också finns där. Om blindhet – ge mig syn, om fångenskap – ge mig frihet, om hunger – mätta mig, törst och längtan, sådana ord om vilshenhet som också har att göra med splittring och ökad längtan efter helhet och mer fuller liv. Jag tycker att den här motionen av Hans-Olof Andrén kan vara ett svar att komma ur det här dilemmat och kunna bevara syndabekännelsens plats också i början av gudstjänsten som en inledning. Då passar för mig den här bönen: Barmhärtige Gud du som i Kristus öppnar vägen till dig och utplånar världens alla synder osv. Hela mig så blir jag hel.

Bifall alltså till de här två reservationerna och motionerna.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Bifall till motion 2017:61 punkt 3 som ingår i det här blocket. I vår kontakt med musiker så har vi också fått fram ett förslag på en gammal lokalt använd lovpsalm och det är den som presenteras i den här motionen. Den kunde förtjäna att få större spridning genom att lyftas in i handboken. Nu är det förstås vanskligt att ta in material som inte har prövats brett, men det är också vanskligt att

ta in brett provat material, nämligen när remisserna är så extremt negativa som de som har kommit. Det angår flera block men det angår det här blocket att vi skulle se lite närmare på de grovt missvisande siffror och statistik som har presenterats. Nu tror jag att den kommer att läggas upp här så att vi får se statistiken kanske. Ni har de blå staplarna och de röda staplarna. De blå avser texten, de röda musiken. Man kan alltså se att vad gäller texten så har bland remissinstanserna ungefär 17 à 18 procent sagt att handboksförslagets språk är bra. Att 40 procent uttrycker kyrkans lära och 50 procent nattvardsteologin medan vad gäller musiken så är det serie A som har ett acceptabelt godkännande. När ni tittar på B så är det bedrövliga siffror. C, D och E är inte särskilt märkvärdigt. Att vi har fått en helt annan bild förut det är därför att man har lagt samman det som har kallats för bra och det som har kallats för ganska bra. Då vill jag upprepa ärkebiskopens ord som hon sa så vist för två år sedan, vi kan inte nöja oss med mindre än en handbok som håller högsta kvalitet i såväl text som musik.

ROGER OLSSON (REPLIK):

Det är lite olyckligt att den här frågan har kommit tillbaka igen för det kändes lite grann som att den här diskussionen hade vi på det förra blocket. Jag har läst statsvetenskap och i grundkursen där när man gör enkätundersökningar så är det precis så här man gör. Man har fyra olika alternativ, man har mycket bra, ganska bra, dåligt eller mycket dåligt. När man sedan ska redovisa svaren så lägger man ihop mycket bra och ganska bra. Det är vedertagen vetenskaplig teori att man gör på det sättet. Vad skulle annars hända med ganska bra? Hur kan du få det till att det blir dåligt helt plötsligt?

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Ibland kan man ju tycka att det skapas problem som inte skulle behöva finnas i det här handboksarbetet så därför har jag skrivit en motion 2017:68 och det finns en reservation 12 och det handlar om Herre förbarma dig eller Kristusrop. Då är det ju så att Gudstjänstutskottet konstaterar att begreppet Kristusrop kan upplevas tvetydigt. Jag säger också detta i min motion. Sedan säger man att det klarnar lite på grund av dess placering i mässan, och i synnerhet de som kan grekiska begriper ju ännu mera därför att det står ju Kristusrop/Kyrie. Men nu är det ju inte alla i församlingen som kan grekiska. Mitt förslag för att lösa det här problemet är att ändra beteckningen Kristusrop eller rubriken Kristusrop till Herre förbarma dig, den vedertagna svenska beteckningen på detta moment i högmässan.

Bifall alltså till motion 2017:68 och reservation 12.

BERTH LÖNDAHL:

Teologi är inte bara vad som sägs, teologi är också vad som inte sägs. Det kanske är viktigare vad som man undviker att säga t.ex. i handboken. Den alternativa inledningsformen i Guds den treeniges namn är teologi i den meningen att man undviker att säga "I Faderns och Sonens och den Heliga Andes namn", kanske därför att man då skulle betrakta detta som ett icke inklusivt språk. Vi vill undvika orden Fadern och Sonen. Därmed har man gjort någonting väldigt dramatiskt. Inte bara att man dogmatiserar detta personliga tilltal av Fadern och Sonen utan det är också just att plötsligt blir det en helt annan Guds bild. Vi möter någon annan än den Gud som Jesus Kristus har uppenbarat i Nya testamentet för oss. Den Gud som Jesus tilltalar som Fadern och där han själv är Sonen och om vilken han säger att jag och

Fadern är ett. I Guds den treeniges namn är därför villfarelse i den meningen att den vill undvika att säga någonting helt avgörande som finns i hela kyrkans tradition och som är det ekumeniskt vedertagna, i Faderns och Sonens och den heliga Andes namn. När det gäller inledningsorden så har jag redan berört den språkliga tveksamheten. Det är inte så att jag inte tycker om de inledningsord som jag tycker är tveksamma i sin språkliga halt. Jag kan tycka att de är ganska fina, men de kan vara vackra och fina när man använder dem som dagsedlar, som någonting man tillfälligt formulerar, som en fri text jag som präst vill använda just på sättet som Anders Åkerlund nämnde, dvs. som ett välkomnande nedslag inför människor som är sökande och ovana i gudstjänsten. När det plötsligt handlar om en text som ska framstå i en handbok, som ska vara liturgiskt bärande och ha slitstyrka och inte vara som en trasmatta, då måste man kräva någonting helt annat av de orden. De måste ha bärkraft och slitstyrka i decennier. De får inte vara dagsedlar och de som flera av dem då blir närmast pekoral. Pekoral är okej i det tillfälligt formulerade. När det gäller syndabekännelserna så vill jag notera att flera av syndabekännelserna vill undvika ordet synd. Jag tror att det här är ett misstag och inte bara därför att jag kan tycka om ordet synd utan därför att det är att undvika att lyfta fram människans värdighet. Bara människan kan komma med en syndabekännelse. Djur gör det inte. Det tillhör alltså människans värdighet, inte att veta att hon har syndat, utan att veta att hon är den ende som kan synda och ha en sådan relation till Gud, att det kan vara både en brusten och en helad relation. En god syndabekännelse handlar om människans värdighet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 8, 9, 10 och 12.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Det är lite svårt att förstå riktigt en grundläggande linje i det här arbetet. Jag får ibland en känsla av att man vill slippa så mycket som möjligt, fast det gäller inte inledningsord. Där vill man ha så många som möjligt. Kanske lite fler än det fanns kraft till att åstadkomma egentligen. Däremot när man ska fira mässa då är det "less is more" som är idealet. Någon kändis har sagt, hur kan "less" vara "more", "more is more". Det kan jag tycka borde vara en rimlig hållning även när man firar mässa. Det föreslås att lovsägelsen, Helig och O Guds lamm ska kunna utgå så fort mässan inte firas som huvudgudstjänst. Det här är egentligen ett ganska märkligt förslag därför att det bryter sönder nattvardsbönen som om den vore en bön som sedan har en fin sång före sig och fina sånger efter sig. Nattvardsbönen, från "upplyft era hjärtan" till Gud hela vägen genom prefationen, Helig, den lästa bönen ända till församlingens gemensamma Amen är en helhet, en enda nattvardsbön, en tacksägelse, eukaristi som vi säger. Att tacksägelsemomentet i mässan särskilt kommer fram är just lovsägelsen och Helig, har förts fram i själva handboksarbetet och ändå har man nu landat i att just de momenten ska bara finnas obligatoriskt när mässan firas som huvudgudstjänst. Vi vet ju med alla de sammanläggningar som har gjorts att huvudgudstjänst är någonting som mycket väl kan vara ganska sällsynt i vår kyrka i och med att det faktiskt bara behöver vara en per pastorat, inte huvudgudstjänst betyder inte bara någon gång ibland på en vardag. Det kan betyda söndagar i massor av kyrkor. Då bör vi unna oss Helig, lovsägelse, O Guds lamm, dessa moment som aktiverar församlingen som aktualiserar tacksägelsen. Det går alldeles utmärkt att hinna en mässa med en fullständig nattvardsbön på en halvtimme med marginal om man bara jobbar hårt.

Inte "less is more" utan "more is more". Det har aldrig förekommit före 1986 med mässor utan Helig och lovsägelse.

MARIA JOHANSSON-BERG:

Ordförande! Jag vill företräda utskottet som föreslår kyrkomötet att besluta om bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 angående lovsången och avslag på motionerna 2017:44, 2017:61 punkt 3 och 2017:141. Gudstjänstutskottet menar att kyrkohandboksförslaget har låtit den praxis som nu gäller i många församlingar få genomslag på ett bra sätt. Motion 44 föreslår en ändring av rytm där det idag finns flera olika varianter att välja på i olika psalmboksutgåvor. När motionen inte preciserar sig så har utskottet bedömt att motionen är för ospecifik och föreslår avslag. När det gäller motion 61 punkt 3 menar vi att det föreslagna materialet inte prövats eller granskats under försöksperioden. Mot bakgrund av det föreslår utskottet avslag. Motion 141, att byta "en fader" mot "en fader, en moder" innebär en förändring som blir problematisk i flera led som också utskottets skriftliga betänkande också beskriver. Även om handboksuppdraget varit att beakta ett inkluderande perspektiv innebär det inte att det fungerar att göra det. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 141.

BISKOP MARTIN MODÉUS:

Ordförande! Jag vill säga några ord om inledningsorden och om föreställningen om banalisering som återkommer där. Vad är det som skapar det här banaliseringstrycket och hur ska vi förstå det? Det första som vi behöver se är att invändningen om banalisering nästan alltid reses mot nya texter i kyrkan. Vi som var med när 1986 års kyrkohandbok liksom de nya bibelöversättningarna kom minns precis liknande resonemang. Tiden förändrar språkbilden och vi som är lite äldre är kvar i våra gamla språkfigurer. Vår acceptans av nya språkuttryck är en gåva till framtiden. Det ligger alltså i sakens natur att nya texter upplevs på det sättet och jag ska ärligt säga att inför en del inledningsord så har jag haft undringar. Men så har jag mött människor som använt dessa texter i gudstjänst och som vittnat om vilken välsignelse de har givit i det verkliga livet. Jag vill gärna vara med och ge den språkliga gåvan in i framtiden. Det andra vi behöver se det är att den nya handboken är byggd efter delvis andra principer än tidigare. I Svenska kyrkans tidigare böcker så stod enhetlighet i fokus, helt enkelt eftersom Svenska kyrkan hade ett samhällsbyggnadsuppdrag just i enhetlighetens tecken. Det skulle vara likadant överallt och skälet var att det skulle vara likadant överallt. Den nya handboken däremot är inte till för att skapa enhetlighet utan för att skapa enhet med respekt för den mångfald som råder i Svenska kyrkan. Vi har många teologiska traditioner. Vi har många fromhetstraditioner och många lokala traditioner. Detta ger med självklarhet resultatet att inte alla tycker att allt är toppen även om den statistik vi fått se, helt felaktigt presenterad men det har vi ju redan fått utrett. En grundläggande dubbel fråga vi alltså måste ställa oss är, kan jag själv fira den gudstjänst jag längtar efter utifrån detta material och kan jag respektera att andra kan fira gudstjänster som ser delvis annorlunda ut? Jag kan svara ja på båda frågorna och jag ser med glädje fram emot att möta den mångfalden. För det tredje vill jag fästa uppmärksamheten på en fråga som inte så tydligt har berörts i samtalet hittills och det är att man i handboksarbetet har plockat bort de tidigare specialordningarna, t.ex. för familjegudstjänst. Det fanns en stor bejakelse av det redan i första remissrundan. Extra tydligt syns det i inledningsorden som ska öppna vägen in i gudstjänsten. Här har man arbetat i många fall

med enkelt språk och enklare tankefigurer för att man utifrån det gemensamma materialet ska kunna ställa samman gudstjänster som sänker trösklarna för många olika grupper som är i behov av enklare språk. Tänk barn men tänk också andra med behov av enklare språk. Där vill jag gärna vara med och ge den gåvan.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Som jag redan har nämnt så är det en skillnad mellan enkelhet och förenkling och jag tror att en del av det här språket handlar om en förenkling. Det är lite absurt för samtidigt som utbildningsnivån i Sverige har höjts oerhört mycket de senaste decennierna så tycks språket gå i en annan riktning i högmässan/gudstjänsten. Jag tror att vi behöver ett enkelt språk. Jag tycker också att det är absolut okej att man har en enkelhet i språket så som det tillfälligt formulerade, det som uppstår i ögonblicket. Vi pratade om det här över kycklingen till lunch och hur man gestaltar gudstjänsten samtidigt som det som är i handboken formulerat måste ha en annan halt. Med detta menar jag inte att man ska ha ett ålderdomligt eller ett arkaiserande språk men man ska ha ett bärande språk och ett språk som håller. Där kan man ofta se just det här att signalord fungerar olika i olika tider. Man kan så oerhört lätt identifiera, precis som det är med bildesign så ser man att den här bilen är från 70-talet. Så är det också med språkdesign. Man hör, det här är från 2016–2017, men det slits ut.

BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):

Jag tror ju i grunden att vi är överens i bygget av gudstjänsten men det blir problematiskt om man rensar bort de enkla texterna och lägger de i det tillfälliga. Då får man en situation där det blir, så att säga, de komplicerade texterna som bejakas i kyrkohandboken men vi har också ett behov av väldigt enkla texter för gudstjänst där vi ser att det finns många barn, där det finns människor som av andra skäl har behov av enklare språk och enklare tankefigurer. Men det blir prästens ansvar i det läget att sätta in de beståndsdelarna i en gudstjänsts helhet. Där har vi ett arbete att göra men då är vi mer inne i biskopens tillsyn och domkapitlets tillsyn. Alltså, det går inte att lagstifta bort dåligt omdöme utan det måste vi alltid ge det förtroendet till de som bygger gudstjänsterna. Då behövs det ett rikt och brett material.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Eftersom jag har varit kyrkoherde i en församling där vi faktiskt har fler gudstjänstfirare på högmässan än det finns antal platser i kyrkan som ett medeltal, så måste jag konstatera, ja det har varit mycket barn och mycket barnfamiljer. Enkelheten i språket handlar inte om det utan det handlar, precis som vi har pratat, om närvaron och gestaltandet och då kan också språket vara betydligt rikare. Än en gång, jag tror att det banala och tidstypiska förlorar på sikt. Det måste vara bärande på ett sådant sätt att det håller. Det brister bl.a. inledningsorden i men också en hel del i syndabekännelserna, i de eukaristiska bönerna. Man ser direkt att, okej det här är typiskt 2017 års design och det håller inte.

BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):

Så gott då att vi kanske kan få en kyrkohandbok med en bredd där många kan hitta det som fungerar i de egna sammanhangen.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Språk handlar ju både om form och innehåll och jag är övertygad om att ett lödigt och bibliskt innehåll kan också uttryckas i enkelt språk. Dilemmat här är ju utveckling från det mer konkreta mot det abstrakta. Det främjar inte barn eller de som av olika skäl främjas av att möta ett konkret språk som kan referera till något bekant t.ex. just relationsord. Det är det som är min kritik i detta. Förståelsen och bemötandet av den sökande människan är ju ohyggligt behjärtansvärt och bör ju vara kopplat till ett aktivt evangelisationsarbete. Men det kan också vara en ursäkt för att vi i kyrkan vacklar i vårt värnande av kyrkans integritet i en sekulär kultur. Den distinktionen måste vi uppehålla.

BISKOP MARTIN MODÉUS (REPLIK):

Mot detta resonemang har jag ingenting att invända mer än att jag tycker inte att det träffar kyrkohandboksförslagets texter.

TOMAS JANSSON:

Ordförande! Det finns en sak som har börjat oroa mig mer och mer och det är när jag pratar med människor och möter många som hävdar att kyrkan sitter fast i en syndafixering, i en skuldbeläggande attityd. Jag har grubblat mycket över var denna missuppfattning kommer från, för jag känner inte igen det i det kyrkliga liv jag deltar i. Jag känner inte igen det i min egen förkunnelse, inte heller i mina kollegers förkunnelse. Vad är då orsaken till denna grova missuppfattning om vad kyrkan står för? Här har jag på senare tid kommit att börja misstänka att boven i dramat är nog hur vi inleder våra gudstjänster. Bönen om förlåtelse, syndabekännelsen, hur den formuleras är väldigt avgörande för hur kyrkoovana människor upplever gudstjänsten. Talet om synd leder många människor in i denna felaktiga uppfattning. Vi som är kyrkovana vet att bönen om förlåtelse, förlåtelsens ord, är budskapet om den Gud som öppnar famnen och tar emot oss i gudstjänstens gemenskap. Men för kyrkovana så blir signalerna istället det motsatta. Därför måste vi vara rädda om orden vi använder i gudstjänstens inledning, i bönen om förlåtelse.

Anledningen till att jag står här är att jag vill yrka bifall till motion 2017:91 av Hans-Olof Andrén, den motion som alltså hävdar att låt oss få behålla bönen ”Rena mig så blir jag ren” som en bön om förlåtelse och därmed berättigad till att få följas av ett förlåtelseord därmed möjlig att använda i huvudgudstjänsten med direkta förlåtelseord. Den bönen från 1986 års handbok har på många sätt varit en hjälp för att lösa det här problemet. I många församlingar har den här bönen kommit att vara en ögonöppnare för många kyrkovana människor som sänder rätt sorts signaler om att jag är välkommen in i gudstjänstens gemenskap trots mina fel och brister. Därför är det så viktigt att vi får behålla den i dess nuvarande karaktär. Den kan få följas av förlåtelsens ord.

Jag vill faktiskt rikta en direkt vädjan till kyrkomötet att på den här punkten bifalla motion 2017:91. Vi behöver den här bönen i den här rollen även fortsättningsvis.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Alltså, jag har haft någon sorts illusion av att fira gudstjänst med de som är regelbundna gudstjänstfirare och inte för de ovana. De ovana är så ovana att de kommer ytterst sällan och kommer ganska spritt utan jag tror att det måste vara grundläggande att vi firar gudstjänst. Firar vi gudstjänst med de som är där regelbundet och då skapar en hemkänsla och en hematmosfär, här firar vi gudstjänst, så att de som

kommer som oregelbundna gudstjänstfirare plötsligt upptäcker, oj då här finns ett hem där jag också får vara med. Då finns den här inledningen där syndabekännelsen finns med och än en gång så påpekar jag att den har då med människans värdighet att göra och inte med hennes underlägsenhet. Det är bara människan som kan ha den relationen till Gud. Jag tror alltså att det här är en viktig del i en inledning och konstigt nog är den oerhört vardaglig. Hur många här har inte mött någon gammal vän på gatan och sagt att vi har inte setts på länge. Jag har tänkt i flera år att jag ska ta och ringa dig, förlåt att jag inte har gjort det. Så kommer det som en gäst och säger, jag har bara en enkel blomma med mig, jag borde ha hört av mig tidigare. Vi inleder massor av relationer med detta balanserande sätt att säga, ursäkta, och det är det vi gör när vi återvänder i gudstjänsten.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag upplever inte bönen ”rena mig så blir jag ren” som vare sig torftig eller innehållslös vad det gäller budskapet om Guds ords förlåtande kraft. Det är bara ett annat sätt att utforma det på och må vi få ha en fortsatt bredd i vår kyrkohandbok där vi fortsatt också kan ha den typen av formuleringar. Jag vill inte förbjuda ”jag fattig syndig människa” som är ett 1700-talsspråkbruk som väldigt få människor känner igen sig i men den får finnas kvar i handboken. Låt också då denna ”rena mig så blir jag ren” få finnas kvar som ett alternativ.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Jag tycker faktiskt också att det alternativet ska finnas kvar. Däremot så vill jag visa på vad den gör, den förskjuter den sakliga skulden, jag har gjort, sagt, tänkt, underlåtit någonting som är brutet i relationen till Gud till det som är fel, jag är fel. Den här förskjutningen tror jag är mer traumatisk, därför att hur förlåter man och avlöser och upprättar en människa som upplever att det handlar om att jag är fel mera än att man säger att jag har handlat fel och när jag befriar dig från det då är jag faktiskt avlöst och ren.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! I statistik används procent där varje siffra är just en andel och för alla som tycker att matematik är jobbigt är ju statistik så fantastiskt därför att summan alltid ska bli hundra, enkelt och bra. I remissomgången 2016 så användes fem svarsalternativ. Det var en förändring efter remissomgången 2012. De fem alternativen var dåligt, ganska dåligt, varken bra eller dåligt, ganska bra, bra. Att bara visa ett svarsalternativ som i det diagram ni nyss såg, en andel utan möjlighet att jämföra med andra andelar och se helheten. Det är ohederligt å vetenskaplig synpunkt. Vi ska i statistik alltid utgå ifrån 100 procent och kunna jämföra siffrorna. Efter denna remissomgång så har man dessutom tagit hänsyn till de remissvar som inkom från den omgången i det förslag som nu ligger på bordet från revisionsgruppen, alltså 2017 års förslag. För övrigt vill jag bara påminna om att inledningsorden i förslaget är fakultativa och kan vara något av de 14 förslagen eller ett annat fritt formulerat.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Jag tar på mig skulden för att det kom upp under det här blocket som det inte skulle ha gjort. Det skulle ha kommit under block B. Jag menar inte alls att det skulle vara ohederligt att redovisa de bra svar som har kommit därför jag tror att vi kan inte nöja oss med ett utfall där mindre än 20 procent tycker att språket är bra eller med en

musikserie där mindre än 20 procent tycker att den musiken är bra, att ett antal också tycker att det är ganska bra, det må så vara, men är det inte så att det är den högsta möjliga kvaliteten som vi eftersträvar.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Om man visar helheten alltså så att man kan se alla 100 procent då kan man också se fördelningen på de andra svarsalternativen. Nu gavs inte möjlighet till det.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Att någonting är fakultativt kan ju vara en fördel ibland men jag tycker inte att det bör användas som ett argument för att bristfälliga formuleringar inte håller måttet. Jag är här, vi är här, Gud är här, vi är här tillsammans, det var en annan ordning, därför att det står i förslaget att meningarna kan komma i valfri ordning. Vem kan inte hitta på dessa fyra meningar och själv stoppa dem i valfri ordning. Bara det faktum att det behövs så förskräckligt många inledningsord, några har så förskräckligt eller fantastiskt enkel utformning. När det är tillåtet att hitta på sina egna inledningsord uppreser ju frågan vad vi har kyrkohandboken till, kan jag tycka. Då hjälper det faktiskt inte att de är fakultativa.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Det är konsekvensen av det som vi var väldigt överens om när vi började, nämligen den nya ordo-strukturen. Därför har man alltså sammanfört det som förut låg i olika gudstjänstordningar till det som nu står under den allmänna gudstjänsten så att samtliga inledningsord finns där.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Det i sig behöver ju inte innebära att inledningsorden behöver vara så oerhört många och de som nu finns är ju betydligt fler och somliga, skulle jag säga, av betydligt lägre kvalitet än de som fanns i handboken 86 även om man sammanför från alla de åtta typer av gudstjänster som fanns.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Om kvaliteten tycker vi olika.

DAG SANDAHL:

Ordförande! En uppjagad präst ringde mig. Kan det vara jag, kan du kolla om det är jag, sa han. Va, sa jag på mitt intelligenta sätt. Jo, förstår du, vi hade en sådan där planering inför gudstjänst och satt där på golvet och de höll på och tjafsade och jag blev så trött. Till sist fick jag ur mig, du är här, jag är här, vi är här, Gud är här, vi är här tillsammans. Jag tyckte att det var en parodisk banalitet men de tyckte att det var bra. Nu ser jag det här i kyrkohandboksförslaget. Kan det vara jag? Kan du ringa och kolla i Kyrkans hus? Jag ringde och kollade och jag fick svaret att det används på flera ställen men det kommer nog från Stockholms stift. Jag tror att polletten, man behöver inte vara kommissarie Beck, ramlade ner där. Jag vet, tror jag, vem syndaren var. Parodisk banalitet. Så var det tänkt och nu står det i kyrkohandboken. Det säger en del. Biskop Modéus den förste kan använda det som en vacker formulering, för de kristna kan använda alla formuleringar och få dem att skimra. Men jag är inte säker på att detta är god kyrkoteologi. Jag tror att det är precis vad det var, en parodisk banalitet.

Jag kommer aldrig att använda en sådan formulering. Hör jag den kommer jag att tänka på den präst som hittade på den en sur morgon när han satt på ett golv ihop med en massa intresserade gudstjänstkonstruktörer. Men MTD-religionen, tror jag uppskattar precis den här typen av plattityder. Jag menar nu att det krävs vishet för att se vad som är kompatibelt med kyrkokristendom och vad som inte är det. Nu har jag förstås förstört den här bönen för er och det, Ordförande, är jag djupt tacksam att jag fick göra.

ARON EMILSSON:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:61 punkt 3 som behandlades i det här blocket. Jag kommer att tänka på att Gör portarna höga och dörrarna vida, men vi får se upp så att vi inte bara sänker trösklar och höjer tak så till den milda grad att tröskeln till kyrkan rivs bort och taket likaså. Om jag skulle komma hem till flera av de församlingar och min hemförsamling jag känner mig hemma i och förklara de liturgiska förändringarna i det här nya kyrkohandboks-förslaget skulle jag möta många frågande ansikten vid kyrkkaffet. Var är profilen, var är konturen? Alltså, vem talar vi till och vilka vill vi möta och hur möter vi dem? Ett inklusivt språk, ja för vem och varför? Den vane vill känna igen sig, den ovana möta något nytt, något man inte möter i sin omgivning i samhällsbruset. Det är tradition och kontinuitet i vårt liturgiska språk. Jag hörde tidigare, som äldre så kan man ändå ta ansats för att bejaka nyordningen i språket. Som ung känner jag mig väldigt exkluderad i nyordningarna i könsneutralitet och att undvika det man då kallar könsmaktsbegrepp eller ett exklusivt exkluderande språk. Det är inte exkluderande. Vi ska bejaka variation, olikheter, kontinuitet och tradition i det som skapar trygghet och sammanhang. Vi ska vara rädda om det. Bryter man bibliska texter ur kyrkohistoria, var är respekten för urkund och för historisk underbyggnad i teologiska och liturgiska vägval, Att vilja stryka uttryck som ”stark fadershand” eller ”öm modersblick” och liknande, sådana begrepp är inga problem. De går att bevara och behålla och utveckla jämte förändring och nyordning. Kyrkan behöver vara en trygg fyrbåk, särskilt i den tid vi lever idag. Vi ska visa vad vi erbjuder som är unikt, där vi välkomnar nya i sammanhanget, inte anpassa oss efter allt det andra som omgärdar oss i samhällsbruset utanför. När man efter 2 000 år av bibeltext i liturgin vill införa ett mer lättförståeligt vardagsspråk så skjuter man sig inte bara i foten utan riktar pipan mot själ och hjärta i det liturgiska språk som skapar sammanhang och enhet, sa denna församlingsherde med många följare som jag refererade inledningsvis. Låt oss betänka de orden och visa vad som gör oss unika, inte vad andra vill att vi ska göra för dem.

SARA WALDENFORS:

Ordförande! Jag företräder nu utskottet. Vi börjar med inledningen och bakgrunden, sidan 41. Utskottet ger förslag till kyrkomötet att avslå motion 2017:91 och 2017:97 och att bifalla utskottets förslag om inledningsord 6, 7 och 15. Utskottet menar att antalet inledningsord ger en stor mångfald och att det ger möjlighet att använda dessa vid olika skilda gudstjänstillfällen och att det också ger inspiration och visar på möjligheten att själv formulera inledningsord. När det gäller inledningsord 6 menar utskottet att det finns ett viktigt signalvärde i att det finns med i kyrkohandboken men har gjort en omformulering som lyder följande: ”Fjällens och det öppna landskapets Gud skogarnas och den rika mångfaldens Gud sjöarnas havens och den pulserande livets Gud du som är med oss där vi lever och bor i din närhet vill vi vara

i ditt namn vill vi be". I inledningsord 7 menar utskottet med hänvisning till Läronämndens resonemang kring Guds vägar att det i nästa mening bör ändras till "och att Guds kärlek möter oss genom Jesus Kristus". Av språkliga skäl menar utskottet att den sjätte raden i inledningsord 15 bör ändras till "i dopet görs inte skillnad på människor" för texten kommer då att följa bibeltextens lydelse.

Så går vi in på förlåtelse, motion 2017:91. Utskottet menar liksom motionären att överlåtelsebönen 1 är mycket omtyckt och använd bön men hänvisar till Läronämnden där det står "att det kan övervägas om det krävs ett efterföljande tilltal som anknyter till formuleringen i själva bönen och detta finns ännu inte idag". Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 91.

Sedan går vi vidare till Kyrie. Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:46 och avslå motion 2017:68 och 2017:128.

Diskussionen om Kyrie och Kristusropet: som det har nämnts tidigare konstaterar utskottet att det kan vara lite lurigt med detta men att begreppet blir tydligare i det sammanhanget där det står och används i gudstjänsten och att det i ordningen då också står då "Kristusrop/Kyrie". Angående förslaget i motion 2017:46 tycker utskottet som motionären att det finns anledning att följa vedertagen liturgisk praxis och föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 46.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Ordförande! Det gäller den här bönen som var syndabekännelse och har blivit överlåtelsebön. Om man nu säger att "Kristus öppnar vägen till dig och utplånar världens alla synder" och säger "rena mig så blir jag ren", är inte det en syndabekännelse? Varför ska vi krångla till det och säga som Läronämnden att vi behöver något särskilt tilltalsord för detta. Vi har ju det vanliga förlåtelseordet och tackbönen. Varför ska vi inte kunna få använda det som vi har gjort nu i över 30 år? Jag tror inte att det här går att backa för övrigt i praktiken ändå. Bifall till motion 2017:91.

SARA WALDENFORS (REPLIK):

Jag hänvisar till det jag sa och tänker att Läronämnden får gärna komma upp och också föra sin talan här.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Jag avvaktar lite så får vi se om Läronämnden närmar sig. Jag tror alltså att man inte kan ändra sig efter över 30 år och säga att det var ingen syndabekännelse.

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Den här frågan om den här bönen som alltså är en känslig och älskad bön där man ber om "rena mig så blir jag ren, hela mig så blir jag hel". Den bygger inte alls på skuld och det har utretts väldigt bra. Den bygger inte på att jag har gjort fel utan den säger, jag är fel. Då kan det inte besvaras med förlåtelse, för det finns ingenting att förlåta. Det är ingen verksynd, det är ingen skuld utan det är skam. Skam kan man också svara på. "Hela mig så blir jag hel" då kan man ha ett tilltal om helande som svar. Att ha svaret "förlåtelse" skulle vara själavårdsmässigt och pastoralt helt felaktigt men ett svar går ju alldeles utmärkt men det måste omformuleras i så fall, alltså som svar för att skilja på skuld och skam.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

I bönen om förlåtelse ber vi både om förlåtelse för den synd som vi har begått men också om den befrielse från det tillstånd av skuld som har uppstått som ett resultat av den begångna synden. Befrielsen som ligger i förlåtelsens ord i gudstjänstens inledning handlar också om förlåtelsen/befrielsen från ett tillstånd av skuld. Bönen ”rena mig så blir jag ren” har fångat in detta och bryter inte som jag ser det mot de grundläggande intentionerna i bön om förlåtelse och därpå följande förlåtelseord.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Jag kan bara upprepa det här om skam- och skuldmotiv. Det är klart att man kan tolka det som ett skuldmotiv men jag tror också att dess popularitet bygger delvis på att den fångar in en skamkänsla som finns i vår kultur. Därför vore det väldigt olyckligt att ha ett förlåtelseord men ett svar. Jag är inte emot att det kommer ett svar. Jag tror inte på att ha en klassisk förlåtelseformulering om att ”på Jesu Kristi uppdrag tillsäger jag dig synernas förlåtelse” eller så utan någonting om helande och upprättelse och så. En mjukare formulering.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Må vi få ha lite mångfald i formuleringarna inledningsvis.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Jag förstår inte varför du inte kan se att det är synden man vill bli renad ifrån om man säger ”du som i Kristus öppnar vägen till dig och utplånar världens alla synder, rena mig så blir jag ren” – från vad då? Synden, naturligtvis, precis som du har nämnt. ”Hela mig så blir jag hel” – vad blir jag hel ifrån? Från synd och skam. Det handlar om synden. Den olämpliga själavårdsmässigheten försiggår varenda söndag i stora delar av Svenska kyrkan och det har den gjort i 30 år. Jag tror inte att det är så farligt med den saken. Det handlar om synden och det handlar om skulden. Det är så jag läser det i alla fall men man kan ju läsa det på olika sätt, det är ju individuellt, men så ser jag det i alla fall och så upplever jag den bönen.

Bifall till motion 2017:91.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det som man ber om i det centrala partiet ”rena mig” och ”hela mig” är ju att jag är oren och jag är ohel. Jag är trasig. Alltså, konstitutionella existentiella skamkänslor och att då fortsätta att fläska på med förlåtelseord på det, tror jag är olyckligt. Men gärna ett svar, som sagt, för det är så starka ord och att låta det stå obesvarat tror jag inte heller är pastoralt bra.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Men om jag säger ”rena mig så blir jag ren”, varför skulle det vara ett existentiellt tillstånd. Kan man inte säga att jag blir renad från synden? Så enkelt är det väl? Jag har syndat och jag vill bli ren från detta.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det är klart att man kan tolka det så, läsa det så och förstå det så men det står inte så. Vi kan inte räkna med att människor kommer att förstå det så för man kommer nog att läsa det som det står. Där står ”rena mig så blir jag ren, hela mig så blir jag hel”.

MANILLA BERGSTRÖM:

Ordförande! När vi samlar oss till gudstjänst och förbereder i våra gudstjänster lokalt i våra församlingar gör vi det utifrån olika förutsättningar i våra olika sammanhang. Vi kanske förbereder gudstjänster tillsammans med en grupp i församlingen, en konfirmandgrupp, en barngrupp, en bibelstudiegrupp osv. Ha tilltro till de som förbereder gudstjänst. Lita på att vi som väljer bland alternativen väljer det alternativ som passar bäst i sammanhanget och är mest relevant där och då. Det är väl bra att det finns många olika alternativ så kan vi samla oss eller välja det alternativ som fungerar bäst just där, just då. Ha tilltro att vi som är ansvariga för gudstjänsten gör det på ett bra sätt. Lita på att folk förstår. Lita på att vi präster som tar ansvar för den gudstjänst vi tjänstgör i väljer ett alternativ som passar. Är det banalt i ett sammanhang så är det kanske alldeles relevant i ett annat sammanhang. Ha tilltro till församlingarna, församlingsbor, präster och gudstjänstfirare. Vi kan välja på ett sätt som blir bra för de som samlas till gudstjänst.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag känner igen det här resonemanget. Det här regelverket och de här anvisningarna är inte så bra som de skulle kunna vara. De lämnar för mycket öppet åt något håll som inte blir bra. Så är det inte meningen att någon ska göra. Så kommer väl ingen att göra. Ha tilltro.

Det var inför strukturutredningen man sa att det är ju väldigt lite sagt om vad församlingsråden ska göra. Tänk om de inte får göra så mycket för sitt kyrkoråd. Då sa ansvariga för utredningen att så har vi inte tänkt att det ska bli. Tänk om man tillsätter församlingsråden bara politisk, men så har vi inte tänkt att det ska bli! Nu sker det ju runt om i församlingarna. Det sker i Skellefteå, i Sörmland osv. Regelverken är ju till för när det inte fungerar och det faktum att det finns mycket kompetens, att det kan fungera på många håll, är inte lösningen på brister i regelverket. Regelverket ska fungera där omdömet brister.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Ordförande! Detta är ju lite av en svår fråga när det gäller nya kyrkohandboken. Det finns ju givetvis fördelar med att man kan, om den präst som kanske är mer konservativ kan välja mer konservativa delar och den som är mer liberal kan välja de mer liberala delarna. Problemet är ju att vi förlorar lite av vår samhörighet och gemenskap och igenkänningsfaktor. I vilken församling man än går i så ska man kunna känna en hög igenkänningsfaktor. Här finns det en risk att med det här förslaget kan man kryssa sig igenom en gudstjänst och undvika vissa väldigt centrala begrepp av "Fadern och Sonen och den heliga Ande" om "Jesus Kristus Guds son" och ha mer allmängiltiga begrepp om "Fjällens Gud" eller "Gud är här, vi är här". Det blir istället exkluderande för dem som tycker att det är väldigt viktigt med andra väldigt centrala begrepp för vår kristna tro.

MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):

Ha tilltro då, inte bara till präster utan också till de biskopar som viger präster. Nu låter det som att det är prästens gudstjänst och prästens val, och gudstjänsten blir konservativ om prästen är konservativ eller liberal om prästen är liberal. Det är församlingens gudstjänst. Prästen förbereder en gudstjänst som är bra för församlingen och prästen är präst vigd av dessa biskopar. Ha tilltro till prästerna och till biskoparna och till församlingarna.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Jag har stor tilltro till våra församlingar och att våra präster vill det bästa för våra församlingar. Jag vill ändå säga att jag hyser en oro över att vi kan förlora samhörigheten och igenkänningsfaktorn och att det kanske inte riktigt blir så inkluderande som vi hade hoppats på med det här nya förslaget. Jag önskar att mer centrala begrepp hade varit genomgående, då hade vi kunnat undvika den här diskrepansen som jag befarar att det kan bli med det här nya förslaget.

MANILLA BERGSTRÖM (REPLIK):

Om man på allvar är rädd för att vi skulle välja alternativ på ett sätt som gör att vi kan kryssa oss igenom gudstjänstens alternativ, så att vi inte talar om Gud, inte talar om Jesus, då är det en helt annan fråga än kyrkohandboken för gudstjänst.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block D: Den allmänna gudstjänsten, Ordet

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen yrkar bifall till utskottets förslag som i allt överensstämmer med kyrkostyrelsens skrivelse i det här blocket. Ordets gudstjänst bär evangeliet. Det kommer till uttryck genom dagens bön, bibelläsning, förkunnelse, trosbekännelse och förbönen. När det gäller ordets gudstjänst betonade reformatörerna vikten av att hela församlingen ges förutsättningar att förstå och ta till sig tron. Därför ska evangeliet kunna höras och förstås i nya sammanhang som närsamhället, den världsvida och den lokala kyrkan. I förbönen är möjligheten stor att formulera förbönen lokalt, det är så det är tänkt, och i det förslag på förböner som finns med så förekommer en viktig förändring att tänka på, där uttrycket ”vi och de andra” har ersatts med ”vi” där alla delar livets utsatthet.

Alltså, bifall till utskottets förslag,

JERKER SCHMIDT:

Ordförande! Jag yrkar bifall till min och Borgerligt alternativs och Mats Hagelins motion 2017:129 och 2017:130. Kyrkohandboken bildar ju ram och grund för vår kyrkas tro och teologi. Precis som på medeltiden utgjorde katedralen ett slags skola för prästerna som sedan gick ut i församlingarna och förrättade gudstjänst. Kyrkohandboken fungerar på samma sätt. Den utgör ett slags ram och en grund för vad vi vill ge uttryck för i vår teologi och i vår kyrka. När det gäller kyrkans förbön i det förslag som nu föreligger har det tagits bort bönen för konung, regering och riksdag. I kyrkohandboken 1986 fanns det två stycken förböner som innehöll dessa. Jag kan tycka att det är paradoxalt. Om det nu är så att frihet ska råda och församlingarna själva kan formulera sina förböner, varför kan de inte få finnas med. Det står ju så många andra ord i kyrkohandboksförslaget. Om det nu är så att vi högaktar vår konstitutionella demokrati då finns det ju all anledning att också benämna dessa institutioner. Det handlar om ansvarighet och tydlighet. Om det nu är så att vi är goda kristna och demokrater varför då inte be för det främsta uttrycket för dessa värden som utgörs av konung, regering och riksdag. Om det är så att vi vill ta vår uppgift och vårt ansvar som folkkyrka, en kyrka som vill förena alla människor som bor i vårt land, låt oss då be för de som har till uppgift att bestämma.

Litanian och bönen om att skydda och bevara vårt fosterland. Tron är, har vi hört här flera gånger här idag sägas, relationell och fosterland är just ett sådant relationellt ord. Sverige är vårt fosterland, vårt hem, vår plats på jorden. Oavsett vem man är eller var man kommer ifrån så kan Sverige vara ett fosterland för de många människorna, inte bara några få. Jag kan tycka att det i det förslag som ligger och att Gudstjänstutskottet har varit både snåla och ogina med detta förslag. Varför inte låta alla få känna sig inkluderade i detta fosterland? Land, tala om ett enkelt och banalt språk. Ingenting vi kan känna någon större relation till än geografisk benämning. Kanske en politisk benämning, kanske en rentav statsvetenskaplig term, men fosterland, något relationellt. Något vi kan känna för i hjärtat. Kära kyrkomöte, låt oss rösta så att vi även i fortsättningen i vår litanian få be om att skydda och bevara vårt fosterland.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall också till motion 2017:129 och 2017:130 samt ett nytt förslag här under överläggningen, nämligen att stryka förbön 4. Jag vill bara kort nämna detta för vi kommer in på detta ämne mer i nästa debatt så jag väddar till att vi kanske tar ännu mer debatt där. I förbön 4 står det "Gud du som är vår far och vår mor vi ber till dig för allt som är". Varför jag tycker att den ska strykas kommer jag att motivera mer i nästa debatt, och jag menar att Gud gestaltar sig som vår far och Jesus beskriver Gud som sin far. Det jag framför allt vill lyfta nu är att det finns två olikalydande förslag som ligger här idag. Gudstjänstutskottet har nämligen föreslagit en ändring i nattvardsbön 6, där formuleringen är ändrad till "du som är som en fader och en moder för oss". I nuvarande förslag till kyrkohandbok om Gudstjänstutskottets förslag går igenom, finns det alltså förslag på två olika böner med olika teologiska tolkningar av Gud. Jag menar att det inte är hållbart. Det är bara ett av alla exempel som visar på att vi inte är redo att anta den här kyrkohandboken. Den måste återremitteras. Låt oss återkomma mera till den diskussionen i nästa block. Jag menar att vi inte kan ha två olikalydande formuleringar här och jag tycker istället att det ska strykas.

Jag instämmer till fullo vad Jerker Schmidt har framfört med fosterland. Detta är ett begrepp som använts sedan 1600-talet i Sverige och givetvis ska människor som kommer även från andra länder kunna inkluderas och känna samhörighet med fosterlandet Sverige. Det som är ändringen idag är att vi ska be för vårt land. Det åsyftas ju ändå Sverige. Givetvis ska alla människor som kommer till en gudstjänst kunna inkluderas i förbön för Sverige. Om jag kommer till ett annat land, till Frankrike, Schweiz eller Österrike, jag skulle aldrig komma på tanken att bli kränkt av att en präst säger att vi ska be för vårt fosterland på deras språk. Jag tror faktiskt inte att människor från andra länder skulle tänka så heller, utan det är som ett slags rädsla för det här ordet. Jag tycker också att det är tråkigt att bön för konung, regering och riksdag stryks. Detta är ju otroligt viktigt och vi får inte sluta tro på bönen kraft. När vi tror på bönen kraft tror jag också att orden har betydelse. Givetvis hör Gud vårt innersta hjärtas bön men det är kraft i orden. Jag sitter själv i riksdagen och tro mig, vi behöver era förböner. Det är ett hårt liv i regeringen, det är ett hårt liv i riksdagen och kungafamiljen behöver också kyrkans förböner. Varför då inte uttrycka det tydligt i kyrkohandboken? Det är en tråkig signal att ta bort det. Ja det är sorgligt.

CAROLA NORÉN:

Jag vill först tacka, för det är första gången jag är här och att jag får vara med. Det har varit en fantastisk resa och jag vill verkligen tacka Sofija och Maria som har varit mina mentorer och ledare.

Credo. Gudstjänstutskottet delar inte motionens förslag, motion 2017:113. Gudstjänstutskottet anser att det är grundläggande med trosbekännelsen som sammanhåller kyrkans moment i gudstjänsten. Förslaget har funnits i handböckerna tidigare. För att kunna använda trinitarisk psalm på trosbekännelsens plats så kan man alltså byta. Utskottet vill inte att man ska begränsa att i undantagsfall då man kan sätta ihop gudstjänsten så att den passar för tillfället. Utskottet föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:113.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag. För det första vill jag visa min tillfredsställelse och glädje och lättnad över att trosbekännelsen kan ersättas som en trospsalme utan pekfinger i det förslag som ligger. Jag tror att det är väldigt viktigt. Trosbekännelserna är ju formulerade i en helt annan världsbild än vår, som vi har lämnat för länge sedan. Den håller ju ändå kyrkan samman över den världsvida kyrkan och överallt i historien. Det här är ett viktigt dokument och det är skönt att vi får ha det på det sättet. Det är en lättnad för oss i församlingarna, också med tanke på de ovana som kommer. Jag lever inte i Berths situation, att man vet ungefär vilka som ska komma och möjligtvis några till, utan det är ett ständigt flöde av människor som ibland helt har tappat sitt språk, trons språk.

Sedan vill jag kommentera ”så lyder bibelns ord”, som är med i det här blocket. Jag är naturligtvis bibelläsare och har jobbat med bibeln varje dag i nästan hela mitt liv. Men jag är också utbildad i en historisk-kritisk bibeltolkning som är otroligt viktig att använda. Jag tänker ofta på Gustaf Wingren som frågade varför tiger tolken? Är det rädsla? Vi måste naturligtvis förstå, varje bibelord måste tolkas och sättas in i ett sammanhang och gärna tillsammans med flera ögon och öron och hjärnor som kan upptäcka nya spännande dimensioner i varje bibelord. Det är jättespännande. Jesus skrev bara en gång vad jag vet och det var i sanden och de orden plånades ut. Det var när han kröp ihop tillsammans med en som skulle dömas till döden av äktenskapsbrott.

Jag vill alltså tacka för det här. Jag vet många fromma kyrkvårdare och präster som med glädje ser fram emot att kunna använda ”så lyder bibelns ord”.

Bifall till utskottets skrivning.

BERTH LÖNDAHL:

Jag har redan lyft fram det här perspektivet att teologi handlar inte bara om vad man säger utan också vad man undviker att säga. Kanske är det en misstänksamhetens demoni som jag hamnar i när jag tänker kring hur man svarar på bibelläsningarna. Jag tycker att det finns anledning att reflektera också över vad man undviker att säga där. Det ges tre möjliga svar, ”så lyder Herrens ord”, det klassiska svaret, ”så lyder Guds ord” och ”så lyder bibelns ord”. När jag har mött i gudstjänster de som väljer att svara ”så lyder bibelns ord” i gudstjänsten så anar jag att man gör det därför att man misstror att ordet måtte vara Guds ord, dvs. då är det ett undvikandets teologi. Man vill inte säga att bibelns ord är Guds ord, men det är kyrkans förhållningssätt till skriften att den är Guds ord. Därför menar jag att den formuleringen bör utgå därför att den säger något annat. Svaret ”så lyder Guds ord” är ju ett teologiskt

riktigt sätt att svara. Men om det är avsikten att undvika att säga ”så lyder Herrens ord”, därför att ”Herre” är ett hierarkiskt uttryck, då blir det på samma sätt också ett undvikandets teologi. Man vill inte säga ”Herre”. I och för sig är det riktigt att det är Guds ord, och det kan jag inte nog betona, men samtidigt ger den normala ordväxlingen här efter bibelläsningarna ett bättre uttryck för detta, ”så lyder Herrens ord. Gud vi tackar dig”.

”Herre”, ”Lord” på engelska, och när jag nämner för engelska och anglikanska prästvänner att man i Svenska kyrkans nya handbok ibland undviker att använda ordet ”Herre”, ordet ”Lord”, så tittar de med uppspärade och förvånade ögon på mig och säger att det kan inte vara möjligt. Det som för kanske ett antal år sedan allt mer började bli tydligt, att man skulle undvika ordet ”Herre” och det hierarkiska, där anar jag dock en vändning och det är att man börjar förstå och se att detta ”Herre” är denna aning av det radikalt annorlunda. Det som trots allt är större än människan eller som det ibland har sagts i något valspråk, Gud är större. Det får vi också lov att uttrycka i ordet ”Herre”. Kanske uppfattas det som ett patriarkaliskt begrepp men jag tror att bakom det så döljs något annat och det är en verklighet som är radikalt annorlunda, det oanade, det svindlande och därför får vi lov att svara ”så lyder Herrens ord”.

Jag yrkar alltså på bifall till reservation 15 och jag menar att framför allt så ska alternativet ”så lyder bibelns ord” utgå.

ROGER OLSSON:

Ordförande! Jag företräder utskottet i det här fallet när det gäller avdelningen förbön och jag yrkar bifall till utskottets förslag att kyrkomötet ska besluta att avslå motion 2017:129 och 2017:130. Motion 129 handlar om förbön 8 eller litanian, som Jerker Schmidt talade för tidigare. Det här är alltså en förbön som har sina rötter i antiken. Först 1541 infördes den i den svenska kyrkohandboken och då finns inte ordet fosterland med, så det är inte alls från 1600-talet som fosterlandsbegreppet kommer fram utan först 1942. Sedan 1942 har vi haft ordet fosterland med i den här förbönen. Det kanske är lite symptomatiskt att det är nationalismens spöke, som vandrar runt om i Europa på 40-talet, som sätter sin prägel även på kyrkohandboken. Vad finns det för problem med fosterlandsbegreppet? Det är ett mångtydigt begrepp och ett komplicerat begrepp i vår tid, därför människor har olika identiteter och olika ursprung. Själv kommer jag från Borås som har en mycket stark och stor finsk kontingent. När det är hockey-VM och Sverige möter Finland är det lättare att hitta en finsk flagga viftande i stan än att hitta en svensk flagga, därför att människor där har den tillhörighet och känner sig identifierade med Finland. Det är alltså samma personer som hänger ut den finska flaggan när det är hockey-VM som senare dyker upp på våra gudstjänster. De har alltså ett väldigt splittrat och komplext förhållande till var de kommer ifrån. Det är inte bara de. Jag har en kyrkoherde i Borås pastorat som kommer från staden Stuttgart nere i Schwaben. Han är en äkta ’Swab’ som det heter på tyska. Om han skulle möta kyrkorådets ordförande i Borås pastorats favoritklubb IFK Göteborg och Stuttgart då skulle drabba samman så kan jag garantera att han skulle känna sig mycket mer identifierad med Stuttgart än med IFK Göteborg. Nu gör vi kanske alla det, känner sig mer identifierade med andra klubbar än IFK Göteborg, men det är en annan sak.

Därför är det ett begrepp som är lite svårhanterbart när det gäller gudstjänstordningen och därför så yrkar utskottet avslag på motion 2017:129.

När det gäller bön för riksdag, regering och konung är det något som utskottet uppmanar till och bejakar att vi ska kunna be för de som har ett styrelseansvar för det här landet. Den här motionen kom ju i liknande form redan 2015 och avslogs redan då med anledning av att det finns utrymme i kyrkohandboken att utforma lokala förböner, och det gör det fortfarande. Den stora fördelen med kyrkohandboken är ju att det finns en stor frihet, så låt oss bejaka det.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

För det första tycker jag att Roger Olsson komplicerar saker och ting. Jag har inte talat om något annat än relation och teologi, och fosterland handlar om både relation och teologi. Ordet land blir faktiskt mycket mer nationalistiskt som Roger så gärna talar om. Det andra jag skulle vilja fråga Roger, varför kan vi då inte i vår allmänna förbön i något av alla alternativen faktiskt be för konung, regering och riksdag. I det här sammanhanget så välkomnar vi gärna både ministrar och kungahuset när vi har vår inledning. Biskopar medverkar gärna vid kungliga dop och vigslar och tar gärna emot både medaljer och middagar. Varför kan vi då inte ens be för dem i vår kyrkohandbok?

ROGER OLSSON (REPLIK):

Jag vill poängtera att jag talar för utskottet och inte för mig själv. När det gäller din fråga, varför vi inte kan det, så är svaret att du kan ju det. Det finns ett stort utrymme i den nya kyrkohandboken som gör det möjligt att utforma lokala förböner. Svaret är ett ja, gör det och gör det gärna.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Men om det nu är så att det inte är så komplicerat, om det nu är så att det här inte handlar om vissa signalord som vill tvättas bort i kyrkohandboken, varför kan de då inte få stå kvar i all enkelhet? Varför är det så att vissa ord och institutioner inte ska få tas med? Om det inte är komplicerat då kan vi ju vara generösa och låta det vara kvar. Om vi tycker att det är viktigt kan vi väl också då låta det vara kvar. Jag förstår inte din argumentation och tycker att den är lite bristfällig.

ROGER OLSSON (REPLIK):

Det är klart att det är ledsamt om du inte förstår vad jag säger, men jag vidhåller att du kan ju göra det här på lokalt utformade förböner. Det finns ju en frihet och det är ju det som är kyrkohandbokens stora plus att det finns ökade möjligheter att utforma t.ex. lokala förböner. Friheten ökar ju med det här förslaget.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Ordförande! Det pratades här om Finland och identifieringen med Finland, och jag har en fråga till Roger Olsson. Om Roger Olsson är på besök i Finland och går till en gudstjänst i Finland och du hör den finska prästen "vi ber för vårt fosterland Finland", går du då fram till prästen och säger att du är svensk. Det där är inte okej. Jag har ytterligare en fråga. Precis som Jerker Schmidt säger, om det nu är så okomplicerat med att be för konung, regering och riksdag, varför då inte skriva det om det är så okomplicerat för det ger en mycket större tyngd. Jag vill också bemöta det här med 1600-talet för jag sa inte att det har stått i någon kyrkohandbok från 1600-talet. Jag sa att det är ett väldigt gammalt och vedertaget begrepp som sådant. Gärna svar på frågan där.

ROGER OLSSON (REPLIK):

När det gäller Jerkers fråga så har jag inget nytt svar där. Förstår man inte det så förstår man inte det. Det är tyvärr inte mycket mer jag kan göra. Nej, jag skulle inte gå fram till en präst och säga att det är inte okej. Jag tror inte att någon annan gör det heller och det är väl inte det som är själva poängen med det här. Poängen är väl att man ska känna sig välkommen och bekväm i Svenska kyrkan. Vi vill väl inte ha färre gudstjänstbesökare, vi vill väl ha fler som känner att hit vill jag komma, här känner jag mig välkommen, här stängs jag inte ute. Jag skulle nog känna mig lite lätt utestängd om någon skulle få mig att vilja lovsjunga Finland lika mycket som jag inte skulle vilja lovsjunga IFK Göteborg. Det är ungefär samma sak. Jag känner mig inte bekväm med det. Jag skulle känna mig mer bekväm med att det står "land" istället.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Jag skulle inte känna att det skulle vara speciellt konstigt om jag gick på en gudstjänst i Finland och man ber för sitt fosterland Finland. Jag har svårt att tro att det är just det här ordet som gör att vi tappar väldigt många medlemmar. Jag har pratat med många som har lämnat Svenska kyrkan och är besvikna på Svenska kyrkan. Jag tror att jag aldrig har hört just det här, snarare tvärtom att man är besviken på att kopplingen till Sverige tunnas ut och väldigt många andra saker, som vi sedan ska komma in på under debatten, som gör att människor är besvikna på Svenska kyrkan som har tappat stringensen. Inte tvärtom att man är för stringent. Jag menar att det finns väldigt mycket i våra böner i kyrkan och som uttrycks att inför Gud är alla lika, inför Gud är alla lika mycket värda, det finns ingen åtskillnad. Det är väldigt tydligt i våra förböner och det som uttrycks i kyrkan. Jag tror inte att om vi säger vårt land eller vårt fosterland ...

ROGER OLSSON (REPLIK):

Ofta hör man ju det här att man har pratat med någon och man har pratat med folk. Lösa antaganden och rykten uppstår ganska lätt i den här talarstolen, som inte senare går att vidimera. Man kanske pratar med olika människor. Jag vill vidhålla detta att det kan ju inte vara målet med att vi ska definiera folk utifrån var man kommer ifrån, vilket land man tillhör. Kyrkan är ju universell. Vi är öppna för alla oavsett vilken etnicitet, vilket kön eller vilka länder man kommer ifrån, därför är begreppet land mycket mer lämpligt ord att använda i det här sammanhanget.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Ge oss nu samme Ande som skänkt liv åt dessa ord och låtit dem födas i den helige författaren så att du blir levande i vårt innersta och vårt hjärtas högsta kärlek. Så ber jag inför bibelstudium i min församling. Vårt hjärta, naturligtvis inte ett enda hjärta som klappar för oss allihop utan förstås kanske åtta till tolv hjärtan beroende på hur många man är. Att be för vårt fosterland eller vårt land behöver ju inte betyda att vi ber för bara ett enda land. Det kan bli otydligt, tycker de här. Det kan uppfattas som det land där någon är född eller det land där någon lever och bor. Det är precis samma oavsett om man säger fosterland. Det som man säger då kan bli otydligt om man säger fosterland. Det kan också bli tydligt om man säger land. Uppenbarligen är det inte så stor skillnad, menar utskottet.

Om vi nu ska prata om vad folk faktiskt har sagt så är det ju så att utskottets företrädare sa i förra blocket, att det är viktigt att det finns med i kyrkohandboken.

Då är det också viktigt vad som inte finns med i kyrkohandboken, och plockas något bort t.ex. konung, regering och riksdag då är det klart att det signalerar något. Det är inte bara gjort. Man kan fråga sig varför vi alls har förslag i handboken på färdiga förböner om nu lösningen på alla frågor är att du kan göra en egen förbön lokalt. Vi kanske inte ska ha några förbönförslag i handboken. Det är ju den logiska följd av utskottets argumentation. Apropos vad som finns med och inte finns med så noterar jag att det är möjligt att fira gudstjänst utan trosbekännelse utan istället med psalm. Det är möjligt att fira mässa eller gudstjänst med en bibeltext istället för tre. Det är inte möjligt att fira mässa utan förkunnelse. Jesus skrev bara en gång, hörde vi, men Jesus läste också, läste helig skrift. Nu har vi mer helig skrift tack vare Jesu kraft och den helige Ande. Den läser vi ju gärna i en evangelisk-luthersk kyrka. Jag tycker att det är märkligt att Herrens ord uppenbarade i bibeln, given oss, bunden till oss via prästlöften osv. är umbärlig. Trosbekännelsen, arvet från kyrkan före oss är umbärlig. Min stundtals taffliga förkunnelse som präst den är outhärlig i kyrkohandboksförslaget. Anledningen till att vi alls har en handbok är ju för att det ska finnas något som tillfällig förvirring hos en stackars präst inte kan förstöra.

Jag yrkar bifall till motion 2017:129, 2017:130, 2017:113 och reservation 15.

JERKER ALSTERLUND:

Ordförande! Jag har inget annat yrkande än utskottets förslag. Jag vill bara förtydliga att "så lyder bibelns ord" blir beskyllt för att vara undvikandets teologi. Jag tycker att det är precis tvärtom. "Kristus är Guds ord", enligt Johannesevangeliets inledning. "Ordet blev kött" och bibeln vittnar om Guds ord. Jag tycker att det är väldigt precist uttryckt. Har man dialog med islam så är man mycket mera tydlig med att Koranen är Guds ord men i vår tradition är det Kristus som är Guds ord som har blivit kött och om honom vittnar bibeln. Därför tycker jag att det är en väldigt stringent formulering, "så lyder bibelns ord", så att man förstår att det inte bara är ett undvikande utan en precisering av vad man tror.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Jag tycker om din förklaring, din motivering här. Jag tycker att den är ganska fin. Vad är då bibelns ord? Är det Guds uppenbarade ord som för oss uppenbart Kristus? Då får vi också lov att säga "Guds ord" och inte "bibelns ord" därför att plötsligt när man säger "bibelns ord" så förmänskligas det. Du har dock en poäng i det här. I 1917 års översättning så gjorde man så att det outtalade namnet, tetragrammet, där skrev man "Herre" och det gjorde man i kapitäl. Det var väldigt tjugigt i tryck, tycker jag. I Nya testamentet så identifieras Jesus just med detta "Herre" och därför tycker jag att "så lyder Herrens ord" är ett relevant sätt att svara när skriftläsningen har skett. Jag menar fortfarande att "bibelns ord" ska strykas. Det ska stå antingen "så lyder Herrens ord" möjligtvis "så lyder Guds ord".

JERKER ALSTERLUND (REPLIK):

Jag tycker att alla alternativen är bra och ville bara förtydliga att det inte var ett undvikandets teologi med "så lyder bibelns ord".

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Jag tror dig på ditt ord samtidigt som jag noterar att när jag har mött det svaret "så lyder bibelns ord" så har jag mött det från människor som inte identifierar skriftens, bibelns ord som Guds ord.

BISKOP JOHAN DALMAN:

Ordförande! Jag vill inte helt oväntat lägga en liten extra pinne på den här brasan med bönen för konung, regering och riksdag. Men då gör jag det utifrån bilden av att vi så lätt förknippar det där sättet att tala om en äldre tid och ett annat sätt att tänka. Det må vara så att vi är fast i den bilden men om sanningen ska fram är det ju så att vad vi talar om är ju egentligen inte specifika personer utan ett demokratiskt system. Vi talar om en statschef, vi talar om en demokratiskt vald regering och vi pratar om demokratiskt valda företrädare för oss i riksdagen. Personer som är väldigt viktiga för det som är extra viktigt i vår tid, nämligen demokratin. Alltså en modern demokrati som upprätthålls av att du och jag lägger vår röst varje gång som det är allmänt val. Jag tycker att det är angeläget att säga att be för dessa tre konung, regering och riksdag är så att säga inte att blicka tillbaka utan snarare att tala om nuet och stå upp för demokratin i vårt samhälle. Jag vill verkligen lägga en pinne på Jerkers brasa.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Jag tackar överhovpredikanten för detta understöd i elden. Man kan väl säga att han sätter ju faktiskt fingret på det som det handlar om, att tydliggöra grunden för det vi kallar konstitutionell demokrati som handlar om både det vi har varit, det vi är och det vi vill fortsätta att vara. Då handlar det också om att vi som kristna får ställa oss i en lång tradition ända sedan apostlarna att faktiskt be för de som har fått inte bara makt och myndighet utan också ansvar vilket många gånger kan vara mycket tungt. Det tycker jag att vi ska fortsätta att göra och att det ska få finnas med i vår kyrkohandbok i Svenska kyrkan.

BISKOP JOHAN DALMAN (REPLIK):

Jag kom på en sak här som ni kanske hört mig säga tidigare någon gång. Detta med att vi ibland ifrågasätter politikernas mandat så hörde jag en gång det underbara programmet Ring P1 där någon ringde och klagade på politiker och tyckte att de bara var slöa lönehämtare. Då säger journalisten: Jag har ju arbetat i Östeuropa i hela mitt liv och där tyckte nog människorna att demokrati verkade ganska bra. En annan reflektion jag gör det är att man har ju inte bara rösträtt, man är ju valbar också.

Jag tycker att det är bra. Man är valbar. Alltså, vi behöver stå upp för demokratin och detta är ett litet enkelt sätt att inför Gud och församlingar lyfta upp demokratin.

BENGT INGHAMMAR:

Ordförande! Jag företräder alltså utskottet när det gäller momentet dagens bön. Det finns en motion där, som handlar om hälsningen/salutationen, men eftersom så vitt jag förstår motionären inte yrkar bifall på sin motion så tycker jag att det är ganska onödigt att jag ytterligare understryker eller förklarar vårt förträffliga resonemang i Gudstjänstutskottet, så jag yrkar bara bifall till Gudstjänstutskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.*Block E: Den allmänna gudstjänsten, Prefation och nattvardsbön*

MARTA AXNER IMS:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen och vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag. De ändringar som har gjorts i utskottet ställer sig också kyrkostyrelsen alltså bakom. Måltidens gudstjänst firar vi allt oftare, en lång utveckling under 1900-talet som har intensifierats de senaste decennierna och det gäller inte minst både stora och små. Ingen tidigare kyrkohandbok har varit i närheten av den mångfald som vi nu föreslår av antalet alternativ och omfattning vad gäller måltidens gudstjänst.

Kyrkostyrelsen instämmer i Läronämndens bedömning när det gäller motioner som föreslår ytterligare alternativ, nämligen att den är en god ordning när en kyrkohandbok ska antas att en gedigen beredning och analys av förslagen görs med hänsyn tagen till Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. En sådan beredning med bred delaktighet och samtidigt en del av kyrkohandbokens reception och undantag från en sådan beredning bör göras med stor försiktighet. Läronämnden påpekar, och det här har ju varit uppe tidigare, att alla betydelsebärande motiv inte behöver finnas med i alla enskilda alternativ. I kyrkohandboksförslaget används många olika metaforer för Gud vilka är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, och i bibeln finns också en mängd metaforer om Gud och bland dessa återfinns också föräldrarollen både som far och mor och där poängen är den nära relationen mellan Gud och människa. Jag ska inte ta upp alla kommentarer här men de små förändringar som har gjorts har i stort sett kommit efter Läronämndens yttranden som har inarbetats i utskottet och kyrkostyrelsen ställer sig alltså bakom detta.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Kvaliteten i en kyrkohandbok när gudstjänstspråket formas handlar inte bara om hur det känns, hur det fungerar, hur det kommunicerar. Det har också med autencitet att göra. När Luther reflekterade över kyrkans gudstjänst så formade han just ordet Gottes Dienst, och det uttolkas inte först och främst som vår tjänst mot Gud utan Guds tjänst mot oss, Gud betjänar oss. I den tjänsten måste vi låta Gud få definiera sig själv i enlighet med sin uppenbarelse. Han får måste handla med oss så som han själv har format sin frälsningsplan, så som han talar i sitt ord. Det är en viktig förutsättning när vi prövar kvaliteten i kyrkohandboken. Konkret, när det gäller nattvardsbönerna så är det en mycket central del i luthersk gudstjänstuppfattning så betonas rörelsen från Gud till oss. Det är en nådesrörelse och nattvarden är rent evangelium. Där tycker jag att det är problematiskt när man bygger på våra böner, våra offranden, våra åkallan, utan nattvarden instiftelseord är en enkel påminnelse om att den helige Ande bereder rum. Jag vill alltså yrka på att vi minskar ner bruket av s.k. epikles. När det gäller prefationen på Mariadagar så står det, ”du möter oss i din son född av Maria”. Jag tycker att det finns en asymmetri där. Varför inte säga, ”du möter oss i din och Marias son”. I den tyska psalmen, som har samma melodi som *Härlig är jorden*, sjunger man ”Schönster Herr Jesu, Herrscher aller Enden, Gottes und Marien Sohn”. I det här finns ingen biologism, det stämmer ju också med Luthers förklaring till andra artikeln där det står om Jesus sann människa, född av jungfrun Maria. Vidare så är det av stor betydelse att vi skiljer på Guds eget väsende så som Jesu Kristi evige Fader i vilken vi inbjuds att bli hans barn. Det måste skilja strikt från vårt bruk av olika metaforer. Bibeln inrymmer inte bara metaforer utan en uppenbarelse av Guds väsende. Det är en försvagning när man

talare om Gud så som vår Fader. Vi kan ha alla möjliga erfarenheter av jordiska fäder, men Gud är Fader inte för att han påminner om våra fäder utan för att han är till sitt väsende Sonens Fader. När vi tror på Sonen, när vi döps till honom, förenas vi. Sonen inbjuder oss att dela hans barnskap hos Gud. Kort sagt så vill jag alltså yrka på motionerna 2017:96 och 2017:98 och i motion 96 så är det tre punkter, 1, 2 och 3.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Jag står här som utskottsreservant och som sådan stöder jag utskottsbetänkandet vad gäller måltidsdelen som vi nu är inne på i de allra flesta delar. Utöver detta yrkar jag bifall till sex reservationer som i min mening kompletterar utskottsförslaget. Jag föreslår alltså att kyrkomötet beslutar att bifalla dessa reservationer i sin helhet. Reservationerna 20, 23, 24, 27, 28 samt 29, vilket är detsamma som bifall till motion 2017:40 men enbart punkterna 1, 3, 4, 5, 6, 7 och 8. Det var prologen. Den gemensamma nämnaren mellan de nyss uppräknade reservationerna och motionspunkterna är att med några få ord, inte så många om man räknar efter och det är några som har gjort det tidigare, räknar man efter så är det inte så många tilläggsord men de är desto mer väl valda och teologiskt omsorgsfullt valda, som kan komplettera kyrkostyrelsens ursprungliga förslag med några motiv som gör att de nya nattvardsbönerna ännu mera harmonierar med det ekumeniskt viktiga BEM-dokumentet vilket hade stor betydelse redan för 31 år sedan när 1986 års handbok med de då nya nattvardsbönerna antogs. I motion 40, där jag är medmotionär tillsammans med Tomas Jansson, framgår i BEM-dokumentet, som är en förkortning för Baptism Eucharist Ministry, alltså dop, nattvard och ämbete, att nattvardsfirandet i våra olika kyrkliga traditioner har många motiv men att några byggnadsdelar i firandet av nattvarden är särskilt konstitutiva, nämligen eukaristi/tacksägelse, en anammes/ åminnelse, en epikles/åkallan om Anden och en avslutande doxologi, som kyrkohistoriskt hävdvunna och liturgiskt omistliga för måltidens uppbyggnad. Det här handlar ju inte om magi att vissa ord måste sägas med då undantag för instiftelseorden som vi i vår tradition menar är absolut omistliga. Det handlar inte om magi att ytterligare delmoment måste sägas för att det ska bli riktig nattvard. En nattvard blir det genom Kristi löfte. Det är grunden och att vi detta i gemenskap. Jag kan inte på dessa fyra minuter gå in på alla reservationstexterna men jag vill summariskt säga att det handlar inte, för att nu referera till en tidigare talare, om sådant här italienskt finlir mot vilket alla instinktivt bör träda upp som en svensk försvarsblockering, utan det handlar om några få ord som kanske inte tynger det hela verbalt så mycket men blir teologiskt desto viktigare.

ALVE SVENSSON:

Ordförande! Jag talar för reservation 16. Vi reserverar oss till förmån för att pingstidens prefation avslutas ”du sänder oss som kyrka att vittna om Jesus Kristus och uppenbara din vilja i världen” och för att ni ska förstå sammanhanget ska jag också läsa hur den är formulerad i handboken. ”Du har sänt oss sanningens Ande hjälparen som är hos oss för alltid. Skapelsen förnyas och budskapet om dig når över alla gränser. Du sänder oss som kyrka att vittna om Jesus Kristus och förverkligar din vilja i världen.” Varför reserverar vi oss mot detta? Vi tror att det är ett övermäktigt uppdrag för kyrkan att förmå, förverkliga Guds vilja i världen. Däremot tror vi att det är kyrkans kallelse som det står att vittna om Jesus Kristus och också

genom vittnesbördet om honom uppenbara eller visa vad som är Guds vilja i världen. Därigenom så stöder vi alltså reservation 16.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 17, 18, 19, 25 och 26 i det här blocket. I förslagen till nattvardsböner i kyrkohandboken framför allt nattvardsbön 4 och 8 finns det här en otydlighet i nattvardens innebörd och realpresens. Vi läser formuleringar om att "Gud möter oss i varje dags förväntan, arbete, lek och vila". Det finns också formuleringar som "räck oss i detta bröd och vin din välsignelse och kärlek". Jag menar att nattvarden är ett av kyrkans heliga sakrament och det ska inte finnas någon tveksamhet i nattvardsbönerna kring nattvardens innebörd utan nattvardsbönerna ska leda församlingen in i tro på nattvardens betydelse, att vi får ta emot Kristi kropp och blod. Vidare finns förslag från kyrkostyrelsen i nattvardsbön 6 till följande formulering, "Du som är en fader och en moder för oss" och en liknande formulering återfinns också i förbön 4 som jag har nämnt tidigare. Gudstjänstutskottet däremot har en formulering som lyder "Du som är som en fader och moder för oss" i nattvardsbön 6. Den här ändringen har inte gjorts i förbön 4. Det finns alltså två lite olika formuleringar här i samma kyrkohandbok. Jag ser båda de här formuleringarna som problematiska. I den första görs en teologisk tolkning att Gud är vår mor och man frångår här det som Fredrik Sidenvall tidigare pratade om att Gud uppenbarat sitt väsen för oss som Fader. Läronämnden gör här anspråk på att man vet huruvida Gud är maskulin eller feminin. Givetvis är Gud allsmäktig och kan inrymma både faderliga och moderliga egenskaper. Det finns många metaforer i bibeln men "Gud vår far" är för mig inte en metafor, det är en verklighet. Jag gör inte anspråk på att veta, men jag är övertygad om och har en tro på att Jesus visste vad han talade om. Han ropade på korset "Far, far varför har du övergivit mig". Han talar åtskilliga gånger i bibeln om sin far i himmelen som också kan översättas med min pappa. Jag som troende har sedan barnsben bett till min himmelske fader, till allas vår himmelske fader. Det finns inga politiska ambitioner i världen som kan ta det ifrån mig. Likaså menar jag att det är problematiskt att beskriva som en far, lite som en far bland alla andra. Jag menar att vi ber ju i Herrens bön "Vår Fader", vi ber inte "Du som är som en fader låt ditt namn vare helgat". Det skulle låta lite märkligt.

BERTH LÖNDAHL:

Det har sagts vid flera tillfällen att alla moment i kyrkohandboken behöver inte säga allt. Bekymret blir emellertid när ett moment motsäger eller gör det otydligt som är just det som det momentet i själva verket ska tydliggöra och då oroar det mig. Så är det i flera av nattvardsbönerna, de eukaristiska bönerna, och jag ska ta två exempel. Den ena är nattvardsbön 4, där det sägs det så här, "Gud i Kristus är du här i varje dags förväntan i arbete, lek och vila, i bön och lovsång, i bröd och vin". Som formulering är det vackert men det synliggör inte att det är en kvalitativ skillnad på Kristi närvaro i förväntan, arbete, lek och vila contra vad hans närvaro är i brödet och vinet. På samma sätt är det i nattvardsbön 8, "Räck oss i detta bröd och vin din välsignelse och kärlek". Även det är en mycket tilltalande formulering men samtidigt så osynliggör det vad det är som räcks oss i nattvardens bröd och vin. Det som blir otydligt i de här nattvardsbönerna är alltså skillnaden mellan det som är ubikvit och det som är realpresens. Ubikvit syftar på Guds allerstädes närvaro, Guds försyn, dvs. att Gud möter oss och delar vårt arbetes möda och kamp, våra livs

olika situationer och är närvarande i våra liv. Realpresensen innebär att Kristi kropp och blod är det som räcks oss i nattvardens bröd och vin. I nattvardens bön 4 så blir det emellertid det likställt med hur Jesus Kristus är närvarande i nattvardens bröd och vin med det som är ubikviteten. Men Svenska kyrkan har en nattvardssyn som innebär att det som räcks oss i nattvardens bröd och vin, det är Kristi kropp och blod, ingenting annat. Det är inte en allmän närvaro utan det är en kvalitativ skillnad i den meningen att här är Kristi kropp och blod. Den som mer än någon betonar detta var Luther själv. Det finns alltså en risk att vi möter här en tendens till en reformert syn på nattvarden, en övergång från realpresens till en symbolisk tolkning av närvaron. Jag tror också att det ofta är så man uppfattar Kristi närvaro i brödet och vinet, att man uppfattar det som symboler för hans närvaro. Men detta är inte en luthersk teologi utan den är att kroppen och blodet är detta bröd och vin. Det finns olika sätt att se på vad en symbol är och symbol syftar ju på det som håller ihop, som är förenat i motsats till diabol, det som söndrar och splittrar. I vårt moderna sätt att tala om symbol så är symbolen inte förenat och identiskt med det den uttrycker. H₂O är symbol för vatten men är inte detsamma som vatten men en vattendroppe kan vara symbol för ett helt hav, därför att där förenat med det hav som det uppgår i. Så är det också här med Kristi närvaro i nattvardens bröd och vin. Det är inte en symbol i en yttre mening som, så att säga, ska ge ett tecken på att han är här utan det är en symbol i den meningen att hans kropp och blod i nattvardens bröd och vin är förenat med den kroppen och det blodet som dog för oss på korset. Det är en realpresens. Det är det offer som en gång skedde aktualiseras i nattvardens skeende och räcks dig och mig, rakt igenom tid och rum så blir alltså Kristus närvarande här och nu och det är olyckligt om detta blir otydligt.

Jag yrkar därför bifall på motion 2017:19 punkt 1 och 2, motion 2017:67 och reservationerna 16, 17, 18, 19, 20, 21 och 25.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Jag har ett yrkande om ändringar i nattvarsbönen 5. Där heter det ”lovad är du himmelens och jordens herre som så älskat”, fast Gud älskar ju inte, särskilt i nattvarden, utan Gud är kärlek och Guds kärlek skapas i hela universum. Jag tycker att det ska heta ”lovad är du himmelens och jordens herre som så förbarmat dig över oss människor att du gett oss din ende son”, alltså handlingen som sker och som vi njuter de välsignade frukterna av i mässan. Före instiftelseorden måste vi väl ändå säga ”som vi bär fram inför dig så att vi genom dem får del av”. Gåvorna gör någonting, ger någonting och den preciseringen tror jag också är viktig. Så två ändringar i nattvarsbön 5 och jag har inlämnat detta på papper.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:67 och den handlar om acklamationen efter instiftelseorden. Där är det ju så, vilket jag tycker är väldigt bra, att förslaget har att man ska kunna säga efter instiftelseorden ”stort är trons mysterium”. Det är alldeles utmärkt. Det jag gör i denna motion är att jag ber och önskar att man ska kunna ha två alternativ till detta, antingen ”trons mysterium” eller ”detta är trons mysterium” och då naturligtvis också ”stort är trons mysterium”. Innehållsligt kan jag inte se att det är någon skillnad mellan de tre acklamationerna därför att alla tre uttrycker den trons hemlighet att Kristus är reellt närvarande i det välsignade brödet och vinet och den efterföljande församlingsacklamationen markerar att denna trons hemlighet är sammanlänkad med Kristi död och uppståndelse, och att den föregriper

Kristi återkomst vid tidens slut. Jag föreslår alltså att dessa två ska kompletteras. Jag blev väldigt förvånad när jag såg Läronämndens yttrande över denna motion, där den säger att de alternativa förslag, alltså ”trons mysterium” och ”detta är trons mysterium” som framförs i motion 67, kan uppfattas som uttryck för en begränsande lokalisering av mysteriet till nattvardselementen och är därmed ett oklart uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Nu kan naturligtvis inte en enkel ledamot av kyrkomötet säga emot Läronämnden, det begriper jag är alldeles omöjligt, men jag skulle vara väldigt tacksam om någon från Läronämnden för mig kunde förklara vad i den här begränsande lokaliseringen egentligen innebär och betyder. Jag har väldigt svårt att se någon skillnad i detta. Mitt yrkande kvarstår och så hoppas jag själv personligen att Läronämnden ska tala med mig.

TOMAS JANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservation 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28 och 29 vilket är lika med bifall till motion 2017:40 punkter 1–8 samt jag yrkar bifall till motionens punkter 9–12.

Att välja böners ord är något som vi har stor frihet i och Gud ger oss stor frimodighet i att uttrycka våra känslor och vår önskan inför vår Herre. Det finns dock av hävd en speciell sorts böner där friheten är lite mer beskuren och det är nattvardsbönerna. Historiskt och ekumeniskt har man lagt stor omsorg om att hitta rätt ord när det gäller nattvardsens formuleringar. Det är därför som det stora ekumeniska BEM-dokumentet så tydligt visar på vilka de gemensamma ekumeniska insikterna är kring nattvardsbönerna. Handboksförslaget bidrar denna gång med ett flertal korta nattvardsböner och jag kan instämma i den ambitionen. Det är en bra idé att också kunna ha korta nattvardsböner som komplement till de längre. Jag tolkar att det är därför som man också i vissa böner ibland låter något sådant här centralt moment uteslutas. I min motion 2017:40 vill jag visa på att med några små enkla ords tillägg behöver man faktiskt inte utesluta några av momenten alls. Läronämnden har yttrat sig angående nattvardsbönerna, att nattvardsens giltighet inte är beroende av att alla moment finns med i alla alternativ. Det är något som jag delar och instämmer i fullt ut. Nattvardsens giltighet är beroende av Jesu Kristi löfte. Men om utskottet avstyrker motionens förslag mot bakgrund av just av Läronämndens yttrande då vill jag påstå att man misstolkar Läronämnden. För att saker och ting kan utgå innebär inte att Läronämnden säger att vissa saker bör utgå ur nattvardsbönerna. Självklart är det en fördel ju rikare och fylligare bönerna är oavsett deras längd på såväl korta som långa. Mitt förslag är alltså att med små tillägg så kommer vi att få ännu bättre böner och därmed visar också Svenska kyrkan sin ambition att stå i ekumenikens mittfåra och visa en stark och tydlig liturgisk medvetenhet i nattvardsfirandet.

Därför yrkar jag till bifall i förslagen i motion 2017:40.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag har ett förslag som jag kommer att komma till och som jag har lämnat in. I utskottets skrivelse på sidan 113 finns det en ny nattvardsbön 14 som är tagen från handbok 86 med små variationer eller är det små? ”likaså tog han bågaren, tackade och gav åt lärjungarna och sade drick av den alla oss igenom din Andes kraft så att vi i våra liv förverkligar din kärlek och bereder väg för ditt rike ibland oss. Din är all ära och härlighet, nu och i evighet, amen. Denna bågare är det nya förbundet genom mitt blod”. Hörde ni, vi har fått ett nytt instiftelseord. Jag undrar om det här är ekumeniskt förankrat? Jag inser ju att det här är ett skrivfel och

det är inget konstigt, och därför är mitt yrkande att nattvardsbön 14 ska ha samma ordalydelse som nattvardsbön G i handbok 86.

Det andra jag vill tala om här är Fredrik Sidenvalls motion om prefation på Mariadagar som Läronämnden sågar när Fredrik menar att Jesus är Guds och Marias son, så säger Läronämnden att det finns ett läromässigt viktigt företräde för teologin framför biologin i inkarnationsteologin. Det läromässigt viktiga företrädet för teologin framför biologin i inkarnationsteologin. Det här är trams. Det här tror inte vi. Kristendomen är faktabaserad, inte fiktionsbaserad. Teologin bygger på biologin. Något har hänt i vår verklighet. Gud har blivit människa.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Kommer ni ihåg de där små olikheterna i parallella ordningar som skulle bli svåra för stift och domkapitel att hantera? I lovsägelsens inledning ”upplyft era hjärtan till Gud” i handboksförslaget har utsatts för just en sådan liten ändring som skapar sådana svårigheter, kanske inte för domkapitlet men väl för gudstjänstfirare och då framför allt de ovana gudstjänstfirarna. Jag talar om ”upplyft era hjärtan till Gud”, ”vi upplyfter våra hjärtan”, ”låt oss tacka Gud vår Herre, allena Gud är värd vårt tack och lov” ska det heta nu. Det som händer naturligtvis i det här ”upplyft era hjärtan” det är en kort dialog, den är ganska lätt att lära sig. Vana gudstjänstfirare kan den utantill. De läser inte slaviskt i agendan. Det kanske inte är något problem om man bara är några få gudstjänstfirare, men när man är en ganska manstark församling, det som då händer när man gör den här typen av små ändringar är att den stora majoriteten av församlingen de sjunger naturligtvis på som de alltid har gjort, samma formulering som vanligt. Den stackaren som är där för första gången och som sjunger lydigt innantill i sin agenda upptäcker plötsligt att varför sjunger alla andra olikt mig, vad har jag gjort för fel. Vederbörande har kanske inte gjort något fel men det kanske de har gjort som har beslutat om just sådana här små ändringar i etablerade ordningar som skapar svårigheter för just de ovana gudstjänstfirarna som man egentligen ville möta med sin nya ordning. En manstark församling av vana gudstjänstfirare är inte lydiga. De lusläser inte agendan för att se om det möjligen har kommit in någon liten ändring. De firar gudstjänst så som de är vana med sin ryggmärg och sina hjärtan. Gud välsigne dem för det, men för de ovana gudstjänstfirarnas skull bör sådana här små ändringar undvikas. Därtill vill jag anföra fader Martin Luther som skriver, ”vinet må det förbli eller ej, för mig är det nog att Kristi blod är där. Vinet må det gå som Gud vill, och hellre än att ha idelt vin med svärmarna”, alltså Calvin och Zwingli, ”vill jag ha idelt blod med påven”. Läronämnden tycker uppenbarligen att det är ett större problem med mariologi och offermotiv i de böner från Artos-missalet som föreslås i motion 2017:19 än det faktum att liggande förslag innehåller böner som är otydliga eller obefintliga i fråga om realpresensen. Jag håller nog med Luther där, Jag har nog hellre idelt blod med påvens mariologi än idelt vin med något annat.

Bifall till motion 2017:19.

BISKOP FREDRIK MODÉUS:

Ordförande! Nu är vi några ur Läronämnden som ska kommentera några av de saker som har sagts. Jag ska tala om hur vi benämner Gud. Läronämnden skriver att det är förenligt med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära att tala om Gud både som far och som mor. Läronämnden understryker att det finns många sätt att tala om Gud i bibeln, som klippa, som örn, som källa och som förälder, både som far och som mor.

Ett exempel på det senare ur Gamla testamentet är profeten Jesajas ord, som en mor tröstar sitt barn så ska jag trösta er. Ett annat exempel ur Nya testamentet är Lukas 15, där Gud är kvinnan som letar efter det borttappade myntet. Skälet till, så klart, att det vanligaste att tala om Gud som en far i bibeln är ju enkelt. Man gjorde så på den tid då bibelböckerna skrevs. Men låt oss nu ta ett steg vidare för i grunden handlar detta om både bibelsyn och om synen på uppenbarelsen. På frågan om bibeln är Guds ord eller om bibelböckerna innehåller Guds ord är mitt svar det senare. Luther talar som bekant om att Kristus är skriftens kärna och stjärna och att det är det som driver Kristus som är Guds ord, alltså det som verkar befrielse och upprättelse för människor. Att Gud i bibeln, som sas här tidigare, i sitt väsende är fader eller presenterar sig som fader, som det står i motion 2017:96 och att detta därmed skulle vara det enda sätt på vilket vi ska tilltala Gud är enligt min mening utifrån en luthersk bibelteologi att gå ett steg för långt. Förutom bibelsyn handlar den här frågan också om uppenbarelsen. I teologins historia talas ofta om att Gud är både fördold och uppenbarad. Uppenbarelsen låter oss veta tillräckligt om Gud men inte allt. Det mesta förblir omöjligt att veta. Det gudomliga ligger bortom rum och tid och bortom det mänskliga språkets begränsningar. Ty jag är Gud och inte människa, står det hos profeten Jesaja, Det är som om Gud ville säga, lås inte in mig i alltför snäva språkliga kategorier. Låt språket vara rikt. Sammantaget, det är viktigt att komma ihåg att det religiösa språket rör sig i ett landskap där vi trevar efter sätt att uttrycka oss. Vi behöver använda många bilder för det vi ytterst inte kan förstå. Vi talar om Gud på många sätt och det är en rikedom att tala om Gud både som far och som mor.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Ordförande! Naturligtvis är det så att det finns många saker som Gud liknas vid, det finns många metaforer i bibeln som klippa, som källa, men ska det verkligen liknas vid, likställas med det begreppet som vi har, vår far. Ska vi då kunna byta ut t.ex. Herrens bön och be till vår klippa eller vår källa? Ska vi kunna byta ut treenighetsbegreppet med ”klippa, Sonen och Anden eller källan”, ”Sonen och Anden eller kanske då ”modern, Sonen och Anden”? Jag kan tycka att vår far kan inte likställas med andra metaforer. Naturligtvis, Gud liknas vid många saker, ska vi även kunna säga Gud som en mor, att Gud kan ha moderliga egenskaper? Men det kan inte ges samma dignitet som fadersbegreppet.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Jag menar att det är viktigt att hålla två tankar i huvudet samtidigt. Det ena är att det är självklart så att det som traditionen bär till oss det är ett sätt att tala om Gud som fader och det är mycket viktigt. För mig handlar det inte om att ersätta utan om att komplettera, och det handlar om det religiösa språkets karaktär där jag tänker att det är väsentligt att komma ihåg att vårt språk aldrig någonsin räcker till för att beskriva den gudomliga verkligheten. Någon sa här tidigare att det i kyrkohandboksförslaget står fader 51 gånger och moder två, och då menar jag att det handlar inte om att ersätta fader med moder utan om att visa att språket för det som är bortom orden måste vara rikt.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Det jag menar är att när vi skriver likalydande, att Gud är vår far och mor så ger vi de här begreppen samma dignitet. Jag tycker inte att det håller teologiskt. Det är så djupt förankrat med fadersbilden och att Gud har uppenbarat sig som far, som Jesu far, och genom jungfru Maria som Jesu moder. Däremot ska vi naturligtvis inte

begränsa begreppet far till vad vi ser kanske som en far i Sverige eller en biologisk far. Vår himmelske fader inrymmer så mycket mer än det som allsmäktig Gud. Det är inte det jag är ute efter, Jag är övertygad om att detta kommer att vara svårt för en del präster att ta emot, att kunna ta till sig i sitt hjärta och att be till Gud som sin mor ...

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Jag tänker att det är viktigt att skilja mellan tradition och teologi. Traditionen bär till oss ett sätt att tala om Gud som far men teologiskt är det viktigt att bevara den stora ödmjukheten för att det vi försöker beskriva med våra ytterst bristfälliga ord är en verklighet som språket aldrig rör på. Därför behöver vi både kunna tala om Gud som far och som mor och använda ett stort antal andra sätt att uttrycka det som är bortom språket.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Ordförande! Martin Luther framträder som skrifteolog, som rannsakar skrifterna, som är övertygad om att den allvetande evige Gud som har skänkt oss språket som gåva och uppenbarar sitt väsende, sin sanning i skriften. Det vi hör biskopen tala om här är inte luthersk teologi, möjligen är det Bultmanns teologi, och det är en upplösning av trons och lärans grund på ett oerhört sätt. Vad Läronämnden nu åtar sig är att kalla samman ett världskyrkomöte med företrädare för samtliga kristna kyrkor där man bör förankra denna unika upptäckt att Gud är vår moder, att vi ska samlas kring en modergudinna. Det är ju, om man verkligen menar det, att man ska kunna likställa det vi i den nicenska trosbekännelsen bekänner, jag tror på en enda Gud så måste man ju då ta steget fullt ut ...

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Svaret blir ungefär detsamma som jag gav innan att den kristna traditionen är mycket tydlig med att tala om Gud som fader både i bibelböckerna och i de ekumeniska bekännelserna och i teologins historia. Det är självklart så att det är ett arv att ta på ett mycket stort allvar. I den stund det utesluter andra sätt att tala om Gud så har vi gjort något med det religiösa språket som inte är till gagn för vår tro och vår teologi.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Alltså, här hör vi glidningar. Du skiljer på teologi och tradition men nu för du in i traditionsbegreppet det som vi i vår kyrka kallar Den heliga skrift som enligt Uppsala mötes beslut är den norm, vilken hela kyrkans lära ska prövas, som ligger bakom det vi kallar för formalprincipen, skriften allena, som måste uppfattas som grunden dels för traditionen, det som är norma normans, dels för teologin. Teologi är ju att försöka förstå Gud utifrån hans egen uppenbarelse i språklig gestalt, i språkliga satser och vi är inte lämnade åt våra egna filosofiska spekulationer och om det är det du betecknar som teologi är det ytterst olutherskt.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

När du talar om Uppsala möte så ligger det en bra bit före den historisk-kritiska bibelforskningen som jag menar att vi måste ta på ett stort allvar när det gäller synen på Guds ord och bibelns ord. Jag hävdar fortfarande att vi behöver vidmakthålla många olika sätt att tala om det som ligger bortanför.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Det som då och då kommer till synes i de här frågorna är ju på något sätt hur handboksförslaget tar spjörn mot bibeltexterna och jag tänker att ett ideal för en kristen att bedja måste vara på ett sådant sätt som flyter med det Gud ger oss i bibeln. Frågan är ju inte bara hur bibeln talar om Gud utan hur talar Jesus till fadern, till den första personen i gudomen. Jesus talar till den första personen i gudomen just så som fader. Det är ju en oerhörd rikedom att vi som kristna får vara samme faders barn, att inte skilja på hur vi talar till Gud och hur vi talar om Gud blir problematiskt och där måste ju rimligen Jesus sätt att åkalla vara någon mening för en kristen,

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Som jag sa innan, skälet till att det är vanligast att tala om Gud som en far i bibeln är ju att man gjorde så på den tid då böckerna skrevs. Jesus själv lever ju i en tradition där man talade om Gud som fader. Hur skulle han kunna ha valt ett annat sätt att tilltala det som ligger bortom språket? Det är för Jesus, tänker jag, självklart att använda fadersmetaforiken medan det i vår tid är naturligt att utvidga sättet att tala om Gud och göra det på många fler sätt.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Såsom allsmäktig Gud så är det klart att frågan om hur Jesus skulle ha kunnat göra på ett annat sätt, ja rimligen kan Jesus göra precis vad han vill men jag förstår att det inte är det du menar. Intressant är ju alltid när man talar om det här med hur vi ska så att säga utöka till ett mer kvinnligt sätt att tala om Gud att kyrkan även från första tid när man inte tänkte i de banorna aldrig hade svårt att attrahera kvinnor. Vi såg ju av debatten igår apropå Niklas Grahns motion att så är det inte idag heller. Det är snarare så att kyrkan har svårt att attrahera män. Om syftet med att tala om Gud i kvinnliga termer hellre än att ge fadersbegreppet en särställning Jesus ger det är att attrahera kvinnor hugger man kanske lite i luften tror jag.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Repliken blir avsevärt enklare den här gången. Jag skulle kunna svara så här, det har jag aldrig sagt. Argumentationen har inte handlat om ifall vi ska attrahera män eller ifall vi ska attrahera kvinnor utan det har handlat om det faktum att fader är sätt att tala om Gud som vi har i bibel och tradition, och att vi behöver ta på allvar att människor behöver olika sätt att närma sig det gudomliga. Det handlar inte om att attrahera den ena eller andra gruppen.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Jag kan meddela att jag just har avslöjats. Fredrik Modéus har icke läst Ingemar Öberg, Bibelsyn och bibelbruk hos Martin Luther. Den kom 2003 och är slutsåld på förlaget just nu men kanske kan nytryckas. Det är en framställning som i allt slår sönder din beskrivning av Luthers bibelsyn. Sedan ska vi vara artiga mot varandra, så trams får man väl inte säga. Men trams skulle jag annars ha sagt om Fredriks sätt att tala om uppenbarelsen, därför att det finns somligt som är direkt uppenbart och inte förhandlingsbart, det är nämligen vad Jesus säger om Gud fadern och där dribblar du om de teologiska kategorierna. Men det är inte personligt utan det är sak och kliniskt. Men vi är onense.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Jag menar att det som är uppenbarat är definitivt Guds kärlek till oss i Jesus Kristus, försoningens och förlåtelsens verklighet och den helige Andes närvaro i vår mitt. Sådana saker är uppenbarade. Men sättet att ge namn åt det utsägliga måste vi vara mycket ödmjuka inför.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Det här är ett vanligt teologiskt grepp att tala om ödmjukhet så fort det krävs preciseringar. Det är klart att vi ska vara ödmjuka när vi bedriver teologiskt arbete. Därför kan jag rekommendera Ingemar Öbergs bok, Bibelsyn och bibeltolkning hos Martin Luther. Den är ödmjuk, den ställer sig under ordet.

BISKOP FREDRIK MODÉUS (REPLIK):

Det som ska preciseras är det som är för tron oundgängligt, och det som är för tron oundgängligt är Kristi försoningsgärning, att den gäller, att den gäller för mig och att den gäller för dig, ja t.o.m. för dig, inte någonting som hör till den yttre språkdräkten.

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Ordförande! Jag vill ge några kommentarer till den mycket intressanta diskussionen som var tidigare om epikles, ubikvitet, närvaro i nattvarden och över huvud taget nattvardsbönen, det är ju det det handlar om. Och det var ju fråga om realpresensen och om den verkligen uttrycks i handboksförslaget, vilket den gör, men det finns en annan röst här i rummet också som säger att det är för mycket epiklesbön, alltså bönen om Anden. Det är ju traditionen från luther-ortodoxin och från Luther att det räcker med instiftelseorden. 1942 års handbok hade väl epiklesen lite förutsatt, men den var inte fullt utskriven som den blev i 1986 års handbok, inte i alla nattvardsbönerna men den har ju blivit tydligare i det här förslaget, bönen om den heliga Ande t.ex. ”Kom helig Ande till oss och dessa gåvor”. Det är spännande att se att det där motståndet mot epikles finns kvar eftersom det är en del av vårt arv.

Det talas om ubikvitet contra realpresens. Ubikviteten betyder att Kristus är närvarande överallt, Guds totala närvaro i skapelsen. Den uttrycks ju på många ställen i lovsångerna och nattvardsbönerna, men det är inte samma sak som realpresensen för den är alldeles jättetydlig i handboksförslaget, eftersom den är bunden till instiftelseorden och de ska stå oförändrade, om det inte finns korrekturfel. De ska stå som de ska göra ifrån bibelmaterialet. Att det kan verka som om det inte finns bön om Anden och heller inte anamnes, alltså det där som är att antyda Jesu liv och Jesu liv på jorden, det beror på traditionen att förutsatta, antyda. Det finns tydligt utskrivet i det viktiga dokument som vi fick med BEM på 1980-talet, i det svar som Svenska kyrkan då gav. Då stod det om det förutsatta och antydda och det finns tydligt den traditionen i det här materialet, att det inte alltid skrivs ut utan det antyds.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Luther upptäcker ju i sitt bibelstudium hur nära den heliga Ande är förbunden till ordet och ser det så att Anden verkar, inte omedelbart, utan medelbart genom ordet och sakramenten och det vill han inte undergrävas genom epiklesen. Det här kommer ju i uttryck i svensk språkdräkt första gången i röda boken och där sker ju då en reaktion mot detta för att inte undergrävas, tanken på att den heliga Anden verkar genom instiftelseorden. Jag tycker det är viktigt att behålla det. Det andra,

vad som är svagheten i de nya nattvardsbönerna är ju detta att det är inte Kristi allmänna närvaro utan Kristi mänskliga kropps och blods närvaro i bröds och vins gestalt genom Kristi två naturer förbinder sig med varandra.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Jag har den största respekten för den här traditionen som är att när Guds ord kommer i svang så räcker det, för det är Guds Ande i det. Det behövs inte en särskild bön för Anden i nattvarden. Det där har vi ju i vår tradition när vi måste förkorta mässan, t.ex. vid en dödsbädd, att det kan räcka med instiftelseorden i specialfall.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Tack och lov så kan man inte ändra instiftelseorden utan där blir verkligen den inkarnatoriska närvaron realpresensen verklig. Det som komplicerar är däremot att nattvardsbönerna runt omkring otydliggör det som är realiteten i inkarnationsorden. Där är t.ex. i nattvardsbön 8 det sägs så här, ”räck oss i detta bröd och vin din välsignelse och kärlek” så är det menar jag ett otydliggörande. Det behöver egentligen sägas ”räck oss genom din kropp och ditt blod din välsignelse och kärlek” för då är det tydligt vad är det som räcks oss i nattvardens bröd och vin. Det är inte bröd och vin, det är Kristi kropp och blod, eller för att säga det på ett annat sätt mer lutherskt, det är i yttre mening är det bröd och vin fullt ut, till 100 procent, och till 100 procent är det Kristi kropp och blod. Detta gäller även när det gäller nattvardsbön 4 där är formuleringarna just sådana att närvaron i nattvardens bröd och vin identifieras med närvaron, den ubikviteta närvaron, om jag säger så.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det är helt uppenbart att handboken inte menar att Kristi närvaro, den inkarnatoriska närvaron i Kristi kropp och blod i brödet och vinet skulle vara poesi. Men den här frågan är ju närmast poetisk, om hur språket omkring ska vara, Jag kan inte hålla med om att de där formuleringarna, som du nämnde på slutet, skulle säga att också instiftelseorden skulle beröra ubikviteten, den berör ju realpresensen.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Nej, det har blivit missförstånd och det kanske jag som är orsak till det. Däremot är det så att i nattvardsbön 4 så står det så här, ”i Kristus är du här i varje dags förväntan i arbete, lek och vila hos varje människa i glädje, sorg och kamp, i bön och lovsång, i bröd och vin”. Plötsligt i den uppräknningen så kommer bröd och vin som om Kristi närvaro i brödet och vinet är på ungefär samma sätt som hans närvaro är i arbete, lek och vila. Det är här jag menar det blir väldigt otydligt.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Ubikviteten består och att i den bryter in realpresens, för det är klart att brödet och vinet, Kristi kropp och blod, också omfattas av ubikviteten men den omfattas också av realpresensen. Och att en anamnes så där poetiskt böljar in i brödet och vinet, jag kan inte säga någonting emot det. Vad är problemet?

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Det kunde ju tyckas som att det borde vara självklart att instiftelseorden i sig signalerar realpresensen tillräckligt tidigt, men jag tänker att du borde nog lika väl

som jag vara medveten om att handboken landar i ett sammanhang i Svenska kyrkan där synen att instiftelseorden mer är en berättelse om Jesu instiftelse av nattvarden blir allt vanligare. Den är vanligt förekommande på prästutbildningen. I det sammanhanget så är det oerhört olyckligt att bönerna runt omkring är så pass otydliga i tre, sex, eller om man vill vara snäll i tre fall av tolv. Det är ändå ganska mycket. Vad finns det för skäl till att inte låta realpresensen uttryckas tydligt i hela nattvardsbönen i alla tolv fallen. Det finns korta varianter på det, Artos-missalet i motion 2017:19, ger ju många bra exempel på korta böner som ändå är tydliga.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Utifrån det som vi diskuterade nyss, det här med Guds Ande i Guds ord, så att tro på Guds ord att instiftelseorden har kraft och att bönerna omkring nattvardsbönen behöver inte återupprepa Guds ord, eller de behöver inte vara Guds ord exakta. De ska tvärtom vara en lovsång, de ska tvärtom vara en fortsättning på det här utflödet från Guds levande ord. Och att det är berättelse, ja det är det också samtidigt som det är realpresens. Men det är klart att det finns ett berättarmotiv i dem också, för det berättas en berättelse. Men det är inte det som gör det till Kristi kropp och blod, utan det är ju Kristi löfte.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Hur tror du att det landar i en kyrka där en syn som är främmande för den lutherska nattvardssynen att realpresensen inte är en realitet när det finns nattvardsböner som gör det så pass otydligt? Hur tänker du att det landar? Är det inte risk att det stärker den uppfattningen? Är det här verkligen rätt tid att göra det ännu mer diffust jämfört med gällande handbok? Jag var 20 år innan jag lärde mig att lutheraner tror att nattvarden är Kristi kropp och blod. Det är ingenting som kommer av att man hör instiftelseorden tyvärr. Till mig kom det för att jag läste dogmhistoria, tack och lov. Det skulle ju ha kommit genom ordentlig undervisning i ämnet. Men det hjälper inte med diffusa nattvardsböner, inte det läge vi har idag.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Om jag hör din historia rätt så hjälpte det heller inte med 1986 års handbok för att förstå realpresensen eller att kunna ta till sig den. Det du säger det är ju att det hjälper inte med handboken utan vi måste ha undervisning omkring också. Och där är vi ju, där är biskopsmötet väldigt tydligt att vi måste ha undervisning omkring och att det kommer inte att komma varken folkväckelse eller folkundervisning med en ny handbok. Men det är en grund att möta människor med ett språk. Mycket av det gamla språket är ju kvar eftersom så stora delar av 1986 års handbok kommer att vara kvar i den nya. Men det kommer också in nytt språk.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag måste fråga för att förstå din inställning till nattvardsbönerns olika moment för jag tror inte att vi har olika åsikter i det, men jag blir lite oklar över vad du menade. I nattvardsbönerna så försöker vi ju fånga in de här olika motiven som klassiskt hävdvunna i nattvardsböner. Vi uttrycker vår önskan om Andens nedkallande över bröd och vin, vi har vår åminnelse över Jesu lidande och död. Vi har ett tacksägelsemotiv som är starkt. Att Läronämnden menar att giltigheten beror inte på att alla moment är med alla gånger men det är väl ingen dygd att vi måste utesluta vissa

moment i vissa böner. Det är det jag funderar över, om vi ska liksom medvetet sträva efter att olika böner har vissa moment uteslutna.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Men det är väl ingen dygd att utesluta några moment. Det exempel som jag gav nyss på att utesluta moment, det var ju vid en dödsbädd därför att man kan ha ont om tid. Då är det absolut nödvändiga att säga instiftelseorden.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag tolkade det som en kritik mot förslaget i motion 2017:40 på hur olika moment ska vara med, så då missförstod jag ditt inlägg och ber om ursäkt för det.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det centrala är sagt om att Kristi närvaro är absolut. Det är därför vi håller på med nattvarden, det är Kristi kropp och blod, vi säger det när vi delar ut nattvarden, ”Kristi kropp för dig utgiven, Kristi blod för dig utgjutet”. Det där har sin kärna i instiftelseorden som ska bevaras som de står. Sedan kommer det texter omkring. Det är nattvardsbönen i dess hela fullhet och de kan vara lite poetiska, förhoppningsvis ska de vara också, så att de är lätta att memorera och vackra att framföra men också bära väsentlig teolog, fast inte allt i varje nattvardsbön. Alla har inte allt.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Med anledning av en nyss avslutad diskussion kan jag inte låta bli att citera Julian of Norwich som föddes på 1300-talet och sa, ”lika visst som Gud är vår fader, är Gud vår moder”. Men egentligen var det också nattvardsteologin som jag tänkte tala om och det är ju sannerligen en utmaning att diskutera teologi i trettio minuter. Det kan inte bli mer än fragment. Å andra sidan så har vi Paulus med oss där, att allting är styckverk och jag får väl ta det också som en påminnelse om att ödmjukhet står oss bättre än tvärsäkerhet när vi talar om de här sakerna. När det gäller nattvardsbön 4, där det var det här med ”Gud i Kristus är du här i förväntan, arbete, lek och vila” osv. så har Läronämnden i sitt resonemang också funderat över är det här likställt eller är det här att förstå som en stegring från förväntan, arbete, lek och vila via glädje, hopp, sorg och kamp till lovsång, bröd och vin och då inte funnit att det fördunklar realpresensen. Liknande var det med nattvardsbön 8 ”räck oss i detta bröd och vin din välsignelse och kärlek” att med ekot i huvudet ”i denna nattvard ger du oss det yttersta beviset på din kärlek”. Samtalet om huruvida det är reformerta eller inte har funnits i Läronämnden och har då funnit sitt nedslag i vad vi har landat i. När det gäller nattvardsbön 5 så föreslogs det en förändring här nyss från ”så älskade Gud världen” till något annat, och jag vill bara påminna att det här är ändå Guds ord eller bibelns ord eller vad vi nu kallar det, Joh. 3:16 som finns bakom där.

”Stort är trons mysterium” är ett uttryck för att vi inte förfogar över uppenbarelser. ”Detta är trons mysterium” är mer en deklaration av att vi nästan vet var det här mysteriet är någonstans och det bedömde Läronämnden att inte vara helt likvärdiga formuleringar och fastnade då alltså för den ena av dem.

Vi talar här mycket om nattvardsbön och det är bra. Men låt oss komma ihåg ändå också vad som står i Lilla katekesen om nattvarden, nämligen ”för er utgiven och utgjutet till syndernas förlåtelse”, dessa ord är tillsammans med det kroppsliga ätandet och drickandet huvudsaken i sakramentet. Den som litar på dessa ord har

vad de säger och lovar, nämligen syndernas förlåtelse. Låt oss inte glömma det lutherska i det ”för er” är väldigt central.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Ordförande! Tack kära ärkebiskop för att du deltar i debatten! Jag uppskattar det. Jag har faktiskt en liten fråga när det gäller just den här definieringen av Gud som vår moder, och jag tolkar då kyrkostyrelsens förslag att modersbegreppet ska likställas med fadersbegreppet. Har detta diskuterats i ett ekumeniskt sammanhang, t.ex. ekumeniska överenskommelser med Katolska kyrkan, med katolska sammanhang, med frikyrkor om vad detta kommer att innebära, hur detta kommer att tas emot i ekumeniska samarbeten?

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Som det framgick av citatet av Julian av Norwich är det inte något nytt i teologihistorien att detta har sagts, att Gud är sannerligen fader och en moder. Men det är ändå inte detsamma som en likställning. Jag menar, för oss som också tidigare sa, för oss som kristna så står det ut, i bönen Vår Fader eftersom Jesus lärde oss att be på det viset. Samtidigt så är det viktigt att vi bryter igenom så att säga väldigt närvarande symboler genom andra. Det gjorde Tomas av Aquino, det gjorde mästare Eckhardt, just för att vi inte göra någon enda metafor eller bild till en avgud.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Det beror ju lite på hur man formulerar sig. Säger man att Gud är som en moder, så har jag inget problem med det, och att vi kan inrymma många i fadersbegreppet. T.ex. i förbön 4 står det, Gud är vår far och mor, och jag funderar då på, som i Katolska kyrkan där Maria är ett helgon och Jesu mor, hur detta ska gå ihop, och om man har diskuterat detta och haft en dialog inför den här kyrkohandboken, som ju ändå anser är en teologisk en viss teologisk förändring i Gudssynen. Jag har väl fått svaret någorlunda på frågan men kanske kan utveckla ytterligare om det har förts en diskussion eller om det kommer att föras en sådan diskussion.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Diskussionen är som jag sa ingalunda nu utan det som det handlar om, att verkligen uttrycka att Gud är bortom vår föreställningsförmåga. Eftersom vi inte kan formulera det som är bortom vår föreställningsförmåga så behöver vi bilder, men för att vi inte ska fastna i bara en bild så behöver vi flera olika bilder. Det gör ju bibeln själv också, som en mor tröstar sitt barn så tröstar jag er, säger Gud. Gud talar om sig själv som en mor också i bibeln, så det är inget nytt på det viset.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag tänker att Gud vill inte vara bortom våra föreställningar utan Gud vill komma hitom vår föreställningar och därför uppenbarar han sig i sin son Jesus Kristus, i de ord som inspireras av den helige Ande, hos profeter, apostlar och evangelister. Som ett resultat av detta så samlades den heliga allmänliga apostoliska kyrkan till kyrkomötet i Efesos. Där slogs det fast, inte att Gud är vår moder, men att Gud har en moder, Theotokos, jungfru Maria, Guds moder, det är allmän katolsk biblisk tro. Att vi här uppträder ju nu inte som idéhistoriker utan som bekännande kristna och att bara höra då att Julian av Norwich åberopas som norm tycker jag är lite svagt.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Du har så rätt Fredrik, att Gud vill uppenbara sig i Kristus. Det är Guds ansikte för oss, Jesus Kristus. Att jag åberopar Julian av Norwich som norm då hörde du nog kanske fel. Jag åberopade snarare som exempel och jag tror det är viktigt just eftersom vår kunskap om Guds uppenbarelse trots allt förblir i våra mänskliga kategorier och styckverk som aposteln Paulus säger, så behöver vi den hjälpen och också den teologiska diskussionen.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jo, men helgonen och kyrkofäderna ska ju provas utifrån skriften. Här talar vi inte bara för att allmänt plocka exempel utan du som den högsta andliga ledaren i vår kyrka måste ju då i skriften visa på att det finns ett gediget underlag för att vi ska börja bekänna, vi tror på Gud vår moder. Då tycker jag inte att det duger med Julian av Norwich eller den heliga Birgitta eller vad det kan vara, utan det är de kanoniska skrifterna. Sedan vill jag verkligen understryka hur jag uppskattar citatet ur Lilla katekesen, betoningen av tron på de löftesord som är knutna till nattvardens element. Det är att bedriva teologi som jag sätter stort värde på.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Om du i handboksförslaget har hittat formuleringen ”Vi tror på Gud moder” så är jag tacksam om du visar mig det, för jag har inte hittat det.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Det var mest det här med bibelord, Alltså liturgiska texter är ju inte bibelord. Bibelord har på ett sätt inte försteg när liturgier formuleras. De är bakgrundsmaterial och referensram. Om man i liturgin ska säga, Gud älskar världen, som ett rent allmänt påstående så är det inte riktigt så att det träffar vad vi gör i eukaristin. Där talar vi om att Gud har förbarmat sig och sänt sin son. Jag tror att här finns en skillnad mellan säg ett reformert sätt att skriva liturgier och ett allmänkyrkligt eller katolskt. Jag vill bara markera skillnaden. Sedan uppskattar jag mycket Julian av Norwich och många andra teologer. Som det hette vid en doktorsdisputation, teologiskt kan man säga ungefär vad som helst, och det var biskopen i Finland, Wikström som fällde denna goda replik, teologiskt kan man säga ungefär vad som helst.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Jag var frestad att säga nu, Dag, att det är du ett levande bevis på. ;-)

Visst är det så att teologin verkligen handlar om att tänja gränserna på vad vårt förnuft är kapabelt till och därför är teologin så oerhört fascinerande och inbegriper både filosofi, etik och idéhistoria och språkanalys och mycket till. Det lilla exemplet ur nattvardsbönen, tänkte jag att alluderingen till Joh. 3:16 var så tydlig. Jag blev bara förvånad över att den skulle förbättras. Det kändes som om man förbättrade bibelordet. Men det är ingen stor sak.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ordförande! Jag är mycket lycklig över detta argumentationsfel, *argumentum ad hominem*, som Antje Jackelén nu kör med. Det brukar man göra i det yttersta, desperata stadiet. Jag tror ju inte att det här som hon talar om, teologin i enkel form

är någon vettig kategori. Teologin, vad är det för någonting? Nej, jag övertygas inte av det här. Vi försöker ändå faktiskt göra ett hyfsat arbete för att få en bra kyrkohandbok. Jag tycker att ärkebiskopen ska delta i den dialogen på ett lite schysstare sätt.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Om det var *ad hominem* att jag gav Dag Sandahl en komplimang för att vara en levande teolog, då undrar jag om det inte är *ad hominem* att Dag Sandahl menar att jag är desperat. Jag kan lugna honom att jag inte är ett dugg desperat. Jag tycker att det är ganska spännande att få diskutera teologi.

KJELL PETERSSON (REPLIK):

Ordförande! Det gällde alltså acklamationen efter instiftelseorden. Antje nämnde att anledningen till att man bara hade ”stort är trons mysterium” men inte ”trons mysterium” eller ”detta är trons mysterium” var att de senare formuleringarna kunde antyda att vi själva förfogade över nattvardens mysterium. Så är det ju inte i de formuleringarna, därför att det ord i formuleringarna, som antyder att vi inte förfogar, vilket vi naturligtvis inte gör, över detta är ju just ordet mysterium, och det finns ju i alla tre formuleringarna.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Det är rätt. Problemet med ”detta är trons mysterium” är att det är oklart vad 'detta' syftar på. Syftar det bakåt på instiftelseorden eller syftar det framåt på församlingens svar på denna fråga? Det skapar en viss osäkerhet. Det finns en hel del lutherska kyrkor som man känner lite, ska vi ha eller ska vi inte ha det, men det har ju funnit insteg också i många lutherska kyrkor. Då tror jag ändå på den här proklamationen, ”stort är trons mysterium”, som inte pekar ut att det är här eller det är där.

KJELL PETERSSON (REPLIK):

Ja, det ligger naturligtvis mycket i detta. Samtidigt är det ju så att detta mysterium förbinds med det välsignade brödet och vinet, därför att de är bärare av Kristi kropp och blod, som det egentligen syftar på. Det är ju detta som är ”trons mysterium” både hur detta kan vara möjligt och hur vi genom brödet och vinet kan få del av det liv som Kristus ger.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN (REPLIK):

Jag delar Läronämndens uppfattning att formuleringen ”stor är trons mysterium” ändå är den som är bäst att kombinera med just detta, som jag läste ur Luthers Lilla katekes, ”för er utgiven”.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Precis innan Dan Sarkar steg upp här i talarstolen så lämnade jag in en rättelse, därför att jag upptäckte precis samma fel som han hade upptäckt. Nu vill jag att ni tittar i bilaga 4, ändringsförslag till kyrkohandboksförslaget, och så står det längst ut, rättad version, och så kan vi nu ta lärdom att ibland är det farligt att skicka ut en rättad version för då kan det komma upp nya fel. Bläddra till sidan 113. På nedersta meningen ”oss genom din Andes kraft” strykas. Sedan på sidan 114, stryk de fem översta raderna, alltså ända t.o.m. ”Amen”, så blir det instiftelseorden så som

de står i alla andra nattvardsböner. Ola Isacsson är tyvärr inte här så nu tar jag mig friheten att tala för Ola Isacsson, nämligen att vi önskar i utskottet att vi ska följa Gudstjänstutskottets förslag. Det är alltså små avvikelser, de är markerade med gult, från det som i kyrkohandbok 1986 kallas nattvardsbön G. Vi ska alltså inte ta den rakt av från nattvardsbön G, för då blir det problem, då blir det andra instiftelseord där också, utan istället enligt Gudstjänstutskottets förslag när vi nu har strukit de sex rader som jag här har nämnt.

LISA TEGBY:

Ordförande! Jag talar nu efter denna spännande diskussion för utskottet och yrkar på att utskottets förslag ska antas i sin helhet. Ödmjukhet istället för tvärsäkerhet och så samtidigt försöker vi formulera oss så gott vi kan och ta emot Kristi närvaro i nattvarden. Utskottet noterar att det finns en bredd i språk, stil och teologiska nyanser i handboksförslaget, i prefationer och nattvardsböner, och vi menar att det här är nödvändigt för att hela kyrkans teologiska mångfald ska rymmas samtidigt som vi är tydliga när det gäller både ubikvitet och realpresens.

Utifrån Läronämndens yttrande vill vi påpeka att alla betydelsebärande moment inte behöver finnas med i alla enskilda alternativ. Bönen om Anden finns t.ex. med i hela nattvardshandlingen och handlar inte om exakta formuleringar där vi behärskar det ögonblick där Kristus blir närvarande. Han är närvarande i brödet och vinet. De ändringar som utskottet föreslår finns i bilaga 4 på sidan 112 och 113.

Utifrån Läronämndens påpekanden vill vi precisera nattvardsbön 3 från ett mer precist ”du” till en bön utsagd till ”Gud”.

Vad gäller nattvardsbön 6 finns det förslag, och det har vi ju hört, både att ta bort talet om ”Gud som en moder” och att ta bort ordet ”som” och säga att ”Gud är vår moder och vår fader”. Utskottet påpekar med Läronämnden det riktiga i att kunna tala med Gud också som vår moder. Vi ser inte att det skulle tillföra något väsentligt i att ändra formuleringen från 1986 års kyrkohandbok och vill därför hålla fast vid formuleringen, ”du som är som en fader och en moder för oss”.

Nattvardsbön 11 kompletterar vi på samma sätt som nattvardsbön 3 i den första raden, och så vill utskottet också tillföra ytterligare en nattvardsbön precis som Sofija nyss har talat om, det är alltså nattvardsbön G i 1986 års handbok. Den har använts och gjorts om och blivit nr 9 i handboksförslaget med infogad förbön, men när den har gjorts om så har delar av motiven försvunnit så därför vill vi föra in hela nattvardsbön G som nr 14.

När det gäller acklamationen efter instiftelseorden förordar utskottet tillsammans med Läronämnden ”stort är trons mysterium” när en acklamation används. Det ligger linje med vad många andra lutherska kyrkor använder, och uttrycker väl vår kyrkas tro och bekännelse.

Jag yrkar på att utskottets förslag antas i sin helhet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block F: Den allmänna gudstjänsten, Sanctus, Herrens bön, Brödsbrytelsen, Agnus Dei och Sändningen

LISA TEGBY:

Ordförande! Jag talar för utskottet och jag talar nu om Sändningen som finns på sidan 115 i den här rättade ordningen, bilaga 4. Utskottet menar att anvisnings-

texterna i Sändningen är oklara och vi vill förtydliga dem. Momenten i Sändningen kan ske i valfri ordning men vi vill tydligt markera att en psalm alltid ska ingå i Sändningen. För att sedan klargöra hur psalm och Benedicamus förhåller sig till varandra föreslår vi som ni ser, att det ska stå Lovpsalm eller Benedicamus. Vi vill också göra ytterligare ett förtydligande genom en radbrytning mellan psalm och avslutande musik, lite nedanför mitten på sidan. Inga avgörande förändringar alltså, men ett tydliggörande.

BIRGITTA HALVARSSON:

Ordförande! Nu talar jag för kyrkostyrelsen och vi ställer oss bakom utskottets förslag och tycker att det är bra både när det gäller beslutspunkt 20, som också innebär avslag på motionerna 2017:7, 2017:122 och 2017:154, och i beslutspunkt 2, som är mindre justeringar som faktiskt gör att förslaget blir bättre, så vi ställer oss bakom detta.

Jag har också lust att säga att handboken är ju ändå till för att hjälpa oss att få något slags ordning och struktur på gudstjänsten så att när vi besöker en gudstjänst ska vi känna att vi känner igen oss, att vi vet att vi är på en gudstjänst i Svenska kyrkans ordning. Sedan är det ju viktigt att det finns ett stort och innehållsrikt urval och att det där också finns alternativ så att vi kan välja det som ändå talar till oss i den församling som vi är en del av. När det handlar om gudstjänstglädje och inspiration då är det ändå evangelium och lovsång och därmed Kristus som vi ställer i centrum. Handboken stöttar oss i det.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:7 punkt 1 och 2 samt motion 2017:154. Motion 154 tar upp Helig/Sanctus, nr 2, och det är två synpunkter där. Båda gäller det lite överraskande att man i texten har valt att lämna 86:an och gått tillbaka egentligen till 40-talets handbok. Alltså, istället för att hålla fast vid "Herre Gud Sebaot" så talar man om "Herre Gud allsmäktig". 1986 tror jag att man sa att det är ett lite komplicerat uttryck med "Herre Gud allsmäktig" och att man föredrog "Herre Gud Sebaot" för att komma ifrån frågan om allsmäktigheten som inte är alldeles enkel att utlägga. Vad gäller den andra delen så var det "Hosianna i höjden" där man skriver "Ära åt Gud i höjden". Det är kanske inte riktigt lyckat därför att "Hosianna i höjden" är intåget i Jerusalem och det här hemma här i Sanctus medan "Ära åt Gud i höjden" är Gloriat som sjungs i början på gudstjänsten. Jag tycker att den här förändringen inte är alldeles lycklig.

Sedan vill jag ägna andra halvan av min tid till "Herrens bön", Två förslag finns här. Det ena är att man i handboken skulle tydliggöra bättre att de båda översättningarna får finnas bredvid varandra. Som det nu är så är det otydligt även om det är möjligt i undantagsfall att använda den gamla "Fader vår". Jag tror att det pastoralt ovist att besluta på det sättet. De måste fortsätta att finnas. Det finns många församlingar som använder och älskar den gamla bönen. Jag tror att det är viktigt inte minst vid begravningar och liknande men det hanteras lika styvmoderligt där. Angående den andra delen i "Herrens bön" vill jag ställa en fråga till Läronämnden om hur man ser på den här översättningen i den s.k. nya ekumeniska "Fader vår", "Förlåt oss våra skulder liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss". Min fråga är, om man har förlåtit någon person hans eller hennes skulder, står de då fortfarande i skuld, för att det är så som vi får be i den här bönen, "Förlåt oss våra skulder liksom vi har förlåtit dem som står i skuld". Jag tror att det är en felaktig översättning. Jag

tror inte att man ska lära människor på det sättet att man dels har förlåtit dem men fortfarande står i skuld. Det hade varit mycket enkelt att också ge en korrekt översättning och säga "Förlåt oss liksom vi har förlåtit dem som stod i skuld eller de som stått i skuld" då skulle man komma ifrån det här. Jag undrar om man har funderat på detta i Läronämnden?

BERTH LÖNDAHL:

Ordförande! Varje moment i mässan kan ju få mig att gå igång, därför att jag tycker att de är så fantastiska och de betyder så otroligt mycket. Det är som att blicka in i ett oändligt djup och därför har jag också skrivit en bok om mässan. Till de här momenten, som kan göra mig riktigt lyrisk, är Sanctus. Sanctus består egentligen av två olika delar, den ena är Sanctus och den andra är Benedictus. Sanctus, "Helig, helig, helig, Herren Gud Sebaot. Himlarna och jorden är fulla av din härlighet" är den lovsång som profeten Jesaja hörde, Jes:6, som seraferna sjunger inför Guds tron. Den andra delen, "Hosianna i höjden välsignad vare han som kommer i Herrens namn" är den lovsång som människorna sjunger när Jesus Kristus rider in i Jerusalem. De här två lovsångerna är förbundna med varandra som ett uttryck för att den Gud som änglarna lovsjunger i himlen inkarneras i Jesus Kristus när han rider in i Jerusalem och blir synlig där. Det är precis det som händer i nattvarden, vi deltar och delar änglarnas lovsång, och så säger vi "Här här sker det på nytt" och därför sjunger vi som människor, "Välsignad vare han som kommer i Herrens namn" för här kommer han. Det betyder att Sanctus och Benedictus ska alltid höra ihop. När man ser på alternativ 3 av Sanctus eller Helig, så ser man först att änglarnas lovsång i himlen är grumlad, kanske därför att änglarna de var inte riktigt konforma med vår tid för de sjöng faktiskt "Helig helig helig är Herren Gud allsmäktig" och då stryker man det i nr 3. Jag tror att man ska fortsätta att delta i änglarnas lovsång så som de faktiskt sjunger enligt Jes:6. I alternativ 3 så försvinner också den del som kallas Benedictus, dvs. det som är just realiserandet av Kristi närvaro i nuet, i nattvarens bröd och vin, här sker det under att Kristus kommer till oss så som han en gång red in i Jerusalem och så som han en gång dog på korset för oss. Därför yrkar jag bifall till motion 2017:30 som menar att alternativ 3 ska tas bort eftersom den inte synliggör centrala moment i nattvarens liturgi.

Agnus Dei. Där återkommer samma fenomen som vid nattvarensbönerna, dvs. att ett par av de Agnus Dei/O Guds lamm gör det otydligt med realpresensen. Så är det t.ex. i nr 5 "O Guds lamm du möter oss i bröd och vin". Varför står det inte "du möter oss i din kropp och ditt blod" för det är mer än bröd och vin. Det är Kristi kropp och blod och just det behöver uttryckas. Men bortsett från i själva instiftelseorden så är man ytterligt återhållen med de här inkarnatoriska begreppen eller realpresensen.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 30 och 31.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Vi tänker oss att man pekade på en helt främmande människa och sa, känner du igen henne? Jag har aldrig sett henne tidigare, men det är ju en människa. Känner du inte igen alla människor? Lite av den känslan får jag när man pratar om igenkännande och detta kyrkohandboksförslag därför att det läggs väldig vikt vid rubrikerna. Det faktum att det finns rubriker i agendan som överensstämmer ska göra att man känner igen sig från gudstjänst till gudstjänst. Det är väl egentligen ganska självklart att det inte är rubrikerna som skapar igenkännandet. Det kanske

inte är så många gudstjänstbesökare heller som lägger sådan vikt vid rubrikerna att de skapar igenkännandet till sig själva. Det är ju att momenten som sådana ter sig likartat att texterna stämmer överens. Det är det som skapar igenkännande i texterna man kan lära sig, inte rubrikerna som vi ser men aldrig använder. Därför yrkar jag bifall till motion 2017:154 om att justera texten i Sanctus 3 så att den bättre överensstämmer med den bibliska texten och det traditionella Sanctus. Nu kanske någon säger, det är inte prövat. Jo då, det är visst prövat, vi har prövat i mitt pastorat i fyra gudstjänstfirande församlingar. Det tog några veckor men efter ett tag hade alla lärt sig det nya. De sjöng "Hosianna i höjden" med kraft och kläm. Det går alldeles utmärkt och är inte alls svårt att växla över om någon är orolig för det. Det är välprövat och fungerar väl så bra som det mindre fullständiga alternativet i förslaget. Apropå att församlingen kan delta med kraft och kläm föreslog utskottet "församlingsamen" i samband med inledningsorden. Fantastiskt. Något som skulle underlätta "församlingsamen" vore om böner slutade mer likartat. I bön efter kommunionen finns 11 olika formuleringar på böneslut. Det är inget som underlättar "församlingsamen". Det är sådant som gör att man inte märker när bönen är slut förrän det är för sent att säga "amen" om man inte lär sig 11 bönerna utantill och det kräver ju ganska mycket. En eller två olika böneslut som ständigt återkommer skulle vara mycket mer användarvänligt, sannerligen för mer ovana gudstjänstbesökare. Därtill vill jag påtala ytterligare en sådan här liten ändring som försvårar användarvänligheten, nämligen i "därför är vi en enda kropp ty alla får vi del av ett och samma blod". Den här föreslagna ändringen "för alla får vi del" istället för "ty alla får vi del". Alla sådana försök att ändra ett eller två små ord i en etablerad formulering skapar just den här förvirringen för de ovana som inte firar mässan utantill som är mycket olycklig, tyvärr. Jag yrkar bifall på motion 2017:7 och 2017:154 samt reservation 30 och 31.

MAJA BENGTTSSON:

Ordförande! Det har tidigare talats om språk och om enkelt språk. Jag tror att det nästan alltid är bättre att förklara än att förenkla. Barn är inte dumma. Vad vill vi ge vidare till våra barn? Barn som regelbundet firar gudstjänst lär sig texter utantill, texter som de kanske inte alltid förstår direkt men som de kommer att leva med hela livet. För de kommer ihåg dem. Nu har vi ett handboksförslag där flera av de vanliga gamla mässtexterna är utbytta mot friare formuleringar eller t.o.m. mot annat innehåll, kanske med avsikt att göra det enklare. I t.ex. "O Guds lamm" nr 4 sjunger vi "Jesus möter oss i nattvarden" och det är ju sant. Men igen, det här som vi inte säger, skäms vi över evangeliet, att Jesus tar bort våra synder. Ett barn eller för den delen en vuxen, som varje eller nästan varje söndag sjunger med i eller hör "O Guds lamm du som borttager världens synder", får med sig något som bär. Att Jesus möter oss, det håller att leva på, men att han också offrade sig för mina synder det håller också att dö på. Det vill jag skicka med mina barn.

Jag yrkar därför på bifall till reservation 31 och dessutom på att "O Guds lamm" nr 4 plockas bort.

ALVE SVENSSON:

Ordförande! Jag vill bara påminna om utskottets förslag till Välsignelsen, som hör till Sändningen, att kunna använda formuleringen "välsigne dig" likaväl som "Herren välsigne er". Jag vill bara påminna om det. Jag vet att det har talats emot det tidigare här i debatten och just då hade jag inte tillfälle att gå fram. Men jag vill

nämna att jag blev väldigt glad när det förslaget kom med i utskottets betänkande. Man kan läsa om det på sidan 34 i betänkandet. Det förekommer så i Norska kyrkan. Meningen är inte att vi ska byta ut det vanliga sättet att tilltala församlingen, utan det är att vi ska ha som ett alternativ att vi kan säga "Herren välsigne dig och bevara dig". Det var bara det jag ville säga.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag vill slå ett slag för den gamla översättningen av "Fader vår" och därför yrka bifall till motion 2017:122, vilket innebär att på samma sätt som med 1986 års kyrkohandbok infoga översättningen av gamla översättningen av "Fader vår" parallellt med "Vår Fader". Det är precis så som Bertil Murray har sagt, att den s.k. gamla översättningen används ofta vid förrättningar, kyrkliga handlingar men också vid gudstjänster och används flitigt i många församlingar. Jag tycker att det skulle vara mycket olyckligt om man inte fick ha dessa båda översättningar parallella och likvärdiga, inte minst då av pastorala skäl. Utskottet anför "och tycker att det gått så lång tid sedan 'Vår Fader' började användas att det inte längre är rimligt att använda den parallellt med 'Fader vår'. Men jag tycker att detta inte är ett starkt skäl att inte så att säga tillåta också den gamla översättningen att finnas kvar parallellt, och just då av pastorala skäl i och med att den så ofta används fortfarande.

BISKOP MARTIN MODÉUS:

Ordförande! Bertil Murray ställde en fråga förut om vad gäller översättning och tolkning av "Vår Fader" och om Läronämnden hade behandlat den och det har Läronämnden inte gjort eftersom den här typen av texter får vi från andra sammanhang. Det är en jätteintressant fråga men den hör inte hemma här utan det är snarare till SKR man ska gå om den typen av resonemang ska föras.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Det är utmärkt vad du säger och jag förstår att eftersom ni inte har behandlat det så kan du kanske inte heller gå upp och svara något. Men att du reagerar som du gör tyder på att frågan är komplicerad. Jag är förvånad över att vi har levt under så pass många år och att den här frågan inte har aktualiserats, för jag menar att det är verkligen en väsentlig fråga. Står människor fortfarande i skuld fast vi har förlåtit dem?

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag vill bifalla utskottets förslag och därmed vill jag avslå motionerna 2017:7, 2017:122 och 2017:154 och så vill vi följa utskottets förslag avseende Brödsbrytelsen.

Jag vill börja med Helig nr 2 som är välkänd i den formen som ni har framför er och vill påminna om att den ger musikaliska svårigheter inte minst genom att man då skulle försöka ändra en insjungen praxis. Om inlästa ord är svåra att ändra så försöker ni att ändra insjungna.

När det gäller Brödsbrytelsen så vill jag gärna påpeka att ett av direktiven för handboken var att följa Bibel 2000 och här gör man då det i det andra och nya alternativet. Det finns fortfarande ett första alternativ som är likalydande med den som finns i 86:an. Man följer då 1 Kor 10:17 där det står, "Eftersom brödet är ett enda är vi – fast många – en enda kropp, för alla får vi vår del av ett och samma bröd". Det är alltså en konsekvens av att följa Bibel 2000 och därmed direktiven.

Så vill jag säga några ord om Herrens bön. Det finns inga förbud, Mats, utan man får lov att använda den men vi kommer inte att skriva ut den parallellt. Det handlar alltså enbart om detta. Bönen har ju sitt ursprung i den senaste översättningen av Nya testamentet till svenska och den översättningen är ungefär lika gammal som jag själv skulle jag tro. Det är nog bara i kyrkans värld som en bön är den nya efter att man har använt den i 20 år i församlingarna. Möjligheten att använda Fader vår kvarstår och båda finns på psalmbokens bakre pärms insida.

Sedan Bertil måste man ju fråga sig, vad säger vår Herre på det grundspråk som vi återfinner bönen i. Och då säger han, har jag nu tittat efter: ”våra gäldenärer”, *tois ofeiletais hemon*, får jag det till, och därmed så står det i den meningen ”gäldenärer”. Om vår Herre säger så, så tycker jag att vi ska följa det.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Ordförande! [sång:] ”Helig, helig, helig Herre Gud Sebaot. Hela jorden är full av din härlighet. Hosanna i höjden”. Det är inte svårare än så faktiskt.

Vad gäller Fader vår så tycker jag att om utskottet vill att nya Fader vår ska ta över, då kunde man i så fall ha varit ärliga nog att säga ”Ut ska den!”, för att liksom försvåra användningen genom att inte skriva ut den men inte säga att den ska inte få finnas. Det känns som lite som ett sätt att vrida undan den fast ändå inte.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Evelina sjunger vackert. Det är klart att det är möjligt att göra så men nyss ville du inte ändra ordet ”för”. Här vill du göra åtskilliga förändringar i en insjungen praxis. Vad gäller ”Herrens bön” låt det stå kvar, det står tydligt i anvisningarna att man får lov och jag hoppas att alla som ska bruka den nya kyrkohandboken, om den går igenom, läser anvisningarna tydligt.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Sofija försöker peka ut en inkonsekvens i mitt resonemang men den finns egentligen inte. Det är nämligen så att det är mycket lättare att ändra en lite större sak, som i det här fallet vi fick ju pålysa det några gånger, än att ändra ett litet ord i en acklamation som går med ryggmargen. Jag tycker inte att de är så jämförbara som du påskiner. Vad gäller ”Fader vår” så är problemet inte vad som står i anvisningarna utan användarvänligheten, att göra den lite mer otillgänglig och stoppa den i ett appendix så att man behöver ha ett särskilt band vid altaret är ju egentligen bara att försvåra det praktiska om det nu ändå är så att den ska vara lika tillåten som tidigare.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Jag hoppas att psalmboken ligger på altaret. När det gäller Brödsbrytelsen så finns det alltså två olika alternativ. Det första alternativet är exakt likalydande med 1986 års förslag, det är det som sitter i ryggmargen på folk. Det andra alternativet är ett nytt alternativ som folk alltså måste lära sig oavsett.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Du tar upp ”Fader vår” ”Vår Fader” utifrån två utgångspunkter. Vad gäller det här att använda båda översättningarna och användarvänligheten, det som är avgörande där tror jag är om det får fortsättningsvis finnas med i våra tryckta psalmböcker eller inte, den gamla. Tar man bort det därifrån då har man i praktiken uttraderat det. Jag tror att det är svårt och pastoralt väldigt olyckligt. Den andra delen om översätt-

ningen, ja alltså, man kan språkligt översätta det så som det står, men man måste inte nödvändigtvis översätta det som det står. Jag ifrågasätter om det är en klok översättning. Jag har resonerat med flera exegeter om det här och fått svaret att det går att översätta så, men man måste inte översätta på det här sättet.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Då tänker jag, Bertil, att vår Herre ger ju denna bön som ett exempel i en undervisande situation. Vi behöver alltid mer undervisning och samtal om vad ”Herrens bön” innebär, därför finns den också i Lilla katekesen.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Min fråga kvarstår. Är det klokt att öva in i svenska folket och i vår svenska kristenhet och bland våra kyrkotillhöriga detta sätt att, javisst vi förlåter, men fortfarande står man i skuld. Det ska man inte glömma. Är det ett klokt sätt att be?

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Jag påminner här om att vi använder en bön som vi har en ekumenisk överenskommelse om och jag påminner också om att vi här följer de direktiv som kyrkohandboken har fått, nämligen att följa Bibel 2000 och här följer vi den grekiska grundtexten.

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Ordförande! Nu håller vi på med något centralt nämligen ”Herrens bön” så då skulle jag vilja komma med några teologiska kommentarer, och det är att i den här frågan ”har förlåtit er som...” det där är ju hos Matteus väldigt precist översatt. Det är nog den matteanska, Matteusteologin, Matteus version av Jesus eller det som Matteuskolan hörde Jesus säga. Så står det inte hos Lukas utan där står det i presens. Det här är ju en perfektform, att det först måste ha varit förlåtelse för att man ska få förlåtelse, vilket är väldigt strängt, och det är nog den här stränga matteanska skolan som talar på det där sättet. Med det här lär vi oss mångfald. Att redan i bibelns böcker så finns det olika varianter av den förmodligen bordsbönen, nattvardsbönen, kadishbönen, Herrens bön. Det var ju den svenska monokulturen som bara hade ett enda sätt att be ”Vår Fader”, Herrens bön. Om vi på svenska språket har två olika sätt så är det ingen katastrof. I de flesta församlingar har de ju 10–30 olika fast det är på olika språk när man ber ”Vår Fader”. Jag tycker att det här är en träning på att vi går från monokultur till multikultur. Därmed också sagt att det finns inga tillfälligheter i översättningsarbetet. Men det är ju den där resan man har gjort och, som vi talade om förut, att det inte är den latinska, romerska, bibelöversättningen som ligger under den bibelöversättning vi fick 1981 och 2000 utan det är den grekiska originaltexten.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Tack för att du går in i det här viktiga samtalet. Om jag frågar dig rakt på, ska man av denna bön förstå det som att det verkligen är så att skulden kvarstår fast den är förlåten.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Nu är vi inne i en väldigt detaljerad diskussion, men viktig för det här är ju något som många av oss ber varje dag. Jag tycker att Luthers Lilla katekes ger en nyckel till din fråga, där Luther på just den här punkten lyfter fram behovet av Guds nåd, att det här är ingenting som vi håller på med och pressar fram av egen kraft, den här förlåtelsen som vi ska ha gett någon annan, utan den kommer ur Guds nåd allena.

BERTIL MURRAY (REPLIK):

Eftersom förslaget väcktes här då att det här borde jag snarare gå med till Sveriges kristna råd, finns det skäl för att fortsätta att tänka kring den här frågan.

BISKOP MIKAEL MOGREN (REPLIK):

Det vi nu upplever är ju det underbara som sker när vi börjar tala väsentligheter i kyrkan, att vi kommer till sådana här replikskiften som handlar om hur vi ska gå vidare. Vad betyder det här? Hur är vi människor? Vad har det här med kyrkan att göra? Hur ska vi utforma det här så att det blir liturgi för vår tid? Den diskussionen är i full svang nu faktiskt och det är underbart att få vara med om detta på mitt tolfte kyrkomöte, eller vad det är. Det är klart att vi ska gå vidare med det här. Samtalet har ju bara börjat. Handboken är ju inte klar än, nu ska den tas i bruk. Nu ska vi fortsätta. Det är klart att vi måste fortsätta detta oerhört spännande samtal som vi uttrycker i teologiskt utbyte men också i det liturgiska firandet av den stora lovsången.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block G: Den allmänna gudstjänsten, övriga gudstjänster

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Vi hörde ju att det handlar om Allmänna gudstjänster och övriga gudstjänster och då handlar det om julottan, långfredagen, påsknattsmässan och sjukkommunion.

”Var hälsad sköna morgonstund som av profeters helga mun är oss bebådad vorden” har en fantastisk doft av bjällerklang, fackelbål, hästar på kyrkvallen och väldigt tidiga upplevelser. Förankrad i den agrara kulturen som följde mjölkningen och annat, en fascinerande tradition. Min far var ordförande i kyrkorådet som kyrkoherde på 50-talet i Rättvik och där försökte han införa en senare julotta. Men då reste sig en man vid bordet och sa, ordförande, här i Rättvik har vi alltid ansett att det är en förmån att få hälsa den nyfödde judakonungen först av alla. Julottan firades klockan fyra på morgonen. Nu är jag det nya kyrkorådets ordförande i Rättviks pastorat, och den firas fortfarande klockan fyra på morgonen. Wallins psalm och upplevelsen av det minskar i antal nu men det är mycket barnaminnen och traditioner som ligger i den här och den förändrar vi inte. Den får vara där. Det var julottan och sedan kommer långfredag och påsknattsmässan.

Utskottet har jobbat mycket med de här texterna och sett till att tona ner lovsången och sånt, att skala av det till en enkelhet. Enkelt är inte simpelt. Men just långfredagens allvarliga stämning som kontrast till påsknattens upplevelse och med en jublande mässa på natten. Jag har en dröm i livet att svenska folket ska uppleva och förstå påskfirandet som handlar om att söka en framtid, att förstå att kärleken är starkare än hat och rädslor och att livet är starkare än döden. Vi behöver få känna i våra kroppar och förstå att livet har ett positivt fokus och en framtid full av sång

istället för att åka till Sälen. Men sedan så väljer man ju bort det här. Erövra påskan! Och så ska jag också säga sjukkommunionen och påskdramat. Sjukkommunionen handlar om flexibilitet och pastoral omsorg.

Bifall till utskottet.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen och vill yrka bifall till utskottets förslag i Block G med undantag av utskottets förslag avseende påsknattsmässans anvisningstext enligt bilaga 4. Jag yrkar på formuleringen i kyrkostyrelsens skrivelse ”påsknattsmässan kan gestaltas på olika sätt utifrån påskens tema”. Det är en mindre förändring. Jag återkommer strax till den.

När det gäller beslutspunkt 2 angående julotta och beslutspunkt 23 angående långfredagsgudstjänst bejaktar kyrkostyrelsen de förändringar som görs. När det gäller långfredagen förstärks, som Anders talade om, den allvarsamma karaktären. Förslaget som helhet innebär ju att långfredagens allvar tydligare relateras till påskens glädjrika budskap genom att en särskild ordning för påsknattsmässa införs. När det gäller beslutspunkt 24 vill jag, som jag nämnde i mitt yrkande, avvisa utskottets förändringar som återfinns på sidan 116 i betänkandet, förändringar som innebär att ordningen för påsknattsmässa endast anges vara ett förslag och förordar skrivningen i anvisningstexten enligt vår skrivelse som lyder, ”påsknattsmässan kan gestaltas på olika sätt utifrån påskens tema”. Jag vill hävda att kyrkohandbokens ordningar inte har karaktären av förslag och förordar därför att skrivningen i anvisningstexten får stå kvar enligt kyrkostyrelsens ursprungliga förslag vilket ändå medger en frihet att liturgiskt gestalta ”påsknattsmässan” lokalt. Jag tror att det mest är fråga om en semantisk skillnad. När det gäller beslutspunkt 25 angående ”sjukkommunion” föreslår utskottet en ändring i förhållande till kyrkostyrelsens förslag som innebär att ett förlåtelseord byts ut i ordningen för ”sjukkommunion” om man gör det på Läronämndens inrådan. Detta bejaktar kyrkostyrelsen.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Jag står här som utskottsreservant i fråga om ”påsknattsmässan”. Det är glädjande att förslaget till ny handbok innehåller just den här specifika gudstjänsten och ett förslag till ordning på den. Jag hörde just vad Erik Sjöstrand sa här om att gå tillbaka till en anvisningstext från kyrkostyrelsen istället för det som Gudstjänstutskottet föreslagit. Båda handlar ju egentligen om att anvisa att en stor frihet ska råda. Min specifika reservation rör en detalj och det handlar om den då föreslagna ”doppåminnelsen”. I den som finns i boken på sidan 120 finns formuleringen ”Gud du som i Kristus förenat oss med dig, med varandra och med hela din skapelse”. Den här diskuterade vi i utskottsberedningen och då la jag fram ett särskilt yrkande att byta ut ordet ”förenat” mot ”försonat”. I min reservation som finns i betänkandet på sidan 84 finns en längre teologisk motivering till att vi är förenade från skapelsens början med Gud. Det är inte genom Kristushändelsen som den föreningen inträder. Det finns en subtil förskjutning i den där ”doppåminnelsen” från en välgrundad skapelseologisk förståelse av hur vi hör samman med Gud till att det inträder först i och med Kristushändelsen. Det där kan ju tyckas vara en subtil teologisk skillnad enbart men ändå en viktig sådan. Eftersom jag tycker att den är tillräckligt viktig för att bli reservant på den punkten så såg emot Läronämndens yttrande och det kom ju. På sidan 3 i Läronämndens yttrande till utskottets betänkande så står det att ”Läronämnden förordar ändå att det ska kvar ’förenat’”.

Och så står det "Läronämnden menar att kyrkostyrelsens förslag i doppåminnelsens sammanhang bättre ger uttryck åt Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära". Där väntar jag på en fortsättning, varför? Med all respekt för att Läronämnden hade brist på tid men jag satt och skrev min reservation sent också och hade lite brist på tid, men bemödade mig ändå om en argumentation.

Jag yrkar bifall till min reservation 32.

ROGER OLSSON:

Ordförande! Jag representerar utskottet och när det gäller "påsknattsmässan". Jag yrkar bifall till utskottets förslag avseende "påsknattsmässans" anvisningstext enligt bilaga 4. Jag yrkar också bifall till utskottets förslag avseende anvisningstexten till momentet Påskrop enligt bilaga 4. Med tanke på tidsaspekten så väljer jag att stanna.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block H: De kyrkliga handlingarna

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag med undantag från bifall till min reservation 36. Vi kommer in på ett fantastiskt viktigt område, det är fler människor som deltar i våra gudstjänster omkring de kyrkliga handlingarna än söndagsgudstjänsterna. Dessutom möter vi många fler människor på det här sättet och dessutom ganska ovana. Vi är myndiga människor som ska ta myndiga människor på allvar och se till att det också blir ett möte mellan människors erfarenheter, tankar och dikter och olika sätt att uttrycka sig och därför komma att vävas ihop med kyrkans djupa erfarenhet och dopet och konfirmationen. Tänk att vi får följa så många människor i viktiga händelser i livet som i de kyrkliga handlingarna. Det är en otrolig utmaning av flexibilitet att våga närma sig deras planhalva som vi möter i de här sammanhangen. I dopet får vi glädjas över livets under och jag är så glad att Läronämnden har poängterat också att det saknas en hel del skapelsemotiv i de här kyrkliga handlingarna, och jag tror att det också spiller över på lite av gudstjänstfrågorna. Att få njuta av skapelsens mysterium av vår resa i världshistorien, ett par föräldrars kärlek och Guds fantastiska skaparkraft. Att vi får följa ungdomar som jag i min höga ålder också får göra varje sommar, inte minst, ungdomar och konfirmander och få vara med och rusta mig och de andra med att bygga den inre pelaren för livets utmaningar och skicka med en hälsning att Guds goda Ande får följa dem på alla vägar. Vilken uppgift omkring i vårt land. Vi har begravningen som också är viktig att vi får ta in människors erfarenhet in i begravningen och ge utrymme för människors delaktighet, inte bara att läsa en text åt oss men också att komma med tankar och reflektioner, kanske i välkomnande och annat. Att få vara mötesplats för människor så att människor känner att här blir jag tagen på allvar och vill återkomma. Jag har en reservation vad det gäller vigseln och det är att vi, som var med i 86 års gudstjänstarbete, vi är inte många men jag var en av dem som var i Gudstjänstutskottet och det är jag nog ensam om, då upptäckte vi att det där med "vårdtecken" som vi hade sagt utan att tänka på vad vi sa, när vi tog fram vår brud, vår älskade. Det håller ju inte utan det är ömsesidigheten! Så de som vill "ömsesidighet" röstar då för reservation 36.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:14 som handlar om "bikten". Läronämnden har behandlat de här frågorna. Det är fyra punkter och jag yrkar alltså bifall till punkterna 1, 2, 3 och 4 i motion 14. Vad gäller punkt 1, som handlar om att förbön skulle lyftas in i biktordningen som moment efter avlösningen, menar Läronämnden att det är en god ordning och man välkomnar möjligheten till förbön i samband med tackbön. Vad gäller de övriga tre punkterna säger man att det finns inga invändningar i den meningen att det skulle inte vara förenligt med Svenska kyrkans tro, lära och bekännelse. Utskottsbehandlingen kanske är lite styvmoderlig ändå. Man resonerar omkring alla punkterna. När det gäller förbönen säger man att det är bra och eftersom biktordningen är fri ungefär så är det fritt att lyfta in en förbön. Jag tror att det vore klokare att markera att förbönen har en naturlig, för att inte säga en självklar plats i bikten, att den som har tagit emot bikten också ber för personen ifråga. Jag tror att det är dumt att inte ta med det i den föreslagna ordningen. Den andra punkten handlar om "syndabekännelsens utformning", där det traditionellt sägs att man "syndat med tankar, ord och gärningar". Jag skulle vilja lägga till "och underlåtelse". Då säger utskottet, att visst är det så och att många plågas av sina underlåtelse, men bör vi inte ha en form för bekännelse som är densamma som i gudstjänsten så att man känner igen sig. Om vi nu är överens om att också det här med "vad jag lämnade o gjort" är något som plågar människor så tror jag att det är klokt att använda sig av det. Det kunde gärna användas i högmässan också men att åtminstone i bikten. Den tredje punkten handlar om "avlösningens formen". Den kan se ut på olika sätt. Jag föreslår att man skulle ha en väldigt kraftfull avlösningensformel där. Utskottet är tveksamt till det. Den fjärde punkten uttrycker något som är ganska vanligt, och det erkänner utskottet att det förekommer visst i olika traditioner också i vår egen kyrka, att prästen avslutar med att säga "gå i frid och be för mig som också är en syndare". Utskottet säger att det goda och kloka med detta är att det ställer prästen och den som har biktat bredvid varandra, att prästen inte är förmer utan de är båda bredvid varandra i detta att vi är alla syndare. Men säger utskottet, det finns en risk att man förskjuter biktbarnets fokus till prästens synder och vad de skulle handla om. Det tror jag är alldeles fel resonerat. Min egen erfarenhet ifrån ett ganska omfattande biktsammanhang i församlingen är att det här är något frigörande och förlösande att präster står bredvid.

ALVE SVENSSON:

Ordförande! Jag talar för reservation 35. Jag reserverar mig mot utskottets förslag att med anledning av motion 2017:153 besluta att infoga textläsning från 1 Sam. 20:17, 41, 42 i ordningen för "vigselgudstjänst". Förklaringen är den att jag aldrig uppfattat relationen mellan David och Jonatan som en sådan relation som skulle kunna leda till ett partnerskap, inte av den formen utan en mycket stark vänskapsrelation som också resulterade i starka kärleksbetygelser mellan två unga män. De höll mycket av varandra och de var beredda att offra sitt liv för varandra. Det var den typen av relation de hade. Davids liv var hotat av Jonatans far, kung Saul, men Jonatan hjälpte David. På det sättet kunde de bevara vänskapen. Det hela slutade med att kung Saul och Jonatan dödas och David gråter över sin vän. Men eftersom det inte handlar om en parrelation så tycker jag inte att texten är lämplig att använda vid en vigsel, även om det är en vigsel mellan två män. Om någon reagerar för att det berättas att de kysste varandra så talar ju aposteln Paulus också om detta att hälsa varandra med en

helig kyss. Det innebär ju inte att det är någon erotisk tanke eller förklaring bakom en helig kyss. Kung David visade sig vara heterosexuell. För den som tvivlar på det kan läsa om honom. Han var först gift med Mikal, Sauls dotter. Sedan hade han sex fruar och fick barn med och dessutom tog han Batseba, Urias hustru.

Därför, stöd för reservation 35.

JERKER SCHMIDT:

Ordförande! Gud är kärlek och kärleken är en förunderlig sak och det är en gåva. Det är förunderligt och en gåva att vi i Svenska kyrkan sedan 2009 har kunnat ge möjligheten för samkönade par att få viga sig i Svenska kyrkan. Det är nu in i det sammanhanget av "vigselgudstjänster" som vi nu får ytterligare en gåva, och kan bredda den mängd eller de förslag som finns till bibeltexter att läsa i samband med vigsel. Jag och Niklas Larsson som har skrivit motionen är väldigt glada åt utskottets välvilliga behandling av vårt förslag och ser med tillfredsställelse att det finns som ett förslag i förslaget till en ny kyrkohandbok. Det är ett förunderligt och märkligt bibelord och ett bibelord som faktiskt är en gåva till oss i detta sammanhang. Det rymmer många dimensioner. Det står berättat om hur man reste sig från sitt gömställe. Med modernt språk "komma ut ur garderoben", att våga vara äkta och förmå visa sin kärlek, förunderligt och en gåva. Det är fantastiskt. "Så bekräftade Jonatan åter sin kärlek till David med en ed, ty han älskade honom lika högt som sitt eget liv. När han gått reste sig David från sitt gömställe vid kullen och föll ner med ansiktet mot jorden och hälsade Jonatan tre gånger. De kysste varandra under tårar och till slut grät David våldsamt. Då sa Jonatan till honom: 'Farväl. Vi har båda svurit varandra en ed i Herrens namn. Herren ska vaka över förbundet mellan dig och mig och mellan våra efterkommande för all framtid'".

ALVE SVENSSON (REPLIK):

Ordförande! Att det står i texten att de kom ut från ett gömställe handlar om att de var förföljda och hotade till sitt liv. Det handlar inte om att de "kom ut" med något slags förklaring om någon sexuell läggning utan det var endast på det sättet att Davids liv var hotat och därför måste de gömma sig. Det handlar inte om på det viset som du säger, Jerker.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Det som är förunderligt och en gåva till oss det är ju att vi får möjlighet att tolka våra bibeltexter och att göra det i den situation som vårt eget liv finns i. Du hade ju en lång utläggning tidigare om hur man ska tolka bibeltexten och varför den inte lämpligtvis hör hemma i en vigselgudstjänst. Vi har ju andra bibeltexter i vår nuvarande vigselgudstjänst som det ges förslag på som man då kan fundera över, t.ex. texten om Rut och Naomi. Inte heller det är en text som handlar om att de skulle ha en sexuell relation med varandra utan ett utlopp av en nära vänskap och en intim relation. Ändå sägs där kanske några av de allra vackraste orden i hela bibeln just om kärleken och de får vi också ta in i vigselgudstjänsten.

ALVE SVENSSON (REPLIK):

Jag håller fullständigt med dig om att det finns fantastiska bibelord. och berättelsen om Rut och Naomi är ett sådant. Jag tycker mycket om den berättelsen. Jag tycker också om berättelsen om David och Jonatan, men jag förknippar egentligen inte

någon av dessa berättelser som med en sådan parrelation som kan leda till partnerskap eller äktenskap, och därför ser jag det som en missuppfattning av bibelordet.

JERKER SCHMIDT (REPLIK):

Vi är nog många som, i en situation av att vi faktiskt skulle få möjligheten att gifta oss på det sättet, skulle känna att det var faktiskt ett bibelord som talade till oss på ett djupare sätt. Och som faktiskt bekräftar och bejakar en kärlek men också bekräftar och bejakar ett löfte och en förening som kopplas samman med just Guds välsignelse i det här sammanhanget över den relation man vill fördjupa.

CAROLA NORÉN:

Ordförande! Utskottet föreslår att avslå motion 2017:14 punkt 1–4. Det här handlar om ”bikten”. Gudstjänstutskottet och motionären är eniga om att ordningen som finns ger stor valfrihet. Huvudpunkterna för ”bikten” är syndabekännelsen och att prästen får tillsägande av förlåtelse på Jesu Kristi uppdrag. Bibelläsningen stärker denna kärna och känsla. Bikten behöver inte vara exakt likadan överallt. Det finns en stor pastoral frihet för själavården. Läronämnden välkomnar förbönen som kan användas och detta framhäver Guds förlåtelse och sändning.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Låt oss göra detta enkelt. Det finns två reservationer, 37 och 38, som på ett bekymmersamt sätt är varandra lika. Det beror nog på det här debaclet med vem som var tvungen att underteckna motionerna. Enklast är att jag yrkar på motion 2017:103 i dess fyra delar, för då har jag fått vad jag vill ha och jag har argumenterat för det. Att man viger samkönat ändrar inte att Gud underbart har skapat att man och kvinna. Det får vara lite måtta på vad man friserar. Man kan väl ändå säga ”underbart har du skapat man och kvinna”, också att du har skapat män, underbart för sig, och kvinnor, underbart för sig. Men underbart har du skapat man och kvinna. Det finns ingen förolämpning i en sådan sats. Så de fyra punkterna i motionen 2017:103 och vi behöver inte göra det så mycket längre och vi kan gå hem efter detta.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Lite till får vi hålla ut, det är inte varje år vi diskuterar en ny kyrkohandbok. Jag vill yrka bifall till motion 2017:78 punkt 2 gällande ”tacksägelsegudstjänst”. Det är många ämnen som berörs här. Jag har själv fått tre barn och det är väl ingenting som är mer fantastiskt än den stund man får uppleva att ett barn har fötts. En ny liten människa har kommit till världen och ska växa upp och bli en ibland oss. Naturligtvis så framhåller vi dopet som väldigt centralt och viktigt. Det är något som fortfarande ska finnas men vi menar att som komplement till detta att man också i samband med att ett barn i församlingen har fötts eller adopterats kan se över möjligheten att införa också en tacksägelsegudstjänst. Vi menar då att detta då förutsatt att förslaget skulle återremitteras så kan man då också se över om detta skulle vara möjligt. Skulle det inte bli så får vi helt enkelt återkomma i frågan och lyfta den igen. Jag tycker att det är något som ni kan ta med er och fundera över om det här skulle kunna vara möjligt att genomföra. Det har faktiskt praktiserats vid några få tillfällen i Sverige redan idag. Det är nämligen så att när en prins eller en prinsessa har fötts så genomförs en tacksägelsegudstjänst som kallas för Te Deum.

Det är också något som praktiseras inom Anglikanska kyrkan. Det är vårt förslag här som vi framhåller i vår motion.

KJELL PETERSSON:

Ordförande! Det gäller motion 2017:65 att kyrkomötet bifaller dess tredje punkt. I motionen tar jag upp några saker som har med "dopet" att göra. Först dopets inledningsord och där har ju Gudstjänstutskottet väldigt godhetsfullt bejakat den inledningstext från 1986 års handbok som jag föreslog skulle ingå i dopordningen. Jag blir väldigt glad om den "doppåminnelse" som finns i "påsknattsmässan" kunde föras in under momentet "dopbön" i dopordningen. Det behöver i så fall läggas till en mening, nämligen denna, "kom med din heliga Ande och gör detta vatten till en nådens källa" därför att denna bön, som finns i påsknattsmässan har en rikedom på motiv och den har dessutom en konkretion genom att den tar upp olika frälsningshistoriska händelser, Noa som räddades genom vattnet, vandringen genom Röda havet osv. Det ger en konkretion åt dopet. Det är en stor hjälp i dopsamtal att ta upp dessa bilder för vad dopet är. Mitt förslag och mitt yrkande är alltså att den tredje punkten i motion 65 godkänns av kyrkomötet. Om man ska gå in lite närmare på detta så är det den tredje punkten och dess första förslag, för det finns ytterligare en dopbön där i den tredje punkten som jag vore glad om den godkändes. Men det får vara nog med den första. Jag nöjer mig med det och skulle bli mycket glad och tacksam för detta.

BOEL JOHANSSON:

Ordförande! När livet inte blir som vi har tänkt oss. Det är vi ganska bra på att hantera i kyrkan vill jag påstå och inte minst i sjukhuskyrkan. När paret vi ska träffa inför vigseln inte är så där i 35-årsåldern med villa och två barn nu äntligen har kommit till skott. Nu har de äntligen sparat ihop alla de här pengarna de behöver för att ha den här fantastiska festen som de har. Men när det istället är så att de har upptäckt att det är bråttom att gifta sig, inte av det där skälet som man hade förr i världen, utan för att man har insett att vårt liv tillsammans inte kommer att bli särskilt långt framöver. De kan ha levt tillsammans i många år, ha både barn och barnbarn, kanske t.o.m. barnbarnsbarn eller de kan ha träffats för inte så många år sedan. De kan ha små barn eller tonåringar. Men det har blivit smärtsamt tydligt för dem att livet som gifta tills döden skiljer dem åt om inte särskilt lång tid alls. När livet inte blir som vi har tänkt oss, det är vi ganska bra på att hantera i kyrkan vill jag påstå. Vi är rätt bra på att göra en pastoral anpassning till en sådan här situation när en formulering i handboken uttrycker t.ex. det här med "att tillsammans ta ansvar i samhället" eller "att tillsammans ta ansvar för hem och familj och barn". Då anpassar vi det. Vi hoppar över det eller vi kanske tillsammans med det här paret gör en annan formulering som passar dem men som också stämmer med kyrkans syn på äktenskapet eftersom vi ser att det är olämpligt med en sådan här formulering eller opassande eller direkt stötande, det känns omöjligt att säga som vigselpräst. Men eftersom det här är en obligatorisk formulering så kan det alltså leda till att vigseln blir ogiltig eller att prästen förlorar sin vigselrätt. Jag vill bara tacka Gudstjänstutskottet för att ni förstod det här och har sagt ja till min motion. Jag har inget yrkande.

LISA TEGBY:

Ordförande! Från vigsel till begravning. När Ester Lutteman, denna så viktiga person i Svenska kyrkans 1900-talshistoria, begravdes 1976, kristet men inte kyrkligt

eftersom hon hade lämnat Svenska kyrkan efter kyrkomötets nej till kvinnliga präster 1957, då las istället för mull frön på hennes kista. Sedan lästes de orden som i Bibel 2000 lyder, ”Det som blir sått förgängligt det uppstår oförgängligt, Det som blir sått föraktat uppstår i härlighet. Det som blir sått svagt uppstår fullt av kraft”. Vid revideringen av ordningen för begravningsgudstjänst för det som sedan blev 1942 års handbok hade Ester Lutteman, som då var en av de första kvinnorna i kyrkomötet, lyft fram detta bibelord som ett alternativ vid överlåtelsen. Vi som står bakom motion 2017:127 vill gärna lyfta fram Ester Luttemans förslag på nytt. Läronämnden menar att det finns svårigheter med att använda vetekornstexten i begravningsgudstjänsten, eftersom de anser att den kan ge näring åt tankar kring en jordisk återfödelse. Jag kan inte instämma i den oron utan menar att bilden av kornet som faller i jorden och dör är en existentiell bild som öppnar för tron och hoppet om de dödas uppståndelse. Men av respekt för Läronämnden lägger jag inget yrkande, men jag uttrycker en förhoppning om att detta alternativ vid begravningsgudstjänsten efter ytterligare teologisk reflektion kan få finnas med vid nästa handboksrevision eller i ett handbokstillägg. Hon var ju långt före sin tid, Ester Lutteman.

JERKER ALSTERLUND:

Ordförande! Jag har inget yrkande annat än bifall till utskottets förslag. Jag har suttit med som ersättare i Gudstjänstutskottet och vi har jobbar väldigt mycket och det har varit många och långa diskussioner. Det här arbetet har pågått i 20 år och det gör att när vi kommer till de här gudstjänsterna, dop, vigsel och begravning och konfirmation så skulle jag vilja puffa lite för dem. Det här engagemanget som vi har sett kring huvudgudstjänsten som förhoppningsvis ska leda till förnyelse tar lite grann bort fokus från var frontlinjen går gentemot nya människor som vi möter. Vi har 4,3 miljoner människor som firar huvudgudstjänst i Sverige, vi hade det 2016, det är mycket människor men det är ju samma människor som är räknade flera gånger. Om en regelbunden gudstjänstbesökare kanske går varannan söndag i kyrkan så handlar det om 140 000 människor. Dem har vi gett ett väldigt bra underlag till huvudgudstjänsten. Men de är också tåliga gudstjänstbesökare, tror jag, som tål förändringar, förnyelse och så, och som Jakob Schwarz sa i början, handboken är inte en ödesfråga där. Men jag tror att handboken är en ödesfråga när det gäller de kyrkliga handlingar som vi borde kalla gudstjänster. Vi möter fem miljoner unika svenskar vid dop, vigsel och begravning. Då möter vi tillhöriga och icke-tillhöriga som möter bibeltexter, liturgi där tilltalet måste vara omedelbart och direkt och där vi kanske också kan ta in influenser för vad som talar till människor idag istället för att de kyrkliga handlingarna blir ett bihang till huvudgudstjänsten.

140 000 huvudgudstjänstbesökare och fem miljoner, halva Sveriges befolkning, har bevistat en s.k. kyrklig handling. Vi firar ungefär 60 huvudgudstjänster per år men kanske 300 à 400 gudstjänster. Begravningsbyråer gör reklam för personliga begravningar, men vi tar fortfarande den här ytan, det här mötet med människor, för given. Jag tycker att handboksförslaget är bra men att vi skulle hålla det här engagemanget för den här kontaktytan med de människor som fortfarande beställer gudstjänster från Svenska kyrkan utan att vi erbjuder det.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Även i begravningsgudstjänsten kan man notera att förslaget önskar att församlingen stämmer in i ”Amen”, vilket ju är tillbörligt och rätt fantastiskt roligt för ”Amen” är ju inte prästens 'klart-slut-ord' utan församlingens gemensamma

instämmande. Även i begravningsgudstjänstens olika böner kan jag räkna till sex olika böneslut och oregelbundna böneslut underlättar inte för en församling att säga "Amen". Hur ska man veta när "Amen" ska komma? Så ofta går man väl ändå inte, får vi hoppas, på begravning. För att det åtminstone ska finnas någon chans att känna igen sig, kanske på en huvudgudstjänst, eller från gång till gång, så yrkar jag på att bön 1–7 vid begravningsgudstjänst slutar genom "Jesus Kristus vår Herre", bön 4 slutar genom "honom Jesus Kristus vår Herre" och bön 5 riktad direkt till Jesus Kristus slutar "du som lever och råder i evighet". Detta för att underlätta för församlingens aktiva deltagande som ju faktiskt stundom är möjligt även vid en begravningsgudstjänst.

När det gäller vigselgudstjänsten kan man konstatera i inledningsorden att äktenskapet inte längre tycks vara förordnat av Gud. Äktenskapet har en mening och det ska välsignas av Gud och kärleken är Guds gåva, men var är äktenskapet i den nya ordningen. Jag tror att de flesta nyordningar de kyrkliga handlingarna är ägnade för att komma tänkta önskemål till mötes från de som gifter sig, begraver en nära anhörig osv. Det jag har mött i samband med vigslar är inte att brudpar ogärna vill höra stora ord om äktenskapet. Det kunde man ju tänka sig. Många av dem har ju delat kärlek och gemenskap osv. i många år men ändå väljer man att gifta sig och har alls ingenting emot att höra att en vigsel är något stort och speciellt och det händer någonting den här dagen som man ju har väntat på och planerat för och önskat sig. Annars skulle man inte behöva bry sig om den. Inte vill man höra att idag får ni ingenting annat än det som ni redan har. Därför yrkar jag på att vigselgudstjänstens inledningsord ska inledas i enlighet med 1986 års handbok "Äktenskapet är ett heligt förbund, förordnat och välsignat av Gud himmelens och jordens skapare" för det är roligt att gifta sig tycker folk.

Jag yrkar på att bön 1 för begravningsgudstjänst slutar "genom Jesus Kristus vår herre", att bön 4 slutar "genom honom Jesus Kristus vår herre" samt att bön 5 slutar "du som lever och råder i evighet" samt att vigselgudstjänstens inledningsord ska inledas "äktenskapet är ett heligt förbund förordnat och välsignat av Gud himmelens och jordens herre".

BENGT INGHAMMAR:

Ordförande! Jag talar för Gudstjänstutskottet. Jag yrkar bifall till Gudstjänstutskottets förslag när det gäller "begravningsgudstjänsten". Först vill jag bara förstärka det som redan har sagts av Jerker Alsterlund och Anders Åkerlund. Det här med begravning är ju oerhört viktigt och vi måste se till att vi får de begravningarna att fungera så att människor verkligen känner sig bekräftade när de kommer och söker upp oss och vi måste möta dem. Det är väldigt viktigt att begravningsordningen fungerar. Det har visat sig i remissvaren att man är ganska nöjd med den här ordningen och därför är det inte mycket ändrat här. Här finns ett par motioner som vi har avslagit, den från Lisa Tegby om frön på kistan istället för jord eller stoft, och den andra är en bön efter begravningstalet. Det är också så att vi har gjort en liten ändring i anvisningstexten. Vi tyckte att man inte behövde tala om att man skulle vara avliden först innan man kremerades. Vi tycker att det räcker med att man bara konstaterar att de som är kremerade då kan föras direkt till begravning.

Eftersom det inte finns något annat yrkande i detta ärende så tillstyrker jag förslaget.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen, som yrkar bifall till utskottets förslag i sin helhet inom Block H. Många av våra medlemmar kommer till gudstjänster vid kyrkliga handlingarna. I de kyrkliga handlingarna möts uttrycken för kyrkans identitet och relevansen i människans liv på ett konkret sätt. Dessa gudstjänstordningar är lika för varje människa oavsett exempelvis ålder, sexuell läggning och socioekonomiska förutsättningar samtidigt som det relateras till varje människas konkreta livssituation. Guds tilltal i den enskilda människans liv blir påtagligt. Kyrkostyrelsen delar utskottets bedömningar när det gäller inledningsord, dopbön och doptal. När det gäller förslaget till motion 2017:70 om införande av smörjelse med olja vid dop och konfirmation vill kyrkostyrelsen särskilt understryka att ett sådant införande kräver en fördjupad pastoral och teologisk analys. Bruket är inte okänt men kan ha olika innebörd. Särskilt komplicerat är det att ett fakultativt införande i samband med dop riskerar att ge intrycket av att vi har olika dop i Svenska kyrkan. Detta gäller också vid konfirmation. Kyrkostyrelsen menar att Läronämnden gjort ett viktigt påpekande genom att lyfta fram konfirmationen, att den sker både i den världsvida kyrkan och i en konkret församlingssamfund. Detta har också utskottet bejakat. Kyrkostyrelsen bejakar också att tilltala konfirmanderna som nykonfirmerade efter sändningsorden. När det gäller vigselordningen så är det glädjande att se att vigselordningen nu är en, och detta understryker kyrkostyrelsen oavsett om vigselparet är av samma kön eller kvinna och man. Detta kommer ju till uttryck på flera sätt i vigselordningen.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:63 som handlar om placeringen av frågan vid konfirmation. Man kan lätt få intrycket av att vi i Frimodig kyrka bara är emot allting i handboksförslaget men vi lyfter ju fram det som vi ser som problematiskt. Det är mycket som är gott, inte minst i konfirmationsgudstjänsten är det ett väldigt bra steg framåt. Jag tycker att det är väldigt mycket som är väldigt bra i den. Men där finns en sak som kan förbättras och det har att göra med placeringen av konfirmationsfrågan. I bakgrundstexten står att det bara är tolv procent av församlingarna, som har svarat på remisserna, som avstår från att ställa frågan vid konfirmationen. Spontant kom det i frisvaren att hela en tredjedel av församlingarna menade att den här frågan var felaktigt placerad alldeles i början av konfirmationen. Läronämnden har ingenting att erinra mot motionen att vi flyttar den till trosbekännelsen, precis som det har varit tidigare. Gudstjänstutskottet har egentligen ingen motivering till varför man har flyttat den, utan skriver bara att det är en bra placering. Därför så vill jag nämna några argument för att ha den i samband med trosbekännelsen. För det första, när vi har en vigsel så börjar vi inte vigselgudstjänsten med att fråga om ni vill gifta er, och så är det jaet själva vigseljaet men det är så konfirmationsjaet är uppbyggt i utskottets förslag. Det tycker jag är lite problematiskt. Klimax kommer sedan i vigselakten och klimax kommer när man får svara ja till trosbekännelsen. För det andra så stärks kopplingen till dopet, därför att i dopet så säger föräldrarna ja å sina barns vägnar, ja jag vill att mitt barn ska döpas till denna tron. Och i konfirmationen så säger konfirmanden själv, ja jag vill stå i denna tro. Men dopet innebär också Guds ja till det här barnet och nu är barnet redo att säga sitt ja till Gud. För det tredje när vi har vuxenkonfirmation så finns det ett behov av att få avge en bekännelse, detta tror jag på, något har hänt i mitt liv, jag tar ett steg. Det blir väldigt luddigt med att ha jaet alldeles i början av konfirmationen,

att man säger, ja jag vill konfirmeras istället för att ha det i samband med trosbekännelsen.

Alltså bifall till motion 2017:63.

SARA WALDENFORS:

Ordförande! Jag företräder utskottet och är för vigseln. Utskottets förslag är att kyrkomötet ska bifalla motion 2017:47, avslå motion 2017:103, avslå motion 2017:153 men att vi i kyrkomötet beslutar med anledning av motion 153 att infoga bibelorden från 1 Sam, som Jerker tidigare har föredragit. Utskottet föreslår vidare att kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra anvisningar för vigselgudstjänst enligt bilaga 4 och att kyrkomötet beslutar att komplettera anvisningarna till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst och att de ska upphöra gälla när kyrkohandboken tas i bruk. Kommentarer på detta är att utskottet menar att det är viktigt att lyssna till det som sjukhusprästerna har benämnt i sin motion och därför vill vi bifalla den motionen 2017:47. Utgångspunkten för kyrkohandboksförslaget är att ordningen för vigsel ska kunna användas av båda par av olika kön och samkönade par och utskottet menar att förslaget i motionen 2017:103 punkt 2 och 4 inte är förenliga med denna utgångspunkt och föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 103 punkt 2 och 4. Utskottet tycker också att det är viktigt att ta upp att i remissarbetet uttrycktes tydliga önskemål för företrädare för hbtq-rörelsen att i vigselordningen också skulle innehålla en bibeltext som samkönade manliga par kan identifiera sig med. Utskottet föreslår då därför att kyrkomötet avslår den här motionen som Jerker kom in med men anledning av den antar det förslag som nu har lagts fram om 1 Sam.

FREDRIK SIDENVALL:

Ordförande! Jag vill understryka vikten av att vi avslår motion 2017:72 om tack-sägelsegudstjänst. Det är så att vid reformationen så blev det väsentligt för reformatorerna att lyfta fram de nådemedel, de sakrament som Kristus själv instiftat och där fanns en hel del helig bråte av sakramentalier alltså olika typer av förment heliga handlingar som inte hade en tydlig instiftelse hos Kristus. Varför tar jag upp detta? Kungafamiljens Te Deum-gudstjänster ska förstås i serien av historiska Te Deum-gudstjänster som bl.a. kunnat ske vid segrar och andra sådana händelser. När den regerande dynastin får barn så anses det vara en riksangelägenhet, jag vet inte om ni alla känner så i hjärtat, jag gör det, och därför är det ett slags statsrit som sker. Om vi försöker skapa någon sådan gudstjänst med syfte att skapa ett slags alternativ till barndopet så är jag rädd att det blir ett hinder till att barn kommer till dopet. Låt barnen komma till mig, det tycker jag är så angeläget. Sedan ska vi också minnas att all form av andaktsliv inte vara knutet till den offentliga gudstjänsten utan det finns ju rika möjligheter t.ex. att kyrkan också hjälper familjer att i hemmen hitta en bön där man tillsammans kan tacka för barnet när det kommer hem från BB. Att skapa något som riskerar att uppfattas som ett slags sakrament och som hindrar barn att döpas och därigenom födas på nytt och bli Guds barn. Det tycker jag skulle bli vara bekymmersamt.

Jag yrkar bifall till utskottets avslag på motion 2017:78 punkt 2.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Jag vill bara förtydliga att det ska absolut inte ses som ett alternativ till dopet. Det var jag tydlig med. Naturligtvis kan det kanske inte heller likställas med den här Te

Deum-gudstjänsten som vi har för kungafamiljen. Jag ville bara framföra ett exempel att något liknande ändå har skett och att man kanske kan titta på det när man tar fram ett förslag för en tacksägelse. Det här ska vara en möjlighet att framföra en tacksägelse, en bön, en förbön för nyfödda i församlingen. Det ska absolut inte vara istället för dop. Sedan ska ju välkommandet in i församlingen fullbordas genom ett dop. Det var inte menat så som Fredriks framförde det. Det var också ett väldigt öppet förslag.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag tänker mig att i praktiken, om det här nu mot all förmodan skulle genomföras, när släkten samlas för att beskåda det här nya barnet och man kommer med sina presenter osv. på ett borgerligt sätt kan det här uppfattas som en tillräckligt välkomnande uppmärksammande av barnet. Den här skapelsemässiga familjebetingade delen av dopet kan då helt enkelt riskera att ersättas av den här gudstjänsten. Jag tycker att det skulle vara lite av att vi lägger krokben för oss själva. Jag misstänkliggör er inte för några dåliga avsikter. Vi ska ju alltid tacka Gud men jag tycker inte att detta ska ritualiseras utan hänvisas till livet där i hemmet.

JULIA KRONLID (REPLIK):

Vi får ta med det som Fredrik säger och begrunda det.

BISKOP JOHAN DALMAN:

Ordförande! Bara en kort reflektion. Te Deumet som sker i samband det vi talade om nyss här då finns inte barnet med. Barnet är ju inte där utan det är bara familjen som är där, faktiskt bara pappan som är där och pappans föräldrar och morföräldrar eller vad det nu är. Det är ju liksom en annorlunda gudstjänst och den är verkligen inte istället för dop. Det fixar vi till nästa fredag.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Från dop och annat till vigsel. Jag vill inleda mitt anförande så här att jag trodde under utskottsarbetet att utskottet skulle behandla mina förslag mera kärleksfullt i vigselns sammanhang. Men majoriteten hade inte lust till det så i min nöd blev jag reservant. Som sådan yrkar jag bifall till följande reservationer i sin helhet avseende vigselgudstjänstens ordning nämligen reservation 34, 38, 39 och 40. De handlar om några moment i förslaget till ny vigselordning. Till att börja med lovprisningen. Den har nu en formulering där prästen, i detta i och för sig fakultativa valfria moment men ändå, står vänd mot altaret vanligtvis och säger ”underbara är dina verk kärlekens gud, underbart har du skapat oss” där slutar föreliggande förslag. Det där kan ju uppfattas av majoriteten som sitter i bänkarna att det är liksom prästen och paret där framme som är underbara. Men lägger man till ordet ”människor” då blir alla inkluderade. För mig så blir det inte bara mer inkluderande utan det får en annan betoning med tillägget av ”människor”. Det är inte bara de tre som står framme vid altaret. Det var det första.

Det andra momentet, då får vi förflytta oss till tillkännagivandet på sidan 183, för er som har boken framför er. Det här är ju ett förtäta moment i vigselordningen, som är den sista delen i det juridiskt giltiggörande man som vigselförrättare håller i med brudparet, ofta väldigt nära sig, de står på andra sidan altarringen men oftast väldigt nära. Och så säger man då, ”ni har nu ingått äktenskap med varandra och bekräftat detta inför Gud och denna församling. Ni är nu makar eller man och hustru”.

Sedan kommer då en längre mening där enligt förslaget nu man liksom ska åminna, undervisa, paret om att era löften om ömsesidig kärlek och trohet påminner om Guds omsorg och kärlekens gåva. Det är som att förflytta fokus för paret i ett väldigt förtäta ögonblick. De har just växlat ring och lovat varandra och då kommer undervisningen om att, ja ja er mänskliga kärlek den pekar uppåt. Prova det där, prova att vara vigselförrättare, ni som inte är det. Det känns som att det inte riktigt fungerar utan då är mitt förslag i reservationen att byta ut det där och bara säga ”må Gud vara med er i detta som ni har lovat”. Så det handlar reservationerna 38 och 39 om.

Som en sista del har vi reservation 40. Jag tyckte att det blev lite snålt i utskottsbehandlingen när jag anförde som argument för att ha ytterligare ett angivet moment för psalm eller musik mellan ”Herrens bön” och vigseltalet och det var vad den sista reservationen handlade om.

Ni som har lust att behandla mina synpunkter kärleksfullt ska på torsdag ge bifall till reservation 34, 38, 39 och 40.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block I: Beslut om kyrkohandboksförslaget

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen och yrkar bifall till utskottets förslag i Block I att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I med de av utskottet föreslagna justeringarna frånsett beslutspunkt 9 beträffande ”Välsignelsen” enligt bilaga 4 och 24 beträffande ”Anvisningar för påsknattsmässa” där vi istället förordar kyrkostyrelsens förslag.

Efter lång diskussion är vi nu framme vid själva huvudfrågan om att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I. Diskussionen är ju en del av vår gemensamma omsorg om att vår kyrkohandbok ska uttrycka evangeliet klart och tydligt i vår kontext, vara i överensstämmelse med vår evangelisk-lutherska bekännelse och representera det allmänkyrkliga arvet. En kyrkohandbok håller samman gudstjänstfirandet i Svenska kyrkan i hela dess bredd, den ska främja gudstjänstglädje i katedral liksom i kapell. Genom att kyrkohandboken ger såväl fasta ramar som utrymme för frihet och flexibilitet finns förutsättningar för att troheten mot kyrkohandboken stärks. Paragraferna i kyrkoordningen befäster kyrkohandbokens roll som ett sammanhållande band samtidigt som gudstjänstlivet kan utvecklas och förnyas. Samhället har förändrats och därmed har också förutsättningarna för kyrkans gudstjänstliv ändrats. Idag deltar barn i högre utsträckning i den gudstjänstfirande församlingen både när det gäller den allmänna gudstjänsten och de kyrkliga handlingarna. Människorna är i högre grad aktiva subjekt i många sammanhang. Kyrkohandboksförslaget främjar delaktighet, en utveckling som kommer till uttryck redan i 1986 års kyrkohandbok men nu förstärks. Förslagets nya musik används redan på många håll och har potential att få fler att delta i församlingssången. Den liturgiska musiken breddas så att många olika instrument kan användas. Det ger också nya möjligheter för unga som är vana vid improvisation, gehörsspel och ackordspel. Det sker samtidigt som traditionen värnas.

Kyrkostyrelsen har genom redan fattade beslut och rekommendation till kommande kyrkostyrelsen uttryckt sin avsikt att skapa möjligheter för fortsatt kyrkomusikalisk och liturgisk utveckling. Kyrkohandboken är ett av uttrycken för Guds folks vandring genom tid och rum.

Beslut vid tidigare fattade kyrkomöten är uttryck för en levande reformatorisk kyrka: Bibel 2000, kyrkoordningen 2000, beslut om ny musik 2001, beslut om evangelie- och bönbok 2002 respektive 2005, vigsel av par av samma kön 2009, barnkonsekvensanalys 2012.

Efter en dag med god debatt kan det kännas som att nu är det dags att genom beslut förvandla det som nu är ett handboksförslag till Kyrkohandboken för Svenska kyrkan del I. En handbok som uttrycker Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära för ett gudstjänstliv som vilar i traditionen, som förlöser gudstjänstglädje och ställer evangeliet om Jesus Kristus i centrum, så det är dags nu.

MARTA AXNER IMS:

Ordförande! Nu är vi här efter att hela dagen ha varit fokuserade på extremt små detaljer och inte så små detaljer. Vi är nu tillbaka där vi började i den stora frågan, ska vi ha en handbok, behöver vi en ny handbok. På de frågorna svarar jag absolut ja. Det är dags att gå till beslut, precis som ärkebiskopen sa. Det här har varit en lång process men det är klart att det är aldrig enkelt att ta ett sådant här beslut. Det är aldrig så att alla kommer att vara nöjda. Det kommer att vara så att några kommer att vara väldigt missnöjda. Det måste vi bära med oss men det betyder inte att vi inte kan sätta ned foten. Det är väldigt viktigt att vi som förtroendevalda har fått det här ansvaret och att få en sådan här process i hamn och nu är det dags. Jag är väldigt glad och stolt över att vi ska komma till det här beslutet. Det är också speciellt att det här är bland det sista som jag får vara med om att besluta efter tolv år i kyrkomötet. Jag är väldigt glad över att vi inte drog ut på det ett år till för min egen skull men det är en detalj i sammanhanget.

Utvecklingen fortsätter och nu blev det yrkandet flyttat men jag är väldigt glad över att vi är flera stora grupper som har kommit framåt i hur man kan arbeta vidare med musiken så att det inte är en punkt utan en öppning för fortsatt revision.

Jag är också väldigt glad över att stämningen och tonen här idag har varit helt annorlunda än den känsla jag haft de senaste månaderna och lång tid över debatten. Det var inte bara enkelt och kul att åka hit den här veckan men klumpen i magen försvann när debatten började. Vi har haft ett väldigt bra samtal här idag. Tack för en god debatt. Tack för ett enormt arbete alla ni som har jobbat med det här. Nu fortsätter vi arbetet, med musiken men också med att fortsätta fira gudstjänster av alla olika slag runt om i våra församlingar.

Jag yrkar alltså bifall till kyrkostyrelsens reviderade förslag,

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Ordförande! Jag vill säga något om änglarna. Jag tror att änglarna sjunger lovsång. Det ligger som en sky av vittnen över vår tillvaro och det är det gudomliga som söker kommunikation med allt levande, och vi människor är satta att vara uttolkare av detta. Det är vad vi har hållit på med idag. Det är underbart att få uppleva hur det vi anar, smakar, har levt med, fått nedärvt, möter från framtiden ska omsättas i text och musik i en kyrkohandbok. I vår tid förstår jag det inte på annat sätt än att det måste bli på olika sätt. Det blir den här mångfalden i vår tid.

Jag vill också säga något som berör mig och som jag är ledsen för. Det är att så många duktiga människor, kanske de allra mest passionerade musikerna, kanske framför allt där finns det individer som känner sig ledsna av processen. Överkörda och förbisprungna. Det är jag inte glad för. Det är tråkigt att det är så, att vi har med oss det in i arbetet. Jag känner med det.

Det talas om att 'sätta ned fötter'. Ett vittnesbörd från mitt stift. Där är fötterna nedsatta eftersom vi gick in i det här försöksarbetet med stor och glad energi 2011 och frivilligt fick vi vida över 50 procent av församlingarna som ville vara med och ytterst få har upphört att vara med utan de har ju fortsatt att fira förslagen, fira enligt de ordningar som nu har reviderats och reviderats och justerats men som ändå liknar de vi hade 2011, och de är ju i det. En backe, en back bakåt, för alla dessa församlingar; det är ju väldigt svårt för de har redan handboken. Därför är det en process som fångar in någonting som redan pågår och den här fronten i den liturgiska utvecklingsglädjen pågår inte utan inblandning, utan faktiskt fångas in av ett handboksarbete. Det är jag nu glad för och det tänker jag ska bli möjligt ännu mer när vi får handboken i hamn.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Jag lyssnade mycket nogsamt för jag tänker yrka på reservation 1. Jag lyssnade mycket nogsamt på vad ärkebiskopen sa och jag tror att jag var överens med ärkebiskopen på en punkt. Musikarbetet kan stimuleras men det behöver man inte ha en ny handbok för. I övrigt var jag nog faktiskt tveksam eller direkt kritisk mot allt vad hon sa. Jag är inte med på banan och det är egendomligt för 1986 när vi tog beslutet om den här gällande handboken så var jag ju med, och många var med och det fanns en entusiasm. Här har något hänt. Det som har hänt tror jag är det som ärkebiskopen beskrev, samhällets påverkan, alltså samhällskravet att vi måste göra en ny handbok. Det är fullständigt självklart. Vi förlorar svenska folket och så möta de som vi har förlorat med en ny handbok och det blir den här. MTD-religion, minns vad jag har sagt. Moralist terapeutisk deism, lägg det på minnet. Ni kommer att få höra det flera gånger. Och det är mitt problem att de som blir ledsna för det här tror att detta är Svenska kyrkans kyrkohandbok. Det tror ju inte jag för vi har inte Svenska kyrkan i det långa svepet med oss. Det här är något som det här kyrkomötet antar och det är inte brett nog, inte djupt nog, inte kompetent nog. 1986 års handbok togs emot med entusiasm och förändrade gudstjänstlivet i samklang med det som hänt efter 1942, inte som ett brott. Här finns tydliga brott. Jag har ju tjtat om det här med 300-talet och jag blir alltmer övertygad om att vi är djupare oense än vad vi vågat se. I grunden oense. Jag försöker läsa, när jag inte ringer till Afghanistan och försöker ta reda på vad saker och ting handlar om. En god vän sa att jag borde läsa Svensk teologisk kvartalsskrift 1947:2. Snäll som jag är så gjorde jag det. Där var en debatt mellan två bibelforskare, Erik Sjöberg som väl somliga har läst för det var i en kristendomsbok i min generation i realskolan, och Nils Johansson, prost i Borby och sedan domprost i Linköping. Erik Sjöberg var arg på Nils Johansson för något han skrivit sex år tidigare 1941 – långa teologiska debatter – och sa att Nils Johansson har fel. Han påstår att de första kristna inte var avgjorda utan omvända. Nils Johansson backade inte undan. Han sa så var det ju. De drabbades av en insikt, här hör jag hemma och jag väljer inte. Avgörelsekristendom är det man väljer själv och sedan fortsätter man att välja vad som passar i den kristna tron eller inte. Omvändelsen, då står man där man står och rötterna är djupa tillbaka. Jag tror att här finns en avgörande skillnad och själv skulle jag vilja vara en omvänd kristen men inte en avgjord. Alltså myllan här, det är Svenska kyrkan, lillklassen eller barndop och allt det som har följt därefter. Men rötterna är djupa och den här kyrkohandboken knyter inte an till de djupa rötterna.

Bifall till reservation 1.

BERTH LÖNDAHL:

Ordförande! Jag yrkar bifall till min motion 2017:21, som syftar till avslag på kyrkohandboksförslaget. Det kan kännas väldigt dystert att ställa sig här och yrka avslag på något som har haft en 20-årig process. Skulle jag inte kunna vara lite mer muntergök än dysterkvist idag? Motivet till att jag yrkar avslag är ju, som ni säkert förstår och hört vid mina tidigare inlägg, att argument som att det har kostat mycket tid och arbete och att vi äntligen måste komma till skott, att vi äntligen måste sätta ned foten och komma till ett beslut, är inte argument som håller när det gäller ny kyrkohandbok. Varför yrkar jag då avslag? Vi har hört att kritiken har varit förödande. Tidigare idag redovisade ett antal artiklar i Kyrkans tidning, 300 artiklar, där endast enstaka artiklar var positiva. Ingen artikel har varit positiv när det gäller språkets innehåll. Kritiken när det gäller musiken har varit förödande och samma sak när det gäller teologin så finns det mycket tveksamheter. En annan kritik är att hela förslaget i sig spretar åt olika håll och hålls liksom inte ihop. Att bara slå upp psalmboken och titta på hur kyrkohandboken är tillgänglig där för en allmänhet som sätter sig i gudstjänsten och där kan följa den kommer att upptäcka att det blir otroligt mycket svårare att kunna följa alla de alternativ som finns. Vad är det då som saknas ytterligare? Det är ofrånkomligt så att jag har inte hört någon entusiasm ute i landet. Säkert finns det de som har en förväntan och önskan, men den där riktiga glädjen över en ny handbok, äntligen, utan snarare har det funnits just den här tröttheten. Okej, vi får ta den för att nu äntligen måste vi komma loss. Det har gett mig en fundering. Det är så här, kanske har själva ansatsen varit fel från början. Den pedagogiska ambitionen i handboksförslaget är begriplig och väldigt tydlig. Men kanske har riktningen lurat oss till att tro att riktningen ska vara sådan att gudstjänsten, mässan, högmässan, de kyrkliga handlingarna ska ha ett fokus på begriplighet för människor och då firar vi plötsligt en mässa som är vänd mot människor. Alltför ofta har det sagts att det behöver förstås av ovana och de som inte går dit, medan vi kanske nonchalerar alltför mycket de som verkligen är vana och de som vill fira sin gudstjänst varje söndag. Men gudstjänsten behöver vara vänd mot Gud. Den behöver vara i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn, den ska vara vänd mot Gud primärt och inte mot människor. Den ska vara ett uttryck för tillbedjan, förhärligandet av Gud, mera att vi behöver fråga oss hur mycket begriper människor av detta. Det behöver vara en helig bävan, en djup förundran över det mysterium som Gud är, både det utsägliga och samtidigt den Gud som har uppenbarat sig i Jesus Kristus. Den behöver ha den där avsiktliga gåtfullheten som jag talade om tidigare idag. Och det kan jag känna att det är inte riktigt det som handboken syftar till idag. Den pedagogiska ambitionen är berömvärd men kanske förlorade vi något på vägen. Begriplighetens tyranni, att försöka uttrycka det obegripliga. Lex orandi och lex credendi är ett gammalt sätt att uttrycka att vad kyrkan ber, det tror också kyrkan. Och är det så att vi verkligen tror att det som är Gud, detta oändliga mysterium, kan uttryckas bara i begripliga termer. Vi behöver den riktningen ... (tiden ute)

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:4 punkt 2 om kyrkomusikernas inflytande över gudstjänstmusiken, och jag yrkar bifall till motion 2017:21 om avslag på kyrkohandboksförslaget. Det har påpekats här och det instämmer jag verkligen i att det har varit en god ton i debatten idag. Det kunde förleda oss att tro att vi var tämligen överens och tämligen glada när vi så småningom kommer att gå till beslut i

det som väl sannolikt blir ett antagande av en ny kyrkohandbok. Så är ju inte fallet, och det har ni redan hört. Jag ska inte upprepa argumenten som Berth nyss framförde. Jag tänker mig att många av er som röstar här kommer att känna så här men som ni förstår så kommer det att vara folk som känner på olika sätt. Det här [Murray visar en bild] är egentligen de tre färgerna som fanns på revisionsrapporten. Man hade ju hoppats att den hade lyst på det här sättet men som ni har sett så lyser den på det här sättet. Det var fyra stycken gula pluppar och det var fyra stycken röda pluppar. Alltså, det känns inte roligt att få det facit på processen hur den har varit men det var faktiskt så, handboksprocessen fick totalt underkänt i revisorernas rapport. Att i det läget liksom ändå säga att vi går med glädje och förväntan i ett beslut nu och tar det, det känns inte alldeles bra. För min egen del måste jag säga om det som nu sannolikt tas, det kommer inte att vara min kyrkohandbok. Jag vet att det finns många som känner likadant. Det här kommer inte att vara min kyrkohandbok. Till er som känner så, var inte rädda. Det finns ett liv också utan den här kyrkohandboken.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag blev uppmanad att uttrycka ett bifall till motion 2017:4 punkt 2 av ordföranden tidigare och det gör jag nu, lydig som jag är. I övrigt ska jag återkomma när det gällde receptionsprocessen osv. och fortsättningen.

ARON EMILSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:21 och där tillhörande reservation. Det är oklokt att laga något som inte är trasigt, brukar man säga. Det finns en stark utbredd oro runt om i vårt avlånga land om att vi skapar flera kyrka i vår enhetskyrka, vår folkkyrka, med så många alternativ och ordningar och sår splittring som egentligen inte behöver sås. Vi har som nomineringsgrupp och jag som representant i Gudstjänstutskottet grundligt satt oss in i det här förslaget på olika sätt. Det råder inga tvivel om att vägen har varit lång, krokig, präglad av hagel och skurar av både intern och extern kritik, allt under resans gång sedan ett 20-tal år. Mot bakgrund av att processen har varit lång, omfattande, att remissrundor funnits jämte det faktum att det skulle vara en diger och grannliga uppgift att tillsätta nya revisions- eller expertgrupper så har vi in i det sista varit ödmjuka för att pröva om förslaget verkligen inte kan lotsas igenom lappat med förändringar. Därav vår initiala övergripande motion till förmån för återremiss. Samtidigt har vi nu lyssnat till så många röster, hört så många invändningar runt om i landet att det har blivit så uppenbart att förslaget till en av vår kyrkas viktigaste vägledningar inte håller måttet i jämförelse med vår nuvarande kyrkohandbok utan måste avslås om den inte återremitteras och tas om på ett grundläggande plan på ritbordet, tyvärr. Förutom bristerna i sådana för oss kyrkliga mest vitala delar som teologin, liturgin, språket och musiken, ord och ton, så har revisionsföretaget Grant Thornton som granskat arbetsprocessen, som vi förvisso återkommer till, med handboksförslaget har som vi precis hört också underkänt den på närmare samtliga punkter. Direktiven saknar tydlighet, metodiken är svag, styrning och uppföljning och transparens får rött ljus. Varningsklockorna ringer och piporna hos organisterna ljuder när närmare tusentalet kyrkomusiker runt om i vårt rike skriver under i protest mot det nya handboksförslaget. För en gångs skull samlas såväl liberalteologer, som är klassiskt orienterade konservativa, till tings och stämmer in i en gemensam lovsång, gör om och gör rätt. Om icke, så gör ingenting utan låt oss i så fall använda och fortsätta 86:an. Det är inte bråttom att anta en ny handbok när vi har en fungerande handbok. Det är synd och skam att efter en så lång och i någon

mening vällovligen ambition behöva komma till den slutsatsen. Vad är vinsten att driva igenom ett förslag som mött så massiv kritik internt och externt egentligen? Vi bör lyssna till vår kyrka utanför denna sal och anta ett handboksförslag ...

BISKOP ÅKE BONNIER:

Ordförande! Jag yrkar bifall till Gudstjänstutskottets betänkande.

Kära alla, tack för en bra debatt där vi tycker olika och så får det vara! Sedan är det beslutet på torsdag, som alla som leder gudstjänster i vår kyrka har att rätta sig efter. 2012 valdes jag till biskop i Skara stift. Då hade biskop Erik Aurelius inspirerat större delen av Skara stifts 119 församlingar, drygt 95 procent, varav väldigt många i landsbygdsförsamlingar, till att vara med och prova 2012 års provgudstjänstordningar. Jag har likt mina biskopskollegor varit ute i många församlingar och predikat och celebrerat mässan och mött en sådan gudstjänstglädje bortom alla i debatten nämnda tidningsartiklar. Efter en fullödlig högmässa i enlighet med kyrkohandboksförslaget har jag i sändningsorden ganska ofta sagt, så här borde det vara varje söndag eller hur, varvid alla utan att det stått i agendan högt och ljudligt svarat ja i glädje över det de upplevt och berörts av. Nu har vi samtalat om och samtalar om, debatterat och debatterar ett kyrkohandboksförslag som trots allt faktiskt håller hög kvalitet för sitt gudstjänstsyfte. Det har goda förutsättningar att fungera i olika gudstjänstkontexter med olika förutsättningar och resurser, både i katedral och kapell. Det är tidigare beslut i kyrkomötet som gör att en ny kyrkohandbok är nödvändig, Ärkebiskopen påminde just om Bibel 2000, om kyrkoordningen 2000, beslutet om ny musik 2001, beslut om vigsel av par av samma kön 2009, beslut om barnkonsekvensanalys 2012 osv. Vår kyrka rymmer en bredd av traditioner, tack gode Gud. En kyrkohandbok håller samman gudstjänstfirandet i Svenska kyrkan. Jag älskar inte allt i vårt kyrkohandboksförslag och kommer säkert inte att älska allt i den beslutade kyrkohandboken. Det har jag inte gjort gällande 1986 års kyrkohandbok heller, men alla kan inte älska allt men möjligheten att fira underbara gudstjänster finns där i allra högsta grad. Det vet jag genom rik erfarenhet. Sedan fortsätter den stora utmaningen, att fira sådana gudstjänster att människor som deltar i gudstjänsten blir berörda i hjärtat av den rena förkunnelsen av evangeliet om vår Herre Jesus Kristus, han som är korsfäst, död och uppstånden och är den närvarande och att alla döpta ofta och regelbundet både vill och får ta emot Herren Jesus Kristus själv i altarets sakrament". Det handlar bokstavligen talat om livsviktig gudstjänstglädje, där också de mer ovana gudstjänstfirarna kan säga, så fantastiskt, hit vill jag komma tillbaka.

MANILLA BERGSTRÖM:

Ordförande! Jag vill yrka på tillit, tillit hos ledamöter och hos mottagare av det här förslaget. Trots processen är produkten faktiskt bra när det verkligen gäller. Jag vill yrka på tillit till Gudstjänstutskottets och deras arbete och deras förslag, tillit till att församlingarna förvaltar materialet på bästa sätt där gudstjänst firas, tillit till att prästerna har omdöme att bruka ordningarna väl, tillit till att det som för många människor bara är ord och krumelurer på papper faktiskt blir äkta och verklighet när det får liv i gudstjänst och kyrkliga handlingar. Ha tillit till att vår Herre har överseende med våra mänskliga försök att i vår tid gestalta och levandegöra det som är Guds tjänst. Jag har tillit till detta förslag som vi har prövat. Jag har tillit till att väl valda ord bär även när alla ord känns futtiga och banala. Jag har tillit till att vi kan lita till ordningarna när vi står där i skarpt läge och våra egna ord är slut.

Jag yrkar på tillit till Gudstjänstutskottet.

MARIA JOHANSSON-BERG:

Ordförande! Jag företräder Gudstjänstutskottet som föreslår kyrkomötet att besluta att anta kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, i enlighet med kyrkostyrelsens förslag med utskottets föreslagna ändringar och tillägg att användas i gudstjänster fr.o.m. pingstdagen 2018 samt som konsekvens av det här avslå motion 2017:21, där motionären föreslår avslag till förslaget om kyrkohandbok. Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, huvudvolym och musikvolym, finns som bilaga till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6. Läronämnden har yttrat sig över skrivelse KsSkr 2017:6 och konstaterar att kyrkostyrelsens förslag till kyrkohandbok bygger på ett omfattande arbete och uttrycker sin tillfredsställelse över förslaget.

Läronämnden menar att en ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan kan antas. Läronämndens yttrande har sin grund i att Svenska kyrkans kyrkohandbok ska uttrycka evangeliet så klart som möjligt och vara i överensstämmelse med vår evangelisk-lutherska bekännelse.

Utskottet noterar nu också Läronämndens nya yttrande efter session I, där man ogillar ändringsförslaget som finns på sidan 105 i bilaga 4 om att lägga till alternativet ”dig” parallellt med ordet ”er” i Välsignelsen. Utskottet noterar det här men har inte hunnit ta ställning till det. Kyrkorättsutskottet har också yttrat sig och man har från kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna.

Gudstjänstutskottet har under session I arbetat igenom handboksförslaget och föreslår alltså att kyrkomötet beslutar att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I i enlighet med kyrkostyrelsens förslag med de ändringar som framgår av betänkandet att användas i gudstjänster fr.o.m. pingstdagen 2018. Äntligen!

MARGARETA ANDERSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till handboksförslaget såsom det är redovisat av utskottet. Debatten har varit lång och stundtals inte särskilt upplyftande. Nu ska vi gå ut bland människor och fira gudstjänst i enlighet med den här handboken. I Växjö stift har vi tillsammans med biskop Fredrik tagit fram framtidsbilder och där är en av de viktiga punkterna Gudstjänster att längta till. Med den här handboken är jag övertygad om att vi kan finna former som passar på många olika ställen och i många olika sammanhang. Jag tror att vi kan fira gudstjänster som vi också kan längta till. Sedan har jag en förhoppning om att de som ska förkunna ordet också kan anpassa sitt språk så att gudstjänstdeltagarna kan förstå vad som menas och beröras av gudstjänsterna och ta till sig Guds frälsning, för det är faktiskt det som är vårt uppdrag i kyrkomötet och alla vi som är anställda och förtroendevalda och ideella medarbetare i Svenska kyrkan.

BISKOP MARTIN MODÉUS:

Ordförande! Jag yrkar enligt kyrkostyrelsens reviderade förslag.

Genom århundradena har kyrkohandboken varit ett av de centrala bekännelse-dokumenterna i Svenska kyrkan men som bekännelseuttryck så syftar detta kyrkohandboksförslag inte till att skapa enhetlighet. Det syftar till enhet i mångfald. Vi ska inte underskatta den skillnaden. Förr, när kyrkohandböcker togs fram med enhetligheten som fokus, fanns det bara en möjlighet att skydda min egen gudstjänst, och det var att bekämpa de gudstjänstuttryck jag själv inte gillade. Tack gode Gud att vi i vår generösa och öppna folkkyrka är förbi den tiden! Som en konsekvens av detta ger kyrkohandboksförslaget ett lite spretigare intryck än vad tidigare kyrkohandböcker har sett ut. Vi är många som ska få rum. Mångfalden är alltså inte ett

tecken på slarv eller på dålig kvalitet utan på större generositet mellan olika riktningar i kyrkan. Den generositeten är viktig att bevara, och den är i sig ett tecken på ödmjukhet. Vi får vara helhjärtade utan att vara tvärsäkra också i vår gudstjänst. Däremot får inget i kyrkohandboken strida mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och så är det inte heller i förslaget. Dessutom kan jag med glädje se att det finns andra som tycker om det som inte jag kan ta till mitt hjärta.

Därför vill jag med glädje tillstyrka förslaget till en ny kyrkohandbok och jag lovar, för min del om den går igenom, att efter bästa förstånd och kraft arbeta för att den ska bli till välsignelse för Svenska kyrkan.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag yrkar bifall till reservation 1 som stöder ett avslag.

Jag är medveten om att arbetet har pågått under lång tid och det finns positiva delar i handboksförslaget som t.ex. att man bättre anpassat kyrkohandboken för att tilltala barn. Tyvärr menar jag att kvaliteten är alltför dålig för att kunna anta det här förslaget. Jag har tidigare i det här kyrkomötet ibland talat om Svenska kyrkans kristna identitet och att den här identiteten håller på att urholkas. Tyvärr menar jag att med antagning av den här kyrkohandboken så går vi ytterligare den vägen. Det kristna budskapet och kärnan i det kristna budskapet behöver inte skrivas om för att locka nya medlemmar. Det kristna budskapet håller från tid till tid. Det står i bibeln att vi ska ”vara i världen men inte av världen”. Vi brukar säga att vi ska vara i en kyrka i tiden men inte av tiden. I Kyrkans tidning har 49 präster undertecknat en artikel och jag tycker att de framför väldigt viktiga saker. Låt mig citera några delar av denna artikel och fortsättning kommer att följa i senare anföranden. De skriver: ”Den tid då kyrkomötet förväntas fatta beslut om handboksförslaget kommer allt närmare. Vi som präster unga i tjänst som sannolikt har merparten av vår tjänstgöring framför oss menar att det är oroväckande att detta sker i en tid då splittringarna inom Svenska kyrkan är påtagliga och när frågan om handboksförslaget tycks förvärra oenigheten snarare än överbrygga den. Att i detta skede anta en handbok, vars tillkomstprocess och innehåll är omgivet av ett omfattande missnöje, vore oklokt för att uttrycka sig försiktigt. Vi menar att läget inom Svenska kyrkan idag är så ömtåligt att det krävs ett stort mått av varsamhet och respekt för att bygga upp förtroende mellan enskilda och grupper kring frågan om en ny kyrkohandbok. Så har hittills tyvärr inte varit fallet men det betyder inte att det är för sent. Än mer bekymmersamt är för framtiden menar vi emellertid att stora delar av innehållet i handboksförslaget är. Sverige är ett av världens mest sekulariserade länder och kunskapen om kristen tro bland Svenska kyrkans medlemmar dalar snabbt. Det är vår övertygelse att detta är en utmaning som kommer att bli allt mer påtaglig del av vår framtid. I många tider i kyrkans historia när kyrkolivet varit på nedgång kan man ändå se att kyrkans lära har bevarats och förmedlats genom liturgin. Därför är det tråkigt att en del av den här liturgin ... (tiden ute)

MAJA BENGTTSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall på motion 2017:4 punkt 2. Vem ska välja bland alla alternativen i kyrkohandboksförslaget? En grupp där många är oroliga att bli överkörda är kyrkomusikerna. Många av dem har varit aktiva i hela processen men som svar på sina konstruktiva förslag bara har fått höra att de är bakåtsträvare, rädda för det nya eller ironiserande. Svenska kyrkan har svårt att besätta både tjänster och utbildningsplatser för musiker. Vilka signaler sänder handboksprocessen till de som

står i valet och kvalet? Vi bryr oss inte om din kompetens. Gör bara som vi säger annars är du konservativ. Ett sätt att ge kyrkomusikerna någon liten upprättelse är att bifalla motion 2017:4 punkt 2 vilket innebär att prästen bestämmer i samråd med musikern vilken liturgisk musik som ska användas. Det är också ett helt logiskt sätt att ta vara på musikerns kompetens. Med detta sagt så vill jag också säga att det är roligt att det är så många av er som kan berätta att det finns så stor glädje över det här kyrkohandboksförslaget för den har inte jag sett. Det är också märkligt att vi inte ser den mer i statistiken från remisserna.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Alltid när man drar liknelser som innehåller dragna svärd får man ju be folk att höra jämförelsen för vad den är. Ni vet, i Bröderna Lejonhjärta när Tengilsoldaten kommer med den här lilla brickan till farbror Mattias och säger, sätt ditt bomärke här för den visar att du med glädje ger en häst åt Tengil. Men jag känner ingen sådan glädje, säger han. Det gör du visst det, säger soldaten och hötter med svärdet, du känner en stor glädje och här ska du sätta ditt bomärke och så kommer vi och hämtar hästen ikväll.

Lite av den känslan faktiskt när de här uppmaningarna kommer, att nu ska vi vara glada över kyrkohandboken. Nu ska vi vara glada, nu ska vi glömma motsättningarna, Gud glömm, han är fantastisk på att glömma och förlåta. Människan är inte riktigt sådan för vi är fallna i synd. Jag känner inte riktigt någon sådan glädje. Jag känner det lite som om tomten kom med en stor säck och delade ut nya och fina julklappar och sedan när jag fick min julklapp då var det min julklapp från förra året som tomten hade varit inne och hämtat och sedan gjort sönder lite grann, kanske skickat på Postnord då går ju saker sönder, och sedan kom den tillbaka till mig. Sedan säger man, vad klagar ni över? Ni får ju allt det ni hade förut. Nej, vi får inte det. Den är ju lite sönder, lite ändrad här och där, som kan tyckas som småsaker men de kanske var viktigare än man tänkte på. Det finns större generositet med olika fromhetsinriktningar, hörde jag nyss. Finns det det eller är det så att om man tittar på 86:ans handbok så ser man att det har kommit till flera saker, men vad har kommit till för de sammanhang där jag känner mig hemma i. Ingenting. Vi har inte ens fått Hippolytos nattvardsbön, den äldsta i den kristna kyrkan. Vi har försökt, har lagt in förslag osv. men jag tror inte att de går igenom. Det är inte så lätt att känna någon glädje, för skälen till att glädjen ska kännas de stämmer inte riktigt. Det är inte så att allt det gamla finns kvar och det är inte så att det har kommit nya saker så att alla får något nytt i sitt julpaket. Jag ser desperationens kyrkohandbok här. Splittringen i Svenska kyrkans gudstjänstfirande är enorm. Jag hör farhågan, om vi inte tar det här då faller enheten sönder. ... ser det här som ett försök att klä in den splittringen i en enhet i teorin.

Jag yrkar på avslag för kyrkohandboksförslaget.

IRENE OSKARSSON:

Ordförande! Jag har varit tyst ovanligt länge, skulle mina vänner säga. En hel dag att lyssna på mycket klokskap, lärt mig många nya termer, känt att många av talarna, inte alla men väldigt många, har teologin som sitt yrke som vigda ämbetsbärare. Till slut kände jag, jag kan inte vara tyst längre. Och jag är väldigt glad över den biskop som finns hos oss i Linköpings stift och jag hoppas jag citerar dig rätt, Martin: "Inte enhetlighet utan enhet i mångfald".

Vi har provat hemma i vårt lilla pastorat och jag säger tack och lov för att vi inte behöver gå tillbaka till något som vi knappt hade använt. Låt oss nu gå ut härifrån

och hjälpas åt att se det som vi kan känna igen oss i. Jag tror nämligen att den största behållningen av den här diskussionen fick jag en trappa upp hos en av våra utställare som frågade: Vad gör ni därinne, egentligen? Jag förstår inte vad ni håller på med. Och så urskuldar sig vederbörande och säger, jag går inte på gudstjänst varje söndag men jag går rätt ofta. Då kände jag så här, det vi nu tar fram måste kunna användas både för de som har gått i gudstjänst söndag efter söndag sedan de inte kunde gå själva tills de inte kan gå själva och för oss andra som ibland är sporadiker i närvaro. Jag är väldigt glad över, när jag är ute på resor på olika håll, att gå in i en gudstjänst och känna att det är inte exakt som hemma för här finns en tradition i sånger, psalmer, förkunnelse, i vilka böner man har valt, som speglar bygdens fromhet, församlingens intentioner eller kanske prästens och klockarens, som vi envisas med att säga, dvs. kyrkomusikernas synpunkter. Musik, vänner, är jätteviktig och musik har väldigt många olika pipor att spela på och väldigt många olika musikslag som måste få plats så jag är väldigt glad över att se det jobbet ska gå vidare så att både orgelvirtuosen, cittraspelaren och den som vill ha den senaste rockmusikens inslag kan få med sin musik.

Bifall till utskottets förslag.

STEFAN ARO:

Ordförande! Jag yrkar på bifall till motion 2017:21. Jag tillhör de som regelbundet ser på Veckans brott. För någon tid sedan så skulle den folkkäre Leif GW Persson beskriva hur en brottsutredning går till i Sverige. Efter det att han hade gått igenom momenten i en sådan frågade programledaren om det här alltid är ordningen. Ja, det är ordningen, den är lika, alltid. Precis som högmässans ordning i kyrkan men så tillade han, ja eller hur den har varit i alla fall. Med tanke på den situation som vi befinner oss i i Svenska kyrkan med vikande gudstjänstfrekvens, besökare, vikande medlemssiffror, tror jag inte att handboksförslaget med den här variationsrikedom kommer att främja gudstjänstlivet och kyrkan positivt. Jag har också lyssnat idag, precis som föregående talare. Det har talats mycket om igenkänningsfaktorn, och det är viktigt. Men den igenkänningen ligger på ytan i det här förslaget. Det är inte nog djupt. Jag tror att det blir svårare för Leif GW Persson och andra som identifierar sig med honom och för oss andra att känna igen den allmänliga tron, kyrkans tro i vår gudstjänst. Det tror jag inte är bra.

BISKOP JOHAN DALMAN:

Ordförande! Inför gudstjänsten ber jag tyst för mig själv och ibland högt.

Herre öppna mina ögon för din sanning, öppna mina ögon för din vilja, öppna mitt hjärta för din kärlek, öppna mitt hjärta för din glädje, öppna mina händer för ditt arbete, öppna mina händer för min medmänniska.

Man kan närma sig en fråga som är kyrkohandbok på två sätt, antingen som ett grupparbete, det har vi gjort under många år nu och under den här dagen. Grupparbete är en speciell sport som inte är så lätt. – Tycker du, ja. – Kan du, ja. – Kan jag, ja. – Tycker inte jag alls. – Kan jag inte alls etc. Man kommer fram till ett resultat men när man är klar, kan man vara ganska frustrerad och det är svårt att känna entusiasm. Det är ett sätt att närma sig frågan.

Ett annat sätt är att fundera över om någon stack den här kyrkohandboken i min hand idag utan att jag kände till den tidigare, aldrig hade öppnat den tidigare och frågade mig, Johan kan du med hjälp av denna bok, öppnar den dina ögon för Guds sanning, för Guds vilja, ditt hjärta för hans kärlek, för glädjen, dina händer för hans

arbete, dina händer för min medmänniska. Kan du fira en gudstjänst med hjälp av den här boken som gör det? Och kan du uppmuntra präster, diakoner, förtroendevalda och gudstjänstgemenskaper och kyrkokompisar i Strängnäs stift att göra detsamma med hjälp av den här kyrkohandboken, då har jag bara ett enda svar, ja det kan jag i sanning göra.

Jag bifaller utskottets förslag i enlighet med kyrkostyrelsens förslag.

ANNA EKSTRÖM:

Ordförande! Men så äntligen! Tack för en god debatt! Jag har inte sprungit upp och ner här därför att det har varit folk som har sagt mina åsikter här idag. Men nu kära handbok, kom, för många olika uttryck ryms i denna handbok, precis som det ska göra. Bifall utskottets förslag och bifall till att musiken får fortsätta att utvecklas och frodas men ge oss den nu. Det är dags. Vi kommer att göra fantastiska saker med denna tillsammans. Tack för ordet och tack för denna tid i kyrkomötet.

BENGT INGHAMMAR:

Ordförande! Jag yrkar bifall på förslaget till ny kyrkohandbok. Det är svårt att bli nöjd. Jag tror jag har varit präst i 52 år, snart 53. Jag har nog varit missnöjd med varje handbok. Det är den tredje jag är på väg in i nu plus en massa försöksomgångar. Man blir aldrig riktigt nöjd, det finns alltid något som är fel. Men ändå måste man ibland gilla läget och säga att nu är det så här. Nu får vi ta tag i det här och göra något av det. Det är ungefär som ni vet de här i bibeln, de här som det blir något av, de säger hela tiden här är jag, vad gör jag nu, och då händer någonting. Då kan Gud använda dem. Det fanns i Gudstjänstutskottet ett resonemang som vi hade någonstans, några ord som flög in i min hjärna när någon sa att det kanske inte är så viktigt vilken ordning vi har. Det viktigaste är vad vi gör med den ordning vi har, att vi entusiastiskt går in i den, vi som är präster, lekfolk, musiker, det är väl det det handlar om. Och vågar vi gå in i den och tro att Guds Ande är med oss, då blir det nog en ganska bra gudstjänst av det.

Bifall alltså till förslaget.

BIRGER JÖNSSON:

Ordförande! Nu har jag suttit i fyra år, så nu var jag tvungen att komma och även stå i den här stolen, för det är min sista chans. Jag yrkar bifall till den här handboken. Den har hållit på i 16 år efter vad jag har hört, en ganska lång tid. Vi har jobbat med den här sista året och det finns ju chanser att genom reservationer och annat att det här blir en mycket bra handbok. Och jag menar att de som nu, efter att vi har lagt ner så otroligt mycket arbete, säger att vi nu ska slänga den i papperskorgen och så tar vi den gamla boken: felaktigt!

Bifall till handboken.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Det var naturligtvis mycket blandade känslor också 1986. Det är falsk historieskrivning att säga att alla var överens osv. Så var det inte. Det här är en hjärtefråga som berör oss starkt och vi blir jätteglada och vi blir ledsna och vi blir mitt emellan, så är det. Jag har gått till val för en öppen nära och grön folkkyrka i tiden, och jag har rätt många människor bakom mig som vill förändring i kyrkan. Det är lätt att vara efterklok. Jag skulle ha önskat att det fanns mer grundlig analys av de som röstar bort gudstjänst med fötterna. När vi frågar församlingar så är det de

som sitter med i gudstjänstfirande församlingar med prästerna i spetsen som ger remisserna. Jag skulle önska mera. Vad är det som har hänt i folkdjupet? Jag skulle också gärna ha haft Equmeniakyrkans lite större frihet att använda handboken för jag är ganska karismatisk till min natur. Men jag tror att kyrkan är för spretig för det här idag. Det går inte. Jag har ingen resignation utan jag kommer naturligtvis med viss smärta men jag har varit så orolig för det här, så känner jag att det här är i hamn ganska väl. Jag kommer med stor glädje att gå in i det här fortsatta arbetet med handboken. Med Guds Andes ledning hoppas jag att gudstjänstlivet får blomstra framöver. Jag ska försöka bidra så gott jag kan.

Bifall till utskottets förslag utom i de punkter där jag har egna yrkanden.

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Jag står här som utskottsföreträdare. Om vi går tillbaka till kyrkostyrelsens skrivelse så hade ju den två punkter. Den första var förslaget om ny kyrkohandbok. Det föredrogs ju för några talare sedan av Maria Johansson-Berg vad gäller utskottets kompletterade förslag. Sedan innehöll kyrkostyrelsens skrivelse en punkt 2 och jag står här som utskottsföreträdare för den och den gäller då ändringar i kyrkoordningen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag som innebär att kyrkomötet föreslås besluta att anta kyrkostyrelsens skrivelse punkt 2 om ändringar i kyrkoordningen med de justeringar som framgår i gult på den tidigare utdelade bilaga 4. Det var ju en bilaga, som vi igår fick i våra fack, där det framgår i den högerställda spalten de förslag på ändringar vad gäller ändringar i kyrkoordningen som Gudstjänstutskottet har i jämförelse med kyrkostyrelsens skrivelse. Det är några punkter 18 kap. 6 § en skärpning vad gäller eventuella ändringar i måltidens texter vid firande av nattvarden att då behöver ett medgivande av domkapitlet inhämtas. Vad gäller 18 kap. 6 § punkt a) om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut enligt det som står där. Några konsekvensändringar vad gäller detta med kyrkoråd och församlingsråd framgår av det med gult märkta i bilaga 4. Detta yrkande och förslag från Gudstjänstutskottet innebär också följaktligen, och då kan ni titta i Gudstjänstutskottets betänkande sidan 21, för nu går jag vidare med de övriga punkterna där vilket innebär att avslå på motion 2017:4 punkt 2. Att också motion 2017:5 punkt 1 likaså att avslå motion 2017:85 punkt 4 samt slutligen avslå på motion 2017:126.

Med detta yrkar jag bifall till Gudstjänstutskottets framlagda förslag.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 89 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.

Block J: Återremiss av kyrkohandboksförslaget

TORVALD JOHANSSON:

Ordförande! Jag kommer att framställa ett särskilt yrkande som finns utdelat på papper, där det står Block I men som ska vara Block J, och som finns i det digitala verktyget. I den situation vi befinner oss och med det ansvar vi har för våra församlingar och vårt gudstjänstliv ser vi det angeläget att beslutet om handboken tas med så brett stöd i kyrkomötet som möjligt. Detta gäller också musiken. Samtidigt ser vi ett behov av att arbeta vidare med både den gregorianska musikens utformning, dvs. gudstjänstmusik A, och en breddning av de musikaliska genrerna i gudstjänstmusiken. Därför är det en stor glädje för mig att kunna meddela att vi har fått ett brett stöd för ett uppdrag till kyrkostyrelsen enligt följande särskilda yrkande:

Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att arbeta vidare med kompletterande musik till kyrkohandboken. Uppdraget omfattar gudstjänstmusik A, den gudstjänstmusik som har en särställning då den bär stora delar av vårt liturgiska musikerav och som brukas brett bland församlingarna. Vidare omfattar uppdraget komplettering av musiken till de liturgiska texterna i gudstjänstmusik A–C med musik från exempelvis samisk tradition, jazzton, nordisk folkton och våra systerkyrkor utanför Europa. Arbetet ska ske genom att en kommitté av sakkunniga musiker och teologer tillsätts med uppdraget att självständigt efter en öppen inbjudan välja ut och bearbeta musiken. Mot bakgrund av detta avstår POSK:s ledamöter att yrka bifall för reservation 3, som innebar att endast texten skulle fastställas, och vi ställer oss nu bakom att vi fastställer såväl texten som musiken i det föreliggande förslaget.

JESPER ENEROTH:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till det av Torvald Johansson framställda yrkandet och också ta chansen att å min grupps vägnar tacka för de vad jag tycker goda, konstruktiva och välmenande diskussioner och det arbete som ligger till grund för det yrkande som nu ligger på bordet.

SVEN-E KRAGH:

Ordförande! Vi vill också med glädje stämma in i den här och understryka att den diskussion som har förts idag har förts på ett mycket konstruktivt sätt och innebär att det har varit möjligt att ena människor som inte har varit eniga innan. Vi är tacksamma för att ha nått dit. Jag vill meddela att centergruppen står bakom det här särskilda yrkandet av Torvald Johansson.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag vill också från nomineringsgruppen Borgerligt alternativ tacka för en konstruktiv debatt här idag och också ställa oss bakom detta särskilda yrkande av Torvald Johansson.

BISKOP PER ECKERDAL:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen och vill på kyrkostyrelsens vägnar yrka bifall till utskottets förslag enligt beslutspunkterna 3 och 4. Jag vill också för egen del yrka bifall till det särskilda yrkandet av Torvald Johansson. När det gäller beslutspunkterna 3 och 4, som handlar om återremittering av kyrkohandbokens texter respektive musik, så vill jag säga att om kyrkohandboksförslaget inte skulle återtas utan återremitteras så uppstår en ohållbar situation. 1986 års kyrkohandbok speglar sin tid och den är svunnen. 2017 års förslag är avpassad till dagens förutsättningar och behov. Det är ett mycket stort antal församlingar som idag använder 2016 års förslag och gör det med stor glädje. Vid biskopsmötets avstämningar som har skett kontinuerligt har vi kunnat konstatera att det runt om i våra stift finns en förväntan att förslaget nu ska bli vår fastställda kyrkohandbok utan ytterligare dröjsmål. Om församlingarna skulle hänvisas tillbaka till 86 års kyrkohandbok finns det en uppenbar stor risk att detta skulle leda till anarki med små möjligheter att hålla samman gudstjänstlivet i vår kyrka. Det här skulle vara mycket allvarligt, inte minst mot bakgrund av att Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, enligt kyrkoordningens 1 kap. 1 §, grundläggande uttrycks i just gudstjänst och liv. Förslaget att endast anta text och återkomma med bearbetat förslag till liturgisk musik, som nu

väl förefaller segla iväg i fjärran, skulle ha inneburit att kyrkohandboken hade tills vidare blivit ett provisorium. Läronämnden har, och det vill jag påminna om, framhållit att en kyrkohandbok ska stödja ett levande gudstjänstliv vilket kräver att text och musik är integrerade, men har samtidigt konstaterat att det inte råder någon motsättning mellan att en ny kyrkohandbok med både text och musik antas och att den kyrkomusikaliska utvecklingen fortsätter. Det kan man väl utan någon större svårighet tolka som ett stöd till det särskilda yrkandet.

Bifall alltså till utskottets förslag enligt beslutspunkterna 3 och 4 och för egen del bifall till det särskilda yrkandet.

BERTH LÖNDAHL:

Ordförande! Jag yrkar bifall till min motion 2017:20 och 2017:17. När vi nu är i slutet av en väldigt lång debatt så kan jag tänka mig att somliga av oss, inte minst jag själv, kan ha väckt väldig irritation och man kan tänka, kan han inte hålla tyst någon gång. Jag kan förstå den synpunkten samtidigt som jag också inser att en dags debatt för något som kyrkan ska leva med i 30 år kanske måste vi kosta på oss det. Som jag sa som avslutning i mitt förra anförande så handlar det om Lex orandi och Lex credendi. Hur kyrkan ber handlar också om hur kyrkan tror. Det vi gör med den nya kyrkohandboken är alltså att vi uttrycker kyrkans grundläggande tro i en handbok. Därför är språket och teologin helt avgörande på det sättet att otydlighet i språket leder till otydlighet i teologin. Otydlighet i teologin kan speglas i en otydlighet i språket. Kanske är det något av det som har hänt och som vi, som är kritiker till kyrkohandboksförslaget, också anar det är att här har hänt något av otydlighet i språk och teologi och de ömsesidigt bekräftar varandra att det är något som skaver i handboken. En fundering som jag hade och som dök upp väldigt sent för mig i den processen som var vid första mötet i Gudstjänstutskottet i september, det var att jag plötsligt insåg att handboken 86, som för mig var väldigt avgörande och väckte en entusiasm från allra första början, här såg jag och uppfattade direkt att här finns en levande handbok med en underbar högmässa som vi kan fira. Men i det förslaget så gavs också olika linjer, där fanns högmässa med sin struktur och sina alternativ, där fanns söndagsmässan, där fanns familjegudstjänster, där fanns familjemässan. Det var liksom olika linjer i den handboken. Den nya handboken har detta att alla linjerna sätts ihop till ett och samma. Därmed kommer ett högstämt och välformulerat inledningsord att stå bredvid ett inledningsord som passar för familjegudstjänsten och så kan man liksom mixa ihop det som passar i olika sammanhang. Inledningsord som jag skulle bejaka i familjegudstjänsten känns djupt främmande om det är så att det också kan användas i högmässan. Kan det ha varit så att ett av de misstag man gjorde var att man försökte göra alltihop till en högmässa/mässa/huvudgudstjänst där man bedömde de olika alternativen som är mångfaldiga ungefär som likvärdiga. Det är en orsak till att jag menar att det här förslaget ska återremitteras till kyrkostyrelsen för att man språkligt och teologiskt ska bearbeta och kanske då också just se det här att vi kanske skulle ha behållit fyra olika linjer för att de olika sidorna i detta hade kunnat bli tydliga.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande! Jag talar som motionär och reservant i kyrkostyrelsens skrivelse. Arbetet med förslaget till ny kyrkohandbok har väckt ett stort engagemang men som vi också vet en stark kritik. När arbetet med att revidera kyrkohandboken inleddes var det i medvetenhet om att det är ett krävande arbete, där förankring och

legitimitet och förtroende för arbetet är nödvändigt för att uppnå ett slutresultat där kyrkohandboken blir ett relevant och inspirerande redskap för de som arbetar med gudstjänsten och ger förutsättningar för gudstjänstglädje i församlingarna samt en starkt trohet mot handboken, som också har betonats i processen. Vi kan så här i slutfasen av processen konstatera att den under lång tid har varit ifrågasatt och att stark kritik har framkommit. Från POSK i kyrkostyrelsen anmäldes 2013 vår första reservation där vi menade att tidplanen var alltför snäv, att kvaliteten måste prioriteras och att slutförslagsgruppen som då utsågs borde förstärkas med ytterligare musikalisk kompetens. Jag återkom 2015 med påpekanden om att det är nödvändigt med sakkunniga experter inom såväl språk, musik, liturgi och teologi, att de kan stå upp för och ställa sig bakom förslaget samt att vi ser ett positivt samband och inte en motsättning mellan expertkunskap och användbarhet i församlingslivet. Vår reservation i kyrkostyrelsens skrivelse till årets kyrkomöte och den uppföljande motion 2017:85 är skrivna mot bakgrunden av att vi fortfarande menar att kyrkostyrelsen inte har lyckats hitta arbetsformer som möjliggjort en tillfredsställande bearbetning av förslagets musikdelar och att den kritik som framförts beträffande musiken inte är beaktad i tillräcklig omfattning. Vi ville hitta en väg framåt som gjorde det möjligt med en fortsatt bearbetning av musiken. Jag är därför väldigt glad för att det i kyrkomötet nu finns en bred enighet om att hitta en sådan väg framåt i enlighet med det särskilda yrkande som Torvald Johansson har presenterat. Ett stort tack till alla som har bidragit till det.

Bifall till det särskilda yrkandet.

NILS GÅRDER:

Ordförande! Jag yrkar också bifall till Torvald Johanssons särskilda yrkande. När jag reste hit och ännu i början av veckan var jag tyvärr av den uppfattningen att jag skulle vara tvungen att rösta emot det förslag som lades fram. Som sagts, har vi i POSK-gruppen varit mycket kritiska till det sätt på vilket kyrkohandboksarbetet har bedrivits. Efter revisionsgruppens arbete kom vi dock till slutsatsen att texterna skulle kunna antas men att det återstod fortfarande mycket arbete med musiken för att det skulle kunna bli ett slutligt gott resultat. Därför blev jag också väldigt glad nu när det finns en bred anslutning till uppfattningen att det finns ett behov av kompletterande arbete med musiken. Jag är också glad för att detta kan bedrivas med det förslag som nu lagts fram som bas, för jag tror att det finns ännu större förutsättningar till ett gott kompletteringsarbete om arbetet bedrivs i en bred grundläggande enighet.

Min oro har haft sin grundläggande bas i det förhållandet att deltagandet i söndagsgudstjänsten har minskat så. Under den 20-årsperiod som detta arbete bedrivits, eller om vi sträcker det ytterligare något, tror jag att man kan konstatera att deltagandet har närmast halverats i söndagsgudstjänsten. Detta i förening med att många, som har visat intresse för kyrkohandboksarbetet, inte har kunnat komma till tals och att det har uppstått en misstro mellan handboksarbetet och många externa intressenter har jag sett som särskilt oroväckande därför att det är så viktigt att vi försöker skapa intresse för gudstjänsten också hos de som normalt inte deltar. Därför hoppas jag att det som vi nu bestämmer ska kunna vara en startpunkt för en bättre dialog och ett fortsatt engagemang och ökat engagemang för gudstjänstlivet.

Jag yrkar därför inte längre bifall till den motion vi skrivit och till den reservation som framställts utan till det särskilda yrkandet.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Också i lydnad för vad Ordförande tidigare sa, så yrkar jag bifall under Block J för motion 2017:4 punkt 1 och motion 2017:6 punkt 1 och motion 2017:61 punkt 1. I övrigt, ingen kyrkohandbok i världen kommer att innebära förnyelse. Det handlar bara om hjärtats förnyelse. När jag kom till en medveten tro en gång så var det i en församling, ganska traditionell, Överluleå församling i Norrbotten, Luleå stift. Vi hade 1942 års ordning. Det blev nattvardsväckelse i vår församling. Min konfirmationspräst Arne Lindström ledde församlingen med fast hand men vi hade en gudstjänstglädje som började här inne. Och det är det, det handlar om. Ordningen, texterna, ja de är av underordnad betydelse tänker jag. Jag förstår att det här kommer att gå igenom, och jag kommer att vara solidarisk, jag kommer absolut att arbeta med den handbok som vi får, men jag kommer att söka alternativen som vi kommer att kunna bejaka i mitt pastorat. Jag tänker på musiken och gläder mig åt det här särskilda yrkandet från Torvald Johansson och för egen del och för flera i min egen grupp, fast vi inte har haft gruppmöte om det eller fått tillfälle att prata om det, så yrkar jag också bifall till det särskilda yrkandet om fortsatt bearbetning av musiken. Jag tycker att det var särskilt fint att det finns med om gudstjänstmusiken A–C. Jag vill också säga ett tack till biskop Mikael Mogren som så föredömligt uttryckte sin omsorg om de kyrkomusiker som känner sig överkörda, förringade, föraktade och i många fall, tyvärr också på Facebook, smutskastade för sina överväganden när det gäller gudstjänsten. Det är inte värdigt vår svenska kyrka. Nu är vi där vi är och nu möter vi morgondagen tillsammans med Kristus i hjärtat och vet att det är där den verkliga förnyelsen sker.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag instämmer i de yrkanden som Leif Nordlander framförde alldeles nyss. 491 är en aktuell siffra i år och just nu. 491 påminner oss om den här filmen som kanske några av oss såg eller hörde talas om när vi var unga. Hur många gånger ska man förlåta? 491 är också antalet år som har gått sedan Luthers Deutsche Messe kom år 1526. Jag skulle tro att för honom så handlar det om lika mycket svett och möda, entusiasm och vanda i blandning som det kanske har gjort för oss i processen och att ta fram en ny handbok. Den nya handboken skulle kunna räddas i en bredare grupp om den fick ett företal med samma generositet som det som Luther skriver efter sitt omfattande arbete. Jag läser bara ett par rader av vad Luther skriver 1526: ”Vi vill inte styra någon genom lag och tvång. Jag önskar inte att de som redan har en god ordning eller som genom Guds nåd kan förmå att göra en bättre ska överge den och ansluta till oss, alltså till denna ordning”. Och så slutar han, ”för vi tyskar är ett vilt, oborstat, stormigt folk med vilka man inte i onödan ska experimentera med nyheter om det inte finns några trängande skäl”. Kanske finns det några sådana även i våra församlingar här. Jag skulle vilja vädja till alla användare av Artos missale, fortsatt använda Hippolytos eller andra gamla goda böner. Låt inte modet falla. Jag skulle vilja vädja till er biskopar och andra som har tillsynsuppdraget, möt oss alla som följer råden i Luthers företal med generositet. Förlåt våra överträdelse som alldeles säkert kommer att komma 491 gånger eller ännu fler.

ARON EMILSSON:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:78 punkt 1 och motion 2017:61 punkt 1. Vår tid är nu. Jag är glad att tillhöra en av Sveriges snabbast växande folkrörelser att konservatismen snart är den nya hårdrocken. Det är häftigt. Jag har

framtidstro. Är inte nedslagen. Jag tror att vår kyrka, Svenska kyrkan, behöver vara ett av få sammanhang/rum i den offentliga miljön som väntas finnas där som en trygg fyrbåk i sin tro och sin tradition, i sitt språk och i sin ton. En fyrbåk såväl hos den vars liv som kan liknas vid en stilla skogssjö eller hos den som lever ett liv likt ett stormande hav, van kyrkobesökare eller inte. Tradition och frimodighet i tron skapar ett rum där generationer knyts ihop. Flera har under debatten återkommit till att vi ska se det här som ett avstamp in i enheten i mångfalden. Jag skulle vilja påstå att det snarare tyvärr är ett avstamp in i en pluralitet i enfalden. Frågan är om vi vill vara en kyrka, värna den särställning som Svenska kyrkan har som trossamfund bland svenska trossamfund från norr till söder, från öst till väst, med igenkänning som grund. Jag har varit och gästade både de församlingar och verkat i de församlingar som både har prövat nya handboksförslaget som försöksförsamling och därefter just församlingsherdar och andra anförde att man förkastat eller lämnat det som man inte kunde känna igen sig i och i de som har använt den gamla ordningen. Andra har återkommit till att vi ska känna tillit. Jag tror att vi alla här har stor tillit till att vi har klokskap i hur vi förvaltar och förkunnar Guds ord men det är ju inte tillit till de enskilda prästerna vi behöver känna utan tillit till en gemensam grund att stå på. Tvärtom är jag oroad över att vi har så pass många som klarar av att kryssa och i ett kreativt tänkande parera från centrala, teologiska, liturgiska begrepp som har varit kännetecknande i den ändå mer konsensusinriktade kyrkohandboken som idag präglar Svenska kyrkan än den debatt som föregått den här kyrkohandboken. Så har det onekligen ändå varit. Det vore synd att gå mot en mer politiskt värdeladdad orienterad ordning av trendbegrepp än att vänta och nå större enighet och förankring ute i församlingarna. Det är inte bråttom att anta ett nytt handboksförslag.

GUNILLA BENGTTSSON:

Ordförande! Jag företräder utskottet i beslutspunkt 4 och då vill jag börja med mina yrkanden. Jag yrkar avslag på motionerna 2017:17, 2017:20 och motion 2017:78 punkt 1. Med de ändringar som Gudstjänstutskottet föreslagit yrkar jag bifall till förslaget till ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan att användas i gudstjänster fr.o.m. pingstdagen 2018. Nu kom jag så sent i talarlistan och det är många saker som sagts redan och nu kommer jag att upprepa en del av dem, men jag tänker att goda saker tål att upprepas många gånger.

Beslutet om en revidering av kyrkohandboken för Svenska kyrkan fyller 20 år i år. Revisionen har utförts på uppdrag av och beslut av kyrkomötet och kyrkostyrelsen. Den nya handboken skulle vara anpassad till Bibel 2000 och den skulle sträva efter ett inkluderande språk där det särskilt framhållits vikten av att ensidigt maskulint uttryckssätt bör undvikas för att tala om och tala till Gud utifrån det att Gud är bortom kön. Han skulle vara igenkännande från söndag till söndag både i den lokala församlingen och geografiskt över hela landet. Barnperspektivet skulle tydliggöras. I arbetet med handboken har det handlat om att finna balans mellan traditionella uttryck och ett nutida språk. Någon kyrkohandbok som till fullo svarar upp mot hela Svenska kyrkans behov har aldrig funnits. Behoven ser olika ut och är ibland präglade av lokala prioriteringar. I förslaget möjliggörs fortsatt användning av traditionella texter. Samtidigt finns det tillgång till nya med ett modernare språkbruk. I Gudstjänstutskottets behandling av skrivelsen har ytterligare bearbetning skett och förslag på förbättringar presenterats. Utskottet anser att förslaget till handbok för Svenska kyrkan med de ändringar som utskottet föreslår är klart att använda i församlingars gudstjänster.

MANILLA BERGSTRÖM:

Ordförande! Jag har anmält mig som övrig talare och jag gör mig också till talare för en del som inte finns här idag t.ex. konfirmander och dopfamiljer och sorgehus. De hade nog tyckt att det var oklokt att återremittera handboksförslaget, för det vi har det fungerar så pass bra, att det är för bra att återremittera. Jag är också en person som tror på möjligheter och jag ser möjligheter om vi antar det här, särskilt med det här särskilda yrkandet som Torvald Johansson läste upp här i början.

JULIA KRONLID:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4 jämte motion 2017:78 punkt 1, som stödjer återremiss av förslaget. Jag är övertygad om att vi hade kunnat nå mer konsensus. Med ganska små enkla medel hade vi kunnat mötas. Jag inbillar mig att vi ändå delar samma tro, vår centrala tro på Jesus Kristus hans enfödde Son. T.ex. den debatt som vi haft idag där nu församlingen som faktiskt inte har möjlighet att välja, prästerna har möjlighet att välja, kyrkoherden, biskopen, vilka böner. Men när bönen framställs att vi ska tillbe Gud som vår mor, vad har då församlingen för val. Det hade kunnat formuleras på ett sätt som inte upplevdes som en lika stor förändring som vi alla hade kunnat skriva under på. Vi hade kunnat framställa Gud som bär ett modershjärta eller liknande och ändå uppnå samma syfte. Jag vill åter igen citera lite utdrag från den här artikeln från 49 präster som var i Kyrkans tidning, de skriver: ”Det är därför särskilt oroväckande att handboksförslaget innehåller många alternativ som tydligt bryter med det allmänkyrkliga arvet ifråga om de liturgiska texterna. Istället kan många moment i gudstjänsten fyllas med nyskrivna texter med ett ofta tämligen banalt innehåll som inte ansluter till varken bibeltexter eller utvecklade delar av kyrkans troslära. Vi hyser därför stora farhågor om att det föreliggande handboksförslaget kommer att accelerera minskningen av kunskap om kristen tro i vårt land.” De skriver vidare på ett annat ställe: ”Svenska kyrkan har tidigare visat sig kapabel att vara en brokyrka, en gemenskap som världens kristna känt igen sig i. Vi menar att vi särskilt i vår tid har alla skäl att fortsätta se det som en viktig del av vårt uppdrag.” Och här finns det en oro över att den goda ambition som fanns över att det här handboksförslaget skulle verka mer inkluderande. Tyvärr, faktiskt också snarare kan verka exkluderande i vår världsvida kyrka med kristna som samlas i olika kyrkor och i olika länder. Med det sagt så vill jag ändå tacka för den här debatten. Detta blir mitt sista inlägg i denna debatt. Jag tycker att vi ändå har haft en god ton och en respektfull ton, och det är något jag uppskattar väldigt mycket. Vi går alla vidare ändå i vår tro på Herren Jesus.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag tycker om sagor med ett lyckligt slut. Kyrkomötet har sagt nej förut till handboksförslag och för varje omtag som det har blivit så har resultatet blivit bättre. Det krävs några sådana här omtag till. Vi behöver ta kritiken och sorgen från musikerna på allvar. Vi behöver ta de teologiska invändningarna på allvar för det som är värt att göra, det är värt att göra bra. Låt oss inte vara nöjda med det lilla att alla nu kan hitta något man trivs med. Låt oss inte vara nöjda förrän vi är så nära det bara går. Det är oändligt mycket större och viktigare för kyrkans enighet och sammanhållning att ingen hittar något som den måste ta avstånd från. Låt oss inte vara nöjda med mindre än allra högsta kvalitet på handboken. Svenska kyrkan förtjänar bättre än det här. Glöm inte att det finns andra bilar än Fiat och Ford. Själva ska jag på torsdag hem och busköra med min röda lilla Mazda Miata, cab. Jag ska

nog ha den uppcabbad. Den är från 91. Den är gammal, den har inga finesser, inga moderniteter. Den skramlar och den låter men oj så mycket körglädje den har. Så var sagan slut.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:17 och 2017:20 om en revision av förslaget avseende språk och teologi. En välbehövlig revision. Jag tror egentligen att många förstår att när man byter ut pronomina mot egennamn som ju blir ungefär effekten när man byter ut "han" mot Gud t.ex. så blir det inte bra svenska. Men man kanske gör bedömningen att det är viktigare att slippa säga "han" och den bedömningen kan man göra men det betyder inte att det är bra språk. Jag tycker att det är viktigt med bra språk. Det är vackert med fin svenska. Vår gudstjänst förtjänar det vackra, för Gud är underbar. Ingen har egentligen svarat på varför vi behöver nattvardsböner som slirar i realpresensen. Man har bara svarat att det är viktigt med realpresens och det är sant att den finns. Men varför det då ska finnas böner som inte säger det tydligt har ingen egentligen talat om. En revision skulle helt enkelt kunna åtgärda det problemet och då behöver ingen svara på den frågan. Det har sagts många gånger här att vi har jobbat så länge, vi har jobbat så hårt och lagt ner så mycket tid på det här, nästan som att man var lite otacksam för att man inte är glad över resultatet. När jag var barn och virkade mina första grytlappar som julklapp till mamma då var de fula som stryk och då kunde jag förvänta mig att mamma skulle bli glad ändå, för jag hade ju ansträngt mig så mycket och lagt ner så mycket tid. Men nu är vi alla vuxna människor och kyrkohandboken är ingen grytlapp. Men tråkigt är det och ledsamt att lång tid inte har gett bästa tänkbara resultat. Biskop Per Eckerdal nämnde att handboken från 86 speglar en svunnen tid och varnar för anarki om den här inte antas. Jag skulle säga att den speglar också en svunnen enhet. Anarkin finns redan och den här handboken är beviset på det. Den här handboken är som om man upptäckte att folk kör hej vilt utanför trafikreglerna och löser det problemet genom att skriva om trafikreglerna så att alla hej-vilt-körare eller i alla fall nästan alla plötsligt kör inom ramen för lagen. En sådan lösning skulle knappast minska risken för trafikolyckor. Låt oss revidera språk och teologi tills vi får en fullgod handbok för att tillbe vår Herre och frälsare.

KARL-GUNNAR SVENSSON:

Ordförande! Jag ska yrka bifall till det särskilda yrkandet av Torvald Johansson och det innebär att det breda stödet blir ännu större, när vi också i kristdemokrater för en levande kyrka ställer oss bakom det här yrkandet. Efter den här debatten måste jag säga att jag håller inte alls med kritiken över huvud taget. Alltså jag upplever precis tvärtom. Gudstjänstglädjen är lika stor och nästan större sedan vi, en försöksförsamling, är glada. Vi har gudstjänstglädje, så jag förstår inte alls. De enda ställen jag möter kritik är i facebook och i tidningar men inte bland församlingsborna och inte i gudstjänstdeltagandet. Tvärtom. Gudstjänstglädje har vi och den kommer att fortsätta att vara stark, så gudstjänstglädje, jajamen det finns redan, och det tycker jag att kyrkohandboken ger starkt uttryck för. Jag har varit med i kyrkohandboksarbetet sedan 2006 och det har varit mycket arbete. Det har varit mycket remisser, och jag har läst alla, och vi har bearbetat dem på allra bästa sätt och tagit väldigt mycket hänsyn, fram och tillbaka, under hela tiden. Jag kan inte se att de här sakerna, som man säger, att nu ska vi återremittera förslaget, det blir ju bara att göra samma sak igen. Det kommer att bli samma resultat igen, så jag förstår mig inte alls på

återremiss av det här förslaget. Vi har fått det allra bästa förslaget just nu. Om man skulle jämföra det med en bilmodell så är det en Rolls Royce. Det här är ett jättebra förslag. Visserligen är jag ju jävig eftersom jag har suttit med i kyrkohandboksarbetet, men jag tycker det. Jag tycker att det är något som vi ska jobba vidare med och arbeta för, och jag tycker att alla de synpunkter som har kommit fram också har blivit tillgodosedda på ett väldigt bra sätt. Jag är väldigt nöjd med det här förslaget och väldigt tacksam för allt arbete som väldigt många har lagt ner på för att få fram kyrkohandboksförslaget. Jag förstår mig över huvud taget inte på den här kritiken. Jag är väldigt glad för det här kyrkohandboksförslaget. Tack till alla som har hjälpt till att ta fram det.

MARGARETA KARLSSON:

Ordförande! Jag ska försöka att inte dra ut på debatten men jag vill passa på och tacka för det arbete som har lagts ner för att hitta samförstånd och öppningar för hur man kan jobba med det här, så jag tillsammans med min grupp ställer oss helt bakom det särskilda yrkandet av Torvald Johansson.

KRISTINA BACKE:

Ordförande! Jag vill också stödja Torvald Johanssons särskilda yrkande, och också rikta ett stort tack till Torvald för den härliga musiken. Vi har ju fått prova på i Gudstjänstutskottet mycket av det här nya, och vi har på det sättet fått ett lyft när vi har ventilerat alla de här svåra frågorna. Det har varit en fantastisk stämning i Gudstjänstutskottet trots alla olikheter som vi har haft, att vi har haft de här åsiktskillnaderna, men så är det ju. Det känns skönt att landa på det här sättet.

Jag vill också säga tack till er allihop för de här åren som jag har fått vara med här i kyrkomötet.

BISKOP JOHAN TYRBERG:

Ordförande! Vi behöver anta det här handboksförslaget nu. Kritik och debatt är bra och därför har även jag varit kritisk under de här åren. Med handboksförslag 2012 var jag det i egenskap av kyrkoherde och därefter i egenskap av biskop. Samtidigt har jag också haft förmånen att lyfta fram de positiva aspekterna och möjligheterna som det har gett till gudstjänstarbetet i församlingarna. Det liturgiska utvecklingsarbetet pågår ständigt och om Kristus dröjer så kan vi säkert få mötas här eller få våra barnbarn till att ta fram nya handböcker så småningom. I Lunds stift har vi tradition av att ha ett nätverk där man under domkapitlets tillsyn får lov att utveckla liturgin och gudstjänstarbetet. Just nu står det alldeles stilla. Det är som om det har frusit fast i väntan på en ny plattform, en ny handbok. Därför behöver vi anta den här handboken. Jag är också glad över Torvalds förslag, som lades fram och som får allt större stöd, för även det blir en del av det fortsatta utvecklingsarbetet i både ord och musik. Det finns en tid för debatt och det finns en tid för att fira gudstjänst. Jag tycker att det är dags att sluta den här debatten, ja inte just nu, flera får ju komma till tals, men vi behöver börja ägna oss åt att fira gudstjänst och kunna få fart på det nya utvecklingsarbetet. Därför, ingen återremiss utan ny handbok och gudstjänstglädje.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag företräder utskottet på beslutspunkt 3 och önskar bifalla utskottets förslag. För mig är musiken en omistlig del av livet och av tron. Nu när vi har kommit hit skulle jag vilja tacka Gud, och när jag bläddrar i handboksförslaget

skulle jag vilja göra det med Halleluja-ropet 2 som ni hittar på sidan 395. Ni får gärna sjunga med om ni hinner bläddra fram det eller om ni möjligen kan det (sång). Det finns de som tycker att det är ett litet vemodigt Halleluja och det är helt avsiktligt att jag väljer just det. Det är med ett visst vemod jag ser på den väg som vi har haft hittills. Jag hade önskat att vi hade haft fler musiker här i plenum när vi nu ska fatta beslut. Jag vill också lyfta fram att vi alldeles strax också ska behandla Gudstjänstutskottets andra betänkande som vi återkommer till, men där gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik samt det alldeles utmärkta särskilda yrkandet av Torvald Johansson. Jag tänker mig nu ett alternativt slut på Dan Sarkars saga, för kanske hade vi nu kunnat se en ny modell på den där bilen, en Fiat Lux.

Kära vänner, när musiken är en sådan där omistlig del av livet så finns det förstås också ett sound track i mitt liv när vi arbetade i Gudstjänstutskottet med kyrkohandboken. För mig var det musik ur ”The armed man” av Carl Jenkins, en mässa för fred. I Sanctus hörs stöveltrampen. En del av den här processen har varit som ett skyttegravskrig, där vi inte har kunnat närma oss varandra utan stora förluster till följd. Den sorgen sitter i mig. Men vi måste blicka vidare. ”The armed man” slutar inte där med stöveltrampen. Det allra sista musikstycket heter ”Better is peace than always war”. Det är min förhoppning att vi kan enas kring detta som blir både vår nya handbok och en fortsättning för Svenska kyrkans skull.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.

§ 90 Musikråd för Svenska kyrkan

KENNETH NORDGREN:

Ordförande! Man skulle kanske tycka att det hade räckt med hela handboks paketet men som pricken över i:et i dagens musikdiskussion har vi ytterligare ett betänkande. Betänkande 2017:2 från Gudstjänstutskottet berör musikråd bl.a. Nu står jag här som reservant. Ifråga om musikråd föreslås från Gudstjänstutskottets majoritet ett avslag på motion 2017:79 men tillsammans med flera andra reserverade jag mig mot det, och jag föreslår därför att kyrkomötet ska besluta att bifalla dels reservationen, som också innebär ett yrkande av bifall till motion 2017:79 för inrättande av ett musikråd i Svenska kyrkan. Givet dagens påminnande diskussioner om den debatt som har förts en längre tid så finns det anledning att fråga sig om vi som kyrka har råd att inte ha ett musikråd. Nu har det ju hänt ett par saker sedan den här reservationen skrevs och diskussionen vi hade i Gudstjänstutskottet. De två sakerna är dels det som har framkommit nu genom Torvalds m.fl. särskilda yrkande, som handlar om att garantera direkt fortsättning på arbetet med kyrkomusikaliska frågor. Det är den ena saken som hänt. Den andra som hänt sedan Gudstjänstutskottet jobbade och den här reservationen skrevs är också det att har aviserats att kyrkostyrelsen kommer att lämna över som ett uppdragsarv till den nya kyrkostyrelsen att inrätta ett musikråd. Då kan man ju fråga sig, men vad är hönan och vad är ägget i det här. Motionen får ändå anses vara värd att bifalla trots dessa utfästelser och trots det här särskilda yrkandets intention om en direkt fortsättning. Motionen om inrättandet av ett musikråd i Svenska kyrkan har ju en bredare ansats än just det specifika arbetet med liturgisk musik med koppling till handboken och gudstjänster. Det finns alltså skäl att samma kyrkomöte, dvs. vi som idag har diskuterat och på torsdag kommer att besluta om handboks förslaget, även signalerar med hjälp av motion 2017:79 en bestämd vilja att jobba vidare med initiativ och inspiration för ett brett musikaliskt kyrkoliv.

Därför bifall till motion 2017:79.

LARS-IVAR ERICSON:

Ordförande! Med tanke på den sena timmen och det som vi har pratat om tidigare idag skulle jag vilja ge er två bevingade meningar. Bättre sent än aldrig. Goda råd är inte dyra. Därför dristar jag mig till att yrka bifall för min motion 2017:1 om musikråd, för sång och musik är viktigt i kyrkan. Hur ska det gå i framtiden? Vilka ska leda körsången? Hur får vi unga människor att utbilda sig till kyrkomusiker? Hur löser vi bristen på kyrkomusiker, som vi på vissa håll upplever redan nu. Som pensionerad präst har jag förmånen att få tjänstgöra i en församling som har inte mindre än tre organister, men den församling som jag bor i, som är nästan lika stor, har ingen organist. Som präst möter jag körmedlemmar som efterlyser teologi för körmedlemmar. Vart har den frivilliga musikundervisningen, den som under årtionden har inspirerat pojkar och flickor att utbilda sig till kyrkomusiker? Hur får vi fram ny spännande kyrkomusik, kyrkomusik som appellerar till vår tids människor? Hade kyrkohandboksprocessen kunnat skötas på ett annorlunda sätt om det hade funnits ett musikråd? Det var några frågeställningar som ledde fram till denna motions skrivande. Jag ser i betänkande 2017:2 att utskottet bejakar vikten av ett musikråd men förordar ändå avslag. Vi får också i betänkandet utförliga redovisningar av det som trots allt görs för att stärka kyrkomusiken. Vi får också hänvisningar till den kommande Svenska kyrkans plattform för musik. Visst kan vi se fram emot denna plattform men jag menar ändå att ett musikråd enligt intentionerna i min motion är en klok framtidsinvestering.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag vill instämma med föregående talare och ska inte tillägga mycket annat än att jag tror att ett positivt beslut i den här frågan att tillstyrka ett musikråd är också ett sätt att visa sin uppskattning för våra fantastiska musiker ute i församlingarna.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag tar det ändå som en hedersbetygelse när du kallar mig Sonja för det heter min svärmor och hon är världens bästa.

Kära vänner, om vi bara avslög de här motionerna så vore det ju sorgligt, men vi tar ett vidare grepp än så. Vi avslår motionerna och ger ett särskilt uppdrag. Vi vill med anledning av de avslagna motionerna uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att detta innebär att ny kyrkohandbok behöver antas. Enligt min mening, men det får ju kyrkostyrelsen tolka, står det inte i motsättning till det nyss framlagda förslaget av Torvald.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 174.

§ 91 Kompletterande gudstjänstordningar

AXEL W KARLSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall på min motion 2017:125. Jag har inte motionerat om rättegångsgudstjänster men jag vill anknyta till den traditionen som har funnits i vår kyrka med rättegångsgudstjänster utan jag skulle vilja förnya den traditionen och göra den vidare. Tanken med det är naturligtvis att rätten är en väldigt viktig sak och det har det varit i den kristna kyrkans historia ända bak till Gamla testamentets tid. Det är viktigt att vi ökar medvetenheten om rättens betydelse för ett samhälle och

ger stöd åt rättssamhället, åt alla de som i sin dagliga gärning upprätthåller rättssamhället och det är många kategorier. Det är poliser, jurister och många andra. Rätten är ju ett mångfacetterat begrepp. Vi har den internationella rätten, det finns många som arbetar för mänskliga rättigheter och internationell rätt osv. De kan ju också inkluderas i det här sammanhanget. Förlorar vi rättssamhället är vi illa ute och tyvärr finns det tendenser i Sverige som visar att rättssamhället är på väg att luckras upp. Det finns områden av vårt land där det är väldigt svårt att hävda svensk lag, där poliserna är rädda och flyr för sitt liv osv. "Land ska med lag byggas", sa man på medeltiden, och man kan ju säga att det på sätt och vis en sammanfattning av det Gamla testamentets budskap, "Han ska utbreda rätten bland folken" heter det om Kristus. Det är min motivering till att vi ska arbeta med det här, försöka få rättsgudstjänster och stödja de som arbetar inom rättsväsendet och upprätthålla tanken på att rättssamhället är en väldigt viktig sak. Jag hoppas att ni vill rösta för bifall till min motion.

ANDERS ÅKERLUND:

Jag företräder utskottet i den här frågan och vi beslutade att avslå motion 2017:125 av Axel W Karlsson och anse Sten Elmbergs rit vid skilsmässa besvarad. Det här pågår redan som du pratar om. Det är ett vidgat perspektiv med arbetsplatsbesök också i tingshusen och de som arbetar med rättsfrågor. Jag har följt det på nära håll själv, och även inbjudit jurister till temagudstjänster i söndagsgudstjänster för att aktualisera vårt behov av att säga nej då saker inte är okej, och också hitta en teologisk motivering för det här som vi håller på med. Vi kan inte ensidigt inbjuda till rättegångsgudstjänster utan det sker i förtroende med de som arbetar med juridiken på olika platser. Det är roligt att den här verksamheten fortsätter.

Jag vill också rikta ett stort tack till Sten Elmberg som har tagit in den här motionen 2017:139 och aktualiserat ett avslut vid skilsmässor. Det är väldigt många som går med gamla grämler och besvikelser från en skilsmässa där man kanske har blivit övergiven och behöver få hjälp att hitta ett avslut, en rit, och det är en väldigt stark upplevelse att vara med i sådana sammanhang. Det är omsorg om människor som finns bakom det men också det kan inte regleras utan vi vill ha frihet. Vi är ju utbildade i fem år för att jobba med sådana här saker och måste kunna klara av något, vi präster.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Jag tackar för ditt svar och jag vet att det bedrivs redan ett visst arbete på det här området, men jag kände att jag gärna ville understryka att det här är viktigt. Jag önskar er all framgång, dig och alla andra som jobbar med gudstjänster som anknyter på ett eller annat sätt till rättsväsendet.

ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):

Ordförande! Jag vill tacka för Axels replik.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 175.

§ 92 Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag skrev min motion 2017:35 i somras och tittade tillbaka på processen som har varit med handboken och skrev en kort motion att en sådan här

strid till har kyrkan inte råd med. Inför kommande omarbetningar av kyrkans böcker, psalmboken torde väl stå härnäst på tur, är det för kyrkans frid, enhet och sammanhållning viktigt att det finns en helt annan acceptans för hur arbetet bedrivs. Vi behöver ta fram en handlingsplan för hur vi bättre ska kunna förankra kommande böcker, handböcker och arbeten. Utskottet säger att det finns vare sig anledning eller underlag nog för ett beslut om en sådan handlingsplan innan resultatet av revisionen har presenterats. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motionen. Men nu har revisionen presenterat sitt förslag och det blev så här. Kan vi säga nej till att låta kyrkostyrelsen ta fram en handlingsplan för hur vi ska hantera det här bättre i framtiden? Det går inte.

SVEN MILLTOFT:

Ordförande! Då talar jag för utskottet och yrkar alltså bifall till utskottets förslag, vilket innebär ett avslag av motion 2017:35. Dan, du har ju redan beskrivit våra bevekelsegrunder för avslag av din motion och du har också helt korrekt också redovisat att den här revisionsrapporten har kommit. Jag kan hålla med dig och det tror jag också utskottet håller med dig om att det är viktigt att den här revisionsrapporten tas på stort allvar och att slutsatser dras av det. Därvidlag kanske din önskan om en handlingsplan på något sätt i framtiden kan bli förverkligad. Det är kanske någon smolk i den fyllda gudstjänstglädjebägaren den här revisionsrapporten. Det har ju talats om att produkt och process inte hör samman och så enkelt är det ju inte, det vet vi ju alla. Det är klart att det hör samman och vi vet också att det är många musiker som har känt sig inte hörda, inte tagna i bruk i den här processen. Gudstjänstglädjen ska vi definitivt slå vakt om och försöka på alla sätt och vis förverkliga men vi måste också kunna vara rannsokande och dra slutsatser av det som kan förbättras i framtida processer, så där vill jag ge dig rätt.

DAN SARKAR (REPLIK):

Tack Sven för ett fint bemötande. Jag konstaterar att det som utskottet hade som underlag för att avslå det här har fallit. Egentligen är det ju så att vi behöver ta fram en handlingsplan för nu har argumentet för att inte göra det fallit.

Jag yrkar alltså på min motion 2017:35.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 176.

§ 93 Fädernas kyrka i psalmboken

AXEL W KARLSSON:

Ordförande! Den här önskan har ju varit uppe tidigare och jag ska yrka bifall till motion 2017:152. Det är en älskad psalm men den är lite gammaldags, Den skulle behöva förnyas. Det har gjorts sådana försök. [Förre] domprosten Nisser i Linköping gjorde ett försök men det godkändes inte av upphovsrättsinnehavarna, de efterlevande till J A Eklund. Jan Arvid Hellström, framliden professor och biskop, gjorde också ett försök. Den texten har jag letat efter och har frågat hans efterlevande men den har inte kommit fram. Om det är någon som har den texten så skulle jag gärna se den. Hör av er i så fall. Jag tror att vi behöver patriotiska psalmer och sånger. Jag är övertygad om att det finns ute i stugorna människor som har riktat sin tacksamhet över Sveriges land och folk och kanske är en del av dem invandrare. Jag kan berätta att jag för några år sedan var inbjuden i Amadia, muslimernas moské i Göteborg. Temat var, ”att älska sitt land är en del av tron” och det temat hade imamen själv

bestämt och såg det så att även utifrån den muslimska tron finns det ett krav och ett behov och en önskan att älska det land man bor i och låta det komma till uttryck. Det är alltså inte fråga om någon snäv och inskränkt patriotism som jag är talesman för utan istället för en inkluderande patriotism. Jag tror att vi behöver patriotism. Någoting måste hålla ihop Sverige. Man kan inte upplösa alla krafter som håller ihop oss. Vi behöver mer sådana krafter och uttryck. Låt oss be för den här saken. Låt oss be att Gud sänder ut en Ande som inspirerar folk, och att de som kanske redan finns ute i stugorna får komma fram till allmän kännedom. När det så småningom ska bli en ny psalmbok så finns det texter framme, som man kan inkludera som är moderna och talar för en god och positiv patriotism.

GUNILLA BENGTTSSON:

Ordförande! Jag företräder utskottet och utskottet finner att inget nytt har tillkommit som förändrar kyrkomötets ställningstagande från 2016. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:152.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Jag slutar nu i kyrkomötet så under nästa period får någon annan ta över den här stafettpippen. Det är lite grann därför jag talar också, att ni som fortsätter tänk på den här saken, för det är inte en tillfällighet att det kommer upp gång på gång den här motionen just om den här sången. Det finns ett stort behov av att uttrycka sin patriotism även i sång och musik och dikt. Den var uppe förra året, vill jag minnas, och då var det någon centerpartist som hade motionerat. Arbetet för det här går vidare.

ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT:

Ordförande! Nu har jag den delikata uppgiften att anförda dagens sista debattpunkt och jag hoppas att kyrkomötet har tålamod i några minuter till. Jag yrkar bifall till motion 2017:152 som handlar om "Fädernas kyrka" i psalmboken att återinföra den. Psalmerna "Fädernas kyrkas" är skriven av Johan Alfred Eklund, psalm 169 i 1937 års psalmbok. Den togs tyvärr bort ur psalmboken 1986 och har inte funnits med sedan dess. Det är en mycket saknad psalm av många kyrkbesökare och psalmsångare. I en tid av ett osäkert samhällsbygge i övrigt i vårt land är det viktigt att kyrkan kan vara den fasta punkten i den vardagliga tillvaron då man känner en stolthet och en gemenskap för varandra och för sina medmänniskor och för sitt kära fosterland. Någon ur centerpartiets nomineringsgrupp har tidigare lagt den här motionen, och då har vi stöttat den, och jag förväntar mig stöd ifrån centerpartiets nomineringsgrupp nu när jag har lagt den. "Fädernas kyrka" är en otroligt vacker psalm som bl.a. ärar vårt kära Sverige, vår fana med korset, vår konung, vårt fria kristna land och kämpaglöd. I kyrkovalet blev jag inbjuden till Radio P4 Västmanland att möta socialdemokraternas toppnamn i Västerås stift för en debatt. Den kandidaten tog upp, det var den här motionen som jag hade lagt, och jag uppfattade det som att den toppkandidaten tyckte att det här var helt förkastligt. Jag ska läsa några korta rader ur psalmen: "Kristet och fritt vill Sverige bo, råda för landet allena. Fädernas Sverige sig kämpat fram. Ädel är skaran sen tusen år. Gud i vår kyrka fått frälsa. Framåt vår hoppfulla längtan går. Ungdomen kristnad är Sveriges vår. Sveriges framtid och hälsa". Jag kan förstå att socialdemokraterna inte tycker att det här stämmer överens med deras tanke om hur Svenska kyrkan ska utvecklas.

BISKOP MIKAEL MOGREN:

Ordförande! Det här var ju en älskad psalm, särskilt under andra världskriget. Det har jag lätt att förstå, särskilt den andra versen om ”Allt fick sin vigning i kyrkans famn” som famnar hela folket. Att den åkte ut 1986 hade väl olika skäl men det var inte musiken, för den är underbar. Den är ju skriven av Gustaf Aulén och lätt att sjunga och riktig schvung i den. Den går ju inte att sjunga efter det vi har varit med om i Lund för ett år sedan, eftersom den är helt antikatolsk. Hela dramatiken i den är ju att det är vi som är svenskar och vi är inte katoliker. Med detta sagt så vore det väl spännande med revision, att den här får komma med någon gång i framtiden. Det är klart att man kan göra bra text av den här och ha med den där grundintentionen om att ”famna” och ”kyrkan som det som bär” när inget annat bär, att den är kär och finns i vårt hjärta. Det finns ju fina teman i den som man kan lyfta fram och som fanns hos JA Eklund. Men så finns det teman som man inte kan lyfta fram för att de har vi passerat och ett sådant är det här med det antikatolska. Och med detta, det här blir det sista idag så vill jag säga tack för idag för en fin dag. Tack.

ANN-CHRISTINE FROM UTTERSTEDT (REPLIK):

Jag tackar biskop Mikael för dina ord och jag är övertygad om att det sannerligen är många som skulle bli väldigt glada över att få in den här psalmen i psalmboken igen och få sjunga den i kyrkan.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 177.

Kyrkomötet 2017
Onsdagen den 22 november**§ 151 Ordningsfråga**

TOMAS JANSSON:

Jag vill ställa en ordningsfråga angående propositionsordningsprincipen. Efter vad jag kan minnas under mina åtta år i kyrkomötet har det konsekvent varit så vid omröstningarna att utskottets förslag alltid är ja-alternativet och det gäller både vid votering och vid rösträkning, och därför upplever jag det som en nyordning om vad ordföranden hör kan leda till en omkastning av det. Det är olyckligt om ja- och nej-alternativen byter plats mellan voteringen och rösträkningen. Det riskerar att skapa förvirring. Det är mitt minne att så har vi inte gjort förut.

ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:

Det jag har gått efter det är först vid acklamation, alltså när ni säger ja och nej, så har jag alltid lyssnat på utskottet. När det har begärts votering och ni har rest er, då har jag tillsammans med Carina bedömt vem som har vunnit. Det är ju först då som man ser vad det är. Det jag då har konstaterat, det har jag konsekvent hållit mig till.

ANDRE VICE ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:

Jag har också varit med i kyrkomötet många gånger och det är som du säger Tomas att oftast så hör man utskottet. Det har varit konsekvent men inte alla gånger. Det skapar lite förvirring. Vi tar med oss detta framför allt till voteringarna och röst-räkningarna i morgon.

ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:

Jag vill bara betona för er att jag alltid har frågat om ni har kunnat godta propositionsordningen och ni har godtagit den alla gånger. Sedan har jag väl sagt något fel någon gång men det har rättats till av er eller av sekreteraren eller av Carina och då har jag rättat mig. Jag ber om ursäkt om vi har gjort något fel, men de felen ska absolut inte upprepas.

§ 152 Meddelanden

KYRKOJURIST MIGELLE WIKSTRÖM:

I Organisationsutskottets betänkande O 2017:2 Indelningsfrågor har utskottet på sidan 20, bilaga 1 gjort en rättelse av redaktionell karaktär i 38 kap. 48 § i förslaget till ändringar i kyrkoordningen. Rättelsen består i att de två sista styckena i nämnda bestämmelse har tillförts i enkelspalt då dessa två spalter har fallit bort. Den rättade versionen av betänkandet finns publicerat i mötesverktyget och på kyrkomötets webbplats. Det föreslås alltså ingen ändring i de styckena.

§ 153 Meddelanden

ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:

Reservationer efter dagens slut måste vara inlämnade under dagen. Om ni har skriftliga motiveringar till era reservationer så ska ni kryssa i den där lilla rutan om ni lämnar in med en lapp. Den skriftliga motiveringen måste finnas här tillhanda innan vi slår av mötet i morgon när vi avslutar kyrkomötet. Det går också att lämna in sina reservationer via webbverktyget. Där kan ni skriva in direkt.

Vi noterade också att det var flera som hade anmält sig till andakten i morgon, och det var ju roligt, men de hade hamnat på fel ställe. De personerna blir bortplockade från andakten men har inte förts in på något annat ställe. Jag vill att ni kontrollerar så att ni finns med på talarlistan. Det kan ni se på skärmen på utsidan. Ni som har blivit bortplockade, se till att ni hamnar på rätt ärende. Jag ber om ursäkt att det blev lite rörigt.

Jag hoppas att alla har kunnat se den här ändringen som Miguel pratade om när det gäller Organisationsutskottets betänkande. Det dröjde lite länge innan det kom ut till mötesbyrån. Jag hoppas att det ska finnas där, annars finns det via webbverktyget eller på webbsidan eller så får ni säga till i mötesbyrån och så får vi lösa det.

§ 154 Begravningsverksamheten

LOUISE CALLENBERG:

Ordförande! Kära kyrkomöte nu är det äntligen dags för Organisationsutskottets ärenden och jag vill passa på att tacka för många goda kloka och konstruktiva samtal som vi har haft under de här åren.

Nu gäller det här första betänkandet O 2017:1, som rör begravningsverksamheten och den skrivelse KsSkr 2017:5 från kyrkostyrelsen som vi har behandlat, och jag yrkar på Organisationsutskottets förslag. Vi gick igenom ärendet, som vi tycker i sin helhet är genomarbetat och genomtänkt. Jag ska lyfta upp några saker som vi ansåg. Det ena är att vi tycker att det är mycket bra med riktlinjer för begravningsverksamhet för våra församlingar och verksamheter. Det blir en tydlighet för ansvaret som man ska känna och ha. Vi tycker också att det i 3 kap. 2 § första stycket, på inrådan av Kyrkorättsutskottet, det inte bör vara en egen punkt utan det räcker med mål och riktlinjer. Där bör det ingå eftersom det är en riktlinje bland de andra. En annan riktlinje är exempelvis församlingsinstruktionen, så det är till fyllest på det sättet.

Kyrkorättsutskottet har varit nitiska och duktiga på att titta över begreppen och bland annat har det lyft det här med att stiftet ska delges. Det blir ju lite märkligt att vi ska skicka delgivningar till stiftet, så vi ändrade det utifrån Kyrkorättsutskottets förslag, dvs. att de ska översändas för kännedom.

När det gäller motion 2017:99 har vi yrkat avslag på punkt 1, 2 och 3, men punkt 3 tycker vi har ett viktigt värde och en intention. Dock anser vi att det givetvis är biskoparnas ansvar att se till att lyfta upp begravningsplatserna som viktiga mötesplatser vid sina visitationer. Innehållet i de samtalen med våra församlingar äger biskoparna själva, men det är ett fint och viktigt ärende som Elsa Christersson har lyft upp.

ELSA CHRISTERSSON:

Jag börjar med att be om ursäkt för min blamage senast när jag gick upp och pratade på fel ställe. Av det har jag lärt mig att om det blir en allmän rörelse i presidiet så ska man inte bara låta bli att tänka på det utan då kan man ju fråga om vad det som är fel, för jag märkte ju att det var någonting.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion 2017:99. Anledningen till den här motionen är ju det som man kom överens om när man skilde kyrka och stat, när man som jag tycker är väldigt klokt skilde mellan de rent praktiska sakerna som hör hemma på en kyrkogård och den religiösa delen. Den religiösa delen ska naturligtvis varje samfund ha kontroll över medan däremot den praktiska delen är ett samhällsansvar och det förtroendet fick församlingarna i Svenska kyrkan att ha ansvar för. Så

är det nu och det är ju ett ansvar under Länsstyrelsens tillsyn. Varför jag lyfter det nu är att man börjar att vilja från kyrkostyrelsens sida gå in och kontrollera sig själv. Jag ser en risk här att uppdragsgivaren kanske börjar fundera på om Svenska kyrkans församlingar är de som ska ha detta ansvar. I sin förlängning finns det där en fara för att den här knytningen av tradition mellan kyrka och kyrkogårdar kommer att försvinna och med det försvinner möjligheten till att ha kyrkogårdar som mötesplatser som vi har nu. Svenska kyrkan har ju gratis tillgång till människorna som arbetar på kyrkogårdarna och det är väldigt svårt att hitta en kyrkogårdsarbetare som inte är en tränad samtalsledare eller samtalspartner. Kyrkogårdarna är välskötta, och folk som arbetar där är en tillgång för vem som helst som träffar dem. Detta lyckliga tillstånd får inte Svenska kyrkan riskera genom att man helt plötsligt börjar vilja ha instruktioner. Kyrkostyrelsen har ju ändrat sig i den sista skrivelsen. Från början hade man ju inne att man ville ha kontroll både från stift och kyrkostyrelsen, och dessutom lät det som en alternativ funktion. Det man gör nu är att man säger att det här, som ska ske, ska ske inom befintliga resurser. Jag hoppas att ni vill bifalla motion 2017:99. Jag är väldigt glad för att man också skriver att man ska ha fortsatta samtal med Kyrkans arbetsgivarorganisation och Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund. De som inte jobbar med kyrkogårdar specifikt kanske inte vet att det är de här två instanserna som idag står för både utbildning, utveckling och rådgivning ut till församlingarna. Den lag som många av er har varit med när den kom till där finns varken stift eller kyrkostyrelsen nämnda utan det är bara Svenska kyrkans församlingar som har det här ansvaret. Jag ber er ödmjukt att se på detta och med stor tacksamhet att man har den här kopplingen och svarar ja på min motion.

När det gäller kremationsverksamheten ...

ASTA MATIKAINEN LECKLIN:

Jag skulle faktiskt instämma i föregående talare ganska mycket. Det var det som jag hade tänkt säga här. Jag hade tankar om att börja med ansvar, kompetens och ekonomi, för det är de faktorerna som vi måste tänka på i den här frågan begravningsverksamheten, för det var som nyss nämndes här att 2000 när vi skildes från staten fick vi ju två kärnverksamheter i församlingarna. Den ena var begravningsverksamheten och den andra var själva församlingsverksamheten, den pastorala biten. Där jobbade vi väldigt hårt för att kunna skilja åt de här bitarna, för begravningsavgiften ska inte bekosta församlingsverksamhet. Där känner jag nu en liten fara att vi är på väg tillbaka till det här mischmasch och veta var går gränserna. Nu ska ju plötsligt enligt det här förslaget stiftet ha tillsynsansvar och sedan kyrkokansliet eller kyrkostyrelsen ska ha övergripande ansvar, ta över det ansvaret som församlingarna har fått från staten. Här handlar det alltså om den här ansvarsbiten. Det är länsstyrelsen som är ansvarig, precis som nämndes här tidigare, och inte kyrkokansliet eller kyrkostyrelsen.

Kompetens. Har stiftet den kompetens som behövs för att ha tillsyn över en sådan verksamhet som är så specifik? Det säger många stift i remissvaren att de har inte det, utan då måste de skaffa den kompetensen. Vad betyder det i praktiken då? Man måste ha en person eller personer som kan det här. Det är komplicerat med alla de lagar och bestämmelser som styr begravningsverksamheten.

Ekonomi. Det har ju varit en chock eller kommer att vara en ännu större chock så småningom när alla upptäcker det här, stora förändringar i begravningsavgiften. Vissa har fått väldigt mycket höjt som vi i Västerås t.ex. Pastoratet får ju betala massor m.m. och andra har fått sänkt begravningsavgift, och detta för att vi skulle

kunna utjämna kostnader och driften av begravningsverksamheten. Där behöver vi en övergripande planering och det är rätt att någon ska göra det, men kompetensen har vi idag och SKKF, Kyrkogårds- och krematorieförbundet, har en fullt lärd kompetens att hjälpa församlingarna med dessa uppgifter. Likaväl har de väldigt bra kompetens angående krematorieverksamheten. Så varför inte, anlita dem. Jag vill bara tipsa kyrkostyrelsen inför framtiden att anlita deras sakkunskap när man ska planera och titta över situationen hur det ser ut i församlingarna, vad vi ska bygga och hur vi ska hantera de här frågorna. Ekonomi är ju det och personalfrågor också, så därför menar jag att man måste använda den kompetensen som redan finns i landet.

Jag har inget speciellt yttrande. Jag har bara en liten brasklapp att skicka med det här betänkandet, som vi har fått i handen, och jag är väldigt glad för de här smärre förändringarna som har kommit till i utskottet.

SVEN-E KRAGH:

Ordförande! Jag talar för kyrkostyrelsen. Svenska kyrkan har ett ansvar inom sig själv och det ser ut på ett visst sätt. Man har självständiga enheter på lokal, på regional, som vi kallar stiftsnivå, och så har vi den nationella nivån som service och hjälp och stöd åt de andra.

Om man säger att begravningsverksamheten hör hemma i kyrkan, har kyrkostyrelsen under de gångna åren upptäckt att det faktiskt är viktigt att hela den del av begravningsverksamheten som vi både har när det gäller det som här tidigare har kallats begravningsverksamheten i den inre delen när vi tar hand om gudstjänsterna i anslutning, men vi har också fått det här uppdraget att ta hand om begravningsverksamheten. Det är ju i den synpunkten som staten ser det. I det läget har kyrkostyrelsen väldigt självklart tyckt att det här ska på något sätt efter ett antal år inordnas i den här kyrkliga organisationen och kyrkostyrelsen noterar med tillfredsställelse att Organisationsutskottet i allt väsentligt ställt sig bakom kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:5. Kyrkostyrelsen är övertygad om att det förslag som vi nu ska ta ställning till kommer att stärka och tydliggöra församlingarnas och pastoratens arbete i utförandet av den begravningsverksamhet som vi bedriver. Nu tydliggörs stiftens, att stiftens uppdrag att utöva tillsyn över verksamheten i stiftens församlingar och pastorat även omfattar hur församlingar och pastorat fullgör sitt uppdrag som begravningshuvudmän. Slutligen innebär förslaget att det tydliggörs att kyrkostyrelsen svarar för ett övergripande ansvar och övergripande frågor. Utskottet har föreslagit några justeringar och kyrkostyrelsen har ställt sig bakom dem och har inget att invända, och därför yrkar kyrkostyrelsen bifall till det förslag som Organisationsutskottet här har lagt fram.

HILDEGARD JARSKOG:

Jag var lite tveksam till Elsa Christersson om hon hann att yrka på sin motion 2017:99. Jag vill göra det, om det inte är gjort tidigare, yrka bifall till motionen.

MARJA HILLERSTRÖM:

Jag yrkar också bifall till motion 2017:99. Jag satt med i den statliga utredningen om begravningsväsendet, som slutade år 2000. Våra intentioner då var att tillsynen skulle stanna hos länsstyrelsen och det var vi helt överens om i den här utredningen. Utan ytterligare motiveringar vill jag yrka bifall till motionen.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

Jag vill bara säga att det som har skett sedan kyrkan förändrade sin relation till statsmakten är ju faktiskt det att frågan om huvudmännens ställning har förändrats. Vi är huvudmän i begravningsverksamheten i de allra flesta fall, men huvudmännen behandlas idag inte på samma sätt från statsmakten. De borgerliga huvudmännen behandlas på ett sätt och de kyrkliga på ett annat. När jag har sagt det så innebär det också självklart att i det läget måste kyrkan våga säga att vi är kyrka och där ser tillsynen ut på ett visst sätt och där har vi både domkapitel och en tillsyn på stiftsnivå. Det är därför som tillsynen i Svenska kyrkan ser ut på det sättet.

MARJA HILLERSTRÖM (REPLIK):

Vi måste också ta hänsyn till att vi begraver en stor mängd människor från andra trossamfund än som har sin religiösa tillhörighet i Svenska kyrkan.

SVEN-E KRAGH (REPLIK):

Det är just därför som länsstyrelserna har sin tillsyn över den här verksamheten. Men kyrkans tillsyn över sin verksamhet, den ser ut på det sättet så som skrivelsen från styrelsen och nu utskottets hemställan ser ut.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 178.

§ 155 Indelningsfrågor

PER LINDBERG:

Ordförande! Jag talar för Organisationsutskottet och yrkar naturligtvis bifall till utskottets förslag dock med några tillägg. Skrivelsen är annars ett svar på ett uppdrag från kyrkomötet 2013 att jobba igenom bestämmelserna i kyrkoordningen och förtydliga och förenkla där så är möjligt. Nu har också de här bestämmelserna om indelningsfrågor tillämpats ett antal år och i skrivelsen har man då fört in ändringar där man har beaktat hur det faktiskt fungerar i praktiken. En följd av de här förtydligandena och förändringarna har medfört att man vill ändra nomenklatur, men pratar om ändringar i lokal struktur istället för indelningar av pastorat och församlingar. Nu till det roliga för det har då insmugit sig fel, först med skrivelsen som då har fortplantat sig genom kyrkomötet, både Kyrkorättsutskottet och Organisationsutskottet har missat lite grann. En liten ändring föredrogs före lunch. Det är de två sista meningarna i § 48 i 38 kap. De står där idag och de ska fortsätta att stå där, men de var inte med i skrivelsen, de är inte med i utskottets betänkande. De två meningarna som finns återförs. När jag nu säger att jag yrkar bifall till Organisationsutskottets förslag var den redaktionella ändringen gjord, då står de där meningarna står där.

Det är en lapsus till och då går vi till 37 kap. § 30. Den paragrafen var inte med i skrivelsen och den var alltså inte med i Organisationsutskottets betänkande 2017:2. I den paragrafen så används ordet ”indelningsdelegerade”. När man använder ordet ”indelningsdelegerade” så var det ju ett av de orden som byttes ut. Det ska ju vara ”interimsdelegerade” när vi hamnar på lokal nivå. Hade vi inte fångat upp det nu, hade det alltså stått ”indelningsdelegerade” i en paragraf medan det står ”interimsdelegerade” på alla andra ställen som berör samma sak. För att vi ska kunna rätta till det nu måste det läggas ett särskilt yrkande om saken och det är alltså det yrkande som nu finns på skärmen. När det gäller den här typen av lite enklare ändringar, finns det inget formellt krav på beredning om kyrkomötet beslutar att anta det här.

Tilläggsyrkandet som jag alltså lägger det lyder: Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att förekomsten av ordet ”indelningsdelegerade” i 37 kap. § 30 ska ersättas med ordet ”interimsdelegerade” och att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 179.

§ 157 Demokratifrågor

TOMAS JANSSON:

Ordförande! Jag representerar Organisationsutskottet och yrkar bifall till utskottets förslag. Bakgrunden till betänkandet är att det har kommit in fem motioner till årets kyrkomöte som önskar att kyrkans valsystem ska utredas, särskilt frågan om direkta kontra indirekta val. Det är en fråga som har varit omdiskuterad i kyrkomötet sedan år 2000. Före år 2000 fanns det ett indirekt valsystem, man valdes alltså direkt till församlingar men indirekt vidare till stiftsfullmäktige och till kyrkomöte. I och med kyrkans skiljande från staten infördes ett system med direkta val på alla tre nivåer, lite som att kopiera så som valsystemet ser ut i det politiska livet i samhället. Det är en väldigt relevant fråga. Hur tar vi vara på vår kyrkliga demokrati på bästa sätt? Frågan har diskuterats och den har också utretts. Det fanns på 00-talet en demokratiutredning som la fram sitt resultat år 2006 där frågan belystes, vilket inte ledde till någon förändring i valsystemet vid det tillfället. Sedan dess så har en hel del vatten hunnit rinna i Fyrisån här i stan. Tre kyrkliga val har passerat sedan dess och i utskottet så finner vi att det kan finnas anledning därför att titta på den här frågan igen i ljuset av den utveckling som har varit de senaste valen. Det finns inga bra vattentäta system. Det finns givetvis problem och brister vilken typ av system man än har. Det har anförts att problematiken med direkta val kan vara att församlingsförankringen kan riskera att brista hos ledamöter i stiftsfullmäktige respektive kyrkomöte, alltså att det skulle kunna gynna vissa grupper som saknar så mycket församlingsförankring till att ändå kunna få se en starkare representation på de högre nivåerna. Å andra sidan har det också anförts att ett system med direkta val skulle kunna ge en bättre representativitet, att små nomineringsgrupper skulle kunna ha problem att göra sig gällande i ett system med indirekta val.

Organisationsutskottet tar inte ställning i den här frågan om direkta och indirekta val och därför gör vi också så att vi vill avslå de fem motioner som har kommit in. De fem motionerna antyder att det ska utredas och liksom komma fram till förslag hur ett indirekt valsystem skulle kunna se ut. Det vill inte utskottet säga i dagsläget. Utskottet tar över huvud taget inte ställning i den här frågan.

Motionerna 2017:16, 2017:39, 2017:82, 2017:88 och 2017:101 avslås, men med anledning av motionerna föreslår Organisationsutskottet att kyrkomötet ska uppdras åt kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta kyrkliga val ur demokrati-, kyrkosyns- och digitaliseringsperspektiv. En stark majoritet i utskottet har förordat detta med siffrorna 9 mot 6. Vi menar att en förutsättningslös, inte en fullskalig utredning, men en konsekvensanalys. Låt oss titta på argumenten. De flesta som sitter här i församlingen idag var inte med 2006 och ännu färre var det 2000 och i nästa mandatperiod är det ytterligare färre. Därför önskar jag nu bifall till Organisationsutskottets förslag.

BERTH LÖNDAHL:

Ordförande! Jag yrkar bifall till samtliga av Organisationsutskottets förslag i betänkandet 2017:4.

Det är med tillfredsställelse som jag noterar att de motioner som har kommit in i det här ärendet har blivit välvilligt behandlade i den meningen att man avser att göra någon form av konsekvensanalys. Svenska kyrkans valsysteem är ju inte självklart. Om man vill kopiera det valsysteem som gäller i riksdags- och kommunalval så är det det valsystemet vi ska ha. Samtidigt så sas det bara häromdagen att man inte skulle vara en spegling av riksdagssättet att arbeta. Därför finns det också anledning att fundera kring om vi ska vara det när det gäller valen. Det måste alltså inte se ut som det gör när det gäller ett valsysteem för komplikationerna för Svenska kyrkan finns där på olika sätt. Vi vet att valdeltagandet är förhållandevis lågt. Vi vet att antalet medlemmar i Svenska kyrkan minskar kraftigt. Vi vet att kostnaderna för valet är extremt höga jämfört med kostnaderna i motsvarande länder i vår omgivning. Det är, vad jag vet, ett unikt system, att det är ett direkt val som pågår till kyrkomöte och stiftsfullmäktige. Jag menar också att det valsysteem som vi har idag osynliggör själva kyrkans karaktär och uppbyggnad och att den utgår från församlingarna som den bas som bygger kyrkan. Det är genom församlingarna som kyrkan ska ha sina representanter på stiftet och på nationell nivå. Det indirekta valsystemet som var det självklara för kyrkan ända fram till år 2000, om jag minns rätt, är alltså det system som har varit mer autentiskt för vad kyrkan är. Jag tror också att engagemanget i valet skulle öka med ett indirekt valsysteem. Det skulle öka därför att det skulle beröra mer närliggande frågor, personkännedomen skulle vara större och mötena mellan de som blir beslutande och de som är väljare kommer att ligga mycket närmare. Jag tror alltså att själva demokratin skulle främjas genom att den i det här sammanhanget skulle bli en mer påtaglig närdemokrati.

Bifall till utskottets förslag.

BO HANSON:

Ordförande! Detta är en fråga som hos mig i alla fall väcker starka känslor. Jag ser det som att man vill strypa demokratin och därför råkade jag säga i utskottet när vi behandlade detta att man vill tvätta demokratin genom ett par indirekta moment. Då fick jag motargumentet från en motionär att jag inte visade respekt. Det visste jag ju att det är något av det värsta man kan göra, att inte hålla på etiketten, så jag backade och bugade så gott jag kunde och bad om ursäkt. Jag säger ingenting om vilka motiv de har att tvätta folkviljan men det kommer att få den effekten. Jag ville bara uttala vad förslagen har för effekt, men här får man uttrycka sig varsamt. Jag ska ta en liknelse. Låt oss anta att en man ägde en trädgård och i trädgården fanns en sandlåda där barnen lekte. Till kvällen kom en katt och förorenade i sandlådan och vad hände då. Trädgårdsägaren tänkte att han skulle strypa den där katten. Jag ska lära katten och så satte han upp en fälla som ströp katten. När han släpades inför domstol sa han: Mina avsikter var inte alls att strypa den. Jag ville bara lära den att hålla sig borta från min sandlåda. Då sa domaren: Du döms till djurplågeri för att du döms efter ditt beteende, inte efter vad du säger eller vad du har för motiv.

Ni ser likheten mellan kattstryparen och demokratistryparna. Vilka är effekterna? För effekterna förebär man olika skäl. Det skulle bli billigare. Det är bara inte sant. Att kostnaderna är orimliga, det skulle kunna bli billigare, men kostnaderna är inte orimliga. Det kostar ungefär sju kronor per medlem och år att ha de här valen. De flesta betalar en tusenlapp, om man har jättestora inkomster 10 000 och då går sju

kronor till demokratin. Det är inte ekonomin som är det väsentliga. En del säger att det står i kyrkoordningen, församlingen är den grundläggande enheten, men vad det har med detta att göra. De kommer inte på domens dag fråga om vilken församling tillhörde du av stiftets församlingar. Det är inte det vi frågas efter på domens dag, att det skulle vara den grundläggande enheten. Frasmakeri! Jag skulle vilja ha hjälp med att man kommer fram med några motiv som jag kan tro på. Jag behöver hjälp dels för att jag anar att skälet är att man inte bryr sig om demokrati eller man vet inte vad demokrati är. Kanske är det det. Men det kan också bero på att man inte vet vem som är medlem i kyrkan. Man frågar inte Katekesen, vem är kristen. Den som tror blir väl döpt och går väl tillräckligt ofta i kyrkan. Den som är döpt och inte har gått ur den är medlem. Men här vill man införa ett extra kriterium nämligen att man är flitig kyrkogångsbesökare. Jag tycker inte att detta är rimligt.

Avslag på utskottets förslag.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Jag tycker att parallellen med den strypta katten är något långsökt. Beslutet som utskottet föreslår är ju inte att det ska vara ett färdigt system utan att utreda konsekvenserna. Där kommer man givetvis att också beakta dina synpunkter, Bo. Om du ska ha ett tungt argument skulle jag säga, jag tror inte att Svenska kyrkan har upptäckt den optimala modellen av ett valsystem eftersom vi är fullständigt unika med det här systemet i den globala kyrkan. Vi är ensamma om att ha ett system som innebär den typen av direkta val som vi har. Att därför titta på andra länders motsvarande situation, hur väljer de, hur ser det ut, det tror jag är ganska klokt helt enkelt. Både du och jag, Bo, är tillräckligt gamla, uppseendeväckande gamla med andra ord för att också ha varit med om olika valsystem i Svenska kyrkan och de har fungerat.

BO HANSON (REPLIK):

Jag är tillräckligt gammal för att ha varit med när man på kyrkostämman valde kyrkoråd. Vi som satt i kyrkorådet försökte truga våra partner, hustrur och män, att komma med så att vi inte bara valde om oss själva. Det var också ett system men inte var det mera demokratiskt. Det fanns ju det här traditionsargumentet att förra århundradet fanns det ett annat system. Jag sökte efter argument som jag kan tro på som ni framför, även bland de som ni inte framför. Jag hittar inga goda argument tyvärr så jag tror inte på att ni har ett motiv och därför tycker jag att det är lika bra att lägga ned utredningsförslaget genast.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Är du så gammal? Jag måste säga att jag är imponerad, men jag var faktiskt också med på den tiden. Jag kommer också ihåg att det var ett system som inte fungerade särskilt bra. Därför tror jag också att utredningen inte kommer att komma fram till den typ av system som innebär lokala kyrkostämman där man går iväg några stycken och röstar fram ett kyrkoråd osv. Man måste ju hitta ett system som fungerar, och då skulle jag säga att om Svenska kyrkan har valt ett alldeles unikt system så är det någonting som inte stämmer. Jag tror inte att Svenska kyrkan har lyckats uppfinna det optimala valsystemet när inte andra kyrkor har beaktat detta.

BO HANSON (REPLIK):

Jag säger inte att vi har det optimala systemet men jag säger att vi har ett bättre system än allt som hittills har prövats. Jag är nöjd med det. Jag kan tänka mig att man kan bättra på olika sätt men inte genom att strypa demokratin.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag vill betona att frågeställningen nu är inte om vi ska ha direkta eller indirekta val. Frågan vi har framför oss just nu är om vi ska göra en konsekvensanalys om hur de olika systemen kan fungera, vi ska titta på argumenten. Bo Hanson, du sa att du gärna skulle behöva hjälp att se argumenten om det nu skulle kunna finnas några som talar för indirekta val. Detta är en chans att titta ärligt på argumenten och då kanske upptäcka att argumenten är svaga. I så fall så gynnar det dig och din position för det. Jag kan för övrigt tala om att personligen har jag hela tiden varit för ett direkt valsysteem. I sakfrågan har jag ingen annan åsikt än du, men jag tycker att vi måste kunna ärligen titta på argumenten och inte bara förutsätta att vi lever i den mest perfekta av alla världar.

BO HANSON (REPLIK):

Vi ska ärligen titta på argumenten men jag har det bestämda intrycket att vi har olika kyrkosyn. En del vill ha att den lilla sekten ska ha bättre kontroll. En del av oss tycker att alla människor som är medlemmar i Svenska kyrkan ska få vara med och bestämma. Därför tycker jag att det är alldeles onödigt att tillsätta en utredning. Jag ser inga goda skäl för det.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Det finns fortfarande anledning att titta på argumenten och inte bara förutsätta vad som är bäst och sämst. Jag anser att en sådan här konsekvensanalys förtjänar kyrkomötets ledamöter, i synnerhet det nya kyrkomötet som befinner sig tidsmässigt sett ännu längre ifrån den tid då ett indirekt valsysteem fanns.

IRENE OSKARSSON:

Ordförande! Jag tycker att de replikskiften som vi just nu lyssnat till är motivation nog egentligen för att utskottets förslag ska gå igenom. Jag tror att det är viktigt att vi ser att vi vill att våra medlemmar, kyrkans medlemmar, ska vara med på ett aktivt sätt och ta ansvar för kyrkan. Jag är en av de som tycker att det valdeltagande som vi såg i år var bra oavsett skäl till att det blev högre. Många har haft synpunkter på att det var rätt eller fel skäl. Jag är tycker att det är oerhört givande och bra att fler medlemmar gick och röstade. Med det sagt så tror jag också, precis som Tomas har sagt här tidigare, att det är viktigt att vi prövar igen hur det bästa systemet ser ut för kyrkan ur demokrati-, kyrkosyns- och digitaliseringsperspektiv. De här, vänner, öppnar nya världar men de stänger också världar men i det här sammanhanget kanske det kan göra fler medlemmar delaktiga också i det här. Vi är nog rätt många som har fått kommentarer efter gårdagens långa debatt och diskussion av medlemmar som har följt oss på distans. Därför tror jag att det är viktigt att vi nu gör den här genomlysningen och att en ny generations kyrkopolitiker får ta ställning, diskutera, ventilera. Jag tror att jag ser temat för ett tematiskt kyrkomöte: hur stärker vi demokratiaspekterna i kyrkan, hur får vi ett bättre fungerande valsysteem. Jag tycker att demokrati ska kosta. För mig är inte motivationen att säga ja till utskottets förslag till beslut ekonomisk, för där har också redogjorts för att det måste få kosta. Förre

ärkebiskopen sa i något sammanhang inför förra valrörelsen, tror jag, att det här är vårt sätt att visa att vi finns. Det är inte heller att förakta.

Därmed bifall till utskottets förslag till beslut.

SVEN-E KRAGH:

Ordförande! Demokrati får kosta pengar men det är viktigt att se vart det leder någonstans. Det valsysteem som vi har haft här i kyrkan på stifts- och nationell nivå under sjutton år och haft ett antal valtillfällen, kan man då ifrågasätta, tycker jag, med rätta och det har vi gjort i motion 2017:101. Det som vi vill hålla fram med kyrkosynen, vad innebär det när så mycket av stiftens och församlingarnas karaktär påverkas av de beslut som finns på nationell nivå. Vi har fått ett system som i mångt och mycket liknar det som statsmakten har. Man klarar sig inte själv, man behöver resurser från ovan men inte från Gud, med det sagt, utan från nationell nivå för att kunna fungera. I det sammanhanget så finns det ett antal aspekter som också utskottet förnämligt visar fram att det faktiskt har skett en hel del under de här åren, också i påverkan av den kyrkosyn som vi har i Svenska kyrkan. Vi har våra stift och de har varit den enhet som kyrkan har fungerat på. Den nationella nivån hade när reformen skedde år 2000 ett antal uppgifter, och inte minst genom den här församlingens beslut så har det kommit till ett antal uppgifter. Ni är inte omedvetna om, och särskilt inte kyrkostyrelsen, hur mycket arbete av ny karaktär som läggs i ett kansli som ligger en bit bort här. Är det så vi ska ha det i framtiden? Är det ett uttryck för den kyrkosyn som vi har? Vi ville lyfta frågan i motion 2017:101. Jag tycker att utskottet förnämligt har försökt att närma sig den här verkligt svåra frågan.

Jag vill som några av de som var med då när vi beslöt om det här valsystemet, för det var inte alldeles självklart att det skulle bli direkta val på stifts- och nationell nivå. På utredningsstadiet hängde det faktiskt på ett hår ...

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

NILS GÅRDER:

Ordförande! Även jag är motionär, motion 2017:88, dock avser jag inte att yrka bifall till den. Jag måste säga att jag blev väldigt tacksam för att utskottet visade en sådan öppenhet i denna fråga och ställer mig därför bakom utskottets förslag att utan att ta något ställningstagande på ett förutsättningslöst sätt granska demokratifrågorna utifrån dessa tre utgångspunkter, demokrati, kyrkosyn och, om jag får kalla det så, vissa tekniska frågor.

Det går inte att hantera de här frågorna demokrati och kyrkosyn helt oberoende av varandra utan, som Sven-E Kragh framhållit, så hänger dessa samman. Jag uppfattar att det vi eftersträvar är ju att skapa en så stor delaktighet som möjligt för kyrkans medlemmar i det kyrkliga livet och i de beslut som fattas inom kyrkan. Det kan inte finnas en motsättning mellan kyrkosyn och demokrati om målet är att främja aktiva medlemmar. Det är naturligtvis inte tal om att inte alla skulle ha rösträtt. Självklart ska alla ha rösträtt. Frågan är bara på vilket sätt denna rösträtt ska för sin tyngdpunkt. Jag själv tror att det är väldigt viktigt att stärka delaktigheten på det lokala planet i församlingarna så att fler blir delaktiga och känner det meningsfullt att engagera sig.

Den tekniska frågan där man framhåller digitaliseringen är nog dock större än digitalisering. I min motion nämner jag den kritik som riktats mot det svenska systemet med tryckta valsedlar som, när det blir köbildning i vallokaler, skapar tveksamhet inför om man kan upprätthålla rösthemligheten på det sätt som vi vill.

Därför tror jag man måste helt oavsett om det ska ske digitalt eller på nuvarande, vad det nu kan kallas, analoga sätt så behöver man titta över de regler vi tillämpar. I samband med kyrka–statreformen fanns alternativa tankar om hur man rent praktiskt skulle genomföra röstningen. Till det tekniska hör också kostnadsfrågan. Det kan visserligen sägas vara inte så mycket med sju kronor men man kan också säga att valet konsumerar mer än den samlade fasteinsamlingen per år. Det säger någonting om valkostnadens storlek och jag kan inte säga att jag tycker att det är försvarligt. Jag tror att vi måste eftersträva att också se på frågan utifrån ett demokratiskt perspektiv.

Ordförande, bifall till utskottets förslag.

LOUISE CALLENBERG:

Ordförande! Jag talar för reservationen och vill lyfta den i det här sammanhanget. Vi diskuterade i utskottet den här frågan fram och tillbaka och vi var överens om att utredningar och översyner av vårt valdeltagande och valsystem har gjorts och vi hade som uppgift också att titta på de delarna som redan har lyfts. De frågorna som vi ansåg att man kunde titta vidare på behövde botten i det nuvarande systemet, och där hade vi också en diskussion i utskottet om vi skulle göra den här konsekvensanalysen som då alltså inte är ytterligare en utredning utan att man tittar på en konsekvensanalys som menade vi att förslaget borde ha varit, att det var baserat på nuvarande valsystem för att det inte ska bli så svårt. Man måste ju någonstans utgå ifrån någonting. När man tittar på sådana här system finns det många antaganden. Det var det vi ville föra med. Där landade inte utskottet i ett enigt förslag, därav vår reservation som jag vill lyfta.

MARKUS HOLMBERG:

Ordförande! Vårt största problem i Svenska kyrkan idag är inte att vi har för få medlemmar och det är inte heller att antalet minskar. Vi har i själva verket jättemånga medlemmar och vi skulle förmodligen kunna ha ännu fler medlemmar om det inte vore så att vi gör det så svårt för s.k. vanligt folk att uppleva att de hör till, att de räknas, att deras tro ryms inom kyrkans tro. Det är där som mycket av problemet ligger, att vi sätter upp hinder som gör att den vanliga kyrkomedlemmen inte upplever någon delaktighet. Jag har mött oändligt många sådana efter att ha arbetat i kyrkan som präst i över 30 år. Människor som inte tror att de får vara med. Medlem, det är man naturligtvis, men man tror inte som man tror att man måste tro. Man går inte i kyrkan så ofta som man tror att man måste gå i kyrkan. Att vara döpt och tillhörig, att det skulle räcka för att verkligen räknas, för att man ska ha någonting att säga till om, det är tyvärr en mycket avlägsen tanke. Det är ju just de här människornas röster som vi behöver höra, de som vill vara med men som inte hittat någonting att vara med på eller inte vågar eller inte tycker att de passar in. Det är just deras förhoppningar, deras förväntningar som vi måste lyssna till.

I året kyrkoval var det i Västerås pastorat, där jag hör hemma, ungefär 12 000 personer som gick och röstade på kyrkomötesledamöter. Med de gamla reglerna för indirekta val skulle det ha varit om jag har räknat rätt 19 personer. Det rimmar illa, tycker jag, med vårt budskap som ska vara, du hör till, du räknas, din tro ryms inom kyrkans tro, du är en myndig människa för det är ju så en luthersk kyrka ser på sina medlemmar och därför är varje röst lika viktig. Din är lika viktig som prästernas eller det kyrkliga innegängets. I Öppen kyrka menar vi att vi ska vara rädda om de direkta valen till kyrkans alla nivåer och därför yrkar jag bifall till punkt 1–6 i Organisationsutskottets betänkande 2017:4 men avslag på punkt 7.

ANTON HÄRDER:

Ordförande! Först vill jag börja med att yrka bifall till den reservation som vi har lagt med Louise Callenberg m.fl. Nu kanske många blir förvånade men jag har varit med under de indirekta valen. Stenbrohults församling skulle utse två ledamöter som skulle bege sig till Växjö och vi hade fyra nomineringsgrupper, det var moderater, socialdemokrater, center och en fri grupp som inte tillhörde POSK. Jag vet inte ens om de hade börjat på 80-talet. Jag var 19 år och blev vald för socialdemokraterna och min broder blev moderaten, Bengt-Erik som var 25. Det var vi som åkte upp och när vi skulle gå fram till valurnan så gick det ett sus genom salen. Vi var de yngsta elektorerna som skulle rösta. Bengt-Erik röstade på moderaterna och jag på socialdemokraterna, och så gjorde vi fram till år 2000. Det var vi som var de ordinarie från Stenbrohult. Efter det här så kom vi ju på listor till stift och kyrkomöte. Jag vet inte om detta ökade engagemanget. Jag vet framför allt inte om det ökade att få med yngre på stift och kyrkomöte, som vi också talar om. Men jag ser alltså faran när vi inte har det mer demokratiska där vi har de direkta valen, det är hur vi hade det hemma och min erfarenhet av de sakerna. Jag tycker däremot att det är viktigt att vi ser över hur valprocessen ska gå till, hur omständigt det behöver vara, om vi kan förenkla, om vi kan digitalisera och hänga med på ett helt annat sätt. Det har jag ju förstått att valkansliet har börjat jobba med. Vi har fått ut information och vi ger information tillbaka hur vi har upplevt valen. Där tror jag vi kan göra en hel del för att få det här till att flyta på på ett bra sätt. Jag tycker att vi alla ska vara glada och tacksamma över att vi har ett högt valdeltagande detta valet till våra samtliga tre nivåer. I Stenbrohult ökade vi på alla tre nivåerna och det tycker jag man ser ute i övriga församlingar och pastorat. Det har funnits ett engagemang och det tror jag beror på att medlemmarna ser frågorna på de olika nivåerna.

OLLE BURELL:

Ordförande! Vi är många som gör vårt sista kyrkomöte och det är lätt att bli lite nostalgisk när man tittar tillbaka. Jag tänker på de 16 år som jag har varit med i kyrkomötet så är det här ju en ständigt återkommande diskussion, kanske inte varje år som Kalle Anka på julafton men ändå så återkommer den. Jag tycker att årets behandling av de här frågorna återigen ger oss möjlighet att ta del av en intressant och lärorik bakgrundsbeskrivning.

Jag hade förmånen att tillsammans med flera andra av er här sitta först tre år i demokratiutredningen och sedan tre år i strukturutredningen. Jag kan upplysa er om att förutom den här bakgrundstexten som vi hittar i betänkandet så finns det tjocka böcker att läsa om de här frågorna. Man behöver alltså inte göra en ny utredning för att få fram ännu mer material utan man kan börja med att läsa det som redan finns. Då kommer man kunna konstatera, vilket jag har sett här också, att det finns två intellektuellt hederliga logiska argumentationslinjer. Samma idag som det var förut. Därför kan man lätt känna respekt för just de här två argumentationslinjerna. Jag kan ju säga att 16 år går fort och ni kan gott vänta 10 à 20 år till innan ni börjar utreda det här på nytt, för det här är ju ett ganska nytt system. Nu är det ju inte en utredning som föreslås heller. Det som har gjort att jag som socialdemokrat har velat hålla fast vid det här, är inte minst att indirekta val skulle kraftigt gynna stora nomineringsgrupper som socialdemokraterna och i stort sett utradera er som tillhör de små nomineringsgrupperna, en enorm förändring som skulle gynna de stora grupperna. Årets valdeltagande gick ju upp och därför tycker jag att vi ska se det som en anledning till att inte gräva i det här i onödan.

Digitalisering. Allt som kan digitaliseras kommer att digitaliseras, var så säkra, kära vänner, det ser jag i en annan roll som skolpolitiker. Jag tycker att det finns ett egenvärde i att de kyrkliga valen går till likadant som de allmänna valen, i synnerhet när det väller in människor som i min församling som fick det högsta valdeltagandet med 34 procent, 3 000 personer, varav kanske 1 000 röstade för första gången så är det väldigt bra att kunna säga till de som osäkra att det går till precis som vanligt. Ska man förändra det valsyste­met så ska alltså staten göra det, ta kostnaderna och se till att det är säkert så att inte Vladimir Putin får för sig att manipulera kyrkovalet också. Eller hur? Jag tror inte att ett digitalt röstande så där direkt hade höjt valdeltagandet ytterligare i Maria Magdalena församling. Jag menar också att utskottets förslag slår in öppna dörrar och orsakar onödigt merarbete både för kyrkostyrelsen och kyrkokansliet. Det är bättre att koncentrera sig på innehållsfrågorna och se till att fler vill bli medlemmar i Svenska kyrkan.

Jag ber att få instäm­ma i Louise Callenbergs yrkanden.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Det har hänt saker och ting. Demokratin utvecklas ständigt och läget är inte riktigt detsamma idag som i mitten på 00-talet. Den politiska utvecklingen i kyrkan, representativiteten i kyrkan osv. man förutsåg inte riktigt då den utveckling som har skett till idag. Därför finns det anledning att se över argumenten på nytt. Att se på indirekta val innebär heller inte att man måste titta på exakt samma system som vi hade före år 2000. En konsekvensanalys skulle mycket väl kunna konstatera att ett indirekt system måste se ut på ett annat sätt än det såg ut före år 2000 för att inte bära på samma svagheter eller så kanske analysen visar att ett indirekt valsyste­m bär på så stora svagheter så att det är omöjligt och det är väl i så fall bara bra att få det tydligt belyst och i så fall begravt.

OLLE BURELL (REPLIK):

Ordförande! Jag vill återvända till mitt argument om att det finns ett egenvärde att de kyrkliga valen går likadant till som de allmänna valen. Vi i kyrkan, vi som är väldigt engagerade och har varit det väldigt länge, vi kämpar ju delvis med att andra människor tycker att vi är lite märkliga och nördiga och svåra att förstå i vissa lägen. Att då införa det också i valögonblicket att man ska känna sig förvirrad som en person som kanske inte har röstat förut eller har hunnit glömma från fyra år tidigare, det är ju väldigt onödigt tycker jag. Nu ska vi vara glada att så väldigt många svenskar, nästan en miljon, övade sig på hur det går till att rösta i ett kyrkoval och då konstaterade att det var ju precis som i de andra valen. Ska man göra någon förändring så ska vi komma precis efter statliga förändringar, inte hitta på något eget. Jag har ju sett under 16 år en massa olika varianter och jag tror inte på någon av dem, att någon av dem skulle vara bättre än det välfungerande system vi har idag.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Även om jag personligen har varit för direkta val hela tiden så är jag inte alldeles övertygad om att just Olles sista argument är att det finns ett egenvärde i att vi efterliknar de vanliga valen i det politiska livet, att det är ett gott skäl. Vi har skilt kyrkan från staten, ja det skulle kunna te sig lite egendomligt ut i kyrkomedlemmarnas ögon att vi följer exakt den allmänna politiken i ett läge när kyrkan är skild från staten. Jag köper personligen inte det argumentet.

OLLE BURELL (REPLIK):

Man tar ju chansen, den absolut sista gången på de 31 sessioner som jag har varit med.

Jag tror som sagt att det finns ett stort värde i att det går till likadant. Om vi ska göra en förändring är det ju i sådana fall kring kommunikationen. När det gäller digitaliseringen som vi pratar om så tror ju jag att ett av skälen till att det blev så högt valdeltagande i Maria Magdalena församling och på övriga Södermalm och i många storstäder är att det är en hög grad av mognad när det gäller att ta del av information och inspiration kring att det är ett kyrkoveal. Där ska man lägga in krutet och ta vara på digitaliseringens möjligheter. Då känns det nog ganska fint för de som kommer och röstar att det är lite gammaldags, det kan man väl ändå våga förknippa med Svenska kyrkan ibland. Om vi tänker på debatten igår så är det fint att vara lite gammaldags och att då faktiskt hålla ett papper och kuvert som de inte är vana vid längre. Det känns väldigt fint och bra och tryggt för många människor och det är ingen som kan manipulera det.

LARS STJERNKVIST:

Ordförande! Jag hoppas ni tål en överdos av nostalgi, dessutom socialdemokratisk nostalgi. Även jag avslutar mitt engagemang här och inte med så lite vemod så gör jag nu min sista session. Det är klart att man har suttit här och funderat på vilka spår man egentligen har satt i den här församlingen. Jag måste erkänna, även om det är lite smärtsamt, att jag har nog inte satt så jättedjupa spår i kyrkomötet, men, och det är det hoppfulla kyrkomötet har däremot satt djupa spår hos mig, Framför allt så har jag fått ett favorituttryck som jag bär med mig i alla andra sammanhang, nämligen att jag har lärt mig vikten av att reflektera. Det ordet står inte bara här utan också i andra sammanhang för respekten för varandra, att förändring och demokrati måste ta tid. Men också den här balansen, som på något sätt är det underliggande temat i alla kyrkomöten som jag har varit med på, mellan å ena sidan att förvalta det som är värt att förvalta och så vår skyldighet att förvalta till kommande generationer men förändra det som vi måste förändra för att kyrkan ska behålla sin slagkraft i framtiden. Oavsett hur den här omröstningen slutar, oavsett hur alla andra omröstningar slutar så är jag säker på en sak när jag åker hem imorgon, nämligen att vi kommer att fortsätta att reflektera, också kring de beslut som vi med bred majoritet har bestämt oss. I den här frågan kring valsystemet – jag yrkar för övrigt bifall till reservationen och jag gör det därför att jag vill att när ni andra som sitter kvar fortsätter att reflektera så vill jag att ni ska ta med er två saker. Det ena är att akta er för förändringar som gör att vi minskar kontaktytan med alla de som inte sitter här inne, med alla de medlemmar som känner en närhet men som inte alltid blir påminda om det. Det är viktigt med kontakten och därför alla tillfällen vi har att påminna om vår närvaro är viktiga. Det andra, akta er för förändringar när vi nu analyserar valsyste- met framöver. Akta er för förändringar som begränsar bredden i den här församlingen därför att det är just det som jag tar med mig efter de här åren det är att det faktiskt finns en oerhörd bredd här inne och värdet av den. Jag hoppas att ni ser till så att ni även i fortsättningen kommer att vara en församling som består av sådana som jag med den erfarenhet som jag har och den kunskap jag har och sådana som, och nu kommer jag till det svåraste de här 12 åren, vem är min ytterlighet i kyrkomötet, Dag Sandahl t.ex. Jag säger inte det med minsta lilla ... utan jag säger det som ett uttryck för vikten av att vi får fortsätta reflektera.

Bifall till reservationen.

JESPER ENEROTH:

Ordförande! Jag börjar med att yrka bifall till vår reservation i utskottet men jag har också insett att det mesta är redan sagt. Jag ser på talarlistan att en del kommer till men jag kände under debatten att det ändå var nödvändigt att säga något lite om några saker, inte minst frågan om valdeltagandet. Det lyftes i början av debatten att vårt valsysteem nu, vi har så dåligt och lågt valdeltagande sedan demokratiutredningen. Det har väl bara gått 2 à 3 val, sedan dess så har valdeltagandet ökat varje år. Vårt senaste kyrkoveal hade det högsta valdeltagandet sedan 1934. Jag kände mig lite tvingad att kommentera det där. Det andra jag vill ha sagt, det är lite på allvar kring hur vi jobbar. Det anförs ständigt och jämt varje kyrkomöte från vissa grupper att nationell nivå ökar. Det är inte bra att nationell nivå ökar, vi måste minska ner på det. Samtidigt är vi alla så himla måna om att snudd på slentrianmässigt skicka en massa uppdrag till nationell nivå hela tiden. Det är en paradox. Vi måste jobba emot. Det här är välutrett. Demokratiutredningen satt i tre år. Två eller tre val mellan demokratiutredningen och där vi står idag är inte särskilt lång tid när vi pratar valsysteem. Det här är färdigutrett. Som Olle sa, går vi tillbaka i papperen och ser vad som har sagts och vi hör på den här debatten då står det ganska klart att vi har en ganska klar och tydlig bild över hur diskussionen om valsystemen ser ut.

BENGT INGHAMMAR:

Ordförande! Jag yrkar bifall till punkterna 1–6 och avslag på punkt 7 i Organisationsutskottets betänkande 2017:4. Det här med församling, vad är det. Då tänker jag att det är de där människorna som jag möter när jag har begravningar. Det är konfirmandföräldrarna. Det är de där som jag ser på lite olika sammanhang när jag är präst, de som egentligen inte går i kyrkan. Men de röstar ibland på mig för de vill att jag ska kunna stå för vissa åsikter som de själva står för. Här kommer flera stycken ÖKA-ister att prata nu. Det är klart att vi slåss för livet, för om det nu blir en sådan här utredning och det blir indirekta val då kommer sådana här små partier, som redan är sagt, att försvinna kanske. Vi har svårare att få plats. Men det är inte oss vi slåss för. Vi slåss för de människor som ingen annan riktigt ser och bryr sig om. De som kanske inte har hittat hem i kyrkan, de som hittar något slags möjlighet att ge sina röster på något håll. De där människorna som kanske är som mitt förhållande till ÖIS, Sveriges trevligaste fotbollslag. Jag såg de senast 1987 spela på Ullevi. Då vann de allsvenskan, förresten. Sedan har jag inte sett dem, men jag håller på ÖIS. Berghårt. Jag kallar mig ÖIS:are. Jag är med i en fackförening, inte KyrkA utan Ledarna. Jag betalar snällt min avgift. Jag litar på att de ska hjälpa mig när jag behöver hjälp. Det har inte behövts än, men det kanske kommer. Jag räknar med att jag faktiskt ibland också röstar på något bra namn som jag ser på listan över vilka som ska vara ordförande och styrelsemedlemmar. Det handlar om demokrati. Det får kosta pengar. Det kanske är så att om vi inte vågar satsa de här pengarna på demokratin då förlorar vi också vår respekt för de människor som är medlemmar. De är medlemmar därför att de, tror jag, menar något med det.

Alltså avslag till punkt 7 och bifall till de andra.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag noterar att Bengt hyser en stor oro för indirekta val och att flera andra talare gör det också. Det är en oro som jag har i högsta grad respekt för. Jag vill bara påminna om att det frågan gäller nu är inte frågan om direkta och indirekta val utan om att göra en konsekvensanalys av vårt kyrkliga valsysteem. Frågan gäller, ska man ens få

titta på frågan om indirekta val om vi nu ska titta på de kyrkliga valen ur ett demokrati-, kyrkosyns- och tekniskt perspektiv. Ska man ens få titta på indirekta val. Jag tycker att vi ska ha en ganska förutsättningslös konsekvensanalys. Om det är så att man vill förbjuda att man ens nämner indirekta val i sammanhanget, då börjar jag oroa mig för om det finns starka argument för indirekta val som jag har missat, jag som i min lite naiva hållning har trott att direkta val är väldigt bra. Finns det argument man gärna vill dölja för mig?

BENGT INGHAMMAR (REPLIK):

Jag tänker så här att om man nu har börjat en sådan här fundering omkring de indirekta valen så ligger det väl naturligtvis i sakens natur att man gör det för att man så småningom vill genomföra det. Därför tänker jag att det är bra att vi stämmer i bäcken då utifrån min position.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag kan försäkra att i alla fall utifrån utskottets sida finns det inga intentioner att driva på att det ska införas indirekta val. Det fanns i flera av motionerna och därför har vi avslagit dem. Men ifrån utskottets sida, låt oss titta på argumenten som finns kring de kyrkliga valen och fråga oss om vi kan göra någonting för att utveckla och göra det hela bättre.

BENGT INGHAMMAR (REPLIK):

Det låter ju som om det ändå skulle kunna bli ett slags utredning som inte har förutfattade meningar och blir det så kan det väl vara möjligt att man kan titta på det.

KARIN JANFALK:

Ordförande! Vi stämmer väl lite till i bäcken då, när vi ändå håller på. När jag tänker kyrka så vill jag också absolut hålla fram alla kyrkotillhörigas möjligheter och att alla kyrkotillhöriga är absolut lika viktiga. Om vi räknar med alla kyrkotillhöriga tillmäts samma rättigheter och möjligheter oberoende av hur det praktiska deltagandet i kyrkan tro och liv gestaltar sig, då behöver det också synas i de kyrkliga valen. Det finns en risk att, jag säger inte att det är så, men det finns en risk att en del andra modeller t.ex. indirekta val, att den lite trängre kretsen får ett försteg framför de övriga kyrkotillhöriga. Det vill jag inte medverka till. Det finns en annan sak som jag tänkte lyfta och det är att det i många församlingar och pastorat så finns det i samband med de kyrkliga valen många nomineringsgrupper som just bara finns på den lokala nivån. De har alla möjliga och omöjliga namn. Jag vet inte om ni har tänkt på det. Jag satt och tog emot röster för Göteborgs stift efter valet och då såg jag det. De kan heta Kyrkan i centrum, de kan heta Församlingsallians, de kan heta Positiv församling och jag vet inte allt. De kan heta Kyrkan brinner och Framtiden bakom oss och allt möjligt. I de fall det är indirekta val är det ju omöjligt att veta vad en röst på en sådan nomineringsgrupp kommer att leda till i nästa steg, dvs. om jag röstar på Positiv församling, vad tänker de gå vidare med i nästa steg till stift och kyrkomöte. Det har jag ingen aning om. Att själv få välja vilken grupp och vilka personer som ska företräda mig och min församling är viktigt. Som vald ledamot i stiftsfullmäktige och/eller kyrkomöte har jag närmare relation till församling och pastorat om jag också har fått mitt mandat direkt av de kyrkotillhöriga istället för lite längre bort i systemet. Dagens system, tänker jag, stärker helt enkelt demokratin,

tydliggör varje kyrkotillhörigs ansvar och möjlighet att påverka och göra intresset större i alla fall inte mindre att engagera sig i de kyrkliga valen.

Alltså bifall till reservationen.

IRENE OSKARSSON (REPLIK):

Ordförande! Det är spännande att lyssna, Karin, och det är spännande att se vilka slutledningar som dras av ett utskott som har skrivit väldigt öppet att vi vill just ha en konsekvensanalys. Du har kanske gett oss 2 à 3 sidor i ett dokument som kan hålla om tio sidor. Men det som oroar mig är det dras, och du gör det och flera har gjort det, så snabba slutsatser av vad utskottet har menat i detta. Vi är några stycken som står bakom detta som definitivt inte tror att indirekta val är modellen men jag vill inte bara tro, det gör jag i andra sammanhang, utan här vill jag fakta för en del saker som jag sedan kan omsätta. Här behöver jag fakta och det är vad utskottet har bett om att få. Jag tycker att du m.fl. målar lite konstiga färger.

KARIN JANFALK (REPLIK):

Ja, absolut. Det får du tycka.

JOHAN BLIX:

Ordförande! Jag liksom många andra här reagerar inte på utskottet utan på motionerna som ledde till utskottets beslut. Om jag försöker se till motionärernas motivbild kan jag inte finna att det egentliga motivet verkar vara att med ett direkt valsysteem så är det fel personer som blir valda. Så uppfattar jag det. De andra motiven tycker jag är dimridåer i sammanhanget. En annan sak som vi har hört här är att vi är den enda kyrka, troligtvis i världen, som har ett sådant här valsysteem med direkta val till alla nivåer och därför måste det vara fel. Jag skulle säga tvärtom att det kanske är vi som är först med det rätta systemet. Jag träffar inte så sällan människor från andra delar av världen som är djupt imponerade, får ni den ende enskilde kyrkotillhörige vara med och bestämma om vilka som sitter i kyrkans högsta beslutande organ. Många som kommer från andra miljöer är djupt imponerade av detta.

ANDERS NIHLGÅRD:

Ja, det finns så många andra ÖKA-ister och många andra också som har sagt så kloka saker så egentligen skulle jag inte behöva säga någonting. Igår pratade biskop Johan Dalman här från talarstolen om vikten av demokrati. Vikten av demokrati är väl något som vi alla vill slå vakt om. Jag menar att vi slår bäst vakt om det genom att se till det även i fortsättningen blir direkta val till alla nivåer i kyrkan, så att alla kyrkans medlemmar får möjlighet att i så stor utsträckning som möjligt påverka sin kyrka. Vi kan inte göra ett A-lag och ett B-lag av kyrkans medlemmar utan alla är väl lika mycket värda, som det står på knappen man kan få här. I vår kyrka måste varje röst få höras och vara lika mycket värd. Därför tycker jag att ett utredningsförslag är alldeles onödigt.

Bifall till reservationen.

MARJA HILLERSTRÖM:

Ordförande! Vår nomineringsgrupp satt inte med i utskottet, så vi yrkar bifall till reservationen. Det behövs alltså ingen utredning som kostar mycket pengar.

JAN OLOV SUNDSTRÖM:

Ordförande! Inledningsvis när jag lyssnade på Tomas Jansson så blev jag faktiskt rätt glad över att man i den församlingen, framför allt när jag hört på resten av resonemangen nu, att man inte kan hålla en så balanserad beskrivning av det som utskottet vill. Det utskottet vill är ju faktiskt att ändå våga se över det vi håller på med. Det är möjligt och det är heller ingen som faktiskt har föreslagit, jo det finns några motioner som har föreslagit det, men de som ligger bakom utskottet och det som är tanken bakom alltihop det är att vi ska våga titta på olika alternativ. När jag hör en del inlägg i den här debatten så blir man ju lite oroad över att några uppenbarligen inte vågar ta en sådan diskussion. Om vi nu är en så demokratisk församling, som alla hävdar att vi är och som vi också är i det här rummet, så tycker inte jag att vi skulle behöva vara särskilt oroliga över att en sådan översyn skulle leda till det elände som en del just har anført. Inom parentes är det också så att det här nya systemet eller det system vi har nu infördes så har ju också arenan förändrats lite vad gäller exempelvis nomineringsgrupperna. De som var på arenan år 2000 var ju till väldigt stor del nomineringsgrupper som var direkt kopplade till ett politiskt parti på riksplanet. Så ser det inte riktigt ut idag. Det finns några som fortfarande har den kopplingen och det är upp till var och en att ha det förstås men det ser ändå rätt annorlunda ut på många andra håll. Det påverkar kanske inte direkt den här frågan om vilket valsysteem vi ska ha, men det påverkar klimatet runt omkring valsystemet, hur vi driver en valrörelse, vad vi gör med den och vilka som har möjlighet att delta i den.

Det finns all anledning faktiskt att biträda utskottets förslag.

BO HANSON (REPLIK):

Jag sätter stort värde på uppriktighet. När man säger att det här handlar bara om att utreda och att det har inget med motionerna att göra, så är det helt enkelt inte sant. De som vill utreda vill göra det med anledning av motionerna. Man kan inte låtsas som om det inte står där. Det är så att alla vill inte redovisa sina uppriktiga motiv här. Det är fult att säga så men jag gör det ändå för det är min bestämda upplevelse.

JAN OLOV SUNDSTRÖM (REPLIK):

När jag hörde ditt inlägg tidigare så blev jag faktiskt lite oroad över din syn över huvud taget på de här frågorna, och framför allt oförmågan att våga ta en diskussion om hela det panoramat som vi nu diskuterar, där du utgår ifrån att det finns ett antal odemokratiska krafter som tänker genomföra någonting som vi inte alls tänker genomföra. Däremot kan jag ju säga så mycket, jag uppfattar mig ändå själv som en rätt hederlig människa, att de här motionerna gav möjlighet att skapa det förslag till beslut som utskottet nu har skapat, Det tycker jag är en möjlighet som vi ska ta. Det är inte samma sak eftersom vi som bekant inte har ställt oss bakom någon av motionerna, utan vi vill göra en hederlig översyn av det hela.

OLLE REICHENBERG:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Efter att ha hört den här diskussionen så måste det vara väldigt svårt för eventuella utomstående lyssnare att förstå att debatten alltså inte gäller frågan om införande av indirekta val utan det diskussionen gäller handlar alltså om att få fram en konsekvensanalys av olika valsätt utifrån tre olika perspektiv. Jag vill också säga att jag instämmer med Tomas Jansson och Irene Oskarsson. Den nomineringsgrupp jag företräder, Borgerligt alternativ, har ju också

hittills fram till nu varit helt övertygade och drivande i frågan om att vi ska ha direkta val på alla nivåer. Det är fortfarande vår grundinställning men det är ändå så, om vi tittar i vår omvärld som någon sa, att landskapet har förändrats. Det finns skäl att nu göra en enkel konsekvensanalys tämligen förutsättningslöst. Oron är alltså en smula överdriven för att morgondagens beslut skulle genast kunna innebära att vi inför indirekta val. Jag är särskilt glad över att utskottet har lagt ett uppdrag som talar om en analys utifrån ett digitaliseringsperspektiv, för det är ju så att den tekniska utvecklingen som bekant går väldigt fort. Även om frågan om att införa någon form av elektroniska val har utretts tidigare så menar jag och utskottet att tiden nu är mogen för att återigen aktualisera den.

Med detta, ordförande, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag. Min erfarenhet från senaste kyrkovalet var ju naturligtvis att det kom väldigt många människor som jag aldrig hade sett, och det var ju glädjande. Nu kom också ganska många människor som bara röstade på det lokala valet. Stiftsfullmäktigelapparna tog de inte. Inte heller kyrkomöteslapparna. Nej, jag känner inte till dem, jag vet inte vad det är för folk och jag har inte satt mig in i det. Därför röstar jag på det. Det är en ganska vanligt förekommande föreställning bland människor. Jag tror att det är just därför, jag är medveten om att vi, som är en liten nomineringsgrupp, har precis som den socialdemokratiska företrädaren, Jesper eller Olle, sa tidigare, att det är de små grupperna som riskerar att hamna utanför. Det är jag fullt medveten om. Det är den risken vi tar när vi också tycker att vi ska utreda det här och kanske ha indirekta val. Det är mycket möjligt att det är så. Jag tror att det handlar dels om kyrkans identitet, det handlar om vad kyrkan är. När jag möter den världsvida kyrkan, vilken jag möter väldigt mycket, så skakar man på huvudet. Hur går det till, hur är det, är deras fråga. Där kan vi ha olika erfarenheter.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag om att utreda frågan.

OLLE BURELL (REPLIK):

Ordförande! Förlåt att jag bröt mitt löfte, att förra gången var sista gången i talarstolen. Jag tycker att det som Leif tar upp här, och som faktiskt har varit uppe tidigare, får mig att reflektera över någonting som kanske, om majoriteten beslutar att det ska göras en översyn, är viktigt att beakta och analysera och kartlägga. Det är ju effekten, som ett införande av direkta val skulle ha på stämningen i den lokala församlingen, för om det är så som Karin från ÖKA sa, Leif, att om man har indirekta val måste börja ställa mycket mer frågor till den lokala kandidaten, vem kommer du sedan stödja på stiftsnivå och framför allt i kyrkomötet. Här är ju de brännande frågorna. Då drar man ju också ner de saker som vi kan hålla på och fightas om här jättemycket och bli lite osams om, ner i det lokala församlingsarbetet. Det kan man ju tänka att det är värt att analysera om inte det faktiskt skulle försämra det lokala klimatet att dra ner frågor som inte hör hemma i den här samförståndsandan eller konsensustänkande som vi oftast har i församlingarna.

LEIF NORDLANDER (REPLIK):

Jag delar inte den oron, Olle, men jag kan dela oron att vi inte skulle vara representerade här som grupp för jag tror att vi har någonting att tillföra, framför allt på det teologiska planet.

OLLE BURELL (REPLIK):

Precis. Det jag var ute efter, eller det som ditt inlägg förstärker tanken kring är det då, även om flera har sagt att den här debatten inte handlar om direkta eller indirekta val, det gör den ju absolut, att vi skulle tappa möjligheten eller många mer medlemmar i vår kyrka skulle tappa möjligheten att faktiskt utvärdera och ställa kandidater till svars i de sammanhang som är relevanta just för den kandidaten, och som flera har sagt att de här lokala grupperna de finns och frodas och som ofta bidrar tror jag till gott konstruktivt arbete i församlingar skulle få mycket svårare att verka om de var tvungna att också ta ställning till rikskyrkopolitiska frågor och att det skulle uppstå split mellan personer som idag inte behöver bry sig om sådana här enormt viktiga saker, om det ska heta Helige eller Heliga ande och sådana saker.

LOUISE CALLENBERG (REPLIK):

Jag tänkte bara upplysa om att det varken är utredning eller översyn som vi har föreslagit utan det är en konsekvensanalys. Jag har hört av de senaste inläggen att vi glider lite i den skalan. Frågan om utredning var utskottet överens om att vi inte ville göra, också baserat på den demokratiutredning som redan gjorts och som inte är särskilt gammal sett till antalet val som har genomförts. Det finns mycket stoff där som vi kan ta med oss i en konsekvensanalys. Det som handlar om vår reservation handlar ju om att vi tycker att man ska utgå ifrån nuvarande valsysteem. Att titta på de här tre perspektiven, hade vi en fruktsam diskussion om i utskottet, att det där är klokt men vi landade inte i ett gemensamt förslag i slutänden. Det handlar alltså om en konsekvensanalys. Vi vill inte ålägga mer börda med fler utredningar på kyrkokansliet helt enkelt.

LEIF NORDLANDER (REPLIK):

Jag bara konstaterar att jag vill yrka på bifall till utskottet. Hur utskottet formulerade det. får de stå för.

TOMAS JANSSON (REPLIK):

Jag tackar Louise för påpekandet om konsekvensanalysen. Jag tackar också Leif för stödet till utskottets förslag samtidigt som jag också vill höja ett litet varningens finger för att inte förvänta en utredning om indirekta val. Det är inte där vi ligger idag utan nu handlar det om en väldigt förutsättningslös konsekvensanalys.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Det är fascinerande att många vill göra gällande att en inställning i valfrågan hänger samman med uppfattningar i andra frågor. Jag får lite den känslan av den här diskussionen, det är de här som vill ha den sortens val och de är de som vill ha den sortens val. Jag ska bara komplicera bilden lite genom att tala om att jag är emot indirekta val och har röstat emot det i varje omröstning i den frågan de senaste fyra åren i kyrkomötet, trots att det är en profilfråga för min grupp för så fungerar det i min grupp, att vi får faktiskt rösta som vi vill. Jag är jättenyfiken på den här konsekvensanalysen för jag undrar naturligtvis vad det är för fantastisk konsekvens av indirekta val som finns som man inte vill ha som jag inte har upptäckt. Jag ser fram emot resultatet. Kanske betyder det att jag kommer att ändra uppfattning, kanske gör jag det inte alls. Det får vi se eftersom konsekvensanalysen är förutsättningslös, och då ska också försöka vara förutsättningslös. Men ett tror jag inte förändras och det är att jag tror inte att det har ett egenvärde att de kyrkliga

valen ser likadana ut som de allmänna valen oavsett hur de ser ut. Jag tror faktiskt inte alls att de kyrkliga valen har ett egenvärde. Däremot tror jag att de har ett värde för det sätt på vilket de tjänar kyrkan och människorna som är hennes medlemmar. Jag blir lite bekymrad också när jag hör tanken att det som sker på nationell nivå i kyrkomötet inte skulle angå församlingen. Tro det eller ej, så är det faktiskt så att på församlingsnivå, och det tror jag egentligen att vi har erfarenhet av många av oss för vi befinner ju oss också där, att de frågor som vi debatterar här faktiskt känns i hjärtat positivt eller negativt för människor på gräsrotsnivån i församlingarna. Det är inte så att nationell nivå kan leva sitt eget liv med sitt eget kyrkomöte frikopplat från församlingen. Eftersom de kyrkliga valen har det här värdet som tjänst åt kyrkan och hennes medlemmar så tycker jag att det är självklart att de kyrkliga valen förtjänar den här förutsättningslösa konsekvensanalysen som tittar på hela bilden och inte inskränker sig till just det system vi har just nu.

Bifall till utskottets utmärkta förslag.

MARTA AXNER IMS:

Ordförande! Det är farligt det här när man har haft så effektiv debatt i flera dagar att vi gamlingar inte kan låta bli att ge oss in i debatten när det nu känns som att det finns gott om tid. Har man då som jag suttit i Organisationsutskottet och diskuterat det här många gånger så är det svårt att låta bli. Det sägs här att vi inte diskuterar indirekta val utan vi diskuterar en konsekvensanalys men allt detta är ju utrett ordentligt. Min känsla är att man nu vill ha den här konsekvensanalysen, och det märks också i motionerna, är ju inte för att vi inte vet hur de olika alternativen ser ut utan för att man vill förändra dem. Annars skulle vi inte diskutera det här igen. Jag tänker också att det verkar som om vi talar om olika saker, dvs. indirekta val så kan man ju antingen tänka sig indirekta val i den form ungefär som det var före år 2000, dvs. listval ungefär som det ser ut nu, men att man då indirekt har elektorater som väljer. Det finns ingen ekonomisk besparing i det. Att man bara ska ha en lista istället för tre olika kommer inte att innebära någon stor besparing. Vi vet att en stor konsekvensanalys kommer att bli att vi stora grupper kommer att gynnas av det. Jag anar också i debatten de som tänker att indirekta val betyder personval lokalt som sedan indirekt väljer uppåt. Det är också ett helt annat system som har diskuterats många gånger bl.a. i demokratiutredningen. Eftersom allt det här finns utrett så finns det ingen anledning att se på det igen. Även det här med digitaliseringen har vi också både debatterat och utrett och sett på. Det här uppfattar jag bara som ett sätt att försöka lyfta frågan på ett annat sätt.

En liten sakupplysning. Det sägs att inga andra kyrkor har direkta val till kyrkomöte. Det stämmer inte. I Norska kyrkan röstar man direkt. Inte i samma form som vi men kyrkomötet där utgörs av de s.k. bispedömeråden och de väljs faktiskt direkt. Man röstar lokalt och man röstar till stiftet som utgör kyrkomötet. Då finns det också möjlighet att ha alternativa listor som man röstar på och även personval och då med de som faktiskt själva sitter i kyrkomötet. Det finns andra kyrkor som har direktvalda kyrkomöten.

Jag yrkar bifall till reservationen.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande! Jag hade inte tänkt gå upp här men det får vara någon sans i den här debatten. Det finns olika demokratiska modeller som är demokratiska. Den dominerande i det svenska civilsamhället har ju åtminstone under hela 1900-talet varit den

indirekta med federativa strukturer i stora folkrörelser. Att dra slutsatser att sådana modeller A) inte skulle vara demokratiska och B) framför allt skulle innebära att alla medlemmar inte var lika mycket värda är ju att dra argumentationen så långt som jag aldrig har hört på maken. Lite sans! Jag tror vi har en utmaning i att hålla ihop nivåerna i kyrkan. Jag tror att det handlar om kyrkosyn. Jag tror att nationell nivå i Svenska kyrkan har en speciell och ganska komplicerad roll och funktion, inte minst i förhållande till hur det ser ut i folkrörelser i Sverige. Jag tror att valsystemet spelar en roll i de frågorna och att fundera i något slags konsekvensanalys på vad den rollen är och att kunna prata om de här frågorna med lite mer sans hade jag tyckt vara värdefullt.

Bifall till utskottet.

BISKOP JOHAN DALMAN:

Ordförande! Jag är ju inte någon kattstrypare. Jag har uppenbarligen stuckit in huvudet i en bikupa dock. Jag hyser otroligt förtroende för det här forat, för kyrkomötet, för vårt demokratiska system. Jag ifrågasätter inte det på något sätt och jag har ingen dold agenda. Jag har bara en fråga. Hur förblir vi så tydliga vi kan lokalt som möjligt, är min grundfråga. Folk ställer frågan nu och då, kyrkan borde och vad gör kyrkan. Då är det bästa svaret, kolla lokalt, kanske gör vi redan det där du finns. Den energin och det fokuset vill jag ju ska genomsyra vårt liv i kyrkan, att man tänker kyrkan är allra, allra bäst där den är som allra, allra närmast och det är hemma där jag bor. Det är ju liksom det gamla folkkyrkliga systemet helt enkelt. Det är min grundhållning. Det är utifrån den frågan som jag ställde min fråga och som jag var med och motionerade. Jag hyser den största respekt för att den här frågan är oändligt komplex. Den framstår som ännu mer komplex när jag lyssnar på debatten. Jag är bara nyfiken på vad en sådan här konsekvensanalys skulle kunna visa utifrån den här enkla basfrågan, hur blir vi bäst och synligast och mest begriplig lokalt. Sedan må katterna kila runt bäst de vill. Jag har ingen fara med det.

Vilken form av konsekvensanalys är jag inte så fokuserad på. Gör en konsekvensanalys. Det är spännande. Om den blir enligt utskottet eller om den blir enligt reservationen tycker jag inte är så angeläget.

Bifall till utskottet.

ÅKE MARCUSSON:

Från utlandskyrkans sida tycker vi att det är bra att det blir en konsekvensanalys. Jag vill bara påpeka då att vi är just de två mandaten från utlandskyrkan och är ju valda på ett annorlunda sätt. När ni tittar igenom och gör en konsekvensanalys värdera också hur utlandskyrkans roll har fungerat in i den här församlingen och om det finns anledning då att också bedöma och titta på andra vägar eller om det ska vara likadant. Men i en konsekvensanalys, i den generella, så är det viktigt att ni också väger in systemet vi har i utlandskyrkan idag.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 181.

§ 158 Strukturfrågor

INGA ALM:

Ordförande! Främjande av och tillsynen för församlingslivet är stiftets grundläggande uppgift. Min motion 2017:121 med rubriken *Utvärdera för att främja församlingarnas uppgift*. Jag föreslår att 1.) kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen i

uppdrag att skyndsamt i samråd med stiftens utvärdera genomförda sammanläggningar, 2.) kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att föreslå åtgärder för att utveckla en levande lokalt närvarande och lokalt förankrad folkkyrka.

I betänkandet Närhet och samverkan lämnas en ingående redogörelse över framväxten av Svenska kyrkans lokala organisation och struktur. Till det som särskilt borde uppmärksammas hörde genomförandet av strukturförändringarnas betydelse för gudstjänst och församlingsliv och betydelse för ekonomi och administration. Samtidigt föreslås i Organisationsutskottets betänkande O 2017:5 med anledning av de fyra motionerna 2017:18, 2017:77, 2017:121 och 2017:132 under rubriken Strukturfrågor att man ska informera kyrkostyrelsen om vad utskottet har anfört och med en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringarnas konsekvenser. Kyrkostyrelsen ska stödja stiftens arbete för utveckling av församlingslivet.

Jag yrkar bifall till motion 2017:121.

KARIN FORSELL:

Ordförande! Vi yrkar bifall till motion 2017:77.

MATS NILSSON:

Till att börja med vill jag yrka bifall till motion 2017:121. Samma kyrka men med så många förutsättningar. Självt sitter jag i strukturutskottet i Växjö stift, där vi har gjort en hel del sammanläggningar och där vi har många sammanläggningar som står och knackar på porten. Saker som framtvingas av olika saker. Ska vi ha pastorat som ska sammanläggas eller församlingar som ska läggas samman. Många frågor. Vad är det som gör att de här sammanläggningarna framtvingas? Jo, det är många olika orsaker som gör det. Jag hade en motion som blev väldigt avhuggen i förra kyrkomötet om brist på kyrkoherdar. Det sa man att det finns inte, men jag sa vid det tillfället också att Kyrkans tidning, en jättebra tidning för den går bra på annonserna. Om man inte tittar så efterlyser man i alla fall rätt många kyrkoherdar där t.ex. Är det antalet kyrkoherdar som ska bestämma hur våra strukturer ska se ut? Vad är det för något som gör det här? Det finns gamla gränser, det finns gamla diken som är grävda för länge sedan mellan församlingar som gör att man inte kan leva tillsammans osv. eller att jobba ihop. Det här är jättestora frågor. Det här är kyrkans framtid. Vi är så olika men vi har ändå trots allt samma budskap som vi ska föra allt ifrån den här som vi pratar mycket om, den stora katedralen och det lilla kapellet. Vi har församlingar som har en 6 à 8 kyrkor som man ska försöka upprätthålla med verksamhet i och med underhåll. Detta är utmaningar. Vi måste också när vi gör de här strukturförändringarna vara medvetna och titta och lära oss av dem. Vi måste nu när vi ska gå vidare i Växjö stift veta att vi, när vi ska göra de här sakerna, måste göra rätt saker. Då är det viktigt att vi också tittar i backspegeln och ser vad det var som gick snett. Vad var det som gjorde att det blev som det blev, så därför, mina damer och herrar och kära kyrkomöte, vi behöver någon som tittar över det här, Vi behöver kanske en liten manual och tittar vad det var som hände på resans gång. Därför tror jag att vi behöver titta på det. Vi skulle behöva det i alla fall i Växjö för att vi ska kunna jobba vidare i framtiden.

BERTH LÖNDAHL:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:18. Man kunde kanske tycka att jag skulle vara nöjd med Organisationsutskottets förslag att man beslutar om att utföra en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringens konsekvenser. Men när jag

läser texten som utskottet har i sitt betänkande ser jag att lämplig metod och form för att följa strukturförändringar med fokus på församlingsråd är att årligen följa utvecklingen via befintlig statistik och regelbundet återkommande enkätstudier. Jag tror att detta är en otillräcklig utvärdering och därför yrkar jag på bifall till min egen motion 2017:18. Jag tror att det krävs först en ordentlig, ska vi säga generalgenomgång kring vad som hände och vilka konsekvenser fick detta både för de största pastoraten men också för de mindre pastoraten ute på landsbygden. Man behöver titta på vilka konsekvenser det fick för arbetsmiljö, för arbetsledning, för personalrekrytering, för antalet församlingar, för beslutsförmåga och beslutsrätt, att beslutsrätten försköts från de lokala enheterna uppåt i mycket större enheter, hur lång tid, vilken tidsskillnad det finns i en långsammare struktur och hur det påverkar också de enskilda medlemmarna.

Jag uppfattar det som att i de allra största pastoraten vilka kyrkan alltmer uppehålla en funktion mera än att man lyckas bygga personlig relation till människor genom den personliga närvaron och närheten i det lokala. I flera stora pastorat så finns det därför bokiningscentraler och jag ser att det påverkar vårt pastorala tänkande kring närheten mellan präst, musiker och de personer som är berörda t.ex. av de kyrkliga handlingarna. Jag tror därför att det är enormt viktigt att vi får en ordentlig genomlysning av den strukturförändring som gjordes och att den sedan fortsätter precis som utskottet önskar med en kontinuerlig utvärdering vartannat, vart tredje, vart femte år.

För några minuter sedan somnade jag. Det är första gången på mina åtta år som jag har somnat under en debatt här i kyrkomötet. Jag tror att det var tecken på att detta är mitt svanesångsinlägg. För med det här så lämnar också jag kyrkomötet och har härmed också gett mitt sista inlägg. Då tänkte jag nog att nu är det dags att sova på saken. Tack ska ni ha! Det har varit spännande att få vara med under de åren jag har fått dela kyrkomötet.

LEIF NORDLANDER:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:18 som Berth Löndahl och jag har skrivit tillsammans. Det är han som har skrivit det mesta. Kyrkomötet beslutar att uppdra åt kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning för att utvärdera konsekvenserna av strukturförändringens genomförande.

Varför är man så rädd för att titta på konsekvenserna av besluten som kyrkomötet fattat när man har att utröna om det hamnade rätt? Blev det som vi avsåg? Finns det sådant vi kan förbättra, sådant vi kan utveckla, sådant som vi faktiskt inte tänkte på? Jag tänker att jag som är kyrkoherde i ett pastorat som från den första januari 2018 läggs samman till en församling, Varabygdens församling med inte fullt 12 000 medlemmar, är också något som jag oroas över till del samtidigt som det också är en utmaning som jag är satt att genomföra som kyrkoherde. Visst vill jag utvärdera det. Visst vill jag snabbt se om det här blev rätt. Var det här något som vi verkligen tog på det rätta sättet? Jag tänker att vi måste ha den självkritiska hållningen i varje situation när vi får i jämförelse med storpastoraten, vi är alltså inte fullt 12 000 medlemmar. Det bor 15 000 i kommunen. Det är något annat än de megapastoraten som finns runt om i vårt land. Jag tänker att det är viktigt att vi är ärliga och säger att vi faktiskt inte är fullkomliga utan vi ska ta vara på, utvärdera, analysera, se vad som blev rätt och rätta till det som blivit fel. Det här är ingen svanesång. Jag kommer att fortsätta hela nästa mandatperiod att jobba på det i god anda.

CLAES BLOCK:

Ordförande! Jag talar för Organisationsutskottet. Bifall till utskottets förslag att avslå motionerna 2017:18, 2017:77, 2017:121 och 2017:132.

De här önskemålen om att göra utredningar har vi ju uppe vartenda år. Senast i fjol hade vi frågan uppe i Organisationsutskottet. Jag kan väl då säga att jag tillhör ju det där megapastoratet, Sveriges största pastorat, och då har vi ju naturligtvis också haft en organisationsförändring som är oerhört stor och genomgripande. Men, det har gått knappt fyra år och jag skulle vilja säga att vi har kanske precis börjat få den på plats för att nu konstatera och titta framöver hur vi ska göra, och vad har blivit bra och vad har blivit mindre bra. Det är helt klart. Men att det skulle rendera i en stor och genomgripande utredning på kyrkokansliet det är jag definitivt emot. Jag hör ofta och jag är en av de som också tycker att kyrkokansliet har oerhört mycket anställda och ökar. En stor bov i det är den här församlingen, kyrkomötet, för så fort det är något vi inte kan ta beslut om så ska det utredas, och vi kan inte tänka oss att det ska utredas utan att det är något folk som ska göra det. Så blåögda är vi väl inte. Det är klart, de ökar ju naturligtvis eftersom det ska göras utredningar. Nu har vi sagt från Organisationsutskottet att det ska göras uppföljningar och det gör man och vi har sagt att det bör göras i framtiden också. Låt oss ta det lugnt och inte starta en massa utredningar där man knappt själv vet hur det ser ut och så ska kyrkokansliet göra en utredning. Nej, det håller inte. Det är inte försvarbart.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Ja, jag får väl ställa mig här ännu en gång och vända mig till min käre vän Claes. Vi möts ju ofta i Malmö och vi brukar tycka diametralt olika men samtidigt finns det en underbar respekt mellan oss.

Nej, jag tänkte mig inte i den meningen att vi talar om utredning utan vi talar om en konsekvensanalys egentligen. Ordet utredning används i och för sig men det krävs en konsekvensanalys. I viss mån så ser jag ju själv, Claes, att du har bidragit till det i Malmö därför att jag ser ju ett nytänk och omtänk kring den omorganisation som skedde i Malmö och där är vi på väg. Jag tror att det som nu börjar tänkas i Malmö är jättebra. En eloge till dig och ni som börjar våga tänka om. Det är bra.

CLAES BLOCK (REPLIK):

Jag har ju haft många diskussioner med dig, Berth och har samma respekt måste jag säga. När du skriver utredning så förutsätter jag att du menar det och det var väl kanske där vi skiljer oss åt. Jag menade en uppföljning som är alldeles nödvändig. Den ska göras. Det föreslår utskottet och framför allt så måste vi ute i första hand, det har gått så kort tid sedan strukturförändringen, att vi gör och ser vad vi kan förbättra. Sedan kan vi skicka upp de signalerna eller att kyrkokansliet efterfrågar dem. Absolut.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Det här med ord är ju intressant, utredning eller konsekvensanalys. I viss mån skulle jag hålla med dig, att utredning kanske syftar mer framåt kring ett radikalt oväntat inslag eller något sådant, medan konsekvensanalys faktiskt är att utvärdera vad som händer, och det är vad jag syftar på.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 182.

§ 159 Reglering av nomineringsgrupper

BERIT BORNECRANTZ DIAS:

Ordförande! Jag yrkar bifall till min motion 2017:109 Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper. Det var lite chockerande att läsa Organisationsutskottets motivering. Vad betyder det att ta avstånd från rasism och extremism. Organisationsutskottet menar att det inte kan göras genom att inskränka demokratin och därvidlag är vi verkligen överens. Det handlar inte om att inskränka demokratin. Frågan är hur länge vi, på samma gång som vi tillåter nazistiska och rasistiska gruppers organisering, också kan påstå att vi förespråkar demokrati om vi tillåter dem att breda ut sig. Det är ovanligt med människor som när de inser att något är fel också handlar därefter. Det vet vi ju från förintelsen, där de allra flesta förblev passiva eller till och med aktiva nazistkollaboratörer. Bara en bråkdel stod emot och riskerade sina liv för att rädda medmänniskor. Det här är ju en risk och det här kommer över oss smygande. För min del är det sista gången i kyrkomötet och under de här fyra åren som jag har varit här så har jag velat ta upp de frågor som jag tycker är de allra viktigaste. Det här är då en sådan fråga. Idag är det dock enklare att vara aktiv demokrat än under 30-talet för nu har vi ett organ, FN. Nu har vi en internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Artikel 2, 1c och d, säger att varje konventionsstat ska vidta effektiva åtgärder för att granska regeringsmakten och nationell och lokal förvaltning för att ändra, upphäva och avskaffa varje lag och bestämmelse som kan ge upphov till rasdiskriminering eller som bidrar till att rasdiskriminering vidmakthålls. Varje konventionsstat ska därför förbjuda och med alla lämpliga medel göra slut på rasdiskriminering som utövas av enskilda personer, grupper och organisationer.

Svenska kyrkan är en del av konventionsstaten och har därför ansvar att göra något när lagstiftningen inte är tillräcklig. Vi vet att dåvarande statsrådet Erik Ullenhag 2013 i ett svar på en skriftlig fråga i riksdagen påstod att svensk lagstiftning effektivt förbjuder varje form av uttryck för rasism. Hade han verkligen rätt? Nej, det erfar vi ju att han inte hade. Nazister demonstrerar både med och utan demonstrationstillstånd. De har terroriserat och attackerat judiska och muslimska församlingar. De har mellan 1983 och 2017 i Sverige begått 44 ideologiskt betingade mord. Högerextrema rörelser är enligt Expos definition antidemokratiska, dvs. motståndare till demokrati. Vore det därför verkligen demokratiskt att ge rasistiska och nazistiska grupper ekonomiskt stöd för deras arbete med att avskaffa demokratin? Vore det inte istället demokratiskt att hindra dem från att bilda nomineringsgrupper i Svenska kyrkan? Vore det inte mer kärleksfullt rentav att hindra dem från att få fritt spelrum för sina antidemokratiska, rasistiska, homofobiska, våldsbejakande och kvinnoförnedrande åsikter? Vår motion förra året 2016:89 föreslog att kyrkostyrelsen skulle vädja till regeringen att efterleva FN:s granskningskommittés ständiga kritik mot Sverige som Sverige inte lever upp till.

Jag yrkar bifall till motion 2017:109. Det handlar inte om individer ...

AXEL W KARLSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till mina två motioner 2017:143 och 2017:144 i det här ärendet. Det jag vill anknyter väldigt mycket till det som nyligen debatterades här några ärenden tillbaka. Då talade vi om val. Hur man kommer in och blir representant i kyrkan. Det jag ska tala om är bl.a. hur man kan åka ut. När det gäller att komma in så finns det ett regelsystem och det bör det också göra när någon utesluts ur partier. Det här hänger naturligtvis ihop med det som vi nyss hörde härifrån av

Berit Bornecrantz Dias. Det handlar om demokrati och det handlar om vad som är ramen för grupper som kan ställa upp i kyrkliga val. Det borde finnas en möjlighet att pröva det. Det borde finnas någon form av kyrklig författningsdomstol som kunde pröva detta om förslag om en nomineringsgrupp är inom ramen för kyrkans bekännelse. När det gäller det här med uteslutningar så borde det finnas en möjlighet att pröva de juridiskt om de är giltiga eller inte. I Europas största demokrati är det så att där kan man inte utesluta människor i några politiska partier utan att de har rätt att pröva det juridiskt. Men det kan man inte i Sverige. I Sverige kan man bli utesluten ur ett politiskt parti av vilken anledning som helst när som helst och med vilken motivering som helst och det händer också. Jag vill understryka att jag syftar inte på något speciellt parti och inte någon speciell nomineringsgrupp. Det finns en parallellitet här. Tittar man över några decennier så ser man flera stycken sådana här härresande exempel både inom kyrkan och i rikspolitiska sammanhang. Det här är alltså en skamfläck och ett systemfel. Det kan insmyga sig ett ideologiskt inflytande i kyrkan som är helt främmande för kyrkan. Det nämndes bl.a. nu i det senaste valet och jag tror att det finns en sådan risk. Jag påminner om att jag själv motionerade om att vi borde ta upp allmänförklaringen av 1934 i kyrkans bekännelsecorpus. Det har många kyrkor gjort nämligen. Det är alltså så att jag har inget emot att politiska partier ställer upp i kyrkliga val utan jag har största respekt för er som är politiker samtidigt som ni sitter här eller är kristet verksamma. Det handlar inte om det men det blir ju en väldigt konstig ordning om politiska partier, kanske de flesta i partistyrelsen inte tillhör kyrkan, ska ha inflytande rakt in i kyrkans inre liv. Det är ju ett systemfel. Så kan man inte ha det. I andra kyrkor så kräver man t.ex. att beslutsfattare i kyrkan ska vara kommunikanter. Jag har gjort ett försök här att det borde vara så att de i alla fall var medlemmar i kyrkan, Så är det inte idag. Jag ser det som ett systemfel. Det är en stor risk för en ideologisk utifrånstyrning. I de största demokratierna ute i Europa är det också så att en partistyrelse kan inte rensa listor från medlemmar som man inte vill ha utan partimedlemmarna ställer upp listor och de måste partiet följa. Att bli utesluten utan att ha en möjlighet att pröva det kan vara oerhört förnedrande. Det kan vara fruktansvärt osakliga uteslutningar också som inte har ett dugg med människors kristna verksamhet att göra. Det är också ett skäl till att det borde vara så att det gick att pröva detta på något sätt i ett kyrkligt sammanhang. Det är därför jag yrkar på att på något sätt utreda det här om hur man ska kunna åstadkomma ett sådant system. Det är dessutom så att, låt säga att man har gjort ett klavertramp, kanske man vill gå in i en annan grupp eller ånga sig eller något sådant, det kan man bli hindrad att göra. Alltså att få livstids förbud för engagemang i kyrkan om man har gjort någon tabbe och blivit utesluten.

ANKI ERDMANN:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till motion 2017:109. Såväl utskottet som De Ungas Kyrkomöte har missförstått vår motion. Naturligtvis vill vi varken förbjuda människor eller människors åsikter. Det är den organiserade rasismen och nazismen som vi vill komma åt. Det är skrämmande att sådana organisationer finns idag. Vi skulle inte vilja ha in nomineringsgrupper i kyrkomötet som inte står för alla människors lika värde. Hur kan vi förebygga detta? Det är det vi vill ha utrett och det är det som vår motion handlar om.

KÅGE JOHANSSON:

Ordförande! Jag har bara att säga att av de 16 betänkandena som Organisationsutskottet har författat så är detta nummer 6, som handlar om reglering av nomineringsgrupper. Debatten började ju rulla lite grann och det här är ju lite grann ett jobb där man då förväntas uppträda lite mera vuxet om man är på sin dator eller sin facebookside osv. Det var bara så.

Jag yrkar bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 183.

§ 160 Representation i kyrkomötet m.m.

ERIK SJÖSTRAND:

Ordförande! Bifall till motion 2017:87. Hur unga människor ska engageras i det demokratiska beslutsfattandet i kyrkor och andra organisationer i civilsamhället, organiseras och regleras på olika sätt. Låt mig ge några exempel. Den Norska kyrkan har sedan mitten 90-talet haft ett Ungdomens kyrkomöte med representanter från alla stift och alla de barn- och ungdomsorganisationer som är aktiva i kyrkan. Idag får fyra representanter från Ungdomens kyrkomöte delta i kyrkomötet med förslagsrätt och yttranderätt, I centerrörelserna och arbetarrörelsen har representanter från ungdomsorganisationerna stadgereglerad rätt att delta i partiorganisationens högsta beslutande organ. SSU får utse en representant till kongressen med yttrande- och förslagsrätt, CUF får utse fyra ombud med rösträtt till partistämman. I båda fallen har organisationen också stadgereglerad representation i respektive partistyreelse. Utskottet anför som skäl för att avslå motionen att barn och unga har möjlighet att engagera sig i de olika nomineringsgrupperna och kan därmed bli representerade i kyrkomötet. Så är fallet också i de ovan givna exemplen. Jag tycker inte att det är ett skäl. I vår motion kommer vi med det högst modesta förslaget att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag om en reglering att De Ungas Kyrkomöte ska få utse representanter med yttrande- och förslagsrätt i kyrkomötet. Jag tänker att det finns i alla fall två positiva effekter av detta. 1) Direkt i kyrkomötet kan vi få De Ungas perspektiv och stärka kopplingen till De Ungas Kyrkomöte. 2) Fler unga skulle få erfarenhet av och förståelse för det kyrkopolitiska arbetet som vi bedriver. Kyrkomötet lider enligt vår mening av en betydande brist på unga ledamöter. Endast fyra procent 2015 var under 31 år. Samtidigt har kyrkomötet beslutat om en målsättning att 20 procent av de som utses till kyrkostyrelsen, kom ihåg det valberedningen som ska väljas på nästa kyrkomöte, och de organ som utses av kyrkostyrelsen ska vara under 30 år. För att denna målsättning ska kunna uppnås behöver flera unga involveras i nationell nivåns högsta beslutande organ.

Bifall till motion 2017:87.

SVEN GUNNAR PERSSON:

Ordförande! Jag yrkar också bifall till motion 2017:87 där jag är en av motionärerna. Ett bifall till motionen innebär att kyrkostyrelsen ges i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag om en sådan kyrkorättslig reglering att De Ungas Kyrkomöte får utse representanter med yttrande- och förslagsrätt till kyrkomötet. Utskottets argument för att avslå motionen menar jag är inte särskilt övertygande. Det alldeles utomordentligt trevliga utskottet, där jag själv verkat, uttrycker sig för ovanlighetens skull ganska defensivt och räddhågat och missar därmed möjligheten att ta ytterligare ett litet steg för att visa på viljan att ta till vara ungdomars engagemang.

Det är ju ett hovsamt förslag, som Erik sa, som vi kommer med på ett område där detta är en självklart ordning i många av civilsamhällets organisationer. Några exempel. Rädda barnen, ordinarie plats i styrelsen och fem platser med rösträtt på riksstämman. Röda korset, ordinarie plats i centralstyrelsen och tio ombud på riksstämman. Equmeniakyrkan, adjungerad till styrelsen samt ombud med yttrande- och förslagsrätt i kyrkokonferensen. Kom igen! Nog vågar vi ge kyrkostyrelsen ett uppdrag att ta fram ett förslag som kyrkomötet sedan kan samtala om och eventuellt fatta beslut om. Låt inte Svenska kyrkan fortsätta att traska patrullo i förhållande till andra viktiga aktörer i civilsamhället när det gäller ungdomars inflytande. Nu är det ju förstås inte en fråga om att ligga först i en tävling mellan organisationer utan just vikten av att uppmuntra och ta till vara på ungdomars engagemang och de perspektiv som de vill tillföra i olika frågor. Jag tycker att när man studerar de yttranden som de har gjort till kyrkomötet ser man att det är ingen intressegrupp, intresseorganisation som driver vissa för dem specifika frågor för att få fördelar utan tvärtom är det ett gemensamt engagemang för kyrkans bästa och för att Guds rike ska växa som vi ser i de yttrandena.

Alltså, bifall till motion 2017:87.

ANTON HÄRDER:

Ordförande! Jag vill yrka bifall till utskottets beslut. Om det hade varit på det sättet att alla ungdomar som var engagerade i kyrkans verksamhet hade varit medlemmar i Svenska Kyrkans Unga så kanske syftet hade varit gott. Så är det nu inte, så ser det inte ut. Hemma i Växjö stift har vi, när vi har gjort inventering om man nu för använda det ordet, sett att vi har ju många konfirmandledare och ungdomar som hjälper till och är aktiva i församlingarna men som inte har kontakt med Svenska Kyrkans Unga. Jag tycker inte att man kan jämföra Svenska Kyrkans Unga med SSU eller CUF eller något annat. Vi har rösträtt från 16 år till valen i kyrkan och det uppmuntrar unga att vara delaktiga. Vi som nomineringsgrupper måste också våga ta med ungdomar som är 18 år att vara på våra listor. Jag ser att det här kan vara en försvårande omständighet om vi skulle gå tillbaka till indirekta val, eftersom du i så fall måste kandidera på lokalt plan och det kan vara svårare komma med till stift och här i kyrkomötet. Vilka mer grupper är det i så fall vi ska kvotera in? Jag tycker att det är rätt så dåligt med 40-åringar här i salen, kanske också några där vi skulle uppmuntra. Det kanske finns andra intresseorganisationer. Vi har nomineringsgrupper där rekryteringen sker och vi har De Ungas Kyrkomöte där de får ta del av våra motioner. Vi är också många som är lyhörda och lyssnar in vad Svenska Kyrkans Unga vill.

ERIK SJÖSTRAND (REPLIK):

Ja, Anton, vi pratar inte om Svenska Kyrkans Unga utan om De Ungas Kyrkomöte.

ANTON HÄRDER (REPLIK):

Ja och om vi då tar De Ungas Kyrkomöte så ser jag det på precis samma sätt.

ERIK SJÖSTRAND (REPLIK):

Och låt kyrkostyrelsen ta upp den frågan, hur kan det breddas. Svenska Kyrkans Unga som har drivit fram De Ungas Kyrkomöte har varit väldigt aktiva att försöka få in fler organisationer i det arbetet. Det ryms många fler. Jag vill också påpeka att Svenska Kyrkans Unga måste anses ha en särställning som Svenska kyrkans barn-

och ungdomsrörelse. Centralstyrelsen var en av de fem organisationerna som stod bakom bildandet av Svenska Kyrkans Unga 1994. Jag förstår inte den här viljan att säga att ni omfattar ju inte alla, så varför ska vi lyssna på er.

ANTON HÄRDER (REPLIK):

Jag har inte sagt att vi inte ska lyssna men jag är emot att vi hela tiden ska ha in ytterligare personer i plenum.

SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):

Tack för dina kommentarer, Anton. Jag tycker dock att det låter lite som den obotfärdiges förhinder. Vi ska inte ha in några fler grupper i plenum. Där skiljer du och den gruppering som står bakom avslaget sig från andra viktiga organ och organisationer i det civila samhället. De unga har redan påverkansmöjligheter i det forum som finns mellan kyrkomötet och De Ungas Kyrkomöte. Vi behöver deras röst rakt in i kyrkomötet. Möta samtal, argumentation, dialog och få deras fräscha perspektiv på de frågor vi diskuterar. Jag tycker att det finns skäl att verkligen bifalla den här motionen.

EVELINA JOHANSSON:

Barn och ungdomars inflytande är ju något behjärtansvärt och sympatiskt, men det är ju inte vad diskussionen rör, men liknande motion har varit uppe tidigare. När jag var på De Ungas Kyrkomöte pratade jag lite med några ungdomar om den här frågan. Jag kom att fundera kring vad det är som gör att man tänker sig att det att vara ung eller att vara av en viss ålder skulle koda för en viss uppfattning, för det ligger på något sätt bakom när man säger att vi ska ha några representanter som ska föra de ungas talan. I år behandlar ju kyrkomötet 158 motioner och ytterligare ett antal ärenden. Är det verkligen så att någon tror att människor vid låg ålder har en mer likartade uppfattningar i alla dessa frågor eller i alla fall de flesta än någon annan åldersgrupp. Vad beror det i så fall på att vuxna tror att det är så med barn och unga? Är det någon här inne som upplever sig ha mer gemensamt i sakfrågorna med de som är lika gamla som en själv än med andra i salen i en annan ålder? Hela idén med representanter för en viss åldersgrupp bygger ju någonstans på en sådan tanke. Jag förstår inte riktigt den tanken. Jag tycker inte riktigt att det är att göra barn och ungdomar rättvisa som människor med sina egna åsikter som därför behöver representeras på ett sätt som påminner om hur vuxna blir representerade.

SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):

Vi menar att det är ett perspektiv som behöver tillföras i argumentation, samtal och debatt här i kyrkomötet som är intressant och som kommer fram i de dokument som vi får som input till utskottens arbete och till plenaarbete från forumet och från De Ungas Kyrkomöte. Det visar på en bredd i uppfattningar och ställningstaganden och beskriver De Ungas perspektiv på ett bra sätt. Det tror vi skulle befrukta kyrkomötet att också de kunde framföras direkt här tillsammans med oss.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Menar du att ett fåtal representanter från en viss åldersgrupp i kyrkomötet verkligen skulle kunna göra rättvisa åt hela den åldersgruppens perspektiv? Tänker du dig att det är så att en viss åldersgrupp har ett gemensamt perspektiv på de flesta frågor kyrkomötet behandlar?

SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):

Jag konstaterar att det här är något som betraktas som värdefullt och viktigt i övriga delar av civilsamhället, i folkrörelsesverige. Jag tror också att det skulle vara värdefullt för Svenska kyrkan att mer direkt få samtala med flera ungdomar som kanske har olika uppfattningar om saker och ting här i kyrkomötet.

EVELINA JOHANSSON (REPLIK):

Jag tror också att de ungas perspektiv är mycket viktigt men tror att det är alltför disparat för att kunna föras fram av ett fåtal representanter just på det sätt som du föreslår. Däremot är det naturligtvis viktigt att unga blir hörda i kyrkan.

OLLE REICHENBERG:

Ordförande, kyrkomötesledamöter! Jag talar alltså för utskottet gällande Organisationsutskottets betänkande 2017:8. Om vi tittar på motion 2017:87 Ungas representation i kyrkomötet så råder det väl ingen tvekan om att motionens syfte är vällovligt. Om vi ser oss omkring här i salen så kan vi konstatera att vi som är ledamöter i kyrkomötet i och för sig är en trevlig, engagerad och kompetent skara men vi kan knappast hävda att vi genomsnittligt är särskilt unga. Motionärens förslag att De Ungas Kyrkomöte ska ges rätt att utse representanter med yttrande- och förslagsrätt till kyrkomötet menar dock utskottet är fel väg att gå. Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ valt i direkta val av kyrkotillhöriga från 16 år och uppåt. Att därutöver införa en ordning där olika grupper ska ges yttrande- och förslagsrätt vore att devalvera kyrkomötesledamöternas roll som valda företrädare och beslutsfattare. Utskottet konstaterar att De Ungas Kyrkomöte de senaste åren har stärkt sin möjlighet att påverka kyrkomötesbeslut genom att De Ungas Kyrkomöte har funnit sina former och blivit en etablerad remissinstans som nog de flesta kyrkomötesledamöter numera förhåller sig till. Den här motionen har förstas behandlats vid De Ungas Kyrkomöte 2017 och i yttrandet över motionen som utmynnar i ett bifall skrivs bl.a. följande: ”De Ungas Kyrkomöte kan bidra med barn och ungdomar som jobbar med och lever i barn- och ungdomsfrågor varje dag samt får en direkt påverkan av det motionsbeslut som specifikt rör barn och unga.” Det är mycket glädjande att det finns ett sådant intresse och engagemang för kyrkomötets arbete hos De Ungas Kyrkomöte men detta engagemang skulle ju redan idag kunna tas till vara genom nomineringsgrupperna. Jag tror att jag nu kommer att göra mig till tolk för alla nomineringsgrupper då jag säger: Alla ni ungdomar som vill påverka kyrkomötets beslut är hjärtligt välkomna till oss nomineringsgrupper. Vi ska göra vad vi kan för att bereda er plats på listor och i olika beslutande organ såväl på nationell som på lokal och regional nivå.

Bifall till utskottets förslag.

SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag vänder mig först mot synen på De Ungas Kyrkomöte och ungdomarna i Svenska kyrkan och Svenska Kyrkans Unga som en intressegrupp som beskrivs som ”ta in olika grupper”. När man läser deras yttranden och när man tar del av deras ställningstagande är det ett brett engagemang och ansvarstagande för Svenska kyrkans framtid som återspeglas där. Det är ingen snäv intressegrupp som hävdar barn och ungdomars specialfrågor. För det andra, att de kan engagera sig i nomineringsgrupperna. Det räcker med att spana ut över den här värderade församlingen för att inse problematiken i en sådan uppmaning.

OLLE REICHENBERG (REPLIK):

Det finns nog många utmaningar i det men jag kan ju konstatera, som själv är verksam i en nomineringsgrupp, att det är ju inte helt lätt heller att rekrytera ungdomar till nomineringsgrupperna. Det här måste också ske via en ömsesidighet. Om det nu finns det här väldiga engagemanget i De Ungas Kyrkomöte vill jag verkligen uppmana de personerna som är engagerade där att verkligen också komma till oss nomineringsgrupper och bjuda in oss till olika sammanhang så att vi kan få träffa dem och marknadsföra oss inte minst inför valen då listorna görs.

SVEN GUNNAR PERSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag tror att det engagemanget underlättas, som andra har sagt tidigare, genom att de får komma till tals, vara en del av kyrkomötet i levande samtal och debatt. Det finns ingenting som motsäger varandra där. Att ge dem möjligheter att delta med yttrande- och förslagsrätt i kyrkomötet kan också leda till att vi bygger upp en relation som gör att det framtida engagemanget också blir i en nomineringsgrupp.

OLLE REICHENBERG (REPLIK):

Det finns ju saker och ting som motsäger det, inte minst demokratiargumentet enligt min mening. Det är ju så att alla vi som sitter här är ju faktiskt valda i direkta val av alla tillhöriga från 16 år och uppåt. Det blir ändå en smula märkligt att devalvera vårt uppdrag genom att så att säga på andra vägar utöka den här skaran ledamöter. Må vara att de då inte skulle ha beslutanderätt men ändå uppenbarligen förslags- och yttranderätt. Det blir en mycket märklig ordning.

VICTOR BACKSTRÖM:

Ordförande! Jag hade tänkt ge mig upp i talarstolen här idag men ibland så skapas det en känsla i en som gör att man tvingas gå upp. Att sitta längst ner i salen bredvid Svenska Kyrkans Ungas ordförande och höra de kloka kommentarer som kommer om just den här motionen och samtidigt veta att oavsett hur många gånger jag säger Jakob Schwarz eller säger felaktiga saker så kommer inte han att kunna begära replik. Det tycker jag är ett skäl som är gott som något till att bifalla motion 2017:87. Det här är en motion där vi faktiskt har en möjlighet att i ett sammanhang och situation där vi har enorma problem med att fylla på de förtroendevaldas skaror inte bara bland de unga men också bland äldre. Att här ge en möjlighet till nomineringsgrupperna att få en stor skara med människor som faktiskt kommer hit, visar ett intresse och som vi får en möjlighet att fråga om ni vill vara med. Vi måste släppa perspektivet att de måste komma till oss. Någon gång kanske vi också måste sträcka ut handen till dem. Det här är ett ytterst modest förslag som läggs. Det handlar inte om att ge de här representanterna från De Ungas Kyrkomöte en fullständig kyrkomötesledamotplats utan det är en möjlighet till att vara med och prata, att vara med och lägga förslag. Eller för den delen om nu kyrkostyrelsen kommer på ett smartare förslag, vilket är fullt möjligt att de gör, därför att det är kompetenta personer som sitter där så finns det andra möjligheter. Jag instämmer till hundra procent i det Erik Sjöstrand har sagt och det Sven Gunnar Persson har sagt tidigare. Till alla oss som sitter här som kyrkomötesledamöter skulle jag vilja uppmana att gå längst bak i salen och ställ frågan till Jakob, så att ni den vägen kan få höra vad han tycker om det här. Det kanske kan påverka någon i omröstningen i morgon.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 185.

§ 161 Förordnande av präst i församlingsråd

KARIN FORSELL:

Ordförande! Vi yrkar bifall till motion 2017:28.

TOMAS JANSSON:

Jag vill som motionär bara helt kort uttrycka min tacksamhet över att Organisationsutskottet har valt att föreslå bifall till min motion 2017:28. Det har varit en liten brist i kyrkoordningen att när kyrkoherden utser en annan präst att sitta i sitt ställe i församlingsråd så har man inte sedan kunnat återkalla förordnandet. Det har kommit till konflikt med kyrkoherdens roll som ledare över all verksamhet i pastoratet. Nu införs möjligheten att också kunna återkalla förordnandet och det bidrar till att både onödiga konflikter kan undvikas till att kyrkoherdens ledarroll stärks och till att omorganisationer kan underlättas. Det är ett tacksamt och utmärkt beslut.

BIRGIT KULLINGSJÖ:

Ordförande! Jag är företrädare för utskottet i det här ärendet och utskottet föreslår bifall till motion 2017:28. Vi vill också föreslå ett tillägg nämligen ett datum för när det ska träda ikraft och då är förslaget den 1 januari 2018. Vi har hört en av motionärerna beskriva vad det handlar om nämligen det här att möjligheten att återkalla ett förordnande av präst i församlingsrådet. Som det nu är så varar det ju mandatperioden ut och återkallas bara vid byte av kyrkoherde. Vi instämmer i de motiv som motionärerna har framfört, om det är problem med ledningsfunktionen eller det kan vara omorganisation.

Bifall till motion 2017:28 och tillägg med ikraftträdandedatum.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 186.

§ 162 Svenska kyrkan som arbetsgivare

DAG SANDAHL:

Ordförande! Till min förtjusning såg jag att det här begrep inte Organisationsutskottet något av. Det framgår inte klart, heter det, varken av motionens besluts mening eller motivskrivningar vad jag är ute efter. Det kanske är så. Fast jag tänkte, en sommar när det är strejkhott för präster så borde kanske arbetsgivarfrågorna ändå tyckas vara mycket aktuella. Eller en kyrka där somliga prästlöner är bortom all kontroll, så vitt jag förstår, och stötande för folk med mer modesta inkomster så borde kanske arbetsgivarfrågorna ändå vara lite intressanta. Och ett utskott som beskriver en situation alldeles korrekt där det på 90-talet var helt förödande att få en egen kyrklig ordning för lönebildning och allt sådant och gemensamt ansvar så borde kanske kyrkomötet ändå fundera, inte i detaljerna utan i principerna. Här kan vi inte gå in i arbetsgivarfrågorna men vi kan gå in i strukturfrågorna för hur arbetsgivarfrågorna ska skötas. Om man nu säger arbetsgivare, men somliga av oss säger väl arbetsköpare för man köper ju faktiskt arbetet.

Jag är bekymrad över en del situationer i Svenska kyrkan som kyrkomötet drabbats av men inte kan ta ansvar för. Detta är bakgrunden. Det borde inte ha varit så kryptiskt, tänkte jag. 90-talet var ingen stor tid att fundera över de stora grundläggande frågorna. Jag vågade inte skriva att vi kanske skulle ha en korporativ struktur i våra arbetsfrågor för då hade alla ha sagt att jag var ute för en samhällsordning av typ Mussolini, men det är jag ju inte. Men vad betyder det att kyrkan är en gemenskap? Är det självklart att det är en klasstrid mellan arbetsköpare och

arbetssäljare? De frågorna tycker jag att vi skulle tänka över rättsligt och teologiskt. Rättsligt därför att vi hamnade i ett läge där allting skulle stämma med det som arbetsmarknadens parter hade bestämt för andra sammanhang som hade liksom lite mindre med Guds rike att göra eller hur man skulle beskriva saken. Jag inser ju att vi inte kan utreda allting men tänker vi inte någonstans över de grundläggande frågorna så sitter vi plötsligt i en massa problem som drabbar oss därför att vi inte tänkt på allvar. Resonera förnuftigt, har jag en vän, 90 år gammal som alltid säger. Vi måste kunna resonera förnuftigt! Det vad det jag var ute efter och det kräver alltså juridisk kompetens. Vi kan ju inte ha en helt annan ordning i det kyrkliga än i samhället. Men vi kan inte heller ha en teologiskt oreflekterad ordning.

Därför tycker jag fortfarande att motion 2017:104 är prisvärd och bör röstas igenom.

BIRGIT KULLINGSJÖ:

Då är det utskottets förslag om avslag på motion 2017:104. Jag tänkte just säga att i utskottet hade vi lite svårt att förstå vad beslutsmeningen och motivet var, men motionären finns ju på talarlistan och kan möjligen bringa klarhet.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Jag ska inte säga att jag är förvånad men det är jag kanske ändå. Om det under sommaren är återkommande artiklar i media om att präster ska gå i strejk, har vi eller har vi inte problem med de här frågorna?

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 187.

§ 163 Utläggning av valsedlar

KARIN FORSELL:

Ordförande! Vi yrkar bifall till motion 2017:69.

KJELL PETERSSON:

Tack för detta! Det är jag som skrivit motionen. Det är ju så att stort blandas med smått och detta är kanske en mindre fråga. Av någon outgrundlig anledning var det så vid senaste valet och har varit också tidigare att valsedlar är valnämnderna skyldiga att lägga ut när det gäller kyrkomötesval och stiftsfullmäktigeval. Däremot har valnämnderna inte varit ålagda att lägga ut valsedlar för de lokala valen. I många fall har de ändå gjort det men i en del fall har de inte gjort det och det har då vållat nomineringsgrupper arbete och onödiga bilresor. Motionen går ut på att valnämnderna också ska vara ålagda att lägga ut de lokala valsedlarna om de kommer till valnämnderna i tid.

Utskottet avslår i och för sig motionen men med anledning av motionen föreslår utskottet det som jag önskar, och därför har jag inget annat yrkande än vad utskottet har.

CECILIA CLAUSEN:

Ordförande! Jag talar för utskottet och vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut. Vi instämmer ju i sak med motionären men hävdar att det inte behöver skrivas in i kyrkoordningen så därav avslag men med särskild skrivelse.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 188.

§ 165 Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten

BENGT KJELLGREN:

Ordförande! Eftersom jag är motionär yrkar jag bifall till min motion 2017:142 i sin helhet. Den här motionen har föranletts av oss som i församlingarna har garnisoner. Garnisonernas verksamhet utökas och nu med den nygamla ordningen med värnplikt kommer verksamheten att bli väldigt stor. Vi har några garnisoner i vårt land där vi inte har garnisonspastor av olika skäl. Svaret från utskottet har varit att det här regleras på församlingsnivå, och det är ju vällovligt när det finns en verksamhet, men när det inte finns så är det lite svårt. Kontentan av den här motionen är ju att vi tycker att frågan bör upp på nationell nivå och att man genom ärkebiskopsämbetet och kyrkokansliet bör ta den här frågan till sig. Det finns ett samarbete med försvarsmakten och det är ett väldigt viktigt samarbete. Utifrån ett kyrkligt perspektiv är det här diakonal verksamhet, en av våra grundläggande uppgifter. Den garnison som jag hör hemma i i församlingen i Halmstad är mycket aktiv och vi har en heltidsanställd garnisonspastor som vi bekostar från församlingen och det har vi råd med. Försvarsmakten i våra diskussioner vill ha minst fyra. Det har vi inte riktigt råd med och vi har svårt att hitta så många också tror jag. Däremot så tror jag på en diskussion med försvarsmakten i framtiden om hur den här organisationen ska se ut ifrån Svenska kyrkans sida. Vi har idag 25 pastorer och vi har ett antal personer som jobbar mot den pastor vi har, Sten Elmberg, som har hand om den här verksamheten. Jag tror att det är bra om kyrkan centralt också börjar fundera på hur den här verksamheten ska vara organiserad. Varför då? Därför att vi ser att verksamheten utökas hela tiden. Det är ju ingen revolution vi ska göra, det står att det är församlingens grundläggande uppgift, men det är också försvarsmakten och Svenska kyrkans förhållande och Svenska kyrkans anseende när det gäller de här förhållandena som vi pratar om. Ur det perspektivet tycker jag att man borde kunna ha en översyn av hur vi tittar på det här. Det är ju inte så att jag föreslår att vi ska revidera den militära kyrkoordningen från omkring 1621 för den finns ju men den använder vi kanske inte längre. Vi borde ha något förhållande till hur vi hanterar de här frågorna och då tror jag att Svenska kyrkan centralt är en bra nivå. Jag brukar inte ivra för att vi ska ge uppdrag till kyrkostyrelsen eller att vi ska ha mycket centralstyrning men när det gäller förhållandet till försvarsmakten så tror jag att man behöver lyfta det en nivå. Varför inte stiften då? Det fungerar olika i olika stift. I mitt eget stift har vi idag ingen ekonomisk ersättning mot garnisonerna vilket är lite olyckligt för oss. Vi har ingen diskussion heller om de här frågorna. I andra stift finns detta.

Jag yrkar på bifall till min egen motion.

IRENE OSKARSSON:

Ordförande! Jag vill också yrka bifall till motion 2017:142 inte minst med tanke på att det här är en relation som kyrkan behöver värna och vårda. En relation till en organisation. Om vi har diskuterat lite på ytan, så är det en organisation som har genomgått stora förändringar under de senaste åren och som är på väg att byggas upp, inte till det den var, men på ett annat sätt och som också har ett stort engagemang internationellt där vi förväntas göra vår insats. Jag tror att det är väldigt viktigt att kyrkan har en gemensam struktur för de här frågorna och att det ligger på nationell nivå. Jag tycker inte att det svar som utskottet har gett är till fyllest utifrån att man diskuterar om avtal som nu idag finns mellan kyrkan och försvarsmakten. Det här handlar om vidare diskussioner om en totalorganisation för hur vi ser till att ha resurser den dag det händer som inte får hända.

Bifall till motionen.

STEN ELMBERG:

Ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2017:142. Först vill jag tacka de som har skrivit den här motionen för det känns alltid bra att det är andra som gör det på något sätt. Jag vill lämna några tydliggöranden. Det är så att vi har idag 31 militärpastorer runt om i Sverige. Det är tyvärr så att några har inte så mycket tid eller som jag brukar säga ibland, en del församlingar och stift har glömt bort detta. Normalt sett kan en pastor jobba mellan 25 och upp till 100 procent och då anställd av sin församling. Ibland har det varit stift också. 25 à 30 procent kan räcka på ett flygförband t.ex. och på de större arméförbanden eller marinförbanden behövs det mera tid för att finnas till där över huvud taget. I vissa lägen har vi också gjort lokala avtal, där församlingen har varit lite svag liten, där förbandet har gått in och betalat en dag. Man skriver ett avtal som man läser av varje år på det sättet. Församlingen får då pengar för de delar som man nyttjar extra. Men så har vi också alla andra. Vi har 40 hemvärnspastorer. De är kontrakterade och betalda av försvarsmakten. De har inte så mycket tid. Vi har krigsplacerade pastorer också, som är nästan lika många. Om två år får vi ytterligare 19 sådana tjänster med kontrakterade. Det finns en ström och det finns en bit i det här. Just nu har vi en pastor nere i Mali och där står man på kö för att ut till Mali som förbandspastor. Då blir man anställd av försvarsmakten med alla de saker som man behöver i det här läget. Vi har fram till idag sänt ut över 100 pastorer på olika uppdrag och som gör ett enormt arbete. Jag kan säga det, kan du kopplas till min tidigare motion Värna om missionsinsatserna. Det finns en bit.

Det som motionärerna fokuserar på ska jag också nämna snabbt här. Det är ett stort värde att man är anställd av sin församling och sitt stift för då står man mera fri som pastor i det läget. Under tre år så kämpade jag mot ett ställe, både församling och stift, men det blev inte så. Då tog försvarsmakten saken i egna händer och inrättade en tjänst. Då är man inte lika fri när man står där i sitt läge. Vi brukar säga, som jag sa till KG Hammar när jag började, att militärpastor är uniformerad men går inte alltid i takt. Det är ett bra sätt att kunna säga. Nu vädjar jag till er också som känner till det här, var ni finns, att det finns ställen där det har fyra timmar. Vad gör man med fyra timmar? Fikar, tittar på posten och säger hej vi ses nästa vecka. Det är inte ett bra sätt för kyrkan att närvara.

BELLA AUNE:

Ordförande! Det är alltid lika inspirerande att höra Sten tala om detta. Det är fantastiskt att vi har den här kompetensen i den här skaran. Jag talar här för utskottet och yrkar bifall till utskottets förslag att avslå motion 2017:142. Den här motionen väcker många och övergripande frågor kring både vistelsebegreppet och kyrkans relation till de många samhällsliga institutioner som vi är verksamma på och samarbetar med. Vi har vården, skolan, kriminalvården, polisen och många fler. Jag har själv som präst varit verksam på flertalet både kommunala och statliga myndigheter och institutioner och jag kan inte nog understryka hur viktigt och hur värdefullt det är att kyrkan finns på plats på dessa platser. När det gäller försvarsmakten finns det idag ett väl fungerande och reglerat samarbete med Svenska kyrkan. Utskottet menar att det finns goda förutsättningar att verka och föra samtal inom detta redan upparbetade samarbete.

Alltså, bifall till utskottets förslag om avslag på motionen.

BENGT KJELLGREN (REPLIK):

Det är ju inte förhållandet mellan försvarsmakten och kyrkan vi har tagit upp i motionen utan det är ju den inomkyrkliga organisationen vi har pratat om. Alltså, var någonstans hanterar vi frågorna inom kyrkan, så att vi är klara med det, men i ert svar så pratar vi om förhållandet och det har vi inte ifrågasatt. Det finns ett väl fungerande samarbete och det kommer nog att fortsätta efter den förlängning från 2019 som kommer. Men hur och på vilken nivå har vi den relationen inom Svenska kyrkan? Det är den diskussionen vi vill ha.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 190.

§ 166 Definition av ordet pastoral

ANTON HÄRDER:

Ordförande! Jag talar för Organisationsutskottet. Utskottet menar att kyrkoordningens terminologi ska vara tydlig. Då det enligt utskottets mening finns oklarheter kring användningen av termen pastoral bör detta klargöras i enlighet med motionärens intentioner.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:147.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 191.

§ 168 Antalet ledamöter i kyrkomötet

GUSTAF BENGTTSSON:

Ordförande! Jag talar för Organisationsutskottet och yrkar på bifall till utskottets förslag att avslå motionerna 2017:31 och 2017:108. I motion 2017:31 punkt 1 läggs förslag på att utreda ett minskat antal förtroendevalda på flera nivåer samtidigt med en ökning av antalet anställda som ska tjäna de förtroendevalda som blir kvar. Syftet torde vara att höja kompetensen bland oss förtroendevalda. Om det blir några besparingar är svårt att veta. Det beror naturligtvis på omfattningen av det extra stödet men jag bedömer att anledningen inte är besparingar i sig utan att höja kompetensen totalt sett. I punkt 2 där är det en kartläggning av antalet vigda bland de valda på stift och nationell nivå med intentionen att det ska kunna regleras lite noggrannare. Utskottet menar att det redan finns en bra reglering för möjligheten för vigda att tjänstgöra på olika sätt på olika nivåer i vår kyrka.

Motion 2017:108 var föremål för en förenklad motionsbehandling. I motionen läggs ett förslag på en minskning av antalet ledamöter i kyrkomötet med 20 procent. I utskottet finns vissa sympatier för ett minskat antal ledamöter. Färre ledamöter behöver inte per automatik minska representativiteten. Oavsett hur vi i utskottet känner inför tanken på ett minskat antal ledamöter anser vi dock att en sådan förändring vore ovis nu då vi står i färd med att pröva nya arbetsformer med ändrade utskott och tematiska kyrkomötessessioner.

Samma argument gäller då för motion 2017:31 punkt 1 också.

BENGT KJELLGREN:

Ordförande! Förenklad motionsbehandling betyder att vi ska vara korta. Jag yrkar bifall till motion 2017:108 med motiveringen att man kan titta ut över salen och konstatera att det är ungefär 200 ledamöter närvarande, så låt oss dra ner till 201 ledamöter då.

YLVA WAHLSTRÖM ÖDMANN:

Ordförande! Jag vill återyrka min motion 2017:31 för jag tror att det skulle höja demokratin om vi lägger om våra resurser som vi fick höra här att min motion går ut på eller att man ska se över den möjligheten. Vi kanske blir färre men lite vassare och lite duktigare om vi får bättre kompetens bakom oss som man har på annat håll. Vissa nomineringsgrupper har redan idag eftersom man är förankrade i den världsliga politiken. Vi är många som ser den här orättvisan att de som har förankring i den världsliga politiken har mer resurser. Därför är den här stora översynen som ligger som förslag som vi ska fatta beslut om i morgon att det är bra. Sedan det här att vi funderar ibland i alla fall hos min nomineringsgrupp hur många ska vara vigda i kyrklig tjänst som präster och diakoner som också är förtroendevalda i den kyrkliga organisationen. Det vore väl klokt om vi såg över det och funderade på hur det ska vara reglerat även på den nationella nivån, för lokalt har vi det väl reglerat. Varför har vi det inte på nationell nivå?

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 184.

Kyrkomötet 2017
Torsdagen den 23 november**§ 194 Avtackning**

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Ledamöter och biskopar, välkomna tillbaka! Välkomna att sitta ner, helst på era platser. Kyrkomötet återupptar sitt gemensamma arbete. Vi är nu inne i kyrkomötets allra sista skälvande timme för den här fyra år långa mandatperioden och jag ska flytta mig till talarstolen.

Det har varit omtumlande år för oss tillsammans. En lärorik tid och vår innerliga förhoppning från var och en av oss är väl att det vi har gjort tillsammans här i kyrkomötet ska vara till gagn för Svenska kyrkan. För kyrkans utveckling, för kyrkans närvaro och kyrkans betydelse för kyrkans förmåga att nå fram till och beröra många människor och för kyrkans betydelse för de många medmänniskorna, oss själva i lust och nöd, i glädje och sorg, i kris och katastrof och förstås i sökande och tro.

Till den här sista skälvande timmen hör ju tack. Nu vill jag välkomna tre biskopar, Hans Stiglund, Sven-Bernhard Fast och Per Eckerdal, att stiga fram på podiet. Välkomna alla tre! Vi måste ju ha er någonstans så att ni är i strålkastarljuset. Kanske Levi och Carina skapar lite utrymme här och sedan när ni så småningom är beredda med stora hyllningar. Det här är tre biskopar som när det nyvalda kyrkomötet hösten 2018 samlas till sitt gemensamma arbete så har de här biskoparna nya roller. Ni har då var och en av er lagt till ett vackert latinskt namn till era visitkort, emeritus. Ni har lagt ner era stavar, ni har lämnat stafettpippen vidare. Hans Stiglund vigdes till biskop 2002, Sven-Bernhard Fast till biskop 2011 och Per Eckerdal, samma år några månader senare, 2011. Som biskopar har ni enligt kyrkoordningen betydelsefulla roller i kyrkomötet. Det har ni ju som människor också.

Hans Stiglund, du är en gränslandets man, uppväxt i Tornedalen och det är en bakgrund som berikar dig i hela ditt liv och hela din gärning. Det är gränser mellan språk, nationer och mellan människors olika etnicitet. Du talar meänkieli och svenska och finska och därtill flera europeiska språk, och så verkar du i ett land med olika kristna strömningar. Du vet mer än de flesta om både det unika i varje identitet och det som är gränsöverskridande, det som är allmänmänskligt hos oss alla. Lika självklart och kanske rentav oftare som till Uppsala och Stockholm har du rest till Murmansk. För det är ju inte endast Luleå stift, inte endast Norrbotten och Västerbotten, inte endast Sverige och Svenska kyrkan som gäller för dig. Ditt hemland är ju Barentsregionen och det är där du är biskop och där verkar du i och för en gränslös kristenhet. Självt har du sagt att du i unga åttor mötte en förkunnelse som vände upp och ner på din värld och du engagerade dig i kyrkans ungdomsarbete och redan som tonåring fattar jag att du tog det här avgörande beslutet att studera teologi för att bli präst. Du prästvigdes när du var 25 år och har arbetat som kyrkoadjunkt och komminister, först i Göteborg och senare i ditt eget hemstift. I 15 år så var du kyrkoherde innan du vigdes till biskop, och då var du ju så ung, nyss fyllda 47 år. Hans, du gör starka avtryck, särskilt genom de här erfarenheterna som kommer alla oss andra till del, att verka i gränslandets kraftfält med just gränser och gränslöshet. Det gäller mångkultur och det gäller inte minst i det här stiftet med så många olika fromhetsinriktningar och där varje sådan inriktning behöver både få eget utrymme och förutsättningar att fungera i samspel med de andra. Så uppfattar vi att du är, en förnyare. Du har ju i det här praktiska varit en föregångare i att ta tillvara den digitaliserade världens nya moderna verktyg, för tänk så bra att kunna övervinna

avstånd, få till stånd möten och dialog och bara ibland resa hela dagsresor eller nattresor med bil på hala vägar.

Sven-Bernhard Fast du representerar god sammanvägning av rörlighet och fasthet. Du är född i småländska Oskarshamn och var tidigt aktiv inom Svenska kyrkans ungdomsarbete. Prästvigd vid blott 22 år, hör vi talas om några sådana idag, och för Luleå stift. Du har varit präst i landsbygdens utglesade socknar i Lycksele och i Siljansbygden, du har varit studentpräst i Uppsala och stiftsgårdsföreståndare vid den bästa och främsta och underbaraste stiftsgården av alla, den i Rättvik. Och så är du så varmt engagerad för ekumenik. Du har tjänstgjort i kyrkokansliet och du har under åtta år varit generalsekreterare för Sveriges kristna råd. När du 2011 valdes till biskop för Visby stift så fick du ju därmed också en nyckelroll i det som är Svenska kyrkans arbete i utlandet. I vår moderna tid brukar vi väl säga att människan rör sig mellan det lokala och det globala. När jag tänker på dig Sven-Bernhard så gäller det i sanning dig. Du är biskop i förtrolig dialog med ett Gotland där både bönderna och sockenkyrkorna har nästan tusenåriga traditioner. Du är en människa som genom ditt engagemang och din roll har hela världen som ditt arbetsfält. Några som har talat om dig säger att du har internationella nätverk av Guds nåde. Som person är du en gemytlig eftertänksam och trygg människa. Det är som om ingenting, ingenting mer än det gediget äkta i människa, arbete och tro, imponerar på dig. Jag personligen har ju sedan jag fick förmånen att bli den här Skogsägarföreningen Mellanskogs ordförande också kunnat delta i det som är en av de mest betydelsefulla mötesplatserna för dialog över alla oanade och anade gränser nämligen biskopens mingel under Almedalsveckan. I den trädgården under träd och till doftande blomrabatter så möts statsråd och riksdagsledamöter, miljöorganisationernas företrädare, konstnärer, musiker, forskare, fotfolk och förstas företrädare för Svenska kyrkan. Så spännande, så avgörande.

Per Eckerdal, du har kyrkan och prästfamiljens liv med dig sedan barnsben. Du är uppvuxen i en familj i Göteborg där pappa var präst och säkert både mamma och syskon varmt engagerade i och för kyrkan. Du har kyrkan och den kristna tron med dig ifrån dina första steg och så blev det ändå mer än så. Det som är din familjs tradition blev en passion. Du prästvigdes som 24-åring för Göteborg och du har verkat som präst i både Göteborg och i trakten där och i Halland som ju är samma stift. Särskilt tänker vi ändå på ditt alltid så starka, alltid nytänkande och alltid okonventionella sätt att låta kyrkan vara folkkyrka. Att verka genom diakonala verktyg och att genom närvaro och engagemang på för kyrkan ofta både ovana och obekväma arenor och att genom initiativ som gör kyrkan till en aktör för välfärd, ta plats till gagn för de många människorna. Också de människor som lever på samhällets marginal och som kanske själva inte alltid förstår att orka, våga fråga efter kyrkan. Du är disputerad forskare och teologie doktor. I hela 18 år hann du vara direktor för Bräcke diakoni och sedan också under flera år arbetande styrelseordförande för den stora diakonala verksamheten. Bräcke diakoni är en fristående diakonal verksamhet inom den ideologi som Svenska kyrkans tradition av socialt arbete rymmer och med ledorden medmännisklighet och humanitära insatser. Det är en stor verksamhet som driver äldreboenden, hospice, habilitering, rehabilitering, företagshälsovård, forskning och på din tid också utbildning. En stor verksamhet med 1 200 anställda medarbetare. Den här passionen i medmännisklighetens tjänst kombinerad med en stor praktisk erfarenhet och också metodisk kunskap tog du med dig in i biskopsrollen 2011. Du vigdes då på sensommaren. Du har medverkat i kyrkostyrelsen, utredningar, även i arbetet med en ny kyrkohandbok och du är, uppfattar jag, lågmäld och skarp.

Nu framför jag från oss alla i kyrkomötet kyrkomötets varma tack till er tre. Ni har var och en verkligen gjort avtryck. Ni kommer att fortsätta att vara efterfrågade, och ni finns i våra hjärtan.

Nu blir det folkets jubel och blommor.

Ja, det var varma applåder.

§ 195 Kyrkomötets avslutning

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Nu blir det väl mera klassisk kyrkomötesavslutning. Det är så många tack som vi ska säga när en mandatperiod avslutas. Ett stort och varmt tack ska ju riktas till var och en av er/oss ledamöter för utan ledamöter vore det ju inget kyrkomöte. Egentligen är det väl så att just vi, som har fått dela den här mandatperioden, ska rikta ett stort och varmt tack till de här kyrkotillhöriga som i det allmänna kyrkovalet 2013 trodde på just oss. Tänk så fantastiskt att få bli invald i Svenska kyrkans högsta beslutande organ, få vara delaktig i de här processerna och i de här besluten som ändå är en konstitution för Svenska kyrkan. Stort och varmt tack till var och en av er!

Kyrkomötet är som en stor orkester. Instrumenten är av olika art, har olika klang och styrka. Utan vart och ett av instrumenten så blir det ingen skön musik. Många, kanske rentav alltför många, lämnar nu kyrkomötet och till var och en av er så finns det ifrån kyrkomötet en gåva, en present, en tackgåva och vi ger det som vi tänker är årets bok, Carl Axel Aurelius bok om Martin Luther. Så ta den med er hem, läs, njut och berikas.

Och så tack till alla som skapar förutsättningar för kyrkomötets arbete. Dit hör förstas ledamöter och inte minst utskottens ordföranden och vice ordföranden, så viktiga nyckelfigurer för att dialogen ska föras framåt, för att alla ärenden ska få sin korrekta beredning. Det blir väl aldrig riktig jämlikhet. Det kan få vara så att någon får en extra blomma. I år vill vi från kyrkomötets presidium ge en särskild uppmärksamhet till Gudstjänstutskottets ordförande, så kom fram nu Sofija Pedersen Videke. Det är en ordförande som håller när det blåser och som inbjuder till delaktighet och som har så goda vitsord omkring sig nu vad gäller vägen fram i Gudstjänstutskottet. Alla kunde inte få alla sina förslag bifallna men det har ändå varit god ton och goda förberedelser. Sofija har dessutom av kyrkomötets presidium haft förtroendet att leda den kommitté som ledde fram till det beslut kyrkomötet tog igår om att förnya sina arbetsformer. Stort och varmt tack, Sofija!

Ett stort och varmt tack till ärkebiskopen och hela kyrkostyrelsen, till generalsekreteraren och hela kyrkokansliet och till alla som i tjänst medverkar för att göra kyrkomötet möjligt. Det är inte minst utskottens sekreterare men det är också många i mötesbyrå, kommunikation och andra roller.

Tänk att få förtroendet att bli ordförande i kyrkomötet och tänk att få de här vice ordförandena att samverka med, Levi Bergström och Carina Etander Rimborg. Vi kände inte varandra så särskilt väl, vi har ju mötts här i kyrkomötet och kanske i talarstolen i debatt. Vi har skapat ett så starkt lag, vi är så lojala med varandra. Vi delar viljan att gemensamt klara den här inte alltid helt lätta uppgiften att lotsa kyrkomötet fram till beslut, att förbereda kyrkomötet, att följa upp kyrkomötet och då och då, och det kanske är lite glassigt, medverka i kontakten med systerkyrkor i Sverige och på andra håll. Jag är så glad åt vårt samarbete och ni ska ha stora applåder.

Nu, Anders Lindberg, ska du resa dig. Kyrkomötets sekreterare vald av kyrkomötet självt och nu Anders summerar du åtta år av tjänst i och för kyrkomötet. Det är en oerhört viktig roll att klara balansgången mellan kyrkomötets all önskan och

vilja och kamp och det som är kyrkoordningens inramning, det som är relation till lagar och alla de förväntningar som vi har inom kyrkomötet och utifrån, från oss folkvalda och från kyrkans hela ämbetslinje. Du valdes och du kom till oss med din långa erfarenhet av tjänst i kyrkan som präst och som medarbetare och chef i kyrkokansliet. Det har blivit så mycket mer än det. Du är en människa med en verklig inre resning, en verklig äkthet. Samarbetet oss emellan, mellan dig som vald sekreterare och som valda ordföranden har varit buret av din stora kunskap och vår totala tillit till dig. Det har varit trygga och varma relationer, rak och alltid ärlig dialog om så också frågorna har varit svåra. Din hustru heter Carin och hela presidiet och inte minst jag har under de här fyra åren som vi har varit presidium fått ta en stor plats i ditt liv. Hälsa till Carin och tacka för det! Vi från hela kyrkomötet tackar så från djupet av våra hjärtan för denna sakliga och innerliga samverkan och vi önskar nu allt gott! God hälsa, kärlek, rika kulturupplevelser och att du bara så mycket att du tycker att det är roligt ska vara i tjänst i kyrkan.

Ja, och en verklig kärlek från hela kyrkomötet.

Kyrkomötet har ett eget kansli och här har det skett förändringar, Nu Birgitta Gunnarsson är det din tur att resa på dig. Genom många år har du varit vår stadiga kanslichef vad gäller kyrkomötets arbete, allt administrativt arbete, allt det som är relationen mellan oss ledamöter och ända fram till besluten. Nu har generalsekretären lockat Birgitta till nya mer övergripande uppgifter och vi förstår att du är så väl skickad för dem. Vi ser och förstår nyttan av det för hela Svenska kyrkan och vi har, om än på andra sätt, dig kvar i vårt arbetslag. Från hela kyrkomötet vill vi nu uttrycka vårt varma tack för allt det som du under så många år har betytt för Svenska kyrkans högsta beslutande organ. Vi önskar att du nu kröner din karriär med ett underbart arbete då än mer övergripande i och för kyrkokansliet. Varmt tack!

Vi välkomnar nu Nils Warmland som har den roll som Birgitta tidigare hade som kyrkomötets kanslichef. Vi vill att du reser dig, och vi vill att Marie Schött, handläggare och nestor i arbetet, reser sig och vi vill se Maria Lundqvist Norling här. Hon kommer så där som av en händelse in genom dörren. Det förstår väl alla att det behövs stöd i form av ett kompetent kansli. Jag hade förmånen att få ägna en stor del av gårdagen åt gemensamt sorterande av förslag med Maria och Marie, och det blev ju ett bra resultat, eller hur. Så fint att få samarbeta med er. Blommor och folkets jubel!

Som av en händelse står det Levi här.

FÖRSTE VICE ORDFÖRANDE LEVI BERGSTRÖM:

Hon kommer utför ängarna i Mörtarbo. Hon är en liten kulla med mandelblommans hy. Du var utvald framför andra, du var önskad av envar.

Karin, två förvanskade meningar av en för dig känd poet, Du var utvald framför andra, är sant. Du valdes till den här mandatperiodens ordförande för kyrkomötet och du har skött dig väldigt bra, för att inte säga fantastiskt. Men om du var önskad av envar att bli ordförande vågar jag inte säga. Kyrkomötet har fascinerats av din skicklighet och framför allt din verbala förmåga. Det senare i motsats till t.ex. någon annan ordförandes men det har ju även gått för den någorlunda hyfsat. Kyrkomötet har känt en trygghet med dig som ordförande. Du har varit stark och fast som en fura i Mellanskogs område och kyrkomötet och jag vill framföra ett stort och hjärtligt tack för din ledning! Tack!

ANDRE VICE ORDFÖRANDE CARINA ETANDER RIMBORG:

Även jag vill säga tack till vårt lag, Karin och Levi och alla på kyrkomötets kansli. Jag är jätteglad för det förtroende som visades mig när kyrkomötet valde mig till andre vice ordförande vid valsammanträdet 2013, och Karin och Levi tillsammans med kyrkomötet så har vi gjort en fantastisk resa under den här mandatperioden. Jag är glad över alla de förändringar och förbättringar som jag tycker har skett. Särskilt vill jag nämna att kyrkomötet nu inte längre krockar med Bok & Biblioteksmässan i Göteborg. Det är ett önskemål som jag har haft under många år och också motiverat om men som nu äntligen har blivit verklighet. Jag har också fått två nya vänner och mentorer i Karin och Levi och även om vi inte alltid delar samma åsikt eller uppfattning så finns det alltid en stor generositet för att driva olika linjer. Alltid i gott samförstånd. Så tack Karin och Levi och tack till alla er i kyrkomötet för den här mandatperioden. Guds rika välsignelse önskar jag er alla.

ORDFÖRANDE KARIN PERERS:

Tack! Vi som är valda i kyrkomötet för 2014–2017 ska nu strax stiga av och vi gör det i samband med vad vi kan tro är en underbar mässa i domkyrkan här i Uppsala. Just vi har ju fått dela så mycket, Just vi i den här mandatperioden har fått dela 2015, det året när hela svenska folket med uppspärrade ögon såg flyktingströmmarna bli omfattande och påtagliga, också i vårt land. Vi delar tacksamheten över att kyrkomötets Budgetutskott så resolut steg fram, tog fram och föreslog kyrkomötet och fick kyrkomötet att besluta om 75 miljoner kronor extra till stöd för församlingarnas och stiftens medverkan i det praktiska flyktingmottagandet. Det var ett enigt beslut i kyrkomötet och folkkyrkan bekräftade sin betydelse. Folkkyrkan vann en större respekt och folkkyrkan stärkte sin ställning i det svenska samhället. Vi delade ju också 2016 och 2017, vi delade antingen direkt på plats eller via andan, denna försoningens gudstjänst i katedralen i Lund när det som hade kunnat bli en åminnelse av kyrkosplittring blev inledningen till en helt ny era i det som är kyrkans samverkan. Vi delade reformationsåret med allt som det har betytt av bekräftelse för bildningens roll i kyrkan och för den kristna trons tilltal till var och en av människor som finns vare sig vi ser oss som troende eller sökande eller tvivlande. Vi delar också stora viktiga beslut som gäller kyrkan som organisation och det här begreppet gemensam framtid har vi nu alla att hantera i verkligheten. Vi delar överenskommelser med andra kyrkor, här hemma och internationellt, och vi delar detta som vi idag, den här vackert melerade novemberdagen, har fått erfara beslutet om en ny kyrkohandbok. Några av oss kommer att mötas i det nyvalda kyrkomötet och vi andra får ju hitta, skapa, finna andra arenor att mötas på. Hur det än är så delar vi uppdraget att fortsätta att verka så att Svenska kyrkan och den kristna tron ständigt blir angelägen för än fler människor.

Och så slutar vi som vi brukar börja med den här fina bondepsalmen 183, ”Som sådden förnimmer Guds välbehag”.

Kyrkomötet 2017 är härmed avslutat.

Personregister

Personregister över biskopar, ledamöter och tjänstgörande ersättare i kyrkomötet med uppdrag beslutade av kyrkomötet.

Personregistret innehåller följande uppgifter: Namn, födelseår, stift, nomineringsgrupp, stolsnummer, uppdrag, ledighet, ersättare, inlämnade motioner samt debattinlägg.

Förkortningar:

Km	Kyrkomötet
Ks	Kyrkostyrelsen
VN	Svenska kyrkans valprövningsnämnd
ÖN	Svenska kyrkans överklagandenämnd
S	Socialdemokraterna
POSK	Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan
BA	Borgerligt alternativ
C	Centerpartiet
SD	Sverigedemokraterna
KR	Kristdemokrater i Svenska kyrkan
FK	Frimodig kyrka
MPSK	Miljöpartister i Svenska kyrkan
ÖKA	Öppen kyrka – en kyrka för alla
ViSK	Vänstern i Svenska kyrkan
FiSK	Fria liberaler i Svenska kyrkan
KSV	Kyrklig samverkan i Visby stift

A

Aasa, Maj-Lis , 1963, Utlandsförsamlingarna, 250 Ledig november, ersatt av Åke Marcusson Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 25 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner)	O ledamot
Adbo, Jerry , 1978, Stockholms stift, S, 229 Debattinlägg: § 40 (Pride-rörelsen), § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 63 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), § 67 (Utökad uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.)	Kr ledamot
Ahl, Anders , 1975, Karlstads stift, SD, 178 Ersättare oktober och november för Runar Filper Motion: 84 (Skolavslutningar i kyrkan) Debattinlägg: § 27 (Missionsinsatser), § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 29 (Kyrkliga skolavslutningar), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 33 (Psykisk ohälsa hos unga), § 35 (Kristna bönder och livs- medelsförsörjningen), § 42 (Svenska kyrkan som kulturbärare)	Kl ersättare
Ahlm, Emma , 1982, Uppsala stift, S, 3 Ledig oktober och november, ersatt av Catharina Erdtman	TU ersättare
Alexius, Ann-Christin , 1971, Härnösands stift, C, 181	TU/Eu ersättare

Personregister 2017	<p>Alingsjö Bäck, Gun, 1946, Västerås stift, POSK, 69 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)</p> <p>Alm, Inga, 1952, Uppsala stift, C, 9 Motion: 121 (Främja församlingarnas uppgift) Debattinlägg: § 158 (Strukturfrågor)</p> <p>Alsterlund, Jerker, 1962, Västerås stift, C, 79 Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)</p> <p>Andersson, Aina, 1941, Skara stift, S, 40 Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser)</p> <p>Andersson, Björn, 1961, Göteborgs stift, S, 157</p> <p>Andersson, Christina, 1959, Härnösands stift, S, 184 Ledig november, ingen ersättare</p> <p>Andersson, Lars B, 1969, Uppsala stift, ViSK, 20 Ersättare oktober och november för Helena Näslund</p> <p>Andersson, Margareta, 1948, Växjö stift, C, 87 Motion: 131 (Fortsatt utveckling av GAS) Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)</p> <p>Andersson-Carlsson, Kerstin, 1940, Karlstads stift, BA, 176</p> <p>André, Hans-Olof, 1947, Göteborgs stift, POSK, 139 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 42 (Behandling av ensamkommande barn), 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 81 (30 ledamöter i utskotten), 82 (Utred indirekta val), 90 (Latinska namnformer i kyrkohandboken), 91 (Rena mig så blir jag ren), 92 (Salutationen), 93 (Tillåt ”också”), 94 (Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats), 102 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna), 108 (Minskat antal ledamöter i kyrkomötet) Debattinlägg: § 36 (Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats), § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 49 (Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster), § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C)</p> <p>Aro, Stefan, 1975, Luleå stift, FK, 204 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 58 (Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen), 155 (Försoningskommission och kriscommission) Debattinlägg: § 30 (Fler språkkunniga förkunnare), § 35 (Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)</p>	<p>G ersättare</p> <p>Eu ledamot</p> <p>G ersättare</p> <p>Valberedningen, O ledamot</p> <p>Kr ledamot</p> <p>Kr ledamot</p> <p>B ersättare</p> <p>Ks ersättare, Valberedningen, EE ersättare</p> <p>EE ersättare</p> <p>TU ledamot</p> <p>O ersättare</p>
------------------------	--	--

Arvidsson, Torbjörn , 1950, Luleå stift, KR, 195	Kl ledamot	Personregister 2017
Aune, Bella , 1971, Växjö stift, C, 91 Debattinlägg: § 165 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten)	O ledamot	
Axner Ims, Marta , 1977, Uppsala stift, S, 1 Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 157 (Demokratifrågor)	Ks ledamot	
B		
Backe, Kristina , 1944, Lunds stift, C, 114 Debattinlägg: § 75 (Från konflikt till gemenskap), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)	G ledamot	
Backström, Victor , 1989, Stockholms stift, POSK, 212 Ersättare november för Olle Carlsson Debattinlägg: § 160 (Representation i kyrkomötet m.m.)	Eu ersättare	
Bengtsson, Gunilla , 1944, Lunds stift, S, 129 Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 93 (Fädernas kyrka i psalmboken)	G/Eu ersättare	
Bengtsson, Gustaf , 1981, Strängnäs stift, POSK, 63 Motion: 11 (Nå de onådda), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd) Debattinlägg: § 76 (Nå de onådda), § 168 (Antalet ledamöter i kyrkomötet)	O ledamot	
Bengtsson, Maja , 1977, Göteborgs stift, FK, 151 Ersättare november för Hans Weichbrodt Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)	Kr ersättare	
Bergström, Levi , 1947, Luleå stift, S, 190 Debattinlägg: § 56 (Nyöversättning och kommentar till bekännelseskriterierna), 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 151 (Ordningsfråga), § 195 (Kyrkomötets avslutning)	Km 1 v ordf	
Bergström, Manilla , 1973, Göteborgs stift, POSK, 167 Motion: 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten) Debattinlägg: § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)	Kr ersättare	

Personregister 2017	<p>Bernövall, Peter, 1946, Västerås stift, POSK, 73 Debattinlägg: § 70 (Golv och tak för kyrkoavgiften)</p> <p>Bertius, Ragnhild, 1941, Linköpings stift, POSK, 25 Motion: 11 (Nå de onådda)</p> <p>Björk, Christer, 1946, Strängnäs stift, BA, 61 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Ingegerd Flock Andersson</p> <p>Björkman, Helena, 1965, Göteborgs stift, MPSK, 155</p> <p>Björkman, Jan, 1964, Lunds stift, MPSK, 134</p> <p>Björn, Roland, 1944, Växjö stift, POSK, 93 Ersättare november för Ola Isacson</p> <p>Björndahl, Claes, 1967, Skara stift, ÖKA, 44 Ledig november, ersatt av Bengt Kristiansson</p> <p>Blix, Johan, 1946, Stockholms stift, ÖKA, 233 Debattinlägg: § 48 (Medlemskap i Svenska kyrkan), § 157 (Demokratifrågor)</p> <p>Block, Claes, 1945, Lunds stift, S, 103 Debattinlägg: § 158 (Strukturfrågor)</p> <p>Blom, Gunilla, 1962, Luleå stift, C, 201 Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 62 (Kyrkomötets miljöarbete)</p> <p>Blomqvist, Christina, 1945, Linköpings stift, BA, 34</p> <p>Bodén, Sven Erik, 1947, Härnösands stift, S, 179</p> <p>Bonde, Claes-Johan, 1967, Stockholms stift, BA, 234</p> <p>Bonnier, Åke, 1957, biskop i Skara stift Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 75 (Från konflikt till gemenskap), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)</p> <p>Borgström, Ingrid, 1939, Härnösands stift, BA, 187</p> <p>Borgström, Margit, 1948, Uppsala stift, KR, 17</p> <p>Bornecrantz Dias, Berit, 1957, Göteborgs stift, ViSK, 159 Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet) Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 159 (Reglering av nomineringsgrupper)</p> <p>Boström, Arnold, 1946, Stockholms stift, SD, 236 Ersättare oktober och november för Dan Kareliusson</p> <p>Brendt, Agneta, 1946, Uppsala stift, S, 14 Debattinlägg: § 82 (Katarinauppropet)</p>	<p>EE ledamot, v ordf</p> <p>EE ledamot</p> <p>B ledamot, VN ersättare</p> <p>TU ersättare</p> <p>EE ersättare</p> <p>G ersättare</p> <p>EE ersättare</p> <p>TU ersättare</p> <p>O ledamot</p> <p>Kr ledamot</p> <p>Kr ersättare</p> <p>EE ersättare</p> <p>Kr ersättare</p> <p>Kr</p> <p>TU ersättare, ÖN ersättare</p> <p>Eu ersättare</p> <p>Kr ledamot</p> <p>EE ersättare</p> <p>Valberedningen, Eu ledamot</p>
------------------------	--	--

Brinck, Cecilia , 1962, Stockholms stift, BA, 214	Valberedningen, Ks ledamot	Personregister 2017
Brunne, Eva , 1954, biskop i Stockholms stift Debattinlägg: § 52 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), § 76 (Nå de onådada)	TU	
Brunstedt, Anders , 1955, Västerås stift, POSK, 78 Motion: 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd) Debattinlägg: § 73 (Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling)	EE ledamot	
Burell, Olle , 1975, Stockholms stift, S, 213 Debattinlägg: § 157 (Demokratifrågor)	Eu ersättare	
Burman, Sten-Arne , 1945, Luleå stift, S, 193	Kr ledamot	
C		
Callenberg, Louise , 1978, Stockholms stift, S, 241 Motion: 116 (Codex ethicus) Debattinlägg: § 154 (Begravningsverksamheten), § 157 (Demokratifrågor)	O ledamot, ordf	
Carlenius, Margareta , 1959, Linköpings stift, S, 31 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan) Debattinlägg: § 48 (Medlemskap i Svenska kyrkan)	Ks ersättare, TU ersättare	
Carlsson, Anna-Lena , 1959, Göteborgs stift, C, 163	TU ersättare	
Carlsson, Bengt-Gunnar , 1943, Stockholms stift, MPSK, 226 Ledig oktober och november, ingen ersättare	Kr ersättare	
Carlsson, Irma , 1949, Linköpings stift, POSK, 32	O ersättare	
Carlsson, Olle , 1955, Stockholms stift, utan grupp, 212 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Victor Backström	Eu ersättare	
Christersson, Elsa , 1938, Lunds stift, MPSK, 117 Motion: 3 (Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan), 99 (Begravningsverksamhet) Debattinlägg: § 45 (Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan), § 154 (Begravningsverksamheten)	O ersättare	
Clausen, Cecilia , 1983, Stockholms stift, S, 216 Debattinlägg: § 163 (Utläggning av valsedlar)	O ersättare	
Clausson, Sebastian , 1982, Skara stift, S, 36	TU/Kr ersättare	

D

- Dahlberg, Cornelia**, 1959, Linköpings stift, utan grupp, 33
- Dahllöf, Jimmy**, 1988, Stockholms stift, BA, 238
Ersättare oktober och november för Elisabet Stålhem Liljendahl
Eu ersättare
- Dalevi, Sören**, 1969, biskop i Karlstads stift
Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A)
Kl
- Dalman, Johan**, 1960, biskop i Strängnäs stift
Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 157 (Demokratifrågor)
O
- Danestig, Britt-Marie**, 1940, Stockholms stift, ViSK, 247
Ny ledamot efter Birgitta Söderfeldt
Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)
Debattinlägg: § 52 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), § 53 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö)
EE ledamot
- Danung, Linda**, 1989, Uppsala stift, ÖKA, 13
Ledig oktober och november, ersatt av Markus Holmberg
O ersättare
- E**
- Eckerdal, Per**, 1951, biskop i Göteborgs stift
Debattinlägg: § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)
Ks ersättare för ärkebiskopen, TU
- Egardt, Peter**, 1958, Västerås stift, S, 81
Ledig november, ingen ersättare
B ledamot
- Ek, Magnus**, 1994, Linköpings stift, C, 29
Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer)
EE ledamot
- Ekström, Anna**, 1982, Lunds stift, FiSK, 127
Debattinlägg: § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 57 (Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)
TU ledamot, v ordf
- Eldebro, Gunilla**, 1948, Stockholms stift, BA, 249
Debattinlägg: § 30 (Fler språkkunniga förkunnare), § 42 (Svenska kyrkan som kulturbärare)
Kl ledamot

<p>Elmberg, Sten, 1953, Strängnäs stift, C, 56 Motion: 138 (Komplettera begreppet beredskap i kyrkoordningen), 139 (Rit vid skilsmässa), 140 (Värna om missionsinsatserna) Debattinlägg: § 165 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten)</p>	<p>TU ledamot</p>
<p>Elmqvist, Helena, 1966, Växjö stift, SD, 96 Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 57 (Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning)</p>	<p>TU ersättare</p>
<p>Emilsson, Aron, 1990, Göteborgs stift, SD, 160 Motion: 76 (Översyn av kommunikationsformer i missions syfte), 77 (En kyrka mitt i byn – utvärdering av centraliserings konsekvenser), 78 (Kyrkohandbok med respekt för tro och tradition) Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)</p>	<p>G ersättare</p>
<p>Eneroth, Jesper, 1995, Växjö stift, S, 86 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan), 116 (Codex ethicus), 117 (Medlemsutvecklingsstrategi), 118 (Stiftens tillsyn av församlingarna) Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 157 (Demokratifrågor)</p>	<p>Ks ledamot</p>
<p>Engström, Anita, 1943, Göteborgs stift, S, 150</p>	<p>B ersättare</p>
<p>Erdmann, Anki, 1960, Stockholms stift, ViSK, 217 Motion: 81 (30 ledamöter i utskotten), 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet) Debattinlägg: § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 82 (Katarinauppropet), § 159 (Reglering av nomineringsgrupper)</p>	<p>Eu ledamot</p>
<p>Erdtman, Catharina, 1968, Uppsala stift, S, 3 Ersättare oktober och november för Emma Ahlm</p>	<p>TU ersättare</p>
<p>Ericson, Lars-Ivar, 1948, Lunds stift, C, 107 Motion: 1 (Musikråd), 2 (Strategi mot minskning av antal kyrkomedlemmar) Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi), § 49 (Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster), § 74 (Regelverk för bidrag till kyrkor), § 77 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), § 90 (Musikråd för Svenska kyrkan)</p>	<p>Ks ersättare, Eu ersättare</p>
<p>Eriksson, Agnetha, 1958, Luleå stift, S, 196 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Ingemar Rehnman Johansson</p>	<p>Kr ersättare</p>

Personregister 2017	<p>Eriksson, Britas Lennart, 1952, Västerås stift, S, 71 Debattinlägg: § 51 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna), § 53 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), § 60 (Reglering av diakontjänster)</p> <p>Eriksson, Gun, 1948, Uppsala stift, S, 6 Debattinlägg: § 71 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna)</p> <p>Eriksson, Stig, 1957, Luleå stift, C, 194</p> <p>Eriksson, Tommy, 1953, Härnösands stift, S, 180</p> <p>Erlandsson, Madelaine, 1947, Linköpings stift, BA, 26</p> <p>Eskilandersson, Mikael, 1977, Lunds stift, SD, 136 Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer)</p> <p>Esplund, Sven, 1939, Stockholms stift, BA, 243 Debattinlägg: § 68 (Utredning om begravningsväsendet)</p> <p>Etander Rimborg, Carina, 1964, Göteborgs stift, POSK, 145 Debattinlägg: § 151 (Ordningsfråga), § 153 (Meddelanden), § 195 (Kyrkomötets avslutning)</p>	<p>TU ledamot, ordf</p> <p>EE ledamot</p> <p>Kl ersättare</p> <p>Ks ersättare, EE ledamot</p> <p>Eu ledamot</p> <p>Kr ersättare</p> <p>Kr ledamot, v ordf</p> <p>Km 2 v ordf</p>
F		
	<p>Fast, Sven-Bernhard, 1951, biskop i Visby stift Motion: 82 (Utred indirekta val), 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)</p> <p>Filper, Runar, 1964, Karlstads stift, SD, 178 Ledig oktober och november, ersatt av Anders Ahl</p> <p>Flock Andersson, Ingegerd, 1945, Strängnäs stift, BA, 61 Ersättare november för Christer Björk</p> <p>Fohlin, Peder, 1953, Visby stift, KSV, 208</p> <p>Forsberg Svensson, Märta Brita, 1950, Härnösands stift, C, 183 Ersättare oktober för Märta Stierna</p> <p>Forsell, Karin, 1948, Lunds stift, SD, 108 Motion: 53 (Informationskampanj om Abridgos arbete), 54 (Informationskampanj om The Lighthouse Boys Home), 55 (Informationskampanj om mentormammor), 56 (Informationskampanj om mentorpappor) Debattinlägg: § 80 (Informationskampanjer i internationella arbetet), § 158 (Strukturfrågor), § 161 (Förordnande av präst i församlingsråd), § 163 (Utläggning av valsedlar)</p> <p>Forsell, Anna, 1958, Stockholms stift, S, 248 Debattinlägg: § 57 (Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning)</p> <p>Fredborg, Suzanne, 1953, Stockholms stift, BA, 224 Debattinlägg: § 63 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda)</p>	<p>O</p> <p>Kl ersättare</p> <p>O/B ersättare</p> <p>O ersättare</p> <p>TU ledamot</p> <p>Kr ledamot</p>

From Utterstedt, Ann-Christine , 1972, Västerås stift, SD, 80 Motion: 148 (Kunskapsapp/spel för barn och unga), 149 (Krav på utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning), 150 (Öka missionen), 151 (Psykisk ohälsa hos unga), 152 (Fädernas kyrka i psalmboken) Debattinlägg: § 27 (Missionsinsatser), § 33 (Psykisk ohälsa hos unga), § 93 (Fädernas kyrka i psalmboken)	Kr ersättare	Personregister 2017
G		
Gabrielsson, Carl-Eric , 1941, Skara stift, C, 42 Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser) Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A)	B ledamot	
Glas, Katarina , 1963, Luleå stift, POSK, 197 Debattinlägg: § 27 (Missionsinsatser)	Kl ersättare	
Grahn, Niklas , 1969, Karlstads stift, POSK, 172 Motion: 26 (Könsfördelningen i Svenska kyrkan), 87 (Ungas representation i kyrkomötet), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning), 120 (ABC för kyrkans undervisning) Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 31 (Könsfördelningen i Svenska kyrkan), § 49 (Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster)	Kl ledamot	
Granström, Agneta , 1955, Luleå stift, MPSK, 205 Debattinlägg: § 76 (Nå de onådda)	Eu ledamot, v ordf	
Grenstedt, Mikael , 1978, Västerås stift, FK, 82 Ledig oktober och november, ersatt av Evelina Johansson	B ersättare	
Grip, Leif , 1954, Härnösands stift, POSK, 185	EE ersättare	
Grunselius, Sonja , 1954, Skara stift, C, 38 Ledig oktober och november, ersatt av Staffan Yngvesson	G ledamot, v ordf	
Gullberg Johnson, Gerd , 1944, Strängnäs stift, C, 64	B ledamot	
Gunnarsson, Magnus , 1956, Skara stift, MPSK, 49 Ny ledamot efter Lena Klevenås	Eu ersättare	
Gårder, Nils , 1951, Lunds stift, POSK, 112 Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik), 86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 88 (Utred Svenska kyrkans val) Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 157 (Demokratifrågor)	Ks ledamot	
Gåreberg, Lars T , 1948, Göteborgs stift, POSK, 152 Avliden, ny ledamot: Sten Janson		
Göranson, Lisbeth , 1951, Lunds stift, C, 135	TU ledamot, VN ersättare	

- Hagelin, Mats**, 1960, Lunds stift, BA, 104
Motion: 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 105 (Liturgisk kommitté), 107 (Kyrkounderhållsbidrag), 108 (Minskat antal ledamöter i kyrkomötet), 122 (Lär oss att be), 123 (Golv och tak för kyrkoavgiften), 128 (Kyrie – Herre, förbarma dig), 130 (Förbön för konung, regering och riksdag)
Debattinlägg: § 24 (Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016), § 70 (Golv och tak för kyrkoavgiften), § 74 (Regelverk för bidrag till kyrkor), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)
Ks ledamot,
2 v ordf
- Hallgren, Lars-Johan**, 1972, Lunds stift, SD, 125
Ledig oktober, ingen ersättare
O ersättare
- Hallin, Solveig**, 1961, Göteborgs stift, S, 162
B ledamot
- Halvarsson, Birgitta**, 1957, Karlstads stift, S, 168
Ledig oktober, ingen ersättare
Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F)
Ks ledamot
- Hanson, Bo**, 1943, Göteborgs stift, ÖKA, 148
Motion: 147 (Det mångtydiga ordet pastoral)
Debattinlägg: § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 157 (Demokratifrågor)
O ledamot
- Hansson, Ronny**, 1957, Lunds stift, S, 126
Debattinlägg: § 31 (Könsfördelningen i Svenska kyrkan)
Kl ledamot
- Hedin, Magnus**, 1960, Växjö stift, utan grupp, 102
Motion: 13 (Dop av vuxna)
Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 78 (Strategi för kyrkans internationella arbete)
Eu ledamot
- Hedlund, Roger**, 1979, Uppsala stift, SD, 8
Debattinlägg: § 24 (Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016)
B ersättare
- Hedlundh, Emma**, 1978, Uppsala stift, POSK, 2
Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 46 (Ändrad textunderläggning av kyriemelodi), 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten)
Debattinlägg: § 56 (Nyöversättning och kommentar till bekännelseskriterierna)
TU ledamot
- Hillerström, Marja**, 1951, Stockholms stift, ViSK, 231
Ersättare november för Emilia Lindstrand
Debattinlägg: § 82 (Katarinauppropet), § 154 (Begravningsverksamheten), § 157 (Demokratifrågor)

Holmberg, Markus , 1961, Uppsala stift, ÖKA, 13 Ersättare oktober och november för Linda Danung Motion: 141 (Gud är oss en fader och moder) Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 157 (Demokratifrågor)	O ersättare
Holmgren, Sven Ingvar , 1945, Uppsala stift, BA, 12	B ersättare
Hongslo, Terence , 1949, Uppsala stift, MPSK, 11	B ersättare, VN ersättare
Hortlund, Stefan , 1958, Luleå stift, S, 203	Eu ersättare
Håkansson, Carina , 1953, Karlstads stift, C, 175	EE ledamot
Härder, Anton , 1966, Växjö stift, S, 98 Debattinlägg: § 157 (Demokratifrågor), § 160 (Representation i kyrkomötet m.m.), § 166 (Definition av ordet pastoral)	O ledamot
Hästö, Micke G , 1959, Västerås stift, ViSK, 84 Ersättare oktober och november för Kekke Waltersson Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)	KI ersättare
Höglund, Moni , 1960, Strängnäs stift, KR, 62	Eu ersättare
I	
Inghammar, Bengt , 1940, Göteborgs stift, ÖKA, 144 Motion: 158 (Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen) Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 157 (Demokratifrågor)	G ersättare
Isacsson, Ola , 1961, Växjö stift, POSK, 93 Ledig november, ersatt av Roland Björn Motion: 48 (Lovsånger från psalmboken i kyrkohandboken), 106 (Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och pastorat), 113 (Anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst), 114 (Kompletterande gudstjänstmusik), 126 (Annan musik till kyrkohandbokens texter), 156 (Flerspråkig kyrkohandbok)	G ledamot
Isaksson, Jan-Åke , 1964, Lunds stift, SD, 115 Motion: 89 (Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling) Debattinlägg: § 73 (Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling)	EE ersättare
Isberg, Linda , 1977, Lunds stift, POSK, 106	EE ersättare

- Jackelén, Antje**, 1955, ärkebiskop, Uppsala stift Ks ordf
Debattinlägg: § 2 (Anförande av ärkebiskopen),
§ 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 79 (Mission i världen), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)
- Jakobsson, Lars**, 1946, Stockholms stift, POSK, 219 Eu ersättare
Ersättare oktober och november för Eva-Maria Munck
Debattinlägg: § 76 (Nå de onådda)
- Janfalk, Karin**, 1956, Göteborgs stift, ÖKA, 158 Kl ersättare
Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi), § 40 (Pride-rörelsen), § 157 (Demokratifrågor)
- Janson Sten**, 1948, Göteborgs stift, POSK, 152 B ersättare
Ny ledamot efter Lars T Gåreberg
- Jansson, Tomas**, 1956, Västerås stift, utan grupp, 85 O ledamot
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd), 29 (Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar), 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner)
Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi), § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 75 (Från konflikt till gemenskap), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 151 (Ordningsfråga), § 157 (Demokratifrågor), § 161 (Förordnande av präst i församlingsråd)
- Jarskog, Hildegard**, 1947, Linköpings stift, MPSK, 35 B ersättare
Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 154 (Begravningsverksamheten)
- Johansson, Boel**, 1952, Uppsala stift, POSK, 15 Kr ledamot
Motion: 47 (Tillägg till anvisningar för vigselgudstjänst)
Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)
- Johansson, Evelina**, 1984, Västerås stift, FK, 82 B ersättare
Ersättare oktober och november för Mikael Grenstedt
Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget)
Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 41 (Svenska kyrkans mångfald), § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 63 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E),

- § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J),
§ 157 (Demokratifrågor), § 160 (Representation i kyrkomötet
m.m.)
- Johansson, Kåge**, 1950, Göteborgs stift, BA, 153 O ledamot,
Debattinlägg: § 159 (Reglering av nomineringsgrupper) VN ledamot
- Johansson, Marie**, 1962, Växjö stift, S, 89 EE ersättare
- Johansson, Roland**, 1939, Stockholms stift, POSK, 228 Kl ledamot
Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi), § 27 (Missionsinsatser),
§ 31 (Könsfördelningen i Svenska kyrkan)
- Johansson, Torvald**, 1955, Strängnäs stift, POSK, 53 G ledamot
Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker),
44 (Rättelse av rytm), 45 (Slutfallsprinciper vid sjungna böner),
46 (Ändrad textunderläggning av kyriemelodi), 48 (Lovsånger
från psalmboken i kyrkohandboken), 105 (Liturgisk kommitté),
106 (Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och pastorat),
113 (Anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst),
126 (Annan musik till kyrkohandbokens texter)
Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen),
§ 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)
- Johansson-Berg, Maria**, 1964, Luleå stift, S, 191 G ledamot
Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I,
Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.,
Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts.,
Block I)
- Jonsson, Lars**, 1946, Strängnäs stift, S, 52 Ks ledamot
Debattinlägg: § 43 (Behörighet som arbetsledare)
- Jonsson, Lars**, 1956, Karlstads stift, S, 177 Eu ersättare
Ersättare oktober och november för Lina Larhult
- Jönsson, Birger**, 1952, Karlstads stift, S, 174 G ersättare
Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I,
forts., Block I)
- Jönsson, Lena**, 1944, Lunds stift, BA, 118 G ersättare

K

- Kareliusson, Dan**, 1943, Stockholms stift, SD, 236
Ledig oktober och november, ersatt av Arnold Boström
Valberedningen,
EE ersättare
- Karlsson, Axel W**, 1948, Göteborgs stift, utan grupp, 147
Motion: 124 (Nyöversättning och kommentar till bekännelse-
skrifterna), 125 (Rättsgudstjänster), 143 (Nomineringsgrup-
pernas styrning), 144 (Kyrkorättslig prövning av uteslutning
ur nomineringsgrupper), 145 (Evangelisering av i synnerhet
palestinier, araber och muslimer), 146 (Pride-rörelsen)
Debattinlägg: § 40 (Pride-rörelsen), § 56 (Nyöversättning
och kommentar till bekännelseskriterierna), § 84 (Evangelii-
sering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer),
§ 91 (Kompletterande gudstjänstordningar), § 93 (Fädernas
kyrka i psalmboken), § 159 (Reglering av nomineringsgrupper)
- Karlsson, Göran**, 1945, Göteborgs stift, S, 146
Ks ersättare,
Eu ersättare
- Karlsson, Ingrid**, 1939, Lunds stift, S, 119
Ersättare november för Johan Åkesson
G ersättare
ÖN ledamot
- Karlsson, Kent**, 1968, Lunds stift, POSK, 122
TU ersättare
- Karlsson, Margareta**, 1956, Strängnäs stift, ÖKA, 67
Ledig oktober, ersatt av Carl Seved Tigerhielm
Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I,
forts., Block J)
Valberedningen,
Kr ledamot
- Kerst, Sven**, 1941, Strängnäs stift, BA, 55
Valberedningen,
TU ledamot
- Kilsäter, Britt**, 1948, Lunds stift, BA, 130
O ersättare
- Kjellgren, Bengt**, 1969, Göteborgs stift, BA, 143
Motion: 142 (Svenska kyrkans organisation gentemot för-
svarsmakten)
Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 165 (Svenska
kyrkans organisation gentemot försvarsmakten), § 168 (Antalet
ledamöter i kyrkomötet)
B ledamot
- Klahr Fast, Helena**, 1963, Skara stift, KR, 50
Ledig november, ingen ersättare
EE ledamot
- Klevenås, Lena**, 1947, Skara stift, MPSK, 49
Avliden, ny ledamot: Magnus Gunnarsson
- Kragh, Sven-E**, 1944, Karlstads stift, C, 170
Motion: 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 100 (Gemensamt
administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser),
101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J),
§ 154 (Begravningsverksamheten), § 157 (Demokratifrågor)
Ks ledamot
- Krantz, Roberth**, 1980, Uppsala stift, S, 16
O ersättare

Kristenson, Mattias , 1991, Uppsala stift, S, 10 Motion: 117 (Medlemsutvecklingsstrategi) Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi)	Eu ledamot	Personregister 2017
Kristiansson, Bengt , 1941, Skara stift, ÖKA, 44 Ersättare november för Claes Björndahl		
Kronlid, Julia , 1980, Strängnäs stift, SD, 60 Motion: 78 (Kyrkohandbok med respekt för tro och tradition), 134 (Närproducerade varor i katastrof- och flyktingarbetet), 135 (Skola för flyktingbarn), 136 (Återuppbyggnad av Nineve- slätten), 137 (Söndagsskolematerial) Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 52 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), § 79 (Mission i världen), § 83 (Närproducerade varor i katastrof- och särskilda insatser i Mellanöstern), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)	Eu ersättare	
Kullenberg, Elisabeth , 1952, Lunds stift, BA, 110	Kl ersättare	
Kullingsjö, Birgit , 1949, Skara stift, C, 51 Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemen- samma ekonomiska resurser) Debattinlägg: § 161 (Förordnande av präst i församlingsråd), § 162 (Svenska kyrkan som arbetsgivare)	O ledamot, v ordf	
L		
Lagerberg, Georg , 1975, Stockholms stift, utan grupp, 242	Ks ersättare, Kr ersättare	
Lagerman, Maria , 1955, Västerås stift, S, 77	Kr ledamot	
Lago, Monica , 1946, Linköpings stift, S, 24	B ersättare	
Larhult, Lina , 1977, Karlstads stift, S, 177 Ledig oktober och november, ersatt av Lars Jonsson	Eu ledamot	
Larson, Daniel , 1968, Stockholms stift, S, 221 Debattinlägg: § 42 (Svenska kyrkan som kulturbärare)	Kl ledamot	
Larsson, Maddelen , 1980, Skara stift, SD, 48 Ledig oktober och november, ingen ersättare	TU ersättare	
Larsson, Niklas , 1988, Lunds stift, C, 124 Motion: 153 (Låt David och Jonatan vara med vid vigsel- gudstjänst) Debattinlägg: § 35 (Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen)	Kl ledamot	
Larsson, Roger , 1968, Luleå stift, POSK, 202 Ersättare oktober för Katarina Wedin	Eu ersättare	

Personregister 2017	Larsson, Torgny , 1938, Göteborgs stift, S, 137 Ledig november, ersatt av Kicki Mattsson	O ersättare
	Leonardsson, Irene , 1953, Göteborgs stift, ÖKA, 164 Ersättare oktober för Hanna Unger	TU ersättare
	Lilja, Johnny , 1941, Växjö stift, BA, 100 Ledig oktober, ingen ersättare	O ersättare
	Lilja, Samuel , 1949, Lunds stift, BA, 123 Debattinlägg: § 74 (Regelverk för bidrag till kyrkor)	EE ledamot
	Lindberg, Per , 1956, Skara stift, POSK, 37 Motion: 82 (Utred indirekta val) Debattinlägg: § 155 (Indelningsfrågor)	Valberedningen, v ordf, O ledamot, VN ersättare
	Lindbäck, Helén , 1951, Luleå stift, KR, 207 Ledig oktober, ingen ersättare	B ersättare
	Lindell Rylén, Monica , 1969, Strängnäs stift, S, 54 Ledig oktober och november, ersatt av Arne Närström	Kl ersättare
	Lindén, Birgitta , 1948, Växjö stift, S, 94 Debattinlägg: § 29 (Kyrkliga skolavslutningar), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn)	Kl ledamot
	Linder, Lars G , 1959, Strängnäs stift, S, 65 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan) Debattinlägg: § 54 (Codex ethicus), § 80 (Informationskampanjer i internationella arbetet)	Eu ledamot
	Linderås, Stefan , 1962, Göteborgs stift, POSK, 161	TU ersättare
	Lindstrand, Emilia , 1982, Stockholms stift, utan grupp, 231 Ledig november, ersatt av Marja Hillerström	TU ledamot
	Littgren, Ulla , 1943, Stockholms stift, utan grupp, 223 Debattinlägg: § 39 (Läsbarhet och den grafiska profilen)	Kl ersättare
	Ludvigsson, Mats , 1946, Linköpings stift, S, 27 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan)	EE ledamot
	Lundblad, Anna , 1950, Linköpings stift, POSK, 22 Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik), 86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte), 105 (Liturgisk kommitté) Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B)	Valberedningen, Ks ledamot
	Lundby-Wedin, Wanja , 1952, Stockholms stift, S, 210 Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B)	Ks ledamot, 1 v ordf
	Lundström, Heléne , 1959, Strängnäs stift, MPSK, 66 Ledig oktober, ingen ersättare	EE ledamot

Lång, David , 1972, Stockholms stift, SD, 220 Ledig oktober, ingen ersättare	B ersättare	Personregister 2017
Löfstrand, Åke , 1943, Uppsala stift, C, 4 Debattinlägg: § 69 (Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen)	EE ersättare	
Löndahl, Berth , 1950, Lunds stift, FK, 128 Motion: 14 (Bikten), 16 (Utredning av indirekta val), 17 (Språkliga revideringar i kyrkohandboken), 18 (Utvärdering av strukturutredningen), 19 (Prefationer och eukaristiska böner), 20 (Teologiska revideringar i kyrkohandboken), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 37 (Kontinuerlig utvärdering), 64 (Satsning på evangelisation och församlingsbyggande), 67 (Acklamationen efter instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop), 70 (Smörjelse med olja vid konfirmation och dop), 155 (Försoningskommission och kriskommission), Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 75 (Från konflikt till gemenskap), § 76 (Nå de onådda), § 86 (Ordningsfråga), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 157 (Demokratifrågor), § 158 (Strukturfrågor)	G ledamot	
M		
Marcusson, Åke , 1948, Utlandsförsamlingarna, 250 Ersättare november för Maj-Lis Aasa Debattinlägg: § 71 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), § 157 (Demokratifrågor)		
Marsjögård, Marie-Louise , 1952, Luleå stift, S, 198 Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Ove Stenlund		
Matikainen Lecklin, Asta , 1950, Västerås stift, BA, 75 Motion: 80 (Svenska kyrkan som kulturbärare) Debattinlägg: § 42 (Svenska kyrkan som kulturbärare), § 154 (Begravningsverksamheten)	Kr ersättare	
Mattsson, Kicki , 1968, Göteborgs stift, S, 137 Ersättare november för Torgny Larsson		
Meltin Westerlund, Christina , 1945, Härnösands stift, S, 182	B ersättare	
Milltoft, Sven , 1965, Stockholms stift, BA, 218 Motion: 105 (Liturgisk kommitté) Debattinlägg: § 92 (Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker)	G ledamot	

- Moberg, Martin**, 1976, Lunds stift, S, 105
Ersättare november för Marie Nielsén
- Modéus, Fredrik**, 1964, biskop i Växjö stift KI
Debattinlägg: § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 41 (Svenska kyrkans mångfald), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E)
- Modéus, Martin**, 1962, biskop i Linköpings stift B
Debattinlägg: § 27 (Missionsinsatser), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I)
- Mogren, Mikael**, 1969, biskop i Västerås stift Eu
Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 93 (Fädernas kyrka i psalmboken)
- Munck, Eva-Maria**, 1984, Stockholms stift, POSK, 219 Eu ledamot
Ledig oktober och november, ersatt av Lars Jakobsson
- Murray, Bertil**, 1950, Uppsala stift, FK, 18 Valberedningen,
TU ersättare
Motion: 4 (Kyrkomusikernas inflytande över den liturgiska musiken), 5 (Möjligheten till fortsatt liturgiskt musikskapande), 6 (Kyrkoåret försvinner), 7 (Herrens bön), 8 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), 14 (Bikten), 15 (Alternativ mässmusik), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 59 (Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret), 60 (Musiken i kyrkohandboken), 61 (Äldre musik i kyrkohandboken), 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 81 (30 ledamöter i utskotten), 154 (Sanctus/Helig, text), 155 (Försoningskommission och kriscommission)
Debattinlägg: § 41 (Svenska kyrkans mångfald), § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 52 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 63 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), § 81 (Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 90 (Musikråd för Svenska kyrkan)

N

- Nielsén, Marie**, 1962, Lunds stift, S, 105
Ledig november, ersatt av Martin Moberg
KI ledamot,
v ordf
- Nihlgård, Anders**, 1944, Lunds stift, ÖKA, 116
Debattinlägg: § 157 (Demokratifrågor)
Eu ersättare
- Nilsson, Elise**, 1989, Lunds stift, ÖKA, 132
G ersättare
- Nilsson, Jan G**, 1940, Skara stift, BA, 39
Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B)
EE ledamot, ordf
- Nilsson, Jenny**, 1978, Göteborgs stift, ÖKA, 138
Ledig november, ingen ersättare
B ledamot
- Nilsson, Leif**, 1944, Härnösands stift, S, 186
Valberedningen,
ordf, B ledamot
- Nilsson, Magnus**, 1964, Göteborgs stift, S, 166
EE ledamot
- Nilsson, Mats**, 1949, Växjö stift, C, 97
Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 158 (Strukturfrågor)
O/B ersättare
- Nilsson, Niklas**, 1985, Strängnäs stift, S, 57
Ledig november, ingen ersättare
G ersättare
- Nisser-Larsson, Margareta**, 1954, Karlstads stift, BA, 171
Ks ersättare,
EE ersättare
- Nordgren, Anette**, 1958, Utlandsförsamlingarna, 251
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen),
24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 25 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), 102 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna)
Debattinlägg: § 48 (Medlemskap i Svenska kyrkan),
§ 51 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna),
§ 81 (Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret)
Eu ledamot
- Nordgren, Kenneth**, 1966, Luleå stift, FiSK, 206
Motion: 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner),
81 (30 ledamöter i utskotten)
Debattinlägg: § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block G), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 90 (Musikråd för Svenska kyrkan)
G ledamot
- Nordgren, Peter**, 1949, Uppsala stift, FiSK, 19
Debattinlägg: § 72 (Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan)
EE ledamot

Personregister 2017	<p>Nordlander, Leif, 1953, Skara stift, FK, 46 Motion: 8 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), 14 (Bikten), 16 (Utredning av indirekta val), 17 (Språkliga revideringar i kyrkoandboken), 18 (Utvärdering av strukturutredningen), 19 (Prefationer och eukaristiska böner), 20 (Teologiska revidering- ar i kyrkoandboken), 21 (Avslag på kyrkoandboksförslaget), 49 (Redovisningsregler för gåvor och bidrag), 50 (Mission i världen), 51 (Nya sätt att vara kyrka och fortsättningen), 52 (Regler för kyrkobyggnadsbidrag), 62 (Bejaka den ekumeniska manifestationen den 31 oktober 2016), 64 (Satsning på evangeli- sation och församlingsbyggande), 66 (Kyrkoordningens bestäm- melser om dop och kyrkotillhörighet), 67 (Acklamationen efter instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop), 71 (Hur den helige Ande benämns), 155 (Försoningskommission och kriskommission) Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 48 (Medlemskap i Svenska kyrkan), § 72 (Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan), § 74 (Regelverk för bidrag till kyrkor), § 79 (Mission i världen), § 87 (Kyrkoandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkoandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 89 (Kyrkoandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 157 (Demokratifrågor), § 158 (Strukturfrågor)</p>	B ledamot
	<p>Nordlien, Ulla, 1945, Västerås stift, S, 76</p>	Kl ersättare
	<p>Nordung Byström, Eva, 1957, biskop i Härnösands stift</p>	G
	<p>Nordvall, Helena, 1950, Luleå stift, BA, 200</p>	Ks ersättare, TU ersättare
	<p>Norén, Carola, 1953, Stockholms stift, S, 225 och 245 Ersättare oktober för Nanna Tranströmer Ersättare november för Thomas Sundström Debattinlägg: § 89 (Kyrkoandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkoandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)</p>	G ersättare
	<p>Novak, Anders, 1945, Stockholms stift, KR, 222</p>	TU ledamot
	<p>Närström, Arne, 1967, Strängnäs stift, S, 54 Ersättare oktober och november för Monica Lindell Rylén Debattinlägg: § 33 (Psykisk ohälsa hos unga)</p>	Kl ersättare
	<p>Näslund, Helena, 1956, Uppsala stift, ViSK, 20 Ledig oktober och november, ersatt av Lars B Andersson</p>	B ledamot

O

Olsson, Bertil, 1950, Växjö stift, KR, 95
 Motion: 75 (Bevara kyrkans mångfald)
 Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 41 (Svenska kyrkans mångfald)

Valberedningen,
B ledamot, ordf,
VN ledamot

Olsson, Roger, 1963, Skara stift, S, 43
 Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block G)

G ersättare

Olsson, Roine, 1959, Lunds stift, S, 133

Valberedningen,
TU ledamot

Oskarsson, Irene, 1965, Linköpings stift, KR, 30
 Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer),
 § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I),
 § 157 (Demokratifrågor), § 165 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten)

O ledamot

P

Paulsson, Kekke, bytt efternamn, se Waltersson

Pedersen Videke, Sofija, 1980, Lunds stift, S, 113
 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn),
 118 (Stiftens tillsyn av församlingarna), 157 (Läsbarhet och den grafiska profilen), 158 (Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen)
 Debattinlägg: § 39 (Läsbarhet och den grafiska profilen),
 § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 90 (Musikråd för Svenska kyrkan)

G ledamot, ordf

Perers, Karin, 1955, Västerås stift, C, 74
 Debattinlägg: § 1 (Kyrkomötet öppnas), § 4 (Inkomna skriftliga hälsningar), § 5 (Parentation), § 19 (Kyrkomötets förhandlingar återupptogs), § 22 (Anmälan och bordläggning av utskottens betänkanden), § 23 (Meddelanden), § 85 (Meddelanden), § 86 (Ordningsfråga), § 88 (Meddelanden), § 194 (Avtackning), § 195 (Kyrkomötets avslutning)

Km ordf

Persenius, Ragnar, 1952, biskop i Uppsala stift

Eu

Personregister 2017	<p>Persson, Bertil, 1940, Stockholms stift, POSK, 246 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen) Debattinlägg: § 67 (Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.)</p> <p>Persson, Camilla, 1984, Lunds stift, S, 121</p> <p>Persson, Sven Gunnar, 1955, Linköpings stift, POSK, 28 Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 87 (Ungas representation i kyrkomötet) Debattinlägg: § 160 (Representation i kyrkomötet m.m.)</p> <p>Petersson, Kjell, 1943, Stockholms stift, FK, 244 Ny ledamot efter Nasrin Sjögren Motion: 20 (Teologiska revideringar i kyrkohandboken), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 62 (Bejaka den ekumeniska manifestationen den 31 oktober 2016), 63 (Konfirmandernas svar vid konfirmationen), 64 (Satsning på evangelisation och församlingsbyggande), 65 (Dopets inledningsord och dopbönen), 66 (Kyrkoordningens bestämmelser om dop och kyrkotillhörighet), 67 (Acklamationen efter instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop), 69 (Valnämndens ansvar för distribution av valsedlar), 70 (Smörjelse med olja vid konfirmation och dop), 71 (Hur den helige Ande benämns), 155 (Försoningskommission och kris-kommission) Debattinlägg: § 27 (Missionsinsatser), § 48 (Medlemskap i Svenska kyrkan), § 75 (Från konflikt till gemenskap), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 163 (Utläggning av valsedlar)</p> <p>Pierazzi, Iréne, 1943, Stockholms stift, S, 232 Debattinlägg: § 24 (Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016)</p>	<p>B ledamot, VN ledamot</p> <p>Kl ersättare</p> <p>O ersättare</p> <p>Kl ersättare</p> <p>B ledamot, v ordf</p>
R		
	<p>Ramnerö Ödestad, Katarina, 1955, Skara stift, BA, 45</p> <p>Rehnman Johansson, Ingemar, 1952, Luleå stift, S, 196 Ersättare november för Agnetha Eriksson</p> <p>Reichenberg, Olle, 1970, Stockholms stift, BA, 211 Debattinlägg: § 157 (Demokratifrågor), § 160 (Representation i kyrkomötet m.m.)</p> <p>Rickardsson, Ulla, 1941, Göteborgs stift, C, 141 Motion: 32 (Nationell kraftsamling för rekrytering av kyrkomusiker), 33 (Kyrkoantikvarisk ersättning) Debattinlägg: § 35 (Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen), § 49 (Rekrytering till kyrkliga utbildningar och</p>	<p>G ledamot</p> <p>Kr ersättare</p> <p>O ledamot</p> <p>KS ledamot</p>

- tjänster), § 74 (Regelverk för bidrag till kyrkor), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block B)
- Rickemark, Lissandra**, 1979, Växjö stift, S, 101 Kl ersättare
Debattinlägg: § 36 (Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats)
- Risberg, Lars**, 1948, Karlstads stift, S, 169 TU ledamot
- Roos, Anders**, 1947, Stockholms stift, POSK, 235 Kr ledamot, ordf
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 132 (Konsekvenser av strukturförändringarna), 133 (Nattvardsbön 6)
- Rosenquist, Mattias**, 1967, Växjö stift, POSK, 99 TU ledamot
Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)
Debattinlägg: § 45 (Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan)
- Rosenquist, Sofia**, 1976, Växjö stift, POSK, 88 Kl ledamot, ordf
Debattinlägg: § 41 (Svenska kyrkans mångfald)
- Rossipal, Kerstin**, 1941, Stockholms stift, KR, 239 TU ersättare
- Rydén Davoust, Marie**, 1966, Strängnäs stift, POSK, 58 B ledamot
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 87 (Ungas representation i kyrkomötet)
Debattinlägg: § 71 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), § 77 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025)
- Rydström, Elisabeth**, 1954, Stockholms stift, C, 227 Kl ledamot
Debattinlägg: § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn)

S

- Sandahl, Dag**, 1948, Växjö stift, FK, 92 Ks ersättare,
G ersättare
Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 41 (Utredning om begravningsväsendet), 57 (Fortsatt användning av 1986 års kyrkohandbok), 72 (Eukaristiska böner), 103 (Ordningen för vigsel), 104 (Svenska kyrkan som arbetsgivare), 155 (Försovningskommission och kriskommission)
Debattinlägg: § 26 (Medlemsstrategi), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 52 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 68 (Utredning om begravningsväsendet), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 162 (Svenska kyrkan som arbetsgivare)

Personregister 2017	<p>Sandin-Wester, Marja, 1947, Stockholms stift, MPSK, 240 Debattinlägg: § 40 (Pride-rörelsen)</p> <p>Sandström, Britt, 1944, Västerås stift, S, 68</p> <p>Sarkar, Dan, 1968, Lunds stift, FK, 111 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 34 (Grifteltalsavslutning), 35 (Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker), 36 (Inomkyrklig sammanhållning och anställning), 37 (Kontinuerlig utvärdering), 38 (Lathund för församlingsbildning), 39 (Svenska kyrkans demokrati), 63 (Konfirmandernas svar vid konfirmationen), 155 (Försoningskommission och kriskommission) Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 76 (Nå de onådda), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block A), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J), § 92 (Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker)</p> <p>Schmidt, Jerker, 1976, Göteborgs stift, utan grupp, 156 Motion: 122 (Lär oss att be), 128 (Kyrie – Herre, förbarma dig), 130 (Förbön för konung, regering och riksdag), 142 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten), 153 (Låt David och Jonatan vara med vid vigselgudstjänst) Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)</p> <p>Sedin, Birgitta, 1957, Härnösands stift, KR, 188</p> <p>Segerstedt, Jan, 1946, Västerås stift, utan grupp, 83</p> <p>Sidenvall, Fredrik, 1962, Göteborgs stift, FK, 165 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 95 (Fasta moment i mässan), 96 (Nattvardsbönerna), 97 (Framställningen av Gud i inledningsorden), 98 (Prefation på Mariadag), 155 (Försoningskommission och kriskommission) Debattinlägg: § 42 (Svenska kyrkan som kulturbärare), § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 76 (Nå de onådda), § 79 (Mission i världen), § 84 (Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)</p> <p>Simonsson, Berit, 1951, Göteborgs stift, FK, 142 Ledig november, ingen ersättare Motion: 155 (Försoningskommission och kriskommission)</p> <p>Sjöberg, Roger, 1972, Stockholms stift, S, 237</p>	<p>Kl ledamot</p> <p>Ks ersättare, O ersättare</p> <p>Eu ersättare</p> <p>Kl ersättare</p> <p>Kr ersättare</p> <p>G ledamot</p> <p>Eu ledamot</p> <p>Kl ledamot</p> <p>O/B ersättare</p>
------------------------	--	--

- Sjögren, Nasrin**, 1982, Stockholms stift, FK, 244
Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Kjell Petersson
- Sjöstrand, Erik**, 1981, Uppsala stift, POSK, 7
Ks ledamot
Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik),
86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 87 (Ungas representation i kyrkomötet)
Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block G),
§ 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J),
§ 157 (Demokratifrågor), § 160 (Representation i kyrkomötet m.m.)
- Smittsarve, Ingrid**, 1946, Visby stift, C, 209
Kr ersättare
Motion: 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan)
Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning)
- Stenlund, Ove**, 1943, Luleå stift, S, 198
Kl ersättare
Ny ledamot efter Marie-Louise Marsjögård
- Stierna, Märta**, 1968, Härnösands stift, C, 183
O/B ersättare
Ledig oktober ersatt av Märta Brita Forsberg Svensson,
Ledig november, ingen ersättare
- Stiglund, Hans**, 1955, biskop i Luleå stift
EE
Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
- Stjernkvist, Lars**, 1958, Linköpings stift, S, 21
Eu ledamot
Debattinlägg: § 157 (Demokratifrågor)
- Stråle Börjesson, Anna-Karin**, 1962, Karlstads stift, S, 173
G ledamot
Ledig november, ingen ersättare
- Sturesson, John-Erik**, 1942, Härnösands stift, FK, 189
EE ersättare
Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget),
155 (Försoningskommission och kriskommission)
- Stålhem Liljendahl, Elisabet**, 1947, Stockholms stift, BA, 238
Eu ersättare
Ledig oktober och november, ersatt av Jimmy Dahllöf
- Sundström, Jan Olov**, 1945, Stockholms stift, BA, 230
Eu ledamot
Debattinlägg: § 79 (Mission i världen), § 83 (Närproducerade varor i katastrofarbete och särskilda insatser i Mellanöstern),
§ 157 (Demokratifrågor)
- Sundström, Thomas**, 1965, Stockholms stift, S, 245
EE ersättare
Ledig oktober, ingen ersättare
Ledig november, ersatt av Carola Norén
- Svensson, Alve**, 1951, Lunds stift, KR, 120
G ledamot
Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)

Personregister 2017	<p>Svensson, Karl-Gunnar, 1957, Göteborgs stift, KR, 154 Motion: 9 (Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster), 10 (Motionsrätt till kyrkomötet för stiftsstyrelser), 23 (Snabbare registrering av vigsel), 81 (30 ledamöter i utskotten) Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), § 46 (Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster), § 47 (Snabbare registrering av vigsel), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)</p> <p>Särdquist, Sofia, 1969, Skara stift, POSK, 41 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen) Debattinlägg: § 75 (Från konflikt till gemenskap)</p> <p>Söderfeldt, Birgitta, 1946, Stockholms stift, utan grupp, 247 Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Britt-Marie Danestig</p>	<p>Ks ledamot</p> <p>Ks ersättare, Kr ersättare</p>
T		
	<p>Tegby, Lisa, 1949, Luleå stift, POSK, 192 Motion: 82 (Utred indirekta val), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning), 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten) Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block E), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block F), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)</p> <p>Thor, Jenny, 1980, Strängnäs stift, S, 59</p> <p>Tigerhielm, Carl Seved, 1943, Strängnäs stift, ÖKA, 67 Ersättare oktober för Margareta Karlsson</p> <p>Tisell, Daniel, 1968, Göteborgs stift, C, 149 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn) Debattinlägg: § 61 (Kyrkomötets arbetsformer), § 75 (Från konflikt till gemenskap)</p> <p>Torstensson, Gunvor, 1946, Skara stift, POSK, 47 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn), 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning) Debattinlägg: § 25 (Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020), § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn)</p> <p>Tranströmer, Nanna, 1980, Stockholms stift, S, 225 Ledig oktober, ersatt av Carola Norén</p>	<p>G ersättare</p> <p>Kr ersättare</p> <p>Kr ersättare</p> <p>Eu ledamot, ordf</p> <p>Kr ledamot</p> <p>Valberedningen, G ledamot</p>

Tyrberg, Conny , 1951, Linköpings stift, C, 23 Debattinlägg: § 67 (Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.)	Valberedningen, Kr ledamot	Personregister 2017
Tyrberg, Johan , 1963, biskop i Lunds stift Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block J)	G	
U		
Unger, Hanna , 1972, Göteborgs stift, ÖKA, 164 Ledig oktober, ersatt av Irene Leonardsson Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)	TU ledamot	
W		
Wahlman, Inger , 1951, Västerås stift, S, 72 Debattinlägg: § 44 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen)	TU ledamot	
Wahlström Ödmann, Ylva , 1965, Stockholms stift, MPSK, 215 Motion: 27 (Fler språkkunniga förkunnare), 30 (Strategi för kyrkans internationella arbete), 31 (Förtroendevalda på nationell nivå och i stiftet) Debattinlägg: § 28 (Svenska kyrkans undervisning), § 168 (Antalet ledamöter i kyrkomötet)	Ks ersättare, Kl ersättare	
Waldenfors, Sara , 1977, Göteborgs stift, S, 140 Debattinlägg: § 43 (Behörighet som arbetsledare), § 87 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H)	G ersättare	
Waltersson, Kekke , 1981, Västerås stift, utan grupp, 84 Tidigare Paulsson Ledig oktober och november, ersatt av Micke G Hästö	Kl ledamot	
Wass, Göran , 1938, Växjö stift, BA, 90	G ersättare	
Wedin, Katarina , 1955, Luleå stift, POSK, 202 Ledig oktober, ersatt av Roger Larsson Debattinlägg: § 78 (Strategi för kyrkans internationella arbete)	Ks ersättare, Eu ersättare	
Weichbrodt, Hans , 1968, Göteborgs stift, FK, 151 Ledig november, ersatt av Maja Bengtsson Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 155 (Förso- ningskommission och kriskommission)	Kr ersättare	
Wernersson, Birger , 1948, Lunds stift, S, 109	Ks ersättare, B ersättare	
Westerlund, Anna-Karin , 1949, Uppsala stift, BA, 5 Motion: 80 (Svenska kyrkan som kulturbärare), 83 (Reglering av diakontjänster) Debattinlägg: § 32 (Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn), § 42 (Svenska kyrkan som kultur- bärare), § 60 (Reglering av diakontjänster)	Kl ledamot	

Personregister 2017	Wojdkow, Marie , 1958, Lunds stift, POSK, 131 Ledig november, ingen ersättare	B ledamot
Y		
	Yngvesson, Staffan , 1967, Skara stift, C, 38 Ersättare oktober och november för Sonja Grunselius Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser)	G ersättare
Å		
	Ådén, Titti , 1959, Luleå stift, S, 199	EE ersättare
	Åkerlund, Anders , 1940, Västerås stift, C, 70 Motion: 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd), 29 (Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar), 73 (Delaktighet i gudstjänstlivet), 74 (Gudstjänstens inledning), Debattinlägg: § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block B), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block C), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block D), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block G), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block H), § 89 (Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, forts., Block I), § 91 (Kompletterande gudstjänstordningar)	G ersättare
	Åkesson, Johan , 1962, Lunds stift, S, 119 Ledig november, ersatt av Ingrid Karlsson	G ledamot